

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

010

VI
—
III

Ex libris
Demetrii Antischon

Ex Bibliotheca
Johannis Dresneri.

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

M. ANNÆI
LVCANI
 PHARSALIA,
 SIVE
 DE BELLO CIVILI
 Cæsaris et Pompeji Lib. x.
Addita sunt in fine
HVGONIS GROTHII
 NOTÆ
*Ex binis antehac editis
 junctæ, auctæ, correctæ.
 Et THOMÆ FARNABII
 in margine. etc.*

Amsterdam
 Apud Ioannem
 Blæuw.

A° c15 Ioc xlii

91

Natalibus Clarissimo, Virtutibus tamen
Clariori viro

Vndiquaque nobili,
FRANCISCO STUART,
EQVITI AVRATO.

Quis putasset futura tam famelicæ invidiæ
mendicabula, quæ pellem roderent vacuam?
inventa tamen sunt misella rubiginosi
livoris propudia quæ in his nugis (neque enim
ipse melius unquam de iis existimavi)
scabros fatigabant dentes, vel hinc virulenti fellis pabulum
captantia. adversus quæ cum mihi difficile esset
(ut ait ille) habere quotidie bonum stomachum: manum
sinu recondidi, stylum repressi. reclamante tum
meo ipsius animo, memori honorifici illius affaminis
quo me in dedicatione Iuvenalis & Persii dignatus Illustri-
ssimus Princeps, mihi semper acerbæ, semper honoratæ
memoriæ D. Henricus, ad parem in omnibus Poëris operam
serio hortabatur; tum residem ejuratæ scriptionis
pertinaciam inculantibus indies amicis, quamplurimis,
doctissimis, probatissimis. quorum omnium de hac
qualicunque facultate mea (nisi facilitas potius sit
dicenda) sive judicii fidem, sive amoris erratum cum non
liceret, autoritatem certe defugere mihi licere semper
judicavi. Quam primum tamen mihi voluntatis tuæ V. C.
de Lucano lustrando atque illustrando factum est
indicium; malæ fidei videri posse vererbar, nisi adeo
luculento ampli testimonii munere vadatur, lubentiæ
tam honestæ, humanitati tam prolixæ morem
gessissem. A qua Evocatus, me utut rude donatum
atque Emeritum antiquo ludo & defultoriæ scientiæ
stylo reddo: conceptisque Comici verbis, *Tibi laus
lubens, laudes ago, & grates gratiasque habeo.* Verum
longe infra merita tua, intra laudes erit, quidquid
balbutientia huic infantia paupertinum suggesserit
ingenium,

EPISTOLA DEDICATORIA.

dum dubitat quid primum miretur. Nataliumne fastigatissimum splendorem; an Nobilitati ingenium par; an, quæ utrumque antestat, virtutem. Cujus multijugæ adorea cumulatissimas si ad numerum referre velim, frustra animi fuero, ubi quidquid dixerò, minus erit. simul veritus, ne adulationis, ad quam, qui me norunt, norunt neque natum neque effectum, opionem incurrat ingenuus affectus, video mihi modestiæ sufflamine stringendum esse proclive hoc gloriæ curriculum: quam & te scio in conscientia quam præconio positam malle, red-eoque ad *Gratias*, quas gratas memini tibi V. C. per quem & ipse redii in gratiam cum amœnioribus his Musis. E quarum sacello ecce tibi Lucanum, jam tuum; qui Nobilitate, Scientia, ingenti spiritu illustris, illustrius tamen sibi jam gratulatur nomen, postquam rediivus in lucem postliminio vindicatus sit à te, non dignitatem tuam deventuram verito, quod sub nomine tuo publicum indicatur. Quamvis, quid est quod te devenuset? cujus jam auspiciis non è prælo exit poeta, sed in prælia prodeunt validissimæ legiones, victrices aquilæ, duces summi, totius orbis vires, vates denique ipse Pompejanus, interpres Cæsarianus, qui omnes à te victoriæ omen expectant, momentum expetunt, abunde luculentum utrunque si quidquid contra venerit malignitatis, clare tuo dispellatur: quidquid in se opus habet obscuritatis, serenitate tua discutatur; quidquid humilitatis, magnitudine tua sublimetur. Quæ omnia cum sperare potius quam perere jubeat tua humanitas, ad quam natus & in qua clarus es, gratæ mentis testimonia tibi V. C. pleno ore, pleno animo affectum, obsequium, cultum, se denique totum & in æternum consecrat, qui est

Amplitudinis tua

clens devotissimus

THOM. FARNABIUS.

AD

AD LECTOREM.

Lucani proprium diem frequeret. Quisquis collibus Isthmiæ, &c. Lucanum canimus. favete linguis. Modestius utinam amorem tuum, ô Papius, in celebrando Lucani natali testatus fuisses! quamquam & hoc ipsum amanti fuerat, non onerasse amicum laudibus. præfessimo magis opus erat, quod, tanquam servus triumphali curru simul advectus, Nemesin, gloriæ enormioris carnificem, à tergo exoraret. Dum enim Batin in certamen cum Melete & Mantua provocas, amico summam confluxisti iridiam, neque tu Criticorum succellationes effugisti. è quibus unus, Lucanum igitur, si diis placet, inquit, etiam Maroni parem facere ausi sunt, qui non tam illius magnitudinem, quam suam insolentiam iis ineptis prodidere. Haud facile sane reperias autorem alium tot censuris notatum; usque tam variis, atque in tantum sibi oppositis, ut non alio iudicis patrocinio opus sit auctori nostro, quam suis ipsorum inter se digladiantium contradicentiumque Censorum testimonis. è quibus ingenium hi, illi iudicium nostro abdicant, alii eum ex albo Poetarum expungere laborant. Quintiliano magis oratoribus quam poetis videtur adnumerandus; quem tamen Valerius Martialis bibliopola poetam putat. Ecce, inquit Petronius, belli civilis ingens opus quisquis attigerit, nisi plenus literis, sub onere labetur. Non enim res gestæ versibus comprehendendæ sunt, quod longe melius historici faciunt, sed per ambages, deorumque ministeria & fabulosum sententiarum tormentum præcipitandus est liber spiritus, ut potius furentis animi vaticinatio appareat, quam religiosæ orationis sub testibus fides. Iul. Scaliger contra: Fatemur in illo ingenium magnum. equidem etiam plusquam poeticum condonabo. Effrænis mens, sui inops, serva impetus, atque iccirco immodica, raptaque calore simul & calorem ipsum rapiens, &c. Proinde, inquit, ut nimis fortasse libere dicam; interdum mihi latrare, non canere videtur. Nimis, profecto, libere, magne Iuli, & licenter, non tamen mordet, quod quidam facit. examinatis tandem taxatisque variis locis, vice corollarij reducere vis ad tuum temperamentum fabulam Antai ab illo expressam; quam dum quasi semicentonem, ut ipse profiteris, contexis, non video ego quid profeceris, nisi (quod ajunt) in deterius. quod vero parasangis te prævertat Petronii specimen, quis non videt? Heres paterna Critices Ios. Scaliger. dum ad exactos Mathematica canones & calculos revocat Astronomiam Poeta, ineffectualiter & declamatorie

A 3

es

AD LECTOREM.

ei insurgit. immane quam leua atque irata arte, dum pedes illius (quod Marillio dicenti, Neceffe sibi esse per spinos locum ambulantes suspensos pedes habere, respondit Porcius Latro) non mehercules spinas calcant, sed habent. Cur autem, qui in virtutibus Lucani perspicendis tam oculi, & Lyncei sunt, in virtutibus ipsius agnoscendis lippis cacutiunt? inuenias forte idiotissimos aliquot & loquutiones duriusculas, transpositiones Hyperbaticas, excursus haud ita multos & diuerticula accersita, partium favorem, leuia in Astrologia & Geographia errata, genti illius omnia, magistris, temporibus imputanda; condonanda certe aetati illius, qui, ut ait Statius, Hæc primo juvenis canebat ævo Ante annos Culicis Maroniani; excusanda denique eo nomine quo Ovidius, Emendaturus, si licuisset, erat. At cur non potius mirari subeat altam illius indolem libertatis usque accerrimam propugnatricem; liquidum eloquii flumen, materiam haud sequacem puro carmine ducentis quo voluit? adeo ut non ruere immenso fragore (quod de Nilo Plinius) sed fluere videatur; ferventis ingenii fulmen cum gratia & gloria exprimentis historiam nobilissimam gentis illius, qua cum antiqua religionis Cybele & fortitudinis ancilibus suis cælo delapsa, cum sacri consilii Ganymede & virtutis Romulo in cælum sublata mihi videtur. Quid ego dicam acumen nobile & divinum, spiritum ardentem & concitatum, musam masculam ac plane militarem, omnia denique in illo alta, clara, casta, quem legant vel ambitiose tristes, & retrici, qui fatali illo Graja Helena correpti delirio, non dubitant Poetas, Musarum flamines, gloria præcones, Theologia veteris antistites, nuncupare fidicines. Caterum quando hi suo delectati studio, contemnunt alia: despiciunt alios; immanes cum sint, & suos patiuntur Manes; contemnuntur, despiciuntur, nec immerito, quia studiis hisce humanitati uti cum possint, suis malunt. Tu interim, Benevole Lector atque Humane, quem Cognitorem citare malo, quam me præcone uti, quid in hoc Autore exponendo, ipsius Pompejani partibus faventioris historiam ad veritatem ex optimis Historicis Cesare, Hircio, Valerio, Suetonio, Plutarcho, Floro, Appiano, Dione, Paterculo, Oroso, Eutropio, &c. redigendo, Astronomiam & Geographiam subinde concinnando, tabulam Chorographicam, qua ad expeditiones & gesta belli hujus intelligenda faciat, adjiciendo, præstiterim; tu, inquam, Lector candide, hi utere mecum, & Vale.

T. F.

M. AN-

M. ANNÆI LVCANI
VITA.

M Arcum Annæum Lucanum Cæja Acilia, Acilii Lucani Matoris filia ex Annæo Mela Senecæ Stoici fratre equite Rom. peperit Cordubæ III Non. Novemb. C. Cæsare Germanico iterum, & L. Cæsiano Coss. Octo mensium infans Romam à parte advectus est: ibique Palæmone Grammatico, Virginio Flavio rhetore, & Cornuto poëta ac philosopho præceptoribus usus est, una cum Salejo Basso, & A. Persio, quos præcipuo amore dilexit. Cumque Neroni, quem adolescentem patruus instituebat, esset non injucundus, ante annos Quæstor est factus: & munus gladiatorum edidit. Inde cunctis suffragiis inauguratus sacerdotium ascitus est. Vxorem habuit Pollam Argentariam, Pollii Argentarii filiam, nobilem, ditem, & eruditam. In Neronis odium cupiditate ostentandi ingenii incidit. Nam cum ille per Clivium Ruffum Nioben in Theatro Pompeji pronuntiaturum se indixisset, Lucanus Orpheum ex tempore decantavit, coronamque à iudicibus reportavit. Post illud famam carminum ejus prementem Nerone, qui eum publice recitare, & ostentare carmina prohibuerat, Pisonianæ conjurationi adhæsit, accusatusque & tortus matrem indicavit, impunitate promissa, ut Tacitus ait. Mox mori iustus, calida aqua immerfus venas medico præbuit. Profluente sanguine, ubi frigere pedes, manusque, & paulatim ab extremis cedere spiritum sensit, fervido adhuc, & compote mentis pectore, hos versus ex lib. 3. enunciauit.

Scinditur avulsus, nec sicut vulnere sanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit undique venis:
Discursusque animæ diversa in membra meantis,
Interceptus aquis, nullius vita perempti
Est tanta dimissa via.

Hæc illi summa vox fuit. Decessit autem Prid. Calend. Maji, Nerva Syllano, & Vestinio Attico Coss. cum Coss. designatus cum Plautio Laterano esset. Vitæ vero anno 27 sepultus est in hortis suis, quos pulcherrimos habuit. Hæc de eo. Inscriptio vetus, & marmorea in D. Pauli templo Romæ conspicitur. M. ANNÆO LVCANO, CORDUBENSIS POETÆ, BENEFICIO NERONIS CÆSARIS FAMA SERVATA.

Scriptis pene puer, ut Papinius docet, Gertamen Hectoris,

Storis, & Achillis: cum cadaveris Hectorei redemptione. Fabulam Orphei inferos adeuntis. Incendium urbis Lauream, & laudes, uxoris. Declamavit etiam, & causas oravit. Postremo loco Pharsaliam ardenti animo est aggressus, sed non perfecit. Primos tres libros, adjuvante uxore correxit. Septem reliquos, si vixisset, emendaturus. In iis ordinem sequitur, quo res gestæ sunt. Mens ejus est, se commendare immortalitati, & civilia bella dissuadere. Pharsaliam autem inscripsit, à Pharsalo Thessaliæ oppido, in cuius campis Pompejus à Cæsare est superatus.

In Lucanum, opera Clarissimi viri
THOMÆ FARNABII
 redivivum.

Pharsalicos enses longa rubigine tinctos,
 Deterfos socero quis generoque dabit?
 Hic fecit; clypeos qui sic deterfit & hastas,
 Ut solitus redeat fulgor ad arma Ducum.
 Pergite Romani medius certare tenebris,
 Lucanus lucem sent novus ecce novam.
 Pharsalia multo constabant sanguine pugna;
 Pharnabias sudor fluxit ad usque notas.

In eundem.

Cognatas acies, & multo sanguine junctas
 Qui cecinit: venas cadere jussus, obit.
 Hinc cruor emanat membro profusus ab omni:
 Proque uno totum vulnere corpus erat.
 At sanguis redit, redit jam succus, utrunque
 Vati Farnabii reddidit alma manus.
 Hunc non ulterius depascet dextra Tyranni,
 Dives inexhausto eurgite vena fluit.
 At tu crudelem Vates seltaberis umbram.
 Farnabius justas admoveatque faces.

R. A. M. D.

A D

AD V. C.
THOMAM FARNABIVM,

De Lucano perpetuis illius Notis explicato,
 & in lucem jam prodituro.

DVm Vatum Genios chorus Sororum
 (Vatum, quos veteris peremat avi
 Nomen) Castali ad caput liquoris
 Accitos, monuit parare lucem
 Tutelis reliquis, ne singularum
 Nodose tenebra diu morentur
 Lectores timidos, retardat anceps
 Quos seu carminis ordo, seu vetustas
 Ducto emblemate turbat involuta:
 Haut est ingenio repertus alter,
 FARNABI, potior scientiorve
 Aut prisca historia Poëticesve,
 Cui mandetur honos visces gerendi
 Tutorum, & tenebris faces parandi,
 Quam tu, cui veteres reconditque
 Ritus ex adytis patent, & omnes
 Theauri Sophia nimis reducti.
 Museum ergo tuum petunt, sacrantque
 Excepti hospitis, nec inde cedunt
 Quin, nocti Penetral, simul secundant
 Votum Pieridum, tuo labore
 Vsi, ac assiduo tibi vicissim
 Adstantes taciti docent ministri.
 Sic se res habet, & palam loquemur;
 Quid tu dissimulas? Parum videmus
 Si his non auspiciis mage imputamus
 Tuis quam studiis, quod aut Aquinas
 Quodve alter Satyra reductiori
 Qui torquet, radius tui coruscant
 Solis, nec lateant, salesque acuti
 Quos jactat Saio, quodque sic Cothurno
 Reddatur sua lux, & à salebris
 Quod Pharsalica bella detonantem
 Iam purget. Genios quis audeat ipsos
 Suggestisse tibi probus negare?
 Tantum non Genios videmus ipsos.

I. Selden. I. C.

A 5

Argu-

Argumentum Pharsaliæ.

CVM provinciæ consulares, Hispaniæ Pompejo, Crasso Syria & Parthycum bellum, Cæsari Gallia Germanique datæ essent; Crassusque periisset, & Cæsari in alterum lustrum prorogata esset potestas, decretusque à Tribubus Consulatus, & Pompejus Iulia defuncta suspectas haberet Cæsaris opes, Marcellus Cof. de Cæsaris successione agere cœpit. Hic vero pacata jam intra novem annos univèrsa provincia, non abnuebat, modo in proximis comitiis sui absentis ratio haberetur. Sed adversantibus Pompejanis decretum est, ut dimisso exercitu veniret, & peteret more majorum. Ille, nisi & Pompejus ab armis cederet, & nisi decretis staretur, se non dimissurum respondens, pro hoste habetur. Iratus igitur provincia cum exercitu Romam versus egreditur, tantumque terroris urbi incutit, ut Pompejus cum Senatu Capuam, inde Brundisium fugerit: ibi obsessus à Cæsare vix evadit in Græciam. Cæsar Romam reversus ærarium direptum suis militibus dividit. Hinc in Hispaniam contendens, Massiliæ, in via, oppugnatione Bruto delegata, ipse Petrejum & Afranium Pompejanarum duces paratium, in Hispania superavit. Inde Romam reversus in Epirum trajecit, ubi tum rei frumentariæ inopia laborans, tum à Pompejo pressus ac pene devictus, castra in Thessaliam transtulit. hic acie superatus Pompejus Lesbom fugit; inde cum uxore Cornelia in Ægyptum navigavit, fretus Ptolemæi regis amicitia: cujus tamen iussu, consilio Pothini interfectus est, spectante conjuge & altero filio. Cæsar fugientem Pompejum in Ægyptum sequutus, ab Achilla regis præfecto in Alexandria obsessus in Pharon evasit. ibi ab hostibus oppressus se è navicula coniecit, ac per ducentos passus ad suam classem enavit. mox perfidiam hostium ultus, rege sublato, Cleopatram sororem regis in regnum confirmavit.

M. A N-

M. A N N Æ I
L V C A N I
PHARSALIA.

L I B E R I.

B

Ella per² Emathios 3 plus quam civilia campos,

4 Iusque datum sceleri canimus, populumque potentem (dextra:

In sua vitrici conversum viscera

5 Cognatasque acies: & 6 rupio sæde-

Certatum? totis concussi viribus orbis, (re regni

8 In commune nefas: 9 infestisque obviam signis

Signa, pares 10 aquilas, & 11 pila mimantia pilis.

Quis furor ô civēs? quæ tanta licentia ferri,

ce dicatur, optima ratione nomen huic operi inditum arbitror ab illo loco in quo Pompejus cum Cæsare de summa rerum dimicavit, victusque fugit, cuius pugnae eventum, totius belli fortuna secuta est. 2 Macedonia olim dicta est *Emathia*. A. Gell. l. 14. cap. 6. Plin. lib. 4. cap. 10. & Solin. cap. 14. Ad Dyrhachium quidem Macedoniae oppidum difficiliore pugna certatum est, debellatum autem in campis Pharsalicis inter Macedoniam & Thessaliam, dictis à Pharsalo Thessaliæ oppido. Passim vero nostro promissæ hoc nomen usurpat, quod proprie Macedoniae debetur. 3 Cæsaris furor atque Pompeji (inquit L. Florus, l. 4. c. 2.) urbem, Italiam, gentes, nationes, totum denique qua patebat Imperium, quodam quasi diluvio & inflammatione corripuit; adeo ut non recte tantum civile dicatur, ac ne sociale quidem bellum, sed nec externum; sed potius commune quoddam ex omnibus, & plus quam bellum. 4 Cur non dictus Hylas? Quis in scelere hoc explicando non assumit sibi jus criticum? Video quid sentiat H. Grotius: *Licentiam factam sceleribus*. Audio quid moneat doct. I. S. *Ius Imperii*, per bellum hoc scelerum, *translatum ad Cæs.* Cæteros interpretes nihil moror. Verum Poeta, ut ego arbitror, profiteur velle se bellum civile quod passim lib. 4. v. 26. & 228. lib. 5. v. 314. &c. *scelus* vocat, canere; idque non temerario quodam tumultu aut caeco furore, intra urbis moenia aut Italiam, ut in Syllana modo tempestate aut Cinnana rabie: sed iustis, uti præ se ferebant, utrinque causis iustis exercitiis & præliis, pari gratia atque autoritate gestum. v. 666. huius lib. *scelerique nefando nomen erit virtus*. vide & l. 2. v. 540. & l. 3. v. 228. 5 Hinc inde, focerum & generum; parentes, liberos, fratres, cognatos, &c. 6 Quo convenerat, ut Pompejus Hispanias & Italiam, Cæsar Gallias, Crassus Asiam obtineret. Quod scædus distulit morte Crassi apud Parthos, & Iulias Cæsaris filias, infra v. 100. &c. 7 Pompejum secutis Hispaniis & Oriente; Cæsarem Gallis. 8 Canimus certatum fuisse non sine nefario utrinque partis scelere, in oppressionem libertatis, communis salutis, adeoque Reip. interitum. 9 Robur utrinque florit Italici, isdem freti auspiciis, signis vocalibus ac mutis, virtute pari, pugnae genere & armis usi isdem. 10 Rom. Imperii insignia & vexilla. 11 Pilum erat Romanorum telum missile, de quo vide Polyb. lib. 6. & Liv. lib. 31. Veget. lib. 1. c. 24.

A 6

Gen-

1 Vero *Emathia* videtur mihi Iul. Cæsar Scaliger in Hypercritico suo cap. 6. ubi inter alia Lucanum notat, quod pessimo consilio opus hoc inscripserit Pharsaliam. Quippe ne tantilla quidem operis pars illius ea regio: uti Thebais, Ilias, &c. Quod tamen viri tanti pa-

1 Nominis Ro. infesti. Imperii nostri hostibus.
 2 Cumque e re & gloria nemius Rom. fuisset caedem Crassi ulcisci, spolia & insignia Rom. repetere, quibus Crasso ademptis superbiunt jam Parthi & Persae, quorum imperii sedes est Babylon opibus & potentia florens.
 3 Proprie, viciorum monumentis, hostium exuviis in eo loco quo τρεπιδωρ. i. iugae dare terga coepissent, suspensis.
 4 Romanis, Italii, ab Ausone Circes & Vlyssis fil.
 5 Circa Stygiam paludem; non admittendus transeventusque nisi sepulturae compos & vindicta.
 6 Bello civili viventibus nullus decernebatur triumphus.
 7 τρεπιδωρ. 4 Plagarum caeli & orbis terrarum.
 8 Scythiae pop. vellere nobiles. Plin. lib. 6. c. 17. Solia. c. 63. vide infra lib. 10. Y. 292.
 9 Armenii Araxi fl. accola jam pridem victi fuissent.
 10 Et si qui ad Nilum orientem accolunt. Nili autem fontes ignoravit venturas, quos & montibus Lunae in Mauritania Inferiori ducunt recentiores.
 11 Hostem, ubi foris cessavit, domi reperisti, neque solitudinem tuam, desolationem & vastitatem exterorum hostium potentiae aut saevitiae imputes, sed armis tuis & Roma. Sus & ipsa Roma viribus vult.
 12 Pyrrhus Epitrotarum rex in auxilium a Tarentinis accitus, magno Romanis terrori fuit, mari, terra, viris, equis, iugocnitisque in id tempus elephantis, neque armis solum, sed consiliis & dolis eos aggressus est: tandem victus, castris exiit, ab Italiae exactus.
 13 Generaliter. Pop. Carthagenensis, vel Annibal qui bello Punico secundo, Italiam vastavit, resque Romanas attrivit.
 14 Allentatio quam vis excusaverit Ironia.
 15 Idque Iovis exemplo, ad quem devictis gigantibus huius caeli devenit regnum.
 16 Scelera & nefaria bella civilia, quae mox recenseat.

Gentibus ¹ invisis Latium praeberere cruorem?

² Cumque superba foret Babylon spolianda ³ trophais ¹⁰

⁴ Ausonius, umbraque ⁵ erraret Crassus multa,

Bella geri placuit ⁶ nullos habitura triumphos?

Heu, quantum potuit terra pelagique parari

Hoc, quem civiles hauserunt, sanguine, dextra!

⁷ Unde venit Titan, & nox ubi sidera condit,

Quaque dies medius flagrantibus aestuat horis,

Et qua bruma rigens, ac nescia vere remitti.

Astringit Scythicum glaciali frigore pontum:

Sub iuga jam ⁸ Seres, jam barbarus isset ⁹ Araxes;

¹⁰ Et gens si qua jacet nascenti conscia Nilo.

Tunc, si tantus amor belli tibi Roma nefandis

Totum sub Latias leges cum miseris orbem,

¹¹ In te verte manus: nondum tibi defuit hostis.

At nunc semirutis pendent quod moenia tectis

Urbibus Italia, lapsisque ingentia muris

Saxa jacent; nulloque domus custode tenentur,

Rarus & antiquus habitator in urbibus errat:

Horrida quod dumis, multosque inarata per amos

Hesperia est, desuntque manus poscentibus arvis;

Non tu ¹² Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus aulior ¹³

¹³ Pœnus erit: nulli penitus discindere ferro

Contigit: alta sedent civilis vulnera dextra.

¹⁴ Quod si non aliam venturo fata Neroni

Invenere viam, ¹⁵ magnoque aeterna parantur

Regna deis, ¹⁶ caelumque suo servire Tonanti

Non nisi favorum potuit post bella gigantum:

Iam nihil & Superi querimur: ¹⁶ scelera ipsa, nefasque

20

30

¹ Hac mercede placent: ditos ² Pharsalia campos

Impleat: ³ & Pœni saturentur sanguine manes:

⁴ Ultima funesta concurrant praelia Munda. ⁴⁰

Hu, Casar, ⁵ Perusina fames, ⁶ Mutinaque labores

Accedant satis: & quas premit aspera, classes,

⁷ Leucas: & ardenti ⁸ servilia bella sub Aetna.

Multum Roma tamen debet civilibus armis,

Quod tibi res alta est. Te, ⁹ cum statione peracta

Astra petes ¹⁰ serus, ¹¹ praelati regia caeli

Excipiet gaudente ¹² polo: ¹³ seu sceptrata tenere.

Seu te flammigeros Phœbi condensere currus,

Telluremque ¹⁴ nihil mutato sole timentem

Ignis vago lustrare juvet: tibi numine ab omni ⁵⁰

Cedetur: ¹⁵ jusque tui natura relinquet

Quis deus esse velis, ubi regnum ponere mundi.

¹⁶ Sed neque in Arctoo sedem tibi legeris orbe:

Nec polus adversi calidus qua ¹⁷ mergitur Austri,

Unde tuam videas obliquo sidere Romam.

Aetheris immensis partem si presseris unam,

Sentiet axis onus. librati pondera caeli

Orbe tene medio: pars aetheris illa sereni

Tota vacet, nullaque obstant a Casare nubes.

Tunc genus humanum postis sibi consulat armis, ⁶⁰

Inque vicem gens omnis amet: pax missa per orbem

lapis: Pompejanorum caesa 30 M. Casar ut victos obsideret, è conge-
 litis cadaveribus aggerem struxit. ⁵ Perusiam Thulciae urbem, quo
 L. Antonius confugerat, Augustus per famem in deditionem compulit.
⁶ Antonius D. Brutum in Mutina urbe Cisalpinæ Galliae obsedit, in
 qua obsidione levanda uterque Consul Hircius & Panfa casus est, quam
 tamen Augustus obsidione liberavit. ⁷ Insula in sinu Ambracio, item
 promontorium Epiri, inter quod & Actium Octavius Antonium & Cleopa-
 tram navali certamine vicit. ⁸ Non servile illud bellum à Syro Euno
 in Sicilia mortuum A. V. DCXVIII, quod nihil ad rem præsentem
 verum intellige navale bellum in Siculo mari, ad quod Sex. Pompejus con-
 citaverat armaveratque ergastula contra Augustum, à quo Sextus victus in
 Asiam profugit. ⁹ Eminentis vitæ spatium, & imperio feliciter fun-
 ctus. ¹⁰ Longævus. ¹¹ Quod tu prætulisti terris. ¹² Coelibus.
¹³ Sen Iovis seu Phœbi munus locumque velis, &c. Arbitrio tuo per-
 mittetur, quis deus esse velis. Imitatio Virg. 1. Georg. Tuque adeo quæ-
 mos sint hab. &c. ¹⁴ Non meruentem incendium mutato auriga, ut
 quondam Phaethonte. ¹⁵ Al. Iurique tuo natura. ¹⁶ Relatus vero
 in deos, & sideribus additus noli sedem tibi eligere versus alterum polorum,
 unde obliquo intueri, impedito, parumque efficaci Romam conspicias,
 sed juxta æquatorem, ut recto, propinquo & gratioso vultu nos intuearis.
 Hæc omnia Ironice & Amphibologie dicta quidam voluit, ut quæ Ne-
 ronem nuunt strabum & obefum; sed persistere videtur in illa invocatione
 & imitatione Virgiliana 1. Georg. Quia locus Erigone inter Chelisque, &c.
¹⁷ Al. versitur.

¹ Quod hinc Neroni ad Imperium Rom. patuit aditus.

² De campis Pharsalicis supra. In his depugnatum est inter Pompejum & Cæsarem, mox inter Octavianum Antoniumque, & Cæsar, percutiosos, sed vide inf. v. 637.

³ Sanguine nostro in inferias referamus umbris Carthagenisium, qui bellis Punicis interierunt.

⁴ Ad Mundam Hispanicam urbem, Pompeji liberi devicti sunt, Cn. casus, Sextus fuga

1 Hac

A 7

Fertea

1 Iani belli
pacique in-
dicis, ex insti-
tuto Numæ,
templum a-
pertum signi-
ficabat ur-
bem in armis
esse; clausum
erat pacis si-
gnum, quod
contigit sub
Numa, iterum
post primum
Punicum bel-
lum, & sub
Augusto ver.
2 Aliis post
mortem &
Dei expe-
cteris, mihi in
vivi Deo
haberi pro-
pitius & præ-
seus adeo, ut
mihi tuo nu-
mine afflato
non sit opus,
quod alii fa-
ciunt vates,
Delphici A-
pollinis vel Nyfei Bacchi, quorum in tutela Poëtae sunt, *ἐνδρακιδὸν* votis
expetere. 3 Cirrha, oppidum Phocidis haud procul à Delphis. 4 Nyfe
fuere decem, omnes fere Baccho sacra; præcipue, Indica, Arabica, Delphi-
ca. 5 Causas sex recenset noſter, sed vide quas & Cæſar reddit l. i. civilis
belli. 6 Prima causa, fatalis necessitas, quæ periodum crescendi, & *καὶ* con-
secuta iam declinare & ad occasum vergere coepit. *Invidens Fortuna prim-*
icipi gentium populo, ipsum illum in exitum suum armavit. Florus l. 1. c. 2.
7 Suo sub pondere, virib. & amplitudinis mole defatigata, pressa, & ruens.
Ipsa suas vires odit Romana juvenis, Et quas fluxit opes, male sustinet. Petr.
Arb. 8 Non secus atq; ipsa uiversi machina, consummato tandem tempore
& quasi ætate sua, solutis compagibus, legibus atque foederibus restit, in
Chaos & confusam molem, unde initio extracta & concinnata est, reditura
sit. * Ita legit Ianus Rurgenſius, cum vulgati habeant, *Antiquum repetens ite-*
rum chaos, omnia mistis Sider. 9 Litora extensa & opposita non valebant, ut
antea, mare coercere & excutere, quo minus terra obruatur. 10 Luna non
sequetur solem certis & solitis per Zodiacum vicibus, sed contrario feretur
motu. 11 Lunam bigis, solem quadri bigis vehi fingunt poëtae. 12 Neq; tamen
ulli exterarum gentium permillum est trium principum exercere odium suum
invidiamq; erga nos. 13 *Secunda causa.* Fœdus (quam Varro Tricipiti nam
appellavit) Crassi, Cæsaris, Pompeji, qui opibus, dignitate, gloria & spiritu flo-
rentes, sibi invicem conciliati, atque aſſinitate conjuncti inierunt societas itaq;
ne quid in Rep. agi paterentur, quod ipsis tribus non placuisset, partiti itaq;
provincias & exercitus, Pomp. Hispanias & Libyam per legatos administra-
bat, Crassus, cui Syria contigit, ad bellum Parthicum profectus est, Cæs. imper-
rium Gallie in alterū quinquennium prorogatum, ferale autem & perniciosum
extitit hoc imperii divisi fœdus; quippe, Nec regna sociata sunt, nec secula sciant.

Ferrea belligeri compeſcat limina Iani.
2 *Sed mihi iam numerus nec, si te pectore vates*
Accipiam, 3 Cirrha velim secreta moventem
Sollicitare deum Bacchumque avertere 4 Nyſa.
Tu satis ad dandas Romana in carmina vires.
Fert animus 5 causas tantarum expromere rerum:
Immensumque aperitur opus, quod in arma furentem
Impulerit populum, quid pacem excusserit orbis.
6 Invida factorum series summiſque negatum
Stare diu; 7 nimioque graves sub pondere lapsus,
Nec se Roma ferens. 8 sic, cum compage soluta
Secula tot mundi suprema coegerit hora,
* Antiquum repetent iterum chaos omnia; mistis
Sidera sideribus concurrent: ignea pontum
Astra petent: 9 telus extendere litora nolet,
Excutietque fretum: 10 fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum 11 bigas agitare per orbem
Indignata diem poscet sibi: totaque discors
Machina divulſi turbabit fœdera mundi.
In se magna ruunt. latis hunc numina rebus
Crescendi posuere modum. 12 nec gentibus ullis
Commodat in populum, terra, pelagique potentem,
Invidiam Fortuna suam. 13 tu causa malorum

Facta

Facta tribus dominis communis Roma, nec unquam
2 *In turbam missi feralia fœdera regni.*
3 *O male concordæ, umiaque cupidine cæci,*
Quid miscere juvat vires, orbemque tenere
In medio? 4 dum terra fretum, terramque levavit
Aer, & longi volvent Titana labores,
*Noxque diem cælo toridem per * signa sequetur;*
Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impetrens consortis erit. 5 nec gentibus ullis
Credite, nec longe factorum exempla petantur:
Fratrem primi maduerunt sanguine muri.
Nec pretium tanti tellus, potiusque furoris
Tunc erat: exiguam dominos commisit 6 asylum.
7 *Temporis angustis mansit concordia discors,*
Paxque fuit non sponte ducum. 8 nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora. Qualiter undas
Qui secat, & geminum gracilis mare separat isthmus,
Nec patitur conferre fretum: si terra recedat,
Ionium Aegea frangit mare: sic, ubi seva
Arma ducum dirimens, miserando funere Crassus
Parthica Romanos 10 solverunt damna furores.
Plus illa vobis acie, quam creditis actum est
11 *Arsacida: bellum vobis civile dedistis.*
Dividitur ferro regnum: 12 populique potentis,
Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem, 13

quasi centrum, pondere libratam suo, vers. 91. lib. 5. ut sol diurnos an-
nuosque absolvat cursus, ut nox diei vicissim succedat; tandiu, id est
semper, dissilient consociati regni fœdera. * Zodiaci, cuius sex signa
per vices obscurata admittunt noctem, tanquam in æquinoctio. 5 Ne-
que Argis & Thebis petenda erunt exempla, ipsa prima urbis nostræ ru-
dimenta maduerunt sanguine alterius & conditionibus, Remi scilicet à fra-
tre Romulo cæsi, prætextu centempus, quod novum vallum transilif-
ferat. 6 Romulus asylum in urbe aperuerat, quo omnes qui confuger-
ant in partem & fortunam novæ urbis invitavit 7 Modico admo-
dum tempore duravit concordia hæc inter Pompejum & Cæsarem non fin-
cera, expectante utroque dissidii occasione. 8 Tertia causa. Cædes
Crassi apud Narthos, quem, quoad vixit, uterque respexit, metuens sci-
licet ne parvas res molientibus ille interveniret. Medius itaque interces-
sionis dirimebat bellum civile, non secus atque Isthmus Achaïcus seu Co-
riinthiacus, id est angusta terra inter duo maria, obstat quo minus confusa-
dantur & commisceant se Ionium ab Occidente & Aegeum ab Oriente.
9 Urbem Mesopotamiæ, quo noctu se fugiens receperat Crassus, *Charras.*
10 Aperuerunt viam simulatati Cæsaris & Pompeji erupturæ. 11 O Par-
thi, ab Arsace auctore imperii, libro 8. vers. 218. 12 Imperii Roma-
næ amplitudo non ferebat duos, non succedit duobus, ad 120 vers.
infra.

1 Dominus, &
rex nomina
invidiosa, &
Romanis li-
bertatis asser-
toribus sem-
per exosa.
2 In plures
principes di-
vifi.
3 Omnia
facta gratia
conjuncti, at-
que invaden-
dæ Reip. li-
bidine trans-
versim adi,
speratissime
diuturnam
hanc potuisse
fieri *romani-*
genium?
4 Quamdiu
constantur
sibi rerum
naturæ foc-
dera, ut a-
quas suble-
vet terra in-
ferior, ut
aer, quasi
orbis *reicæ-*
genæ, conti-
neat & un-
dique coer-
ceat terram

1 *Quarta causa.* Mors Iuliae
 Caesaris filiae,
 qua nupta
 Pompejo &
 iam gravida
 ubi conjugis
 vellem teme-
 re domum e-
 comitiis, in
 quibus orta
 contentione,
 caesus fuerat
 Domitii ser-
 vus, delatam
 cruore res-
 sperfam vi-
 disset, animo
 consternata
 & viro suo ti-
 mens abor-
 tum fecit
 mortuaque
 est. Hæc im-
 maturæ pro-
 pter Remp.
 morte inter-
 cepta, foedus
 & jus affinita-
 tis pessimo ci-
 vilis belli
 omine abstu-
 lit. 2 Cum
 Sabini armis
 vim & illatam
 ignominiam ulturi,
 repeterent virgines suas à Romanis sub Romulo raptas;
 Sabine inter utramque aciem passis erinibus progressæ, precibus & lacrymis
 pacem exorabant, patresque viris conciliabant. 3 *Quinta causa.* Duorum
 ducum æmulatione. *Iam* (inquit Florus lib. 4. c. 2.) Pompejo suspecta *Caesari*
oper, & *Caesari* Pompejana dignitas gravis. Nec hic serebat pacem, nec ille super-
 riorum. *Nefas!* sic de principatu laborabant, sanguinem duos tanta imperii fortuna
 non caperet. 4 Tu Pompei, times, ne nova Caesaris gesta, ac triumphi de
 Gallis, Germanis & Britannis qui eum manent, obscurant veteres illos tuos
 triumphos de Armeniis, Mithridate, Afris, Siculis, Hispanis, Cilicibus pirat-
 tis. 5 O Caesar. 6 In transgressu oppiduli cuiusdam in Alpibus, Caesar di-
 xisse fertur: Mallem hic prius esse quam Romæ secundus. Plutarchus &
 Vellejus Patere. 7 Pompejus neminem secum dignitate exaquare volebat,
 1 comb. Caesar. 8 Magna certe Catonis laus, utpote cuius iudicium de ju-
 stiore causa conferatur iudicio deorum. verum ut ait Cicero pro Ligario.
 Nunc melior certe ex iudicanda est, quam etiam dii adjuverunt. 9 Pompejus
 iam prope sexagenarius, 12 annorum ocio fratas, artes, usum, & munia stre-
 nuè Imperatoris dederat, ex largitionibus & ludis captans populi favo-
 rem. 10 Quod ad Mitylenæ theatri exemplar, sed multo magnificentius
 è marmore Romæ extruxerat. cum (inquit Florus) Ponticos & Armenios
 triumphos in Pompeianis theatris Romæ cantaret, nimia Pompeji potentia
 apud ociosos (ut lolet) civis movit invidiam. 11 Quod ob rerum gesta-
 rum magnitudinem confectus est, salutatus primum à Syllæ exercitû nomina-
 ac Magi.

Qualis

Qualis frugifero quercus sublimis in agro
 2 Exuvias veteres populi, sacratæ que gestans
 Dona ducum: nec jam validis radicibus hærens,
 Pondere fixa suo est: nudosque per æra ramos
 Effundens, trunco, non frondibus efficit umbram:
 At quamvis 2 primo nutet casura sub Euro,
 Tot circum silvæ firmo se robore tollant,
 Sola tamen colitur. Sed non in Casare tantum
 Nomen erat, nec fama ducis: sed 3 nescia virtus
 Stare loco: solisque pudor non vincere bello.
 Acer, & indomitus; quo spes, quoque ira vocasset,
 Ferre manum, & nunquam 4 temerando pacem ser-
 Successus urgere suos: instare favori (ro.
 Nymus: * impellens quicquid sibi summa potenti
 Obstat: gaudensque viam fecisse ruina. 150
 Qualiter 5 expressum ventu per nubila fulmen
 Ætheris impulsu sonitu, mundi que fragore
 Emicuit; 6 rupit que diem, populosque paventes
 Terruit, 7 obliqua præstinguens lumina flamma:
 8 In sua templa furit: nulla que exire vetante
 Materia, magnamque cadens, magnamque revertens
 Dat stragem late, sparsosque recolligit ignes.
 Ha ducibus causa suberant: 9 sed publica belli
 Semina, que 10 populos semper mersere 10 potentes.
 Namque ut opes 11 nimias mundo Fortuna subactq;
 Intulit, 12 & rebus mores cessere secundis,
 Prædaque & hostiles luxum suaserunt rapina:
 Non 13 auro, tectisque modus: 14 mensasq; priores

c. 31. 5 Ex opinione Zenonis, qui fulmen voluit esse validam incensionem
 è nubibus inter se vi ventorum collisis erumpentem & vehementi cum impetu
 ad terras ruentem. 6 Prorullit lacem, vel, calore suo & fulgore diei lucem
 superavit. 7 Oblique contortum, oculis offuso lumine, aciem per-
 stringit. 8 In Iovis ipsius fulminatoris templa, vel, in coeli convexa. Hæc enim
 sunt templa coeli, quod, nulla illi materia obstante, pergit & retorquetur,
 & dissipatam flammam conglobat. *Ioach. Camer.* 9 *Sexta & ultima*
Causa. Romanorum vitia, ex diutina pace & nimia felicitate luxus in ædifi-
 cæis, cibis, vestibus: avaritia, ambitio, dominantis libido, seditiones, stua-
 dia partium, &c. 10 Assyrios, Persas, Lacedæmonios, Carthaginienses,
 Corinthios, Milesios, Afros multos populos. 11 Asiaticas, Attalicas, Ponticas,
 Cyprias, Corinthiacas. *Luxuriam spoliatorum & cesum in dampna furem-
 tem.* Petron. 12 Et boni mores cooperunt depravari vitis, que fuadent res
 secunda. *Marcell.* l. 11. ep. 6. 13 Vasis aureis, vel, Hendiadis Auratis tectis,
 lacunariis auro reidentibus. 14 Veterum Rom. hominum continentium
 & frugalium cibi jam fastiditi, Ingeniosa gula est. Siculo scarus, &c. Petron.
 vel ipse mendæ. Nil rhombus, nil dæmia sapit, nisi sustinet orbis Granæ ebur è
 cirro factos, &c. Iuven. l. 1. Sat. & noſter, l. 10. Orbis scilicet Asiaticæ silvæ.
 Et Petron. Ecce, *Affis eruta terra Circa moxsa.*

Asper

1 Spolia, &
 2 Exuvias,
 3 Tropæa.
 4 Primo quocun-
 que vento
 caesum mina-
 ta.

3 Altiora ul-
 que petens
 Caesar (in-
 quit Paterecu-
 lus) supra hu-
 manam & na-
 turam & fi-
 dem evectus,
 dux erat bel-
 lo peritissimus,
 civis in
 toga (nisi ubi
 vereretur ne
 quem haberet
 patrem) mo-
 delissimus.

4 Temere
 cruentando,
 ubi res vim &
 arma posce-
 ret. infra l. 10.
 v. 439.

* Ita Seneca
 de Xerxe.
 Divina atque
 humana im-
 pellentem &
 mutantem
 quicquid obſi-
 terat, trecenti
 flave iusservit.
 l. 6. de Benef.

1 Multitia, vestes fericas & bombycinas quæ tecminis vix indulgerentur sumplere viri. Et tot nova nomina vestis, Quæque virum quærent. Petron. Arbitr.

2 Quæ strenuos & egregios olim produxit viros, Fabricium, & incornatus Curvum capillis, militem bello tulit & Camillam Sarcinam pariter, & avium apro cum lave fundus. Horat. l. 11. Ode 12. & Valer. Max. lib. 4. c. 4.

3 Aurum, luxus, omniumque victorum materia, Lacedæmonis aliisque gentibus fatalis. 4 Iam non contenti agellis quos viri contulerant, Curvum fodit, contentes illum peraciosum esse civem cui non sufficerent 7 jugera; extendebant hos agros usque ad ignotos sibi colonos, vicinorum coemptione & adiectione, vel, Ipsi non sua manu agros colebant, sed alienis colendos elocabant, vel, latifundia in provinciis sub ignotis colonis possidebant. 5 Ab hoc fastu & luxu faciles erant ad iras, vindicandasque injurias; hinc pro levi erat omne aggredi nefas, ad quod sua egestas ære alieno gravatos impulerat, vel, peccata, quæ quis c tenuioribus atque egenis designaret pro vili & levi habebant, grandia aggrediebantur scelera, visumque est decus magnum, &c. ut seq. 6 Quod quisque poruit, licuit. 7 Coss. & Senatus ferebant leges, Tribuni & plebs, plebscitata, ferunt plebs. 8 Tribuni contra utentes quam Coss. omnia confundebant jura. 9 Consulatus, cujus insignia fauces & securus, venalis factus est: dum populus favoris sui auctorator, largitionibus potentium corruptus suffragia vendebat, nec sine contentione & rixis, non raro ad caedem utque in Campo Martio, quo Calend. Ianuar. ad comitia descendebat. Emittique Quirites Ad praedam strepitumque iussu suffragia vertunt. Venalis populus, venalis curia Patrum; Est favor in pretio. Petron. Arbitr. 10 Censura deperisam gurgite praedam Favoris illuvies iussu excederat aris, Arbitr. 11 Labefacta credito. 12 Qui re profligata & perditam miseris omnia turbarique cupiebant, opesque ex bellis civilibus, proscriptionibus & auctionibus perabant. 13 Conceperat. 14 Fluvius, qui Italiam à Gallia ceteriore determinat. 15 Videtur hoc affinis poetæ, ex eo somnio, quo Cæsar (ut refert Plutarchus) sibi visus est, matri stuprum inferre, vide sis ostentum quod Cæsar ad Rubiconem cunctanti & cogitabundo factus est, apud Sueton. 32. c. 6. l. cæf.

Aspernata fames: 1 cultus gestare decoros Vix nurbibus, rapiere mares: 2 sacunda virorum Paupertas fugitur, totoque arcessitur orbe, 3 Quo gens quæque perit. 4 tunc longos jungere fines Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli Vomere, & antiquos Curiorum passa ligones.

Longa sub ignotis extendere rura colonis. 170 Non erat is populus, quem pax tranquilla juvaret, Quem sua libertas immotis pasceret armis.

5 Inde ira faciles, &, quod suassisset egestas, Vile nefas: magnumque decus, ferroque petendum, Plus patria potuisse sua: 6 mensuraque juris Vis erat: hinc 7 leges, & 7 plebscitata coacta;

8 Et cum Consulibus turbantes jura Tribuni: Hinc 9 rapti pretio fasces, sectorque favoris Ipse sui populus, lethalisque ambitus urbi; Annua venalis referens certamina Campo: 180 Hinc 10 usura vorax, avidumque in tempore fœnus; Et 11 concussa fides, & 12 multis utile bellum.

Iam gelidas Cæsar cursu superaverat Alpes, Ingentes animo motus, bellumque futurum 13 Ceperat: ut venis est parvi 14 Rubiconis ad undas, 15 Ingens visa duci patria trepidantis imago,

que victorum materia, Lacedæmonis aliisque gentibus fatalis. 4 Iam non contenti agellis quos viri contulerant, Curvum fodit, contentes illum peraciosum esse civem cui non sufficerent 7 jugera; extendebant hos agros usque ad ignotos sibi colonos, vicinorum coemptione & adiectione, vel, Ipsi non sua manu agros colebant, sed alienis colendos elocabant, vel, latifundia in provinciis sub ignotis colonis possidebant. 5 Ab hoc fastu & luxu faciles erant ad iras, vindicandasque injurias; hinc pro levi erat omne aggredi nefas, ad quod sua egestas ære alieno gravatos impulerat, vel, peccata, quæ quis c tenuioribus atque egenis designaret pro vili & levi habebant, grandia aggrediebantur scelera, visumque est decus magnum, &c. ut seq. 6 Quod quisque poruit, licuit. 7 Coss. & Senatus ferebant leges, Tribuni & plebs, plebscitata, ferunt plebs. 8 Tribuni contra utentes quam Coss. omnia confundebant jura. 9 Consulatus, cujus insignia fauces & securus, venalis factus est: dum populus favoris sui auctorator, largitionibus potentium corruptus suffragia vendebat, nec sine contentione & rixis, non raro ad caedem utque in Campo Martio, quo Calend. Ianuar. ad comitia descendebat. Emittique Quirites Ad praedam strepitumque iussu suffragia vertunt. Venalis populus, venalis curia Patrum; Est favor in pretio. Petron. Arbitr. 10 Censura deperisam gurgite praedam Favoris illuvies iussu excederat aris, Arbitr. 11 Labefacta credito. 12 Qui re profligata & perditam miseris omnia turbarique cupiebant, opesque ex bellis civilibus, proscriptionibus & auctionibus perabant. 13 Conceperat. 14 Fluvius, qui Italiam à Gallia ceteriore determinat. 15 Videtur hoc affinis poetæ, ex eo somnio, quo Cæsar (ut refert Plutarchus) sibi visus est, matri stuprum inferre, vide sis ostentum quod Cæsar ad Rubiconem cunctanti & cogitabundo factus est, apud Sueton. 32. c. 6. l. cæf.

Clara

Clara per obscuram vultu maestissima noctem, Turrigero 1 canos effundens vertice crines, Casarie 2 lacera, nudisque adiare lacertis, Et gemitu permista loqui: Quo tenditis ultra? 190 Quo fertis mea signa viri? si jure venitis, Si crues: 3 hucusque licet. Tunc perculit horror Membra ducis, rigueret coma, gressumque coercens Languor in extrema tenuit vestigia ripa.

Mox ait: 4 O magna qui membra prospicit urbis Tarpeja de rupe tonans, 5 Phrygique penates Vestis Iulea, & 6 rapti secreta Quirini, Et residens celsa 7 Latialis Iuppiter Alba, 8 Vestalesque foci, summique o numinis instar Roma, fave cæptis: non te furialibus armis 200 Persequor: en adsum victor terraque, marique Cæsar, ubique tuus, liceat modo 9 nunc quog, miles. Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem.

Inde moras solvit belli, 10 tumidumque per amnem Signa movet prope. sic cum squalentibus arvis 11 Estifera Libyes viso Leo cominus 12 hoste Subsedit dubius, totam dum colligit iram, Mox ubi se fœva stimulavit verberare 12 cauda, Erexitque jubam, & vasto grave murmur hiatus Infremuit: tum torta levis si lancea Mauri 210 Hæreat, aut latum subeant vonabula pectus, 13 Per ferrum tanti securus vulneris exit.

Fonte cadit modico, parvisque impellitur undis 14 Purpureus Rubicon, cum fervida canduit ætas: Perque imas serpsit valles, & Gallica cæsus Limes ab Ausoniis determinat arva colonis. 15 Tunc vires præbebat hyems, atq; 16 auxerat undas

neas duxit, Apollinem & Neptunum, ut quidam volunt, ut alii Minervam, Iovem, Iunonem, h. e. tres aëris regiones, penatesque per quos penitus spiramus, est gente autem Iulii Cæsar. originem duxit. 6 Sacra mytheria Romuli in colium transfati. Plutarchus in Romulo. 7 Cui tanquam Latii præfidi sacra in monte Albano dedicavit Africanus, statuum, ferias, venerationem. 8 Igeis, quem è Troja ab Aenea in Italiam advectum, virginis inextinctum conservant in Veste templo, huc à Numa ex Alba transfatum. 9 Etiam nunc quum videor arma contra te ferre, propugnator tamen tuus defensorque sum. 10 Imbribus & resolutis nivibus auctum. mox v. 217. 11 Venatore. 12 Cauda, quæ animi index, crebro ictu se flagellat, atque ad iracundiam excitat. Plin. 8. 13 Per ipsum, quo transfigitur, venabulum, in venatorem ruit. 14 A colore terre, vel allusum ad Etymum. Alii leg. Pumices. 15 Mense Ianuar. 16 Alii leg. hauserat, quia seq. gravido cornu, hoc est, aquis pleno.

1 Propter antiquitatem. 2 Ob discordiam. 3 Ad Rubiconem, in columna erecta insculptum erat seantus consulum, quo cautum est, Ne cui ultra hos fines arma profere liceret. 4 O Jupiter qui coleris in monte Capitolino, ceu Tarpejo, dicto à Tarpeja Vestali, quæ ibi obruta est scutis Sabinis, ex pacto prodita arcis. Iupiter omnipotens, & tu Saturnia Telus, &c.

Terror ad hæc accies motum arcessere Martem, Irvitas me ferre manus, &c. Cæsar apud Petronium. 5 Quos Trojæ flammis ereptos secum in Italiam Aeneas duxit, Apollinem & Neptunum, ut quidam volunt, ut alii Minervam, Iovem, Iunonem, h. e. tres aëris regiones, penatesque per quos penitus spiramus, est gente autem Iulii Cæsar. originem duxit. 6 Sacra mytheria Romuli in colium transfati. Plutarchus in Romulo. 7 Cui tanquam Latii præfidi sacra in monte Albano dedicavit Africanus, statuum, ferias, venerationem. 8 Igeis, quem è Troja ab Aenea in Italiam advectum, virginis inextinctum conservant in Veste templo, huc à Numa ex Alba transfatum. 9 Etiam nunc quum videor arma contra te ferre, propugnator tamen tuus defensorque sum. 10 Imbribus & resolutis nivibus auctum. mox v. 217. 11 Venatore. 12 Cauda, quæ animi index, crebro ictu se flagellat, atque ad iracundiam excitat. Plin. 8. 13 Per ipsum, quo transfigitur, venabulum, in venatorem ruit. 14 A colore terre, vel allusum ad Etymum. Alii leg. Pumices. 15 Mense Ianuar. 16 Alii leg. hauserat, quia seq. gravido cornu, hoc est, aquis pleno.

1 Tertia

1 Non recou-
ciliare, ut vo-
lunt quidam,
sed inter se
committere,
propter par-
ticipium *Au-*
sus, vel, intra
conditionem
privatorum
redigere. la-
borabat
enim, ut &
Pompejus ex-
ercitium depo-
neret.

2 Prodixi-
mus, ut tibi
Imperium in
alterum quin-
quennium
prorogaretur.
3 Quandiū
hucit mihi ē
suggesto (ros-
tris navium
Antiarum ex-
culto) con-
cionem ad
popul. habere
eumque tibi
conciliare, ad
partes tuas
infestere.

4 Postquam
leges vi op-
pressæ inter
arma siluere,
Imperiumque

à Senatu & Coss. delatum est Pompejo, tribuni Curia eieci. 5 Nos re-
stituat. 6 Sed mature factus opus est, ut imparatos aggrediaris. 7 Labore
eodem quo Gallos debellasti, Romam tibi subijcias, totumque terrarum
orbem. 8 Decem quidem annorum Imperium Caesaris fuerat, sed
pacata jam intra 9 annos Gallia, C. Marcellus ad Senatum retulit, ut Caesar
ante tempus succederetur. ita supererat annus decimus. 9 Negatur tibi de
Gallia devicta triumphum agere, imo vix impune ferres bene gestum bellum.
10 Lauro coronati triumphantes ascendebant Capitolium, & ipsum lauro
ornatum. 11 Pompejus quasi rex non admittit Casarem socerum suum in
partem dignitatis, supra vers. 126. 12 Certantes equos adhortationem &
gloriam intelligere, scribit Plinius. 13 Equus in certamine Olympiaco pro-
pe Elidem Achææ oppidum. 14 Leco, unde celeres, vel currus dato signo
proflerent. 15 Ferrox lentet & impellat obices & funes æquorum, quæ pro-
volaturum coercerent. 16 Militum contubernia. libro 7. vers. 508. ordi-
nes, centurias legionis decimæ tertix, hæc enim evocaverat, reliquæ non-
dum convocaverat. 17 Musurus, semitum;

Ausus, & armatos plebi miscere potentes.
Vtque ducem varias volventem pectore curas
Conspectit: Dum voce tua potuere juvari
Caesar, ait, partes, quamvis nolente Senatū,

2 Traximus imperium, 3 tunc, cum mihi Rostra tenere
Ius erat, & dubios in te transferre Quirites.

Sed 4 postquam leges bello siluere coactæ,
Pellimur è patriis laribus, patimurque volentes

Exilium: tua 5 non faciat victoria crives.

6 Dum trepidum nullo firmata robore partes;
Tolle moras: semper nocuit differre paratis.

7 Par labor atque metus pretio majore petuntur.

8 Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris,
Pars quota terrarum. facili si prælia pauca

Gesseris eventū, tibi Roma subegerit orbem.

9 Nunc neque te longi remeantem pompa triumphi
Excipit, aut sacras poscunt Caprotia¹⁰ laurus:

Livor edax tibi cuncta negat: genesque subactas
Vix impune ferres: 11 socerum depellere regno

Decretum est genero. partiri non potes orbem:
Solus habere potes. Sic postquam satis, & ipsi

In bellum prono tantum tamen addidit ira,
Accenditque ducem, quantum 12 clamore juvat ur

13 Eleus sompes, quamvis jam 14 carcere clauso
Immineat foribus, 15 pronusque repagula laxet.

Convocat armatos extemplo ad signa 16 maniplos:
Vtque satis trepidum turba cocunte 17 tumultum

Composuit vultu, dextraque silentia jussit:

270

280

290

de Bellorum

1 Bellorum o socii, qui mille pericula Martis
Mecum (aut) experti, decimo jam unctis anno;
Hoc cruor 2 Arctois meruit diffusus in arvis, 300

Vulneraque, & 3 mortes, hyemesq; sub Alpibus actæ?
4 Non secus ingenti bellorum Roma tumultu

Conciturur, quam si Pænus transcenderet Alpes
Annibal. implentur valido tirone cohortes:

In classem cadit omne nemus: terraque marique
Iussus Caesar agi. 5 quid? si mihi signa jacerent

Marte sub adverso, ruerent que in terga feroces
Gallorum populi? nunc, cum Fortuna secundis

Mecum rebus agat, Superique ad summa vocantes,
Tentamus, veniat longa 6 dux pace solutus 310

Milite cum 7 subito, 8 partesque in bella togatæ,
9 Marcellusque loquax, & 10 nomina vana Catones,

Scilicet 11 extremi Pompejum, 12 emptique clientes
13 Continuo per tot satiabunt tempora regno?

14 Ille reget currus nondum patientibus annis?
15 Ille semel 16 raptos nunquam dimittit honores?

Quid jam jura querat totum 16 suppressa per orbem,
Ac 16 jussam servire famem? quis 17 castra timentur

4 Contra me ditinis laboribus optime de patria meritum hostilia parantur,
perinde ac contra infestissimum hostem, per invidiam inimicorum, exercitum

deponere jubeor, triumpho spoliis, ad causam dicendam revocor in ordi-
nem, successor mihi ante tempus missus, delectus tota Italia habuit adversum

me patriæ hostem declaratum, sylvæ casæ ad naves extruendas. vincendo, certis
causis sanguine Germano, sexagintaque triuzaphos esse nocens capti. Cæf. apud

Petr. 5 Quid aliud facerent, si amissis signis victos nos infestarentur ho-
stes? Im vero cum victores redeamus diis faventibus, sic utique excipimur.

Sed veniat, &c. 6 Pompejus, supra v. 130. 7 Evocato & tumultuarie con-
scripto. videtur Poeta ad id alludere, quod Faonius Pompejo illudens, eo ea

que jam pridem dicitur, Age, inquit, sellam pede concute Pompei, ut exerci-
tus in te educas, jam tempus postulat. Plur. Pomp. & App. 2. 8 Senat. paci

quam militiæ aptior. 9 Conf. lingua magis quam manu strenuus. 10 Ve
ponca inæte Sophos. Allieg. Catonum. Alii Catonius. quem Cæsar infestum sibi

supra modum habuit. eum autem perstringit quasi nominis (quia Catius sapien-
tiam significat) vanitate fultum. 11 Inter remotissimas nationes, namque

Pomp. favebant reges Orientis, vel infima de plebe. 12 Quos beneficiis &
largitione sibi fecit obnoxios, mercilibus empta. 13 Quæ cules operæ quorum est mea

R. noverca. Petr. 13 Inexplebili utcumq; regnandi cupiditate actum, à Syl-
læ morte usque ad hæc tempora? 14 Illine permillum triumph. ante annum

triumphi legitimum, ætatis tricesimum? triumpharat autem de Hiarba Numi-
darum rege Pomp. annum 24 agens. 15 Prætura nullis adjectis suffragiis sibi

adsum pleræ 23 annos natus. Conf. solus obtinuerat, præfecturas plurimas, &
serretur, quo urbs fame laborans Pomp. præfecturâ annoæ delegaret. Quod

facta esse famē. unde nonnulli legunt Ad jussu. 17 In questione de Clodii æ-
de & actione Miloniana ad reprimendum pop. tumultu Pomp. armatis militi-

bus fori sepeferat, quam insolita coronâ Cicero in oratione pro Milone, novâ
indivisi formam & translatam si quæcunq; vocat,

Nescit

1 Oratio gen.
Deliberativi,
hortatoria,
contuens
conquestio-
nem de inju-
riis suis, ini-
quitate ad-
versariorum,
à quibus re-
bene gesta
tam indigne
excipiatur:
infestatationem
Pompejis,
confirmatio-
nem militū à
felicit success-
us spe. vide
sis orationem
quam Cæsari
tribuit Petros-
ius Arbit. in
specimine civi-
lis belli.

2 Gallia, Ger-
mania, Bri-
tannia.

3 Sociorum.

1 Ne senectatem agat privatum & otiosam.

2 Scelere facile superatus crudelitatis & scelerum omnium magistrum suum Syllam sub

quo meruerat Pompejus 23 annos natus, summo honore à Sylla habitus, ut cui uni venienti assurgeret, caput audaret, honorificeque eum appellaret, Magni nomine (ut ferunt nonnulli) à Sylla primo salutatum.

3 Hyrcana sylvæ Scythiæ.

4 Invidioso imperio, nec inferiore Syllæ dictaturæ.

5 Cui studebas, magister sceleris, qui te sibi adhaerere devinxit, tibi

in matrimonium data Amilia privigna. 6 Qui annos 60 natus se dictaturæ abdicavit & privatus Puteolis egit. 7 Piratas maria infestantes à Pompejo devictos, infra lib. 2. vers. 5. 7. 8 Mithridates rex Ponti per Pompejo devictos, in turri à Pharoace filio oblectus, male que, à Pompejo tandem victus est, in turri à Pharoace filio oblectus, male tentatum veneno (adversus quod amuletis & antidotis se munierat) spiritum Egone restitit ultimus hostis debellandus? 10 Quod iusto Senatus non dimiserit exercitum victorem ante triumphum. 11 His saltem militibus stipendia, honoreque reddantur, & agri assignentur in quibus emeriti quiescant. nisi forte agris digniores censendi sint Cilices illi piratae, quos à se devictos Pompejus in mediterranea submovit & Solos Colonias deduxit. Emeriti qui sunt, vide quæ ad vers. 622. l. 3. Reddenda est gratia veteribus: Non solus vici. Cæsar apud Petronium. 12 Verum non verbis sed viribus res decernenda est, tollite itaque signa, &c. victores ite ferentes, ite miseriter, & causam dicite ferro, &c. Petronius

Nescit mista foro? gladii cum triste minantes
Indicium insolita trepidum cinxere corona.

Atque auso medias pertempere milite leges
Pompejana reum clausurunt signa Milonem?

Nunc quoque, 2 ne lassum teneat privata senectus,
Bella nefanda parat suetus civilibus armis.

Et 2 docili Syllam scelerum vicisse magistrum.
Utque fera tigris numquam posuere furorem,

Quas 3 nemore Hyrcano, matrum dum lustra sequuntur,

Altu casorum pavit cruor armentorum;
Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrum

Durat, Magne, sitis: nullus semel ore receptus
Pollutus patitur sanguis mansuescere fauces.

Quem tamen inveniet tam longa potentia finem?
Quis scelerum modus est? hoc jam te, improbe,

4 regno

Ille 5 tuus saltem 6 doceat discedere Sylla.
Post 7 Cilicæ vagos, & 8 lassi Pontica regis

Prælia, barbarico vix consummata veneno,
9 Ultima Pompejo dabitur provincia, Cæsar;

10 Quod non, victrices aquilas deponere iussus,
Paruerim? mihi si merces erepta laborum est;

11 His saltem longi, non me duce, præmia belli
Reddantur: miles sub quolibet iste triumphet.

Conferet exanguis quo se post bella senectus?
Qua sedes erit emeriti? qua rura dabuntur,

Qua noster veteranus aret? qua mania sessis?
An melius fient piratae, Magne, coloni?

12 Tollite jam pridem victicia, tollite signa:

229

330

340

Viribus utendum est, quas fecimus. 1 arma tenenti
Omnia dat, qui iusta negat: nec numina desunt.

Nam neque præda meus, neque regnum quaritur armis:
2 Detrahimus domnos urbi servare parata. 330

Dixerat: at dubium non claro murmure vulgus
Secum incerta fremit: pietas patrique penates

Quanquam 3 cade feras mentes animosque, 4 tumentes
5 Frangunt, sed diro ferri revocantur amore,

Ductorisque metu. 6 Summi tum munera pili
Laluis, 7 emeritique gerens insignia domi,

Servati civis referentem præmia quercum,
Si licet, exclamat, Romani maxime rector

Nominis, & fas est veras expromere voces,
Quod tam lenta tuas tenuit patientia vires

Conquerimur. deeratne tibi fiducia nostri?
8 Dum movet hic calidus spirantia corpora sanguis,

Et dum pila valent fortes torquere lacerti,
9 Degenerem patiere togam, regnumque Senatus?

Vsq; adeo miserum est civili vincere bello?
Duc age per Scythia populos, per inhospita 10 Syrtis

Litora, 11 per calidas Libyæ sitientis arenas.
12 Hac manus, ut victum post terga relinqueret or-

13 Oceani tumidas remo compefecit undas: (bem)
Fregit & Arctoo 14 spumantem vortice Rhenum,

15 Iussu sequi tam posse mihi, quam velle necesse est.
16 Nec civis meus est, in quem tua classica Cæsar

Audiero. 17 per signa decem 17 felicia castris,

quidem cohortis seu ordinis Triariorum (namque hi ætate, usu, fortitudinæ ceteris præstabant) centurio appellabatur *Principibus*, cuius voluntati & imperio milites omnes parebant, eratque ille consilii particeps. 7 Gerens quemnam coronam donatam in testimonium servati civis, hostisque in prælio casti, de coronis ceteris vide A. Gell. lib. 5. cap. 6. erat forte evocatus, vide quæ ad vers. 471. lib. 7. 8 *Dura spiritus nos regit artus*. 9 Togatatos inertes & imbelles. 10 Syrtis duæ sunt, Major & Minor. sinus in mari Libyco, propter fluctus arenaque asluentes ac resistentes importos atque navigantibus infesti, vide Sallust. bell. Jug. Orationem, 5 Dionis Præfati. Procopium 6 Adif. 11 Per deferta Libyæ aquarum expertia. 12 *Destruas* suam ostendens. 13 Cum Britanniam aggressus es. 14 Fl. vortice-sum, Galliam à Germania dividentem, 3 ostis se in Mosam & Oceanum Septentrionalem exonerantem. 15 Necesse mihi est, in tuam graviam entii ut ea possim quæ volo. vide quæ nos ad epist. lib. 12. Martialis f. Sunt qui legunt, *Tam velle mihi quam posse necesse est*. 16 Neque erit mihi prociue, contra quem tubæ tuæ canent signa belli. 17 *Victicia* omnibus in locis, quibus jam per decem annos castra metatus es, quia quotannis in stans castris hybernabant, vel per aquilas 10 legionum, licet una tantum adfuerit, cætera subsequerentur.

1 At hic dabit, si vos abnueritis, manu capulum gladii concutiens inquit Tribonus vel, ut Appian. refert, Cæsar provincia prorogandæ præfecturam petens.

2 Afferimus, exclamat, urbem nostram in libertatem.

3 Affiduitate bellorum eleferatas.

4 Victoris.

5 Mitigant.

6 Cum in legione essent præter velites & pilanos, tria militum genera, hastati, principes, triarii, atque hi singuli in

decem partes dividerentur, quibus partibus præficerentur Centuriones; primæ

Centuriones; primæ

B

Perque

Viribus

1 Gravidae
uxoris.
2 Vtut hor-
reat refugiat-
que maus.
3 Ignis e ca-
litis nostris
incendet sta-
tuam Iunonis
dicte Mone-
tae, quod ab
æde Iunonis
audita est
vox quæ do-
cebat, quæ ra-
tione plena
fieret proci-
ratio propter
terram mo-
tum. ædem
autem hanc
dedicavit
L. Fu. Cam-
millus.
4 Si patriam
obfidere, jux-
ta Tibrem ca-
stra metatum.
5 In Thufcia
orti.
6 Castra me-
tabor.
7 Machina
bellica ad
subruendos
muros, vide
Vegetium
lib. 4. c. 14.
& Ann. Marcel.
& quæ nos ad
verf. 490. lib. 3.
8 Sublatas in
assensus
fignum maus,
fortitudinis &
fidei pignora.
9 Assensum testa-
tur clamore,
quantus non
cedit fragori
sylvæ pineæ
in Ossa The-
salia monte
preffe aut
sublate, Boreæ
e Thracia
stantis impul-
si. 10 Hanc
orationem
Ravenna ha-
bitam scribit
Caesar lib. 1.
civ. bell. *Conclamant* (inquit)
legiona decime
tertia que aderant
militi (hanc enim
initio tumultus
evocaverat,
religias non
duca conveniant)
sefe paratos
esse Imperatoris
sui, Tribuni-
rumque Pl. injuria
defendere. *Cognata*
multum volun-
tate Ariminum
cum ea
legione proficifitur:
ibique Tribunos
Pl. qui ad eum
confugerant,
convocant,
religias legiones
ex hiberis
evocat, &
subsequi jubet.
11 Evocati
discedere
qui tentoria
fixerant juxta
lacum Lemanum,
Lac de Lozanne
& Genesve.
12 Montis
Lotharingie,
ex quo Mosa
profluit, *Mont
de fauciles*. 13
Reprimebant,
ne quid molirentur.
14 Cellarum
popul. *le pays de
Langret*.
15 Gallia
Narbonensis fl.
Lysere, qui in
Rhodanum in-
fluens, amittit
nomen.
16 Præsidio
Romano sol-
vuntur Rbute-
ni pop. Narbone-
us Gallia, de
Rou-
vergne, flavi
crimibus, vel
epitheton à
ratione nomi-
nis. 17 Fl. ex
Pyrene
ortus *Ande*,
non ulterius
habet na-
ves Rom.

Perque tuos juro quocumque ex hoste triumphos;
Pectore si fratris gladium, juguloque parentis
Condere me jubeas, plenaque in viscera partu
Conjugis, invita peragam tamen omnia dextra.
Si spoliare deos, ignemque immittere templis,
3 Numina miscabit castrensium flamma Moneta: 380
4 Castra super Tusci si ponere Tiberidis undas,
Hesperios audax veniam metator in agros.
Tu quocumque voles in planum effundere muros,
His aries actus disperget saxa lacertis:
8 Illa licet penitus tolli quam jussieris urbem,
Roma sit. His cuncta simul assensere cohortes,
Elatasque alte, quacumque ad bella vocaret,
Promisere manus. it tantus ad aethera clamor,
Quantus, piniiferi Boreas cum Thracium Ossa
Rupibus incubuit, curvato robore pressa 390
Fit sonus, aut rursus redeuntis in aethera sylva.
Caesar ut acceptum tam prono milite bellum,
Fataque ferre videt, ne quo languore moretur
Fortunam, sparsas per Gallica rura cohortes
Evocat, & Romam motis petit undique signis:
11 Deserere cavo tentoria fixa Lemano,
Castraque que Vogesi curvam super ardua rupem
Pugnaces pictis cohiebat 14 Lingonas armis,
Hi vada liquerunt 15 Isara, qui gurgite ductus
Per tam multa suo fama majoris in amnem 400
Lapsus, ad aquareasmomen non pertulit undas.
16 Solvuntur flavi longa statione Rutheni:
Mitis 17 Atax Latias gaudet non ferre carinas,

Finit

Finis & Hesperia promoti limite Varus:
3 Quaque sub Herculeo sacratus nomine portus
Virget rupe cava pelagus: non 4 Corus in litura
Ius habet, aut 5 Zephyrus: 6 solus sua litora turbat
Circius, & tuta prohibet statione Monæci.
7 Quaque jacet litus dubium, quod terra, fretumque
Vendicat alternis vicibus, cum funditur ingens 410
Oceanus, vel cum refugis se fluctibus aufert.
8 Ventus ab extremo pelagus sic axe volutet,
Destituatque ferens: an sidere mota secundo
Tethyos unda vagæ lunaribus æstuet horis:
Flammiger an Titan, ut alentes 9 hauriat undas,
Erigat Oceanum, fluctusque ad sidera tollat,
Quarite, quos agit mundi labor: at mihi semper
Tu, quacumque moves tam crebros causa meatus,
Vt superi volvere, late. Tunc rura 10 Nemossi
Qui tenet, & ripas 11 Aturi, qua litore curvo 420
Molliter admissum claudit 12 Tarbellicus aquor;
Signa movet, gaudetque amoro 13 Santonus 14 hoste:
15 Biturix, 16 longisq; leves 17 Suesones in armis:
18 Optimus excusso 19 Leucus 20 Rhemusque lacerto,
21 Optima gens flexis in gyrum Sequana franis:
22 Et docilis rector 23 rostrati Belgæ covini:
24 Arvernique anxi Latio se fingere fratres,

6 Ventus Narbonensi provincie tantum notus, vide Gel. l. 2. c. 22. 7 Evocavit cohortes e Belgarum oris, quas fluxus ac refluxus maris senis quibusque horis aut circiter faciunt, ut tunc maria sint, tunc terre. 8 Cujus æstus & reciprocatiois causam, an fiat impulsus stellæ polaris, an lunæ motu, an solis influentia, videant & exquirat philosophi, qui mundi naturam causaque rerum exquirunt: me certe latent. 9 Attrahat, ebibat quom alatur. Stellas enim igneæ esse uature & ἀστέρας ἢ ἡδὲ ἑρμῆς ἀστέρας opinabantur Heracitus & Stoici. Plutarch. de placitis philosoph. & Cic. 2. de natura deorum. convexa polus dum sacra pascit. Virg. 1. Æn. vide lib. 9. vers. 313. 10 Me vel quantum ad me. 11 Metropolis & capitis Avernorum, male legitur Monæchus & Nemæus. Quo enim tantum inibi levum abiret poera, relictis Aquitanis, ad ripam Rheni? 11 Fl. Tarbellorum in Aquitania, Ador vel Dour. 12 Tarbela, oppidum Aquitania, Stephano, Tarbe, sed Iosepho Scal. Anax. 13 Gallia Aquitania populæ regio Xanthoigne. 14 Romano, olim hoste. 15 Gallia Aquit. urbs Bourges. forte qui Bituriges Bourdeaux. 16 Hæstis pugnaces, vel longo bello subacti. 17 Rhemis vicini Scissons. 18 Taculandi peritus. 19 Gallia Belgica popul. quorum urbs Toul. 20 Gallia popul. quorum primaria urbs Rheims. 21 Sequana fl. Seine accolæ, Burgignoni, equitandi periti. 22 Et Belgæ popul. Oceano, Rheno, Matrona, & Sequana inclusi, e vehiculis falcatis præstantes. 23 Male legitur monstrati. 24 Lei gens a Arvernique, videntur pro Heduis positi, quibus sunt vicini. Hedui autem primi in urbe jus adepti sunt, datum id fæderi antiquo, & quia soli Gallorum fratemitatis nomen cum pop. Rom. usurpant. Tacit. l. 11. & Cic. ad Trebat. 7. & ad Attic. 1.

B 2

Sanguine

1 Prolatis
Italie sui-
bus, quæ
olim aug-
stior. Alti leg.
militæ.
2 Alpinus fl.
Italiæ à
Narbonensi
Gallia distem-
minat. Favo.
3 In ora Li-
gurie arx est
& portus
Herculis, Mo-
nacho, quod
pulsis hosti-
bus ibi habita-
vit; vel
quod nullus
ibi cum eo
coleretur.
6 mov. @
diviav.
4 Ventus, qui
adversus
Aquilonem
flat ab Occa-
si solstitiali:
ἀπὸ βόρῆς.
5 Qui adver-
sus Eurum
flat, Favonius.

1 Trojano, proditur enim Antenor exstruxisse Clarum montem.

2 Gallie Belgicae pop. ferocissimus, de *Tourmay*.

3 Apud Eburones Tetturii Sabinus & Arunculus Cotta cum quinque cohortibus in hyberis caesi sunt fraude Ambiorigis, & apud Carnutes C. Fufius Cotta rei frumentariae praefectus.

4 De quibus Ovid. 3 Trist. Pellibus & fuit arcebant

frigora braccis. & Mela l. 2. braccæ autem caligarum fluxarum genus: à qua veste, ea Gallie pars dicta est Braccata quæ postea Narbonensis. vide Baysum de re vest. & Ioseph. Scal. ad 4. l. Propertii, & If. Casaub. ad Suetonii August. & Ald. Mauut. Quar sit. per epist. 22. & quæ Claverius lib. 1. de Antiquit. Germaniae. cap. 16. 5 Wormacenses, *Wormes*. 6 Hollanders.

7 Fl. è Pyrenæis non procul à Narbonensi provincia, Cæf. lib. 1. belli civ. 8 *Le Rhosne*, in quem ad Lugdunum influit Arar. 9 *La Saone*, 10 Montes, qui Arvernos ab Helviis discludunt, nivales. 11 Aquitanie populi quorum regio *Paislou*. 12 Amotis præfidiis Rom. 13 Quorum territorium *Touraine*; urbs *Tours*. 14 Et Andegayenses à fontibus fl. Meduanae *le Mayne*, movent Ligerim versus, *le Loye*. 15 Oppidum ad Ligerim situm *Glan*, in Caruntibus. 16 Turris præfidiis. 17 E Gallia in Italiam transferri bella. 18 Popul. Belgia, quorum metropolis *Tyris*. 19 Gallia olim omnis fuit Comata. Cisalpinga in qua Ligures primum posuerunt capillos, sumperuntque togas, unde & Togata dicta: Transalpinga omnis Comata, præter Narbonensem provinciam, quæ Braccata dicta fuerat. Plin. lib. 1. cap. 17. & lib. 3. cap. 44. Sunt qui *Liger* legunt, & Ligeris fl. acolas intellegunt. 20 Mercurius, Gallis Theutales, Aegyptiis ΘΕΥΤΟ. Plato in Phædro & Philebo. Cic. lib. 3. de Nat. Deor. Livius lib. 36. Laëtan. de fals. rel. cap. 6. 21 Hesus, sive Heus, Mars, quem asperissima placavere cultura; nam victimæ ejus fuere mortes captorum. Cæf. com. 6. 22 Iupiter, quasi *Beogor* de bel. Gal. Toruandes lib. de reb. Gothicis. 23 Iupiter, quasi *Beogor* de bel. Gal. Toruandes lib. de reb. Gothicis. 24 Tatan, quod Wallis Britannii (qui veteris Gallie ling. *Tanani*, à Tatan, quod Wallis Britannii (qui veteris Gallie ling. Cluvenæ vestigia & reliquias retinent) tonitru sonat, ut videtur Phil. Cluvenæ rio lib. 1. de antiquitate Germanie, cap. 9. His omnibus litatum humanis hostiis, uti Diane Tauricæ. vide Cæf. lib. 6. de bello Gall. Solin. cap. 34. Melam lib. 3. cap. 2. Laëtan. lib. 1. de falsa relig. cap. 21. Pythæi Adversaria l. 1. c. 3. Cluverium l. 1. de Antiq. Ger. c. 22, 26, & 28.

Sanguine ab¹ Iliaco populi, nimumque rebellis

² Nervius, & ³ casti pollutus sanguine Cotta:

Et qui te laxis imitantur ⁴ Sarmata braccis

⁵ Vangiones: ⁶ Batavique truces, quos are recurvo

Stridentes aciere tuba: qua ⁷ Cinga pererrat

Gurgite: qua ⁸ Rhodanus raptum velocibus undis

In mare fert ⁹ Ararim: qua montibus ardua summis

Gens habitat cana pendentes rupe ¹⁰ Gebennas:

¹¹ Pictones ¹² immunes subigunt sua rura; nec ultra

Instabiles ¹³ Turonas circumstrata castra coercent.

¹⁴ In nebulis Meduana tuis marcere perosus

Andus, jam placida Ligeris recreatur ab unda.

Inchta Casareis ¹⁵ Genabos dissolvitur ¹⁶ alis.

Tu quoque latatus ¹⁷ converti prælia ¹⁸ Trevir:

Et nunc ¹⁹ tonse Ligur, quondam per colla decora

Crimibus effusus toti prælate Comata:

Et quibus immittis placatur sanguine duro

²⁰ Teutates, horrensque feris altaribus ²¹ Hesus;

Et ²² Taranis Scythica non mitior ara Diana.

Vos quoque qui fortes animas, belloque peremptis

Laudibus in longum vates dimittitis ævum,

430

440

Plurima ¹ securi fudistis carmina ² Bardi.

³ Et vos barbaricos ritus, moremque sinistrum

Sacrorum ⁴ Druida positis repetistis ab armis.

⁵ Solis nosse deos, & cæli numina vobis,

Aut solis nescire datum: ⁶ nemora alta remotis

Incolitis lucis. ⁷ vobis auctoribus, umbra

Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi

Pallida regna petunt: regit idem spiritus artus

Orbe alio: longæ (canitis si cognita) vita

Mors media est. certe populi, quos despicit Artos,

Felices errore suo, quos ille timorum

Maximus, haud urget levi metus. inde ruendus

In ferrum mens prona vitis, animaque capaces

Mortis: & ignavum reditura parcere vitæ.

⁸ Et vos erigeros bellis arcere Caycos

Oppositi, petitis Romam, Rhenique feroces

Deseritis ripas, & apertum gentibus orbem.

⁹ Casar, ut immensa collecto robore vitæ

Audendi majora fidem fecere, per omnem

Spargitur Italiam, vicinæque mania complet.

¹⁰ Vana quoque ad veros accessit fama timores,

Irrupitque animos populi, clademque futuram

Intulit, & ¹¹ velox properantis nuntia belli

Imumeras solvit falsa in præconia linguas.

¹² Est qui, tauriferis ubi se Mevania campis

450

460

470

1 Bellico tu multu & trepidatione soluti: inter arma enim sileat Musæ.

2 θυμιακη πειραη inquit Strabo lib. 4. qui præter hos & Druidas tertium genus τῶν τριμυθῶν recenset, ἑταῖοι ἡεροῦ καὶ φυσολογῆς; Mela. cap. 20. lib. 3.

3 Post Cæsaris abitum restituitis diæ immunitatis religionem, & sacra plusquam Scythica, humanis hostiis ara admotis & à tergo caelis.

4 περὶ τῆ φυσιολογῆς καὶ τῆν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἀπορτῆς διακρίτων, &c. Strab. lib. 4. horum erat sacrificia curare, iura religionis interpretari, &c. Cæf. lib. 6. de bello Gallico. magi & sacerdotes Gallorum. Marcell. lib. 15. vide & Cluverium de antiqu. Germaniae l. 1. c. 24. Mela. 2. c. 3. l. 5. Propter paradoxa & diversas à cæteris sapientibus opiniones, de Deo, anima, mundo, &c. 6. Vade & iis nomen à *devis*. Plin. lib. 16. cap. 44. 7. Vos asseritis animas è corporibus migrantes non descendere ad inferos: sed orbe alio in alia corpora migrare, atque hinc felicitatem prædicat Septentrionales, qui disciplina horum instituti, τὸ πῶτον φοβησάτων, mortem contemnunt, imo appetunt, ut quæ viam ad immortalitatem sternat. Pomp. Mela c. 2. l. 3. 8. Et vos in præfidiis positi ad cohibendos Cbaucos (quos Claudianus ad Stiliconem appellat Chaycos, *Frisios*, *Gromingenses*, *Bremiacenses* & *Lumbingenfes*) evocati à Cæsare pet. Rom. deseritis Rheni ripas, & Germaniam à Cæs. patefactam sequentibus Imp. 9. Casar, evocatis legionibus & subsequi iustis, Pitanum, Fanum, Anconam cæteraque Italiae urbes præfidiis firmat. Cæf. t. civ. bel. 10. Fugæ igitur, & conversiones omnibus in locis summa trepidatione fieri coepit, &c. quum Cæsarem cum universis copiis adesse crederent. Appian. 2. *ΑΓΓΙΑ*, *crucor*, *caedes*, *incendia*, *totaque bella*. Ante oculos volitant. &c. Petr. 11. *Finna* *malum*, quod non aliud velocius ullum. An. 4. Virg. *Invenit volucer motis comiteria pennis*, fama ruitas, summiq; petit juga celsa Palati. Petron. 12. Sunt qui falso divulgant, turmas Cæsaris vastare Umbriam, cuius oppidum est Mevania *Bevagna*, quam alluit Cliturnus armentis graus.

Plurima

B 3

Explicat.

1 Et qua Nar
Vmbriae fl.
prope montes
Spoletanos in
Tybrim ef-
funditur.

2 Imaginan-
tur se videre
eum feroci-
orem factum
ipsis Gallis
hostibus quos
vicerit, vel
ferociorem
arque elatio-
rem ob victos
hostes. Tum
militis ei
multos esse,
eosque auda-
ces, & ad
maleficium
inferendum
paratos fere-
bant, quem-
admodum
fere in id ge-
nus negotiis
omnia magis
terribilia re-
ferri solent:
hinc fuga tu-
multuaria,
&c. Dio. l. 41.
3 Helvetios,
ceterosque
Gallos &
Germanos
sequi Cafa-

Explicat, audaces ruere in certamina turmas
Afferat, 1 & qua Nar Tyberino illabatur amni
Barbaricas savi discurrere Caesaris alas:

2 Ipsum omnes aquilas, collataque signa ferentem,
Agrimine non uno, densisque incedere castris.
Nec, qualem meminere, vident: majorque, ferusque
Mentibus occurrit, victoque immanior hoste.

3 Hunc inter Rhenum populos Alpesque jacentes,
Fimbis Arctois, patriaque à sede revulsos
Pone sequi, iussamque feris à gentibus Urbem,
Romano 4 spectante, rapi. sic quisque pavendo
Dat vires fama: nulloque auctore malorum
Qua sinxere, timent, nec solum vulgus manu
Percussum terrore pavet: sed curia, & ipsi
Sedibus exiliere Patres, 5 inuisaque belli
Consulibus fugiens mandat decreta Senatus.

6 Tum quae tanta petant; & qua metuenda relin-
quant.

Incerti, quo quemque fuga tulit impetus, urgent
Præcipitem populum, serieque harentia longa
Agrina prorumpunt. 7 credas aut recta nefandas
Corripuisse faces, aut jam quatiente ruina
Nutantes pendere domos, sic turba per urbem
Præcipiti 8 lymphata gradu, velut, unica rebus
Spes foret assultis patrios excedere muros;
Inconsulta ruit. 9 qualis cum turbidus Ausser
Reppulit à Libycis immensum Syrtibus aequor,
Fractaque veliferi sonuerunt pondera mali,

rem. 4 Neque prohibente. Patheticè, vel, spectante, nec se patriæ
direptione contaminante. 5 Senatus mandat Consulibus; *Vident ne
quid aerivmanti Resp. capiat, caesarem persequantur. delectum habeant, exer-
citum conscribent.* Hi urbe continuo excedunt, Capuamque ad, Pomp. pro-
fecti, summam Imperii ei deferunt. 6 Fuit ea fuga omnino turbarum ac
tumultuum plena. Qui enim urbe exibant (ordinis senatorii equestriue
fere primarii homines) estu videbantur ad bellum proficisci, tamen revera ea
patiebantur quae captis usi veniunt. Dio. lib. 41. *Hinc fuga per terras, illi
magis unda probatur; Et parva est pontus iam tutior, &c. Quantum quisque tim-
met, tantum fugit.* Petron. 7 Vti fieri solet grassante incendio, aut terræ
motu tectis ruinam minante. 8 Mente alienata, furore autem correptos
credebant veteres conspexisse in fontibus Nympham aliquam, cuius hæc
spiritu agitantur. vide quæ ad Senecæ Medeam, vers. 386. cane rabido
mors horret conspectam lympham. 9 Qualiter tempestate deprehensi
gubernator, nauta, & vesteresque se in mare præcipitant deserta navium cum
solita: sic, &c. de Syrtibus supra vers. 367. Et hunc locum explicat Pe-
tronus: *Ac velut ex alio quam magno inhiavit Ausser, &c. Hic dat vela
luga Fortunaque omnia credit.*

Deslit

Deslit in fluctus deserta puppe 1 magister,
Navitaque, & nondum sparsa compage carina,
Naufragium sibi quisque facit: sic urbe relicta
In bellum fugitur, nullum jam languidus ævo
Evaluit revocare parens, conjuxve maritum
Fletibus, aut patrii, dubia dum vora salutis
Conciperent, tenere 2 Lares: 3 nec limine quisquam
Hæsit, & extremo tunc forsitan urbis amata
Plenus abit visu: ruit irrevocabile vulgus.

O faciles dare summa deos, eademque tueri C10
Difficiles! urbem populus, victisque frequentem
Gentibus, & 4 generis, coeat si turba, capacem
Humani, facilem venturo Casare pradam
Ignava liquere manus. 5 cum pressus ab hoste
Clauditur externis mules Romanus in oris,
Effugit exiguo nocturna pericula vallo:
Et subito rapti munimine cespiti agger
Præbet securos intra tentoria somno.

Tu tantum audire bellorum murmure Roma
Deseris; nox una tuis non credita muris. C20
Danda tamen venia est tantorum danda pavorum:
6 Pompejo fugiente timent. 7 Tum ne qua futuri
Spes saltem trepidas mentes levet, addita sati
Pejoris manifesta fides: Superique minaces,
Prodigiis terras implerunt, athera, pontum.
8 Ignota obscura viderunt sidera noctes,
9 Ardentemque polum flammis, 10 cæloque volantes
Obliquas per inane faces, 11 crinemque timendi

tibus subito opere congestis se tumentur: jam vero urbem bene munitam &
sua sub primis adventantis Cæs. ruinorem deserunt. *Gaudet Roma fuga,
debellataque Quirites Rumoris sonitu mærentia tecta relinquunt.* Petron. Arb.
6 *Emphaticè.* Mag. illo Pompejo, gentium victore, civitatis suæ principis.
*Quid iam parva queror? gerano cum Consule Magnus: Ille tremor Ponti, &c.
Pro pulor! Imperii deserto nomine fugit: ut Fortuna levis Magni quoque terga
videres.* Petron. Arb. 7 Poeta ne videatur historicis cedere, portenta
etiam & prodigia refert. Quod idem facit Appianus lib. 2. de civ. bell.
Monstra, inquit, præterea ac signa cœlestia mentem plerumque terribant,
Nam sanguinem pluisse, deorum sudasse simulachra, plurima è cœlo tacta
fuisse templa: Mulam etiam peperisse memorant, multaque alia horrenda
apparuisse, quæ Reip. interitum, mutationemque portenderent. Supplicatio-
nes igitur ut in communi confirmatione decretæ sunt, &c. 8 Appare-
bant noctu stellæ non alias visa aut observatæ. 9 Cœlum ardere visum,
quod fit sublati in altiora ventis. 10 *Præcipites stelle passimque volare videntur,
Quam vaga per liquidum scintillant lunam mundana: Et scænes longis ja-
culantur criminibus ignes, &c. Manil. l. 11* Crinitam stellam, κομήτην, dicit
omnis, tristia portendentem. Nunquam spectatum in imperio cometæ. Claudæ
δὲ τὸ κομήτης ἔστι τὸ κακὸν σίφη. sed de his adi Meteorologos & Physicos.

B 4

Sideris,

1 E nube elisa naturaliter; in sereno non sine prodigio. Dissiteri igni consilio nubila dividens. Plerumque per purum sonantes, Egit equos volucrumque currum. Hor. l. 1. od. 34.
 2 *extremis*, *bellis*, subtilibus commixtis constant, sursumque evolans.
 3 *luxus*, candela, summarus & tenuis, in longum & latum distensus.
 4 Sine tonitru, è nube rara vel nulla. 5 Quod perraro fit, cum Notus dicatur fulminis fabricator. verum hoc, ut notet hostes ex Septentrione adventare. 6 Capitolijs, vel Romam caput Latii, vel ædem Iovis Latialis in monte Albanus. 7 Apparere medio die. 8 Luna defecit, pleno jam orbe instat solis & objectu terræ impedita, ne solem videret. *Parte alia plenos extinxit Cynthia vultus, & lucem sceleris subduxit.* Petr. 9 Sol jam meridionalis deliquit passus est interventu Lunæ. *Ore circumto Deformis Titan vultus caligine tectus.* Petr. 10 Sic ut olim in ortum reverso sole cœnam Atrei abominante. vide Senecam Thyesten, & quæ nos ad chorum ejus ulcitur.
 11 Crateras, unde flammæ, fumos, & interdum lapides ardentes eructat. Atna mons Siciliæ, aperuit, neque flammæ sursum misit ut solita est, sed Italiam versus inclinatas, quasi mox civili bella arsuram. *Latæque Atina vocatur ignibus insolitæ.* Petron. 12 Siculum fretum, in quo Charybdis vorago sanguinem ex imo eructavit. 13 Scylla saxum in freto Siculo. quam canibus marinis succinctam iniqua fingunt, propter undas cavernis scopulis allias & latrare visas, jam flebile quiddam sonat. 14 Igois Vestalis de quo supra vers. 199, extractus. 15 Flamma sacrificii quod fiebat Iovi Latiali in monte Albanus, conceptum nomine popul. Latini in feris Latiniis quotannis, l. f. v. 400. in duas partes divisa ascendit, divisionem & discordiam portendens. 16 Rogi, in quem eundem Eteocles & Polynices filii O Edipi apud Thebas mutis concisus vulneribus fuerunt coniecti, flamma in duas se partes divisit, æterni odii testis. Stat. t. 2. l. 17 Diducta in hiatus subleddit, 18 Terræ motu agitata Alpibus excutit nives.

Dis-

Discussere nivem. 1 Tethys majoribus undis Hesperiam Calpen, summumque implevit Atlantam. 2 Indigetis flevisse deos, Urbisque laborem Testatos sudore 3 Lares, 4 delapsaque templis Dona suis, 5 dirasque diem fœdasse volucres Accipimus; silvisque seras sub nocte relictis Audaces media possuisse cubilia Romæ. 660 (gus, 6 Tum pecudum faciles humana ad murmura lin- 7 Monstrisque hominum partus numeroque, modoque Membrorum, matremque suos conterruit infans: Diraque per populum 8 Cumana carmina vatis Vulgantur. tum, 9 quos sceleris Bellona lacertis Sœva movet, cecinere deos: crinemque rotantes Sanguinei populis ulularunt tristia Galli. 10 Compositis plena gemuerunt ossibus urnæ. 11 Tum fragor armorum, magnaque per avia voces Audita nemorum: & 12 venientes comminus umbrae, Quicquid colunt junctos extremis manibus agros, 13 Diffugiunt: 13 ingens Urbem cingebat Erinnyis, Excutiens pronam flagranti vertice pinum, Stridentisque comas. 14 Thebanam qualis Agæuæ Impulit, 15 aut sævi contorsit tela Lycurgi 16 Eumenis: 16 aut qualem iussu Lunonis iniqua Horruit Alcides, viso jam Dite, Megaram 17 Insonuere tubæ, & quanto clamore cohortes Miscentur, tantum nox atra silentibus auris Edidit: 18 & medio vixi consurgere Campo 660

6 Boves locutos, ut bello Pun. 2. & Macedonico. Pecudesque locutas. Virg. 1. Georg. 7 Habentes membra plura vel pauciora, diversa, majora, &c. 8 Sibyllæ Cumanae carmina. 9 Corybantæ & Galli numine Bellonæ & Cybeles affliti, sceleris sibi humeris & lacertis, rotatoque capite falantes vaticinabantur tristia. vide quæ nos ad Senec. Med. 804. cervicibus lubricis intorquentes motibus crinesque pendulos rotantes in circulum, &c. accipiti ferro, quod gerebant, sua quisque brachia dissecant. Apul. 3. Met. 10 Manes etiam placati, gemuerunt c sepulchris. 11 Sic Virgil. 1. Georg. *Armorum crepitus*, &c. & Ovid. 15 Met. *Arma ferunt*, &c. quos nollet videri hic imitatus. 12 Conspicte prope umbra. *Ecco inter tumultos, asque ossa carentia bustis Umbrarum facies atro stridore minatur.* Petron. 13 Furia per urbem visa, vipereos concutere crines & flagrantem obvius intendere facem. *Emergit lato Diis chorus horrida Erinnyis. Et Bellona minax, facibusque ornata Megera, Lacertæque*, &c. Petron. Arb. 14 Quælis Agæuæ stimulavit in eadem filii sui Penthei. 15 Aut Lycurgum regem Thraciæ; qui dum Bacchi odio vites excideret, sua sibi cura praececidit. 16 Aut Herculeum, qui ab inferis reversus, immissa à suoone furia correptus uxorem suam & liberos interfecit. Senec. Herc. Fu. 17 Notu auditæ tubæ & exercituum concursus clamoresque. 18 Syllæ manes è sepulchro in campo Martio horrenda sui-que temporis æmula prædixerunt.

B 5

Tristia

1 Rusticis visus Marius emicans est sepulchro.

2 Signate Sylla enim reverfus victor Caji Marii reliquias sitas apud Anienem fl. erutas diffipari iusserat.

3 Rerum divinarum atq; sacrificiorum peritissimos. namque divinandi disciplinam, atque ritus ad religionem spectantes, Thufci à Græcis (hi autem à Chaldæis habuerant) percepta Romanis tradidere.

4 incolis vacuæ & rare. 5 Primi Etruriæ oppidi, cum portu, à cuius sinu, Lunæ curvaturam referente, nomen habere videtur. 6 Fulminum evocationes, aruspicinam, avium garrus & volatus callens, sic Virg. de Heleno, *interpres divinum*, &c. *Et volucrum linguas & præpetis omnia penna.* Æneid. 3. 7 Aruns primum jubet prodigia procurari, moutrosos parus cremari, urbem lustrari. 8 H. Grotius legit *misso semine*, propter *13 discors natura*, quamvis possit de mula intelligi *sterili ex utero*. 9 Circutione solenni ad purgatione, Amburbio. 10 Spatium post, pone, vel proxime murum, quod neque habitari neque arari fas erat. 11 Præcedebant Pontifices, rerum quæ ad sacra pertineant, doctores, consulti, custodes, dicti à ponte publicio, quem fieri & restitui ab ipsis oportebat. 12 Minores sacerdotēs. 13 Toga sic in tergum rejecta, ut ejus lacinia revocata hominem cingeret, à Gabilis Volcorum opp. mos ortus, cuius cives ad subitaneum bellum ita cincti profecti, redierunt victores. 14 Numero sex. 15 Infulis seu vitis, tenuis caput cincta antistes Vestalium max. 16 Palladium ab Aenea è Troja in Italiam advectum. 17 Quindecim viri, quibus Sibyllinos libros custodieodi inspicendi que potestas. 18 Qui ut Galli Cibeles sacerdotēs matrem deum Pessioniam in Almonæ fl. quotannis lavabant. Ovid. 4. Fast. 19 Augustus 9. 20 Auspicatas, quia quæ à diis missa sunt dextra, nobis sunt sinistra, vel quia Romanis quibus in auspiciis captandis pars antica erat Meridies, Oriens, melior cœli pars fuit sinistra. 21 Septemviri Epulones, quibus ludorum epulare sacrificium cura erat. 22 Apollinis sacrifici à turris avibus, quas observare soliti sunt, dicti aliis, à Tiro Tatio. Tacit. 1. Annal. 23 Salii 12 Martis sacerdotes, ancilla, hoc est, scuta (è quibus unum e cœlo cecidisse fertur regnante Numa, imperio fatale) gestantes, saltantesque.

Tristia Syllani comere onacula manes :

1 Tollentemque caput gelidas Anienis ad undas Agricola 2 fracto Marium fugere 2 sepulchro.

Hac propter placuit 3 Thufcos de more vetusto

Acciri vates, quorum qui maximus avo

Aruns incoluit 4 deserta mania 5 Luna,

6 Fulminis edolbus motus, venasque calentes

Fibrarum, & montus volitantis in aere penna,

7 Monstra jubet primum, quæ nullo semine discors

Protulerat natura, rapi, sterilique nefandos

Ex utero fetus infaustus urere flammis.

Mox jubet & totam pavidis à civibus Urbem

9 Ambiri: & festo purgantes mania lustris,

Longa per extremos 10 pomæria cingere fines

11 Pontifices, sacri quibus est permessa potestas.

12 Turba minor ritu sequitur succincta 13 Gabino

14 Vestalemque chorum ducit 15 vittata sacerdos,

16 Trojanam soli cui fas vidisse 16 Minervam.

Tum 17 qui sata deum, secretaque carmina servant,

Et 18 lotam parvo revocant Almonæ Cybellem:

Et doctus volucres 19 Augur servare 20 sinistras:

21 Septemvunque epulis festis, 22 Titique sodales:

Et 23 Salius lato portans ancilla collo :

Et

Et 1 tollens apicem generoso Flamen.

Dumque illi effusam longis anfractibus urbem

Circumeiuit, Aruns 2 dispersos fulminis ignes

Colligit, & terra masto cum murmure condit.

Datque locis nomen sacris, tunc admovent aris

3 Electa cervice marem. jam 4 fundere Bacchum

Cæperat, 5 obliquoque 6 molas inducere cultro: 610

7 Impatiensque diu non grati victima sacri,

Cornua succincti premerent cum torva ministri,

Deposito victum præbebat poplite collum.

Nec cruor emicuit solitus: sed vulnere largo

Diffusum rutilum nigrum pro sanguine 8 virus.

Palluit attonitus sacri 9 feralibus Aruns:

Atque iram Superum raptis quasivit in 10 extis.

11 Terruit ipse color vatem: 12 nam pallida teris

Viscera tincta notis, gelidoque usfeta cruore

Plurimus asperso variabat sanguine livor. 620

Cernit tæbe jecur madidum: venasque minaces

Hostili de parte videt. pulmonis anhelit

Fibra lætæ, parvusque secat vitalia limes.

Cor jacet: & saniem per hiantes viscera rimas

Emittunt: produntque suas omenta latebras.

Quodque (nefas) nullis impune apparuit extis,

Ecce videt capiti fibrarum increscere molem

Aterius capitis, pars ægra & marcida pendet:

Ex cœli regionibus inquit H. Grotius. Cic. *Cæli fulgura regionibus raris temperant.* 3 Taurum egregium & eximium. 4 Fronti victima inter cornua spargere vinum. 5 Traofverso, vel supposito. vide Thyest. Sen. v. 692. 6 Salis fruges, hordeum sale mistum, quo frons victimæ, focus & cultri aspergebantur. 7 Si hostia aris admota refugeret, reluctaretur, mugium ista daret, aut non placide caderet, ingratum censebatur sacrificium. 8 Terra & virulentæ fauces. 9 Functis, extualibus, *peram* enim antiqui mortem dixerunt. 10 Extæ sunt, quæ ex viceribus sacrificatur diis, vide quæ nos ad Sen. Thyest. v. 763, quæ eadem & viscera dici videntur, Oedip. Sen. v. 332, & 354. 11 Videt enim exta maculosa, gelida, livida, tabida putria. 12 Aruspices imaginatione dividebant jecur in duas partes, *familialem*, & *hostilem*, deinde ex utriusque partis habitu, plenitudine, colore, &c. conjiciebant quid nobis, quid hosti esset eventurum. Cic. 2 de divin. *Quæ pars inimici, quæ pars familiaris est. Fissum familiare & vitale trahant.* Apparet duplex fissum fuisse: unum *familialem*, ut opinor, in jecore: alterum *vitale* in aliis extis, ut pulmonibus: de quo Lucanus, *Parvulusque secat vitalia limes.* Fissum etiam unum erat nostrum, alterum hostium, eratque, ut conjicio, linea quadam & limes, qui fibras in extis, ut jecore medio, bipartito secabat & dirimebat. Erat & duplex in jecore caput, unum nostrum, alterum adversariorum. Lucan. *Ecce videt cap.* Hæc Turnebus lib. 9. Advers. cap. 18. & l. 1. c. 27. Hic autem ab hostili parte (Cæs. scilicet) læta omnia; à familiari (Romæ scilicet Pompejique) infausta conjicit,

B 6

Paris

Pars micat, & celeri venas movet improba pulsu.
 His ubi concepit magnorum fata malorum,
 Exclamat: Vix fas superi quacunque ⁶³⁰ ¹ morietis
 Prodere me populis: ² neque enim tibi summe litavi
 Iuppiter hoc sacrum: * casque in viscera tauri
 Inferni venere Dei, non fanda timemus:
 Sed venient majora metu. Dis visa secudent,
³ Et fibris sit nulla fides, ⁴ sed conditor artis
 Finxerit ista Tages, flexu sic * omnia Tuscus
 Involvens, multaque regens ambage canebat.
 At ⁵ Figulus, cur cura ⁶ deos, secretaque cœli
 Nosse fuit, ⁷ quem non stellarum Ægyptia Memphis
 Equare visu numerisque moventibus astra,
⁸ Aut hic errat (ait) nulla cum lege per ævum
 Mundus, & incerto discurrunt sidera motu:
 Aut, ⁹ si fata movent, orbi, generique paratur
 Humano matura lues. ⁹ terrane debiscunt?
 Subsidentque urbes? ¹⁰ an tollet fervidus ær
 Temperiem? ¹¹ segetes tellus infida negabit?
¹² Omnis an infusus miscbitur unda venenis?
 Quod cladis genus, o Superi? qua peste paratis
 Sævitiare? ¹³ extremi multorum tempus in unum
 Convenere dies. ¹⁴ summo si frigida cœlo
 Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes;
 Deucalioneo fudisset Aquarius imbres,
 Totaque diffuso latuisset in aqore tellus.
¹⁵ Si sævum radiis ¹⁶ Nemeaum Phœbe Leonem

¹ Al. morietis.
² Video me non litasse, id est non placasse Iovem hac hostia ingrata, cuius exitus dii iras suas ostendunt, vel piculari, qua erratum est, forte quod Iovi tantum immolari negant. vide quæ ad Sen. Medeam v. 61. & Herc. Fu. v. 299.
³ Omnia vero apparere tristia, ac si diis inferis litassem. Virg. 6. Æneid. Tum Seygio regi, &c.
⁴ Et fallat arripicne ars.
⁵ Neque fides habeatur Targi artis huius inventori.
 hunc autem, è sulco in agro Tarquiniensi natum puerili specie docuisse Etruscos aruspiciam, refert Cic. 2. de divin. & Ovid. 15. Met. Al. omnia.
⁶ Nigidii Figuli Pythagorici summi astrologi meminit Cicer. A. Gellius sæpius, & Euseb. 6. Stellas, quæ nonnullis diis, vel deorum mentem, ex stellis.
⁷ Qui siderum observationis iudicium ex iis peritia præibat Ægyptios astrologos, est autem Memphis nobilissima Ægypti civitas, (ait).
⁸ Si cœlum hoc volvatur certa lege & providentia divina, neque fortuito & casu (ut volunt stulti) erret, si efficacia & influxu suo superiora illa & cœlestia corpora agant in hæc inferiora: magna certe instat terrarum orbi incolisque clades. At quænam illa?
⁹ Terrane hiatus?
¹⁰ An pestis ex æris corrupti intemperie?
¹¹ Vtrum fames è terræ sterilitate?
¹² An ex aqua veneno infecta & corrupta lues?
¹³ Exitiales è multis aspectus conspirare in hoc unum tempus, ut sit deterrimum.
¹⁴ Si Saturnus obtineret in summo cœlo, id est medio Aquarium, qui una est è sedibus Saturni; diluvium timeretur, quale fuit tempore Deucalionis. Quod tamen Olympiodorus fieri posse negat nisi magni anni hyeme, ubi omnes planetæ conjuncti sunt in hyberno signo, piscibus aut Aquario.
¹⁵ Si sol deprehensus esset in Leone, ut propterea feda: periculum esset, ne conflagraret mundus. Neque hoc fit nisi magni anni estate. Turcebus lib. 21. c. 18.
¹⁶ Leonem ab Hercule in Nemea sylvâ interfectum, & in stellas relatum.

Nunc

Nunc premeres, toto fluere in: endia mundo,
 Succensusque suis flagrasset curribus ather:
¹ Hic cessant ignes. ² tu qui flagrante minacem
 Scorpion incendis cauda, chelæque peruris,
 Quid tantum Gradive paras: nam ³ matris in alto ⁶³⁰
 Iuppiter Occasu premitur, ⁴ Venerisque salubre
 Sidus hebet, ⁵ motuque celer Cyllenus hæret,
 Et ⁶ cœlum Mars solus habet. cur signa meatus
 Deseruere suos, mundoque obscura feruntur:
 Enseri ⁷ nimium fulget latus Orionis?
 Imminet armorum rabies: ⁸ ferrique potestas
 Confundet jus omne manu: scelerisq; nefando
 Nomen erit virtus: ⁹ multosque exibat in annos
 Hic furor. ¹⁰ & Superos quid prodest poscere sinem?
 Cum domino, pax ista venit. duc Roma malorum ⁶³⁰
 Continuum seriem: clademque in tempora multa
 Extrahæ, civili tantum jam libera bello.
 Terruerant satis hac avidam præfagia plebem:
 Sed majora premunt. ¹¹ nam qualis vertice Pindi
 Edonis Ogygio decurrit plena Lyæo:
 Talis & attonitum rapitur matrona per urbem,
 Vocibus his prodens urgentem pectora Phabum.
 Quo feror ¹² Pæan? qua me super athera raptam
 Constitus terra? ¹³ video ¹⁴ Pangaæ nivosis
 Cana jugis, ¹⁵ latoque Ami sub rupe Philippo.

definitis propria sua sede, & hebetibus, prævalebit productæque suos effectus, bella nefaria. ⁷ Stella primæ magnitudinis in dextro humero, tres secunda: magno. in balteo Orionis, &c. nimio fulgore portendent belli ardorem. ⁸ Supra v. 2. hujus libri. ⁹ Duravit quinque pene annos bellum civile. ¹⁰ Neque fas est, neque è Rep. votis exposcere finem hujus belli, qui non datur sine oppressione libertatis. extendatur itaque hoc bellum utcumque miserum; ut vel sic fruamur libertate. ¹¹ Nam matrona, non levius quam solent Threiffæ mulieres furore Thebani Bacchi correptæ per montes Thessaliæ ferri, Phœbi affatu agitata, sic vaticinata est. ¹² Apollo ènd τῆ πατρὸς, vel πατρὸς τῆς ἀπῆς, vel ab acclamatione Latonæ caso Pythonè τῆ πῆ. ¹³ Ita Dis apud Petron. cerno equidem gemma jam stratos montis Philippo, Thesaliæque rogor, & sinera gentis libera, &c. ¹⁴ Iuga montem Thraciæ; &c. ¹⁵ Philippo civitatem ad radicem Æni montis Thraciæ. Vbi videtur noster innuere, pugnavim esse inter Pompejum & Cæsarem, quod & à plerisque alij autoribus factum est, à Virgilio ¹ Georg. Romanæ actus iterum videte Philippi. Ovid. 15. Met. Pharsalia tentis illum, Amathioque iterum madefcent cæde Philippi, & Floro l. 4. cap. 2. Et Philippicus campus, urbis, imperii, generis humani fata commissa sunt. Locutis interim de pugna Pharsalica inter Pomp. & Cæs. At male confunduntur Philippi & Pharsalia, longe inter se distita. Apud Pharsalum quidem in Thessaliâ vicus est Pompejus à Cæsare. Apud Philippo in Thracia devicti Bruns & Cassius postea ab Antonio & Octavio,

¹ Verum, hi planetæ non ita depreheudantur.
² Sed tu è Mars, in Scorpio, cuius chelæ in Libram extenduntur, dominate, quæ bella parat?
³ Benigna Iovis stella in casu seu dejectione sua premitur.
⁴ Salutaris stella Veneris languet iners, reunditur.
⁵ Mercurius alibi celer, hic hæret hebetque.
⁶ Mars solus dominus anni, in 10 regione, summum cœlum tenens in Scorp. cæteris planetis

B 7

Quis

1 Externo. Hostis apud majores nostros dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus. Cic. 1 Offic. 2 Aegyptium inavit, quo fugientem post Pharsalicam pugnam Pompeium Caesar secutus erat. 3 Qua septem ostiis in mare lapsus colorem ejus & saporem mutat

Nilus fluvius Aegypti quondam regnatae Ptolomæo Lani F. 1. 8. v. 691. 4 Pompeium, ab Achilla jussu Ptolomæi obruncandum. 5 Supra v. 367. 6 In Africam, quo se recipient, qui pugna Pharsalica superfuert. 7 Expeditionem Cæsaris per montes Pyrenæos in Hispaniam designat, expugnaturus Petrejum & Afranium, mox Pompeii filios ad Mundam. 8 Caesar Romanum reversus Remp. constituit. 9 Interficietur Caesar in senatu. 10 Octavianus & Antonius ulturi Cæsaris percussores Brutum, Cassium, &c. 11 Armeniam, Parthiam, Aegyptum, quo se devictis ad Philippum Cæsario & Bruto, confert Antonius, & ipse mox ab Octavio superandus navali pugna ad Actium. 12 Cessit furor & rabida ora quierunt. Virg. 6. Æn.

L I B E R I I.

1 Monstra primum ac prodigia sollicitudinem, & curam sciendi quid hæc portenderent, injecerant: bella mox ex auspiciis, astrologi, Phœbadis vaticiniis prædicta timorem & consternationem incusserant. Iovem itaque precatur poeta, ne liceat sortes futuras vel è portentiis deorum, vel è prælagiis hominum præscire, fierique ex animo miseris priusquam è fato fiant. 2 Continuo clades hominum venturæque damna aspiciens pavore deum, &c. Petr. 3 Sive (ex sententia Stoicorum) omnia regantur fatali necessitate, & legibus quas ab orbe condito posuit Deus, quas semel jussit, quibus semper pareat, sive, ut volunt Epicurei, temere omnia & casibus eveniant: sit Nescia mens hominum fati, forsisque futura. Statius Theb. 3. Superæ conditor arce, &c. Cic. Div. præscientia malorum cui provideri & caveri non potest, inutilis est, &c. vide & dissertationem Favorini apud A. Gellium, l. 14. c. 1. Senec. passim & Boetium,

Mate-

Materiamque rudem flamma cedente recepit, Fixit in æternum causas que cuncta coercent, Se quoque lege tenens, & secula iusta ferentem 10 Fatorum immoto divisis limite mundum: Sive nihil 1 positum est, sed 2 fors incerta vagatur, Fertque, refertque vices, & habent mortalia casum: Sit subitura quodcumque paras: sit cæca futuri Mens hominum fati: liceat sperare timenti. 3 Ergo ubi concipiunt quantum sit cladibus 4 Urbis Constatura fides Superum, ferale per urbem Iustum: s' latuit plebejo tectum amictu Omnis honos: nullo comitata est purpura fasces: Tum questus tenuere suos, & magnisque per omnes 20 Erravit sine voce dolor. 6 sic funere primo Attonita tacere domus, cum corpora nondum Conclamata jacent, nec mater crime soluto 7 Exigit ad sævos famulorum brachia plantus: 8 Sed cum membra premit fugiente rigentia vita, Vultusque exanimis, oculosque in morte 9 jacentes; 10 Nec dum est ille dolor, sed jam metus: incubat

amens, Miraturque malum. 11 Cultus matrona priores Deposuit: mæstaque tenent delubra cæterva. 30 Hæ lacrymis sparsere deos, hæ pectora duro Afflixere solo: lacerasque in limine sacro Attonita fudere comas: votisque vocari Assuetas crebris ferunt ulularibus aures. 12 Nec cuncta summi templo jacuere Tonantis: 13 Divisere deos: 13 & nullis desuit aris Invidiam factura patens. quarum una madentes

exhalanti adsunt, ubi vero exspiravit, conclamabant & nomine ter vocatum jubebant æternum valere: Salve mi maxime Palla Æternæque vale, Virgil. 1 Æneid. 7 Tanquam præfata modum luctus & plantus signa dat, vide quæ ad Senec. Troad. vers. 83. 8 Cum vero mater in extremo quasi amplexu premit membra reg. 9 Al. minaces. 10 Micylus suspicatur hæc esse transposita, legendumque: Nec dum est ille metus, sed jam dolor, quasi dicat, omni jam vitæ spe deplorata metum in dolore abiisse. 11 Sic jam matres vestis mutatione, plantu, sparsu crinis, luctu, supplicatione dolorem vestiri in publica calamitate testantur. 12 Sed alia alia deorum templa petebant. 13 Diis, qui non exaudirent supplices. Invidiam alicui facit qui ejus sævitiam in odium adducit. Ante ffus, quo mors foret invidiosior, aras. Ovid. Metamorph. 7. vel, Ne invidiam & indignationem diis inter se moveret omnes frequentavit aras, nullis desuit. Copulativa scilicet pro disjunctiva posita, ut supra monui lib. 1. vers. 252. quandoque pro negativa præcedente negatione, quod nostro usitatum, infra v. 235. lib. 5. v. 55. 2.

Scissâ

1 Fato decrerum. 2 Al. fors. 3 Postquam igitur ex ostentis & vaticiniis innotuit quantas clades allatura esset prodigiorum certitudo: indicta est juris dicundi statio seu intermissio, quod non nisi in publica calamitate, luctu aut necessitate fiebat. 4 Al. Orbis. 5 Magistratus omnes sumperunt plebejos habitus neque à vulgo discerniebantur veste. ipsi Consulibus exuebant purpuram. 6 Quali dolore silent stupentque qui animam jam

1 Licet indulgere lacrymis & dolorem luctu fateri quando neuter vicerit, at cum alter vicerit, vel ex animo vel simulate gaudendum est.

2 Alterutra, alii Pompeiana, alii Cæfariana.

3 O felices illos, quibus contigere hostes externi, utcumque crudeles, & quibus uatis tempore Punicorum bellorum contigit optetere, vel clade Cannensis, in qua perierit P. Æmiliius Cof. cum 40000 Rom. vel ad Trebiam fl. ubi L. Sempronius Cof. magna clade ab Annibale

victus fuit. miseros heu nos, qui in hac civilis belli tempora incidimus. 4 Adversus nos. 5 Contra nos veniant Parthi è Sufis civitate Perfidis lib. 3. vers. 224. Perfæ autem & Medi confufe ponuntur pro Parthis, gravibus Rom. nominis hostibus, apud quos Craffus cum filio & exercitu nuper perierant. 6 Neque Ister prohibeat Scythas & Sauromatas quominus in nos irruant. Ad Massagetarum vero non pervenit Ister, neque è Scythia fluit. 7 Bavaros, Polonos, Pomeranos, quibus caefaries flava. 8 Elbe, Germaniæ fl. è montibus Bohemiæ ortus. 9 Rhenus duos habet fontes inter Rhætos, quos Augustus coercuit, non domuit. Sueton. 10 Sarmatiz Europeæ popul. Walachi, Moldavi, Transylvani. 11 Occupentur Pompejus & Cæfar externis bellis, alter in Hispanos, alter ducat legiones in Parthos pharetratos. 12 Omnes gentes Romam undique hostili animo pent. 13 Si vobis è Superi decretum fit funditus perdere Rom. nomen, vestra manu pereat, fulmine coelitus in terras missio. 14 Antequam civili polluantur sanguine. 15 Al. Orbi. 16 Civile bellum non erat movendum, ut neuter imperaret, id est pro ipsa etiam libertate tuenda, 17 Al. non vult, 18 Nil profutura,

Sciffa genas, planctu viventes atra lacertos,
Nunc, ait, ô misera contundite pectora matres,
Nunc lanate comas, neve hunc differte dolorem,
Et summis servate malis: nunc flere potestas,
Dum pendet fortuna ducum: cum vicerit alter,
Gaudendum est, his se stimulis dolor ipse laceffit.

Nec non bella, viri, 2 diversaque castra petentes
Effundunt justas in numina sæva querelas.

3 O misera sortis, quod non in Punica nati
Tempora Cannarum fuimus, Trebiaque juventus.
Non pacem petimus Superi: date gentibus iras:
Nunc urbes excite feras: conjuret in arma
Mundus: 5 Achamenis decurrant Medica Sufis
Agmina: 6 Massagetarum Scythicus non alliget Ister: 7

Fundat ab extremo 7 flavos Aquilone 7 Sævos
8 Albis, & 9 indomitum Rhenum caput: omnibus hostes
Reddite nos populis: civile advertite bellum:
Hinc 10 Dacus premat, inde 10 Getes: 11 occurrat
Iberis

Alter: ad Eoas hic vertat signa pharetras.

12 Nulla vacet tibi Roma manus. 13 vel perdere
nomen

Si placet Hesperium Superi, collapsus in ignes

Plurimus ad terram per fulmina decidat aether.

Sæve parens utraque simul partesque ducesque,

14 Dum nondum meruere, feri, tantone novorum

Proventu scelerum quarunt, uter imperet 15 Vrbi?

16 Vix tanti fuerat civilia bella 17 moveri,

Vt neuter. Tales pietas 18 peritura querelas

Egerit:

1 Egorit: 2 at miseros angit sua cura parentes,
Oderuntque gravis vivacia fata senectæ,
Servatosque iterum bellis civilibus annos.
3 Atque aliquis magno quarens exempla timori,
Non alios, inquit, motus tunc fata parabant.
4 Cum post Teutonicos victos, Libycosque triumphos
5 Exul limosa Marius caput abdidit ulva. 70
6 Stagna 6 avidi texere soli, 7 laxaque paludes
8 Deposuit, Fortuna, tuum: mox vincula ferri
Exedere senem, longusque in carcere pador.
9 Consul, & eversa felix moriturus in urbe
10 Pœnas ante dabat scelerum. 11 mors ipsa refugit
Sape virum, frustra que 12 hosti est concessa potestas
13 Sanguinis in vis, primo qui cadis in ictu
Dirigit, ferrumque manu torpente remisit;
Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
Terribilemque 14 deos scelerum: 15 Mariumque futurum:
Audieratque pavens: Non hac contingere fas est
Colla tibi: debet multas hic 16 legibus ævi,
Ante suam mortes: 17 vanum deponere furorem.
Si libet ulcisci deletæ funera gentis,

tateque eorum qui Rom. petebant, secum expenderent, memoriaque repeterent mala superiorum temporum, quæ partim ipsi seulerant, partim ex aliis audierant, cogitantes quæ & quanta Marius ac Sylla edidissent facinora, nihil de Cæfare moderati sibi pollicebantur: sed longe plura atque atrociora metuebant, quod ejus milites majori ex parte barbari erant. 4 Postquam triumphasset de Iugurtha tuba & Numidia & postea de Cimbris & Teutonibus, supra l. 1. vers. 254. 5 C. Marius invidens C. Syllæ gloriam tradidit Boccho Iugurthæ; & ambitione ardens, delatam Syllæ contra Mithridatem expeditionem, & imperium abrogare per Sulpitium trib. pleb. conatus, Syllam, qui adhuc in Campania socialis belli reliquias persequatur, irritavit. Hic itaque exercita Romam ducto, Urbem ingreßus, devictos adversarios ex S. C. hostes judicatos urbe expulit. Elapsus fuga Marius, in Minturnensium paludibus, demersus calamis & palustribus herbis reclusus delituit. hinc emergens equitum strepitu territus, ab eis quos Geminianus miserat deprehensus, Minturnas in custodiam, ut publice necaretur, abreptus est. 6 Bibuli. 7 Quæ Marium demersum admitterent. 8 Reservatum ad septimum Consulatum. 9 Cof. septimum futurus & victor ultorque hostium moriturus in urbe. 10 Tulit jam pœnas eorum scelerum quæ perpetraturus erat postmodo Romam reverfus. 11 Carnifex Minturnensium, Cimber seu Gallus, ingreßus caecum tenebricosum percussurus Marium, vidit ignem ex oculis Marii emicantem auditque vocem: Time homo Marium interficere aude? Tertius fugit Cimber & Minturnenses miseratione & reverentia viri quondam vindicis Italiæ ducti Marium dimiserunt. 12 Cimbro, olim è numero hostium à Mario devictorum. 13 Mari, quem victorem oderat. 14 Furias Idæi nonnullus. Dii autem utriusque sunt generis. 15 Emphaticè. futurum scilicet crudelem ultorem, 16 Mors. 17 Cupiditatem mei nescimendi.

1 Effundit, ab egero, vii.
2 Senes de legibus fatorem quæstos & oimio de stamine, quod hæc in tempora durent, quod facinus admiserit dignum tam longo ævo. luv. 10. fat.
3 Atque aliquis sentum expellens præferentem calamitatem, repetit civilis inter Marium & Syllam belli faciem, cui hanc confert. Audi Dionem lib. 41. Iam cum iras cupiditateque eorum qui Rom. petebant, secum expenderent, memoriaque repeterent mala superiorum temporum, quæ partim ipsi seulerant, partim ex aliis audierant, cogitantes quæ & quanta Marius ac Sylla edidissent facinora, nihil de Cæfare moderati sibi pollicebantur: sed longe plura atque atrociora metuebant, quod ejus milites majori ex parte barbari erant. 4 Postquam triumphasset de Iugurtha tuba & Numidia & postea de Cimbris & Teutonibus, supra l. 1. vers. 254. 5 C. Marius invidens C. Syllæ gloriam tradidit Boccho Iugurthæ; & ambitione ardens, delatam Syllæ contra Mithridatem expeditionem, & imperium abrogare per Sulpitium trib. pleb. conatus, Syllam, qui adhuc in Campania socialis belli reliquias persequatur, irritavit. Hic itaque exercita Romam ducto, Urbem ingreßus, devictos adversarios ex S. C. hostes judicatos urbe expulit. Elapsus fuga Marius, in Minturnensium paludibus, demersus calamis & palustribus herbis reclusus delituit. hinc emergens equitum strepitu territus, ab eis quos Geminianus miserat deprehensus, Minturnas in custodiam, ut publice necaretur, abreptus est. 6 Bibuli. 7 Quæ Marium demersum admitterent. 8 Reservatum ad septimum Consulatum. 9 Cof. septimum futurus & victor ultorque hostium moriturus in urbe. 10 Tulit jam pœnas eorum scelerum quæ perpetraturus erat postmodo Romam reverfus. 11 Carnifex Minturnensium, Cimber seu Gallus, ingreßus caecum tenebricosum percussurus Marium, vidit ignem ex oculis Marii emicantem auditque vocem: Time homo Marium interficere aude? Tertius fugit Cimber & Minturnenses miseratione & reverentia viri quondam vindicis Italiæ ducti Marium dimiserunt. 12 Cimbro, olim è numero hostium à Mario devictorum. 13 Mari, quem victorem oderat. 14 Furias Idæi nonnullus. Dii autem utriusque sunt generis. 15 Emphaticè. futurum scilicet crudelem ultorem, 16 Mors. 17 Cupiditatem mei nescimendi.

1 Hinc

1 Me scivitu-
rum in Ro-
manos & in-
ferias ex illis
relaturum,
civibus tuis
ab iis caesis.
2 Non illum
servabant dñi
quod Mario
faverent, sed
quod Romæ
irascereantur,
hoc effero vi-
ro ufuri pro
suo flagello.
3 Marius à
Minturnensi-
bus dimissus,
iter mare ver-
sus per devia
corripuit, se
in scapham
coniecit, in-
surgente tem-
pestate guber-
naculo fracto
delatus est ad
insulam Me-
nogen, ubi
receptis qui-
busdam sociis,
auditoque filium suum cum Cethego salvos in Africam
evasisse ad Hiemsaem, & ipse ad agrum Carthagineensem trajecit, ibi in-
terdictus à Sextili prætoris liçore, ne in Africa pedem poneret: *Requisi-
tia*, inquit Marius, prætoris, vidisse te C. Marium exulem in videribus Cartha-
ginis secentem, haud male fortunam ejus urbis, & suarum rerum mutationem
in exemplum ei proponens. Plutarchus. Et *Ciprium* in Mario, Mariumque in
carcere visitum. Quod Consul sociens, ex exile Consul: Et jacuit Libyæ
compas jaçtura vitiis, &c. Mañil. 4. 4 Cui interdicebatur à Prætoze, ho-
stis declaratus, vel, Matio infestam, qui eam subegerat. 5 Hypallage,
ipse nudus, vel desolata, incolis vacua, aut rara. 6 Carthagini so-
latio erat Marius huc miseriarum adactus: Mario, homulo, tante urbis
excidium & ruina. 7 Efferas, immaes, quales solent esse barbarorum.
8 Marius clade major, si quidem carcer, catena, fuga, exitium horricave-
rant dignitatem. Florus lib. 3. cap. 2. 9 Cum C. Cinna Cos. ad popul.
referret de revocandis quos Senatus, ita volente Sylla, hostes judicaverit,
& de adscribendo novorum civium x tribus veteribus xxxv, à dissidentibus
Coss. in media urbe discerpitum est. Cinna Vrbe pulsus à Cn. Octa-
vio collega, sollicitat urbes Italicas, vires undique contrahit (servis etiam ad
libertatem vocatis, revertem Marium sibi jungit, quadruplici agmine ur-
bem intrant Cinna, Marius, Carbo, Sertorius, in adversarios deserviunt.
10 Manicis & catenis solui servi modo ergastuli clausi, capellunt arma.
11 Nemo apud Marium in honore al quo erat, nemo signific, nisi qui
scelere insignis esset, venisset nefarius in militiam. 12 Lege Appia-
num de hac relat. de civili bell. Florus lib. 3. cap. 21. Plutarchum Mar-
13 Nequeis parcebatur qui ad templa & aras confugerant. 14 Etiam
senibus alterum jam pedem in Charontis cymba habentibus, mortem ac-
celerabant.

1 Hunc Cimbrî servate senem. 2 non ille favore
Numinis, ingenti Superum protectus ab ira,
Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato
Sufficiens. 3 idem pelago delatus iniquo
4 Hostilem in terram, vacuisque mapalibus actus,
5 Nuda triumphati jacuit per regna Iugurtha, 90
Et Pænos preffit cineres, 6 solatia fati
Carthago, Mariusque tulit: pariterque jacentes
Ignovere deis. 7 Libycas 8 ibi colligit iras.
9 Vr primum fortuna redit: servilia solvit
Agmina: 10 constato servas ergastula ferro
Exeruire manus: 11 nulli gestanda dabantur
Signa ducis, nisi qui scelerum jam fecerat usum,
Attuleratque in castra nefas. pro fata! quis ille
Quis fuit ille dies, Marius quo mania victor
Corripuit? quanto gradu mors cecurrit? 100
12 Nobilitas cum plebe perit: lateque vagatur
Ensis: & à nullo revocatum est pectore ferrum.
13 Stat cruor in templis: multaque rubentia cade
Lubrica saxa madent. nulli sua profuit atas:
14 Non senis extremum piguit vergentibus annis
Præcipitasse diem: nec primo in limine vita

Infantis

Infantis miseri nascentia rumpere fata.
Crimine quo parvi eadem potuere mereri?
Sed satis est jam 1 posse mori. trahit ipse furoris
Impetus: & visum est 2 lenti, quissitque nocentem. 16
3 In numerum Pars magna perit: rapuitque cruentus
Victor ab ignota vultus cervice recisos,
Dum vacua pudet ire manu. 4 spes una salutis
Oscula pollutæ fixisse tremantia dextra:
5 Mille licet gladii mortis nova signa sequantur,
& Degener o populus, vix secula longa decorum
Sic meruisse viris, nedum breve dedecus avi,
Et vitam, dum Sylla redit. Cui funera vulgi
Flere vacet? 6 vix te sparsum per viscera Babi
Innumeras inter carpentis membra 7 corona 120
8 Discessisse manus: aut te 9 presage malorum
10 Antoni, cujus laceris pendentia canis
Ora ferens miles festa rotantia mensa
Imposuit, truncos laceravit 11 Fimbria 12 Crassos.
Sava 13 Tribunitio maduerunt robora tabo.
14 Te quoque neglectum violatæ Scævola dextra
Ante ipsum penetratæ dea, semperque calentes
Mactavere focos: parvum sed fessa senectus
Sanguis effudit jugulo, flammisque 15 pepercit.
16 Septimus hæc sequitur repetitis fascibus annis: 17
17 Ille fuit vitæ Mario modus, omnia passo.

5 O degeneres! qui licet undique mortem minitentur stricti gladii, velint
tam turpi osculi obsequio debere ætatem vel longissimam: multo minus re-
dimere brevem in vita eaque ignominiosa moram, usque dum reversus Sylla
& hos qui vitam Marii munere habent, perimat. 6 Vix mihi vacat flere te
8 Babi, manibus militum & turbæ discerpitum. 7 Turbæ multitudinis cin-
gentis te. 8 Legitur & Discerpisse. 9 Qui calamitatem illam multo ante
Metello prædixerat. 10 M. Antonii clariss. oratoris, qui immillos ad
trucidandum illum percussores eloquentia demulserat, caput abscissum An-
nius Trib. detulit ad Marium cœnantem, qui caput illud per summam animi
ac verbosum insolentiam aliquamdiu contræctatum rostris deinde affigi iussit.
Valer. Max. l. 9. c. 2. Cic. de Oratore. 11 Efferus Marii miles. 12 Pa-
tre & filium in morno alterum alterius aspectu. Florus lib. 3. cap. 21. filium
à patre in fuga interfectum ne in militum insequentium manus veniret, referit
Appian. 13 Locus ille in carcere, unde malefici præcipitabantur, maduit
sanguine Licinii. Tribuni magistratus sacrosancti. Alii exponunt Rostra, unde
Tribuni perorabant, maduisse sang. Florus hoc ad Marium filium refert.
14 Mucius, inquit, Scævola pontifex max. Vestales amplexus aras tan-
tum non eodem igne sepelitur. dextra Marii. ut modo vers. 113. 15 Non
extinguit, ut cui parum esset sanguinis. 16 Septimus C. Marii Consulatus,
namque inter sextum & septimum intercedebant 13 anni. 17 Intra
dies quam ierant consulatum tredecim, morbo laterali & iustania obiit au-
nos natus 70.

1 Accepisse
animam
quam amit-
tant.
2 Ignavi.
3 Promiscue
tam innocen-
tes quam no-
centes, ignoti
pariter ac no-
ti cadunt au-
gendo dua-
taxat nu-
mero.
4 Dederat
quippe hoc
suis signum ut
interficerent
quoscunque
ille non refu-
lutasset, qui-
bus salutari-
bus nihil res-
ponderet aut
quibus ma-
num oscu-
landam non
porrexisset.
5 Signum pacis
erat dextram
teigisse tyran-
ni.

Qua

1 Experto
omnes casus
quo homini
fata decrevis-
sent.

2 Ad Sacri-
porum,
haud procul
à Præefte,
contra Ma-
rium (C. Ma-
rii filium, sive
nepotem in-
certum) Syl-
la furit: cum
autem Præ-
efte fugif-
set, obfidio-
nem ejus Syl-
la delegavit
Lucr. O felix
Marii. Marius
cum per cu-
niculum cap-
taret evade-
re, ihibitibus,
mortem sibi
conscivit in
cuniculo cum
fuge comite
stricto gla-
dio occur-
rens, &c.
Sylla Lam-
ponium &
Fefestium
Samnitium

duces, qui ad Cof. obfidione exuendum advenerant, ad decimum à Porta
Collina stadium consecutus magna strage fudit. Apud Sacriporum & Colli-
nam 70 amplius milia Sylla concidit. Florus. 3 Promiserat Marius à Roma-
nis ad Samnites, qui iam spem conceperant se majori clade pressuros &
milluros (sub graviore iugo Romanos, quam olim T. Veturium & Sp. Post-
humium ad Furcas Caudinas. Saltum abruptum in Appulia, ubi Romani
à Samnitibus sub iugum missi. Liv. 9. 4 Cum adversariis & seditiosis
optimos cives tollit, velut acrior chirurgus, qui membra viscera & sana
cum putridis & corruptis excidit. 5 Hinc illud Merelli: *Statue tandem qui
perditurus es, hinc 40 Senatores, Equites 1600 una tabella proscripti, & vox
illa Furfidii: Urvere aliquos debere, quibus imperaret.* 6 Crudeles Syllani
illa Furfidii: Urvere aliquos debere, quibus imperaret. 7 Imperatum Syllæ
de Marianis occidendis non extendebat se tantum
in gratiam Syllæ, sed licentiam hanc quisque convertebat in odii sui aut
sceleris libidinem. 8 Proposito percussoribus proscriptorum præmio
talentis duobus, indicibus pari præmio; accusantibus indicio, occultanti-
bus supplicio. 9 A filiis, quis ipsorum obruncaret patrem. 10 Late-
bras quærebant in sepulchris & iustris ferarum. 11 Al. Desluit. 12 Præ-
ripere, præoccupare, ne in manus & cruciatus hostium devenirent.
13 Ligua rogi sui.

Qua pejor fortuna potest, atque omnibus 190.
Qua melior: 1 mensioque homini quid fata parent.
Iam quot apud 2 Sacri cecidere cadavera portum?
Aut Collina tulit stratas quot porta catervas,
3 Tunc cum pene caput mundi, rerumque potestas
Mutavit tralata locum, Romanaque Samnis
Ultra Caudinas speravit vulnere Furcas?
Sylla quoque immensis accessit cladibus ultor.
Ille quod exiguum restabat sanguinis Urbi 140
Hauisit; 4 dumq; nimis jam putrida membra recidit,
Excessit medicina modum, nimiumque secuta est.
Qua morbi duxere, manus, 5 periere nocentes;
Sed cum jam soli possent superesse 6 nocentes;
7 Tunc data libertas odiis, resolutaque legum
Franis ira ruit, non uni cuncta dabantur.
8 Sed fecit sibi quisque nefas, semel omnia victor
Iusserat, infandum domini per viscera ferrum
Exegit famulus: nati maduere paterno
Sanguine: 9 certatum est, cui cervix casa parentis
Cederet: in fratrum ceciderunt præmia fratres.
10 Busta repleta fuga, permistaque viva sepulchris
Corpora: nec populum latebra cepere ferarum.
Hic laqueos fauces, elisique guttura fregit:
Hic se præcipiti jaculatus pondere dura
11 Dissiluit percussus humo: mortesque cruento
Victori 12 rapuere suas: hic 13 robora busti
Extruit ipse sui, nec dum omni sanguine fuso

Desluit

Desluit in flammis, & dum licet, occupat ignes.
1 Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem, 160
Et medio congesta foro: 2 cognoscitur illic
Quidquid ubiq; latet scelerum. 3 non Thracia tantum
Vidit 4 Bistonii stabulis pendere tyranni;
Postibus Autai Libye; Nec Græcia mærens
Tot laceros artus 5 Pisea flevit in aula.
Cum jam tabe fluunt, confusaque tempore multo
Amiserit 6 notas, miserorum dextra parentum
colligit, & pavido subducit cognita furto.
7 Meque ipsum memini casi deformia fratris
Ora rogo cupidum, vetitisque imponere flammis, 170
Omnia Syllana lustrasse cadavera pacis:
Perque omnes truncos, cum qua cervice recisum
Conveniat, quæfisse caput. Quid 8 sanguine, manes
Placatos Catuli referam? cui victima tristes
Inferias Marius, forsitan nolentibus umbris,
Pendit, in expletis non sanda præcula busto:
Cum laceros artus, 9 æquatque vulnera membris
Vidimus, & toto quamvis in corpore caso
Nil anime lætale datum, moremque nefanda
Dirum savitia, pereuntis 10 parcere morti. 180
A vulsa cecidere manus, exelataque lingua
Palpitat, & muto vacuum ferit aëra motu.
Hic aures, alius 11 spramina naris adunca
Amputat: ille cavus evoluit sedibus 12 orbes,
Ultimaque effodit spectatis lumina membris.
13 Vix erit ulla fides, tam sævi criminis unum

dit; O Enomans qui filia suæ procos curru consecutus interfecit (de his vide
Mythologos, & quæ nos ad Senecæ Herc. Fur. vers. 215. Herc. OEd. v. 24.
& Thyesten, v. 138.) quot sævit Sylla cædibus, quot capita Romæ in foro
congesta fuerunt. 4 Bistonis civitas Thraciæ, à Bistone Martis & Calirhoes
fil. 5 Pise, civitas Elydis, regia OEnomai. 6 Quibus infernos possent
& à suis agnosci. 7 Hoc à sene suo dictum fingit Poëta. 8 Q. Lutatius
Catulus, qui collega fuerat Marii, & cum eo de Cimbris triumpharat, ubi
se à Mario morti destinatum audivit, in cubiculo suo, recens calce illito nec
dum pericacato carbonibus accensis sponte suffocatus est. In cuius ultionem
Catulus frater à Sylla jam petiit sibi concedi Marius Imperatoris fratrem
quem apud Lucr. Catuli sepulchrum, tanquam manes fratris pla caturus
brachius, cruribus, naso, auribus mutilatis, exelata lingua, oculis demum
effossis, servavit aliquamdiu, ut per singulorum membrorum carnositiam
moreretur. 9 Singulis membris singula infligebantur vulnera & cruciatus.
10 Membratim cruciare ut superstes esset vita ad doloris sensum 11a perit,
imperavit Calpula, ut feriat se morti. 11 Natum. 12 Oculos 13a perit,
Sophocles in OEdipo. Radice ab ima funditus rursus simul Evolvit orbes. Senec.
OEd. v. 966. vide & quæ nos ibi. 23 Vix erit dignam fide, unum corpus
sapax fuisse tot pœnarum,

1 Abscissa mi-
ferorum ca-
pita, vultum
ac spiritum
retinentia in
conspetum
suum Sylla
afferri voluit,
ut illa oculis
quia ore ne-
fas erat, man-
deret. Val-
Maxim. lib. 9.
cap. 2.

2 Ex acervo
capitum in
foro conge-
storum, cædes
clandestinæ
patuere.

3 Non tot
cædibus in-
fames fue-
runt, non tot
capita positi-
bus suis af-
fixere. Di-
omedes rex

Thraciæ qui
equos huma-
nis carnibus
pavit; An-
tæus Libyæ
gigas qui ho-
spites ad pa-
læstram pro-
vocatos vi-
ctosque occi-
dit;

Tot

1 Non minus lacerum & deforme fuit Marii corpus, quam eorum qui collapsorum aedificiorum ruina attriti sunt; aut qui misericordibus allisi & piscium esca facti litus appellunt.

2 Oculorum pabulum, & usuram voluptatis quam percepturus erat Sylla agnosendo Marium.

3 Signanter & emphatice exprobratur Fortunæ, Prænestino templo & cultu celebris, suorum neglectus.

4 Lucretius Prænesti recepto Senatores omnes, qui Mario favissent partim interfecerat, partim in vincula coniecerat. Adveniens Sylla V. M. Prænestinorum spe salus per P. Cethegum data, extra moenia municipii evocata, cum abjectis armis humi corpora prostravissent, interficienda, & per agros dispergenda curavit. 5 Vno quasi ictu, intra spatium quo unus interficere posset. 6 Quatuor legiones contrarie partis, & in his Samites quam plurimos, namque hi ex Italis soli Mario & Cinnæ adhaerant, in publica Villa (que in campo Martio erat) obruncari iusserat. 7 Ovilia erant in campo Martio loca lepta & cancellis conclusa, in quæ per pontes, qui erant aegustæ viæ, ibant Centuriæ suffragia dictura. 8 Fame, tempestate, ruius, terra motu, peste, bello tot periculis accepimus aliquando in supplicium, unius iussu tot cecidisse non audimus. 9 Ca dentibus viæ erat spatium ferri stringendi, cæcis viæ spatium cadendi, in turba stipata cum congregate, Senatum in ædem Bellonæ vocavit, apud quem dum verba faceret, auditi lamentabiles morientium quiritatus perterrerunt. Quæda faceret, auditi lamentabiles morientium quiritatus perterrerunt. Quædam orationi suæ adhibere iubebat, neque curare quid foris fieret: Quosdam enim malos homines suo iussu castigari. Plurares. 11 Centum civium M. in his Senatores x c. Consulares x v. Equestris ordinis M M D C. 12 Cadavera in Tyberim projici iussa, qui insectorum haud capax priora undis admittit, posterius vero insectoribus inpernatant non flumine demersa.

Tot pœnas cœpisse caput. sic mole ruina
Fracta sub ingenti miscentur pondere membra:
1 Nec magis informes veniunt ad litora trunci,
Qui medio perire freta. quid perdere 2 fructum 191
Iuvit, & ut vilem, Maru confundere vitium?
Ut scelus hoc Scylla cadesque offensa placeret,
Agnoscendus erat. 3 Vidit Fortuna colonos
4 Prænestina suos cunctos simul ense recisos,
5 Vnius populum pereuntem tempore mortis.
6 Tunc flos Hesperia. Latii jam sola juvenus,
Concidit, & misera maculavit 7 ovilia Roma.
Tot simul infesto juvenes occumbere leto,
8 Sape fames, pelagique furor. subitaque ruina,
Aut cœli, terraque lues, aut bellica clades, 90
Numquam pana fuit. 9 densi vix agmina vulgi
Inter & exangues immissa morte catervas
Victores movere manus. 9 vix cade peracta
Procumbunt, dubiaque labant cervice: sed illos
Magna premit strages: peraguntque cadavera partem
Cædis: vira graves elidunt corpora trunci.
10 Intrepidus tanti sedit securus ab alto
Speltator sceleris: 11 miseri tot milia vulgi
Non piguit iussisse mora. 12 congesta recepit
Omnia Tyrrenus Syllana cadavera gurgis. 210
In fluvium primi cecidere, in corpora summi.

Præcipites

Præcipites 1 hætere rates, & strage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,
2 Ad molem stetit unda sequens: 3 nam 4 sanguinis
alti

Vis sibi fecit iter, campumque effusa per omnem,
Præcipitque ruens Tyberma ad flumina rivo
Hærentes adjuravit aquas: nec jam alveus amnem,
Nec retinent ripæ, redeuntque cadavera campo.
Tandem Tyrrenas vix eluctatus in undas
Sanguine cæruleum torrenti dividit æquor. 220
5 Hisse, Salus rerum, Felix his Sylla vocari,
His meruit 6 tumulum medio sibi tollere Campo?
7 Hac rursus patiendæ manent: hoc ordine belli
Ibitur: hic stabit civilibus exitus armis.
8 Quamquam agitant graviora metus, multoque
coitur

Humani generis majore in prælia damno.
Exulibus Marii bellorum maxima merces
Roma recepta fuit: nec plus victoria Sylla
Præstitit, invius penitus quam tollere partes.
Hos alio Fortuna vocas: olimque potentes 230
Concurrunt. neuter civilia bella moveret,
Contentus, quo Sylla fuit. 9 Sic mæstra senectus
Præteritque memor stabat, metuensque futuri.
At non maganum percussit pectora 10 Bruti
Terror. 11 & in tanta pavidi formidine motus
Pars populi lugentis erat: sed 12 nocte sopora,
Parrhasis obliquos Helice cum verteret axes,
Asria 13 cognati pulsat 14 non ampla Catonis,
Invent insonni volventem publica cura
Fata virum, casusque Urbis, cunctisque timentem. 240

Venustum dici voluit, liberos, Faustum Faustamque appellavit. 6 Dictatura abdicata Puteolos secessit, ubi morbo pediculari interit. Magno honore in funus elatus, in campo Martio crematus est & sepultus. 7 Talia (inquit senex) nobis jam imminet, vel etiam graviora mala. 8 Marius quidem exul, cum suis, reditum sibi in patriam proponebat, Sylla adversariorum vindictam, at nostri his præmissis non contenti, a cerime de orbis imperio in certamen descendentes, quanto majora molientur? 9 In hunc modum, inquit Poëta, senex aliquis memoravit præterita, metuit futura. 10 Fuit hic M. Brutus Iunii Bruti f. propter ingenium, studia & mores à Cicerone multum laudatus, postea percussor Cæsaris. 11 Pro nec, ut supra v. 35. 12 Noctæ uris majore circumvolvente sua plaustra, *ἄνεμος*, vel polum. Fuit autem Helice seu Calisto filia Lycaonis regis Arcadiæ, in qua Parrhasium oppidum. 13 Avunculi, erit enim Brutus Catonis ex Servilia sorore nepos. 14 Vt pote hominis contuentis & frugalis, plane Stoici, infra v. 34. hic postea Vixit sibi mortem conciviti.

1 Cruentis Fluctibus, ac tarda per densa cadavera prorat. Iuv. 10. 2 Ad cadaverum aggerem substitit unda posterior. 3 Melius, dum.

4 Copia sanguinis impellit undas Tyberis, qui erore autem inundavit, reddiditque cadavera in agros ejecta. 5 En quibus actus felici cognomen affequentium putavit? inquit Valer. Max. 1.9. c. 2, quem locum legis. Sylla, (inquit Solinus c. 7.) dictus potius est, quam suis felix. Indignatus poeta exprobrat illi cognomen Antiphrastica, quæ se Conservatorem patriæ, Felicem, &

2 Securi 1170

1 De se mi-
me follicium,
ut cousum-
matum Stoi-
cum decuit.

2 O solum
perfectæ vir-
tutis, quam
alii jandud-
um expule-
runt, do-
micilium,
quo unico
relicto exem-
plo ductu
credant ho-
mines esse
virtutem.

3 Hor. ode 3.
lib. 3. *Iustum*
& *tenacem*
propositi, &c.

4 Rationis
stabilitate.
5 Tu mihi
solus eris
dux.

6 Vt à bello
& partibus
omnino ab-
stineas, in
proposito
constans,
cum ceteri
omnes la-
bent.

7 An potius
visum est te
civilis huic
bello immi-
scere?

8 Probare non improbare. 9 Hunc Reip. libertatis defendendæ præ-
xtus; illum P. R. beneficii assertio, suaque dignitatis atque salutis tutela
alium propter flagitia domestica, inopiam & æs alium, timor judiciorum
legum quas bello eludant in arma rapit, omnes privatam fidei suæ ruinam
permiscere publicæ cupientes. 10 Mens cæca & belli ibidine acta.

11 Propter pacem belli finem. 12 Atqui ex diuturna tua à bello immo-
nitate apparebit te non probasse causas quibus alii ad bellum suscipiendæ
excitantur ipsi nocentes ante bellum, tu non alii eum bello. 13 Atque tu
nam ne nunc quidem pravus & cæca cupidine actus ad bellum civibus misc-
zeris, vir tam sanctus & iustus, ut ratio belli à te solo pendere videatur.

14 Optime igitur & te dignum feceris, si omnino à bello abstineris, tunc
ocium tuum securus, supra mortalia ista subvectus, non secus ac cælestis
illa corpora immotus, imperturbatus. *Talis est sapientis animus, qualem
statu supra Lunam. Semper illic serenum est, &c. Senec. epist. 19. 17. In
sima aeris regio pontis & terra vexatur ventis, tempestatibus, fulmine
montes vero qui nubes cacumina transcendunt, in tuto possunt inferiora
spiciunt.*

1 Securumque sui, fatique his vocibus orsus.

2 Omnibus expulsa terris, olimque fugata

Virtutis jam sola fides, 3 quam turbine nullo

Excutiet fortuna tibi; tu mente labantem

Dirige me, dubium certo tu 4 robore firma:

Namque alii Magnum, vel Caesaris arma sequantur:

5 Dux Bruto Cato solus erit. 6 pacemne tueris,

Inconculsa tenens dubio vestigia mundo?

7 An placuit, ducibus scelorum, populique furentis

Cladibus immixtum civile 8 absolvere bellum? 280

Quemque sua rapiunt scelerala in prælia 9 causa:

Hos polluta domus, legesque in pace timende;

Hos ferro fugienda fames, mundique ruina

Permiscenda fides, nullum 10 furor egit in arma,

Castra petunt magna victi mercede: tibi uni

11 Per se bella placent? quid tot durasse per annos

Profuit immunem corrupti moribus civi?

Hoc solum longe pretium virtutis habebis?

12 Accipient alios, facient te bella nocentem.

13 Ne tantum o Superi liceat serialis armis, 311

Has etiam movisse manus: nec pila lacertis

Missis tuis cæca telorum in nube ferantur:

Nec tanta incassum virtus eat, ingeret omnis

Se belli fortuna tibi, quis nolit ab isto

Ense mori, quamvis alieno vulnere labens,

Et scelus esse tuum? 14 melius tranquilla sine armis

Otia solus ages: sicut cælestia semper

Inconculsa suo voluntur terra lapsu.

15 Fulminibus propior terra succenditur aër,

Imaque telluris ventos, tractusque coruscos 270

Flammarum accipiunt: nubes excedit olympus

Lege deum, minimas rerum discordia turbat:

Pacem summa tenent. 1 quam late Caesaris aures

Accipient tantum venisse in prælia civem!

Nam prælata suis nunquam diversa dolebit

Cæstra ducis magni, nimium placet ipse, Catoni

Si bellum civile placet, pars magna Senatus,

Et duce privato gesturus prælia Consul

Sollicitant, proceresque alii: quibus adde Catonem

Sub juga Pompeji; toto jam liber in orbe 280

Solus Caesar erit. 2 quod si pro legibus arma

Ferre juvat patriis, libertatemque tueri:

Nunc neque Pompeji Brutum, neque Caesaris hostem.

Post bellum victoris habe. Sic satur, at illi

Arcano sacras reddit Cato pectore voces.

Summum Brute nefas civilia bella fatemur:

Sed quo fata trahunt, virtus secunda sequetur.

Crimen erit Superis 3 me fecisse nocentem.

4 Sidera quis, mundumque velit spectare cadentem

Expers ipse metus? quis, cum ruat arduus æther, 390

Terra labet, misto coeuntis pondere mundi,

Compulsus tenuisse manus? 5 gentesne furorem

Hesperium ignota, Romanaque signa sequentur,

Deductisque fretis alio sub sidere reges?

Otia solus agam? procul hunc arcere furorem

O Superi, motura 6 Dacæ ut clade Getasque

Securo me Roma cadat. 7 ceu morte parentem

Natorum orbatum, longum producere funus

Ad tumulum jubet ipse dolor: juvat ignibus atris

Inferuisse manus, constructoque aggere busti 300

2 Quod ad me attinet; neque Caesaris nunc, neque Pompeji hostis sum, uter

vero ipsorum victor tandem molitus fuerit aequid contra leges & libertatem

Reip. adversus hunc me acerrimum profector hostem. Nominè utique & re

habet me assertorem patriæ. 3 Imposuisse mihi hanc necessitatem, ut arma 2

induerem. 4 Quis in tantum Stoicus est, aut cui ita in chalybem aut cal-

lum obdurere præcordia, ut terram cælo misceri & omnia niere videat, ipse

interim supinus & compressis sedens manibus? 5 Genties extera & renno-

ta venient ad partes & auxilium Imperii nostri: ego vero ignavus sedes 2

procul abis à me hæc vecordia. 6 Sarmatæ pop. supra v. 54. Sunt tamen

di permittere, substituant itaque Das pop. ad mare Caspium. 7 Annon

hoc dabo dolori & amori erga patriam, quod erga liberos? Nato suprema

solvo libens: Quidni patriæ? Non te deseram & patria, non tibi deero dulce

nomen, Libertas.

*Ipsam atras tenuisse faces: non ante revellar,
Exanimem quam te complectar Roma, tuumque
Nomen libertas, & manem prosequar umbram.*

*1 Sic ear: immites Romana piacula divi
Plena ferant: nullo fraudemus sanguine bellum.
O utinam, cœlique deus, Erebi que liberet
Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas!
Devotum hostiles Decium pressere catervæ?*

*Me 2 gemina figant acies, me barbara telis
3 Rheni turba petat: cunctis ego pervius hastis 311
Excipiam medius totius vulnera belli.*

*4 Hic redimat sanguis populos: hac cæde luatur,
Quicquid 5 Romani meruerunt pendere mores.
Ad juga cur faciles populi, cur sava volentes
Regna pati pereunt: 6 me solum invadite ferro.*

*Me frustra leges & 7 inania jura tuentem:
Hic dabit, hic pacem jugulus, sinemque laborum
Gentibus Hesperii: 8 post me regnare volenti
Non opus est bello. 9 quin publica signa, ducemque
Pompejum sequimur? 10 nec, si fortuna favorebit.*

*Hinc quoque totius sibi jus promittere mundi
Non bene compertum est: ideo me milite vincat,
Ne sibi se vicisse putet. Sic fatur: & acres
Irarum movit stimulos: 11 juvenisque calorem
Excitat in nimios belli civilis amores.*

*Interea, 12 Phœbo gelidas pellente tenebras,
Pulsata sonuere fores: quas sancta 13 relicto
Hortensi mœrens irrupit Marcia busto.*

*Quondam virgo toris 14 melioris juncta 14 mariti:
Mox ubi connubii 15 pretium, mercesque soluta est.
Tertia jam soboles, alios secunda penates
Impletura datur; 16 gemmas è sanguine matris
Permistura domos. sed postquam condidit urna
17 Supremos cineres, miserando concita vultu,*

1 Sit ita, ut dii veluti sibi litari universo Rom. sanguine: Cur memm morer? O utinam ad patriam expiantam libertatemque Imperii tuendam, diis superis, inferisque sufficeret caput hoc meum omnibus diris devotum, ut Publii Decii quondam pro salute exercituum in prælio contra Samnites. Historiam, ritum, & devotionis formam lege apud Liv. l. 8. de patre, & de filio l. 20.
2 Hinc Pompejana, illinc Cæsariana.
3 Rheni accole, Germani, Galli, qui Cæsaris signa sequuntur.
4 Meus.
5 Mali, flagitiosi.
6 Me obstantem tyrannidi.
7 Oppressa.
8 Neque enim in extimico invenitur, qui libertatem armis tueatur.
9 Hortatur Brutum arma capeffenda & Pompeji partes reddita ratione.
10 Cæsarem ad hanc monarchiam sequar, qui non sibi sed patriæ militat.
11 Brutii.
12 Omnia itaque auspicia sequar, qui non sibi sed patriæ militat.
13 Cæsar, jamque ante sole.
14 Caro Marciam uxorem, ex qua 3 suscepit filios, jamque gravidam amico Hortensio postulanti cessit, quo defuncto eandem recepit.
15 Quod illi exprobravit Cæsar, insecundam Hortensii causa dicitur pauperem quam postea perciperet ditatam.
16 Catonis.
17 Ut patet ex titulum liberorum.
16 Catonis & Hortensii.
17 Cineres superioris mariti, Hortensii.

*Effusas laniata comas, concussaque pectus
Verberibus crebris, cineresque ingesta sepulcri,
2 Non aliter placitura viro, sic mastia profatur:
Dum 3 sanguis inerat, dum vis materna, peregi
4 Iussa Cato, & geminos excepti feta maritos.
Visceribus lassis, 6 partuque exhausta, revertor 340
Iam nulli tradenda viro: 7 da sâ dera præsci
Illubata tori: da tantum nomen mane*

*Connubii: 8 liceat tumulo scripsisse, Catonis
Marcia, nec dubium longo quaratur in ævo,
Mutarim primas expulsa, an tradita, vedas.
10 Non me latorum sociam, rebusque secundis
Accipis: in curas venio, partemque laborum.
Da mihi castra sequi: cur tuta in pace relinquar,
Et sit civili propior 11 Cornelia bello?*

*Ha flexere unum voces, & tempora quanguam 350
Sunt 12 aliena toris, jam sato in bella vocante:
13 Fœdera sola tamen, vanaque carentia pompa
Iura placent, sacrisque 14 deos admittite testes.*

*15 Festa coronato non pendent limine ferta,
16 Infulage 17 in geminos discurrit candida postes,
18 Legitimæq; * facer, 19 gradibusq; * acclivis eburnis
Stat torus, * & picto vestes discriminat auro:
20 Turritaque * premens frontem matrona corona,*

10 Neque venio particeps futura rerum lætarum, sed comes & solatium tibi in adversis.
11 L. Scipionis filia, quam post mortem Iulii duxit Pompejus, jamque sub initium belli Mytilenem abierat, victus autem fugiensque in Ægyptum, eam receptam fugæ comitem habuit. l. 5. v. 722.
12 Non contrahendis matrimoniiis apta imminente jam civili bello.
13 Conjugii fides, citra pompam celebrem & ceremonias nuptiarum.
14 Jovem & Iunonem 728. Venerem, Suadam, Dianam. vide Plut. Rom. Quæst. 2, & quæ nos ad Medeam Sen. v. 1.
15 In celebritate nuptiarum postes & januam floribus & festa fronte ornabant. luv. l. 6. v. 50.
16 Novæ nuptiæ ad limen mariti ubi venissent, postes, priusquam ingrederentur, laneis vitis & fasciis redimabant, oleoq; ungebant.
17 Pro nec. ut supra v. 35.
18 Epyda dicitur in Ægypto, ubi Pompejus & Cæsar, & c. Enrip. in Phœnissis. Quing; autem faces adhibebantur in nuptiis. vide quæ nos ad Sen. Theb. v. 507. rationes lege apud Plut. Rom. Quæst. 2. & Aug. de Civ. Dei, l. 6. c. 9. & l. 7. c. 24.
19 Neq; lætus in honorem Genit. sternitur in aula, in quem gradibus ascenditur eburnis, stragulo accipit & auroq; intertexto lectus.
20 Neq; more nuptiarum gerens coronam turriculis distinctam atq; insurgentem, vitat (sic enim legit Brodeus) tangere limen. Neq; enim è religione erat novam nuptiam pedibus limen tangere, sed in transfessu supportabatur à pronibus sine tangere, & vide apud Plut. Rom. Quæst. 29. Si retineamus vetuit, Quid si sic intelligamus? Neq; Berecynthia mater, Cybele turrita, quæ eadem est cum Vest. id est terra, vetuit hanc nuptiæ contingere limen pedibus. Varro enim ref. Serv. ad 8 Eccl. Vir. opinatus est, ideo sponsas limen non terigisse, ne à sacrilegio inchoarent, si deponere virginitatem calcarent rem Vest. id est nimum caltissimi consecratam. Janus Ruig. legit metuit, sensu quo Hor. od. 2. l. 2. penna inveniunt solvi, & c. Va. lect. l. 1. c. 12,

1 Aspersa cineribus mariti.
2 Inculca, neglecta & moerens placitura inculto & rigido Catoni.
3 Extenditur ultima in 340 gnis.
4 Dum mater esse poteram.
5 Tua, qui me tradidisti Hortensio.
6 Effeta.
7 Recipe me in torum pudicum & ægypto. dicitur infra, vers. 378.
8 Ut sepulchro meo inscribatur: Marcia catonensis.
9 Ne in dubio sit apud posteros, repudiatae fuerim an tradita.

1 Non operiebatur flammeo, velo luteo, seu rubro, quo novarum nuptiarum capita tegebantur pudoris gratia, vel in subjectionis symbolum.
2 Non zona gemmis distincta & circum vestes, non monile ornabat collum.
3 Supparum, subucula seu tunica: genus pectora complexum. Ald. Manut. lib. 3. Quæst. 2. per epistol.
4 A recentiori finere mariti squalida & pulchra.
5 Non occidebantur, pro more nuptiarum à Sabiniis seu Fescenniniis tracto, dicitur de his vide quæ nos ad Medeam Senecæ V. 113.
6 Non liberi.

7 Sine pompa & strepitu ceremoniarum. 8 Adhibito tantum Bero quasi auspice & paranympha. Valer. Maxim. lib. 3. c. 1. 9 Cato non barbam posuit, non capillitium, non vultu prætulit lætitiæ, non carum uxore rem habuit, ab illo tempore quo civile bellum parari viderat.
10 Partium studiis minime occupatus Philosophiæ studiis vacat, quæ docere se nocere, suasque deplorare miseras. 11 Constanti immotaque animas.
12 Stoica. 13 Prospicere finem & ad eum omnia referre. 14 Vide ut men quid de illius potationibus ad auroram protrahatis scribat Plutarchus vita eius, quod & illi objectum à Cesare, 15 Supra vers. 213. 16 Mores veterum Romanorum, qui dicebantur Quiritis, vel à Curibus, vel à Romæ Quirino dicto, quod hætam, quæ Sabiniis Quiris est, gestare solebat.
17 Sobolis procreatio.

Tralata vetuit contingere limina planta.

1 Non timidum nuptia leviter tectura pudorem 360
Lutea demissos velarunt flammea vultus:

2 Balteus haud fluxus gemmis astrinxit amictus,
Colla monile decens; humerique hærentia primis

3 Suppara nudatos cingunt angusta læcertos,
4 Sic, ut erat, mæsti servans lugubria cultus,

Quoque modo natos, hoc est amplexa maritum.
Obstita funerea celatur purpura lana.

5 Non soliti lufere sales: nec more Sabmo

Excepti tristis convicia festa maritus.

6 Pignora nulla domus, nulli coiere propinquis, 370

Iunguntur taciti, hæc contemque auspice Bruto.

9 Ille nec horificam sancto dimovit ab ore

Cæsariem, duroque hæc admisit gaudia parvi:

(Sic primum tolli feralia viderat arma,

Intensos rigidam in frontem descendere canos

Passus erat, mæstamque genis increfcere barbam.

10 Vni quippe vacat studisque odisque carenti,

Humanum lugere genus) nec fædera prisca

Sunt tentata tori: iusto quoque robur amoris

Restitit. hi mores, hæc duri immota Catonis 380

12 Secta fuit, servare modum, hæc finemque tenere,

Naturamque sequi, patriæque impendere vitam,

Nec sibi, sed toti gentium se credere mundo.

14 Huic epula, vicisse famem: hæc magnique pendit

Submovisse hyemem tecto: pretiosaque vestis,

Hirtam membra super Romani hæc more Quiritis

Induxisse togam: Venerisque huic maximus usus

17 Progenies, Urbis pater est, Urbique maritus:

Iustitia cultor, rigidi servator honesti:

In commune bonus: nulloque Catonis in ædus 390

Subrepsit, partemque tulit sibi nata voluptas.

1 Interea trepido discedens agmine Magnus,

2 Mæna Dardanii tenuit Campana coloni.

Hæc placuit 3 belli sedes, hinc summa morientis

Hostis in occursum sparsas extendere partes,

4 Umbrosi mediam qua colibus Appenninus

Erigit Italiam, nullo qua vertice tellus

Altitus intumuit propiusque accessit Olympo.

5 Mons inter geminas medius se porrigit undas

Inferni Superique maris: 6 collesque coercent 400

Hinc Tyrrhena vado frangentes aquora Pisis,

Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.

7 Fontibus hic vastis immensos concepit amnes,

Fluminaque in gemini spargit divortia ponti.

8 In lævum cecidere lacus, veloxque 9 Metaurus,

10 Crustumium, rapax, & iunctus 11 Isapus 12 Isaurus,

13 Sennaque & Adriacas qui 14 verberat 15 Ausfidus

undas:

16 Quoque magis nullum tellus se solvit in amnem,

Eridanus, fractasque evoluit in aquora sylvas,

17 Hesperiam, exhaurit aquis. 18 Hunc fabula primis

Pupidea fluvium ripas umbrasse corona:

Cumque 19 diem pronum 20 transverso limite ducens,

Succendit Phaethon flagrantibus æthera loris,

21 Gurgitibus raptis penitus tellure perusta,

Italiam in longitudinem tanquam spina dorsi secat, à sinistra parte mare Adriaticum seu Superum spectans, à dextra mare Tyrrhenum seu Inferum respiciens. 6 Cujus colles & latera signat coercentque à dextra in imo sive Tyrrheni maris urbs Pisis, à sinistra, Ancona Piceni urbs in Adriatico mari, ventis & fluctibus à Dalmatia advenientibus exposita, est enim & γαδὸς ἡλαα cubiti, seu sura portus Italiae in tibis formam porrectæ. 7 Ex hoc Appennino oriuntur multi celebres amnes qui delabuntur in utrumque mare Superum & inferum. Divortia aquarum sunt (inquit Turæbus Advers. l. 14. c. 11.) juga unde in diversa aquæ & coelestes & perennes divertunt. Et ipsi juga ad divortia aquarum castra possit. Livius. 8 In Superum mare seu Adriaticum gælo de venetia. 9 Umbriae fl. Adrubalis clade notus. 10 Fluv. in Flaminia. 11 Flaminiae fl. Strab. l. 3. sed Plin. l. 3. c. 15. & Boccatius Sapi. 12 Piceni fl. Blondo & Leandro Fligia. 13 Et (Lævis & Rubicon) & Senonum de nomine Senna. Sil. 8. 14 Cum impetu influit, violentis obire pte Ausfidus. Hor. lib. 1. od. 30. 15 Apulia fl. Canuensis clade memorabilis, L. Ofanio. 16 Padus Po totius Europæ annuum longe maximus, circa ostia, excepto Danubio. Prohinc insano contorquens vertice sylvas Fluviorum rex Eridanus. Virg. Georg. 1. non autem oritur ex Appennino uti nec alii quidam fluvii quorum fontes poeta Appennino tribuit. 17 Amnes navigabiles & lacus inmensi in Padum se exonerant, ita ut flumina 30 in Adriaticum effundant. 18 Fabula seu fama est, Phaethontis forores versas fuisse in pop. ad ripas hujus fluvii, &c. Ovid. 2. Met. 19 Solem præcipitem. 20 A via errantem. 21 Cæteris fluv. exhaustis & desiccatis, Eridanum parem fuisse extinguendo Phaethonti.

1 Pompejus perterritus tumore adveniantis prope Casaris, Capuam ex urbe temere profugit. hic se confirmavit, hæc belli sedem primum intendit.
2 Capuam, à Capy Trojano, ut quidam volunt, conditam.
3 Hic delectus habito copias colligere, exercituum conferbere, Casaris summa molienti occurrere.
4 In regione plana, qua Appennini latius modice affurgit.
5 Est autem Appenninus, mons, qui

1 Hosti in fuga exposito.

2 Afulum Picentum Lentulus Spinther cum decem cohortibus tenebar: qui Cæsar adventu cognito, profugit ex oppido, cohortes secum abducere conatus à magna parte militum deferitur. lib. 1. de civili bello.

3 Nuceria legit Micillus, quæ in Umbria, ubi jam erat Cæsar & in Piceno. Verum hac in parte sæpius excusandus est poeta, ut qui neque

neque rerum seruet ordinaem, ut post discessum Pompeji, qui iis rebus cogitatis, quæ erant ad Corfinium gestæ, Nuceria profectus est Canusium, atque inde Brundisium, Scipio Luceria in præsidio relictus profugerit. fuit autem hic L. Scipio focer Pompeji. 4 Ad Cæsar's vires minuendas Marcellus auctor fuit patribus Senatus consulti quo decernebatur ut Bibulo (quem in Parthos, post eadem Crassi mittendum præ se ferebant) Pompejus legionem unam, Cæsar alteram cæderet. Cæsar itaque cum unam pro se traderet, & Pompejus re petebat ab illo alteram, quam post Titurii Cottæque Cæsar's prætorum acceptam cladem, utendam illi dederat, ita utraq; Cæsar suppediavit. Has legiones habuisse Scipionem refert poeta. Dio l. 40. & Appian. l. 2. de civ. bello. 5 L. Domitius Anobarbus successor Cæsar's oppidum Gallis S. C. delegatus, se receperat in Corfinium Pelignorum oppidum cum 20 cohortibus, hinc Cæsar insequitur. 6 Imo pusillanimitas & minime militaris. Sed poeta noster, prioris semper in Pompejum studii, Pompejanos extollit, Cæsarianos deprimit. 7 Tu Domiti accepisti cohortes quibus Pompejus forum sepebat in quaestione de Clodio à Milone cæso. supra l. 1. vers. 123. 8 Domitius cohortes v præmisit ex oppido qui pontem fluminis, quod erat ab oppido I I I M passuum, interrumpere, ubi cum anterioribus Cæsar's prælio commisso, celeriter Domitiani à ponto repulsi, se in oppidum receperunt. 9 Pulverem à cohortibus excitatum. 10 Ad solem fulgentes. 11 Publicas & tigna pontis ex alio vel alio quovis ligno. 12 Dissolutis iuncturis pontis. 13 Pons interruptus moretur & retraheret festinantem Cæsarem. 14 Hic moram trahere coactus Cæsar nobis pro victoria sit.

Per diversa ruens neglecto mania tergo,

Qua silva, qua saxa, fugit. 2 depellitur areæ

Lentulus Esculea. victor cedentibus instat,

Devertitque acies: solusque ex agmine tanto

Dux fugit, & nullas ducentia signa cohortes.

Tu quoque nudatam commissæ deseris arcem

Scipio 3 Luceria: quamquam fortissima pubes

His sedeat castris, 4 jam pridem Cæsaris armis

Parthorum subducta metu: qua Gallica damna

Supplevit Magnus, dumque ipse ad bella vocaret,

Donavit socero Romani sanguinis usum.

5 At te Corfini validis circumdata muris

Tecta tenent 6 pugna Domiti: 7 tua classica servat

Opposuit quondam polluto tiro Miloni.

8 Ut procul immensam campo consurgere 9 nubem,

10 Ardentesque acies percussis sole corusco

Conspexit telis, Socii decurrite, dixit,

Fluminis ad ripas, undæque immergite pontem.

Et tu montanis totus nunc fontibus exi,

Atque omnes trahæ gurgis aquas, ut spumeus 11 alnei

12 Discussa compage feras. 13 hoc limite bellum

Hæreat, hac hostis lentus terat otia ripa.

Præcipitem cohære ducem: 14 victoria nobis

Hic primum stans Cæsar erit. nec plura locutus, 190

470

1 Devolvit

1 Devolvit rapidum nequicquam manibus agmen.

Nam prior è campis, ut conspicit 2 amne soluto

Rumpi Cæsar iter, calida prolatus ab ira,

Non satis est muris latebras quasissè pavori?

Obstruit campos, fluvius arcere paratis?

Ignavi? non si tumido me gurgite 3 Ganges

Summoveat, stabit jam flumine Cæsar in ullo,

4 Post Rubiconis aquas, equitum properate caterva:

Ite simul pediter: ruiturum ascendite pontem.

Hæc ubi dicta, levis totas accepit habenas

In campum sonipes: crebroque similima nimbo

Trans ripam validi torserunt tela lacerti.

Ingressit pulsa fluvium 5 statione vacante

Cæsar, 6 & ad turas hostis compellitur arces.

Et jam moturas ingentia pondera turres

Erigit, 7 mediis subrepit 7 vinea muris.

8 Ecce, nefas belli, referatis agmina portis

Captivum traxere ducem, 9 civisque superbi

Constitit ante pedes, vultu tamen alta minaci

10 Nobilitas recta ferrum cervicæ poposcit.

Scit Cæsar panamque peti, veniamque timeri.

Vive, licet nolis, 11 & nostro munere, dixit,

11 Cerne diem. victis jam 12 spes bona partibus esto,

Exemplumque 13 mei: vel, si libet, arma retenta;

14 Et nihil hac venia, si viceris ipse, pacistor.

Fatur: 15 astrictis laxari vincula palmis

Imperat. Heu 16 quanto melius vel cade peracta

Parcere Romano potuit fortuna pudori!

Pænarum extremum civi, quod castra secutus

Cæsarem intercluderet. rescripsit Pompejus id se facere non posse, ut Domitius, itaque se cum copiis clam Corfinio subtraheret. Literis acceptis Domitius in concilio pronunciat Pompejum brevi ad futurum, ipse cum paucis consilium fugæ capit. id militibus suboluit, qui legatis ad Cæs. missis sese paratos esse portas aperire, imperata facere, & L. Domitium vivum in ejus potestate tradere, quod proximo die factum. 9 Cæsaris cui noster usque malevolus. 10 Equites Rom. tribuni, senatorum liberi, senatores ad Cæs. producti; L. Domitius, P. Lentulus Spinther, Vibullius Rufus, Sex. Quintilius, Varus quaestor, L. Rubius, inquit interpres Lambertus Hortensius, cui ego non assentior. video enim poëtam induxisse animum ut Pomp. in omnibus adularetur, qui hic imbelli Domitio magnanimitatem & nobilitatem adtingit. producti quidem illi alii que complures & à Cæsare dimissi incolumes. 11 Fruere lucis usura & vitæ. 12 Veniæ. 13 Clementiæ mee. 14 Neque reposcam parem gratiam, sicubi tu victor fueris. 15 Quanto majori honori fuisse morte affici quam vita donari, quæ dedecus summum: imo supplicium maximum erat civi Romano ignosci quod patris & publica arma hostilibus & privatis præterisset.

C 5

Sis

1 Et quod caulatus Oceanum Britannicum esse Gallici maris afluaria, reciproco fluxu & refluxu, modo stagnantia, modo vadosa: repulsus est à Britannis, quibus ultro bellum intulerat. Sed hæc Casaris gesta Pompejus per invidiam extenuans inducit.

2 Qui intra spacium 2 mensium, piratas Cilicis maria latrociniis infestantes coercuit, & captis, ne ad piraticam relaberentur, agrum assignavi, deductis procul à mari Solos

1 Oceanumque vocans incerti stagna profundis.

Territa quasitis ostendit terga Britannis?

An vana tumuere mine, quod fama furoris

Expulsi armatam patrius e sedibus urbem?

Heu demens, non te fugiunt, me cuncta sequuntur:

2 Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto,

Ante bis exaltum quam Cynthia conderet orbem,

Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit.

Angustaque domum terrarum in sede poposcit.

Idem 3 per Scythici profugum divortia Ponti

4 Indomitum regem, Romanaque 5 fata morantem,

Ad 6 mortem, Sylla 7 felicior, ire coegi.

8 Pars mundi mihi nulla vacat: sed tota tenetur

Terra meis, quocumque jacet sub sole, trophais.

Hinc me victorem gelidas ad 9 Phasidos undas

10 Arctos habet: calida 11 medius mihi cognitus axis

12 Egypto, atque 13 umbras nusquam stescente Syene.

13 Occasus mea jura timet, Tethynque fugacem

Qui ferit, Hesperius post omnia flumina Batis.

Me domitus cognovit 14 Arabs, me Marte ferocem

15 Heniochi, 16 notique erepto vellere Colchi.

17 Cappadoces mea signa timent, & 18 dedita sacris

Incerti Iudaea Dei, 19 mollisque Sophene.

20 Armenios, Cilicasque feros, 21 Taurosque subegi.

Quod 22 fecero bellum, prater civile, reliqui?

urbem Cilicæ à me instauratam, appellatamque Pompejopolin. 3 Pet diverricula & transversas semitas sui regni in Asia minori fugientem in Armeniam, Colchos, Albanos, Hiberos, &c. 4 Mithridatem, qui 40 annos cum Romanis bella gessit. 5 Victorias & Imperium. 6 Male veneno tentatam, sed ferro exactam. lib. 10. vers. 336. 7 Allusum ad cognomen Syllæ Felicis, qui Mithridatem attulerat, ut & Lucullus. 8 Vide Martial. epig. 75. lib. 5. 9 Fl. max. Colchidos, quæ Mithridatem Pompejus insequutus est. 10 Pars Septentrionalis subiecta Arcto uris majori. 11 Pars mundi Meridionalis, datus enim fuerat à Senatu tutor pueri regis Ptolomæi, item ibi sub Sylla fuerat. 12 Syene oppidum est Thebaidos in confinibus Egypti atque Æthiopiæ, quæ directæ & perpendiculari linea tropico subiecta, medio Solstitii die sole Cancrum ingresso, est æquinoctialis. corpora scilicet arctæ umbram in neutram partem jaciunt. 13 Hispania; cujus extremus fluvius Bætis Guadalquivir, in fretum Gaditanum infunditur, quod & ipsum effluit in mare Occidentale, refluxitque. 14 Circa Amanum montem in expeditione ad rubrum mare. 15 Populliferi, juxta Colchos, ab Amphyo & Telechio, velut alii ref. Rheca & Amphistrato Castoris & Pollucis ἰπνέζας, id est, aurigis, qui ibi confederant, orti. 16 Ab Iasone petiti, cujus novissima historia. 17 Asiæ minoris populi. 18 Pompejus Iudæam subegit, Aristobulum regem cepit, sacra vero Iudæica nobis notiora, quam Lucano. 19 Luxu soluta Asiæ regio. 20 Has gentes pervagatus devicit bello Mithridatico. 21 Tauri montis accolæ. 22 Casari, cujus filiam duxerat Pompejus,

1 Verba

1 Verba ducis nullo partes clamore sequuntur,

Nec matura petunt promissa classica pugna.

Sensit & ipse metum Magnus; placuitque referri

Signa, 2 nec in tanta discrimina mittere pugna

Iam victum fama non visi Casaris agmen.

3 Pulsus ut armentis primo certamine taurus

Silvarum secreta petit, vacuosque per agros

Exul 4 in adversis explorat cornua trunci;

5 Nec redit in pastus, nisi cum cervice recepta

Excussi placuere tori: mox 6 reddita victor

Quos libet in saltus comitantibus agmina tauris

Invito pastore trahit: 7 sic viribus impar

Tradidit Hesperiam, profugusque per Appula rura

Brundusii turas concedit Magnus in arces.

8 Urbs est Dictæis olim possessa colonis,

Quos Creta profugos vexere per aquora puppes

Cecropiæ, victum 9 mentitis Thesea velis.

10 Hanc latus angustum jam se cogentis in arctum

Hesperia, tenuem producit in aquora linguam,

Adriacas flexus claudit quæ cornibus undas.

11 Nec tamen hoc arctis immisissum faucibus aquor

Portus erat, si non violentis insula Coros

Exciperet saxis, lassasque refunderet undas:

Hinc ilinc montes scopulosa rupi aperto

Opposuit natura mari, statulque removit,

Vi tremulo starent contenta fume carina.

Hinc late patet omne fretum, seu vela ferantur

4 Et tentat sese, atque irasci in cornua discit Arboris obnixus trunco, ventosque lacessit icibus, &c. 5 Post ubi collectum robur, vivisque recepte signa movet, præcepitque oblitum fertur in hostem. 6 Recepta armenta, devictis aliis tauris, ipse ducit. 7 Redditio Comparationis, sic Pompejus se imparem Casari sentiens, Casari Italiam cedere, ipse per Apuliam profectus, I undusum, hinc in Macedoniam navigare instituit. 8 Brundisium urbs condita fuit, atque habitata à Grecenibus quibusdam qui Atheniensibus advecti navibus profugerunt à Creta cum Theseo reduce Minerauri victore. Strabo lib. 6. 9 Nigris, præ festinatione & naturarum oblivione, isdem quibus solverat Athenis, contra mandatum patris Agæi, qui præceperat ut si victor rediret filius, alba suspenderent carbasa. 10 Hic qua Italia cogit se in arctum (legitur & arctum) angustia illa porrigitur. In aquora ad formam linguæ, hoc est, terræ molliter devexæ & se coarctantis, quæ curvato sinu prætenditur mari Adriatico, ita ut portus frequenti utrinque flexu repræsentet cornua capitis cervini, unde & nomen. namque Messapiorum lingua, ἡ κορυφή τῆ ἐλάφου καλεῖται βουτύσιον. Strabo lib. 6. 11 Neque tamen satis fidus foret hic portus, nisi objecta insula ducis, ventosque exceptos frangeret.

1 Milites non excipiunt orationem Pompeji cum plantu & acclamatione, neque petunt signa professionis in bellum dari. quod & ipse Pompejus advertens subtrimit, & instituo intinere omisso se Luceria Caantium, & inde Brundisium coaruit.

2 Neque mittere exercitum suum consternatum fama & metu Casaris pondum viti in discrimen pugna.

3 Sumpta est hæc comparatio è Virg. sed alter Vilius abis, longeque ignosis exulat oris, &c. 3. Georg.

1 Inf. Corsu,
 à dextra.
 2 Epidam-
 nus, quam
 Romani, ut
 Pomp. Mela
 lib. 2. cap. 3.
 vel ut Appius
 scribit, Cor-
 cyrenses,
 propter in-
 auspiciatum
 nomen quasi
 ἐπι δαμωνιμ,
 Dyrrachium
 appellaverunt
 in Illyrica
 ora, versus
 mare Ionium
 posita.
 3 Legitur &
 Epidamnus,
 verum ut hi-
 storie nostrae
 inserviat,
 perplacet Epi-
 damnus.
 4 In portum
 Brundusii.
 5 Nubibus
 involuti non
 apparent
 montes illi
 Epiri.
 6 Insula con-
 tra Cala-
 briam, inter
 Epirum &
 Brundisium.
 7 Spes Italiae tenendae, quae Brundisium fugientibus erat à tergo. 8 Ne-
 que possit jam bellum transferri in Hispaniam longe distitam atque Alpi-
 bus interclusam, quam provinciam tenebant Petreus & Afranius Pompeii
 legati. 9 Cn. Pompeium filium natu majorem, missurus ad devictas à
 se gentes auxilia petium. 10 Loca remota. 11 Armeniam, unde
 oritur; Syriam, quam praeterlabitur Euphrates. 12 Aegyptum, quam
 Nilus rigat. 13 Ad quas Romanum nomen propter me victorem pervenit.
 14 Supra vers. 570. 15 Aegyptios, à Pharo Inf. 16 Beneficium meo
 in praestitum fortunae habitum restitutum. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 11.
 17 Filii Mithridatis, cui à patre deficiente Pompeius confecto bello Bo-
 sphorum concesserat. 18 Majori & minori. 19 Scythas vagos, quos
 20 Maris Euxini, regis prius dicti propter immanitatem accolarum. 21 In-
 colas Rhiphæorum montium Scythiae. 22 Accolas Maotidis paludis gela
 confictas & indurate, ita ut per eam onusta agantur vehicula. 23 Orien-
 tales regiones. 24 Auxilio mihi adfuit reges omnes & gentes, de quibus
 ego nostrique triumphavimus. 25 Consules, quorum nomina in Fastis pre-
 figebantur suis annis. lib. 5. vers. 5. 26 Cum primo vento in Epirum nave-
 gate, sollicitaturi Græcos & Macedonas,

In portus 1 Corcyra tuos, seu 2 Iava petatur
 Illyris lonias vergens 3 Epidamnus in undas.
 4 Huc fuga navitarum cum totas Adria vires
 Movit, 5 & in nubes abiere Ceraunia, cumque
 Spumoso 6 Calaber perfunditur aqore 6 Saron.
 Ergo ubi nulla 7 fides rebus post terga relictis,
 8 Nec licet ad duos Martem convertere Iberos,
 Cum media jaceant immensis tractibus Alpes: 611
 Tunc sobole e tanta natum, 9 cui firmior aetas,
 Affatur. Mundi jubeo tentare 10 recessus.
 11 Euphrate, 12 Nilumque move, quo nominis usque
 Nostris fama venit, 13 quas est vulgata per urbes
 Post me Roma ducem: 14 sparsos per rura colonos
 Redde mari Cilicas: 15 Pharios hinc concute reges,
 Tigranemque 16 meum, nec 17 Pharmacia arma relin-
 quas.
 Admoneo, nec tu populos 18 utraque 19 vagantes
 Armenia, 20 Pontique feras per litora gentes,
 21 Rhiphæasque manus, & 22 quas tenet aqore densi
 Pigræ palus Scythici patiens Maotica plaustris.
 Et quid plura moror? totos mea nate per 23 ortus
 Bella seres, totoque urbes agitabis in orbe
 Perdonitas: 24 omnes redeant in castra triumphis.
 At vos, 25 Latios signatis nomine fastos,
 26 Primus in Epirum Boreas agat: inde per arva
 Grajorum, Macedumque novas acquirite vires:
 Dum paci dat tempus hyems. Sic fatur: & omnes
 Iussa gerunt, solvuntque cavas à litore puppes.

At 1 nunquam patiens pacis, longaeque quietis 612
 Armorum, ne quid satis mutare liceret,
 Asssequitur, 2 generique premit vestigia Caesar.
 Sufficerent alius primo tot mania cursu
 Rapra, tot oppressa dejectis hostibus arces:
 Ipsa 3 caput mundi, bellorum maxima merces,
 Roma capi facilis: Sed 4 Caesar in omnia praeceptis,
 * Nil actum credens, dum quid superesset agendum,
 Instat atrox: & adhuc, quamvis possederit omnem
 Italiam, extremo sedeat quod litore Magnas,
 Communem tamen esse dolet: nec rursus aperte 613
 Vult hostes errare fretis, sed 5 molibus undas
 Obstruit, & latum dejectis rupibus aqore.
 6 Cedit in immensum cassus labor: 7 omnia pontus
 Haurit saxa vorax, montesque immiscet arenis:
 8 Vi maris Aegæi medias si celsus in undas
 Depellatur Eryx, nulla tamen aqore rupes
 Emneant, vel si convulso vertice Gaurus
 Decidat in fundum penitus stagnantis Averni.
 Ergo ubi 9 nulla vado tenet sua pondera moles,
 Tunc placuit cassi innectere 10 vincula sistris, 614
 11 Roboraeque immensis late religare catenis.
 12 Tales fama canit tumidum super aqora Xerxem
 Construxisse vias, multum cum pontibus ausus,
 Europamque Asia, Sestonque admovit Abydo,
 Incessitque fretum rapidi super Hellesponti,
 Non 13 Eurum, Zephyrumque timens: 14 cum vela,
 ratesque

ficere, profectus Dyrrachium Coss. ipse ut Pompejum interciperet, exitus
 Brundusini portus pracludere constituit. * Hoc transcripsit Iustinianus
 lib. xi. C. de his quibus ut indign. Nihil enim actum credens, dum ali-
 quid addendum superesset. 5 Quia fauces portus erant angustissimae, molem
 ab utraque parte litoris in vado jaciebat, quo vero agger, propter altitu-
 dinem aqore contineri non posset, rates terra cratibus ac pluteis contextas,
 & turribus adversus imperium & incendia munitas collocavit. 6 Labor im-
 mensus cedit incassum. Hypallage. 7 Injunctas moles absorbet fretum, ut
 refert Poeta, secus atque auror Commentariorum de bello civili. 8 Ne-
 que tamen moles illa magis portum obstruunt aut in mare eminent, quam si
 in lacu Averno demergatur Gaurus mons Campania, aut in Aegæo mari Eryx
 mons Sicilia, qui quoviam procul distat ab Aegæo, Sabellius & alii Aithos
 legendum autumant. 9 Ut modo nota C. 10 Rates conjunctas, & qua-
 ternis singulis anchoris firmatas. 11 Qualiter Xerxes ἡγῶν ἔραων, olim in
 Hellesponti fretis ponte ex navibus ducto, ab Abydo urbe Asiae in Seston
 urbem Europae, pedibus trajecit exercitum. Her. 7. Mela l. 2. c. 2. 12 Qui
 tamen, concitato pelago, pontem disjecerunt. 13 Cum montem Macedo-
 niae Athos à continenti abicindi iustum circumnavigaret, Felificatus Athos,
 Luven. Sat. 10, vers. 189.

1 Non alios insequurus, ut olim piratas Cilicas, supra v. 576, sed fugiens. Audi Florum: Et peractum fuerat bellum sine sanguine, si Pompejum Brundisii opprimere, ut coeperat, potuisset. Sed ille per obfessi

claustra portus nocturna fuga evasit. Turpe dictu. modo princeps patrum, patris bellique moderator, per triumphatum a se mare lacerata & pane incrimine nave fugiebat. 2 Cornelia, supra vers. 349. 3 Cnejo & Sexto. 4 Magna autoritatis propter comites Coss. Senatus partem, Principem, & exercitum. 5 Vide Epig. 75 Martialis, & quae nos ad illud. 6 Aegyptiaca arena destinatur celeritate caedi & tristi sepulchro Pompeji, sed ipsius Terra regis Libyae: si tamen illa regis, eodem Epig. 7 Ne Italia tot Pompeji victoris servata, tot triumphorum illius spectatrix, nunc eum cenat & cum, aut caeli sanguine contaminetur.

LIBER III.

PROtulit ut classem velis cedentibus Ausfer
Incumbens, mediumque rates tenuere profusum.

1 Ceteris omnibus Ionium mare prospicientibus, Pompejus solus respexit Italia. 2 Montium fastigia umbibus obducta. 3 Rarefcere, disparere, vix dignosci à nubibus. vide quae nos ad Senecam Troada, v. 1046. 4 Pompejo per quietem Iuliae (de qua lib. 1. vers. 113.) umbra oblatam fugit poeta. 5 Tellure rupia Tiviano gressum esse. 6 Instar inriae accensis rogis & praetentis facibus adflare, indignata propter sustar inriae accensis rogis, & civile bellum. 7 Nec mea tui cura ipsa in monte perductam Corneliam, & civile bellum. 8 Quin & manes passura meos, ex quo bella movere cepisti, ego e beatarum animarum sedibus in damnatorum loca detrudor. de Elysiis campis vide quae ad Sen. Troad. v. 942.

1 Omnis in Ionios spectabat navita fluctus:
Solut ab Hesperia non flexit lumina terra
Magnus, dum patrios portus, dum litora nunquam
Ad visus reditura suos, 2 tectumque cacumen
Nubibus & dubios cernit 3 vanaescere montes.
Inde 4 saporifero cesserunt languida somno
Membra ducis: dirum plena horrois imago
Visa caput mastum 5 per hiantes Iulia terras
Tollere, & 6 accenso furialis stare sepulchro.
7 Sedibus Elysiis, campoque expulsa piorum
Ad Stygias (inquit) tenebras, mansque nocentem.

8 Pluvio & Proserpina. 9 Omnibus umbra locis aëro, ultrix uiguessequar te, monebo usque, te esse Caesaris generum. 10 Frustra tentas bello extinguerere jus amicitiae, namque hoc bellum te mihi reddet. Practicque illi in vena. 11 Frustra compensata manus effugi imago, Par levibus ventis, vol. crique similitudine somno. 12 Pompejus majori cum fiducia imo obstacua obviis it fatis. 13 Solis jam occidentis media pene parte, (instar lunae semiplenae) sub horizonte depressa, appulit Dyrachium Pompejus.

Post bellum civile trahor: vidi ipsa tenentes

1 Eumenidas, 2 quaterent quas vestris lampadas armis.

3 Preparat innumerat puppes Acherontis adusti

Portitor: in multas 4 laxantur Tartara poenas.

5 Vix operi cuncta dextra properante sorores

Sufficiunt: lassant rumpentes stamina Parcas.

Conjuge me laetos duxisti Magne triumphos: 20

Fortuna est mutata 6 toris: 7 semperque potentes

Detrahere in cladem fato damnata maritos

Imupst 8 repido 9 pellex Cornelia busto.

10 Hareat illa tuis per bella, per aquora signis,

Dum non securos liceat mihi rumpere somnos.

Et nullum vestro vacuum sit tempus amori.

Sed teneat Casarque dies, & Iulia noctes.

11 Me non Lethaea, conjux, oblivria ripa

Inmemorem fecere tuis, 12 regesque silentum

Permissere sequi. 13 veniam, te bella gerente, 30

In medias acies. nunquam tibi Magne per umbras,

Perque meos manes generum non esse licebit.

14 Ascendis frustra ferro tua pignora. bellum

Te faciet civile meum. Sic fata 15 refugit

Vmbra per amplexus trepidi dilapsa mariti.

16 Ille, Dei quamvis cladem, manesque mimentur.

Major in arma ruit, certa cum mente malorum.

Et quid (ait) vani terremur imagine visus?

Aut nihil est sensus animis à morte relictum,

Aut mors ipsa nihil. 17 Titan jam pronus in undas

Ibat, & igniferi tantum demerserat orbis,

Quantum deesse solet lunae seu plena futura est,

nella fatalis est & ominosa matris. P. Crasso prius, qui periit apud Parthos, tibi jam futuraeque perniciosa. lib. 3. v. 50. 8 Mei recens mortuus, vel conjugis sui, juxta legitimum tempus 10 mensium. 9 Invidiose vocat eam pellicem, quae intra legitimum luctus spatium nupta fuerit suo nuper marito, cuius memoriae per illam excederet. 10 Illa licet te in bella committetur, oon tamen fruemini mutuo amore, namque te interdum exercebit pater meus Caesar, noctu ego tibi somnos interturbabo. 11 Neque oblivionis ille fluvius deglutatus apud inferos ademit mihi tui memoriam. 12 Pluvio & Proserpina. 13 Omnibus umbra locis aëro, ultrix uiguessequar te, monebo usque, te esse Caesaris generum. 14 Frustra tentas bello extinguerere jus amicitiae, namque hoc bellum te mihi reddet. Practicque illi in vena. 15 Frustra compensata manus effugi imago, Par levibus ventis, vol. crique similitudine somno. 16 Pompejus majori cum fiducia imo obstacua obviis it fatis. 17 Solis jam occidentis media pene parte, (instar lunae semiplenae) sub horizonte depressa, appulit Dyrachium Pompejus.

1 Furias tres, Eumenidas dictas Orestis, postquam eas consilio Apollinis placasset.

2 Tenentes manu faces quas intencut vestris furialibus armis incitavisti.

3 Neque enim una sua ratis sufficere transvehendis animis eorum qui hoc bello pericuri sunt.

4 Venovis animis fiat locus. Lixatque feros Chavon. Virg. Aen. 6. & Senec. Herc. OEt. vers. 949.

Laxate manes. 5 Exercentur, imo lassantur Parcae staminibus vitæ absolvendis.

6 Cum conjuge, namque. 7 Cor-

1 Dyrhachina. 2 Collectis funibus & velis, maloque inclinato subierunt portum remigio.

3 Propter distantiam, & globi rotunditatem.

4 Cæsar moræ omnis impatientis, nullam percipit voluptatem è Pompeji fuga, quæ parva erat victoria, supra l. 2. v. 707.

5 & iniquè tulit evasisse Pompejum, cujus fuga bellum potior haberetur, quod semel confectum voluit.

6 Cæsar, etsi maxime è re esse arbitraretur Pompejum sequi, priusquam se transmarinis auxiliis confirmaret; partim tamen

navium desiderio; partim ne quid se absente tentaretur per Galliam & Italiam, timens; nec non exercitum in Hispania sub ducibus Pompejanis veritus, in Siciliam Curio missis, in Sardiniam Valerio, &c. ipse Iberiam cogitans ad urbem proficiscitur. 6 Sciens populi animos abalienari, à se deficere & detestare imperium, si quando fame & penuria laboreque conciliari studium plebis & benevolentiam, largitione annonæ, quæ sola civium obedientiam obstringit. Cum populus duas tantum res anxius optet, Panem & Circenses. Iven. Sat. 10. vers. 80. 7 Fame pressa. 8 Studium, fidem, obsequium præstare. 9 Curio itaque prætor cum tribus legionibus missus est in Siciliam, frumentatum. 10 Qua Siculum mare Rhegium & Pelorum interfluit. vide lib. 2. supra vers. 435. 11 Ne Apeninus & Pelorus vi undarum divulsi, rursus conjungantur. 12 Valerius missus è frumentatum in Sardiniam. 13 Non ex alia ulla terra major frumenti copia in Italiam & Romam advehitur, quam ex insulis Sicilia & Sardinia. 14 Vix ipsa Africa superat fertilitate has inf. Austris non tantibus. 15 cum repulsis à Borea nubibus rigata abundantem messem & frugum proventum tulit.

Seu jam plena fuit: tunc obtulit hospita telus
Puppibus accessus faciles: legere rudentes.
Et posito remis petierunt litora malo.

Cæsar, ut emissas venti rapuere carinas,
Absconditque fretum classes, & litore solus

Dux stetit Hesperio, non illum gloria pulsus
Latificat Magni: queritur quod tuta per aquor
Terga ferant hostes. Neque enim jam sufficit ulla

Præcipiti fortuna viro: nec vincere tanti,
Ut bellum differret, erat: tunc pectore curas

Expulit armorum, pacique intentus agebat,
Quoque modo vanos populi conciret amores.

6 Gnarus & irarum causas, & summa favoris
Annona momenta trahi. namque afferit urbes

Sola famas, emiturque metus, cum segne potentes
Vulgus alunt. nescit plebes jejuna timere.

9 Curio Sicaniâ transcendere jussus in urbes,
10 Qua mare tellurem subitus aut obruit undis,

Aut scidit, & medias fecit sibi litora terras.
Vis illic ingens pelagi, semperque laborant

Aquora, ne rupti repetant consinia montes
12 Bellaque Sardoas etiam sparguntur in oras.

Veraque frugiferis est insula nobilis arvis.
13 Nec plus Hesperiam longinquus messibus ulla,

Nec Romana magis compleverunt horrea terra.
14 Vbere vix gleba superat, cessantibus Austris.

15 Cum medium nubes Borea cogente sub axem,
Effusis magnum Libye tulit imbribus annum.

Hæc ubi sunt provisâ duci, tunc agmina victor

Non armata trahens, sed pacis habentia vultum,
Tecta petit patriæ, pro si remeasset in urbem,
Gallorum tantum populis, Arctoque subacta,

3 Quam seriem rerum longa præmittere pompa,
Quas potuit belli facies! ut vincula Rheno,
Oceanoque daret! 5 celsos ut Gallia curus

Nobilis, & flavis sequeretur mista Britannis!
Perdidit o qualem vincendo plura triumphum!

7 Non illum latis vadentem cœtibus urbes, 80
Sed tacita videre metu. non constitit usquam

Obvia turba duci: gaudet tamen esse timore
Tam magno populis, & se non mallet amari.

10 Iamque præcipites superaverat Anxuris arces,
Et qua Pontinas via dividit uda paludes,
Qua sublime nemus, Scythica qua regna Diana,

13 Quaque iter est Latus ad summam fascibus Albam:

Excelsa de rupe procul jam conspici urbem,
14 Arctoi toto non visam tempore belli:

Miratusque sua, sic satur, mœnia Roma: 90
Tene, Deum sedes, non ullo Marte coactis

Deserere viri! pro qua pugnabitur urbe?
15 Dii melius, quod non Latias Eous in oras

Nunc furor incubuit; nec juncto Sarmata velox
Pannonio, Dacisque Getes admittus: habenti

Tam pavidum tibi Roma ducem Fortuna pepercit,
Quod bellum civile fuit. Sic satur, & urbem

Astonitam terrore subit. 19 Namque ignibus atris

liæ oppida vincendo & Pompejum cum Coff. fugando. 7 Non illum prætereuntem exceperunt urbes latis acclamationibus, metus inhibuit gratulationem. 8 Non prodibant illi obviam urbes gratulatoriæ. 9 Invidiosè hoc in Cæsarem, ut semper. 10 Iam præterierat Tarracina & Anxur in arduo positam; & qua via Appia dividit paludem Pontinam in Volscis. 11 Nemus Aricinum, clivus Virbii. CLX stadia distans Roma. 12 In sylva Aricina colebatur simulachrum Scythicæ Dianæ, huc ab Oreste translatum è Taurica regione, cæso rege Thoante. Dianæ Aricine sacerdos Rex dicebatur. Suet. Galig. c. 35. Nymphæis regi, quod. Sc. Mart. epig. 65. l. 9. Qua Tyrrina nemosa petit dum regna viator. & hoster l. 6. v. 74. Strabo l. 5. Solin. c. 8. 13 Qua ad Albam longam eunt Coff. sacrificatum in Latiniis feris, supra l. 1. v. 550. 14 Adversus Gallos, Germanos, Britannos gestis, Septentrionem versus. 15 Roma decum sedes. Ovid. 16 Dii melius prospexerunt, quod à cive potius quam ab externo hoste inferatur bellum hoc Urbis à timido duce Pompejo delata. 17 Parthicum bellum, ab Oriente. 18 Quod non invadant non Sarmatæ misti Pannoniis, Getæ Dacis, supra l. 2. v. 54. 19 Timeret ne ferro & flamma omnia divaster, neque ipsi sacris parcat.

1 Deductis in municipia cohortibus, vel eas pacem præ se ferentes urbem versus ducit. 2 Germanis cæterisque populis Septentrionalibus devictis. 3 Quam speciosam triumpho pompam, quas urbium captarum & prætorum imagines potuisset præferre. 4 Vel propter pontem in Rheno constructum, & mare Britannicum tum primum à Romanis navigatum, vel propter utriusque accolæ devictos. 5 Triumphales Imperatores curris sequentibus. Galis & Britannis crine flavis. 6 Ita-

Creditur, ut capta rapturus mœnia Roma,
 Sparsurusque deos, fuit hac mensura timoris: 100
 Velle putant, quodcumque potest non omnia festas
 Non fictas lato voces simulare tumultu:
 2 Vix odisse vacat. 3 Phœbea palatia complet
 Turba Patrum, 4 nullo cogendi jure Senatus,
 5 E latebris educta suis: non Consule sacra
 Fulserunt 6 sedes: 7 non proxima lege potestas
 Prator adest: vacuaque loco cessere 8 curules.
 9 Omnia Caesar erat, 10 privata Curia vocis
 Testis adest sedere Patres 11 censere parati,
 Si regnum, si templa sibi, jugulumque Senatus, 110
 Exiliumque petat. 12 melius, quod plura jubere
 Erubuit, quam Roma pati. 13 tamen exit in iram
 Viribus an possent obistere jura per unum
 Libertas experta virum. 14 pugnaque Metellus
 Ut videt ingenti 15 Saturnia templa revelli
 Mole, rapit gressus, & Caesaris agmina rumpens,
 Ante fores nondum referata constitit adis
 (Vsq̄ue adeo solus ferrum, mortemque timere
 Ausi nescit amor. 16 pereunt discrimine nullo
 Amissa leges: sed pars vilissima rerum 120
 Certamen movistis opes) prohibensque rapina
 Victorem clara 17 testatur voce Tribunus:
 Non nisi per nostrum vobis percussa patebunt
 Templa latus, nullaque ferēs, nisi sanguine 18 sacro
 Sparsas, raptor, opes. 19 certe violata potestas
 Invenit ista Deos, Crassumque in bella secuta
 Sæva tribuistia noverunt prælia dira.

4 Ius enim cogendi Senatum penes Coss. vel Prætores erat. Ab Antonio & Cassio convocatum Senatum refert Dio l. 41. 5 Ex ædibus suis quo se receperant. 6 Curie. 7 Non Prætor, proximus à Coss. magistratus. 8 Sella majorum magistratum, consulum, Prætorum, Censorum, Adilium curulium. 9 Caesar omnium magistratum munera obibat. 10 Convocabantur Patres testes futuri actorum & consultorum Caesaris privati hominibus. 11 Parati, Casari, si poposisset, decerneret regnum, divinos honores, quorum vellet eadem, exilium, proscriptionem. 12 Melius fuit, optime actum est, quod, &c. 13 Tamen libertas tentans per unum virum (Metellum scilicet Trib. pl. obstantem Casari ærarium effracto) an jura possent obistere viribus, iram movet. 14 Obtans Casari. 15 Ærarium quod erat in aede Saturni à Tullo Hostilio condita. 16 Leges cum libertate perierant, nemine afferente: aurum solum invenit patrum. 17 Protellatur se prohibitorum, vel detestatur, execratur. 18 Meo Tribuni. 19 Tribunitia autem potestas sacrosancta est, quam, quicumque violaverit, aut prolevi habuerit, Deos expertus est ultores, uti Crassus non ita pridem, qui diis & execrationibus Atreii Trib. pleb. impetitus, misere in Pardiis periit.

Detegē

1 Detegē jam ferrum, neque enim tibi turba verenda est

Spectatrix scelerum: deserta stamus in Vrbe.
 Non feret 2 è nostro sceleratus præmia miles: 130
 3 Sicut quos prosternas populi, qua manna dones.
 Pacis ad exhausta spoliū non cogit egestas:
 Bellum Casar habes. His magnam victor in iram
 Vocibus accensus: Vanam spem mortis 4 honesta
 Concipis: haud (inquit) jugulo se polluet isto
 Nostra, Metelle, manus. 5 dignum te Casaris ira
 Nullus honor faciet. 6 te vindice tuta relicta est
 Libertas: 7 non usque adeo permisit emis
 Longus summa dies, ut, non si voce Metelli
 Serventur leges, malint à Casare tolli. 140

Dixerat: & nondum soribus cedente Tribuno
 Acror ira subit: 8 savos circumspicit enses,
 Oblitus simulare 9 togam. tum Coita Metellum
 Compulsi audaci nimium desistere cepto.
 10 Libertas, inquit, populi quem regna coercent,
 Libertate perit; cuius servaveris umbram,
 Si, quicquid jubeare, velis. 11 tot rebus inquis
 Parumvis victi: venia est hac sola pudoris,
 Degenerisque metus, nil jam potuisse negari.
 12 Ocyus avertat diri mala semina belli. 150
 13 Damna movent populos, si quos sua jura tuentur.
 Non sibi, sed domino gravis est, qua servit, egestas.
 Procius abducto 14 patuerunt templa Metello.

posita conditos fuisse memorant, ut, nisi Celtico insurgente bello, à nullo promerentur. 4 Mea manu inlicita. 5 Sacrosancta potestas tua, quam jactas usque, non faciet te dignum ira mea. 6 Tunc quæ sol libertatem ex urbe fugientem moraris? tunc libertatis solus in vrbe assertor? respondet ad illud supra, vers. 129. 7 Non eo desperationis & confusio- nis venit Respublica, ut legum suarum assertorem Metellum malit quam Casarem. 8 Admora capulo manu dixisse fertur Casar: An ignoras adulescens, difficultus esse mihi dicere hoc quæ facere? 9 Pacem. 10 Libertas populi oppressa, obnoxia est libertati illius qui oppressit; cuius tamen retinebis imaginem, si libenter te subijcias imperatis. 11 Et cum cæterarum rerum, legum, libertatis, &c. pertulimus jacturam, necessitate adacti; quæ & thesauris etiam publicis cedamus, imperabit degeneris metus veniam apud posteros necessitas, cui resistere in nostra manu non erat. 12 Quin ocyus auferat thesaurum hunc, cuius fortasse causa bellum hoc dirum à Casare motum est, dirius futurum si illum obnix detineamus. 13 Ærarium populi liberi exhaustum, non fit sine publico damno: sed populi servientis egestas & thesauri exhauri domine non populo damnum adferunt. 14 Reclusum erat ærarium, & thesauri à veniæ usque in illam diem contacti, militibus rapiendi concessi.

Tunc

1 Stringe ferrum in me, neque abstinere sacrosancto sanguini fundendo, verendum, verendum spectantium inhibitus. Nemo superest civis, nemo libertatis assertor in vrbe. 2 Ex ærario publico. 3 Converte bellum tuum ad hostes potius, ex his victis redde militibus promissa munera. non feret ex ærario thesaurus, quos longa pace congestos non expromere licebit, nisi publica iusserit egestas. Hos olim (inquit Appianus) execratione publice pro-

1 Impatiis securibus reclusas fores, & stridore cardium resonat collis Saturnius, Tarpejus, vel Capitolinus, in quo ararium. 2 Aurum & argentis, e multis, tributis, donis gentium devictarum. 3 Primum quo multati sunt Carthaginenses M C C talentis argenti. Secundum, quo multabantur X M tal. arg. in L annos equis portionibus solvendis, sed intervenit Tertium. 4 Macedoniarum rex ab Amylio Paulo devictus, vide Plutar. Amylium Paul. 5 Patris Perse à T. Flaminio ad deditionem compulsi. Plutar. T. Q. Flam. 6 Supra l. v. 30. 7 Aurum à Pyrrho oblatum ut patriam desereret proderetque, recusat Fabricius ad regem legatus. 8 Frugalitas veterum Romanorum & parsimonia. 9 Quod ab Antiocho Syriae, Attali legatione & hereditate obvenit, 10 Minoi olim regnata Creta, à Q. Metello vastata. 11 Missus in Cyprum adversus Ptolemaem Cato Ma. advexit VII M tal. 12 Mithridatis Ponti, Tigranis Armeniae, Aristobuli Iudaeae regis, &c. 13 Ex remotissimis regionibus. 14 Emphatice & invidiose in Caesarem fore alieno prius pressum. 15 Recenset poeta catalogum populorum qui Pompejo auxilia submiserunt. 1 Europa. 2 Asia. 3 Africa. orditur à Gracia. 16 Euxilia cum Pompejo fortunam & cladem experturas. 17 Pompejo iam Dyrrhachii. 18 Oppido Phocidis. 19 Ad rupem sicca. 20 Mons Apollinis Pythii oraculo & Musarum sede clarus bicollis. 21 Tithoreo & Hyampeo. 22 Oritur Cephissus amnis è montibus Phocidis Delphico oraculo clarus. 23 Dirce fons vicinus Thebis à Cadmo positus, vide quae ad Sen. Theb. v. 106. 24 E Plis oppido Elidis, juxta Alpheum fl. qui fertur subter mare ferri ad Aethusam fontem Siciliae. Pausan. Eliacor. 1. 25 Advenerunt Arcades à Manalo Arcadiae monte, & Thessali à Trachyne, quam Hercules condidit sub Oeta monte. 26 Epiri pop. 27 Dodoneae quercus non amplius sponta dantes, fugatis columbis fatidicis, vide quae ad Sen. Medeam. v. 349.

Tunc rupes Tarpeja sonat, 1 magnoque reclusas
Erstatur stridore fores: tunc conditus imo
Istatur templo multis intaellus ab annis
Romani 2 census populi, quem 3 Punica bella,
Quem dederat 4 Perse, quem vixit prada 5 Philippis:
6 Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit.
7 Quo te Fabricius regi non vendidit auro, 160
Quicquid parcorum 8 mores servastis avorum.
9 Quod dices Asia populi misere tributum,
Victorique dedit 10 Minora Creta Metello,
11 Quod Cato longinqua vexit super aquora Cypro.
Tunc Orientis opes, 12 captorumq; 13 ultima 12 regum
Qua Pompejanis pralata est gazza triumphis,
Egerit: tristi spoliantur templa rapina;
14 Pauperiorque fuit tunc primum Casare Romas
15 Interea totum Magni fortuna per orbem
16 Secum casuras in praelia moverat urbes. 170
Proxima 17 vicino vires dat Gracia bello.
Phocaeas 18 Amphissa manus, 19 scopulosq; Cyrrha,
20 Parnassusque 21 jugo misit desertus 22 utroque.
Bæoti coere duces, quos impiger ambit
22 Fatidica Cephissos aqua, 23 Cadmeaque Dirce.
24 Piseaque manus, populisque per aquora mittens
Sicanis Alpheus aquas. 25 tunc Manala liquit
Arcas, & Herculeam miles Trachinius Oetaen.
26 Thessoti, 26 Dryopesque ruunt, 27 quercusque
silentes

Chaonibus veteres liquerunt vertice Sella. 180
1 Exhausti totas quamvis delectus Athenas,
Exigua Phaebea tenent navalia puppes,
Tresque petunt veram credi Salamina carina.
Iam 2 dilecta Iovi centenis venit in arma
Creta vetus populi 3 Gnoissasque agitare pharetras
Docta, 4 nec Eois pejor 3 Gortyna sagittas.
Tunc qui 5 Dardaniam tenet Orcon, & vagus altis
6 Dispersus sylvis Athamas, & nomine prisco
7 Enchelia versi testantes funera Cadmi.
8 Colchis, & Adriacas spumans 9 Absyrtos in undas, 190
Et 10 Penei qui rura colunt, quorumque labore
Thessalus 11 Amoniam vomer profcudit 11 Iolcon.
12 Inde laceffitum primo mare, cum 13 rudis Argo
Miscuit ignotas temerato litore gentes,
Primaque cum ventis, pelagique furentibus undis
Composuit mortale genus, 14 fatisque per illam
Accessit mors una ratem. tunc linquitur 15 Amus
Thracius, & populum 16 Pholoë mentita biforem.
17 Deseritur Strymon tepido committere Nilo
Bistonias consuetus aves, 18 & barbara Cona, 200
Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamque profundo

Erant item Athenis tres naves publico usui destinatae: Theoris, qua vehabatur in Delum quotannis è Theseo voto; Plato in Phaedone: Parabus, qua mittebantur Delphos aut alio rem divinam facturi; Aristophanis interpres: Salamina, qua evocatos ad iudicium subveheret. Plutarch. Peric. 2 Creta *ἐκείνη* in qua Iupiter natus educatusque fuit. 3 Cretae urbes notiss. Gnoissus & Gortyna sagittariis insignes. 4 Non cedens Parthis arte mittendi sagittas. 5 Heleuo & Andromache Dardanis regnatae maritima illam Epiri urbem, Virg. 3. Aeo. 5. 6 Athamanes montes Epiri incolentes. 7 Illyrii populi quorum urbs Cadmi & Harmionios in serpentes conversorum est monumentum. *Ἰσχυρὸς* autem anguilla est *τοῦτο* cognata colubis, ut ait Invenalis Satyr. 3. 8 Non Ponti illa sed Istri regio, dicta à Colchis qui ab Aeta missi ad persequendum Iasonem, hic confederunt. 9 Insula cum fluvio cognomine in mare Adriaticum prolapsa, sub Illyrico. 10 Pl. Thessalica, 11 Thessalica oppid. 12 Ex Iolco solentur Argonautae. Argo autem primam celebrant Poetae navem. 13 Exprimunt illud Seneca in Medea choro primo: *Ecce dilecti fœdera mundi Traxit munus* The. ad pinus, *Institque pati verbera pontum: Parvumque mecum fieri nostrum* Mare *sepositum*. 14 Mortis novum genus illatum, scilicet Naustrogium. 15 Mons Thraciae. 16 Mons Arcadiae, Pholo alioque Centauris qui (cum primi ab equis dimicarent) procul visi erant bifformes, habitatus. 17 Adveniunt & auxilia à Strymone Thraciae fl. cujus frigus grues sub hyemem fugientes Nili teporem petunt. Bistonias autem stagnum est Thraciae. 18 Etudi ad insulam Conen (sive illa Conopos Plinii lib. 4. c. 12. an Apollonii *Ἰσχυρὸς*, circa Istri ostia insula, dubium) in mare funditur Ister Sarmaticus fl. & Peuce primum vel unum ostiorum Istri alluit Peucen Insulam ostio fl. obiectam.

1 Sex ostiis, ut alii, septē, Pontium influentis.
 2 Asiae minoris regio.
 3 Quae sub Ida jacet tellus: Omnibonus. Sed Ortelius approbat Ictione, Aetolia. Caicus enim Straboni lib. 12. est Aetolis fl. Aetolis Asiae Propriae.
 4 Sterilis.
 5 Oppidum Troadis.
 6 Et Celena urbs Phrygiae, qui lugent fatum Satyri sui Marsiae, qui inventis, quas Pallas abiecerat, tibiis fretus Apollinem in certamen Mutaes provocavit, & ab eo victus excoxiatus est. 7 Versus autem in fluvium sui nominis cecidit in Maandrum fl. sinuosum & per plana saepius flexibus in fontem recurrentem. 8 Ariseri fluvii celebrantur Pactolus, Hermus, Ganges, Tagus, Iber, Indus, Arimapsus. 9 Et Troes venerunt auxilio Pomp. sed fato suo. inauspicato & vinci solito. 10 Neque eos à Pomp. partibus detinuit fama de Cesare orando Iulia stirpe. 11 Fl. Syriae desertus, accolis ad Pompejum affluentibus. 12 Vbertate, & rerum affluentia celebrata Ninos. πάλυ ποτὶ μεγάλα καὶ ἰσθμοῖν. Arrian. in παράλλω Indiae. 13 In patenti sita, ventis exposita Syriae urbs. 14 Vrbis Syriae. 15 Palmis nobilibus Syriae regio Iudaea. 16 Quondam insula LXX passuum mari à terra distita, sed aggerē Alexandri post iuncta continenti. 17 Phoeniciae urbs maritima purpurarum piscatu celebris. 18 Cynosura, haud certior dux ullis alibi carnis, duxit has rates ad Dyrachium, recta navigatione. Namque Helice ca teros Grajos, Tyrios Cynosura per alium dirigit. Certior quam Helice, quod polo vicinior, κύνουρ ἢ φαινίξ πισυνοὶ πέρσει θάλασσαν. Aratus. 19 Cadmus cum Phoeniciibus suis literarum figuras vel invenisse vel in Graeciam intulisse fertur. Melal. l. 1. c. 12. 20 Necdum Aegyptii norant voces figuris literarum delineatas charactis è papyro seu iunco Nilotico dissecto hgnare, sed per figuras animalium ἱερόγραμμα γράμματα, seu his mensis, monumenta memoria, vaticinia, & sapientum praecipua sermoneseque faxis imprefferunt. 21 Montis Asiae, proprie ita dicitur ea pars quae Ciliciam & Pamphyliam ab Armenia distinguit. 22 A Persae condita urbs Ciliciae. Alii à Tarso Persefalaribus, vel quod ibi unguentum seu plantam frerit Pegafus, vel παρά τὸ ἴσπερ αὐτῆν αὐ, quod ea loca primum à diluvio exaruerint, dictam volunt, legendumque Τετσεαυε Τησος, Ceteri Rhod. l. 4. c. 13.

1 Multifidi Peuceen unum caput alluit Istri:
 2 Mysiaque & gelido tellus persusa Caico
 3 Idalus, & 4 nimium glebis exilis Arube.
 Quisq; colunt 5 Pitane, & 6 qua tua munera Pallas
 Lugent damnata Phaebo victore Celena:
 Qua celer erectus 7 descendens Marsya ripis
 Errantem Meandron adit, mistusque refertur:
 Passaque ab auriferis tellus exire metallis
 8 Pactolon: qua culta secat non vilior Hermus. 110
 9 Iliaca quoque signa manus, perituraeque castra
 Omnibus petiere suis: 10 nec fabula Troja
 Continuit, Phrygiaque ferens se Caesar Iuli.
 Accedit Syriae populi, 11 desertus Orontes,
 Et 12 felix, sic fama, Ninos: 13 ventosa 14 Damasceus
 14 Gazaque, & 15 arbor, to palmarum dives Idume.
 Et Tyros 16 instabilis, 17 pretiosaque murice Sidon
 18 Has ad bella rates non flexo limite ponti,
 Certior haud ullis duxit Cynosura carinis. 220
 19 Phoenices primi, fama si creditur, usq;
 Mansuram rudibus vocem signare figuris.
 20 Nondum flumineas Memphis contexere biblos
 Noverat: & saxis tantum, volucresque feraque,
 Sculptaque servabant magicas animalia linguas.
 Deseritur 21 Taurique nemus, 22 Persaeque Tarso

Cori-

1 Coriciumque patens exefis rupibus antrum,
 2 Mallos, & externa resonant navalibus 2 Aegae.
 Itque Cilix 3 justa iam non pirata carina.
 Movit & 4 Eoos bellorum fama 4 recessus,
 Qua colitur Ganges, toto qui solus in orbe 130
 Ostia nascenti contraria solvere Phaebo
 Audet, & adversum fluctus impellit in Eurum:
 Hic 5 ubi Pellagus post Tethyos aquora ductor
 Constitit, & magno vinci se fassus ab orbe est.
 Quaque 6 ferens rapidum 7 diviso gurgite fontem
 Vastis Indus aquis 8 mistum non sentit Hydaspem;
 9 Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos,
 10 Et qui tingentes croceo medicamine crinem
 11 Fluxa coloratis astringunt 11 carbasa gemmis.
 12 Quique suas struxere pyras, vivique calentes 140
 Conscendere rogos. pro! quanta est gloria genti
 Injecisse manum satis, vitaeque repletos.
 Quod superest, donasse deis! Venere feroces
 Cappadoces, duri populus nunc cultor 13 Amani,
 Armeniusque tenens volventem saxa 14 Nephatem:
 15 Aethera tangentes silvas liquere Coastra.
 16 Ignotum vobis Arabes venistis in orbem,
 Umbras mirati nemorum non ire sinistras.

ris ejus finem fuisse referunt, fluminis autem vastitate inhibitus constitit citra Oceanum Orientalem Indicum, quem itineris finem statuerat. 6 Μίλας τὸ ἰσθμὸς ἀπὸ τῶν περσῶν, &c. Arrian. lib. 5. 7 Duobus ostiis in mare influentem, & quo loco dividitur, Insulam Paralen, facit. Strab. lib. 15. 8 Adco ex se vastus est. 9 Indos inquit, qui bibunt μῶν τὸ καλῶμεν, τὸ ἁρβύμων σάκχατος. Arrian. in περὶ τοῦ μῶν maris Erythraei. saccharum expressum è succo arundinum. Suger casus. 10 Cathae Indiae populi pulchritudinem omni modo adstruunt. regem ob formam eligunt, capillaria tingunt, &c. Strabo. lib. 15. 11 Lineas vestes κάρπασα, & ipsas gemmis distinctas zonis gemmatis cingunt. Strabo. l. 15. 12 Brachmanes, Gymnosophista, philosophi Indiae. Brachman. oppidum Ptolem. vel ut alii insulas Gangis incolentes, se vitae faturos in rogam à se extructum coniectos comburunt. Strabo lib. 15. Philostrat. 3. de Calaneo notum. 13 Montis Ciliciae. 14 Fl. Armeniae. 15 Populi incolentes extremae Indiae lucos, ubi aera vincere sumunt, &c. Virgil. Georgic. 2. 16 Quid opus erat (inquit Ioseph. Scaliger in Prolegomenis ad Manilium) illis inter Aequatorem & Tropicum Cancris degentibus, mirari sinistras umbras, quae & ipsi ἀρσπείξαι; aliquando sinistrae sunt. Sed respexit poeta Arabiam Felicem seu Australem, Solem in Cancro, & unbram Meridionalem, quae Occidentem spectantibus in sinistram, id est Austrom versum projicitur, quae circa Cancris trop. positis in dextram semper. Exagitat & hunc locum Iul. Scaliger, Poet. lib. 6. cap. 6. Vide nostrum infra lib. 9. vers. 539. & Coel. Rhod. lib. 1. c. 10. Rudibus simul istis in sua patria amphiscis, translati jam cis Tropicum, mirari licuit umbras nunquam sinistras ire, vide & comment. Solini, cap. 46.

1 Portus & specus in Cilicia. de quo vide quae Mela lib. 1. cap. 13.
 2 Cilicis oppid.
 3 Auxiliari, non praedatoria, ut olim, supra lib. 2. v. 576.
 4 Extremas Orientis partes accolae Gangis, qui, cum reliqui fluvii à sole averfi, ille adversus solem orientem contendit.
 5 Craterus ad matrem Aristopatram scripsit, Alexandrum ad Gangem usque pervenisse: alii Hypparim iunioris

D 2

Tunc

1 Belli Romanam.
2 India pop. Plin. lib. 6. c. 20. neque probanda lectio *Orestas* aut *Orestas*, ut sit pop. Sepprentionalis, quae lectio tantam Ioseph. Scaligero in Prolegom. in Manilium praebuit anam exagrandi Lucanum & se torquendi.
3 Asia popul. inter Persidem & Indiam ut voluit, quibus sub tropico Caucri vel ulterius positus ura major non tota occidit, sed prominat aliq. de capite ejus.
4 Exigua noctis parte lucet, occidit scilicet citius, ut pote Horizonti eo rari propior.
5 Locus (inquit Glareanus) vix intelligibilis, & in quo multi egregii viri frustra sudarint. forte Aethiopia, ultra Aequinoctialem positos voluit poeta, dicereque, Aethiopia non subest ulli e signis Septentrionalibus, nisi quod Taurinus pes ultra Aequinoctialem protendatur. Sed hoc falsum.
6 Vnde & nomen, sagittam quippe Persae Tigrin appellavit.
7 Vterque fluvius oritur ex Armenia montibus, verum non parum distantibus, vulgo tamen creditum unum habuisse fontem. Euphrates Mesopotamiam rigans ut Aegyptum Nilus, infra Seleuciam aquas suas nomenque Tigrin evomit, à quo per duo ostia in sinum Persicum defertur.
8 Tigris autem ante Euphratem exceptum, Taurum montem subterlapsus, mox ad lacum Thepsitiam in cuniculos mersus post XXV M pass. redditus in Sinum Persicum probatur.
9 Parthi, inquit, misere neutri auxilia, gratulam sibi bellum hoc civile Romanis à se obiectum, ut qui, Craeso sub lato, Pompejum & Caesarem inter se commiserunt, ut l. 1. v. 99. Pompejanas tamen partes secutos, refert Iustin. lib. 47.
10 Veneno, toxico.
11 Nomades, *Agri*, *Agri*, Baetrianis, populi Scythiae, ut Baetras, s. Scythiae.
12 Reges Asiae, silvis nobilibus.
13 Equites feri ad Caucaalum ab Amphyto & Teleschio Lacedaemonis Catonis & Pollucis *Hyrcanorum* orti.
14 *Tauri* & *Tauri* vulgo.
15 Populi ad Hyrcanum mare, circa fontes Phasidis s. Colchorum ditiss. propter vellus aureum.
16 Fl. Lydos à Medis dirimens, Craeso fatalis ex oraculi amphibologia. *Kpota* & *Alu* *dracis* *myzidaru* *ap* *ta* *ta* *ta*.
17 Qua Tanais est montibus Rhiphaeis ortus Europam ab Asia determinat.

Tunc furor extremos movit Romanus
 Olostrat,
 Carmanosque duces, quorum devexus in Austrum
 Ether, non totam mergi tamen aspicit Arcton.
 Lucet & exigua velox ibi nocte Bootes.
 Aethiopumq. solum quod non premeretur ab ulla
 Signiferi regione poli, nisi poplite lapsa
 Ultima curvati procederet ungula Tauri.
 Quaque caput rapido tollit cum Tigride magnus
 Euphrates, quos non diversis fontibus edit
 Persis. & incertum, tellus si misceat amnes,
 Quod potius sit nomen aquis. sed sparsus in agros
 Fertili Euphrates Pharia vice surgitur unda;
 At Tigrim subito tellus absorbet hiatus.
 Occultosque tegit cursus, rursusque renatum
 Fonte novo flumen pelagi non abnegat undis.
 Inter Casarea acies, diversaque signa
 Pugnaces dubium Parthi tenuere favorem,
 Consenti fecisse duos. tinxere sagittas
 Errantes Scythia populi, quos gurgite Baetros
 Includit gelido, vastisque Hyrcania silvis.
 Hinc Lacedaemonii moto gens a spera fratre
 Heniochi, saxisque affinis Sarmata Moschis
 Colchorum qua rura fecat ditissima Phasis:
 Qua Craeso fatalis Halys, qua vertice lapsus

Rhiphaeo Tanais diversi nomina mundi
 Imposuit ripis, Asiaque, & terminus idem
 Europa, media dirimens confinia terra,
 Nunc hunc, nunc illum, qua flectitur, ampliat orbem.
 Quaque fretum torrens Maotidos egerit undas
 Pontus, & Herculeis aufertur gloria metis,
 Oceanumque negat solas admittere Gades.
 Hinc & Sithonia gentes, auroque ligatas
 Substringens Arimaspe comas: hinc sortis Arius,
 Longaque Sarmatici solvens jejunia belli
 Massagetes quo fugit equo, volucresque Geloni.
 Non, cum Memnonius deducens agmina regnum
 Cyrus, & effusus numerato milite telis
 Descendit Perses; fraternique ultor amoris
 Aquora cum tantis percussit classibus, unum
 Tor reges habuere ducem. coiere nec unquam
 Tam varie cultu gentes, tam dissona vulgi
 Ora. tot immense comites mistura ruina
 Excivit populos, & dignas finire Magni
 Exequias Fortuna dedit. non comiger Ammon
 Mittere Marmaricas cessavit in arma catervas:
 Quicquid ab occiduis Libye patet arida Mauris,
 Vsque Paratonias Eoa ad litora Syrtes.
 Acciperet felix ne non semel omnia Caesar,
 Vincendum pariter Pharsalia praestitit orbem.

1 Orbis illam partem, quam flexu declinat, amplio rem reddidit.
2 Qua Bosphorus Cimmerius emittit undas Maotidis paludis in Euxinum mare, hinc Bosphorus Thracicus in Propontidem, inde Hellepontus in Aegaeum. Ita non sibi solis maris Meditarraneae gloriam vendicant columbae Herculis ad fretum Gaditaneum, per quas immittitur Oceanus Occidentalibus.
 Plin. lib. 3. proem. Solin. c. 28. Me-lal. r. c. 5.

3 Scythiae gentes, & in his, gens unocula Arimaspi, accolae fluvii cognominis auriflua, & ipsi comas auro in nodum colligati: ut qui anrum ex arenis colligant.
4 Asiae Scythiae populi.
5 Scythiae populi qui stim famemque levant epoto equorum sanguine, de his Claudianus. Et qui cornipeller in pocula subtrahat audax Ma'age'er, de his Virg. Et lac concrevit cum sanguine potui equino. Georg. 3.
6 Amplificat poeta auxiliares copias Pompeji ex collatione exercituum Cyri, Xerxis, & Agamemnonis, sed hyperbolice.
7 Persicis & Sufanis ab oriente, unde & Memnon Tithoni & Anuroe filius venit olim auriflua Priami. Alii legunt, *Mionis*.
8 Singulis stugillis mittere iussit sagittas exercitum numeravit. Herod. 7.
9 Xerxes rex Persiae.
10 Agamemnon ulturus fratris Menelai uxorem à Paride raptam.
11 Imperatorem, regem regum Agamemnona.
12 Ut Priamo, Trojam rogam, ita Pompejo victas ab illo gentes Fortuna dedit exequias & cadis socios.
13 Neque Africa cessavit auxilia mittere, in cuius regione Cyrenaica deserta & arenoza Iovi Ammoni sub specie arietis culto templum consecravit Liber pater. infra l. 9. v. 511. & lib. 10. ver. 38.
14 Marmarica Africa regio est, Aegyptum versus. Alii legunt, *Marmaridas*.
15 Omnes gentes à Mauritania, quae ultima pars est Africae ad occasum, usque ad Paratonium portum prope Syrtes, ortum versus.
16 Ne Caesari opus esset singulas gentes persicui, contulit huc omnes undique Fortuna, ut una acie Pharsalica orbem totum subigeret Caesar.

D 3 Ille

Rhiphaeo

¹ Caesar ab urbe profectus in ulteriorem Galliam, cognovit Domitium nuper à se captum Corfuui & dimissum advenisse Massiliam, cuius urbis cives Pompejo faventes, portas Casari venienti occluserunt. Caesar xv primos Massiliensium evocatos monet, ne, dum unius hominis voluntati obtemperare velint, illi soli ex omnibus Italiae civitatibus bellum sibi accersant: ita monitos ad suos dimittit.

hos ad Casarem cum responso à suis civibus reducit poeta. *Misera* (inquit Florus) *Italia illa, quae dum capto pacem, belli metu in bellum incipit.*
² Massilienses, Phocæenses quippe Ionia quæ est in Asia, ab Harpago Cyri præfecto pulsæ, in Galliam venire Narbonensem, ubi Massiliam condiderunt. ³ Græca gens levis fidei olim habita. *videtur illas videtur dicitur Eurip. in Iphig.* ⁴ Sancta olim cum populo Romano foedera. ⁵ Aequitate non fortunam sequi. ⁶ Casaris. ⁷ Gestantes manum & præterea deutes frondem oleaginam pacis signum, Pallas vero præses Athenarum Cecropi quondam regnatarum, oleæ perhibetur inventrix. *centum oratorum Augusti ad mentem regis ire iubent, nam velatos Palladis ornates.* Virg. *Aeneid.* ⁸ Legati fide sua modeste & constanter exposita, distinguunt bellum civile, sibi ut liceat extra partes esse perunt, non esse sui iudicii discedere ura causa sit iustior: sed quidvis potius pati se esse paratos quam armatum Casarem admittere. ⁹ Annales vestri sunt testes satis locupletes fidei nostræ semper vobis præstitisse adversus externos hostes, quam & nunquam promptam habes si externa paras bella. ¹⁰ Si civilia, libet certe miserere eorum sortem qui arma capessunt; perfugium victis, supplicibus atque iis qui in partibus esse nolunt dateris. ¹¹ Absit, ut manus nostræ imbutantur sanguine eorum, quibus cum sacra nobis intercedunt iura. ¹² Neque vobis causas vestras expendere aut ad partes ire magis fas est, quam hominibus hoc idem facere liceret, si Dil inter se dissentirent, aut iis arma, ut olim, gigantes Terræ filii inferrent. ¹³ Homines pii. ¹⁴ *caelo tonantibus crederet Iovem.* Horat. ode 5. l. 3.

¹ Ille ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ, Agmine nubiferam raptò superevolat Alpem: Cumque alii fama populi terrore paverent, 300
² Phocæas in dubio ausa est servare juventus Non 3 Casaris levitate fidem, ⁴ signataque jura, ⁵ Et causas, non fata sequi. tamen ante furorem Indomitum, duramque ⁶ viri deslectere viuentem Pacifico sermone parant, hostemque propinquum Orant ⁷ Cecropiæ prælata fronde Minervæ.
⁸ Semper ⁹ in externis populo communia vestro Massiliam bellis testatur fata tulisse, Comprensa est Latini quacunque amalibus atas. Et nunc, ¹⁰ ignoto si quos petis orbe triumphos, 311
 Accipe devotas externa in prælia dextras. At si funestas acies, si dira paratis Prælia discordes, lacrymas civilibus armis Secretumque damus. ¹¹ tractentur vulnera nulla Sacramanu. ¹² si cæcicolis furor arma dedisset, Aut si terrigena tentarent astra gigantes; Non tamen auderet ¹³ pietas humana vel armis Vel vocis prodesse Iovi: sortisque deorum Ignarat mortale genus, ¹⁴ per fulmina tantum Sciret adhuc cælo solum regnare Tonantem. 310
 Adde quod innumera concurrunt undique gentes,

¹ Nec sic horret mers scelerum contagia mundus, Vt gladiis egeant civilia bella coactis.
² Sit mens ista quidem cunctis, ut vestra recusent Fata, nec hæc alius committat prælia miles.
³ Cui non conspecto languet dextra parente? Telaque diversi prohibebunt spargere fratres.
⁴ Finis adest rerum, si non committitis illis Arma, quibus fas est. ⁵ nobis hæc summa precandi, Terribiles aquilas, infestaque signa relinquant 330
 Vrbe procul, nostrisque velis te credere muris, Excludique sinas admisso Casare bellum.
⁶ Sit locus exceptus sceleri, Magnoque tibi que Tutus, ut invicta fatum si consulat Vrbi, Fœdera si placeant, sit quo veniat inermes.
⁷ Vel, cum tanta vocent discrimina Martis Iberi, Quid rapidum deslectis iter? non pondera rerum, Nec momenta sumus: nunquam felicibus armis Vsa manus patriæ primis à sedibus exul, Et post tralatas exusta ⁸ Phocidos acies. 340
 Mœnibus exiguis alieno in litore turri, Illustrat quos sola fides. si claudere muros Obsidione paras, & vi perfringere portas, ⁹ Excepisse faces testis, & tela parati Vndarum raptos averfis fontibus haustus Querere, & effossam sitientes lambere terram: Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerni, Fœdaque contingi maculatio carpere morsu.

debitis exitum belli huius, nisi contra vos ipsos armaveritis externos, quibus jam olim infedit odium vestri, causa & voluntas vos ulciscendi. *Grotius*, qui putat sibi licere bellum gerere civile, sine quibus necessario bellum civile interibit. ⁵ Nos summo opere à te petimus, ut signis infestis animoque hostili exclusis urbem nostram amicus ingrediaris.

⁶ Liceat modo nostræ civitati esse à partibus liberæ, civili bello exemptæ, & loco medio, quo in colloquium & foedera, si diis ita visum est, conveniatis iocemes tu & Pompejus. ⁷ Aut & properanti ad Hispanum bellum, in quo cardo rerum vertitur, quæ tandem causa divertendi ad nos; populum, neque ullius momenti aut ponderis ad summam victoriæ, neque felicis unquam successus in bello, ut pote parvum, patriæ profugum, aliena in ora consistentem, fidei quam belli dextra potentiorum, clariorum.
⁸ Videtur poeta eos fecit qui Massiliam condidit volunt à Phocænsibus Græciæ: cum tamen Massilia conditores è Phocæa urbe Ionia in Asia expulsi ab Harpago Cyri præfecto in Galliam concesserint. Iust. lib. 43. Strabo lib. 4. ⁹ Tum ad urbis defensionem, tum ad extrema omnia perferenda sumus parati, si avertatis flumina, aquam è puteis bibere; si deficiat frumentum, illa, quæ visu horrida, contactu fœda sunt, edere parati.

¹ Non utique opus erit populis coactis ad partes in bello hoc civili. fatis passim reperietis hominum sceleratorum qui arma fumant. ² Atque utinam omnibus locis aliiisque gentibus eadem mens quæ vobis, neque se bello huic fatali immiscerent alii quam cives Romani. ³ Quis enim mente tam effera est, cuius dextræ non languorem immo stuporem incutiat, compescatque à telis mittendis conspectus à diversa parte patet aut frater? ⁴ Statim vi-

1 Neque dubitans tolerare quæcumque Saguntini populi Hispaniæ tulere ab Hannibale obsessi. Liv. l. 21. luv. l. 15. Val. Max. l. 6. c. 6. Qui cum vim Punicam ulterius nequiret arce, aurum, argentum, preciosa queque, liberos conjugisque à se caecos, se denique in ignem in foro extructum precipitaverat.

2 Mutua sui cæde, potius quam se immisceat Romano bell. civ. 3 Massiliensium legati. supra vers. 340.

4 Casaris. 5 Expeditionis in Hispaniam. supra vers. 365.

6 Occiduum mundi plagam, in qua Hispania, improprie, cum axes duo sine taurum, Arc. & An-

tarchicus. 7 Expetitis prælia vobis dari & urbes rapiendas. ecce vobis fato oblata quæ poscitis. 8 Nulla materia obstant. 9 Supra l. 2. v. 440. 10 Nobis bello resistent. 11 Cum indignatione stomachatur id, quod legati obulerant, modo v. 329. atque invertit. velle Massilienses ipsum ab exercitu senorum excepim proderet. 12 At vero noluit bello civili polliceri pacem sicut exoptantes. Ironice & indignanter. 13 Quam meas partes & signa sequi. 14 Quibus injuriis permotus Cæsar, legiones tres Massiliam adducit: turres vineæque ad oppugnationem urbis agere, naves longas in facere Arelate instituit. his D. Brutum præfecit, &c. 1 com. civilis belli. 15 Circumdanda ad defensionem urbis. 16 Montis cacumen in plantam modicam extendit. 17 Hic tumulus, cum posset vallo circumdari, visus est locus castris aptissimus. 18 Tumuli editioris altitudinem æquabat arx urbis, colli huic opposita, quibus intermedia jacebat vallis.

1 Nec pavet hic populus pro libertate subire, Obsessum Pæno gessit quod Marte Saguntum. 3 Sic Pectoribus rapti marum frustra trahentes Vera sicca fame medios mittentur in ignes: Vxor & a caro poscet sibi fata marito. Vulnera 2 miscebunt fratres, bellumque coacti Hoc potius civile gerent. Sic 3 Graja juvenus Fimera: cum turbato jam prodita vultu Ira 4 duci, tandem testata est voce dolorem. Vana movet Grajos nostri fiducia 5 cursus. Quamvis 6 Hesperium mundi properemus ad axem, Massiliam delere vacat. 7 gaudete cohortes: 300 7 Obvia præbentur fatorum munere bella. Ventus ut amittit vires, nisi robora densa Occurrant silva, spatio diffusus inani: Vique perit magnus 8 nullis obstantibus ignis, Sic hostes mihi deesse nocet: 9 damnung, putamus Armorum, nisi, qui vinci potuere, 10 rebelent. 11 Sed si solus eam dimissis degener armis, Tunc mihi testis patent. jam non excludere tantum. Inclusisse volunt. 12 at enim contagia belli Dira fugent, dabitur pœnas pro pace petita; 370 Et nihil esse meo discretis tutius ævo, 13 Quam duce me bellum. 14 Sic postquam fatus, ad urbem

Haud trepidam convertit iter: tum mœnia clausa Conspicit; & densa juvenum 15 vallata corona. Haud procul à muris 16 tumulus surgentis in altum Telluris, parvum diffuso vertice campum Explicat: 17 hac patiens longo munimine cingi Visa duci rupes, tutisque aptissima castris. 18 Proxima pars urbis celsam confurgit in arcem

Par tumulo, medisque sedent convallibus arva. 384 Titne res immenso placuit 1 statura labore, 2 Aggere diversos vasto committere colles. 3 Sed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem Clauderet, à summis perduxit ad aquora castris Longum Casar opus, fontesque & pabula campi Amplexus fossa, densus tollentia pinnae Cespitibus, crudaque extruxit brachia terra. 4 Iam satis hoc Graja memorandum contigit urbi, Eternumque decus, quod non impulsu, nec ipso Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli 390 Præcipitem cursum: 5 raptisque à Casare cunctis, Vincitur una 6 mora. 7 quantum est quod fata tenentur?

Quodque virum tot properans imponere mundo Hos perdit Fortuna dies! 8 tunc omnia late Procumbunt nemora, & spoliantur robore silva: Ut, cum terra levis mediam virgultaque molem Suspendant, structa laterum compage ligatam Arctet humum, pressus ne cedat turribus agger. Lucus erat longo 9 nunquam violatus ab ævo, Obsecrum cingens connexis aëra ramis, 400 Es gelidas alte summotis 10 solibus umbras. 11 Hunc non ruricola Panes, nemorumque potentes Sylvani Nymphæque tenent, sed 12 barbara ritu Sacra deum, structa sacris feralibus aræ; Omnis & humanis lustrata cruoribus arbor. 13 Si qua fidem meruit Superos mirata vetustas, Illis & volucres metuunt insistere ramis, Et lustris recubare fera: nec ventus in illas Incubuit silvas, excussa que nubibus atris

tudinis gloriam. 5 Statim vel se dedentibus vel occupatis & impulsis à Casare cæteris urbibus. 6 Diuturna obsidione. 7 Non utique parum erat, quod una hæc civitas retardarit præcipitem imperum & successus fatales Cæsaris, in cuius tamen potestatem & ipsa postmodum cum totius mundi imperio necessario sit celsura. 8 Cæduntur passim sylva, ac turres extendendas, vineas, aliasque machinas: nec non ad firmandos contiendosque lignorum arce & interjectis trabibus aggeres, ne subsideret ac disfluere levius per se terra turrium superstruendarum mole gravata. 9 Incidit. 10 Radiis solaribus. 11 Non Dii agrestes noti, & nudius. 12 Nymphæ, Dryades, &c. 13 Efferat. Scythicæ Dianæ æmula, immolatis hostiis humanis, ut libro 1. vers. 445. 14 Et si qua fide digna sit religiosa antiquitas, declinant aves illum lucum, feræ, venti, fulgura.

1 Constatu- ra. 2 Aggere conjungere urbis & castrorum colles.

3 Massilia tribus partibus mari alluitur, quartam partem, qua oppugnata difficilior visa est propter loci naturam & arcem, Cæsar intercluit ducto à suis castris in edito colle positis ad mare turri que aggere & cespitibus instar muri pinna- to & turribus distincto atque fossa. hac ratione oppidanos frumentatione & pabulatione prohibuit.

4 Gratulatur urbi poeta ubique Pompejanus, fidei, constantie, forti-

1 Fronde (inquinant interceptes, caret lucus propter opacitatem ramorum foliis radios non admittentium. Micylus *αὐτὸν ἐξέπειν*, frondibus nullas auras præbentibus. Bernianus vice tñ præbentibus legendum prædicantibus conijcit ex glossæmate adjecto, *αὐτὸν ἐξέπειν*. H. Grotius agnoscit lectiōnem *αὐτὸν ἐξέπειν*, quam ego probaverim, hac mente & dispositione. Nullis auris frondem moventibus esse horrent arbores.
2 Squalida, inculca, rudia, hinc moerorem inducentia, cum veneratione quadam.

3 Lauugo qua obducuntur simulachra eaque insolitis formis expressa.
4 Teutaten, Hefum, Taranim. lib. 1. v. 445. deus ignotus & superstitione cultos. *Primus in orbe Deus fecit Teutaten*. 5 Erigi, vel, reuasci. funesta enim arbor, ut & cupressus, quæ succisa non regerminat. 6 Flammiis, velut fatuus & lambentibus corripit arbores, neque tamen absumi, draconibus impli-eari. 7 Tanquam sacrosanctum, diis solis incolendum permittunt. 8 Ne in Deum luci præsidem & tutelarem incidat, tanquam *δαίμονος προστάτην*, aut Eupusam meridianam, media die aut nocta nemora lustrantem, horret adire ipse sacerdos. 9 Sylvus spoliatus superiori bello Gallico. 10 Militum. 11 Veneranda luci religione. 12 Quod Lycurgo Threicio regi quondam, vites, in odium Bacchi & suorum temulentiaæ tædium, incidenti. 13 Immisso, impacto. 14 Ne qua vos loci religio moretur, mihi vani nominis profanatio imputetur, cuius violati iras subeat caput hoc meum.
15 Cæsaris plus quam deorum iram verita.

Fulgura: non ullis frondem præbentibus auris, 410
Arboribus suis horror inest. tum plurima nigris
Fontibus unda cadit, simulacraque mæsta deorum
Arte carent, cassique extant informia truncis.
Ipse 3 stus, putrique facit jam robore pallor
Attonitos: non vulgatis sacrata figuris
Numina sic metuunt: tantum terroribus addit,
4 Quos timeant non nosse deos. jam fama ferebat
Sæpe cavas motu terra mugire cavernas,
Et procumbentes iterum s. consurgere taxos, 420
Et non argenti fulgere incendia silva,
Roboraque amplexos circumfluxisse dracones.
7 Non illum cultu populi propiore frequentant,
Sed cessere deis 8 medio cum Phæbus in axe est,
Aut cælum nox atra tenet, pavet ipse sacerdos
Accessus, domnumque timet deprendere luci.
Hanc iubet immisso silvam procumbere ferro:
Nam vicina operi, belloque intacta priori
Inter 9 nudaros stabat densissima montes. 430
Sed fortes tremuere 10 manus, motique 11 verenda
Majestate loci, si robora sacra ferent,
12 In sua credebant reditura membra secures.
Implicitas magno Cæsar terrore cohortes
Vi vidit, primam raptam librare bipennem
Ausus, & aëriam ferro proscindere quercum,
Effatur 13 merso violata in robora ferro:
Iam ne 14 qua vestrum dubitet subvertere silvam,
Credite me fecisse nefas. Tunc paruit omnis
Impertis non sublato securo pavore 440
Turba, sed 15 expensa Superiorum, & Cæsaris ira.
Procumbunt orni, nodosa impellitur ilex,

→ Silvaque

1 Silvaque Dodones, & 2 fluctibus aptior alnus,
Et 3 non plebejos luctus testata cupressus,
Tunc primum 4 posuere comas, & fronde carentes
Admisere 5 diem: 6 propulsaque robore denso
Sustinere se silva cadens. gemuere videntes
Gallorum populi: muris sed clausa juventus
7 Exultat. quis enim lasos impune putaret
Esse deos? 8 servat multos Fortuna nocentes: 450
Et tantum miseris irasci numina possunt.
9 Vitque satis casum nemoris, quastra per agros
Plaustra ferunt: curvoque soli cessant aratro
Agricola raptis annum severere iuvencis.
10 Dux tamen impatiens hasuri ad mania Martis
Versus ad Hispanas acies, extremaque mundi,
Iussit bella geri. 11 stellatis axibus agger
Erigitur, 12 geminasque aquantes mania turres
Accipit: hæ nullo fixerunt robore terram.
Sed per iter longum causa repere latentis. 460
13 Cum tantum nutaret onus, telluris manes
Concidisse sinus quarentem erumpere ventum
Credidit, & muros mirata est stare juventus.
14 Illinc tela cadunt excelsas urbis in arces.
Sed 15 major Grajo Romana in corpora ferro
Vis inerat. neque enim solis excussa lacertis

Plin. l. 16. c. 33. Diti sacra. 4 Excisa sunt. 5 Lucem, solem. 6 Arboribus inter se stipatis & spissis non erat spatium excisis decidenti.
7 Deos speras violati luci ultores. 8 Multi committunt eadem diverso crimina fato, Ille crucem precium sceleris tulit, hic diadema. Iuven. sa. 13. v. 104.
9 Plaustra cum iumentis exiguntur ad sylvas succisas in castra & ad opera convehendas. quorum desiderio interit labor anni tempestivus agricolis.
10 Præmiserat Cæsar C. Fabium legatum cum legionibus tribus in Hispaniam, ejecturum præsidium Afranii legati Pompeji, qui Pyrena os saltus occupaverat, reliquis legionibus, quæ longius hyemabant, subsequi iussit, ipse navibus effectis & intra dies 30 armatis D. Brutum præfecit, C. Trebonium legatum ad oppugnationem Massiliæ reliquit, deinde cum equitibus 900, quos sibi præsidio reliquerat, in Fabii castra pervenit. 11 Lignisue transversariis insectis compactis & stellarum more apparentibus an rotis, quarum hæc erant cuspides? 12 Aggerque accepit, &c. id est super aggerem constituitur turres duæ ambulatoriæ seu reptiles, quæ trochleis, rons, funibus ac nervis intus actæ procederent. Comm. 2 bell. civ. vide & Veget. l. 3. c. 2.
13 Quos moles cum viderent Massilienses nutando procedere, credebant id terre motu, (cujus causa est ventus in cavernis terræ luctans & exitum querens,) factum, muris proinde suis timebant. 14 Ex iis turribus. 15 Taurus in oppido omnium rerum ad bellum apparuit, tantaque multitudine tormentorum, ut eorum vim nullæ contextæ viminibus vineæ sustinere poterant. Comment. belli civil. 2.

D 6

Lancea

1 Quercus Dodona? Iovi sacra. l. 6. v. 417. Dodona autem silva in Epiro est, quercu, vel, ut Herodotus vult, fago fatidica celebris.
2 Navigiis apta.
3 Divitum & nobilium funebrium, propter raritatem arboris Ioseph. Scal. rogis & luctibus dicata. ut quæ excisa non repullulet. Neque hanc quæ colis arborum Te, præter incisas cupressos illa brevicem deminuum sequetur.
Horatius ode 14. lib. 2.

1 Sagittas balistis emittas neque ossium neque armorum vismoratur, quo minus transfixo quem destinant, etiam ulterius evolvant. Balistæ, ut & aliarum machinarum formam vide apud Am. Marcellin. lib. 23.

2 Saxa vero balistis emittas, non minori vi quam rupes veritate exesa & venti procella abrupta, corpora committunt. Obvium perit omne cadaver. *Mors animæ.* Juven. sat. 3. 3 Testudo proprie erat tabulatum extrabibus factum, coriis ac ciliis

contextum adversus tela & incendium, sub qua milites latentes, viam turribus muniebant aut vineis, solum æquabant, ac muro tentabant. Comm. 2 civ. bel. & Vir. l. 10. Subita autem testudo, quæ & hic invenitur, erat series scutorum supra capita sublatorum continuata in morem squamarum, quo protecti milites sagittas, saxa telaque alia declinabant. 4 Milites fortes subeunt. 5 Cum jam intra balistarum destinatum jactum se recepissent Romani testudine tecti, neque expeditum esset Massiliensibus torquere balistas ut cominus ferirent, saxa ingentis ponderis evolvebant e muris in Romanos. 6 Legitur & recessu. 7 Nulla machina usis. 8 Quamdiu testudo illa sibi consistit, conjuncta invicem scutorum serie non plus Romanis nocere dejecta, à Massiliensibus saxa, quam tectis grandis. 9 Massiliensium. 10 Fregit testudinem, defessis militibus Romanis. 11 Divisa singulorum scuta cesserunt ictibus. 12 Vineæ est machina tabulatis cratibusque conlata, crudis deinde coriis & centonibus uvidis tecta, sub qua obfidentes tui murorum fundamenta subreabant. 13 Plutei hic significant tabulas & asseres quibus armata est vineæ frons. Alias pluteus & ipse est machina vineæ haud dissimilis, de quo vide Vegetium lib. 4. 14 Aries erat trabs ingens, aduoco præmunita ferro, transversis asseribus intra testudinem plerumque suspensa & librata, quæ à multitudine retroacta ad majorem impetum, emissa deinde propellebatur ad extrahendos lapides, quassandos labefactandosque muros, vide Marcellin. lib. 23, & Joseph. in bello Judaic.

Lancea, sed i tenso ballista turbine rapta, Haud, unum contenta latus transire, quiescit: Sed pandens perque arma viam, perque ossa, relicta Morte fugit: superest telo post vulnera cursus. 470
2 At saxum quoties ingenti ponderis ictu Excutitur, qualis rupes, quam vertice montis Abscidit impulsu ventorum adjuncta vetustas, Fraugit cuncta ruens: nec tantum corpora pressa Examinat: totos cum sanguine dissipat artus. Vi tamen hostiles densa 3 testudine muros Tecta 4 subit virtus, armisque innexa priores Arma ferunt, galeamque extensus protegit umbo. 5 Quis prius ex longo nocuerunt missa 6 recessu, lam post terga cadunt: nec Grajū flectere jactum 670 Aut facili labor est longinqua ad tela parati Tormenti mutare modum: sed pondere solo Contenti, 7 nudis evolvunt saxa lacertis. 8 Dum fuit armorum series, ut grandine tecta Imocua percussa sonant, sic omnia telu Resput: at postquam virtus incensa 9 virorum 10 Perpetuam rupit defesso milite cratem, 11 Singula continuis cesserunt ictibus arma. Tunc adoperta levi procedit 12 vinea terra, Sub cuius 13 pluteis, & tecta fronte latentes 490 Moliri nunc ima parant, & vertere ferro Mœnia: nunc 14 aries suspensio fortior ictu

Incussus

Incussus densi compagem solvere muri Tentat, & impostis unum subducere saxis.

1 Sed 2 super & flammis, & magna fragmine molis,

Et sudibus crebris, & adusti roboris ictu Percussa cedunt 3 crates, frustra que labore Exhausto fessus repetit tentoria miles.

Summa fuit Grajū starent ut mania voti.

4 Vitro acies inferre parant: 5 armisque coruscas 500

Nocturnu vexere faces: audaxque juvenus Eruptit: non hasta viris, non letifer arcus,

Telum flamma fuit, rapiensque incendia ventus

Per Romana tulit celeri 6 munimina cursu.

Nec, quamvis viridi luctetur robore, lentas

Ignis agit vires: 7 tecta sed raptus ab omni

Consequitur nigri spatiosa volumina fumi:

Nec solum silvas: sed saxa ingentia solvit,

Et cruda putri fluxerunt pulvere cautes.

8 Procubuit, majorque jacens apparuit agger. 510

Spes 9 victis telluris abit, 10 placuitque profundo

Fortunam tentare mari. 11 non robore picto

Ornatas decuit fulgens tutela carinas,

Sed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,

Conferitur stabilis navalibus area bellis.

Et jam 12 turritigeram Bruti comitata 12 carinam

13 Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis,

1 Romanos saxis, sudibus, faciibusque submotus ab operibus & iu castra compulso, mox ipsa opera noctu incensa refert noster, sed poëta, sed Pompejanus, vide autem comment. 2 belli civilis. Muculo jam labefacta turris pars concidit. inermes cum infulis sese porta proripiunt Massilienses, &c. supplices orant ut Cæsaris adventus expectetur. Trebonius, quia Cæsar ma-

gnopere mandaverat ne per vim oppidum expugnari pateretur, induciarum quoddam genus misericordia motus fecit. Massilienses vero sine fide occasionem fraudis nacti languentibus Romanis atque ocio deditis, meridiano tempore igem operibus inferunt, qui secundo magnoque vento illatus aggerem, pluteos, testudinem, turres, tormentaque prius absumebat, quam quemadmodum accidisset animadverri posset. 2 Desuper, e muris. 3 Vluea & testudo cratibus tecta. 4 Eruptiones crebrae, maxime Albicorum, factæ. 5 Operiebant ignes scutis, ne adverterent Romani. 6 Opera Roman. turrim, pluteos, &c. 7 Omnia in fumum & flammam abeunt, neque ligna tantum aggeris & operum, sed & ipsa saxa in pulverem soluta defuunt. 8 Agger combustis, quæ continebant eum, trabibus, distuebant. 9 Romanis, ut vult poëta. 10 Bis quidem pugna certatum est navali, in superiore Brutus fuit superior. 11 Non ornabantur, non fulgebant naves tutelare numen in puppi pictum gerentes, compingebantur tantum rudi & subitaneo modo, ut esset unde milites pugnarent. infra vers. 556. 12 Navem Bruti prætoriam. infra vers. 553. 13 Naves longe 12, quas Arelate feri jusserat Cæsar, Annie Rhodani secundo deductæ in mare stationes ad insulam Stochada habebant. Stochades autem tres sunt insule, ab ora Ligurum ad Massiliam usque dispersæ, ab ordine dictæ 50715.

D 7

Stochadas

1 Massilienses
voluerunt
omnes vires
navalis pu-
gnæ eventui
committere.
antea quidem
pugna navali
certatum fue-
rat, sed levi-
ter, jam L.
Nasidius à
Pomp. cum
16 navibus
missus Domi-
tium Mas-
siliensesque
hortatus est,
ut rursus cum
Bruti classe,
additis suis
auxiliis, cou-
figerent.
2 Neque ar-
mant instru-
natque clas-
sem tantum
quam in mare
deductam
habuerant,
sed & veteres
ex navibus
productas re-
fecerunt, &c.
com. 2 de
bel. civ.
3 Reflexu.
Iamque rube-
scbat radius
mare, & athe-
re ab alto An-
vora in roseis
fulgebat lutea
bigæ. 4 Quieto. *Quum venti posuere, &c.* Virg. 7. Æn. quem locum sibi
imitandum proposuit hic noſter. 5 Compoſitum, pacatum, quasi prælio
accommodatum. 6 Massiliensi. ut ad v. 301. supra. 7 *Ei in tento luctan-
tur* *in mare tonſa.* i. remi. Virg. 7. Æn. * Romana classis promovebatur
in formam femilunæ, diductis in cornua utrinque navibus validioribus, re-
jectis in medium agmen liburnis & ratibus levioribus. 8 Et quadrirèmes,
9 Et naves quæ pluribus remis aguntur, quinquerèmes. 10 Varii generis
rates, biremes, unitermes. 11 Biremes Liburnæ celeres, à Liburniis popul.
Dalmatiæ, quibus in usu erant, dictæ. 12 Sex remigum ordinibus, hexetis.
13 Se, ingentis magnitudinis navem & longius in mare remos utrinque
protendit. 14 Quantum uno utrinque remorum idu possent committi
15 Non auditur præ clamore sese hortantium & concurrentium. 16 Rem-
mis insurgunt, deinde in transtra cadunt diductis ad pectora remis. *in transtris.*
17 Naves rostris ardentates, congressus impetu repulſæ, dissiluerunt in pup-
pibus, rano asserunt.

Stæchados arva tenens. nec non & Graja ju-
ventus

Omne suum fatis voluit committere robur :
Grandævofque senes misti armavit epeheis. 520

2 Accepit non sola viros, quæ stabat in undis
Classis : & emeritas repetunt navalibus alnos;

Vi matutinos spargens super aquora Phæbus
3 Fregit aquis radios, & liber nubibus æther,

Et 4 posito Borea, pacemque tenentibus Austris,
5 Servatum bello jacuit mare, movit ab omni

Quisque suam statione ratem, paribusque lacertis
Caesaris hinc pubes, hinc 6 Grajo remige classis

Tollitur : 7 impulsæ tonſis tremuere carina,
Crebraque sublimes convellunt verbera puppes. 530

* Cornua Romana classis, validaque triremes,
8 Quasque quater surgens extructi remigis ordo

Commovent, 9 & plures quæ mergunt aqore pinus,
10 Multiplices cinxere rates. * hoc robur aperto

Oppositi pelago. lunata fronte recedunt,
11 Ordine contenta gemino crevisse liburnæ.

Celsior at cunctis Bruti Prætoria puppis
12 Verberibus senis agitur, 13 molemque profundo

Invehit, & summis longe petit aquora remis.
Ut tantum mediis fuerat maris, 14 utraque classis 540

Quod semel excussis posset transcurrere tonſis,
Innumera vasto miscentur in æthere voces :

Remorumque sonus 15 premitur clamore, nec ulla
Audiri potuere tuba. tum carula verrunt,

Atq; 16 in transtra cadunt, & remis pectora prestant.
Ut primum rostris crepuerunt obvia rostra.

17 In puppim rediere rates, emissæque tela

1 Aera texerunt, vacuumque cadentia pontum.

2 Et jam diductis extendunt cornua proræ,
Diversaque rates laxata classe recepta. 550

3 Vt quoties ætus Zephyris, Eurisque repugnat,
Huc abeunt fluctus, illuc mare: sic ubi puppes

Sulcato varios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, hæc repulſit aquor.

4 Sed Grajis habiles, pugnamque laceſſere pinus
Et tentare fugam, nec longo frangere gyro

Cursum, nec tarde stæſſenti cedere clavo.
At Romana ratis 5 stabilem præbere carinam

Certior, & terra similem bellantibus usum.
Tunc in 6 signifera residenti puppe magistro 560

Brutus ait, 7 paterisne acies errare profundo?
Attribus & certas pelagi? jam conſere bellum :

Phocæciū medias rostris oppone carinas.
Paruit, 8 obliquas & præbuit hostibus 8 alnos.

Tunc quæcumque ratis tentavit robora Bruti,
Ictus viſta suo, 9 percussa capta cohesit.

Ast 10 alias manicæque ligant, teretesque catenæ,
Seque tenent 11 remis : 12 telto stetit aqore bellum.

Iam non excussis torquentur tela lacertis,
13 Nec longinqua cadunt jaculato vulnera ferro : 570

Miscenturque manus. 14 navali plurima bello
Ensis agit, stat quisque sua de robore puppis

Pronus in adversos ictus : multique perempti
In ratibus cecidere suis. cruor altus in undis

Spumat, & obducto concreſcunt sanguine fluctus,
15 Et quas immiſſi traxerunt vincula ferri.

Has prohibent jungi conſerta cadavera puppes,

remigibus minus peritis gubernatoribus nebantur, tum etiam gravitate
& tarditate navium, ut quæ subito ex humida materia factæ fuerint, impe-
diebantur, &c. comm. 1 civilis belli. 5 Ut supra v. 513. stabilem arcam
navibus bellis stationem firmam, & pugnæ statariæ pedestri pæne similem.
6 Prætoria, quæ signum præfert. 7 Certasne arte & navium agilitate, qui-
bus inferiores fumus? quin age conſerto bello comminus decernamus rem-
opponere itaque latera navium rostris Massiliensium. 8 Transversas naves.
9 Ita emendavit Io. Rutgersius lib. 1. Varia lect. c. 12. ex percussa & capta.
Naves in robustam & firmam Bruti Prætoria arce, rostris infixis, illis ad hæ-
ferre velut capte. 10 Alias Mass. naves unciis & manibus ferreis, harpago-
nibus & catenis injectis retinuerunt. 11 Pectinatim conuexis, vel transversis.
12 Coniunctis navibus stratum non apparuit mare. 13 Non vulnera
inſicta eminus, vel, non tela inſigentia vulnera. 14 Res agit conſerta
manu. 15 Neque per cadavera fluitantia coniungi poſſunt naves unciis &
harpagonibus tractæ, *Cruentis fluctibus, ac tarda peracta cadavera proræ.*
Iuv. Sat. 10.

1 Hyperbo-
lice.
2 Et jam utra-
que ex parte
divertuntur
proræ, exten-
duntur corn-
ua, classis
ordines lax-
antur, ut na-
ves hostiles
ſuſcipiant.
3 Remis
hinc iude im-
pelluntur mar-
is fluctus in
diverſas par-
tes, non ſe-
cus atque ubi
venti, in con-
trarium quam
ab æſtu maris
aguntur, un-
das rapiunt,
ut l. 2. v. 455.
4 Massilienses
& celeritate
navium &
ſcientia gubernatorum
conſiſi no-
ſtros elude-
bant, produ-
cta longius
acie circum-
venire no-
ſtros, aut
pluribus naves
adoris ſingulas, &c.
Noſtri minus
exercitatus

2 Aera

Semia-

Semanimes alii vastum subiere profundum,
 Hauseruntque suo permistum sanguine pontum.
 Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes, 580
 Fracturam subita ratiū periere ruina.
 Irrita tela suas peragunt in gurgite cades:
 Et quodcunque cadit 2 frustrato pondere ferrum,
 Exceptum mediis invenit 3 vulnus in undis.

4 Phocæcis Romana ratis vallata carinis,
 Robore diducto dextrum, laevumque ruetur
 Equo Marte latus: cuius dum pugnat ab alta
 Puppe 5 Tagus, Grajumque audax aplustre retentat,
 Terga simul pariter missis & pectora telis
 Transigitur. 6 medio concurret pectore ferrum, 590
 Et stetit incertus flueret 7 quo vulnere sanguis;
 Donec utrasque simul largus cruor expulit hastas,
 8 Divisitque animam, sparsitque in vulnera letum.
 Dirigit huc puppim miserū quoque dextra 9 Telonis,
 10 Qua nullam melius, pelago turbante, carina
 Audire manu 11: nec lux est notior ulli
 Crastina, seu Phœbum videat, seu cornua Luna,
 Semper puppibus componere carbasa ventis.
 Hic 12 Latia rostro compagem ruperat 12 alni:
 Pila sed in medium venere tremantia 13 pectus, 600
 Avertitque ratem morientis dextra 13 magistri.
 14 Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
 Excipit immisissimū suspensa per illa ferrum,
 15 Affixusque rati, telo retinente, pependit.

Stant gemini fratres, secunda gloria matris,
 Quos eadem variis genuerunt 16 viscera satis:
 17 Discrevit mors seva viros: utrumque relictum
 Agnoverunt miseri, 18 sublato errore, parentes,
 19 Aeternis causam lacrymis: tenet ille dolorem
 Semper, & amissum fratrem lugentibus offert. 610

1 Tela aber-
 rantia ab iis
 in navibus
 in quos desti-
 nata fuerant,
 conficiunt
 alios natantes
 in mari.

2 Nisi irrito.
 3 Quem vul-
 neret.

4 Romana
 quædam navis
 obfessa
 à duabus navibus Mas-
 silienisum,
 militibus val-
 lidis ab utra-
 que parte
 navim de-
 fendentibus,
 diu propu-
 gnata est, ita
 ut neutro se
 inclinaret
 victoria.

5 Rom. niles
 conatus
 revellere &
 retinere orna-
 mentum na-
 vis Mas-
 silienis.

6 Vtriusque
 haste cuspidi
 sibi obvia facta
 est in me-
 dio corpore.
 7 Anticoe è
 pectore, an
 postico è tergo.

8 Ex utroque vulnere emisit. 9 Massiliensis navis gubernatoris. 10 Qua, non alteri melius paraverunt naves, mari turbato & cursum impediente. 11 Neque alius quisquam melius explorabat præsentibusque ventura diei ventos tempestatemque ex aspectu Solis aut Luæ. 12 Romana navis. 13 Telonis. 14 Massiliensis quidam, occupatus manu Telonis cæsi. 15 Telo, quo vulneratus est, attingebatur navi. 16 Vterus. 17 Imitatio Virgiliana. Dancia Larida Tymberique similia proles, Indiscreta suis gratibus error, At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas, &c. lib. 10. An. 18 Interfecto altero. 19 Qui cum fratrem cæsum præsentet, memoriam usque illius apud parentes lugentes non sinit interire.

Quorum

Quorum alter, 1 mistis obliquo pectine remis
 2 Ausus Romana Graja de puppe carina
 Injettare manum: sed eam gravis insuper ictus
 Amputat: illa tamen nixu quo prenderat, hasti,
 Dirigitque tenens strictis immortalua nervis.
 Crevit in adversis virtus: plus nobili ira
 3 Truncus habet: fortique instaurat prælia læva,
 4 Rapturusque suam procurrat in aquora dextram:
 5 Hac quoque cum toto manus est abscissa lacerto.
 6 Lam clypeo, telisque carens, non conditur ima 620
 Puppe, sed expositus, 7 fraternaque pectore nudo
 Arma tegens crebra confixus cusptide perstat:
 8 Telaque multorum leto casura suorum
 Emerita jam morte tenet. 9 tum vulnere multo
 Effugientem animam lassos collegit in artus:
 Membraque contendit toto quicumque manebat
 Sanguine, & hostilem, defectu robore membrum,
 Insluit, solo nociturus pondere, puppim.
 Strage virum cumulatata ratis, multoque cruore
 Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus. 630
 At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
 Ad summos repleta foros, descendit in undas,
 Vicinum involvens contorto vertice pontum.
 Equora discedunt mersa diducta carina,
 Inque locum puppi cecidit mare. Multiague ponto
 Præbuit illi dies vari miracula fati.
 10 Ferrea dum puppi rapidos manus inserit uncus,
 Affixit Lycidam, mensus foret ille profundo,
 Sed prohibent socii, suspensaque crura retentant.

chus in Cæs. & Val. Maxim. lib. 3. cap. 2. 3 Mutilatus ipse & mancus, dextra manu amputata. 4 Inclinat, projecta sinistra ad iudiciendum dextram. 5 Læva, cum magna parte brachii. 6 Destitutus jam sinistra quæ clypeum, dextra quæ tela gestaret. 7 Emphaticè. Nudi corporis objectu tegens fratrem armatum. 8 Excipit tela casura in mortem suorum ipse jam omni mortis certæ munere defunctus. Sumpta metaphora à militibus qui stipendii defuncti à militia eximuntur vocanturque Emeriti. 9 Jamque deficientem per vulnera animam emissurus, vires, quæ reliquæ erant, collegit, intenditque, ut hostilem navem iactans pondere suo obrueret, quæ cadaveribus pressa, ictibus quassa & soluta tandem defecit mersa. 10 Immissa à Romanis harpago navi Mass. corripuit Lycidam quendam, quem dum focil retinere conatur, discepsus est divisusque, diffusus à superiore corporis parte vitalium capaci sanguinis, iuteridit in mare. ita inferior pars ab imo ventre ad talos statim defecit, superior vero pars, in qua pulmo, hepar, cor, cerebrum, membra vitalia, diu luctata restitit; leuitique interit.

1 Implicitis
 pectinatim
 remis dua-
 rum navium,
 Romana &
 Massiliensis.
 supra vers.
 566.

2 Vel ex hoc
 loco vide
 quam Cæsar-
 rianis iniquus
 sit poeta, qui
 Massiliensi
 id tribuit
 quod erat
 Acilii militis
 Cæsaris, id
 quæ fide trium
 testium locu-
 pletiss. Suet-
 tonii Cæs.
 cap. 68. Acil-
 ius miles Cæ-
 sari navali
 ad Massiliam
 prælio, injecta
 in puppem ho-
 stium dextra
 & abscissa,
 memorabile
 illud apud
 Græcos Cyme-
 geri exemplum
 (Herod. 6.
 Iust. 2.) im-
 mensus transiit
 in navem,
 umbone ob-
 rivos agens.
 Idem Plutar-

Scanditus

1 Sunt qui referunt hos versus à Luciano recitatos, Neronis iussu incisissibi venis & profluente sanguine. Alii eos illum protulisse autumant, quos habes lib. 9. vers. 811. Tacitus Annal. 15.
 2 Sanguinis, in quo vita.
 3 Tam spaciola mortis porta, vulnere tam amplo.
 4 Vix abtulerunt, tradideruntque morti.
 5 Milites unius navis pugnae nimis intenti, omnes se conferunt alterum latus ab hostibus oppugnatum defenduri, atque ita navem pondere inclinatam invertunt.
 6 Inversa navis milites conclusos demersit.
 7 Natate non licuit.
 8 Misererrima apparuit una leti facies cum interceptetur à duabus navibus concurrentibus, juvenis quidam natans, rostris navium in medio juvenis pectore collisis.
 9 Erata costra.
 10 Sanguis intestinis mixtus ejicitur ore, velut sanies.
 11 A recedentibus rostris dejecto corpore, per vulnus pervium transmissa sunt aquae.
 12 Navis ejusdem Massiliensis fractae milites ac naucae conati vitæ suae confulere sociam navem nataando petunt prensantque, licet interditi ab his, qui in navi erant, subversionem tentantibus, si illi admitterentur.
 13 Navis sociorum.
 14 Desuper, in navi.
 15 Navium prensantium.
 16 Massiliensium.
 17 Amputata scilicet.
 18 Non natantes, brachiis jam destitutos.
 19 Iamque deficientibus utrinque telis, furor arma commisit, & quod quique reperit in Rimanis, telum inajacit. Virg. Aen. 1. & 7.

1 Scinditur avulsus: nec, sicut vulnere, sanguis 640
 Emicuit lentus: ruptis cadit undique venis,
 Discursusque anima diversa in membra meantis
 Interceptus aquis, nullius vita peremti
 Est 3 tanta dimissa via. pars ultima trunci
 Tradidit in letum vacuos vitalibus artus,
 At tumidus qua pulmo jacet, qua viscera fervent,
 Haeserunt ibi sata diu: luctatque mulierum
 Hac cum parte viri 4 vix omnia membra tulerunt.

5 Dum nimium pugnae unius turba carina
 Incumbit prono lateri, vacuumque relinquit, 650
 Qua caret hoste, ratem: 6 congesto pondere puppis
 Versa, cava texit pelagus, nauasque carina:
 7 Brachia nec licuit vasto saltare profundo,
 Sed clauso periere mari. Tunc 8 unica diri
 Conspecta est leti facies, cum sorte natantem
 Diversa rostris juvenem fixere carina.
 Discessit medium tam vastos pectus ad ictus:
 Nec prohibere valent obrivitis ossibus artus.
 Quo minus 9 ara sonent, eliso ventre, 10 per ora
 Ejectat saniem permixtus viscere sanguis. 660

11 Postquam inhihent remis puppes, ac rostra recedunt,
 Disjectum in pelagus perosso pectore corpus
 Vulneribus transmisit aquas. 12 pars maxima turba
 Nauasque, jactatis morti oblectata lacertis,
 Puppis ad auxilium sociæ concurrunt: at illi
 13 Robora cum vetitis prensarent altius ulnis,
 Nutaretque ratis populo peritura recepto:
 Impia turba 14 super medios ferit ense 15 lacertos:
 Brachia liquentes 16 Graja 17 pendente puppe,
 A manibus cecidere suis: non amplius unda 670
 Sustinuerit 18 graves in summo gurgite truncos.
 19 Iamque omni fufis nudato milite telis,

Invenit

Invenit arma furor: remum contorsit in hostem
 Alter: at hi tortum validis 1 aplustre lacertis,
 Avulsisque rotant excusso remige 2 sedes.
 In pugnam frégere rates. 3 sidentia pessum
 Corpora casa tenent, spoliante cadavera ferro.
 Multi inopes teli, jaculum letale revulsam
 Visceribus traxere suis, & 4 vulnera lava
 Oppressere manu, validos dum prebeat ictus 680
 Sanguis, & hostilem cum torserit, exeat hastam:

Nulla tamen plures hoc edidit aquore clades,
 5 Quam pelago diversa lues. nam 6 pinguibus ignis
 Affixus tead, & tecto sulfure vivax
 Spargitur: at faciles præbere alimenta carina
 Nunc 7 pice, nunc liquida 8 rapuere incendia 7 cera.
 9 Nec flammæ superant unda: 10 sparsisq; per aquor
 Iam ratibus, fragmenta ferus sibi vendicat ignis.
 Hic recipit fluctus, exinguat ut aquore flammæ:
 11 Nulle modos inter leti, mors una timori est,
 Qua capere mori. Nec cessat naufraga virtus,
 12 Vela legunt dejecta mari, ratibusque ministrant:
 Incertæque manus ictu laqueante per undas
 Exercent. nunc rara datur si copia ferri,
 Utuntur pelago. savus complectitur hostem
 Hostis, & implicitis gaudent subsidere membris,
 Mergentesque mori. Pugna fuit unus in illa
 Eximius 13 Phocæus 14 animam servare sub undis.
 15 Scrutarique fretum si quid mersisset arenis, 700
 Et nimis affixos unci convellere morsus,
 Adductum quoties non senserat ancora funem.
 Hic ubi compressum 16 penitus deduxerat hostem,
 Victor & incolumis summas remeabat in undas,
 Sed se per 17 vacuos credit dum surgere fluctus,

correctæ sunt. 9 Non extinguere valent ignes aquæ. 10 Et ipsa fragmenta tabulaque lacerarum ratium sparse coripiunt ignem. 11 Et cum innumera circumflarent mortis genera, illud tamen solum timebant, quod instaret, incendium, puta naufragium, &c. nec ultra cæca timens alimde fuit. Horat. ode 13. lib. 1. 12 Qui navibus fractis natant, colligunt tela stantantia, ministrantque focis qui sunt in ratibus, quo & debili & incerto propter fluctus ictu petunt hostes, eosque, si deficiant tela, mari submerguunt, etiam cum suo periculo. 13 Massiliensis, supra vers. 340. uti nator egregius. 14 Spiritum retinere. 15 E fundo aliquid repetere, & anchoram sub aquis solvere, si fune refigi non possit. 16 Funditus demerserat, ipse emeriturus, uti adserat, 17 Non occupatos navibus.

1 Navis ornamentum.
 2 Transtra.
 3 Subsidencia vel sub pedibus jacentia sic. l. s. vers. 616.
 4 Ut sanguinem sifterent, viresque sibi suppeterent, quoad hastam illum suis visceribus extraxerant in hostem misissent: rum libenti animo spiritum emissurum. 5 Quam ignis, qui aquæ contrarius.
 6 Phalaricæ sagittæ è teadis oleo incendiario, pice, bitumine, nitro, sulphure & resina involuta: è balistis in naves emittuntur, qui ignis Græcus dicitur est Wildiser.
 7 Qua navisangebantur ad iniquas committendas.
 8 Concepere ignem, igne

1 Puppibus

1 Ratibus illis, depreffus est.

2 Alii remos impediunt, fugientes hostes morantur.

3 Ne morentur inulti.

4 Multi ut socios putarentur, interpostuerunt corpora sua vulnerata hostium rostris objecta.

5 Militem Rom.

6 Miles Massiliensis.

7 Vide lib. 1. vers. 229.

8 Pila plumbea.

9 Sedes has intellige suas oculorum.

10 Nervos.

11 Ictum lethalem esse putat.

12 Collocate me, ut balistas soletis, retum ad proicienda tela in hostes.

13 Se hortatur.

14 Intermortuusque habet quod feriat loco viventi.

15 Sui ipsius cæci.

16 Massiliensis.

1 Puppibus occurrit, tandemque sub aequore manist.

2 Hi super hostiles jecerunt brachia remos, Et rarium tenere fugam. 3 Non perdere letum Maxima cura fuit, 4 multus sua vulnera puppi Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.

Stantem sublimi 5 Tyrrhenum culmine prora
6 Lygdamus excussa 7 Balearis tortor habena

8 Glande petens, solido fregit cava tempora plumbos.
9 Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit

10 Vincula, procumbunt oculi, stat lumine raptro Attonitus, 11 mortisque illas putat esse tenebras.
At postquam membris sensit constare vigorem,

Vos, ait, ô socii, 12 sicut tormenta soletis,
Me quoque mittendis relictum compositæ telis.

13 Egero quod superest anima Tyrrhene per omnes Bellorum casus. 14 ingentem militis usum Hoc habet ex magna defunctum parte cadaver :

Viventis feriere loco, sic fatus in hostem
15 Cæca tela manu, sed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc juvenis generosi sanguinis 16 Argus,

17 Qua jam non mediis descendit in ilia venter ;
18 Adjuvitque suo procumbens pondere ferrum.
Stabat 19 diversa vincta jam parte carina

Infelix Argi genitor, (non ille juvenia
Tempore 20 Phocæis ulli cessurus in armis ;
Victum avo robur cecidit, sefususque senecta

21 Exemplum, non miles erat) qui 22 funere viso,
Sæpe cadens longe senior per transtra carina
Pervenit ad puppim, spirantesque invenit 22 artus.

Non lacryma cecidere genis, non pectora tundit,
23 Distentis toto riguit sed corpore palmis.
24 Nox subit, atque oculos vasta obduxere tenebra.

Et miserum cernens agnoscere desinit Argum.
25 Ille caput 26 labens, & jam languentia colla
Viso patre levat: vox fauces nulla 27 solutas

17 Supra umbilicum. 18 Et ipse in telum proctum-
16 Massiliensis. 19 In prora, nam filius in puppi, mox vers.
20 Massiliensis. supra vers. 340. 21 Excitator virtutis alie-
22 licet viribus per annos exhaustus ipse non pugnaret. 22 Filii-
23 Extentis manibus pedibusque, extremis partibus calore destitutis & ri-
24 Mortis caligo seu animi deliquium obrepat patri exanimato &
25 hili cæde. 26 Argus. 27 Inclinarum. 27 In morte reolutas.

Profea

Prosequitur: 1 tacito tantum petit oscula vultu,
Invitatque patris claudenda ad lumina dextram.

2 Ut torpore senex caruit, viresque cruentus
Capit habere dolor, 3 Non perdam tempora dixit,
A sævi permissa Dei, jugulumque senilem
Confoldiam. veniam misero concede parenti,

Argæ, quod amplexus, extrema quod oscula fugi.
4 Nondum destituit calidus tua vulnera sanguis,
Semianimisque jaces, & adhuc potes esse superstes.

Sic fatus, 5 quamvis capulum per viscera missi
Polluerat gladii, tamen alta sub aquora tendit
Præcipiti saltu. letum præcedere nati
Festinantem animam morti non credidit uni.

Inclinant jam fata 6 ducum : nec jam amplius
anceps

Belli casus erat: 7 Graja pars maxima classis
Mergitur: ast 8 alia mutato remige puppes
9 Victores vexere suos: navalis pauca

Præcipiti tenere fuga. Quis in urbe parentum
Fletus erat! quantus matrum per litora plandus!
10 Conjux sæpe sui, confusus vultibus unda,

Credidit ora viri, Romanum amplexa cadaver :
Accensisque rogis miseri de corpore trunco
Certavere patres. at Brutus in aequore victor,

11 Primus Casureis pelagi decus addidit armis.

miseræ vitæ usura mihi à diis haud æquis concessa, sed conf. jug. 4 Ex-
pecta, habebis me supremi itineris comitem, nolo tibi superesse, antevitam
certe. 5 Præoccupare filii mortem festinans duplici voluit mortis ancho-
ramitti. gladium capulo tenus in viscera adegerat, inde se in mare præcipi-
tavit. 6 Massiliensium, L. Domitii, & L. Nasidieni. vide adnotata ad
vers. 29. & 916. supra. sed vide an dicat, inclinare fata ducum Rom. &
Massi. Bruti jam victoris, Domitii victi. 7 Massiliensis. supra vers. 340.

Ex Massiliensium classe quinque sunt depressæ, quatuor capræ. comment. ci-
vilis belli 2. 8 Capræ. 9 Romanos. 10 Litori appulsa cadavera lace-
ra jam atque exesa non agnoscebantur. uxores itaque cadavera Romano-
rum pro suis amplexæ sunt. Patres contendebant de cadaveribus que suo-
rum hiorum esse volebant, ut ea cremarent. 11 Primus è Cæsarianis du-
cibus navalis pugnae gloriam addidit terrestribus Cæsaris victoriis.

1 Vultu gestuque petit extrema illa munera, osculi spiritum supremum excipientis, & dextra oculos comprimentis. Necessitudine enim proxime conjunctus morientibus oculis clausit apud veteres, & exspirantem deoscularus, fugientem ore animam excepit. Extremo si qui super halitus errat. Ore lo-
gum. Virg. l. 4. An.

2 Vbi exanimi torpore ejecto respiravit senex, ad se rediit, recepitque à dolore vires. 3 Non fruar

LIBER IV.

1 In Hispania, Hesperia in ultima bellum gerit Caesar.
 2 Duces enim Pomp. omnium rerum inopia pressi se Caesari dederunt. iura vers. 354.
 3 Multum adiuventi & momenti allaturum Caesari melius persequituro summam & caput belli, postquam desisset ipse timere, Pompejus sperare auxilium à legatis suis legionibusque in Hispania.
 4 Potestate aequali, fide & amore mutuo,

AT procul¹ extremis terrarum Caesar in oris Martem saxus agit² non multa cade nocentem,

3 Maxima sed fati ducibus momenta daturum.

4 Iure pari rector castris Afranius illis, Ac Petrejus erat: concordia duxit in aquas Imperium commune vices tutelaeque valli.

Pervigil alterno paret custodia signo.

5 Hic prater Latias acies erat impiger Astur, Vetonisque leves, profugique à gente vetusta Gallorum Celta miscens nomen Iberis.

6 Colle tumet modico, lenique excrevit in altum

Pingue solum tumulo: super hunc fundata vetusta

Surgit Ilerda manu: placidis pralabitur undis

Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,

Saxeus ingenti quem 7 pons amplectitur arcu,

Hybernas passurus aquas: 8 at proxima rupes

Signa tenet Magni: 9 nec Caesar colle minore

Castra leuat: 10 medius dirimit tentoria iurges.

11 Explicat hinc tellus campos effusa patentes,

Vix oculo prendente modum, camposque 12 coerces

13 Cinga rapax, vetitus fluctus, & litora cursu

Oceani pepulisse suo: nam 14 iurgite misto,

cura pari, & alterna imperii vice in tutandis castris. Adventu enim Vibullii Rufi à Pompejo missi, Afranius, Petrejus, Varro, legati Pompeii officia inter se partiuntur, ut Varro cum duabus legionibus ulteriorem Hispaniam tueatur: Petrejus cum 2 legionibus & auxiliis Lusitaniae, Celtiberiae, Cantabriae, &c. ad Afranium proficiat, qui ipse Hispaniae citerioris partem max. cum 3 legionibus obtineat, constituentque bellum ad Ilerdam propter loci opportunitatem gerere. 5 Prater Rom. legiones quinque, erant in Petreji & Afranii castris, Asturum, Vetonum, Celtiberorum (qui ex Celtis, Gallia sua reliqua, & Pyrenaeos saltus transgressis ad Iberum fl. confederat, oriundi erant) & aliarum Hispaniae utriusque gentium cohortes 80. equitum 3000. 6 In colle leviter ascendenti sita est Ilerda, in solo fessili, XX M passus ab Ibero, citra Sicoris fl. 7 Pons iste erat ab occidenta parte Ilerdae, & in potestate Afraniorum. 8 In colle Ilerdae vicino Pompejani castra habebant. 9 In alio sub castris Afranii Caesar attollit castra. 10 Sicoris (inquit Sulpitius) interluit utraque castra, verum cum Ilerda, & utraque castra fuisse citra Sicoris videantur ex iis quae acta utriusque fuerint: locum hunc vix explicabilem fatetur Glareanus, nisi intelligatur aliquam Afraniorum partem ultra flumen fuisse. vide notam ad 147. v. infra. 11 Hinc se per planum extendit campus, ultra quam oculis possit prospici. 12 Terminat. 13 Fl. ab orientali castrorum parte, uti Sicoris ab occidenta. 14 Sub Ilerda in fluit Iberum, qui fl. adimit nomen Cingae, nomen dat Iberiae.

Qui praestat terris, aufert tibi nomen Iberus.

1 Prima dies belli cessavit Marte cruento,

Spectandaque ducum vires, numero saepe signa

Expofuit: piquit² sceleris: pudor arma furentium

Continuit: patriaque, & ruptis legibus unum

Donavere diem. 3 prono tum Caesar Olympo

4 In noctem subita circumdedit agmina fossa,

5 Dum prima praestant acies, hostemque sefellit, 70

Et prope confertis obduxit castra manipulis.

6 Luce nova collem subito conscendere cursu,

Qui melius tutam castris dirimebat Ilerdam,

Imperat. huc 7 hostem pariter terrorque, pudorque

Impulit: & rapti tumulum prior agmine cepit.

8 His virtus, ferrumque locum promittit: 7 at illis

Ipse locus. 9 miles rupes 9 oneratus in altis

Nititur: 10 adversoque acies in monte supina

Haeret, & in tergum castrum, umbone sequentis

Erigitur. nulli telum vibrare vacabat, 40

Dum labat, & fixo firmat vestigia pilo.

Dum scopulos, stirpesque tenent atque 11 hoste relicto

12 Cadunt ense viam. vidit lapsura ruina

Agmina dux, 13 equitemque iubet succedere bello,

Munitumque latus laevo producere gyro.

Sic pedes ex facili, nulloque urgente receptus,

14 Irritus, & 15 victor subdulto Marte pendit.

Haestenus armorum discrimina. cetera bello

Fata dedit 16 varius incertus motibus aer.

post hos opus in occulto acies tertia faciebat. sic omne prius est perfectum, quam ab Afranio intelligeretur castra muniti. Comment. 2 civilis belli. 5 Afranius Petrejusque operis impediendi causa, copias suas ad iussum montis radices producant, & praelio lacessunt, neque idcirco Caesar opus intermitit, &c. 6 In plantis inter oppid. Ilerdam & Afranii castra tumulus erat, quem si occupasset Caesar, omni comitatu ab oppido & ponte se interclusurum hostes sperabat. eductis itaque legionibus 3 aciem instruit, unius legionis antesignanos praecurrere atque occupare eum tumulum iubet. quare cognita, cohortes Afranii quaedam brevioriter itinere eundem occupant, repelluntque Caesarios, hic autem & sub ipso oppido horis quinque pugnatum est. 7 Afraniani. 8 Caesariani. 9 Armis. 10 Supino pectore arduum collem ascendentes milites Caesaris & retro castris nisi sequentium à tergo clypeis sustentati fuissent. 11 Non directo in hostem toto, non habito hostis respectu. 12 Virgulta amputantes & vepres, viam sibi aperiunt. 13 Submissus à Caesare equitatus, latera peregritans, commodiorem ac tutiorem suis receptum dat. 14 Re infecta. 15 Dirempto praelio, utriusque superiores discessisse existimaverunt. 16 Biduo quo haec gesta sunt, tanta tempestas coorta est, ut nunquam illis locis majores aquas fuisse constaret, &c. Comment. 2.

1 Primo die post castra collocata, nihil gestu est, copias tantum utriusque educerunt atque ostentaverunt. 2 Belli civilis.

3 Vespere Olympum claudente, id est Sole occidente.

4 Caesari ubi cognovit per Afranium stare, quo minus praelio dimicaretur; ab infimis radicibus montis, intermissis passibus 400, castra facere constituit. à fronte contra hostem pedum 13 fossam fieri iussit, prima & secunda acies in armis permanebat.

1 Propter Aquilonem couriuum gelida & sicca præcesserat hyems, neque nubibus gravidis dissolvi licitum congelato aere.

2 Ita Virgilius; penetrabile frigus adu-
vat Perusii
artus membra
torrida gelu,
dixit. Liv.
l. 21. & Tacit.
lib. 13. *Am-
busti multo-
rum artus vi
frigoris. quod
prius dixerat
Xenophon.
ἦν ὁ χιὼν πολ-
λὸν ἔχων
ἔυρας, ὡς τὸ
ὕδαρ. &c. καὶ
τὸν ἄλλων
πύλων καὶ
πίσῃ ἀπαιού-
τῳ καὶ ὡς.*

1 Pigo bruma gelu, sicisq; Aquilonibus harenis,
Æthere constricto pluvias in nube tenebat.

2 Vrebat montana nives camposque iacentes

3 Nou duratura conspecto sole pruina.

4 Atque omnis propior mergenti sidera cælo
Aruerat tellus hyberno dura sereno.

5 Sed postquam vernus calidum Titana recepit
Sidera 6 respiciens delapsa portitor Hellen,

Atque iterum 7 aquatis ad iusta pondera Libra
Temporibus 8 vicere dies: 9 tunc, sole relicto,

Cynthia quo primum cornu dubitanda resulsit, 10
Exclust 10 Boream, 11 flammæque accepit ab Euro.

12 Ille suo nubes quasq; inuenit in axe,

Torsit in occidentum 13 Nabatais flatibus orbem.

Et quas sentit Arabs, & quas 14 Gangetica tellus

Exhalat nebulas, quicquid concrefcere 15 primus

Sol patitur, quicquid 16 cæli fuscator Eois

Impulerat Corus, 17 quicquid defenderat Indos:

Incendere diem nubes 18 oriente remota,

Nec medio potuere 19 graves incumbere mundo,

Sed nimbos rapuere fuga. 20 vacat imbribus Arctois,

Et Notus; in salam Calpen fluit humidus aer.

21 Hic ubi jam Zephyri fines, & summus Olympi

Nequetamen Aristoteli assentior, qui 4. Meteor. feri hoc vult
διὰ τὸ σπῆλαιον ἢ ἀντιπεριστάτω τὸ θεμεῖον. Sed propter calorem ionatum
restinctum in herbis plantisque, humoremque viduum à frigore depulsum,
ita ut tanquam ignis calore adultæ inarescant. *Ἰσχυρὸς ἐν τῷ ἄρῳ ὁ βροχὸς ἀπὸ τοῦ
& mox, κατὰ φύσιν ὄρη, καὶ ἴσην ἰσχυρὸν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄρῳ ὡς πῦρ,
tanquam ignis. Eccles. cap. 33. 3 Primo sole solvenda. 4 Atque omnis
tellus Hesperia, Occidentem, quo mergi videntur stellæ, subiecta aruerat con-
stricta hyberno gelu & frigore. 5 Postquam vero Sol ingressus est signum
Arietis quo vinctus Phryxus pontum transfretasse fingitur, delapsa sorore Hel-
le, quæ ponto nomen reliquit. 6 Effugiat averlo capite respiciens Arietem,
7 Aquata jam nocti die. Aquino & to verno; perinde ac Autumnali, ubi sol
Libram ingreditur. 8 Dies longiores fuere noctibus. 9 Tunc Lunæ à
coitu novæ, recedentis à Sole cornua nondum apparebant. *Si nigerrimus obliquus
compendit area cornu, Maximus agricolis pelagos; parabitur imber.* Vir. i. Geor.
10 ἀδρρυγίτην, serenitatis jam per totam hyemem autorem, pluvia que ab-
Boream. 11 Calorem arcuboreni, venti pluvia que præ sagia. *Uenio semper
nubes aurea Phæbe.* i. Geor. 12 Eurus nubes omnes ex Eois partibus impulsi
in Occiduas. 13 Eois Nabatai autem incolæ sunt Arabiæ Felicis. 14 In-
dia, quam Gaogis perlabitur. 15 Oriens, nobis matutinus. 16 Eorum co-
elum obscurans iudicis nubibus Corus. 17 Quacunque nubes Solis actum
Indis aruerat, ardoremque temperaverat. 18 Euri impetu actæ ex
oriente. 19 Aqua plene. 20 Nec non ab Arcto & Noio congeruntur
nubes in Hispaniam, ubi Calpe promontorium Bæticæ, una c. columnis Her-
culis, Gibraltar. 21 Hic, ad extremum Occidentem, unde Zephyrus flare,
& cœlum pronum mari coniungi vulgo creditur, conglobatæ nubes haren-
bant, ut citius progredi inhibita.*

Cardo

Cardo tenet Tethyn, vetita transcurrere densos

Involvere globos, 1 congestumque aeris attri

Vix recipit spatium, quod separat æthere terram;

Iamque 2 polo pressa largos densantur in imbres;

Spissatæque fluunt: 3 nec servant fulmina flammæ.

Quamvis crebra micent: exstinguit fulgura nimbis.

4 Hinc imperfecto complectitur aera gyro

Arcus, vix ulla variatus luce colorem,

Oceanumque bibit, raptosque ad nubila fluctus

Pertulit, & cælo defusum reddidit aquor.

5 Iamque Pyrenæas quas nunquam solvere Titan

Evaluit, fluxere nives, fractoque madescunt

Saxa gelu: * tum, quæ solis è fontibus exit,

Non habet unda vias: tam largas alveus omnis

A ripis accepit aquas. jam 5 naufragæ campo

Cæsaris arma natant, impulsæque gurgite multo

Castra labant: alto restagnant flumina vally.

6 Non pecorum raptus faciles, non pabula merfi

Villa ferunt sulci: testatam errore viarum

Fallitur 7 occultos sparsus populator in agros.

8 Iamque comes semper magnorum prima malorum

Sera fames aderat: nullogue obsessus ab hoste

Miles eget * toto 9 censu non prodigus eruit

10 Exiguam Cererem. 11 Pro lucris pallida tabes!

Non deest prolato jejunis venditor auro.

Iam tumuli, collesque latent: jam flumina cuncta

Condidit una palus, vastaque voragine merfit;

1. Georg. *Ecc. autem bibit arcus, plues, credo hercle hodie.* Plauti Curculio-
7 E Pyrenæis montibus liquefactæ defluunt nives. Ita Com. 1. de bello ci-
vili. tum autem ex omnibus montibus nix profluat, ac summæ ripas fluminis
superavit, pontesque ambos, quos C. Fabius fecerat, uno die interrupt, &c.
* Fluvius exundans non capit suus alveus. *Expulsa ruunt per apertos flu-
mina campos.* 5 Quasi naufragi in summa aqua totis campis Cæsaris castra
& milites fluitarunt. 6 Cinga & Sicoris, inter quæ fl. castra Cæsaris posita
sunt, spatio millium 30 transferri nullibi poterat, neque frumentum suppor-
tate civitates quæ ad amicitiam Cæsaris accesserant, neque pabulum progre-
di aut progressi longius redire in castra poterant, &c. Com. 1. 7 Aqua
tectos. 8 Restagnatio magnas difficultates Cæsaris exercitui attulit & quasi
obidione pressit, jamque comæatus inopia ad denarios, cui in singulos mo-
dios annonæ pervenerat, militum vires diminuta, atque incommoda iudies
augebantur. 9 Peculio, stipendio, patrimonio. 10 Frumenti modicum,
vel panis frustum parvum. 11 Exclamatio in famis capones & instro-
res, qui panem suum ipsi famelici precio vendunt. De avaro ejusmodi, qui
in obidione Prænestina murem captum ducentis potius devaris venderet
quam ipse leniendæ famis gratia edere voluit, adeoque perit, vide Liv.
l. 23. Front. 4. c. 5. Plin. l. 8. c. 57.

1 Et spacium,
quo distat
terra ab æ-
there, vix re-
cipit concepi-
entium nubium.
2 Nubes coac-
tæ in aere
dissolvuntur
in pluviam.
3 Extinguuntur enim à
nimbis.
4 Non ut
alias in arcum
incurvata è
fulgore Solis
in nubem
concavam &
roridam ex
adverso si-
tam reflecto,
sed propter
densitatem
nubium, nec
coloribus dis-
tincta nec
arcu com-
pleta, concipit
Iris aquas,
alimentiæque
nubibus ad-
fert, attollit
aquas maris
refunditque
in terras, &
bibit ingens
Arcus. Virg.

E

Absorpsit

1 Fluctibus & impetu ipsa inundatio vehemencior aestu maris.

2 Neque propter tenebras deusas apparuit Sol ortus, aut discernatur dies à nocte.

3 Quales tenebrae hyemaeque perpetuae urgent plagas extremis utriusque polo subjectas, siderum aspectus experies, frigore steriles.

4 Sed suo frigore temperavit aestum zonae mediae, ut interjecta sint habitabiles.

5 Apostrophe ad Iovem & Neptunum, cum voto ut bellum civile diluio mergant.

6 Cui in divisione regni Saturni cecidit imperium

pelagi sorte secunda. 7 Iupiter. 8 Neptunus. 9 Non deferant fluvii aquas suas in mare; sed repellantur.

10 Neptunum tridente, terra motu qualifata tellus iter annibus aperiat. 11 Huc, in Hispaniam fluvios divertant ex Germania & Gallia Rhenus atque Rhodanus, huc confluant aves à montibus Rhiphaeis, huc stagna, lacus, paludes. 12 Sed desistunt ad modicum temporis Caesarem & leviuscula calamitate territum ampla mox & indigentior insequuta est Fortuna. 13 Præteritam noxam insequentem successu abunde compensantes. 14 Dispergendis nubibus atque in raritatem & candorem vellerum attonandis valens. *νίψα προπάρεθιν, Οία πάλισα πικροσιν λωτέρα.*

15 Sub occasum Solis, rubor erat insequentis diei serentis praesagium, vel, die illucescente primum rubescebat coelum, non tenebris offusum, ut modo vers. 103. 16 Decidit, quicquid pluviarum in nubibus suspensum erat. 17 Alveo iam suo Sicorim capiente; cessante inundatio.

Absorpsit penitus rupes, ac testæ ferarum 100

Derulit, atque ipsas hausit: subitisque frementes

Vorticibus contorsit equos, & reppulit æstus

Fortior Oceani: nec Phæbum surgere sentit

Nox subtexta polo: rerum discrimina miscet

Deformis cæli facies, junctaque tenebra.

3 Sic mundi pars ima jacet, quam zona nivalis,

Perpetuaque premunt hyemes: non sidera cælo

Vlla videt, sterili non quicquam frigore gignit.

4 Sed glacie medios signorum temperat ignes.

5 Sic, o summe parens mundi, sic 6 sorte secunda 111

Æquorei rector facias Neptune tridentis:

Et 7 tu perpetuis impendas æra nimbis:

8 Tu remeare vetes quoscunque emiseras æstus:

9 Non habeant amnes declivem ad litora cursum,

Sed pelagi referantur aquis: 10 concussaque tellus

Laxet iter fluvius. 11 hos campos Rhenus inundet.

Hos Rhodanus: vastos oblique 12 flumina fontes.

Rhiphaas huc solve rivas, huc stagna, lacusque.

Et 13 pigras, ubicunque jacent, effunde paludes:

Et miseris bellis civilibus eripe terras.

12 Sed parvo Fortuna vim contenta pavore,

Plena redit, solitque magis favere secunda,

Et 13 veniam meruere Dei jam clarior æra,

Et 14 par Phæbus aquis densas in vellera nubes

Sparserat, & 15 noctes ventura luce rubebant:

Servatoque loco rerum, 16 discessit ab æstris

Humor, & ima petit, quicquid pendebat aquarum.

Tollere sitva comas, stagnis emergere colles

Inciunt, visoque die durefcere valles.

17 Vique habuit ripas Sicoris, camposque reliquit, 120

1 Primum

1 Primum cana salix madefacto vimine parvam

Texit in puppim, casoque inducitur juvenco

Vestoris patiens tumidum superenatat amnem.

3 Sic Venetus stagnante Pado, susoque Britannus

Navigat Oceano: sic cum tenet omnia Nilus,

Conferitur bibula Memphis cymba papyro.

4 Huius ratibus trajecta manus festinat utrinque

Succisum curvare nemus: fluviusque ferocis

Incrementa timens, non primis robora ripis

Imposuit: medios pontem distendit in agros. 140

5 Ac ne quid Sicoris repetitis audeat undis,

Spargitur in sulcos, & scisso gurgite rivis

Dat pœnas majoris aquæ. 6 Postquam omnia satis

Cæsaris ire videt, celsam Petrejus Ilerdam

Deserit: & noti diffusis viribus 7 orbis,

8 Indomitus quatit populos, & semper in arma

Martus amore feros, & tendit 9 in ultima mundi.

10 Nyctator Cæsar colles, desertaque castra

Conspiciens, capere arma jubet: 11 nec querere pontem,

Nec vada, sed duris 12 fluvium superare lacertis. 150

Paretur: 13 rapuitque ruens in prælia miles,

Quod fugiens timuisset, iter 14 mox uda receptis

effundente Pado, Britannii in Oceano ventis placido, Aegyptii inundante Nilo. papyrus autem frutex est palustris, unde Aegyptii naviga contextunt, uti ex libro ejus vela, tegetes, limes, vestes, &c. 4 Naviculas has caris junctis devehit noctu Cæsar. M. passum à castris 22, quibus trajecti milites, ulteriore ripa occupata atque munita, succedit materiam ponti faciendum, quem biduo perficit. ita rei frumentariae & pabulationi assatum consultum.

5 Cæsar, ne semper magno circuitu per pontem equitatus esset mittendus, naclis idoneum locum, fossas pedum 30 in latitudinem complures facere instituit, quibus partem aliquam Sicoris averteret, vadumque in eo R. efficeret. Comment. 1. Has prioris inundationis pœnas dedisse Sicorim dicit poeta. 6 Afranius & Petrejus intercluso sibi à Cæsaris equitatu frumento pabuloque, defectione item civitatum & Cæsaris amicitiam secuturum, permoti, in Celtiberiam bellum transferre statuerunt, que in amicitiam permanserat Pompeji, magnis ejus in Sertorianum bello affecta beneficiis, & quod Cæsaris nomen in barbaris erat obscurius. 7 Regionis in qua erant, ad Cæsarem inclinantis. 8 Celtiberos. 9 In ulteriorem Hispaniam. 10 Deertia vigilia Afranius atque Petrejus castra moverant, omnibus copiis Sicorim transtulerant, ad Iberum recto manantes itinere. Quod ubi Cæsar per exploratores cognoverat, duas Afranianorum legiones Sicorim traduxit, castra ad Othogelam oppidum ad Iberum positum munita, ibi naves conquisitas & quibus junctis ponte facto exercitum traicerent: ille equites fluvium multo opere vix aversum tentare & transire jussit, magno jumentorum numero in flumine supra atque infra constituto & pedites transire ausos traduxit.

11 Pontem enim magnum circuitum habebat. 12 Transire. 13 Et persequendi hostis studio se alto & rapido flumini committunt milites Cæs. quod vel ipsi fugientes è bello vix tentassent. 14 Vdi geliditate à traiectione corpora reficiunt cursuq; calefaciunt ad meridiem usq; ne defessi prælio obiciantur.

1 Primum

1 Ut modo nota 9.
 2 Quod si causæ senatus defensor non potes efficere, ut victo Casare libertatis patriæ victor redeas: saltem hoc potes, ut fide servata pugnes dum vincaris.
 3 Quandiu vobis dextra armata, dum belli eventus adhuc incertus est, quando calidus vobis mover circum præcordia sanguis, quem pro libertate tuenda pulchre effundatis; placetne servitutis iugo colla submittere?
 4 Patriæ infesta, hostilia iudicata Senatus Consulto, vobisque ipsi damnata.
 5 Non habitata, inquit Berſmannus, differentia inter vos & servos sceleri assuetos. Orandum est Casar, ut vos sibi servire patiantur, ea conditione ne durius vos habeat Pompejanos, quam Casarianos suos? exponit H. Grotius, ex illo Virgiliti, *Trois Tyrusque nulli nullo discrimine agitur*. Quid si dicamus, citra pugne discrimen, id est non belli fortuna coactos, sed sponte servire paratos? 6 Nobis, ut modo nota 12.
 7 In servitute abducimur, prodimur. 8 Quorsum tela, iurii, bellicosi equi, classes; si honestius libertatem pro pace tradere quam armis tueri liceret? 9 Penitus recondito in sodinis, apud Chalybas pop. ad fl. Thermoodonta. 10 Casaris milites sacramento obstricti fidem scelestæ & iniustæ causæ præstant; vobisne levior fides in causa iustâ propugnanda?
 11 Pro pudorem extinctum! Prudent. *Qui me pudori facere periret*. 12 Dum tu externa sollicitas auxilia, nos jurati in causam tuam milites te hic prodimus, vitamque tuam cum hoste pacificimus. 13 Belli & scelestæ cædis civium. sic terror oblati à ducibus: crudelitas in supplicio, vana religio iurijurandi, spem præsentis deditiois sustulit, mentisque militum convertit, & rem ad pristinam belli rationem redegit. Com. 1.

Castra vider, famulus scelerata ad prælia dextras
Excitat, atque hostes turba stipatus inermes
Præcipitat castris, junctosque amplexibus ense 2/10
Separat, & multo disturbat sanguine pacem.
Addidit ira ferax moturas prælia voces:
Immemor ô patris, signorum oblite tuorum,
 2 *Non potes hoc causæ miles præstare Senatus,*
Assertor victo redeas ut Casare: certe
Ut vincare potes. 3 dum ferrum, incertaque fata,
Quique fluat multo non deerit vulnere sanguis,
Ibitis ad dominum? 4 damnataque signa feretis?
 5 *Utque habeat famulos nullo discrimine Casar*
Exorandus erit? 6 ducibus quoque vita petenda est?
Nunquam nostra salus pretium, mercesque nefanda
Proditionis erit: non hoc civilia bella,
Ut urvamus, agunt. 7 trahimur sub nomine pacis.
 8 *Non chalybem gentes 9 penitus fugiente metallo*
Eruerent, nulli vallarent oppida muri,
Non sonipes in bella ferax, non iret in equor
Turrigeras classis pelago sparsura carinas,
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
 10 *Hostes nempe meos sceleri jurata nefando*
Sacramenta tenent: at vobis vilior hoc est 2/10
Vestra fides, quod pro causa pugnabitis aqua,
Sed veritam sperare licet. 11 pro dura pudoris
Funera! nunc toto fatorum ignarus in orbe
Magne patres acies, 12 mundique extrema tenentes
Sollicitas reges, cum forsân fœdere nostro
lam tibi sit promissa salus. Sic satur, & omnes
Concussit mentes, 13 scelerumque reduxit amorem.

1 Sic ubi desueta sitis in carcere clauso
 Mansuevere fera, & vultus posuere minaces,
 Atque hominem didicere pati: si torrida parvus
 Venit in ora cruor, redeunt rabiesque furorque,
 Admonitæ tument gustato sanguine fauces:
 Fervet, & à trepido vix abstinere magistro.
 Itur in omne nefas: & qua fortuna Deorum
 Invidia cæca bellorum in nocte tulisset,
 3 Fecit nostra fides: inter mensasque, torosque,
 4 Quæ modo complexu soverunt pectora, cadunt.
 Et quamvis primo ferrum strinxerit s-gementes,
 6 Vi dextra iusti gladius dissuasor adhesit,
 Dum serunt, odere suos, animosque labantem 2/50
 Confirmant istu. seroent jam castra tumultu,
 Et scelerum turba: rapiuntur colla parentum.
 7 Ac velut occultum pereat scelus, omnia monstra
 In faciem posuere ducum: iuvat esse nocentes.
 8 Tu Casar, quamvis spoliatus milite multo
 Agnosces superos: 9 neque enim tibi major in arvis
 10 Emathis fortuna fuit, nec 11 Phocidis undis
 Massilia, 12 Phario nec tantum est aquare gestum.
 13 Hoc siquidem solo civilis crimine belli

Ent: nunc profecto nostra est, quia alter alterum novimus, ejusque rei certi & nobis consilii sumus. Cæterum non video, cur vetus lectio fecit monstra fides, tam monstro similis cupiam videatur. Quin tentemus si quis commodus inde sensus elici possit. Petrejanus, inquit, dum fidem iurejurando renovaram ducibus probare voluit, perpetravit monstrosas civium suorum cædes, quales non fortuna victoriam insulas exercevit in hostes deorum ira victos in ipsa confusione tumultuosi belli. Sed dispiciat lector, & infra vers. 252. appellat monstra. 4 Edixerat Petrejus, ut, penes quem quisque sit miles Casaris, producat, productos palam in Prætorio interficiant. 5 Invidi scilicet. 6 Postquam tamen extraxissent gladium contra jus in suos hospites, cives, propinquos, servituros, inter ferendum, odium in suos colligunt simulque expriment: animos scilicet prius dubios & vacillantes istu confirmant, obdurantque. 7 Ac veluti sceleris periret laus & gratia, si celaretur: portentosas cædes proferunt, cætorum cognatorum capita ducibus præsentant. 8 Calarem laudat à clementia, quæ confessus & veneratus reveritus atque imitatus deos, in milites adversariorum qui in sua castra venerant, non servierit. namque hos humana diligentia conquistos dimiserat præter Tribunos permultos & Centuriones, qui sua voluntate apud eum permauerunt. Grotius. Deos tibi faventes agnoscis; qui causam tuam non felicem tantum, sed & favorabilem faciunt. 9 Neque eam majorem gloriam è victoria Pharsalica, Massiliensi, Alexandrina reportasti, quam ex hac tua clementia & iracundia victoria; imo & hinc Deos fortitanique tibi devinctiores demeruisti. Cic. pro Marcello, Q. Ligario, &c. 10 Pharsalica, lib. 1. vers. 1. 11 Supra lib. 3. vers. 340. 12 Agyptico. Pharos insula est & turris quæ claudit portum Alexandrinum, claustrum Agypti maximum. 13 Quod volueris hoc scelere vacare, quo se obstrinxerunt Pompejani, approbas causam tuam esse meliorem.

1 Veluti foræ caveis coercita, feritate deposita, manum mansuetarij pati edocet, & rabidem exuisse vitæ, deguitato tamen sanguine in primum rediunt truculentiam.
 2 Custode, rector.
 3 Ita emendans H. Grotius, legit, fecit nostra fides, atque ita intelligit: Poterat bellum civile deorum & fati iniquioris videri culpa: præsertim hi fortuita prælia ignotos ignotis impliciffent.

1 Petreiani nefanda caedis quasi ultricibus agitati furis non aucti diutius sustinere Caesarem, aquationis, pabulationis atque omnium rerum difficultatibus circumventi, consilium capiunt de revertendo ad Ilerdam.

2 Afr. castrorum procurantes partes & vallum duci à castris ad amnes aut fontes non passus est Caesar.

3 Postquam sibi vallo atque fossa circumventus & aquationis interclusis mortis necessitatem imminere vident, rem ferro decernere parant. Caesar suos ex adverso in aciem dirigit, sed pugna abstinere, satius ratus sine cruore eos ad deditionem cogere. quam cum suorum periculo aut hostium multo sanguine vincere.

4 Afraniani inopia pabuli adducti fugam parant, & quo essent expeditiores omnia sarcinaria iumenta interfici iubent.

5 Non amplius in fuga, cuius nulla iam apparet spes, fiduciam ponere.

6 Morituri. Eduxerunt enim legiones & sub castris in aciem instruxerant.

7 Caesar suis imperat ne tela in hostes jactant, ne irruentibus se opponant.

8 Non moritur inulti & citra dampnum victoris, qui desperati & morituri ruunt in media arma.

9 Mortis securi, & vitæ pertusa.

10 Non incumbet gladius non gaudebit repetita nos.

11 Deservescat iis impetus iste & libido moriendi.

12 Hoc modo Caesar passus est desiderium mortis & ardorem belli, cuius nulla iis data est copia, lentescere. Produciunt, inquit Caes. res aciesque ad solis occasum consistunt: in te urri que in castra discedunt.

13 Ita lib. 7. vers. 100. morieturque suorum permiscere meis. Sed & alii legunt, miscentur copia Martii.

14 Non secus atque ferax animus dolore recentis vulneris ad pugnam vehementius accenditur se ulturus; quod si victor sentiens se illi vulnus inflixisse detrectet prælium, deservescunt mox saucio sanguis, robur, animus.

Abduxere

Dux causa melioris eris. 1 Polluta nefanda 260
Agmina cade duces junctis committere castris
Non audent, atque ad mœnia rursus Ilerda
Intendere fugam. campos eques obviis omnes

Abstulit, & fœcis inclisit collibus hostem.
Tunc mopes unda prærupta cingere fossa
Caesar avet, nec castra pati contingere ripas,
Aut circum largos curvari brachia fontes.

2 Ut leti videre viam, conversus in iram
Præcipitem timor est. 4 miles non utile clausis
Auxilium mactavit equos: tandemque coactus 270
Spe posita damnare fugam, 6 casurus in hostes
Fertur. Ut effuso Caesar decurrere passus
Vidit, & ad certam devotos tendere mortem:

7 Tela tene jam miles, ait, ferrumque ruenti
Subtrahere: non ullo constet mihi sanguine bellum.

8 Vincitur haud gratis, jugulo qui pro vocat hostem.
En sibi 9 vilis adest inuisa luce juventus,
Iam damno peritura meo: non sentiet ictus,
10 Incumbet gladius, gaudebit sanguine fuso.

11 Deserat hic fervor mentes, cadat impetus amens 280
Berdant velle mori. 12 Sic deflagrare minaces
Incaustum, & vetito passus languescere bello,
Substituit mersa dum nox sua lumina Phœbo.
Inde ubi nulla data est 13 miscenda copia mortis,
Paulatim cuncta ira ferox, montesque tepescunt.

14 Saucia majores animos ut pectora gestant,
Dum dolor est, ibi usque recens, & mobile nervis
Conamen calidus præbet erisor, ossaque nondum

Abduxere cutem: si conscius ensis adacti
Stat victor tenuitque manus, tum frigidus artus 290
Alligat, atque animum subducto robore torpor,
Postquam sicca rigens astrinxit vulnera sanguis.

Iamque inopes unda, primum tellure refessa,
Occultos latices abstrusaque flumina quarunt:
Nec solum rastris, durisque lignibus arva,
Sed gladiis fodere suis: 1 puteusque cavati
Montis ad irrigui premitur fastigia campi.
Non se tam penitus, 2 tam longe luce relicta
Merferit 3 Assyri seruitur 4 pallidus auri.

5 Non tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes, 300
Aut micuere novi, percusso pumice, fossæ:
Antra nec exiguo stillant sudantia rore,
6 Aut impulsæ levi turbatur glærea vena.

Tunc exhausta super multo sudore juventus
7 Extrahitur, duris siliocum lassata 7 metallis.

8 Quoque minus possent siccos tolerare vapores,
Quæsitæ fecistis aqua. 9 nec languida festi
Corpora sustentant epulis, mensæque perosi
Auxilium fecere famem. 10 si mollius aruum
Prodidit humorem, pingues manus utraque glebas 310
Exprimit ora super. nigro si turbida limo
Colluvies immota jacet, cadit omnis in haustus
Certatim obscænos miles: 11 moriensque recepit,
Quas nollet victurus, aquas: ritumque ferarum
12 Distentas siccant pecudes, & lacte negato,
Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.

Tunc herbas siondesque 13 terunt, & rore madentes

Distringunt ramos: & si quos palmitè crudo,
Arboris aut tenera succos pressere medulla.

14 O fortunati, fugiens quos barbarus hostis 320
Fontibus immisto stravit per rura veneno.

15 Hos licet in fluxivos sanem, tabemque ferarum,

varent, saltem ne intenderent sitim. 10 E glebis terræ succulentioris humorem inanibus exprimebant. 11 Siti exhaustus mortisque vicium turbidam & cænosam aquam bibit, quam servandæ vitæ certus recusasset. 12 Sanguis pecudes, & lacte deficiente saniofum exungat sanguinem. 13 Condundunt ut succum eliciant. 14 His feliciores poëta eos pronunciat qui venenatis ab hoste fontibus extincti fuere, quod fecerunt in Romanos eos proferentes barbari hostes Ingurtha rex Numidia, Mithridates Ponti rex, Iuba Mauritania. 15 Quod si fontes veneno serpentium aut ferarum Caesar coram iufecisset, prudentes scientesque Petreiani parati erant bibere.

E 5

1 Pallida

1 Mons effusus est, quoad putei altitudo ad flum campetrem descendere. Forsitan & scrobibus que sibi assigia, quaris. Virg. e. Georg. 2 Tam alte in terra viscera à dio.

3 Quod in Assyria foditur.

4 Sulfureane exhalatione fodiunt anavaritia?

5 Non tamen deprehenderunt amnem subterraneum, aut fontis scaturiginem.

6 Nec minutissimi lapilli crepitant venæ, id est meatu fluentis aquæ.

7 Fudinis.

8 E gelidis fodiunt subducti calorem aeris minus jam ferre possunt.

9 Abstinebant à cibis, ut levarent.

1 Pallorem inducentia. 2 Cretenfibus, quam tamen in Idæ (Phrygiam autem exponit interpres) jugis nafci fcribit Nican- der in Alexi- pharmacis. 3 Vnde & no- men. *iv. d. i. ω. κωκίαις. Οη. λήν. ωκίαν. ον. δωκίαν. ον. δωκίαν.* Ni- caud. *Qua quia nascuntur dicitur vacua caute, Agre- ftes aconita vocant.* Ovid. 7. Metam. 4 Asperis, are- fcentibus. uti videre est in iis qui febrili laborant. 5 Respiratio- nes. *αδύ άσπυ. ήν ή έκπνοή.* 6 Fatiscenti, seu ulcerato, exasperato. 7 In tempe- state & inun- datione Sico- ris. sup. v. 30. 8 Et quod ve- hementius fitim irritare posset, objectis potentias moventibus. 9 Nilius silam. 10 Sub Tropico Cancri, qui limes est torridæ Zonæ. 11 Libyæ populi. 12 Tandem omnibus rebus obfessi, quartum jam diem sine pabulo retentis jumentis, aquæ, ligni & frumenti inopia, colloquium petunt, & id si fieri possit, semoto à militibus loco, ubi id à Cæsare negatum, & palam si colloqui vellent, concessum est: datur obfidis loco filius Afranii, veni- tur in locum quem Cæsar deligit: audiente utroque exercitu loquitur Afra- nius, &c. Com. de bell. civ. 1. 13 Abiectis, improbatoque bello. 14 Ve- cunque supplex mediam tamen quandam, inter fortunam priorem prosperam atque hanc adversam, retinet dignitatem, tam ducis quam victi nemor. 15 Impavido, in utrumque parato. 16 Qua mihi honestam mortem infer- rem. 17 Quod te dignum existimem, à quo vita beneficium accipiam. 18 Non secuti sumus partes, aut Pompejanæ factionis studio arma adversus te iudicimus post motum hoc bellum: sed jam ante cum essimus Pompeji du- ces, legationis muneri, quantum in nobis erat, & quoad licuit, fiden præ- stitimus, cedimus modo diis & necessitati fatali, neque moram injicimus Fortune, quo minus te evehat quo te fata vocant.

DITE

Dum potuit, servata fides: nil fata moramur.
1 Tradimus Hesperias gentes, aperimus Eoas,
Securumque orbis patimur post terga relinqui.
Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum, lassaque manus. 2 hoc hostibus unum.
Quod vincas, ignosce tuis. 3 nec magna petuntur.
Otia des fessis, vitam patiaris 4 memem
Degere, quam tribus: campis prostrata jacere
Agmina nostra putes: nec enim felicibus armis 5
Misceri damnata decet, partemque triumpho
Captos ferre tui: turba hac sua fata peregit.
Hoc petimus, victos ne tecum vincere cogas.

Dixerat: At facilis Cæsar, vultuque serenus
Flectitur, atque 5 usum belli, penamque remittit.
Vt primum 6 justa placuerunt fædera pacis,
7 Incurfoditos decurrit miles ad amnes;
Incumbit ripis, permissaque flumina 8 turbat.
9 Contumax multis subitarum tractus aquarum
Aëra non passus vacuis discurrere 10 venis, 70
Archarit, clausitque animam: nec 11 servida pestis
Cedit adhuc: sed 12 morbus egens jam gurgite plenis
Visceribus sibi poscit aquas. 13 mox robora nervis,
Et vires rediere vitis. 14 O prodiga rerum
Luxuries, nunquam 15 parvo contenta paratu,
Et quasitorum terra, pelagoque ciborum
16 Ambitiosa fames, & lauta gloria mensæ,
17 Discite, quam parvo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat. non erigit agros
18 Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus: 780
19 Non auro, murrhaque bibunt: sed 20 gurgite puro

omnes. precamur contra, ne victi cogamur sequi tua signa victoriae & trium- phos. 5 Vacationem à bello & impunitatem indulget. 6 Fœdere inter duces sancito, non dubie ut unper, inter milites. 7 Non interclusos, non interdicitos. 8 Turbida reddit, dum proccumbit bendi avidus. 9 Largus & sine respiratione intermissus hauritus plerique; spiritum constrinxit. 10 Ar- teris gutturis & pulmooium fistulis. 11 Vehemens & ardens fitis. 12 Si- tibus inextincta. 13 Mox rediere militibus aqua refectis vires pristinae. 14 Oc- casione à beneficio aquæ reddita, excurrit poeta in dederationem luxus de- licatorum. 15 Iis que facile parantur. 16 Neque ad delicias tantum, sed ad gloriam & ostentationem. Petron. *Ingeniosa gula est, &c.* 17 Ex his Afra- nianis, quos restituit non vinum nobile & vetus, sed aqua simplex. 18 No- bile vinum Opimio, Cæs. & Philippo, vel alio, propter vetustatem ignoto no- bis, Consule reconditum. *Capillato diffusum consule*, inquit Inv. *cujus patritiam, stulungue senæbus Delevit multa veteris fuligine ressa*, quem vide Sat. 5. v. 30. & que uos ibi. 19 Non aureis poculis murrhinisque, de quibus vide que nos ad ep. 113, Mart. l. 14. 20 Aqua mera & simplici.

E 6

VITA

1 Da mihi poleam & aquam inquit Epicurus, & cum Iove ipso de felicitate contenderim. Seneca epist. & Alhan. var. histor. lib. 4. c. 13. ἀπρον μύθου, πρὸς τὸ πᾶσι θεῶν διακρίσασθαι πῶς οὖν. Cyrus. Ἐπὶ τῆ δὲ κρωπίδι πρὸς δούσι κίθου Διμήτερος ἀκτῆς πρὸς τὸς δὲ ἰσχυροῦς. Menan. 2 Heu quot labores subeundi, quot miseræ perferendæ iis qui castra sequuntur.

Vita redit. 1 satis est populis fluviusque Ceresque. 2 Heu miseri, qui bella gerunt. 3 Tunc arma relinquens Victori miles spoliato pectore 4 tutus, Innociusque suas curarum liber in urbes Spargitur. 5 à quantum donata pace potitos Excussis unquam ferrum vibrasse lacertis Pœnituit, tolerasse sitim, frustra que rogasse Prospera bella Deos! 6 nempe usis Marte secundo Tot dubia restant acies, tot in orbe labores: 7 Ut nunquam fortuna labet successibus anceps, Vincendum toties: 8 terras fundendus in 9 omnibus Est cruor, & Cæsar 9 per tot sua fata sequendus. 10 Felix qui potuit, mundi nutante ruina, Quo jaceat jam scire loco. non prælia fessos Villa vocant, 11 certos non rumpunt classica somnos. Iam conjux, & nati que rudes, & 12 sordida tecta, 13 Et non deductos recipit sua terra colonos. Hoc quoque securis oneris fortuna remisit, 14 Sollicitus menti quod abest favor: ille salutis Est auctor, dux ille fuit. sic prælia soli Felices nullo spectant civilia voto.

3 Inter alia Cæsar responderat: se nunc id non agere ut ab illis abductum exercitum teneat ipse, quod tamen sibi difficile non sit; sed ne illi habeat, quo contra se uti possint. proinde arma tradant, exercitum dimittant, provinciis excedant, domicilium aut possessiones qui in Hispania habent, statim; reliqui ad Varum st. dimittantur. Comm. civilis belli 1. 4 Hispanus miles illæsus dimittitur. Cavet Cæsar ne quid eis noceatur, ne quis iuvitis sacramento cogatur. Addit etiam, ut quid quisque eorum in bello amiserit restitatur, &c. Comment. civilis belli 1. 5 O quam poenituit Africanos coniuvari tandem belli, detrectate deditiois, rerum inopia ultra quam opus erat perpeffa, votorum pro felici bello ad deos non exaudientes sollicitè conceptorum, eoque magis. 6 Cum videant victoribus restare tot pugnarum discrimina, &c. 7 Et quamvis fortuna constans adspiret iis prospera, multo tamen labore & sanguine victorias iis constaturas. 8 Macedoniam, Ægyptum, Africam, Hispaniam rursus: omnes orbis partes. 9 Per tot bellorum & fortuna incertos eventus. 10 Felices sane hos Africanos, quibus, cum cetera omnes mundi partes in ruinam vacillarent, permissum est in sua tellure lare secreto rutoque tectis leni perfrui ocio. 11 Neque excitatur classico miles truci. Horat. 2. Epod. Martia cui somnos classica pulsant fugant. Tibull. 12 Humili loco, sed certa sedet sordida parva/sordida domus. Seneca Hercul. Fur. vers. 198. 13 Quibus non opus esset finem belli expectare ut sibi victoribus & veteranis in colonias alio deductis assignarentur agri. 14 Quod partium studio vacantes neutri sollicitè faveant, neutri victoriam voceant, utriusque æquo obhgati Pompejo, veteri sacramento; Cæsari, novo beneficio. Itaque male in vulgatis libris legitur favor.

1 Non

6 Non eadem belli totum fortuna per orbem Constituta: in partes aliquid sed Cæsaris ausa est, 2 Quia maris Adriaci longas ferit unda Solonas, Et tepidum in molles Zephyros excurrit 3 Iader. Illic bellaci confusus gente 4 Curetum, Quos alit Adriaco tellus circumflua ponto, Clauditur extrema residens 5 Antonius ora, 6 Cautus ab incurso belli si sola recedat, 7/10 Expugnat que tuta, fames. non pabula tellus Pascendus submittit equis, non profert ullam Flava Ceres segetem: spoliabat gramme campum Miles, & attonso miseri jam dentibus arvo Castrorum siccas de cespite vulserat herbas. 7 Ut primum adversa socios in litore terra Et 8 Basillum videre ducem: nova furta per aquor Exquisita fuga. 9 neque enim de more carinas Extendunt, puppesque levant, 10 sed firma gerendis

jo, repente castra legatus ejus Octavius & Libo cum ingentibus classicorum utrinque circumvenit. deditioem fames extorsit Antonio. Miffæ quoque à Basillo in auxilium ejus rates, quales inopia navium faceret, nova Pompeare Cilicum actus fuit mari suibus, capta quasi per indaginem. duas tamen ætus explicuit una, quæ Opiterginos ferebat, in vadis hæsit, memorandumque posteris exitum dedit. Quippe vix mille jiveauum mantus, circumfusi undique exercitus per totum diem tela sustinuit, & cum exitum virtus non haberet, ne in deditioe veniret, hortante tribuno Vultejo mutuis ictibus in se concurrat. 2 Quæ mare Adriaticum alluit Salonas opp. Dalmatiz: in mare exporctas, Hermolao, Spalato. 3 Fl. Dalmatiz juxta Salonas mare Adriaticum influens, versus Occid. 4 Non sunt illi Brundusini, ut vult Sulpicius, à Cretenfibus oriundi, ut supra l. 2. v. 6. to. Non Cretenfes auxiliares, ut Omnibonus. Repugnat loci descriptio, scriptio, & quantitas syllabar. gesta hæc prope Salonas, gr. lat. circiter 44. nou Brundus. 41. 2. hoc in Italia, neque in insula, illa in Illyrico. Non sunt Egeffis. Videntur ergo incolæ unius ex iis insulis quas Plin. l. 3. c. 26. vocat Creteas contra Libanos sitas, illius credo quam Ptol. 2. Geog. adjacentem Liburniz agnoscit Curictam, cujus duo oppida sunt Phulthaium & Curicum, Vegiam hodie dici credit Hermolao, Alli Nigram Melaniam, seu Corycram autemant, unde & Corycæo litore apud Florum legendum videtur. 5 C. Ant. non M. Anton. qui Brundulhi subsistebat copias Cæs. trajecturus. 6 Armis utique & loci natura satis munitus, nisi inopia fragmenti & pabuli pressus fuisset. 7 Vbi Antonius vidit socios flos Dolabella signis & Basillum in adverso sinus litore: conatus est novo fugæ genere evadere. Sed hæc aliter Flor. ut modo. 8 Classis præfectum Opiterginorum ducem. 9 Non in longitudine extendunt carinam, aut puppim in altitudinem attollunt. 10 Sed contexit icaphas navium magnarum circiter sexaginta duplici ordine collocatas, hæc ratibus & catenis à fronte vincas cratibus pluteisq; munivit atq; hæc raris cuppis, id est scaphis sustentata à remigibus, qui non videbantur, intra geminos scapharum utrinque ordines pro pellebatur. Variè videtur mihi implicata & velat una è multis missa hæc relatio. Hujusmodi ratem à Marco Antonio Brundulhi contexam suerunt Auror. Com. de civ. bel. 3. qualique adjectis irremper. Neque de tempore convenit, ante af. adventum, nec ne. Quis igitur sciam in tanta diversarum rerum, nonnum, locorum, temporum confusione? Non ea sum fronte ut authoris fidem velim asserere, non ea mente ut fidem tuam, lector, consarcinatis mendacis ludificari. Itaque (qui aliorum commentariorum, ubi quid videri incidere mos est) levi brachio ista trajecero.

E 7

Molibus

1 Audite L. Flor. l. 4. c. 2. hujus loci expositorem aq; imitatore. Aliquid tamè adversus absentem ducem ausa fortuna est circa Illyrium, &c. Quippe cum fauces Adriatici maris justè occupare Dolabella & Antonius, ille Illyrico, hic Corycæo litore castra possident, jam maria late tenente Pompejo,

Molibus insolito contexunt robora ductu. ⁴²⁰
 Namque ratem vacua sustentant undique cupps,
 Quorum porrectis series constricta catenis
 Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.
 Nec gerit expositum telis in fronte patenti
 Remigium: sed, quod trabibus circumdedit aquor,
 Hoc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
 Quod nec vela ferat, nec apertas verberet undas.

1 Observatur æstus maris, ut cum undarum refluxu ratis jam stru-cta deducta deducatur trajiciat. 2 Jamque refluxu æstus se extendere videtur litus. 3 Et duæ una trirèmes: quas ratis turrita, tabulatis iisque pionavis munita supereminet. 4 Octavius præfectus Pompejanæ classis ad custodiam Illyrici litoris, noluit statim ratim invadere, sed continebat se donec reliquæ trirèmes tute suæ spe alle-ctæ in mare descenderent. 5 Qualiter venatur indagine tendens suspēdit formidinem seu lineam, retis genus id est plumis versicoloribus atque ad odorem utulatis intertexti, quo cervi territi in veras plagas irrunt. Pinniceæve agilitas parvulos formidime perant. Virg. 3. Georg. vide & Nemesiani Cynegetica. Pierii Hieroglyph. 7. & quæ nos ad Senec. Hippol. v. 46. 6 Eri-gar retia perficis furcatis. 7 Nelarratu feras terreat. vos laxas canibus scitici mittite habenas: Tenent acres lora Molo. os. Et pugnares tendant velle. Foris trito vincula collo. At Spartanos, genus est audax Arvidumque fera, modo cautus Propiore liga, veniet tempus, cum latratu caru saxa sonent. Nunc demissi nare sagaci captant auras, lustraque preso Quærant vestro. Senec. Hippol. vers. 30. & quæ nos ibi. 8 Cretenfes caues. 9 Concessio loto admonet venatorem juvenete feræ. 10 Ratiibus imponuntur milites. 11 Cercyra, Curicta, Melæna, de qua supra ad vers. 406. 12 Crepusculo. 13 Pompei jam partes secutus. l. 3. v. 223. * Piratica. 14 Non apparentibus in superficie maris vinculis.

1 Tunc freta servantur, dum se declivibus undis Æstus agat, restitueque mari nudentur arena.
 2 Jamque relabenti crescebant litora ponto; ⁴³⁰
 Missa ratis prono desertur lapsa profundo,
 3 Et geminis comites, cunctas super ardua turris
 Emmet, & tremulis tabulata minantia pinnis.
 4 Noluit Illyrica custos Octavius unda
 Confestim tentare ratem, celeresque carinas
 Continuit, cursu crescat dum præda secundo:
 Et temere ingressos repetendum munit ad aquor
 Pace maris. 5 Sic dum pavidos formidine cervos
 Claudat odorata metuentes æera penina:
 Aut dum dispositis 6 attollat retia varis ⁴⁴⁰
 Venator, 7 tenet ora levis clamosa Molossi;
 Spartanos, 8 Cretasque ligat: nec creditur ulli
 Sylva cani, nisi qui presso vestigia rostro
 Colligit, & præda nescit latrare reperta,
 9 Contentus tremulo monstrasse cubilia lora.
 Nec mora. 10 complentur moles, avideque petitis
 11 Insula deseritur ratiibus: 12 quo tempore primas
 Impulit ad noctem jam lux extrema tenebras.
 At 13 Pompejanus fraudes innectere ponto
 * Antiqua parat arte Cilix, passusque 14 vacare ⁴⁵⁰

Summa

Summa freti, medio suspendit vincula ponto,
 Et laxas fluitare sinit, religatque catenas
 Rupis ab Illyrica scopulis. nec prima, nec illa,
 Qua sequitur, & tardata ratis: sed 2 tertia moles
 Hasti, & ad cautes adducto sine secunda est.
 Impendent 3 cava saxa mari: rursusque semper
 Stas (mirum) moles: & silvis aquor inumbrat.
 Huc fractas Aquilone rates, submersaque pontus
 Corpora saepe tulit, cacisque abscondit in antris:
 4 Restituit rupes tectum mare, cumque caverna ⁴⁶⁰
 Evomere fretum contorti vorticis unda
 5 Tauromentanam vincunt fervore Charybdim.
 Hic 6 Opitergium moles onerata coloris
 Constitit: hanc omni 7 puppes statione soluta
 Circumeunt: alii rupes, ac litora complent.
 Vultejus 8 tacitas sensit sub gurgite fraudes.
 (Dux erat ille ratis) frustra qui vincula 9 ferro
 Rumpere conatus, 10 poscit spe prælia nulla,
 Incertus qua terga daret, qua pectora bello.
 Hoc tamen in casu, quantum depresso valebat, ⁴⁷⁰
 Effecit virtus: inter tot millia capta
 Circumsusa rati, & 11 plenam vix inde 12 cohortem,
 Pugna fuit, non longa quidem, nam condidit atra
 Nox lucem dubiam: pacemque habuere tenebrae.

Tunc sic attonitam, venturaque fata paventem
 Rexit magnanima Vultejus voce cohortem:
 12 Libera non ultra parva quam nocte juventus,
 Consulte extremis 13 angusto in tempore rebus.
 14 Vita brevis nulli superest, qui tempus in illa
 Quærenda sibi mortis habet: 15 nec gloria leti ⁴⁸⁰

6 Opitergium opp. est Venetorum. Odeso Leandro. 7 Pompejanae. 8 Insidiosa postas. 9 Securi, bipenni. Alii leg. ferri, id est cateas ferreas. 10 Accingit se & hortatur suos ad pugnam, sine ulla aut fuga aut victorie spe. ut sequitur vestis. 11 Cohors decima pars est legionis, cuius numerus variat, constat plerumque 600 circiter militibus. Florus refert fuisse mille. Prima quidem in legione cohors habet pedites M C V. equites licoratos CXXXII. Veget. l. 1. c. 6. 12 O Juvenes libertate vestra non ultra brevem hanc o-rem fruituri. 13 Brevi utunque, vel, difficili & periculoso. ut Horat. ode 10. l. 2. Rebus angustiis animosus atque fortis appare. 14 Nemo queratur sibi fuisse vitam brevem, qui in illa utunque brevi tempore habuit sibi mortis consciscenda priusquam adimat. 15 Neque tribuetur nobis minor laudi, mortem vicinam & in limine nobis ab hoste imminentem nostra manu præoccupasse, quam si diuturnior ejus nobis usura esset futura. cum enim nemo exploratum habeat quandiu sit viduus, aqua magnanimitatis laus est, breve quod superest momentum ac longissimam quam spe abas vitam incidisse, modo ipse fortiter iacidas,

1 Retenta supra, ad vers. 402. 2 Ratis illa ingens cuppis superstructa, in qua Opitergii vehebantur. 3 Describit rupem exefam, exo porrectam, & ruituræ similem, ad quam funibus adducebatur ratis illa. 4 Scopulus ascriptus fluctus refundit: in rar Charybdis, cui hanc rupem comparat, imo barathri ter gurgite vas-los Sorbet in abruptum fluctus, vultusque sub auras erigit alterior. Virg. 3. Aeneid. 5 Iuxta Tauromentum Sicilia opp. ostenditur Charybdis, ad cuius litus ejicitur, quæ illa vorago absorperat.

Inferior, juvenes, admoto occurrere fato.
 Omnibus incerto ventura tempore vita
 Par animi laus est, & quos speraveris annos
 Perdere, & extrema momentum abrumperet lucis.
 Accersas dum fata manu. ¹ non cogitur ullus
 Velle mori. fuga nulla patet: stant undique nostris
 Intenti ² crues jugulis. decernite letum.
 Et metus hinc absit: cupias quodcumque necesse est.
³ Non tamen in caeca bellorum nube cadendum est. ⁴
 Ut cum permistis acies sua tela tenebris
 Involvunt, conferta jacent cum corpora campo,
 In medium mors omnis abit, perit obruta virtus.
 Nos in conspicua sociis, hostisque carina
 Constituere Dei. Præbunt aquora testes,
 Præbunt terra, summis dabit insula saxis.
 Spectabunt gemina diverso è litore partes.
 Nescio quod nostris magnum & memorabile fati
 Exemplum, Fortuna, paras. ⁴ quacumque per ævum
 Exhibuit monumenta fides servataque ferro. ⁵
 Militia pietas, transibit nostra juvenus.
 Namque suis pro te gladiis incumbere Caesar
 Esse parum scimus: sed non majora supersunt
 Obsessis, tanti qua pignora demus amoris.
 Abscondit nostra multum sors invida laudi,
 Quod non cum ⁵ senibus capti natisque tenemur.
 Indomitos sciat esse viros, timeatque furentes,
 Et morti faciles animos: ⁶ & gaudeat hostis
 Non plures hæsisse rates. ⁷ tentare parabunt
 Fœderibus, ⁷ turpique volent corrumpere vita. ⁸
 O utinam, qui plus habeat mors ⁸ unica fama,
 Peomittant veniam, jubeant sperare salutem:
 Ne nos, cum calido fodiemus viscera ferro,

¹ Mōri cogimur: velle mori, non ita, neque enim cogitur voluntas. Verum quod urget necessitas, velimus; & in virtutem cedet necessitas. Quicquid necesse est sapiens vult.
² Romani, qui nobis non parcent. Non verisimile est (inquit Io. Ruigerius l. i. c. 12. var. lect.) Vultejum ea oratione qua suis mori potius suadebat quam in hostium potestatem venirent, tam honorifico nomine appellasse, qui Opitergiini etiam erant: legit itaque Intemii Cilices jng. ut supra v. 449.
³ Neque carebinus pulchro fortitudinis nostræ teste, conspicui diis & hominibus, sociis ab insula spectantibus hostibus à continenti terra & mari, jacebimusque nos inier nos, victores cum victis; non misti confusa strage tanquam cæco bellu tumultu cæsi sub incerto cædis autore, dum gloria in commune & omnes ex æquo diffunditur.
⁴ Nostra, d. juvenes, fides pie & fortiter Imperatori præstita superabit omnia omnium quoquoque historiis mandata fuerunt exempla.
⁵ Parentibus & patris, quos Saguntinorum æquantes fidem trucidaturi esse-mus potius quam in potestatem hostium venirent.
⁶ Quod si illæ duæ simul implicitæ catenis afforent nobis, non dubitarem de victoria.
⁷ Velle cum servitute vel inhonestâ deditione conjunctæ vitæ conditionem nobis offerre, quo pertinaci mortis consilio deposito discedamus ab armis.
⁸ Simplex, non vim aliunde timens, non opus habens admoto occurrere fato. ut supra v. 480. à desperationis imputatione libera.

Despe-

Desperasse putent. ¹ magna virtute merendum est.
 Caesar ut, amissis inter tot millia ² paucis,
 Hoc damnum, clademque vocet. ³ dent fata recessum,
 Emittantque licet, vitare instantia nolim.
 Proci vitam comites, totusque futura
⁴ Mortis agor stimulus: furor est. agnoscere solis
 Permissum est, quos jam tangit vicinis fati. ⁵
 Victurosque Dei celant, ut vivere durent.
 Felix esse mori. ⁵ Sic cunctas sustulit ardor
 Nobilium mentes juvenum: cum sidera cæli,
 Ante ducis voces, oculis humentibus omnes
 Aspicerent, ⁶ flexoque Virsa temone pavent:
 Iidem, cum fortes animos præcepta subissent,
 Optavere diem. ⁷ nec segnis mergere ponto
 Tunc erat astra polus: nam sol Ledæa tenebat
 Sidera, vicino cum lux altissima Cancro est:
² Nox tum Thessalicæ ⁹ urgebat parva sagittas. ²
 Deiecit orta lites stantes in rupibus ¹⁰ istros,
 Pugnaeque mari Graja cum classe Liburnos.
¹¹ Tentavere prius suspensio vincere bello
¹² Fœderibus, fieret captis si dulcior ipsa
 Mortis vita mora. stabat ¹³ devota juvenus
 Damnata jam luce ferox, securaque pugna
 Promisso sibi sine manu: nullique ¹⁴ tumultus
 Excussere viris mentis ad ¹⁵ summa paratas:
¹⁶ Innumeraeque simul pauci terraque marique

& felix res mors sit, quo diutius velint vivere. morti autem vicinis dulcedinem eius præferre solum datur. ⁵ Hac oratione mentes suorum ad voluntariam mortem incensas erexit Vultejus; in tantum, ut qui prius lacrymabundi ortum insequentis diei expavissent, alacres jam exoptarent.
⁶ Virsa majoris plaustrum in Orientem conversum fenum est præcipitantis noctis, advenantis diei, Sole existente in Geminis, Cancro, Leone, undecimus enim Aprilis nobis in apice Meridionali elevatum mediani constituit noctem.
⁷ Iamque sidera nocturna in Horizontem properabant, nocte utpote brevi, Sole ex ultima parte Geminorum (in quos Castor & Pollux Ledæ filii conversi sunt) ingressuro Cancrum.
⁸ Dies æstivus, propemodum solstitialis, qui incidit in primum punctum Cancri, signorum altissimi.
⁹ In Occidentem. Sagittario (quem Chironem Thessalicum fuisse voluit) Ceronice occidente, opposito Soli in Geminis orienti.
¹⁰ Istros accolas, Illyrios, hostes Opiterginorum, iis terra imminentes: à mari autem instantem Octavium Liburnici & Dalmatici litoris custodem cum classe auxiliarii Græcorum, quorum plerique Pompeji partes secuti sunt.
¹¹ Hoc fugit poeta accidisse ex Vultejii voto supra vers. 509.
¹² Deditious conditionibus, oblati & vitæ pactione.
¹³ Certo & destinato mortis consilio addita, vitæ desiderio omni conclamato.
¹⁴ Hostium cum terrore ingruentium.
¹⁵ Extrema, mortem.
¹⁶ Ut supra ex Floro, ad vers. 492.

¹ Egregio aliquo & lingu-lari fortitudinis exemplo.
² Cohorte una.
³ Quamvis mihi fata darent, ut incolumis possum discedere, nolim tamen præsentem mortem effugere.
⁴ Ardenti effero mortis desiderio.
 Dime hunc a dera mentibus addunt Euryale, an sua cuique Deus sit dira cupidus?
 Affat certe divinitus amabilis infamia, divinus est hic impetus. Invident quippe miseris mortibus Di hoc, ut sciant, quam dulcis

Sustin

1 In se invicem.

2 Nudato porrectoque jugulo invitata commilitonnis alicujus manum qua pereat.

3 Quo pigrore spondeat & se pari fiducia moriturum.

4 Moribundus Vultejus.

5 Et ne ingratis moretur, reulit gratiam inflicti ab illo vulneris, & cuius nomine se illi debitorem agnoverat.

6 Concurrent ceteri ejusdem partis milites mutuisque concidunt vulneribus non aliter quam fratres illi terrigenae nati ex Draconis dentibus à Cadmo fati. Ovid. Meta.

3. Sen. OEdip. 720. 7 Thebana. Dirce fons juxta Thebas. vide quoque ad v. 126. Theb. Senec. 8 Infantum omen Eteocli & Polycei, qui simili fato aliquando mutuis vulneribus se confecturi erant. 9 Arque uti per munita vulnera peribant Terrigenae fratres nati è dentibus vigilis draconis interfecti fati ab Iafone, inter se commissi conjecto ab Iafone in medium filice & carminibus magicis Medea auxiliaribus. Ovid. Metam. 7. 10 In Caelis, quorum Phasis fl. clarissim. 11 Ipsa quoque exiit, quæ tutum recelat illuna: Vltque peti vidit juvenem tot ab hostibus unum Pallus. 12 Opitergius.

13 Minima pars fortitudinis erat mortem oppetere. In ipsa morte militantes pugnant. Ita Grotius, qui ex M. S. restituit in nimis, cum vulgo legatur minimusque, quod & probari potest. 14 Quamvis feriat in manu sua ipsius morituri & ipsa mortem infligente. 15 Dum ipsi jugulos suos intendunt occurrentes atque irruentes in sociorum gladios capulo tenuis. 16 Neque minori vi ferientes addebant tela, id pietatis loco ducentes uno idu conficere neque ingeniare vulnus.

Sustinuere manus: tanta est fiducia mortis. 5 4p

Vltque satis bello visum est fluxisse cruoris,

Versus¹ ab hoste furor: primus dux ipse carina

Vultejus² jugulo poscens jam fata relecto,

Eqquis, ait, juvenum est, cuius sit dextra crure

Digna meo, 3 certa que fide per vulnera nostra

Testerur se velle mori? nec plura locuto

Viscera non unus jam dudum transigit ensis.

4 Collaudat cunctos: 5 sed eum, cui vulnera prima

Debebat, grato moriens interficit idu.

6 Concurrent alii, totumque in partibus ictus 580

Bellorum facere nefas. sic semine Cadmi

Emicuit? Dircea cohors, ceciditque suorum

Vulneribus. 8 dirum Thebanis fratribus omen.

9 Phasidos & 10 campis insomni dente creati

Terrigine, missa magicis è cantibus ira,

Cognato tantos implerunt sanguine sulcos:

11 Ipsaque, in expertis quod primum fecerat herbis,

Expavit Medea nefas. sic mutua part:

Fata cadunt 12 juvenes: 13 minimumque in morte

virorum

Mors virtutis habet: pariter sternuntque, caduntque 590

Vulnere lethali: nec quenguam dextra fefellit.

14 Cum feriat moriente manu, nec vulnus adactis

Debetur gladiis: 15 percussum est pectore ferrum,

Et jugulis pressere manum, cum sorte cruenta

Fratribus incurrant fratres, natusque parenti.

16 Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra

Exegere enses, pietas ferientibus una,

Non repetisse, fuit. jam latis viscera lapsa

Semianio

Semianios traxere¹ foris, multumque cruoris

Insudere mari. 2 despectam cernere lucem 570

3 Victoresque suos vultu spectare superbo,

Et mortem 4 sentire juvat. jam strage cruenta

Corpore victores, 6 ducibus mirantibus, ulli

Esse duces tanti, nullam majore locuta est

7 Ore ratem, totum discurrens fama per orbem.

8 Non tamen ignava post hac exempla virorum

Percipient gentes, quam sit non ardua virtus

Servitum fugisse manu. 9 sed regna timentur

Ob ferrum, & satis libertas writur armis: 580

Ignoratque datos, ne quisquam serviat, enses.

10 Mors utinam pavido vita subducere nolles.

Sed virtus te sola daret. 11 Non segnior illo

Marte fuit, qui tunc Libycis exarist in arvis.

12 Namque rates audax Lilybeo litore solvit

Curio: 13 nec forti velis Aquilone recepto

14 Inter semirutas magna Carthaginis arces,

Et 14 Clupeam, tenuit stationis litora 15 nota:

Primaque castra locat cano procul aquore, qua se

16 Bagrada lentus agit sicca sulcator arena. 590

Inde petit tumulos, exesasque undique rupes.

& celebratione. 8 Eo tamen vecordia ventum est atque ignavia, ut, licet hoc factum in aliis laude dignum prædicent, ipsi nolint vel ex hoc exemplo intelligere, quam non difficile fiet servitutum excutere, se in libertatem asserere, vel sibi illata morte vel sublatis tyrannis. 9 Sed tyrannica potestate, quia custodiis & satellitiis armantur, dum libertatem vi stantes timentur, quasi vero libertatis studiosis difficile sit scire, sibi datos esse opprimunt. Quasi vero libertatis studiosis difficile sit scire, sibi datos esse enses, ad tuendam libertatem, ne cogantur servire. in nullius sumus potestate, cum mors in nos sit. Stoice. 10 Degeneres itaque & ignavi vitam cum servitute agant turpem: fortes & nobiles se sua manu in libertatem asserant. 11 Neque bello minus atroci atque adverso à Cæsarianis in Africa pugnatum est quam fuerat in Adriatico. In Africa quoque (inquit Florus) par & virtus & calamitas Curionis fuit, qui ad recipiendam provinciam missus, pulso fugatoque Varo jam superbus, subitum subæ regis adventum equitatumque Maurorum sustinere non potuit. Parebat victo fuga, sed pudor suatumque amissum sua temeritate exercitum, morte sequebatur. 12 In Sicilia Curionem Proprætorem cum legionibus 3 Cæsar miserat, justum ut eum Sicilia recepisset protinus in Africam traderet exercitum. ille, profugiente è provincia Catone, quartam legionem conscripserat, sed copias P. Atilii Varii despiciens duas tantum legiones & D equites transportavit. Lilybæum Sicilia promontorium est, quod sp. & Africanam; uti Pelorum, Italiam; Pachinum, Graciam. 13 Levi & secundo vento. 14 Aquilariam appulit à Clupeis M. pass. XXI I distantem, haud procul à Carthagine jam ab excidio tertii belli Punici modice restituta. 15 Romanis bello & pace cognita, vel, Curioni fama cognita. 16 Fl. prope Uticam mare iactans.

1 Tabulatis

ratis.

2 A se contemptam.

3 Octavianos, à quibus quasi

victoribus

hic rerum

adaæi fuerant.

4 Emphaticè.

frui sensu.

5 Comburenda ac sepe-

lienda Opitergiota

cadavera cu-

raverunt ho-

stes mirati

tantæ apud

suos autori-

tatis esse Cæ-

sarem, tantam militum

in ducem fi-

dem. Virius

& in hoste

probat.

6 Octavio &

fuis.

7 Praeconio

1 Antæ

1 Poeta, quodetur anfa fabulandi de Herculis & Antæi palæstrico certamine, accersit *Antæi* (quo de Strabo lib. ultimo) è Mauritania Tingitana long. 8. lat. 30. ad colles prope Vticam. long. 30. lat. 34.
 2 Curionem, aut alium quemlibet hospitem.
 3 Tellus, nondum effocta ex partu gigantum, concepit Antæum in Libya.
 4 Neque Terræ ex procreatus Typhæo, Tityo, & Briareo, tanta erat gloriandi causa quam nato Antæo.
 5 Male cessisset diis, si & huic locum habuissent Gigantes ubi in Thessalicis campis bellum cœlo inferebant. 6 Dederat & Antæa Terra mater hoc munus, ut certamine fessus, contacta terra vires auctiores resumeret fortiorque resurgeret. 7 Frondes aut tabule. 8 Tum Libya incolæ, tum advenæ ab illo in palæstram provocati vicique interficiebantur. 9 Neque amplius jam habuit opus beneficio matris Terræ, qua contacta sumeret roboris incrementum, satis ex se validus etiam cum staret. 10 Tandem Hercules monstrorum passim domitor, fama crudelis huius monstri accitus, huc advenit. 11 Hercules iniurus iustam exiit pellem leonis Nemeæ à se inter Cleonas & Phliantem cæsi. 12 Leonis Lib. exuvias. 13 Hercules fe oleo unxit, seu ceromate ex more patrio atque usitato in certaminibus Olympiis ab ipso institutis. 14 Jam usus beneficio matris, modo vers. 608. se arena summa consperxit, quo robustior esset. 15 Miratur uterque se sibi parem offendisse. 16 Necdum intentis usus viribus Antæum defatigarat.

Antæi qua regna vocat non vana vetustas.
 Nominis antiqui cupientem noscere causas,
 Cognita per multos docuit rudis incola patres.
 Nondum post genitos Tellus effeta gigante,
 Terribilem Libycis partum concepit in antris.
 Nec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
 Aut Tityos, Briareusque ferex: 5 cœloque pepercis,
 Quod non Phlegraeis Antæum sustulit arvis.
 Hoc quoque tam vastas cumulavit munere vires
 Terra sui fatius, quod, cum tetigere parentem,
 Iam defecta vigent renovato robore membra.
 Hæc illi spelunca domus: latuisse sub alta
 Rupe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
 Ad somnos non terga fera præbere cubile
 Assuerunt, non 7 sylva torum: viresque resumit
 In nuda tellure jacens, 8 periero coloni
 Arverum Libyes: pereunt, quos appulit agor,
 Auxilioque diu virtus non usa cadendi.
 9 Terræ spernit opes: invictus robore cunctis, 610
 Quamvis staret, erat. 10 Tandem vulgata cruenti
 Fama mali, terras monstris aquorque levantem,
 Magnanimum Alciden Libycas excivit in oras.
 11 Ille Cleonai projecit terga leonis,
 Antæus 12 Libyci. 13 perfudit membra liquore
 Hospes, Olympiaca servato more palæstræ.
 Ille parum fidens pedibus contingere matrem.
 14 Auxilium membris calidas infudit arenas.
 Conseruere manus, & multo brachia nexu.
 Colla diu gravibus frustra tentata lacertis: 620
 Immotumque caput fixa cum fronte tenetur.
 15 Miranturque habuisse patrem. 16 nec viribus uti

Alcides

Alcides primo voluit certamine totis,
 Exhaustique virum: quod creber anhalitus illi
 Prodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.
 Tunc cervix 1 lassata quati: tunc pectore pectus
 Vgeri: 2 tunc obliqua percussa labare
 Crura manu. 3 jam terga viri cedentia victor
 Alligat, & medium compressis ilibus arctat:
 Ingumaque infertis pedibus distendit, & omnem
 Explicuit per membra virum. 4 rapit arida tellus
 Sudorem: 5 calido complentur sanguine vena,
 Intumere tori, 6 torosque induruit artus,
 Herculeosque 7 novo laxavit corpore nodos.
 8 Constitit Alcides stupefactus robore tanto:
 9 Nec sic Inachus, quanvis rudis esset, in undis
 Defectam timuit reparatis anguibus hydræ.
 Confluxere pares, telluris viribus ille,
 Ille suis. 10 numquam saxa sperare noverca
 Plus licuit, videt exhaustos sudoribus artus, 640
 Cervicemque viri 11 siccam, cum ferret Olympum.
 Virque iterum fessis injectis brachia membris.
 12 Non expectatis Antæus viribus hostis,
 Sponte cadit, 13 majorque accepto robore surgit.
 14 Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
 Egerit: tellusque viro luctante laborat.
 Vi tandem auxilium tactæ prodesse parentis
 Alcides sensit: standum est tibi, dixit, & ultra
 Non credere solo, stornique vetabere terra:
 Hærebis pressis intra mea pectora membris: 650
 15 Huc Antææ cades, sic fatius, sustulit alte.
 16 Nitentem in terras juvenem, morientis in artus
 Non potuit nati tellus submittere vires.
 Alcides 17 medium tenuit, jam pectora pigro
 Strictæ gelu, terrisque diu non credidit hostem.

tum illi metum injecti Hydra, numerosum malum, cui uno capite recifo duo repullulabant, quamvis tum tyro nec monstris affuetus cum illa excerta certavit in Lerna, palude Argivorum, Inachio primum regnatorum: quam contempsit ille. 10 Neque Junoni Herculis interitum acquirendi, major ex ullo laborum illi infictorum spes hominum perdendi quam ex hoc. 11 Non ira sudoribus exhaustum cum Atlanti succurrens sustineret humeris cœlum. 12 Antequam ab Hercule prosterneretur, ipse ultro labitur. 13 Validior. 14 In pectus meum: non gremium terræ. 15 In terras delabi volentem Antæum. 17 Sublevatum inter cœlum & terram, neque diuisum nisi morte prius rigentem.

1 Debilitata inclinabat, non ut prius. Immostrum caput fixa cum fronte tentabat. vers. 619.

2 Antæi crura supplantata Hercules manu lababebant.

3 Hercules Antæi tergum lacertis implicitum compressit, atque ipsum humi prostravit.

4 Coerct, sicut sudorem Antæi.

5 Recenti, quo & vires restaurantur.

6 Lassi modo laxique artus restituumur, jam in solidos & duros.

7 Renovato, viribus refectio.

8 Non sine stupore admiratus est Hercules unde Antæo vires restituta.

9 Neque tantum recifo duo

1 Hinc

1 Hinc veteres volentes sibi temporis gesta posteris commendare inderunt hinc loco nomeu.

Amici regna & morinacura, Plin. l. 5. cap. 1.

2 Serior utcunque, sed clarior nominis gloria his collibus, ex castris Cornelianis. Namque hic primus castrorum locus C. Scipioni, qui Costraductis in Africam copiis duo eadem nocte hostium castra incendit, Syphacem regem cepit, Hannibalem

16 jam annos in Italia bellantem vincentemque revocavit in Africam ad sua toranda. 3 Est is locus jugum directum, emicans in mare, utraque ex parte praeurpium atque asperum, sed paulo tamen leniore fastigio ab ea parte quae ad Vticam vergit. abest directo ab Vtica paulo amplius passus mille, sed propter restagnationem maris, sex millium circuitu in oppidum pervenit. 4 Romanus, qui primam in Africa de Peneis reportavit victoriam, his collibus castra habuit. 5 Scipionis Africani majoris & minoris. 6 Prioris felicitatis victoriae quo auspiciunt. 7 Duabus legionibus & D. equitibus supra v. 583. 8 Tubero à Pompejo missus cum imperio in Africam, portu & oppido Vticae prohibitus est ab Atio Varo, qui ad Auximum amissis cohortibus protinus ex fuga in Africam pervenerat, atque eam sua sponte vacuam occupaverat, delectaque habito duas legiones effecerat, hominum & locorum notitia & usu ejus provinciae nactus aditus ad ea conanda, quod paucis ante annis ex praetura eam provinciam obtinuerat. Com. civilis belli & Cicero pro Ligario. 9 Militum Italicoorum. 10 A Iuba tamen rege Mauritaniae socio & amico Pompeji, auxilia petiit, atque accepit primam D. C. equites Numidas & pedites C. C. C. C., mox regem ipsum cum magis copiis. 11 Infra vers. 672. 12 Non alius rex latius extendit imperium. 13 In longitudinem extenduntur ab ultimo litore occiduo, quae Atlante terminatur Africa, long. gr. 6. usque ad Ammoniacam regionem, long. gr. 55. 14 Insula extra fretum Herculeum, in ora Baetica Hispaniae. has opponit poeta Atlanti, sed quam recte, consules Geographos, excusabique, poetis quilibet evadendi esse potestatem, vide lib. 1. v. 555. 15 De Syrtibus, l. 1. v. 367. de Iove Ammonae, l. 9. v. 511. & l. 10. v. 38. qui tamen à propiore Syrium distat in long. gr. 8. 16 Secundum latitudinem dicit Iuba regnum extendi ad zonam torridam & ulterius,

1 Hinc avi veteris custos famosa vetustas, Miratrixque sui signavit nomine terras.

2 Sed majora dedit cognomina collibus istis, Pœnum qui Latus revocavit ab arcibus hostem Scipio. 3 nam sedes Libyca tellure potito 660 Hac fuit. en veteris cernis vestigia valli.

4 Romana hos primum tenuit victoria campos.

Curio latatus, tanquam fortuna locorum Bella gerat, servetque s ducum sibi fata priorum, Felici non fausta loco tentoria ponens, Indulst castris, & collibus abstulit omen, Sollicitatque feros non aequis viribus hostes.

8 Omnis Romanis quae cesserat Africa signis, Tunc Vari sub jure fuit: qui robore quanquam Confissus 9 Latio, 10 regis tamen undique vires 670 Excivit Libyca gentis, 11 extremaque mundi Signa suum comitata Iubam. 12 non fusor ulli Terra fuit domino: 13 qua sunt longissima regna, Cardine ab occiduo vicinus 14 Gadibus Atlas Terminat: à medio, confinis 15 Syrtibus Ammon.

16 At qua lata jacet, vasti plaga fervida regni Distinet Oceanum, zonaque exusta calentis Sufficiunt spatio, populi tot castra sequuntur.

16 At qua lata jacet, vasti plaga fervida regni Distinet Oceanum, zonaque exusta calentis Sufficiunt spatio, populi tot castra sequuntur.

1 Autoles

1 Autoles, 2 Numidaeque vagi, semperque paratus Inculto 3 Gatulus equo: tum concolor Indo 680 Maurus, 4 inops Nasamon, misti 5 Garamante perustus 6 Marmaridæ volucres, 7 agasturusque sagittus Medorum, tremulum cum torst missile, Mazax:

Et gens, quae nudo residens 9 Massylia dorso Ora levi flectit frænorum nescia virga. Et solitus vacuus errare mapalibus Afer Venator, 10 ferrigae simul fiducia non est, Vestribus iratos laxis operine leones.

11 Nec solum studis civilibus arma parabat, Privata sed bella dabat Iuba concitus ira. 690 Hunc etoque, 12 quo superos humanaeque poluit anno Lege Tribunitia solio depellere avorum Curio tentarat, Libyamque auferre tyranno, 13 Dum regnum te Roma facit. 14 memor ille doloris Hoc bellum sceptri fructum putat esse reventis.

15 Hac igitur regis trepidat jam Curio fama, Et quod Caesareis nunquam devota jurentur Illa nimis castris, nec Rheni miles in undis Exploratus erat, Corsini captus in arce, Infidusque 16 novis ducibus, dubiusque 17 priori, 700 18 Fas utrinque putat: sed 19 postquam languida segnis

velox. 7 Et Mazax, qui torquet missilia non minore vi & dexteritate quam Medi Parthique sagittas mittunt. 8 Non ephippis strato. 9 Massyli, Virg. 4. Æn. Inveni Numidae dicti. Numidae gens inscia frangi, &c. Cæjus equus flectit non cederat virga lupari. Sil. Ital. 1. Mauritaniamque pueris innotis & cæcis, dicitur de castris innotis, &c. deo pædis dicitur. Strabo libro ultimo & Martial. l. 9. epig. 23. equi sine frænis, &c. Liv. 55. Polyb. Nam flecti facili, Lusivæque colla secum: Paret in obsequium tentis mollemente virga. Verbera sunt præcepta iuga, sunt verbera frangi. Nemesi. 10 Non confidit terro, sed injecta veste leones superat. Leonum summa vis in oculo creditur. Gatullitæque contra impetum ingruentis leonis objicitur sagum. Plin. l. 8. c. 16. 11 Iuba & paternum hospitium cum Pompejo, & simulas cum Curione intercedebat, quod Trib. Pleb. legem promulgaverat, qua regnum Iuba publicaverat. Com. civ. bel. 2. 12 Quo anno ipse Tribunus à Cæsare corruptus (l. 1. vers. 269. & infra v. 819.) Cæsaris causam tuebatur, mox Cæsare ab eo facto & humana omnia & divina mituit. 13 Dum unius Cæsaris scilicet dominationi Romam subicere parat. 14 Iuba injuria memor, regnum se retinuisse vel ob hoc gaudet, quod Curionem ulciscatur. 15 Curionem regis adveniens fama perterritum & hoc male habebat, quod parum consideret militibus suis, neque veteranis Cæsariis, qui sub eo in Gallia & Germania militaverant, neque firmæ fatis fidei, ut qui Pompejo sacramentum dixerant, & Domitio duce suo Corsini tradito Cæsari, missi in Siciliam cum Curione fuerant. 16 Cæsari & Curioni. 17 Pompejo. 18 Cum utrique dixissent sacramentum: alterum deserere, alteri adhaerere. 19 Postquam advertit exercitum munia officiaque sua detredare, ad desertionem spectare, huc sollicitatos à Quintilio Varo, qui fuerat cum iis Corsinii, jamque erat cum Atio Varo: hæc secum deliberat.

1 Mauritania Tingitanæ Popali.

2 Nomadas respicit, domos plaustris circumferentes. Sallust. de bel. Ing.

3 Libyæ interioris gens equis indidens, non stratis ephippiis, quos mox v. 602. nudos vocat. 4 In litore Arenosa Syris visitans, l. 9. v. 410. & 458. & alii Nasamones deserta & arenaosa Martiæ colunt.

5 Africae minoris populus Aegyptum versus.

6 Pedibus

Cernis

Cernit cincta metu, nocturnaque muata valli
Desolata fuga, trepida sic mente profatur:

¹ Audendo magnus tegitur timor: arma capeſſam
Ipſe prior: campum miles deſcendat in aquum.

Dum meus eſt: variam ſemper dant otia mentem.
Eripe conſilium pugna: cum dira voluntas

Enſe ſubit preſſo, galea texere pudorem,
Quis conferre duces meminit? quis pendere cauſat?

Qua ſtetit, inde ſauet: ² veluti fatalis arena ¹¹⁰
Muperibus non ira vetus concurrere cogit

Productos: odere pares. Sic fatus, apertis
Inſtruxit campis acies: quem blanda futuris

Deceptura malis belli fortuna recepit.
³ Nam pepulit Varum campo, nudataque ſeda:

Terga fuga, donec vetuerint caſtra, cecidit.
Triftia ſed poſtquam ſuperati praelia Vari

Sunt audita luba: latus quod gloria belli
Sit rebus ſervata ſuis, irapit agmina ſurtim,

Obſcuratque ſuam per juſſa ſilentia ſamam; ¹²⁰
⁵ Hoc ſolum metuens incautus ab hoſte timeris:

⁶ Mittitur, exigua qui praelia prima laceſſat
Eliciatque manu Numidis a rege ſecundus;

Ut ſibi commiſſi ſimulator Sabura belli:
⁷ Ipſe cara regni vires in valle retentat:

⁸ Aſpidas ut Pharias cauda ſolertior hoſtis
Ludit, & iratas incerta provocat umbra

Obliquanſque caput vanus ſerpentis in aras
Effuſa toto comprehendit guttura morſu

Letiſeram citra ſanem: tunc ⁹ irrita peſtis ¹³⁰

³ Siquidem primum eſt Numidis equitibus CXX caſis, reliquos
in caſtra compulſit. Varum mox in caſtra ad oppidum non fine magna Vari-
noru cede fugavit, ita ut timens caſtris de tertia vigilia ſilentio exercitum in
oppidum reduceret. 4 Raptim collectas copias ducit clauſulum, ne adven-
tu ſui fama ad Curionem perveniret, cavens. 5 Improviſus hactenus, hoſ-
ſolum timebat ne a Curione timeretur, atque ita praelii, & rei gerundae
non daretur ocaſio. 6 Curio, accepto regis adventu, ſe in Cora-eliana ca-
ſtra receperat. praemittit rex Saburam praetecum ejus, cum parvis copiis,
qui & rumore ſpargeret ipſum Iubam revocatum finitimo bello & contro-
verſis Leptitanorum reſtituſe in regno, ſimulque ſubtractum e caſtris Curio-
nem in praedium eliceret. 7 Rex cum omnibus copiis inſequebatur, &
ſex M. paſſ. intervallo a Sabura confederat. 8 Neque aliter Curionem
deſiſit luba, quam ſoler Aſpidem Egyptiam Ichneumon, quam hebetes
habentem oculos, eoſque non in fronte ſed in temporibus, Ichneumon caude
ſuae umbra provocat, atrolentem autem iſtus irritos averſus excipit, donec
obliquo capite ſpeculatus invadat in fauces aſpidis virus effundentis, ſed ci-
tra noxam hoſtis. Plin. l. 8. c. 24. & Nicander in Theriacis. 9 Virus in-
caſum eſtudiur.

¹ Audendum
eſt aliquid in
praelia, ſimul
ut timorem
meum diſti-
mulem, ſimul
ſuſpicionem
de militum
meorum fide
regam, imo
tollam. Qui
enim jam
oculoſi ducum
meritis &
belli cauſis
expedendis
vacant; mox,
armati & in
aciem pro-
ducti, parti-
bus quas ſibi
ſequendas
ſuſperunt
ſtabant, obli-
caſaram, du-
cum, ſui.
² Sicut in
muperbus
gladiatoris,
non odium
aut ſimulas
committit
gladiatores
in lethale
arenae certam-
en; ſed ipſa
parium com-
poſitio & æ-
mula virtus.

³ Siquidem primum eſt Numidis equitibus CXX caſis, reliquos
in caſtra compulſit. Varum mox in caſtra ad oppidum non fine magna Vari-
noru cede fugavit, ita ut timens caſtris de tertia vigilia ſilentio exercitum in
oppidum reduceret. 4 Raptim collectas copias ducit clauſulum, ne adven-
tu ſui fama ad Curionem perveniret, cavens. 5 Improviſus hactenus, hoſ-
ſolum timebat ne a Curione timeretur, atque ita praelii, & rei gerundae
non daretur ocaſio. 6 Curio, accepto regis adventu, ſe in Cora-eliana ca-
ſtra receperat. praemittit rex Saburam praetecum ejus, cum parvis copiis,
qui & rumore ſpargeret ipſum Iubam revocatum finitimo bello & contro-
verſis Leptitanorum reſtituſe in regno, ſimulque ſubtractum e caſtris Curio-
nem in praedium eliceret. 7 Rex cum omnibus copiis inſequebatur, &
ſex M. paſſ. intervallo a Sabura confederat. 8 Neque aliter Curionem
deſiſit luba, quam ſoler Aſpidem Egyptiam Ichneumon, quam hebetes
habentem oculos, eoſque non in fronte ſed in temporibus, Ichneumon caude
ſuae umbra provocat, atrolentem autem iſtus irritos averſus excipit, donec
obliquo capite ſpeculatus invadat in fauces aſpidis virus effundentis, ſed ci-
tra noxam hoſtis. Plin. l. 8. c. 24. & Nicander in Theriacis. 9 Virus in-
caſum eſtudiur.

Expr-

Exprimitur, faucesque ſtuunt perenne veneno.

¹ Fraudibus eventum dederat fortuna: feroxque
Non exploratus ² occulti viribus hoſtis,

³ Curio nocturnum caſtris erumpere cogit,
Ignoviſque equitem late decurrere campis.

Ipſe ſub Aurora primos excedere motus
Signa jubet caſtris, multum, fruſtraque rogatus

Vi Libycas metuat fraudes, inſellaque ſemper
Punica bella dolis. Lat: fortuna propinqui

Tradiderat ſatis juvenem, ⁴ bellumque trahebat ¹⁴⁰
Auctorem civile ſuum. Super ardua ducit

Saxa, ſuper cautes abrupto limite ſigna.
Cum procul eſt ſummis conſpecti collibus hoſtes

in Fraude ſua ceſſere parum, dum colle reſecto
Effuſum paululis aciem committeret arvis.

⁶ Ille ſugam credens, ſimulata neſcius aris,
Vi victor, medios aciem projecit in agros.

Tunc primum patuere ⁷ dolis, ⁸ Numidique fugaces
Vndique completis clauserunt montibus agmen.

Obſtupuit dux ipſe ſimul, perituraque turba. ¹⁵⁰
⁹ Non timidi petiere fugam, ¹⁰ non praelia ſortes:

Quippe ubi ¹¹ non ſonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulſus, rigidos vexantia frons

Ora terens, ſpargitque jubas, & ſurrigit aures,
¹² Incertoque pedum pugnat non ſtare tumultu.

¹³ Feſſa jacet cervix, ſumant ſudoribus arvis:
Oraque projecta ſqualent amentia lingua:

Pectora rauca gemunt, quae creber anhelitus urget:

³ Curio cum omnibus copiis quarta vigilia exit, equites ſuos redeuntes
convenit, e captivis quaerit quis caſtris praeficit, reſpondent Saburam.
⁴ Vi modo, nota i. 5 Sabura ſuis imperaverat, ut ſimulatione timoris,
paulatim cederent, ac pedem referrent: ſeſe cum opus eſt, ſignum praelii da-
turum. 6 Curio ad ſuperiorem ſpem addita praefectus temporis opinione,
hoſtes ſigere arbitratus, copias ex locis ſuperioribus in campum deductit.
⁷ A rege ſubſecuto, ſummiſſis auxiliis, hoſtium copias augeti, ſigno a Sa-
bura dato equitatu hoſtium ab utroque cornu aciem noſtram circumveniri.
⁸ Spem unam ſalutis, proximos colles jubet ſuos capere Curio. hos praenoc-
cipat miſiſs a Sabura equitatus. 9 Laſſus ſcilicet ex itinere & praelio
nocturno equis, ut verſic. inſequentem, &c. atque ſeptis undique pedibus
ſtatipſique, ita ut vix arina movendi daretur locus, ut mox v. 772. 10 Equi-
tes labore conſecti, & pauci, numero CC (reliqui enim in itinere ſubſiti-
terant) quamcumque in partem impetum fecerant, hoſtes loco cedere cogebat.
ſed neque longius fugientes proſequi, nec vehementius equos incitare
poterant. Comm. civilis belli 2. 11 Non ferocis equi. Quae inſpedantem pra-
tenti ſonitu quatit ungula campum. 12 Neque uti fortis equus & recens ſtare
loco novit. 13 Sed feſſa jacet.

F

Et

¹ Curio, ex
perſugis qui-
buſdam oppi-
danis, audito
Saburam ad-
eſſe tamum
cum levibus
copiis, regum
domi reſti-
tulle, aſole-
ſcentiae ſer-
vare, magni-
tudine animi,
ſuperioris
temporis pro-
ventu, ſidu-
cia rei bene
gerenda, ſu-
pra omnia fa-
cto civilis ab-
eo excitati
commotique
belli poenas
poſcente,
equitatum
omnem prima
nocte ad ca-
ſtra hoſtium
mittit, qui
oppreſſos ſer-
mo & diſ-
perſos hoſtes,
ad magnum
numerum
conſecit.
² Regis in-
ſidiis, num.
6 praec.

Et defecta gravis longe trahit ilia pulsus :
 Siccaque sanguineis durefcit spuma lupatis. 760
 lamque gradum neque verberibus, stimulisq; coactis,
 Nec, quantum crebris iussi calcaribus, addunt.
 Vulneribus coguntur equis, nec profuit ulli
 Cornipedis rupisse moras : neque enim impetus illi
 Incurfusque fuit : tantum profertur ad hostes,
 Et spatium jaculis oblato vulnere donat.
 3 At vagus Apher equos ut primum emisit in agmen,
 Tunc campi tremuere sono : terraque soluta,
 Quantum Bistonio torquetur turbine pulvis,
 Aera nube sua texit, traxitque tenebras. 770
 Vt vero in pedites satum miserabile belli
 Incubuit : nullo dubio discrimine Martis.
 Ancipites steterunt casus, sed tempora pugnae
 Mors tenuit. neque enim licuit procurrere contra
 Et miscere manus, sic undique septa iuventus
 Comminus obliquis, & relictis eminus hastis
 Obruitur : non vulneribus, nec sanguine, solum
 7 Telorum nimbo peritura & pondere ferri.
 Ergo acies tantae paruum spissantur in orbem :
 Ac si quis metuens medium correpsit in agmen,
 Vix impune suos inter convertitur enses.
 9 Densaturque globus, quantum pede prima relato
 Constrinxit gyros acies. non arma movendi
 lam locus est pressis : strigatque membra teruntur.
 Frangitur armatum colliso pectore pectus.
 10 Non tam lata tulit victor spectacula Maurus
 Quam fortuna dabat : fluuios non ille cruoris,
 Membrorumque videt lapsum, & sententia tertam
 Corpora : compressum turba stetit omne cadaver.
 11 Excitet invisas dira Carthaginiis umbras 770
 Inferus fortuna novis : ferat ista cruentus
 Annibal, & Paeni tam dira piacula manes.

1 ROMA

1 Romanam, Superi, Libyca tellure rumam
 Pompejo prodesse nefas, votisque Senatus.
 Africa nos potius vincat sibi. 2 Curio susas
 Vt vidit campis acies, & cernere tantas
 Permisit clades compressus sanguine pulvis,
 Non tulit afflicti animam producere rebus,
 Aut sperare fugam : ceciditque in strage suorum
 Impiger ad letum, & fortis virtute coacta. 800
 3 Quid nunc rostra tibi profunt turbata, forumque
 4 Unde Tribunitia plebejus signifer arce
 Arma dabas populis ? quid pro dita jure Senatus,
 Et gener, atque socer bello concurrere iussi ?
 7 Ante jaces, quam dira duces Pharsalia confert,
 Spectandumque tibi bellum civile negatum est.
 Huius urbi misera vestro de sanguine penas
 Ferre datis : luitis jugulo sic arma potentes.
 Felix Roma quidem, cruesque habitura beator,
 10 Si libertatis superis tam cura placeret,
 Quam vindicta placet. Libycas en nobile corpus
 Pascit aves, nullo contactus Curio busto.
 At tibi nos (12 quando non proderit ista filere,
 A moribus omne avi senium sua fama repellit)
 Digna damus, juvenis, meritae praecoma vita.
 13 Haud alium tanta civem tulit indole Roma,
 Aut cui plus leges deberent recta sequenti.
 14 Perdita tunc Urbi nocuerunt secula, postquam
 Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
 Transverso mentem dubiam torrente tulerunt. 820

mauit, atque ita praelians interfectus est. Comm. civili belli. 3 Insultatio, adjecta commiseratione. 4 Tribunitia conciones non raro fuerant populi incitamenta, seditionum faces, classica tumultuum. Curio autem tribunitus plebis fuerat Caesari inimicissimus, mox ab eo liberatus aere grandi alieno, redemptusque auro, acerrime pro Caesare stetit, & cum trib. pleb. ad Caesarem ex urbe tandem profugit, non parvus belli huius civilis concitator. l. i. v. 270. &c. 5 Aere corrupta & prodita a te. 6 Pompejus & Caesare commisi. 7 Neque tamen contigit tibi exitum huius belli in pugna illa Pharsalica videre. 8 Morte vestra. 9 Contra Remp. suscipia. 10 Si deos qua tangeret curia indulgendi nobis libertatis assertores, quam ulciscendi libertatis oppressores. Nec unquam, inquit Tacitus, atrocioribus populis Rom. claudibus, navesque iusti iudicis approbatum est, non est cura Deo servare eorum nostram esse ultionem. 11 Tubumatus, praeda avibus Libyca. 12 Cur enim tacetam virtutes eius & merita? quae innumeris seclis beneficentia per omne avi tempus plenis gloriae velis fererent. 13 Erat certe summa indole, eloquentiae laude claruit, legum propugnator acerrimus, quando in corruptum stetit pro Repub. 14 Verum corrupterunt illum perdidit: runque perdit civitatis mores, ambitio, luxus, avaritia.

1 Atque ita mutatis & 2 Cæsare corruptus dignitatem & causam ejus pertinaciter tuebatur, neque minima civ. belli fax, ut qui Cæsari stimulos addiderit, ut per quem plurimi in Cæsaris partes inclinarent. 2 Sexcentis H. S. æris alieni contraxerat Curio. Valer. Max. lib. 9. cap. 1. quo liberavit eum Cæsar. 3 Sylla quidem, Marius, Cinna, & c. vi oppresserunt libertatem, invaserunt Remp. neque id tamen sine summa impensa largitionum & stipendiorum, illi emerunt, hic vendidit. 4 Cæsaris successores, quibus permixtus fuit Imperii clavus. 5 Vendidit hic auro patriam, dominumque superbum transiit. Vir. 6. Æn.

LIBER V.

1 Pompejum Italiam pulsum, Massilia expugnata, & exercitibus cum Hispaniis amissis: Cæsarem, navali clade in Adriatico accepta, & Curione cum exercitu in Africa caeso. 2 Alternante tamen fortuna, reservati sunt pares de summa rerum dimicaturi in Pharsalica pugna. 3 Hiemis notatio. 4 Thraciam monte. 5 Patrou. foem. Maja vel alia ex filiabus Atlantis. Synecdoch. Atlantes Plejades occiderant Colmice, quod sit circiter 3 Id. Nov. 6 Cal. Januarii. quo die creati novi consules, eorumque nomina præfigebantur sui anni Fastis. id est libris singulorum annorum descriptiones & gesta continentibus. 7 Festus nomine Iani, choragi, capitis, patris, ducisque insequentis anni. Ovid. Fast. 1. Martialis. l. 8. ep. 2. 8 Nonnum plane peracta potestatis suæ consularis tempore. 9 Metaph. A militia. l. 3. v. 622. 10 Lentulus & Marcellus Coss. in Epirum convocaverunt Senatores per officia belli dispersos. 11 Arcana Senatus deliberantis consilia. 12 In terra & urbe aliena. 13 Quidni enim appellem curiam potius Senatorum quam castra Pompeji, ubi tot simul legumini magistratus cum insignibus suis, fascibus & securibus? 14 Et tot conspecti simul venerabiles Senatores docuerunt populos & gentes que confugerant, non convenisse omnes in partes Pompeji, sed & ipsum Pompejum fuisse partem Senatus.

Vr

Ut primum 1 maxum tenuere silentia cæcum, Lentulus excelsa sublimis sede profatur: 2 Indole si dignum Latia, si sanguine prisco Robur mest animis, non qua tellure coacti, Quamque procul testis capta sedcamus ab urbis Cernite: sed vestra faciem cognoscite turba: 20 Cunctaque jussuri primum hoc decernite Patres, 3 Quod regnis, populisque liquet, nos esse Senatam. 4 Nam, vel Hyperborea plaustrum glaciale sub Vrse, Vel 5 plaga qua torrens, claususque vaporibus axis Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles, Si fortuna ferat rerum nos summa sequetur, Imperiumque comes. 6 Tarpeja sede perusta Gallorum facibus, 7 Vejosque habitante Camillo, Illic Roma fuit, non unquam perdidit 8 ordo Mutato sua jura solo. 9 mærentia testis 30 Cæsar habet, vacuasque domos, legesque silentes, Clausaque justitio tristi fora. 10 curia solos Illa videt Patres, plena quos urbe fugavit. Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est. 11 Ignaros scelerum, longaque in pace quietos Bellorum primus sparsit furor: omnia rursus Membra loco redeunt, in totis 12 viribus orbis 13 Hesperiam pensant superi: 14 hostis in undis Obrutus Illyricis: Libya squalentibus arvis Curio 16 Cæsarei cecidit pars magna Senatus. 40 Tollite signa duces: 17 fatorum impellite cursas: Spem vestram præstate Deis: 18 fortunaque tantos Det vobis animos, quantos fugientibus hostem

ribus constructus, sub quo degentes perennem habent longæque. 6 Libro 1. vers. 169. urbe Rom. Synecdoche. Neque enim Capitolium à Gallis incensum est. 7 Camillus exulabat Ardeæ: cui, inde evocato Vejos, dictura & rerum summa S. C. tradita est. 8 Senatorius. 9 Urbem Rom. occupavit Cæsar, vacuum, mœstam oppressis legibus & iudicia juris dicendi permissione tristem. 10 Illa quam Cæsar habet. Curia non videt alios Senatores quam eos quos ambitus majestatis lætæ alteriusve noxæ damnatos Cæsar ubi restitutos revocavit. 11 Sub primo belli civilis motu & trepidatione confertatim dissiptabant, huc tandem in Epirum convenerunt tranquillam in corpus suum, Senatores & alii ordines. 12 Quæ in auxilium nostrum advenierunt. 13 Italian & Hispanias amissas. 14 Vulgus cum rate Opiptergiorum. sup. lib. 4. vers. 492. 15 Lib. 4. vers. 531. 16 Cæsari iustitiam & summo in honore habitus, & quo caelo privatur Cæsar summo suo Senatore. 17 Vergete fata, & quo dii faventes vocant, cum bona fiducia sequimini. 18 Successus dei vobis fortes animos ad persequendum libertatis hostem, non fecus atque iustitia causa dedit vobis animos relinquendæ urbis, illo invadente.

F 3

Causa

1 Hypallage, coetus mœstus tenuis silentia. 2 Si vera illa & prisca virtus Romana animis vestris infideat, nolite expendere ubi infideat, nolite ex tot senatorum ac civium præsentia, succurrat vobis, qui sumus. 3 Facto à vobis Senatus consulto sciunt populi, hic esse Senatam, quem penes est totius orbis terra imperium. 4 Quem Senatam si qua inique fortuna procella raperet in Oras Boreas Arcto vel torridæ zone subiectas; commigratura tamen sit Imperii summa. 5 Circulus aquinoctialis æstu & caliditate.

1 Potestatis
nostrae Consularis imperium cum
aucto exacto
habet. 2 Vos Sena-
tores, quorum
auctoritas non
est annua.
3 In commu-
ne. Quod vos
Reipublicae Bonum,
Felix, Fauustumque
sit.
4 Declarate
Pompeium
belli ducem.
Quod &
prius Caput
factum, sed
ad iudicium
Cognoscitur.
5 Publice &
private rei
factum, fortunam
& administrationem.
6 Collaudati

reges & pop. de Repub. bene meriti, iisque honores habiti, qui Senatus
auspicio sequuti auxilia atulerant miserantque, quorum nonnullos pergit enu-
merare. 7 Rhodos insula Carpathii pelagi classe potens, Phoebo dilecta,
cujus radiis semel, die vel maxime nubilo, illustratur ob amatam, ut fabulantur,
Rhoden virginem, colosso & templo Phoebi clara, ut qua Phoebo forte
cesserit. Pindarus 7 Olymp. Horat. ode 7. lib. 1. 8 Lacedaemoni. Taygetus
mons in Laconia, Eurotae fl. vicinus. 9 Sapientiae studiorum; an
victoriarum Perficarum? 10 & ortus aureas, enim se esse volebant, cuius rei
insignia gestabant in verticibus cicadas aureas. 11 Et Phoebus Achaeae regia
libertate donata aequae ad Massilia colonia ejus, quam tamen a Phoenicibus
Africa deductam meminimus lib. 1. v. 340. 12 Equites ex Thracia D dedit
Corus & Saralen filium misit. Comment. civilis belli 3. 13 D C equites ad-
duxit Galanae rex Deiotarus, pro quo extoratio Ciceronis. 14 C C ex
Macedonia Rhaspolis, quibus ipse praerat. 15 Ex auctoritate Senatus de-
cesserunt Africa Iuba. 16 Iudigae regno fides gentis vel digne regno non
fide gentis. 17 Asiaticus, qui futurus erat dedecori Diis & Fortune tam in-
dignum euentibus. 18 Ut Dionysius hic Ptolomaeus Auletes f. etiam
nunc puer Pompeji rogatu confirmaretur Aegyptii rex coronareturque dia-
demate Alexandri Magni in Pella Macedonia oppido nati, Alexandriae in
Aegypto conditoris. Strabo lib. 17. 19 Crudeliter enim imperavit.
20 Tantum & non in Pompeium etiam & sororem tuam. 21 Regnum
Aegypti, quod obtinuerat Ptolomaeus Lagi f. lib. 8. vers. 692. 22 Et
tantum muneris accepta merces, Pompeji, quem tu tutorem habueras, ad te
confulgentis caedes, infra lib. 8. vers. 573. 23 Cleopatrae, quae regni cum
fratre heres a patre relicta fuerat. 24 Pompeji caedes subtracta Caesari,
cui & insidiatus postea erat ipse rex. 25 Iam demissa concione arma expri-
mere.

Arma

Causa dabit. 1 nostrum exhausto jus clauditur anno.
2 Vos, quorum finem non est sensura potestas,
Consulite 3 in medium Parres, 4 Magnumque iubete
Esse ducem. Lato nomen clamore Senatus
Excipit: 5 Magno 6 fatum patriaque suumque
Imposuit. 7 Tunc in reges, populosque merentes
Sparfus honos, 7 pelagique potens Phaebeia donis
Exornata Rhodos, 8 gelidique inculta iuventus
Taygeti: 9 fama 10 veteres laudantur Athenae:
11 Massiliamque sua donatur libera Phocis.
12 Tunc Sadalen, fortemque Cotyn, 13 fidumque per
arma

Deiotarum, & 14 gelida dominum Rhaspolin ora
Collaudant: 15 Libyamque iubent auctore Senatus
Scepterifero parere Iuba. pro tristia fata!
En tibi, 16 non fida gentis dignissime regno,
17 Fortune Ptoemae pudor, crimenque Deorum,
18 Cingere Pellao pressos diademate crines
Permissum: 19 servum in populos puer accipis enses:
Atque utinam in 20 populos donata est 21 regia Lagi;
22 Accipit Magni iugulus: regnumque 23 sorori
Ereptum est, 24 facerique nefas. 25 iam turba soluto

Arma petit caetu, qua cum populique ducesque
Castibus incertis, & 1 caca sorte pararent,
2 Solus in ancipites metuit descendere Martis
3 Appius eventus: finemque expromere rerum
Solicitat superos, multosque 3 obdulta per annos
Delphica fatidici reserat penetrata Phabi. 70
4 Hesperio tantum, quantum sermotus Eoe.
Cardine. Parnassus 5 gemino petit athera colle,
Mons 6 Phabo, Bromioque sacer: cui numine misto
Delphica Thebana referunt trieterica Baccha.
7 Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
Emunuit, 8 pontoque fuit discrimen, & astris.
Tu quoque 9 vix summam seductus ab agnore rupem
Extuleras, unoque iugo Parnasse latebas.
10 Vltor ibi expulsus premerent cum viscera partus
Matris, adhuc rudibus 11 Paan Pythona 12 sagittis &
Explicuit, cum regna 13 Themis, 14 tripodasque tene-
Vi vidit 15 Paan 16 vastos telluris hiarus. (ret.)
Divinam spirare fidem, 16 ventosque loquaces
Exhalare solum, sacris se condidit antris,
Incubantque adyto, vates ibi factus, Apollo.
17 Quis latet hic Superum? 18 quod numen ab athe-
re pressum

Dignatur cacas inclusum habitare cavernas?
Quis terram caeli patitur Deus, 19 omnia cursus

Parnassus. Statius, & Strabo lib. 9. 5 Tithoreo & Hyampeo. 6 Apollini
& Baccho, unde vs. 692, quorum utrunque eundem esse cum Sole probat
Macrob. 1. Sat. c. 13. Communi itaque cultu Thebanae Mynades Bacchi
ministras tertio quoque anno Delphis celebrant sacra in memoriam victoriarum
Iudicis a Libero patre trienni expeditione parte. 7 Diluvio ceteris submersis,
alter e Parnassi collibus emunuit. Ovid. 1 Met. 8 Medium inter aquas
& coelum. 9 Vix summo iugo extabas. 10 Hic Apollo juvenis, ulurus
Pythona, qui Innois iustu Latonam gravidam e Iove & partu vicinam per-
sequutus fuerat, interemit. 11 Apollo. lib. 1. vers. 678. 12 Stravit humi
mille gravem tellis. 13 Dea, quae praecipit hominibus ea perere, quae fas est
cui Apollo succellit. 14 Tripod, mensa erat five sedes aurea vel athena tres
habens bases, quam ubi Pythia vates inscedisset, haustu divinationis spiri-
tus, responsa retulit. Iamblycus de mysteriis, & Diod. Sic. l. 16: Strabo l. 9.
15 In medio montis anfractu profundum terre foramen, ex quo frigidus spiri-
tus, vi quadam velut vento in sublime expulsi, mentes vatium in vecor-
diam vertit; impletasque Deo responsa consulentibus dare cogit, &c. ulte-
riorem templi Delphici descriptionem vide apud Iustin. l. 24. & Diod. Sic.
l. 16. de occasione inventi oraculi a pastore. 16 Exhalationes specus, quae
mentes primum in stabant vatium, mox ligas in vaticinia solabant.
17 Oraculi huius causam inquiri poeta. 18 Quis Deus e caelo delapsus,
immergi se concludique dignatur in hac caverna? 19 Fata, seriem ordinem-
que causarum scietis.

E 4

Aeterni

1 Eventu
ignoto &
obscurus.
2 Is (inquit
Valer. Max.
lib. 1. r. l.
cap. 8.) belli
civilis eve-
ntum explore
cupiens impe-
riti (vaneque
Achaeae pre-
erat) antisti-
tem Delphice
cortium in in-
tiam sacri
specus partem
coegit de-
scendere, &c.
infra v. 120.
& 224. Idem
ref. Orosius
lib. 6. cap. 15
3 Clausa ces-
sante oracu-
lo. infra vers.
113, & 131.
4 In terre um-
bilico, ab oc-
calu & ortu
a que distans.
Audiit &
medius caeli

1 Ea quæ e-
venitura sunt
præcians.
2 Phœbades,
virginis Py-
thiæ, quem
ingressus suo
numine im-
plet.
3 Ita fatum
dici voluit
quod Deus fa-
tus est. id est
decevit, con-
stituit.
4 An forte
densior aliqua
& potentior
pars inest ex-
spiratque ex
hoc antro
Delphico, coe-
lestis illius
meus & ani-
mæ mundi,
quæ infusa in
omnes mundi
partes eum
librat, regit,
fovet, vege-
tatque Deum
namque ipe per omnes Terrasque tractusque maris calumque profundum. 4 Georg.
& 6 An. Virgil. Spiritus meus alit, &c. vide v. 89. lib. 1. 5 Cirrha oppi-
dum Phocidos hæud procul à Delphis. 6 Cum superiore illo aere coit, &
menti diviori consonat. 7 Veluti Atræ Siculæ cacumen fumum undan-
tem evomit. 8 Ceu Iaraine, Atraria, Pithecula Iſchic insula in litore
Campano superjecta Typhozo effundit saxa. 9 Allusum ad nomen Ty-
phonis, id est procellæ conflagrationes ejusmodi succedentis. 10 Ioarime
primus dixit Virgilius ab Homeriis æpimoi, vide quæ nos ad Senec. Thyest.
v. 807. & Erythræi indicem ad illud 9 An. Virgil. Inarime Jovis imperiis
imposita Typhæo. 11 Noa admittit vota impia, non ad gratiam vel odium
precibus aut muneribus corrumpitur. 12 Murmurque humilesque susurrus
Tollere de templis mandat. Pers. 2 Satur. 13 Cum enim facta Deum ca-
pat certa & mutari necia, frustra voveat quis hæc mutari posse. Dehinc
facta Deum fecti sperare precantio. Virgil. Æn. 6. 14 Deus Apollo.
15 Quia dicit totus mundus, de Phœnicibus, qui terræ motu vexati
relictæ patriæ solo, Sidoua, unde postea à rege Aſcaloniorum pulsi, Eyræ
condidere, intelligo portus, quam de Cadmo aut Didone. Iust. 18. vel de
colonis Gadium. lib. 10. v. 457. 16 Idem Apollo docuit qua ratione bel-
la essent ineunda, uti Athenienses lignis mœnibus se tueri iussi, Persici bel-
la minas repelere, devictio Xerxe navali pugna ad Salamina inf. Herod. Polyb.
17 Sic Ægypti sterilitas c. siccitate 9 annorum sublata, Thralea à Burside
oraculo sic Phrygia, sepulchro Aty. Diod. Sicul. Ita Attica, postquam movit
oraculo satis fecissent Minoi. 18 Pestis remedium denunciat, uti Theba-
nis, in exilium misso eo qui Lajum interfecerat. Seneca OEdip. Lucanis,
Palinuri placatis manibus. Virgil. Æn. 6 Romanus, Aſcalapio accersito ex
Epidauro. Liv. lib. 10.

*Æterni secreta teneas, 1 mundique futuri
Conscius, ac populus sese proferre paratus, 98
Contactusque forens 2 hominis, magnusque potensque,
Sive canis fatum, seu 3 quod jubet ipse canendo
Fit fatum? 4 Forsan terris inserta regendis.
Aere libratum vacuo qua sustinet orbem,
Totius pars magna Jovis, 5 Cirrhaa per antra
Exit, & 6 atherio trahitur connexa Tonanti.
Hoc ubi: virgineo conceptum est pectore numen,
Humanam feriens animam sonat, oraque vatis
Solvit, 7 ceu Siculus flammis urgentibus Ætnam
Vndat apex: 8 Campana fremens ceu saxa 9 vaporat
Conditus 10 Inarimes aterna mole Typhæus.*

*Hoc tamen expositum cunctis, nullique negatum
Numen, 11 ab humani solum se labe furoris
Vindicat. 12 hæud illic tacito mala vota susurro
Concipiunt. 13 nam fixa canens, mutandaque nulli
Mortales optare vetat: justisque 14 benignis
Sape dedit sedem 15 totus mutantibus urbes,
Vi Tyriis: 16 dedit ille minas impellere belli,
Ut Salaminiacum meminit mare. 17 susulvit iras
Telluris sterilis, monstrato sine: 18 resolvit*

110

*Æra tabificum. 1 non ullo secula dono
Nostra carent majore Deum, quam Delphica sedes
Quod fluit, postquam 2 reges timere futura,
Et superos vetare loqui. 3 nec voce negata
Cyrre hæa mærent vates, tempisque fruuntur
4 Iustitio. 5 nam si qua Deus sub pectora venit,
Numinis aut pœna est mors: immatura recepti,
Aut pretium: 6 quippe stimulo fluctuque furoris
Compages humana labat, pulsusque Deorum
Concutiunt fragiles animas. Sic tempore longo 190
7 Immotos tripodas, vastaque silentia rupis,
Appiis 8 Hesperii scrutator ad ultima sati
Sollicitat. iussu 9 sedes laxare verendas
10 Antistes, 11 pavidamq; 12 Deis immittere vatem,
13 Castalios circum latices, nemorumque recessus
14 Phœmonœon errore vagam, curisque vacantem
Corripuit, cogitque fores irrumpere templi.
Limine terrifico 15 metuens consistere Phœbas.
16 Absterrere ducem noscendi ardore futuri
Cassa fraude parat. quid spes (ait) improba veri
Te Romane trahit? muto Parnassus hiatus
Concutit, 17 pressitque Deum: 18 seu 19 spiritus istas
Destituit fauces, mundique in devia versum
Duxit iter: 20 seu barbarica cum lampade Pytho
Arsit, in immensas cineres abiire cavernas,
Et Phœbi tenere viam: 21 seu sponte Deorum*

labascit anima & nimius divini spiritus haustus reddentibus pestifer existit.
Val. Max. l. 1. c. 8. 7 Cortinas jam diu clausas, à nemine consultas, ut-
pote silentes. 8 Curiosus per fortes explorator, quisnam foret eventus
belli civilis. 9 Aperire sacrarium. 10 Sacrorum præses, templi Delphi-
cicofant. 11 Dei affantis & enthusiasmi laborem simul & discrimen subire
formidantem. 12 Hypallagen esse volumus interpretes. Deum immittere in Phœba-
dem mitteret in adytum. 13 Castalium fontem in radicibus Parnassi.
14 Phœbadem aliquam. Phœmonœon autem prima erat, quæ ex oraculo
Delphico vaticinata est. Strabo lib. 9. 15 Modo, ad vers. 124. nota 11.
16 Volens Appium ab instituto deducere, causata est duntaxat oraculi silen-
tium. sed frustra. 17 Obruit divinam illam vim, cuius afflatu dabatur res-
ponsum. 18 Causas reddere conatur cessantis oraculi. de qua Plutarch. τῆς
τῶν ἡλιακῶν κενήσεως. 19 Sive spiritus hæc deseruit, atque in alias
mundi partes migravit. 20 Sive quo tempore, Delphis à Bremno oppugna-
tis, terræ motu, grandine, tempestate & incendio corruiere omnia, cinere
spiraculis obstructis. Pausan. in Phœacis. Instin. l. 24 de Xerxe. idem ref. He-
rod. in Vrania. vel tempore Mithridatico, cum oracula desierunt ubique,
sublati Dæmonum præstigiis atque potestate, sub adventu Christi. 21 Sive
Diis, quibus Roma curæ max. est, visum fuerit ut Delphicum oraculum ces-
set, postquam libros Sibyllinos habeat, qui fata sua continet, de quibus vide
quæ A. Gel. lib. 1. cap. 19. & Plin. lib. 13. cap. 13.

Æra

F 5

Cirrha

1 Tot annos
viventis, quos
haberi potuerit
haurii corpora
vici. Ovidius
Metam. 14.
2 Seu Deus
non inveniatur
sanctos quibus
neque fauces per
quas vaticinetur.
3 Visa est
Appio virgo
Pythia subdole
causata oraculi
silentium, cum
ipsa tremebunda
subterfugeret
ingressum ad
Deum quem
adelle negavit.
4 Hominem
tamen simulato
numine
deceptura,
se ad certam
accingit,
vittis ornata,
infula
laureata redimita,
crinibus à tergo
solutis.
5 Paro asside,
quia Parnassus
in Phocide. 6 Moras
textentem. 7 Antistes.
supra vers. 124. 8
Mezuen tamen
adventum & penetrare
ingredi, in limine
resistit. 9 Se
numine concepto
afflatam fingens,
nescia quae
simulate secum
murmurat. 10
Non extra se
raptus, non
vexatus à Deo,
vt infra vers. 158.
& Virgil. Aeneid. 6.
11 Interruptus,
vel perplexus,
obscuris vera involvens.
12 Non æque
boxia Appio
futura simulata
hæc, æque illa
veri oraculi
verba quæ
insequebantur.
13 Supra vers. 31.
14 Cum non
apparent signa
illa quæ
numine
afflatas
comitari
assolent,
non verba
interrupta
& tremula. 15
Non
vox maior
nec mortale
sonans. 16
Non laurea
capiti excussa
comarum
horrore.
infra vers. 171.
17 Non
attonita
magna ora
domus. Non
tremet
omnia
visa
repente.
Liminaque
laurusque
dei, totusque
prope
danti
circum, &c.
Virg. 6. & 3.
Aeneid. 18
Arguebat
Pythiam
doli & metus,
ut quæ
veri
enthusiasmi
laborem
horretet. 19
Non
sollicitam
oraculum,
non adesse
vati
Deum. 20
Et mihi
quem fallis,
& Deo
quem
fingis
dabis
pœnas,
nisi
descendas
in antrum,
deque
hujus
belli
eventu
respondeas
vere, non
21
Tuis
verbis
Deum
ementita,
numine
non afflata.
22
Quod
ventus
ille
ex
spiramento
specus
non jam
exhausti
immisit
virgini.

Cirrhæa silet, fatigæ sat est arcana futuri
Carmine longæ vobis commissa Sibylla:
2 Seu Paan solutus templis arcere nocentes,
Ora quibus solvat nostrum non invenit avo.
3 Virgines patuere doli, fecitque, negatis
Numinibus, metus ipse fidem. 4 cum torta priores
Strugit vitæ comas, crinesque in terga solutos
Candida Phœcaica complectitur infula lauro.
5 Hærentem dubiamque, premens in templa sacerdos
Impulit. 6 illa pavens adyti penetrabile remori
Fatidicum, prima templorum in parte resistit:
Atque Deum simulans, sub pectore sicta quieto
Verba refert, nullo confusa murmure vocis
Inscintillam sacro mentem testata furoris,
12 Haud æque lesura ducem, cui falsa canebat,
Quam 13 tripodas, Phœbique fidem. 14 non rupta tremens
Verba sono, 15 nec vox antri completere capax.
Sufficiens spatium, 16 nulloque horrore comarum
Excussa laurus, 17 immotaque culmina templi,
Securumque nemus, 18 veritatem se credere Phœbo
Prodiderant. sentit tripodas 19 cessare, furensque
Appius: 20 Et nobis meritas dabis impia pœnas,
Et Superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,
Deque orbis trepidi tanto consulta tumultu
Desinis 21 ipsa loqui. Tandem conterrita virgo
Consugit ad tripodas, vastique abducta cavernis
Hæsit, & insueto concepit pectore numen,
22 Quod non exhausta per tot jam secula rupis

Spiritus

Spiritus ingessit vati: tandemque potius
Pectore Cirrhæo, non unquam plenior artus
Phæbados irrupit Paan: mentemque priorem
Expulit, atque hominem toto sibi cedere iussit
Pectore. bacchatur demens aliena per amura
Colla ferens, vittaque Dei, Phæbeaque ferta
Erethi discussa comis, per irania templi
7 Accipiti cervice rotat, spargit que vaganti
Obstantes tripodas, magnoque exstuat igne,
10 Iratum te Phœbe ferens: nec verberare solo
Viteris, & stimulis, flammam in viscera mergis.
Accipit & ferios: nec tantum prodere vati,
Quantum scire, licet. venit atas omnis in unam
Congeriem: miserumque premunt tot secula pectus,
Tanta patet rerum series, atque omne futurum
Nittitur in lucem: vocemque petenti vati
Luctantur: non prima dies, non ultima mundi,
Non modus Oceani, numerus non deerat arena.
14 Talis in Euboico vates Cumana recessu,
Indignata suum multis servire fuorem
Genibus, ex tanta fatorum strage superba
Excerptit Romana manu. sic plena laborat
Phemonoe Phæbo, dum te consultor operti
17 Castalia tellure Dei vix invenit, Appi,
Inter fata duu quærens tam magna latentem.
18 Spumea tunc primum rabies vesana per ora
Effluit, & gemitus, & anhelo clara meatu
Murmura: tunc ræstus vastis ululatus in antris,
19 Extremaque sonant domita jam virgine voces.

virgini, quæ modo illius numen fuerat einentita, quod interminatus fuerat Appius supra vers. 159. Au Appio curioso futuri inquisitori 11 Neque stimulas tantum atque incendis virginem ut canat futura: sed & frenæ injicis, ne plura vaticinetur, quam scire opus est. infra vers. 197. ca. frenæ fuerat concussit, & stimulas sub pectore veritatis Apollo. An. 6. Vir. 12 Jamque conceperat omnia omnium ætatum fata, quæ animo furentis una quasi facie observata, enunciari & in lucem proferri possebant. 13 Non latebat illam, non fugiebat vatis notitiam. 14 Vii Sibylla indignata suum oraculum ab omnibus mortalibus sollicitari, è cæterorum cumulo excerpta Rom. tantum fata novem libris complexa est, quos Tarquinio Superbo obtulit, &c. A. Gell. l. 1. cap. 19. 15 Ita Phœbas hæc inter alia enumerata vix tandem inventum & semotum Appi fatum, impulsit nominis concepti instigata, horreado vocis sono, Appio inter obscuros verborum ambages, cecinit: Nihil, inquam, ad te hoc Romane bellum: Euboia Calam obimebis, &c. Valer. Max. l. 1. c. 8. 16 Occulti, tecti. 17 Delphico antro. 18 Os rabidum, fera corde, &c. Virg. 6. An. * Istæ quæ sequi, 19 Ea siena fuerat locuti. supra vers. 176.

F 6

Effugi

1 Fatidico,
Chyrrhææ
virginis,
Phœbados.
2 Nullus unquam
vatis
mentem
plenius
invasit.
3 Sentum
viti,
mentem
humanam.
4 Sux
inspirati
rationi.
5 Non
jam
pro
arbitrio
Phœbi,
cujus
instigata
agitabatur.
6 Horrores,
ut
supra
vers.
154. Non
compta
mansere
comæ, An. 6.
7 In
utraq;
parte
alternatim
ducta,
vacillanti,
ultra
citroque
agitata.
8 Sibi
furi
bus &
dis
currenti
ob
vius.
9 Calore
numi
nis.
10 Vtrum

1 Causus inquit poeta, cur non aperte Deus praedixerit eventum belli.
 2 Quam nihil futurorum latere voluere Superi.
 3 Cadendos, casuros.
 4 Iuba, &c. an principum?
 5 Et caedes gentium miscendas funeribus civium Rom.
 6 An nihil adhuc decretum à diis de eventu belli, & Pompeji morte?
 7 In dubio à diis, &c. silentio oraculi supprimuntur.
 8 An forte subitices, quo melius Nemesis exigat à Caesare poenas civilis huius belli, afferatque in libertatem Remp. interfecto à D. & M. Brutis Caesare, uti à Iunio Bruto quondam ex aëto Tarquinio? 9 Pectore irruentis vatis diffusere fores impulse, iplag; avelat. 10 Nondum Deum penitus pectore cussierat. 11 Phœbus. 12 Virginis Pythiae. 13 *συνεβλήθη δὲ θεοῖσι, τότε.* 14 *Non vultus, non color vnus.* En. 6. Virg. 15 Pallor est non territa, sed terrentis. 16 Ponente jam & cessante Borea. 17 Animum vatis sedant rescituntque, docti. 18 Inter lucem adyti sacram & ætheream hanc, in quam reditura erat: voluit divinam illam raptae mentis notitiam & hanc humanam cognitionem, Phœbus mediam iniecit caliginem & soporatum rerum visum oblivionem. Allusum simul ad Lethen, fl. infernam. 19 Notitia futurorum se recepit in cortinam fatorum custodem. 20 Sic ult. v. l. 1. & la. o jacuit delecta furore. 21 Atis ratus (inquit Val. Max.) consiliis se Apollinis Monitum, ne illi discrimini interesset, in eam regionem secessit, quæ inter Rhamnunt nobilissimæ Attici soli parte, Carystumq; Chalcidico trecto vicinam interiacens, Cœla Eubœa nomen obtinet, ubi ante Pharsalicum certamen morbo consumptus, prædictum à Deo locum se pultura possedit.

Territat

Effugis ingentes, tanti discriminis expers,
 Bellorum Romane minas: solusque quietem
 Euboici vasta lateris convalle tenebu.
 Cætera suppressit, faucesque obstruxit Apollo.
 1 Custodes tripodis fatorum, arcanaque mundi,
 Tuque potens veri Paan, 2 nullumque futuri
 A Superis celate diem, suprema ruentis
 Imperii, 3 casusque duces, & funera 4 regum,
 5 Et tot in Hesperio collapsus sanguine gentis
 Cur aperire times? 6 an nondum numina tantum
 Decrevit nefas? 7 & adhuc dubitantibus astris
 Pompeji damnare caput, tot fata tenentur?
 8 Vindicis an gladii sacrum, poenasque furorum,
 Regnaque ad ultores iterum redeuntia Brutos,
 Vi peragat fortuna, taces? Tunc 9 pectore vatis
 Impacta cessere fores, exclusaque templi
 Profiliur: 10 persistat rabies, nec cuncta locuta est.
 Quem non effugit, superest Deus. 11 ille seroces
 Torquet adhuc 12 oculos, totoque vagantia cælo
 Lumina: nunc vultu pavido, 13 nunc tortiva mimici. 210
 14 Stat nunquam facies: rubor igneus inficit ora,
 Liventeque genas: 15 nec, qui solet esse timentis,
 Terribili sed pallor mest: nec sessa quiescunt
 Corda; sed ut tumidus 16 Borea post flammam pontus
 Ranca remit, sic multa 17 levam suspiria vatem.
 18 Dumque a luce sacra, qua vidit fata, refertur
 Ad vulgare jubar, media venere tenebrae,
 Immisit Styriam Paan in viscera Lethen.
 Qua rapet secreta Deum, tum pectore verum 190
 Fugit, & 19 ad Phœbi tripodas redire futura:
 20 Vixque refecta cadit. 21 nec te vicina leti

Territat ambiguis frustratum sortibus Appi:
 1 Iure sed incerto mundi, 2 subsidere regnum
 3 Chalcidos Euboica vana spe rapte parabas.
 Heu 4 demens, nullum belli sentire fragorem,
 Tot mundi caruisse malis, praestare Deorum
 Excepta quis morte potest? secreta tenebris
 Litoris Euboici memorando condite busto,
 Qua 5 maris angustat fauces 6 saxosa Carystos, 220
 7 Et tumidus infesta colit qua 8 numina Rhamnii,
 Arctatus rapido fervet qua gurgite pontus,
 9 Euripusque trahit, cursum mutantibus undis,
 Chalcidicas puppes ad iniquam classibus 10 Aulim.
 Interea dormiti Caesar remeabat Iberus,
 Vitrices aquilas 11 alium laturus in orbem:
 12 Cum prope fatorum tanto per prospera cursus
 Avertere Dei, nullo nam Marte subactus
 Intra castrorum timuit tentoria ductor
 Perdere successus scelerum, cum pæne fideles 240
 Per tot bella manus satiata sanguine tandem
 Destituere ducem: 13 seu mæsto classica paulum
 Intermissa sono, clausisque, & frigidus ensis,
 Expulerat belli furias: seu pramiis miles,
 Dum majora petit, damnat causamque, ducemque,
 Et scelere imbutos etiam nunc 14 vendidit enses.
 15 Haud magis expertus discrimine Caesar in ullo est,

let. 5 Neque tamen est Carystos in freto Euripi, sed Cycladibus opposita in Eubœa ins. urbs. 6 Marmore nobilis. 7 Et quæ jacet Rhamnii Atticæ pagus, ubi colitur Nemesis superbia & insolentia videt, quæ & hinc dicitur Rhamnusia. 8 Nemesis. 9 Freto hinc Bœotiam & Atticam, inde Eubœiam inf. interluens, ponte 2 iugerum iunctum. Strabo de Negroponte, septies die ac nocte refluxum eo impetu ut navigia reluctantibus ventis secum rapiat. 10 Portum Bœotia Græcorum contra Trojan conjugatione & mora classis Græcæ nobilem. 11 In Epirum & Macedoniam contra Pompejum. 12 Cum civilis belli prosperos successus Diæ pene everterent coorta seditione in exercitu. 13 Sive, quod militari ferocia per bellum intermissionem ad Placentiam deferrescente, ad ocium & pacem inclinabant: sive quod stipendia auctiora peterent ad civile hoc bellum majori precio operam venalem licebantur. Caesaris exercitus (inquit Appianus) iuxta Placentiam seditione edita, quod diutius in bello teneretur, Imperatorem coepit conclamare. Mias porro quaque singulas olim pollicitas à Caesare, quum Brundisii esset, iustantius petebat. lib. 2 de civili bello. 14 Alii legunt, *vindicat*, id est asserere vult, missionem petit. 15 Seditionem per X annos in Gallicis bellis non senserat, in civilibus aliquas. Sueton. in Cæs. 69. quoniam tamen alias neque majori cum periculo expertus est quam lubrica & instabilis esset imperatoris sedes, militaribus viris huc illuc parvo momento impulsis freti, à quibus si destitutum fuerit sibi que relictus, tum denique fatebitur non suo sed militum esse pugnandum esse.

F 7

Quam

1 Dum adhuc incertum sit, penes quem sit futurum imperium.
 2 Sibi subsidere, invadere dolo, *ipsi dicitur*. si enim pro subsistere absolute accipias, legendum erit *regnum*.
 3 Chalcidos in Eubœia, urbis ad Euripum sitæ, Aulidi objectæ. Ad differentiam alterius in Attolia.
 4 Qui sperabas tibi ullo recessu tantam quam Homericæ teo nube, à tam late graffanti malo securitatem, quam olim mors sola nemo Deorum præstare va-

1 Orbatu, delictus mi-
 litibus.
 2 Neque clau-
 sularia erat
 conjuratio,
 sed aperta
 feditio.
 3 Non enim
 Caesaris mili-
 tes in imperio
 continuit, qui
 alios plerun-
 que, metus, ne
 paucorum,
 qui gravatim
 ferunt tyran-
 ni injustum
 imperium,
 conjuratio
 judicaretur:
 sed emanat
 jam in pluri-
 mos feditio,
 qui junctæ
 quasi umbone
 phalanges
 prædientius
 loquitabantur:
 &
 4 Quod à
 multis pecca-
 tur, impune
 fieri creditur.
 5 Has quæ
 sequuntur.
 6 Petinus
 missionem,
 Caesar, eam-
 que justam à
 civiliū bel-
 lorum furore.
 7 Qui nos
 jugulent. 8 Nostras, apud televi aut nullo precio habitas. 9 In Ita-
 lia. 10 Gallis & Germanis Rhodani Rhenique fl. accolis. 11 Capta
 Roma, neque ædes civium neque templa deorum nobis dispendia permit-
 tebantur. 12 Arguimur quidem propter arma nefaria & scel. Itas rapi-
 nas, impii, sed propter paupertatem, pii: illa tibi, hæc nobis. 13 Opti-
 ma vitæ pars nobis perit, bellis infumta, necdum prospeximus senectū-
 ti, aut qua vivimus canis viaticum. 14 Vt domi moriamur. 15 Ironice.
 Quantum est hoc votum? 16 Liceat tandem molliter requiescere, non
 duro solo usque in castris recumbere. 17 Non in pugna usque morien-
 tes ferire gal. au. su. Allieg. gletam. 18 Propinqui dextram, quæ ocu-
 los morientibus claudat, lib. 3. vers. 740. 19 Lu militiam enim pluribus
 vultus rogus erigitur.

Scire

Quam non è stabili, tremulo sed culmine cuncta
 Despiceret, stareque super turbantia fultus,
 Tot raptis truncus manibus, gladioque relictus 250
 Pæne suis, qui tot gentes in bella traherat.
 Scit non esse ducis strictos, sed militis, enses.
 2 Non pavidum jam murmur erat, nec pectore tecto
 Ira latens: 3 nam qua dubias constringere mentes
 Causa solet, dum quisque pavet, quibus ipse ti-
 mori est,

Seque putat solum regnorum injusta gravari,
 Haud retinet, quippe ipsa metus exolverat audax
 Turba suos. 4 quidquid multis peccatur, inultum est.
 Effudere 5 minas: 6 Liceat discedere Caesar

Arabie scelerum, quaris terraque marique 260
 7 His ferrum jugulis, animasque effundere 8 viles
 Quolibet hoste paras: partem tibi Gallia nostris
 Eripuit: partem duris Hispania bellis:

Pars jacet 9 Hesperia: totoque exercitus orbe
 Te vincente perit. Terris sudisse cruorem
 Quid juvat Arctois, 10 Rhodano, Rhenoque subactis:

Tot, mihi pro bellis bellum civile dedisti.
 11 Cepimus expulso patria cum tecta Senatu,
 Quos hominum, vel quo: licuit spoliare Deorum?

12 Imus in omne nefas, manibus, ferroque nocentes. 270
 Paupertate pii, finis quis queritur armis?
 Quid satis est, si Roma parum? 13 Iam respice canos
 Invalidasque manus, & inanes cerne lacertos.

13 Vfus abijt vita: bellis consumpsimus ævum.
 14 Ad mortem dimitte senes. 15 en improba vota:
 16 Non duro liceat morientia cespite membra

Ponere, 17 non anima galeam fugiente ferire,
 Atque 18 oculos morti clausuram querere dextram,
 Conjugis illabi lacrymis, 19 unigue paratum

8 Nostras, apud televi aut nullo precio habitas. 9 In Ita-
 lia. 10 Gallis & Germanis Rhodani Rhenique fl. accolis. 11 Capta
 Roma, neque ædes civium neque templa deorum nobis dispendia permit-
 tebantur. 12 Arguimur quidem propter arma nefaria & scel. Itas rapi-
 nas, impii, sed propter paupertatem, pii: illa tibi, hæc nobis. 13 Opti-
 ma vitæ pars nobis perit, bellis infumta, necdum prospeximus senectū-
 ti, aut qua vivimus canis viaticum. 14 Vt domi moriamur. 15 Ironice.
 Quantum est hoc votum? 16 Liceat tandem molliter requiescere, non
 duro solo usque in castris recumbere. 17 Non in pugna usque morien-
 tes ferire gal. au. su. Allieg. gletam. 18 Propinqui dextram, quæ ocu-
 los morientibus claudat, lib. 3. vers. 740. 19 Lu militiam enim pluribus
 vultus rogus erigitur.

Scire rogum, liceat morbis finire senectam. 280
 Sit, præter gladios aliquod sub Casare fatum.

Quid, velut ignaros ad qua portenta paremur,
 Spe trahis? usque adeo soli civilibus armis
 2 Neficium cuius sceleris sit maxima merces?

Nil actum est bellis, si nondum comperit istas
 3 Omnia posse manus. 4 nec fas, nec vincula juris
 Hoc audere vetant. 5 Rheni mihi Caesar in undis

Dux erat, hic socius. 6 Facinus quos inquina, æquat.
 Adde, quod ingrato meritorum iudice virtus
 Nostra perit. 7 quicquid gerimus, fortuna vocatur. 290

8 Nos fatum sciat esse suum. licet omne Deorum
 Obsequium speres, 9 irato milite, Caesar,
 10 Pax erit. Hac fatus, totis discurrere castris

Cæperat infestoque ducem deponere vultu:
 11 Sic eat, 6 Superi, 12 quando pietasque, fidesque
 Desituunt, moresque malos sperare relictum est;

Finem civili faciat discordia bello.
 13 Quem non ille ducem potuit terrere tumultus!
 Fata sed in præceptis solitus demittere Caesar,

Fortunamque suam per summa pericula gaudens 300
 Exercere, 14 venit: nec dum deserviat 15 ira,
 Expectat: medios properat tentare 16 furores.

16 Non illis urbes, spoliandaque templa negasset,
 17 Tarpejamque Iovis sedem, 18 matresque Senatus,
 Passurasque infanda nurus. vult omnia Caesar

A se sæva peti, vult præmia Martis amari:
 Militis indomiti tantum mens 19 sana timetur.
 Non pudet, heu Caesar, soli tibi bella placere

Iam 20 manibus damnata tuis? hos ante pigebit

stin. 31, Vt eos quos pav facinus coinquat & æquat, utrosque finibus pæna co-
 munitus 7 Qui fortune suæ, non virtuti nostræ prælia feliciter gesta
 fert recepta. 8 Faciemus ut intelligat felicitatem suam à nobis pendere.
 9 Et deferente te. 10 Non poteris bellum gerere. 11 Deos precatur
 poeta, ut discordia & rebellionis hujus interventu dirimatur bellum civile.
 12 Vbi in ducibus deficit pietas & fides in patriam & cives suos, speremus à
 perfidia & rebellionem militum finem civilis belli. 13 Non tamen Casarem.
 Qui (referente Suetonio) fecit ut celeriter ad officium redierint, nec tam in-
 dulgentia ducis quam celeritate. Non enim cessi unquam tumultuantibus, at-
 que etiam obviam semper iit. 14 Quibus rebus (inquit Appianus) commotus
 Caesar, ex Massilia Placentiam magna celeritate sollicitudineque pervenit, &
 ad milites adhuc dissidentes profectus, hunc in modum fari cæcepit. 15 Mi-
 litum. 16 Neque enim rapinas raptusque suis negasset suo iudicio quod illa
 improbasset, sed quo militum animo horum amore & desiderio incitatos de-
 tineret. 17 Lib. 1. v. 196. 18 Matronas, & virgines stuprandas. 19 Pa-
 cem appetens, detestata bellum scelestum, 20 Militibus, iisque feris.

1 Non ferro
 uique.

2 Quasi ve-
 ro nesciamus,
 quanta maue-
 aut milites
 præmia, qui
 vel scelesti
 sui ducis cæ-
 de, bello ci-
 vili finem im-
 ponunt.

3 Etiam i-
 psium ducem
 de medio
 tollere.

4 Neque e-
 nim temerum
 jure sacrar-
 menti, quo
 minus hoc
 audeamus.

5 In bello
 quidem Gal-
 lico & Ger-
 manico datus
 es nobis dux:

hoc inceptisti
 bellum sine
 imperio, no-
 bis fretus, &
 quidvis socii
 finis?

6 Qui eodem
 crimine te-
 neantur, æqua-
 les sunt & so-
 cii. Ita Imp-
 Leo & Au-
 themius in
 Constitutio-
 ne Cod. Ju-

Sanguinis?

1 Esse. Idem
 104pds Hispanis
 uirtutis. Seneca
 Thyestes,
 poie sine re-
 gno pati. Seneca
 2 cont. 2.
 potes sine viro
 pati. & nofter
 infra libro 9.
 vefs. 110.
 nefus sine rege
 pati.
 2 Quo emi-
 neret, ad milite-
 rum concioua-
 rurus.
 3 Auctoritate
 & maiestate
 verendus.
 4 Diffimulato
 metu, inquit
 Frontinus l. 1.
 Stratag. c. 9.
 5 Pectore
 hoc meo re-
 conde ensem,
 & bello quod
 adeo tibi dis-
 plicet, finem
 impone. Alii
 leg. Hinc fit.
 6 Multa sedi-
 tiose in du-
 cem loqui,
 nihil audere
 arguit dege-
 neres igna-
 vosque a i-
 mos, ad fu-
 gam quam
 ad bellum
 paratiores.
 7 Hinc facessite,
 postis armis.
 8 Facile inueniam
 novos milites qui
 capeant arma à
 quibus vos disceditis.
 9 Cum videatis
 tantas Italorum at-
 que Hispanorum
 copias sequi Pompe-
 jum fugientem &
 prope victum,
 creditisne mihi
 defuturos milites
 belli jam pene
 absoluti, victoria
 & triumpho
 comites, facili &
 paruo labore in
 vestri honoris
 præmia cessuros?
 10 Iam
 præcipitis & quali
 peracti. 11 Vos
 bello diuino fracti,
 sed propter perfi-
 diam vestram
 iuhonorati, turba
 & sine nomine
 vulgo redditi atque
 in fecem
 plebis relati,
 spectabitis nos
 triumphantes. 12
 Non magis quam
 minueretur mare,
 si fontès negati
 illi flumina. 13
 Cura Deum non
 tam dimittit se &
 ad villa descendit,
 ut vestris rebus
 vacet, plebem
 respiciat: de
 principum negotiis
 Dii tantum sunt
 solliciti, illis
 cæteros omnes
 seruire voluit.

Sanguinis? huius ferri grave jus erit? ipse per omne
 Fasque nefasque rueri lassare, & discere sine armis
 Possit pati: liceat scelorum tibi ponere finem.
 Scire quid insequeris? quid iam nolentibus instas?
 Bellum te civile fugit. Stetit aggere sulcus?
 Cessit, intrepidus vultu, 3 meruit que timeri
 Non metuens: atque hac ira dictante profatur.
 Qui modo in absentem vultu, dextraque furebar
 Miles, habes nudum, promptumque ad vulnera
 pectus;
 Hic fuge, si belli finis placet, ense relicto.
 Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
 Seditio, tantumque fugam meditata iuuentus,
 Ac duci inuicti rebus lassata secundis.
 Vadite, meque meis ad bella relinquitte fati:
 Inuenient hæc arma manus, vobisque repulsis
 Tot reddet Fortuna viros, quot tela vacabunt.
 Anne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
 Hesperia gentes, nobis victoria turbam
 Non dabit impulsus tantum qua præmia belli
 Auferat, & vestri rapta mercede laboris,
 Lauriferos nullo comitetur vulnere currus?
 Vos deserta senes, exhaustaque sanguine turba
 Cernetis nostros jam plebs Romana triumphos.
 Casaris an cursus vestra sentire putatis
 Damnatum posse fugam? veluti si cuncta minentur
 flumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
 Non magis ablatis unquam decresceret aquor,
 Quam nunc crescit, aquis: an vos momenta putatis
 Villa dedisse mihi? Nunquam sic cura deorum
 Se premit, ut vestrae mortis, vestraque saluti
 Fata vacent. Procerum motus hæc ciuilita sequuntur.

310

320

330

340

3 Huma-

Humanum paucis vivit genus. 2 orbis Iberi
 Horror, & Arctoi, nostro sub nomine miles,
 Pompejo certe fugeres duce. 3 fortis in armis
 Casareis Labienus erat: nunc transfuga vilis
 Cum duce prælato terras atque aquora lustrat.
 Nec melior mihi vestra fides, si bella nec hoste,
 Nec duce me geritis. quisquis mea signa relinquit.
 Nec Pompejanis tradit sua partibus arma,
 Hic nunquam vult esse meus. sunt ista profecto
 Cura castra Deus, qui me committere tantis,
 Non nisi & mutato voluerunt milite, bellis.
 Heu, quantum Fortuna humeris jam pondere sessis
 Amolitur onus? sperantes omnia dextras
 Exarmare datur, quibus hic non sufficit orbis.
 Iam certe mihi bella geram: discedite castris:
 Tradite nostra viris ignavis signa Quirites.
 At paucos, quibus hæc rabies auctoribus arsit,
 Non Casar, sed pæna tenet, procumbite terra:
 Insidumque caput, feriendaque tendite colla.
 Et tu, quo solo stabunt jam robore castra
 Tiro rudis, specta pænas, & discite ferire,
 Discite mori. Tremuit sæva sub voce mirantis
 Vulgus iners: unumque caput tam magna iuuentus
 Privatim saltura timer: velut ensibus ipsis
 Imperet, invito moturus milite ferrum.
 Ipse pavet, ne tela sibi dextraque negentur

De Labieni defectione ad Pompejum vide quæ Dio lib. 41. 4 Neque tam
 meum melius iudicabo de fide vestra quam Labieni: etiam si ad Pompejum non
 defeceritis, neque enim ego illum pro meo habiturus sum, nisi qui meas
 partes secutus fuerit. 5 Firmioribus viribus ex novo milite conscripto.
 6 Quanta cura me exonerat Fortuna, cui modo sollicito de præmio mili-
 tibus, quibus totus orbis dividendus vix sufficeret, pro strenue novata ope-
 ra pernumerando, jam ad manum & in promptu merces est abunda ipsorum-
 que votis expetita, mera missio absque præmiis. 7 Quibus fas erit om-
 nia à me sperare. 8 Missas facere. 9 Emphatice, non vobis, quime deser-
 uistis. 10 Fortibus; namque vos signavistis. 11 In alia seditione,
 (ref. Suetonio) ardente tunc in Africa bello, milites inissionem & præmia
 cum ingentibus miis flagitantes, una voce, qua Quirites eos appellarat, tam
 facile circumegit & flexit, ut ei milites esse se confessum responderunt: &
 quamvis reculantem in Africam sint secuti. 12 Paucos nihilominus retineo,
 neque ego tamen, sed pæna, seditionis huius auctoribus instiganda, ut
 exemplam ad novos milites transeat, qui discant capite plectere seditiones,
 ipsi simile expectent supplicium, si quid simile deliquerint. *Grotius exponit*,
 Duce in pæna, quod in prælio usurpes, ferire & mortem contemneret.
 13 Vnum Casarem timuerunt, quem facile fuerat in ordinem redigere, si
 ab eo recederent, perinde ac si ipsi enses imperium ducis excutiri iussent,
 tenente & decretaute imperium milite.

1 Ita, in pau-
 corum (hoc
 est principi-
 um) utilita-
 tem, cæteri
 omnes na-
 scuntur & vi-
 vunt.
 2 Qui me du-
 ce Gallos,
 Germanos,
 Hispanos de-
 bellastis, fu-
 gissetis certe,
 nisi Pompe-
 jum ducentem
 adeo prælat
 exercitus cet-
 vorum leoue
 duce, &c.
 3 Labienus,
 legatus meus
 in bello Gal-
 lico, quon-
 dam fortis
 & ubique vi-
 ctor, ex quo
 ad Pompe-
 jum à me de-
 fecerit, animo
 & fortuna
 simul cum fi-
 de deficiens
 vagatur pro-
 fugus cum du-
 ce quem mi-
 hi prætulit.

1 Ad

1 Ad interficiendos eos qui missionem & pacem optaverant.

2 Nonam legionem, apud Placentiam,

totam cum ingnomia missam fecit: ægreque post multas & supplices preces, nec nisi exacta de fontibus poena, restituit. Suet. in Cæsare. Nona legionis, quæ seditionis causam inprimis præstitit, decumatione constituta, genuit ab omnibus edito, prætores genibus affusi veniam suppliciter ab ipso deposcebant. Cæsar tandem vix

ira posita, hoc concessit ut C. duntaxat, & XX seditionis principes ab omnibus eligerentur, & XII ex his à cæteris selecti supplicio afficerentur. App. 2 de bell. civili. 3 Nihil magis timuit, quam ne veterani ad omnia scelus assueti vel ferociam animi ponerent, vel ab ipso recederent. 4 Decem dierum itineribus. Et satis quidem longis citatisque, si modo longitudinem fere Italiæ armati X diebus sint emensi. 5 Iuvenentem, hoc est, exercitum. 6 Flexuosus fluvius Calabriae. 7 Fl. juxta Tarentum. 8 Vibis Salentinorum. 9 Salapia Apulie opp. Annibalis meretricio amore famosum. 10 Sipuntum, Apulie urbs. 11 Gargani, qui Apulie mons est, hinc Austro è Calabria, inde Boreæ è Dalmatia flanti expositus, cui subjacent promontorium in mare Adriaticum extenditur. 12 Cæsar composita seditione, sine exercitu Roman. caute dicit. 13 Pacis aurore Cæsari jam rogato. 14 Neque Senatu, aut Consule illum deligente, se ipsum Dictatorem nominavit Cæsar, undecima deinde die Dictaturæ se abdicavit, postquam se & P. Servilium Coss. creasset. 15 Ironice. 16 Supra vers. 5. 17 Namque ab hoc anno, quo Cæsar, ne quod sibi ferro sciendi jus desset, summam imperii potestatem consulari adæxuit, invalere omnes illi tituli quibus tyrannus Imper. assentantur, cujusmodi sunt, Divus, semper Augustus, Pater patriæ, fundator quietis, Dominus, &c. 18 Imperatorum insignia in quibus Consul. 19 Consulis aut etiam Imperatoris, cum rebus appellandus esset tyrannus. 20 Signavit animum suum cæde Pompeji, everfione Senatus & libertatis.

1 Ad scelus hoc Cæsar: vicit patientia saxi Spem ducis, & 2 jugulos, non tantum præstitit enses.

3 Nil magis, assuetas scelere quam perdere mentes, Atque perire, timet. tam dira fœderis ictu Parta quies, pœnaque redit placata juventus.

Brundisium 4 decimis jubet 5 hanc attingere castris

Et cunctas revocare rates, quas 6 avius Hydrus, Antiquusque 7 Taras, secretaque litora 8 Leuca,

Quas recipit 9 Salapina palus, & subdita 10 Sipus

11 Montibus: Ausoniam qua torquens frugifer orram,

Dalmatico Boreæ, Calabroque obnoxius Austro Appulus Adriacas exit Garganus in undas.

12 Ipse petit trepidam tutus sine mître Romam, tam doctam servare 13 toga: populoque precantibus Scilicet indulgens, 14 summum Dictator honorem Contigit, & 15 lato fecit se Consule 16 fastos.

17 Namque omnes voces per quas jam tempore tanto Mentimur dominis, hæc primum reperit ætas, Qua sibi ne ferri jus ullum Cæsar abesse,

Ausonias voluit 18 gladiis miscere secures, Addidit & 19 fasces aquilus, & 20 nomen inane Imperii rapiens, 20 signavit tempora digna Mæsta nota. nam quo melius Phursalicus annus

Consule

Consule notus erit? 1 fingit solennia campus, 3 20 Et non admissa dirimit suffragia plebis, Decentatque tribus, & vana versat in urna.

2 Nec cælum servare licet: tonat augure surdo, Et lata jurantur aves, bubone sinistro.

Inde perit primum quondam veneranda 3 potestas Iuris inops: careat tantum ne nomine tempus,

4 Mensurus in fastos distinguit secula Consul. Nec non 5 Iliacæ 6 numen quod præsidet Alba 7 Haud meruitum 8 Latio solennia sacra subalto

Vidit flammifera confectas nocte Latinas. 400

Inde rapit cursus, & 9 que piger Appulus arva Deseruit rastro, & inertis tradidit herba,

10 Ocyor & cæli flammis, & tigride facta Transcurrit: 11 curvique tenens 12 Minora tecta Brundisii, 13 clausas ventis brumalibus undas

Invenit, & 14 pavidas hyberno sidere classes. Turpe duci visum est, rapiendi tempora belli

Insignes exisse moras, portuque teneri, Dum pateat tutum vel 15 non felicibus aquor.

16 Expertes animos pelagi sic robore complet: 410 Fortius hyberni status, cælumque frejumque Cum cæpere, tenent, quam quos incumbere certos 17 Persida nubiferi vetat inconstantia veris.

2 Prævaricato etiam omni jure auspiciorum. Neque enim, pro more veterum, adhibentur Comitibus centuriatis Augures tres, qui cælum & aves observant, aut, si adhibeantur, cum propter Iovem tonantem, fulguranteive aut inausulta auspicia comitia impediri oporteat; dissimulant tamen se non audisse tonitrua, & quæcumque mali ominis apparuerint auguria parati sunt jurare laxa esse & auspicata. 3 Consularis, autoritate sua, & jure privata. 4 In breve tempus, seuos menses, binos, singulos, creatus Coss. Hoc enim sub Imp. postea factitatum meminere Sueton. in Caligula, Claudio, Nerone; & Tacitus l. 17 de Othone. 5 Ab Alcæno Trojano condita. 6 Iupiter Latiæ, cui quotannis novi Coss. in monte Albano Latius celebrabant de nocte seras in memoriam fœderis inter Tarquinium Sup. & Lat. renovari. Macr. lib. 1. Sat. cap. 16. 7 Iudicium sacris, qui Lat. libertatem non defendeant. 8 His rebus & feris Latinis, comitiisque omnibus perficiendis X L dies tribuit, inde ab urbe proficiscitur, Brundisiumque pervenit. Com. 3 civ. bel. 9 Per Apuliam incultam, & herba horridam relictam. 10 Hyperbole de tigridis, catulis orbata, velocitate, vide quæ nos ex Plinio & Solino ad 18 ep. Mart. l. spect. 11 Lib. 2. v. 613. 12 A Cretenfibus, quibus Mios imperavit, condita. ut lib. 2. v. 610. 13 Non tentandas naves. 14 Tempestates hybernas miæote Delphino oriente cum Cane inatutino. 15 Pompejanis, vel aliis, quos minus felices judicabat quam suos. 16 Hujusmodi oratione confirmavit milites suos ad mare tendendum, suaque ut impedimenta in Italia reliquerent, ipsi expediti naves confenderent, &c. Com. civilis belli 3. 17 Propter veterum crebras mutationes sub incertis veris sideribus.

1 Nec

1 Hinc postquam ad unum Cæsarem cuncta fuerint delata, omnes majorum ritus & disciplina in creandis magistratibus subalta sunt. Imaginaria quædam Comitorum in Campo habetur species, citantur à præcone tribus, neque tamen conveniunt aut admittuntur ad distincta suffragia, frustra in cistis conjiciuntur tabellæ, si quidem Imperator vel cæcibus commendat vel ipse designat; quem vult Consullem.

1 Neque per circuitum iter est, uade opus sit variis ventis: sed uo tantum constanti. Aquilone tamen comodior erat Ausfer, quod testatur Com. de civili bello 3. Nacli, inquit, Ausferum, & Inerebit Ausfer. 2 Vehementi flatu urget & inclinet summam mali partem, quo velum attollitur.

3 Epidamnium seu Dyrrh. l. 2. v. 614. ab iis Coreyruibus qui Phaeacum iohisiam tenuerunt, conditum. Thuc. l. 1. Str. l. 7. atque Apolloniam.

4 Ne Pompei litore Dyrrhachiuo triremes invadant nostras onerarias ventis destitutas. 5 Conclamantibus omnibus imperaret, quod vellet; quocumque imperavisset, se equo antio esse facturos, pridie Non. Ian. uaves solvit, impositis VII legionibus, postridie terram attingit juxta saxa Cerauniorum, &c. Com. civ. bel. 3. 6 Notatio temporis vespertini. 7 Velorum finis, Synecd. ipsa vela. 8 Oblinquo in longitudinem navis velo, ad captandum flantem à latere ventum remittentem, cornu autem cum pede, id est, uno veli, angulo sinistro producant nauta, reducto altero. they bring fore the larbord tack. 9 Liutea supra antennam & acatium expansa, topisalis. 10 Parum crebescens. 11 Ventus natus, qui naves à terra deduxerat, remittit desicquere. 12 Imque malacia aquor steruebat, heca veli, baud aliter quam gelu astringit Pontus Euxinus, quem neque emittit Bosphorus Thracicus, neque impellit Ister iudians septem ostiis. 13 Astringit retinetque. 14 Pontus & Maotis palus, modo navigiis pervia jam indurata equitibus, curribus & plaustris solum praesant, orbita autem vestigium rota est, ipsa rota, Synecd. currus. 15 Bessorum populi Thraciae ad Aemum montem. 16 Ita tranquillitas stagnantis maris Caesari magis advena & inclemens quam faviissima tempestas, instar glacialis maris, Pontique gelu contracti nec servantis cursus vicissitudines, non ætu fluit, non reciproco fluxu reflexu que ulnat, non ex undarum motu solis splendorem & imaginem vibrat. Solus imaginem interpretis Lunam esse voluit, referuntque hac omnia ad Ioniæ mare & Casari nobilitatem in navigatione, dispersis Lectos.

1 Nec maris anfractus, lustrandaque littora nobis, Sed recti fluitus, soloque aquilone secundi. Hic utinam summi 2 curvent carthesia mali, Incumbatque furens, & 3 Graja ad mania perfleret, 4 Ne Pompejani Phaeacum è litore toto Languida jactatis comprehendant carbasa remis. Rumpite, quæ retinent felices vincula proras. 420

Iam dudum nubes, & saxas perdimus undas. 5 Sidera prima poli Phæbo labante sub undas Exierant, & 6 luna suas jam fecerat umbras: Cum pariter solvere rates, totoque rudentes Laxavere 7 sinus: & 8 flexo navita cornu Oblivati lævo pede carbasa, summaque pandens 9 Suppara velorum perituras colligit auras. Ut primum 10 levior propellere liutea ventus Incipit, exiguumque tument; mox reddita malo In mediam cecidere ratem: terraque relicta 430

Non valet ipsa sequi puppes, quæ vexerat 11 aura. 12 Aquora lenta jacent alto torpore ligata. Pigrus immotis hasere paludibus unda. Sic stat iners Scythicas astringens Bosphorus undas, Cum glacie retinente fretum non impulit Ister. Immensumque gelu regitur mare: 13 comprimit unda. Deprendit quascunque rates: 14 nec pervia velis Aquora frangit eques, fluctuque latente sonantem Orbita migrantis scindit Maotida 15 Bessi.

16 Sava quies pelagi, mæstoque ignava profundo 440

dant nostras onerarias ventis destitutas. 5 Conclamantibus omnibus imperaret, quod vellet; quocumque imperavisset, se equo antio esse facturos, pridie Non. Ian. uaves solvit, impositis VII legionibus, postridie terram attingit juxta saxa Cerauniorum, &c. Com. civ. bel. 3. 6 Notatio temporis vespertini. 7 Velorum finis, Synecd. ipsa vela. 8 Oblinquo in longitudinem navis velo, ad captandum flantem à latere ventum remittentem, cornu autem cum pede, id est, uno veli, angulo sinistro producant nauta, reducto altero. they bring fore the larbord tack. 9 Liutea supra antennam & acatium expansa, topisalis. 10 Parum crebescens. 11 Ventus natus, qui naves à terra deduxerat, remittit desicquere. 12 Imque malacia aquor steruebat, heca veli, baud aliter quam gelu astringit Pontus Euxinus, quem neque emittit Bosphorus Thracicus, neque impellit Ister iudians septem ostiis. 13 Astringit retinetque. 14 Pontus & Maotis palus, modo navigiis pervia jam indurata equitibus, curribus & plaustris solum praesant, orbita autem vestigium rota est, ipsa rota, Synecd. currus. 15 Bessorum populi Thraciae ad Aemum montem. 16 Ita tranquillitas stagnantis maris Caesari magis advena & inclemens quam faviissima tempestas, instar glacialis maris, Pontique gelu contracti nec servantis cursus vicissitudines, non ætu fluit, non reciproco fluxu reflexu que ulnat, non ex undarum motu solis splendorem & imaginem vibrat. Solus imaginem interpretis Lunam esse voluit, referuntque hac omnia ad Ioniæ mare & Casari nobilitatem in navigatione, dispersis Lectos.

Stagna

Stagna 1 jacentis aqua veluti deserta rigente Aquora natura cessant, Pontusque vetustas Oblitus servare vices; non comœt astu. Non horrore tremit: non Solis imagine vibrat. Castus innumeris fixa 2 patuere carina. Illinc 3 in seclis classes, & inertia tonsis Aquora motura; 4 gravis hinc languore profundi Obfessis ventura famer. 5 nova vota timori Sunt inventa novo, fluctus, nimis que precari Ventorum vires, 6 dum se torpentibus unda 450 Excitiat stagnis, & sit mare. nubila nusquam, Vndarumque mine: 7 celo languente, fretoque 8 Nausfragii spes omnis abit. sed nocte fugata 9 Læsum nube diem jubar extulit, imaque sensim Concussit pelagi, 10 movitque Ceraunia nautis. Inde rapti capere rates, 11 atque aquora classem Curva sequi, qua jam vento, fluctuque secundo Lapsa 12 Palestinae 13 unci confixit arenas.

14 Prima duces vidit junctis consistere castris Tellus, quam volucer 15 Genusus, quam mollior 16 Ap-

sus 460 Circumeunt ripis. 16 Apso gestare carinas Causa palus, leni quam * fallens egerit unda. 17 At Genusum nunc sole nives, nunc imbre soluta Praecipitant: 18 neuter longo se gurgite lassat, Sed minimum terra vicino litore novit. Hoc Fortuna loco tanta 19 duo nomina fama Composuit: 20 miserique fuit spes irrita mundi, Possè duces parva campistatione d'remto 21 Admotum damnare nefas. nam cerne vulnus, Et voces audire datur: 22 multosque per annos 470

pellere classem. 12 Palæste, urbs Orico vicina prope Ceraunia, ad eum locum qui appellatur Pharsalus, omnibus navibus ad usum incolumibus milites exposuit. lib. 3. de bello civili. 13 Ancoris. 14 Eo tempore Pompejus erat in Candavia. Audito vero Caesarem advenisse & recepit. Oricum & Apolloniæ, Dyrrhachio timens appropere, Caesar ad fl. Apsum castra posuit. Pomp. trans flumen. 15 Macedoniae fl. 16 Apfus * Leniter flens itagnat, ideoque navigabilis est. 17 Genusus torrentior est rapidiorque propter nives solutas quibus augetur. 18 Neuter fl. procul à mari oritur. 19 Caesarem, & Pompejum. 20 Imque omnium expectatio incassum cessit: speraverant enim fore, ut duces isti, si quando in mutuum alter alterius conspectum venisset, nefarium hoc bellum improbarent. 21 In prociatu quasi, & ante oculos urrii que posuit. 22 Ex quo enim inita cum Pompejo affluente, tradita illi in matrimonium filia sua, Caesar Gallias obtinuit, non contigit propius vidisse Pompejum quam hic, nisi quod in Aegypto postea caput ejus oblatum conspexerit.

Dilectus

1 Nuptias Pompei & Iulij, quæ grava abortum fecit mortuaque est, ut diximus l. 1. v. 113.

2 Cæsar expositis militibus eadē nocte naves remiserat Brundisium, quibus reliquis legiones equitatusque transportaret Antonius, cuius tardior adventus Cæsarem in bella primum remorabatur.

3 Hic sub Julio Cæsar exercitatus edocuitque bellum trahere civile, quale & ipse postea moverit contra Octavianum Augustum, in quo victus est prope Leuc.

l. 1. v. 43.
4 Cæsar, inquit poeta, indignabundus Antonii moram huiusmodi verbis

secum stomachatur. 5 Cur belli exitum remoraris? 6 Num tibi iter est per mare periculofum longum aut inexploratum? non est. 7 Sequi. 8 Appuli, fixique ancoras in litore ab hostibus occupato. 9 Milites mei vel certo naufragio euatantes ad me trahici gestiunt. 10 Quam mihi dolor extorquet. 11 Sæpius. 12 Antonium invocatum, quem interea Libo Pompeii præfectus cum classe E navium, insula quæ contra Brundisium portum est, occupata, egressi prohibuit. 13 Se negligere rerum bene gerendarum occasiones à Diis oblatas, Deos suis votis non deesse. 14 Antonius Gabinus, & Calenus cum suis, quos præter mandatum literis evocaverat. 15 Multoties expertus feliciter sibi cessisse temeraria ausa. 16 Cum pars exercitus obnoxiâ navium cum Antonio Brundisii reliqua moram faceret, Cæsar moræ impatiens, tanquam nuncius, ad arcescendos eos, ardente ventis mari, nocte concubia. * Speculatorio navigio, solus ire tentavit, ait Florus l. 4. c. 2. lenbo, Dio 41. rati veloci, Appian, 2 de bello civili pari duodecim remorum, Plutar. in Cæs.

*Dilectus tibi, Magne, socer, post pignora tanta,
Sanguinis insausi sobolem, mortemque nepotis,
Te nisi Niliaca propius non vidit arena.*

2 Cæsaris attonitam miscenda ad prælia mentem
Ferre moras scelerum partes iussere relicta.

Ductor erat cunctis audax Antonius armis,
3 Iam tum civilis meditatus Leucada bello.

4 Illum saepe minus Cæsar, precibusque morantem
Evocat: O mundi tantorum causa malorum,

5 Quid Superos, & fata tenes? sunt cætera cursa
Acta meo, summam rapti per prospera belli

Te pascit Fortuna manum. 6 num rupta vadofis
Syrtybus incerto Libye nos dividit æstu?

Nunquid inexplerto tua credimus arma profundo?
Inque novos traheris casus? ignave, 7 venire

Te Cæsar, non ire, jubet. prior ipse per hostes
8 Percussit medias alieni juris arenas.

Tu mea castra times? pereuntia tempora sati
Conqueror: in ventos impendo vota, fretumque.

Ne retine dubium cupientes ire per aquor: 490
Si bene nota mihi est, 9 ad Cæsaris arma juvenis

Naufragio venisse volet. jam 10 voce doloris
Vendum est: non ex aquo divisisse orbem.

Epirum Cæsaris tenet, totusque Senatus:
Ausoniam tu solus habes. his 11 terque, quaterque

12 Vocibus excitum postquam cessare videbat,
Dum 13 se deesse Deis, at non sibi numina, credit:

Sponte per incautas audet tentare tenebras,
Quod 14 iussi timuere, fretum: 15 temeraria prono

Expertus cessisse Deo: 16 fluctusque verendas
Classibus, * exigua sperat superare carina.

5 Cur belli exitum remoraris? 6 Num tibi iter est
per mare periculofum longum aut inexploratum? non est. 7 Sequi.

8 Appuli, fixique ancoras in litore ab hostibus occupato. 9 Milites mei
vel certo naufragio euatantes ad me trahici gestiunt. 10 Quam mihi dolor

extorquet. 11 Sæpius. 12 Antonium invocatum, quem interea Libo
Pompeii præfectus cum classe E navium, insula quæ contra Brundisium

portum est, occupata, egressi prohibuit. 13 Se negligere rerum bene
gerendarum occasiones à Diis oblatas, Deos suis votis non deesse. 14 Anto-

nio Gabinus, & Calenus cum suis, quos præter mandatum literis evocave-
rat. 15 Multoties expertus feliciter sibi cessisse temeraria ausa. 16 Cum

pars exercitus obnoxiâ navium cum Antonio Brundisii reliqua moram fa-
ceret, Cæsar moræ impatiens, tanquam nuncius, ad arcescendos eos, ardente

ventis mari, nocte concubia. * Speculatorio navigio, solus ire tentavit, ait
Florus l. 4. c. 2. lenbo, Dio 41. rati veloci, Appian, 2 de bello civili pari

1 Sol-

1 Solverat armorum fessas nox languida curas:
Parta quies miseris, 2 in quorum pectora somno

Dar vires fortuna minor: 3 jam castra silebant:

3 Tertia jam vigilis commoverat hora secundas;
Cæsar sollicito per vasta silentia gressu

4 Vix famulis audenda parat: cunctisque relictis,
Sola placet Fortuna comes. tentoria postquam

Egressu vigilum, 5 somno cedentia membra
Transluit, 6 questus tacite quod fallere posses; 510

Litora curva 7 legit, primisque invenit in undis
Rupibus exesis hærentem fune carinam.

Reftorem, dominumque ratis securâ tenebat
Haud procul inde domus, 8 non ullo robore fulta,

Sed 9 sterili junco, cannaque intexta palustris,
10 Et latus in versa nudum munita phaselo.

Hæc Cæsar bis terque manu quassantia 11 reftum
Limina commovit. molli conjurgit 12 Amyclas,

Quem dabat, alga, toro. Quisnam mea 13 naustra-
gus, inquit,

Te hæc perit? aut quem nostra Fortuna cœgit 520
Auxilium sperare casa? Sic fatus, ab alto

14 Aggere, 15 jam tepida sublato fune favilla,
Semitillam tenuem commotos pavit in ignes.

Securus belli: pradam civilibus armis
Scit non esse casus. 16 O vita tuta facultas

Pauperis, angusti que lares! ô munera nondum
Imellecta Deum! quibus hoc contingere templis,

Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
Cæsarea pulsante manu? tum poste recluso,

Dux ait: Expecta 17 votis majora modestis, 530
18 Spesque tuas: laxa juvenis, si iussa secutus.

Me vehis Hesperiam, 19 non ultra cuncta carina
Debebis, manibusque inopem duxisse senectam.

20 Ne cessa præbere Deo tua fata, volentis

gnis fulta. 9 In sterili solo nato. 10 Cujus latus in versa cymba munita-
tur. 11 Teui quippe adminiculo fultum. 12 Navitæ nomen. 13 E

naufragio, credo, euatans. 14 Thoro ex alga & ulva. 15 Succipit fu-
nem in quo servabatur ignis, arida circum Nutrimenia deicit, vapisque in fo-

Deorum munus! cuius quanta sit utilitas desunt mortales. Nihil 60' ison
re licet. 18 Dilata ad sperandum amplissima. 19 Non erit cur posthac

bona Fortunæ missilia, quin pandis fores tenuis laris repene & tanquam per
somnia admittitur aureum imbrem?

1 Noctis nota-
tatio.

2 Quorum, quo quilibet
fortuna est
minor, eo ar-
diori com-
pressus sum-
mo reficitur,
ut infra vers.
127.

3 Altissima
per castra
quies, sub se-
cunda noctis
vigilia, e ter-
minis in ternas
horas releva-
tis singulis.

4 Facinus,
quod famu-
lorum nemo
anus fuisset.
Plutarchus
refert Cæsa-
rem servili
habitu diffi-
mulasse se,

Appianus,
præmissile
eum tres ser-
vos, qui ra-
tem appar-
rent hbi tan-
quam Cæsa-
ris nuncio.

5 Militum
somnia sopio-
rum.
6 Inque ta-
men ferens vi-
gilias adeo se-
curus, imo ne-
glectus.

7 Lultrat,
percurrit. 8
Nullis li-
-

Angu-

1 Vtunque
servili habitu
(teste Plu-
tarcho) vel
plebeo un-
cium menti-
tus, non ta-
men potuit
non magnifi-
ca & splendi-
da loqui.
2 Plurima he-
sterna tempe-
statum pro-
gnostica ve-
tant me nocte
per altum ire
neque à terra
pernitenti sol-
vere finem.
Nostrum autem
suo more si-
gna omnia
cogitit è
Virg. 1 Geor.
accessit quæ
& ipse debet
Arati quibus
& quibus
& quibus
3 Soleum
occidens si
rutilus sit, aut
rubescentibus
circundatus
nubibus, seren-
itatem cra-
stini spondet.
Arat. Virg. 1

Augustos opibus subitis implere Penates.
Sic satur : 1 quaquam plebeo tectus amictu,
Indocilis privata loqui. tum pauper Amyclas:
2 Multa quidem prohibent nocturno credere ponto.
3 Nam sol non rutilus deduxit in aquora nubes,
4 Concordeſque tulit radios: Noton altera Phœbis,
5 Altera pars Boream diducta luce vocabat.
6 Orbe quoque exhaustus medio, languensque recessit,
7 Spelstantis oculos infirmo lumine passus.
Lunaque 6 non gracili surrexit lucida cornu,
7 Aut orbis mediū puros exesa recessus:
8 Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,
9 Ventorumque nota rubuit: tum lurida pallens
Ora tulit vultu sub nubem tristis ituro.
Sed mihi nec motus nemorum, nec 10 litoris istius,
11 Nec placet incertus, qui provocat aquora, Del-
phin:
12 Aut siccum quod mergus amat: quodque ausa
volare
13 Ardea sublimis penna confissa 14 natanti;
15 Quodque caput spargens undis, velut occupet
imbrem,
Instabili gressu metitur litora cornix.
Sed si magnarum poscunt discrimina rerum,
Haud dubitem præbere manus: vel litora tangam
16 Iussa, 17 vel hoc potius pelagus, flatusque, negabunt.
Hæc satur, solvensque ratem dat carbasa ventis:
Ad quorum motus 18 non solum lapsa per altum

Georg. Phœ. lib. 18. c. ult. 4 Nec concordet tu, ra. ut lib. 2. v. 35. monuimus.
Sed densa inter nubila sepe Diversi erumpunt vadii. hinc ad Austrum, inde
ad Boream sparsi. 5 Medio concavus visus, & fulgore debilis, 6 Orbis
per calum cornibus, à μείλιος κρημνός. Arat. si nigrum obscuro compræ-
derit æra cornu, &c. 7 Geor. 7 Nec clara & nubeculis vacua in medio
orbis sui recessu. 8 Respiciat Luna cornua pluviam ab Austro præ sagiantem.
ὀφθαλμοῦ νόστος. Arat. 9 Vento semper rubet aurea Phœbe. ἵο μὲν ἰσχυρῶς
Ἰβευμάτων, rubicunda flat. 10 Resonantia longe litora miseri, & nœ-
ruum crebreſcere murmur. Virg. 1 Geor. ἀβυσσοῦ θάλασσα. 11 Cernit
Delphinorum lascivientium cursus ventum ab illa parte prænuñciat: incertus
ventos diversos, 12 Quum medio celeres verolant ex aquore mergi (lana-
renaque serunt ad litora. 13 Notaque pueri Deserit æque altum si prævoluta
aurea nubem, καὶ δὲ ἐν τῷ ἑσπέρῳ ἔστι, &c. Arat. 14 Metaph. Le-
niter volanti. 15 Cursus per litora cornu Demerit caput, & ἄρτι μὲν cernit
recepti. Cic. 1 divin. Arat. ἡγεμονία ἡσυχίας καὶ ποσειδῶνος ἰσχυρῶς &c.
16 Italia. 17 Per maris ventorumque rabiem ita ut potius quam per me,
quo minus trajicias. 18 Non ille, quas vocant transvolantes deciderunt rabi-
tunt, sed & fixæ stellæ labascere videbantur. Scyptæ enim stellæ, & ætæ impo-
dente, vultus Precipites calo labi. καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλοίω, ἔσ' ἀστῆρες ἰσχυροί.

Aira

Æra dispersos traxere cadentia sulcos 5
Sidera: sed summis etiam quæ fixa tenentur
Astra polis, sunt 1 visa 2 quati. niger inscit horror
Terga maris: longo per multa volumina tractu
Æstuat unda minax: 3 flatusque incerta futuri,
Turbida testantur conceptos aquora ventos.
Tunc rector 4 trepida satur ratis: Aspice sævum
Quanta paret pelagus: Zephyrosne intendat, an
Euros

Incertum est: puppim dubius ferit undique pontus.
1 Nubibus, & celo Notus est. si murmura ponti
Consulimus, Cori verrent mare. 6 gurgite tanto, 8
Nec ratis Hesperias tanget 7 nec naufragus oras.
Desperare viam, & vetitos convertere cursus
Sola salus. liceat vexata litora puppe
Prendere, ne longe nimium sit proxima tellus.

Fisus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
Sperne minas, inquit, 8 pelagi, ventoque furenti
Trade 9 sinum. Italiam si 10 celo auctore recusas,
11 Me pete. sola tibi causa hæc est iusta timoris,
Vestrem non nosse tuum; quem numina nunquam
Destituunt; de quo male tunc Fortuna meretur, 12
Cum post vota venit: medias perumppe procellas
Tuvela secure mea. 13 cali isse fretique,
Non puppi nostra labor est: 14 hæc Cæsare pressam
A fluctu descendet onus. 15 nec longa furori
Ventorum sævo dabitur mora: proderit undis
Ista ratis, nec flecte manum: fuge 16 proxima velis
Litora: tum 17 Calabro portu te crede potitum,
18 Cum jam non poterit puppi, nostraque salutem
Altera terra dari: quid tanta strage paretur
Ignoras? quatit pelagi, calique tumultu

Auctibus & ventis adversantibus. 8 Hæc mari facta referuntur & Suetonius: sed Plutarch. Appian. Dio in flumine Anio, ad cuius ostia, cum
æthum maris & fluctus occurrentes nulla vi aut arte gubernator superare pos-
set, navim retro vertebat. quod conspicatus Cæsar, seipsum aperuit, &
manum gubernatoris attoniti prehensens, Agendum, inquit, bone vir, au-
dacter perge, neque time quicquam: Cæsarem velis & Cæsari una fortunam.
9 Vela 10 Vento prohibente. 11 Me jubente. 12 Cum expetitum
atque expectatum, neque vota mea antevertit. 13 Infestat aer, plectit-
tur pelagus, nostra puppi sospite, cui non intenditur à ventis periculum.
14 Cæsar vector utram tibi præstabit cymam, quasi nunciu tutelare navis.
vide Cl. V. I. Selden. de Diis Syris, Syntagin. 2. cap. 15. 15 Nec
durabit diu tempestas hæc. 16 Epiri lit. 17 Brundisino. 18 Quia
neque è re mea est, neque salute, ut repetamus litus oppositum, id est E-
piri, vel aliud.

G

1 Quid

1 De celo stella
sereno. Et si
non cecidit, pon-
tuit cecidit se
vident. Ovid.
Meta. 2. vide
Meteorolog.
2 Propter
venti inter-
medi motum.
3 Aquora flati-
bus agitata
testantur diver-
sos ventos
imminentes.
4 Hypallage,
rector trepidus
ratis.
5 Nubes ag-
guttur Notum
mare murmurat
Coro. Io.
Ruggerius
l. 1. var. le&
c. 12. ita dis-
ponit legit-
que, Nubibus
& celo Notus
est: si murmu-
ra ponti conspici-
unt, Cori.
Veniet mare
gurgite tanto,
Nec ratis Hesp-
6 Tempesta-
te.
7 Neque et-
iam naufragi
appelluntur
oræ Italie.

1 Ut præflet mihi incolu-
men naviga-
tionem, claf-
ibus Pompeja-
nis pertempe-
statem non
aufis deferere
litora.
2 Talia jaëlan-
ti fivident A-
quilone procella
velum adver-
fa ferit.
3 Cymba.
4 Ab omni
coeli parte.
5 A mari At-
lantico Corus
fiat ab Occa-
fu Iofthiali,
adverfus A-
quilonem.
6 Cui pareat,
cui fuccum-
bat.
7 Terram in-
zer fluctus ap-
erit: furit afius
avenis.
8 Ad rupes
litoris.
9 Sed frangit
fluctus à fe
impulfos ad
undas à Coro
inductas.
10 Etiam cef-
fantibus ven-
zis.

11 Æolio in-
antro, ventorum carcere, inf. 7 in mari Siculo. 12 Ne ab adverfi
ventis percellerentur, ne à mari concitato obruerentur terra à quibus ip-
fi flant. 13 Intra fua litora & metas coercitum fuiffe. 14 Non raro
in diverfa maria ventis rapta mifcentur aliis; uti Tyrrenum à Egæo, Ionio
Adriaticum. 15 Ab quoties tempeftas illa conata eft obnuere flu-
ctibus fummos litoris montes, quum tellus quafi victa vifa eft in pro-
fundum demergere celfa cacumina à mari fuperata; fed frufta. 16 Ad
alia orbis parte, & Oceano, qui terram ambiens immifit vallos fluctus,
H. Grotius, plenos bellus. 17 Neque minus incumuit mare, quam ubi
quondam Iupiter fatigatus hominum fceleribus vindicandis fulmine, decre-
verat univerfum terrarum orbem diluvio perdere, advocatis Caribæi fratris
auxiliaribus undis. — 18 — Ipfe tridente fuo terram percuffit. 19 Mare &
cellus nullum difformem habebam. 20 Mari (quod, in fortitione reguorum
Saturni, Neptuno cefterat, ut Iovi cælum, inferi Plutoni) terra accessio
facta eft. *Oratio pennis etatis.*

C 172

1 Quid præftet Fortuna mihi. 2 Non plura locuro
Avulsi laceros percussa puppe rudentes
Turbo rapax, fragilemque super volitantia malum
Vela tulit: sonuit, vrbis compagibus, 3 alnus.
Unde ruunt 4 toto concita pericula 4 mundo.
Primus 5 ab Oceano caput exerit Atlanteo,
Core, movens æstus: jam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat undas.
Occurrit gelidus Boreas, pelagusque retundit:
Et dubium pendet vento 6 cui concidat, aquor. 6/10
Sed Scythici vicat rabies Aquilonis, & undas
Torfit, & 7 abstrusas penitus vada fecit arenas.
Nec perfert pontum Boreas 8 ad saxa, 9 suumque
In fluctus Cori françit mare: motaque possunt
Aquora 10 subductis etiam concurrere ventis.
Non Euri cessasse minas, non imbribus atrum
Bolu jacuisse Notum 11 sub carcere saxi
Crediderim: cunctos solita de parte ruentes
12 Defendisse suas violente turbine terras.
Sic pelagus 13 mansisse loco. 14 nam parva procellis hlo
Aquora rapta ferunt: Egæas transit in undas
Tyrrenum: sonat Ionio vagus Adria ponto.
15 Ah quoties frustra pulsatos aegore montes
Obruit illa dies! quam celsa cacumina pessum
Tellus victa dedit! non ullo litore surgunt
Tam validi fluctus, 16 alioque ex orbe volu-
A magno venere mari, mundumque coercent
Monstriferos agit unda sinus. 17 Sic rector Olympi
18 Cuspide fraterna lassatum in secula fulmen
Adjuvit, 19 regnoque accessit terra 20 secundo, 6/10

Cum mare 1 convolvit gentes, 2 cum litora Tethys
Noluit ulla pati, 3 cælo contenta teneri.
Tunc quoque tanta maris moles creviffet in astra,
Næ Superum rector pressiffet nubibus undas.
4 Non cæli nox illa fuit: latet obfctus aer
Inferna pallor domus, nimbisque gravat us
Deprimitur, 5 fluctusq; in nubibus accipit imbrem.
6 Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
Clara, sed 7 obfctum nimbosus diffilit aer.
Tunc Superum 8 convexa tremunt, atq; arduus 9 cæli
Insonuit, motaque poli campagne laborant.
10 Extimuit Natura chaos: rupiffet videntur
Concordes elementa moras, 11 rursusque redire
Nox manes miftura Deis. 12 spes una salutis,
Quod tanta mundi nondum periere ruina.
13 Quantùm Leucadio placidus de vertice pontus
Despicitur; tantum nauta videre trementes
Fluctibus & summis præcepit mare: cumq; tumentes
Rursum hiant unda, vix eminet aegore malus.
Nubila tanguntur velis, & terra carina. 6/10
14 Nam pelagus, qua parte sedet, non celat arenam
15 Exhaustum in cumulos, omnisque in fluctibus
unda est.
16 Artis opem vicere metus: nescitque magister
Quam 17 françat, cui cedat aqua. 18 discordia Ponti
Succurrit miseris. fluctusque evertere puppim
Non valet in fluctus. victum latus unda repellens
Erigit, atque omni surgat ratis ardua vento.
19 Non humilem Sasona vadis, non litora curva

revelli sedibus totum suis, Ipsoque ruyro credere cæto deos Decidere, & atrum
rebis induci (chaos, Sen. Agam. 479. & nofter l. 1. v. 74. 11 Dissoluti elemen-
torum foederibus, cælo inferis confuso. 12 Nec certior fuæ salutis spes Cæ-
13 E dorso fluctus æquantis altitudinem Leucateæ promontorii Cæsar & A-
unda. Et nome subitans veluti de vertice montis Despicere in vallis, insin-
summa de gargie calum. Ovid. 9. Met. 14 Qua unda dehiffet, Terram inter
fluctus aperit, furit afius avenis, Virg. 1. Æn. 15 Congeritur mare in fluctus
ratis veitor: nec quid jubeatve, velitur. Tanta mali males, tantoque potentior ar-
avis non subfdere aut everti potuit. 19 Non merum jam ne allidatur ra-
tis ad humilem Sasona inf. inter Epirum & Bruudadium, neque litora Thes-
saliæ, sed ne in celsa Ceramiorum juga impingant, timent fluctibus in
altum jactati.

1 Diluvio
merfit.
2 Decant quon-
que litora por-
16. 3 Maria
undiq; & non-
digne calum.
4 Non erant
illa simplices
noctis, ob iu-
terpositæ ter-
re umbriam,
tenebræ. Nec
una nox est:
densa tenebras
obruit (alio).
Sen. Ag. 466.
(cacaque nox
prentitur tene-
bris nofiffetque
suisque. Ov. 9
Met. sed Tar-
tareæ & in-
ferreæ. Stygia
novo nigrior
unda. 5 Fla-
ctibus erigitur,
cælumq; aqua-
re videtur
Pontus, & in-
ductas affere-
re tangere nub-
bes. 6 Ful-
gura umbibus
& pluvia ex-
tinguatur.
7 Obfcture.
8 Cælum.
9 Polus.
10 Mundum

1 Diaretes, seu
Timeis. Axiop-
spewiz.
2 Io aquis pe-
rire grave le-
thum cur pri-
scis visum sit,
vide quæ nos
ad Sen. Agam.
v. 506.
3 Neque da-
bitur bella
absolvere, vel
gloriosa cum
victoria vel
pulchra mor-
ie.
4 Vicunque
vitæ itamen
mihî, nondum
quod in litue-
ram conlecto-
to, incidierit
fata, non ta-
men me to-
rum in morte
peritise, non
melic iuili-
liver fuisse,
sed satis vel
gloria vixise
accipient pos-
senti. Dido
Virgiliana,
Vid. & quem
decebat cur-
su fortuna,
peregî, &c.
An. 4.
5 Germanas,
Gallicas, Britannicas. 6 Eorum qui honoribus meis invidi adversabatur,
Pompeji, Marcelli, &c. 7 Qui modo neminem ferebat parem. 8 Coacta
ut suffragia ferret. 9 Consulatum, qui in bellis mihi occupato negatus
fuerat, non habita ratione absentis. 10 Honores Rom. omnes gessi, Flami-
nis Dialis sacerdotium, Quæstoriam, Aedilitatem, Prætoriam, Consulatum, Im-
peratorem. 11 Privati hominis more, silenti morte, vel, meo iudicio pri-
vatum, ut qui nondum nactus sim summam regis potestatem, quam sperare
ram, sic lib. 2. v. 564. Non privata cupit, Romana quisquis in urbe Pompe-
jum transire parat. 12 Abiit exequiarum & sepulchri pompa, mortem meam
celari malo, quo reditur metuant hostes, sperent meci. 13 Hæc dicentem
sollicitus fluitans Decumianis. De quo vide quæ nos ad Sen. Agam. v. 496.
modo conclamarat. 14 Non vero tam rediens quam exiens latebat suum
modo. 15 Tum Fortunam accusans, quod felicitati ejus invidisset, navas retroverti
jubet. Navis itaque aspirante vento facile compulsa, ad fluvii oram citate
greditur. Appian. 2.

Theffalia saxosa pavent, oraque malignos

Ambracia portus: scopulosa Ceraunia nauta

1 Summa timent. Credit jam digna pericula Caesar

Fatis esse suis. tantusne evertere, dixit.

Me Superis labor est: parva quem puppe sedentem

Tam magno petiere mari? si gloria leti

Est pelago donata mei, 3 bellisque negamur,

Intrepidus, quancunque datur mihi numina, mortem

Accipiam. 4 licet ingentes abruperit actus

Festinata dies fati; sat magna peregi.

5 Arctois domui gentes: 6 inimica subegit

Arma mei: vidit Magnum mihi Roma 7 secundum

8 Iussa plebe tuli 9 fasces per bella negatos:

10 Nulla meis aberit titulis Romana potestas.

Nesciat hoc quisquam, nisi tu, quæ sola meorum

Condiscipulorum es, me, quamvis plenus honorum,

Et Dictator eam Stygiis, & Consul ad umbras,

11 Privatam Fortuna, mori. mihi funere nullo

Est opus ò Superi: lacerum retinete cadaver

Fluctibus in mediis: 12 desint mihi busta, rogusque,

Dum metuar semper, terraque expecter ab omni.

13 Hac fatum decimus, dictu mirabile, stultus

Invalida cum puppe levat: nec rursus ab alto.

Aggere dejecit pelagi, sed pertulit unda,

Scruposisque angusta vacant ubi litora saxos.

Imposuit terra. pariter 14 tot regna, tot urbes

Fortunamque suam tacta tellure recepit.

15 Sed non tam 16 remeans Caesar jam luce pro-

pinqua,

Quam tacita sua castra fuga, comitesque sefellit.

2 Circum-

2 Circumfusa duci flevit, gemituque uorum,

Et non ingratis 3 incessit turba querelis.

Quo te dure tulit virtus temeraria Caesar? 4 5 6 7 8 9 10

Aut quæ nos viles animas in fata relinquens?

Inuitis spargenda dabas tua membra procellis?

3 Cum tot in hac anima populorum vita, salusque

Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,

Sævitia est voluisse mori. 4 nullusne tuorum.

Emeruit comitum, fati non posse superstes

Esse tuis? cum te raperet mare, corpora segnis

Nostra sopor tenuit. pudet heu. tibi causa petenda

3 Hac fuit Hesperia? 6 visum est committere quen-

quam

Tam saevo crudele mari fors ultima rerum? 7 8 9 10

In dubios casus, & prona pericula mortis

Præcipitare solet. mundi jam summa tenentem.

Permisisse mari? tantum quid numina 7 lassas?

3 Sufficit ad fatum belli favor iste, laborque

Fortuna, quod te nostris impegit arenis?

7 Hinc usus placuere Deum, non rector ut orbis,

Nec dominus rerum, sed felix naufragus esses?

8 Talia jactantes, discussa nocte, 10 serenus

Oppressit cum sole dies, fessumque ruentes

Composuit pelagus ventis patientibus undas. 7 10

Nec non 11 Hesperii lassatum fluctibus aequor.

12 Videre 13 duces, purumque insurgere celo

Fracturum pelagus Boream, solvere carinas,

Quas ventus, 13 doctus, 14 pari moderamine dextra

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

14 Permissas babuere diu: latumque per aequor.

1 Cæsarem

vero nonnulli

ob audaciam

admira bau-

tur: alii que-
relis prosecuti

sunt quod faci-

cius militari

potius quam

imperatoriam

laude dignum

esset aggressus.

Appian. 2

inceper, ab

inceper, id est

impetit, in-

cessavit.

3 Cum in tua

tot populoru

salus contine-

atur, & ex

tua unius vi-

ta, nostra om-

nium pende-

at. Viam tibi

ipsi si neges,

multis negas.

Senec. The-

bais.

4 Nemon e-

rat è tuistam

bene de te

meritus, quem

colles tibi su-

perditem gra-

viam omnia pa-

trium omnes de

pendemus,

perituri certe

G 3

Ve

1 Sed ventus nocte remittens ordinem turbavit.
 2 Sic Grues, ubi à Strymonæ fl. Thraciæ hyemis frigus fugientes petunt Nilum tepidum, primo egressu expriment volando litteram T vel A vel Δ mox ventis atritæ & disturbatæ glomerantur confuse.
 3 I. Δ. A. vel alia figura quam prius referebant.
 4 Ventus qui est ær immittis. 5 Sole oriente.
 6 Hæc aliter referuntur l. 3. com. de civili bello. Q. Coponius, qui Dyrachii clâssi Rhodiæ præerat, naves è portu educit, & cum jam re-

missiore vento nostris appropinquaret, idem Auster increbuit, nostrique præsidio fuit. uti itaque fortunæ beneficio, Dyrachium prætervecti, nâci portum qui appellatur Nymphæum ultra Lissum M. pass. tria, eo naves introduxerant: qui portus ab Africo tegebatur, ab Austro non erat tunc incredibili mox felicitate Auster in Africum se vertit. 7 Non expostus Aqu. Verum κατὰ νότον. Proprie enim Austri patet Nymphæum, vel portum in quem nullæ naves appellunt flante Aquilone. 8 Ad belli vires firmas. 9 Conjugem Corneliâ, lib. 2. vers. 339. quam neque satis commode apud se retinere, neque cura molestiam à se legregare possit.
 10 Mutuo amore connexas & ex æquo amantes, faciles, piæ.
 11 Amor conjugalis. 12 Suspensum (uti de Anca suo Virg. 1. Æneid.) & pariter coniugie onerique timorem -- quem dudum non ulla, &c.
 13 Solam uxorem volebas poni extra tela & aleam fortunæ, cui obnoxia erat Roma & totus Romæ subiectus mundus. 14 Quibus conjugem verbis aggrediat & quæ prima exordia fumat nescit. interea donec dentur tentandi aditus & mollissima sandi tempora, mora, qua licet, dolorem pro-rogat. 15 In diem proza, somnique experire.

Vt terrestre, coit. consertis puppibus, agmen.

1 Sed nox sæva modum venti, relique tenorem

Eripuit nautis, excussitque ordine puppes.

2 Strymonas sic gelidum, bruma pellente, relinquunt

Potura te, Nile, grues, primoque volatu 720

Effingunt varias, casu monstrante, figuras.

Mox ubi percussit tensas Notus altior alas:

Confusos temere immista glomerantur in orbes,

Et turbata perit dispersis 3 litora pennæ.

Cum primum redeunte die 4 violentior ær

Puppibus incubuit, 5 Phœbeo concitus ortu,

6 Praterunt frustra tentati litora Lissi,

Nymphæumque tenent, 7 nudas Aquilonibus undas.

Succedens Borea jam portum fecerat Auster.

Vndique collatis 8 in robur Casaris armis, 730

Summa videns duri Magnus discrimina Martis,

Iam castris instare suis: seponere tutum

9 Conjugi decrevit 9 onus, Lesboque remotam

Te procul à sævi strepitu Cornelia belli

Occulere. Heu quantum mentes dominatur in 10 & quas

11 Iusta Venus! dubium, 12 trepidumque ad prælia, Magne,

Te quoque fecit amor: 13 quod nolles stare sub istâ

Fortunâ, quo mundus erat, Romanaque fata,

Conjux sola fuit. 14 mentem jam verba paratam

Destituunt, blandæque juvat ventura trahentem 740

Indulgere morâ, & tempus subducere satis.

Noctæ sub 15 extrema, pulso torpore quietis,

Num fovet amplexu gravidum Cornelia curis

1 Pellus, & averſi petit oscula grata mariti:

2 Humentes mirata genas, percussaque 2 caco

Vulnere, non audent flentem deprendere Magnum.

Ille gemens, 3 Non nunc, vita mihi dulcior, inquit,

Cum tadet vita, leto sed tempore, conjux.

Venit 4 maſta dies, & quam nimiumq; parumque

Distulimus: jam totus adest in prælia Caesar. 750

Cedendum est bellis: quorum tibi tuta latebra

Lesbos erit, desiste preces tentare: 5 negavi

Iam mihi: 6 non longos à me pariere recessus.

7 Præcipites adierunt casus: properante ruina,

Summa cadunt. 8 satis est audisse pericula Magni.

9 Meque tuus decepit amor, civilia bella

Si spectare potes. nam me jam Marte parato

Securos cepisse pudet cum conjuge somnos,

Eque tuo, miserum quatrent cum classica mundum,

Surrexiſſe ſinu. vereor civilibus armis 760

Pompejum nullo tristem committere damno.

10 Tutor interea populis, & tutior omni

Rege late, 11 peſit amque procul fortuna mariti

Non tota te mole premat. si numina nostras

Impulerint acies, maneat pars optima Magni;

Sitque mihi, si fata premant, viderique cruentus,

Quo fugisse velim. 12 Vix tantum infirma dolorem

Cepit, & attonito ceſſerunt pectore ſenſus.

Tandem ut vox maſtas potuit proferre querelas: 770

13 Nil mihi de ſatis thalami, Superiſq; relictum est

Magne, queri: nostros non rumpit funus amores,

scil. præſentiam. tu idem in me facias. 6 Non longe tamen distabis. Cum Lesbos abogui inf. maris Regi procul absit. 7 In præcipiti, & quæ cito discernentur: namque saltigum conſequutæ res repente in ruinam vergunt. 8 Sufficiat tibi audivisse mea pericula: non etiam vidisse -- 9 -- Quod quamvis tu pro tuo in me amore te exitus hujus civilis belli comitem & spectatricem præſtare potes: ego tamen hoc tuo amore deceptus non rationem habuisse mei videor, cui pudori sit, in publica calamitate, cum ceteri omnes sibi conjugibus & liberis interdixerint, non pari moeroris & damni conditione uti. 10 Regibus iis & populis qui nostra castra & fortunam sequuntur, securus latebis & tutius. 11 Si mihi in prælio sit occumbendum, levior ad te semotam quam præſentem venturus est dolor. si tua acie sit fugiendum, te meliori mei parte incolum, erit quo fugere velim. 12 Cornelia vix ſuſtinere valens dolorem ex his mariti verbis conceptum, primum lupuit, mox ubi ad se rediit, sic eſtata eſt. 13 Non eſt cur in eſſem Deos aut fata, quod conjugium noſtrum morte diſſolverint. ſed te, qui me amandas & quaſi per divortium dimittis eo quod ceteri omnes pœ belli hujus civilis tempus ſibi uxoribus interdixerint. modo v. 749.

1 Pompeji.
 2 Efflido amore & solitudine de anovenda uxore, quam animo verſabat, nec dum cum illa communicaverat. 3 O omnis fortunæ mihi chara comes, neque lætæ minus olim quam præſentis adverſæ.

4 Qua amovearis in tutiore aliquidem & commodiorem locum, quam nimum distulisti quod ad tuam incoluntatem & Reip. gerende commoditatem spectat, partem quod ad amorem nostrum.

5 Ego id quod jucundissimum animo meo est, mihi negavi: tui

Nec diri fax summa rogi : sed sorte frequenti,
Plebejaque nimis careo dimissa marito.

¹ Hostis ad adventum rumpamus fœdera tædæ :
Placemus Socerum. Sic est tibi cognita, Magne,
Nostra fides ? ² credisne aliquid mihi tutius esse,
Quam tibi ? ³ nonne olim casu pendemus ab uno ?

⁴ Fulminibus me scæve jubes, tantaque ruina
Absentem præstare caput ? ⁵ secura videtur

Sors tibi, cum facias etiam nunc vota, perisse,
Vt nolim servire malis : sed morte parata,

Te sequar ad manes. feriat dum mœsta remotas
Fama procul terras, vivam tibi nempe superstes.

Adde, quod ⁶ assuescis fati, tantumque dolorem
Crudelis me ferre doces. ignosce fatenti :

Posse pati, timeo. ⁷ quod si sunt vota, Deisque
Audior, eventus rerum sciet ultima conjux.

Sollicitam ⁸ rupes jam te victore tenebunt,
Et puppim, quæ ⁹ fata feret tam ⁹ lata, timebo.

¹⁰ Nec solvent audita metus mihi prospera belli,
Cum vacuis projecta loci à Casare possim

Vel fugiente capi. ¹¹ notescent litora clari
Nomini exilio, postaque ibi conjuge Magni,

Quis ¹² Mitylenæas poterit nescire latebras ?
Hoc precor extremum, ¹³ si nil tibi victa relinquunt

Turris arma fuga, cum te commiseris undis,
Quolibet insausam porius deserte carinam :

Litoribus quarere mess. Sic fata, relicta
Exiit stratis amens, ¹⁴ tormentaque nulla

Vult differre mora. non mæsti pectora Magni
Sustinet amplexu dulci, non colla tenere :

¹ Quasi vero quia jam totus adest in prælia Casar (modo v. 742.) nos oporteat illi gratificari fædo divortio.

² Respondet ad illa vers. 743. tibi tuta læbra Lesbos erit. & v. 754. Tutior int.

³ Nonne, ex quo conjugium iniuriam : communem etiam salutis atque periculi iniuriam sortem ?

⁴ Me femotam cogis esse magis sollicitam & miseram, quam si bello aut etiam ruituræ, quam timere videris, intererem : ipse interim securus & in utroque paratus --

⁵ -- Namque, cum mihi ma-

xime in votis sit una tecum mori potius quam misera & malis obnoxia superesse tibi : tu me, sine te vivere, sine te mori cogis. quæ cum malum te ad manes comitari quam sequi, cogar tamen tandem tibi superesse, quoad utristis (quod omen avertat Dii) tua cadis ad me in Lesbos fama pervenerit.

⁶ Assuesfacis me tanto dolori ferendo, quantum metuo ut perferre possim, ne interea exauiuer. ⁷ Quod si vota mea Dii exaudierint, ut vitæ casus ; lætus victoriæ tuæ unicus ad me ultimus perveniet sollicitam ultra tempus & mœstam. ⁸ Lesbos insula aspera rupibus. ⁹ Victoriæ nuntium. ¹⁰ Neque tamen la tus ille nuntius me liberabit metu & periculo, ut quæ in locum præsidii nullis munimentis femota, ab hoste vel fugiente possim intercepti.

¹¹ Non poterit latere hostem recessus mei atque latebræ locus. ¹² Mitylene Lesbii urbs est. ¹³ Si tibi ultima salutis querenda sit fuga per mare, quemlibet potius locum pete quam Lesbos, namque huc te insequentur hostes, notam mei feceris sedem. ¹⁴ Cruciatu doloris è discessu concepti.

Ex-

¹ Extremusque perit tam longi fructus amoris :

² Præcipitantque suos luctus : neuterque recedens

Sustinuit dixisse vale, vitamque per omnem

Nulla fuit tam mœsta dies, nam cætera damna

Durata jam mente malis, firmaque tulerunt.

³ Labitur infelix, manibusque excepta suorum

Fertur ad aquoreas, ac se prosternit, ⁴ arenas,

Litora que ipsa ⁵ tenet, tandemque illata carina est.

⁶ Non sic infelix patriam, portusque reliquit

Hesperios, saxi premerent cum Casaris arma.

Fida comes Magni vadis duce sola relicto,

Pompejumque fugis. qua nox tibi proxima venit,

Insomnis. ⁷ viduo tum primum frigida lecto,

Atque insueta quies ⁷ uni, nudumque marito

Non harenæ latus. ⁸ somno quam sape gravata

Deceptis vacuum manibus complexa cubile est,

Atque oblita fuga quasi nocte maritum !

Nam, ⁹ quamvis flamma tacitas urente medullas,

Nec juvat in toto corpus jactare cubili :

Servatur pars illa tori. ¹⁰ caruisse timebat

Pompejo : sed non Superi tam lata parabant.

Instabat, misera Magnum qua redderet, hora.

⁸ Movet atque lætos Per somnum, corpusque petens amplectitur auræ. Alcyone Ovid. ¹¹ Metam. ⁹ Licet ardentem amat, non tamen impatientis vacuo sua corpora lecto versat : sed pudibunda suam quasi præsentem viro ad servat lecti partem. ¹⁰ Metuebat illa solum ne Pompejum diutino bello detentum desideraret, de absentia illius sollicita : sed tristis quippiam parabant fata. recepit quippe illum citius quam expectabat, victum scilicet profugium, & brevi coram interficiendum.

LIBER VI.

¹ Postquam castra duces, ² pugna jam mente propinquæ,

Imposuere jugis, admotaque comminus arma,

rat eodem tempore ; Pompejus noctu, ut Antonium interciperet ; Casar interdu, ut se cum Antonio conjungeret. Antonius de Pompeji infidiis certior per Græcos factus, castris se continuit, donec altero die ad eum Casar perveniret. Pompejus ne duobus exercitiis circumclunderetur, discessit & ad Asparagum Dyrrhachiuorum pervenit, atque ibi castra posuit. eodem & Casar cum exercitu profectus, iuxta eum castra posuit. ² Casar quidem rerum inopia & necessitate pressus conficiendæ rei cupidus ostentare aciem, provocare ; Pompejus comætu abundans, adversus hæc necere moras, tergiverfari. L. Florus.

¹ Vltimus complexus.

² Præcipitant-

ter accele-

rant, abrum-

puit.

³ Exanimata

ca lit, auræ

Æra fugit,

scilicet fæ-

do.

⁴ In quibus

relinquendus

erat vir.

⁵ Quoad licet,

occupat,

ægre avulsæ.

⁶ Non tanto

cum dolore

fugiebas pa-

triam urgente

hoste, tuta

scilicet viro

comite : à quo

jam discedens

videris tibi

deserta, sola

& meliori

parte orbata.

⁷ Cubanti

foli.

G 5

Par-

1 Metaph. ab arena sumpta. Dii spectatores per gladiatorium. Cæsar & Pompejus infra vers. 191, & l. 7. vers. 699. & Seneca lib. cur bonis viris mala fiunt. Ecce spectulorum dignum ad quod respiciat intentus operis sui Deus. Ecce par Deo dignum; vir fortis cum mala fortuna composuit.

2 Non operæ pretium ducit urbes Græcas expugnare, Pompejo soli intentus, vi-

toris de illo inhians. 3 Quæ illum Dominum imponat victis gentibus non sine magna humani generis clade.

4 Dubium eventum, ruinam. 5 Casus & periculum. Horat. periculose plenum opus aleæ. lib. 2. ode 1.

6 Pompeji vel Cæsaris. 7 Postridie, eductis omnibus copiis, acie instructa, decertandi potestatem Pompejo fecit. ubi cum suis locis se tenere animadvertit; postero die magno circuitu, difficili angustoque itinere, Dyrrhachium profectus est, sperans Pompejum aut Dyrrhachium compelli, aut ab eo intercludi posse, quod omnem commeatum totiusque belli apparatus eo contulisset, &c. Comment. 3 Cæsaris. 8 Profectus se promptum paratumque ad evertendum Rom. imperium.

9 Ita Florus: Expugnazione, inquit, Dyrrhachii irrita, quippe quam vel stus inexpugnabilem faceret.

10 Pompejus primo ignoravit Cæsaris consilium, mox per exploratores certior factus, castra movit, expeditioni juxta litus via se antevertere eum posse sperans. Cæsar vero parvo noctis itinere intermisso, Pompejum antevenit.

11 Taulantii, populi Macedoniae, qui Dyrrhachii & Apolloniæ agros quondam tenebant. Strabo lib. 7. Thucyd. 1.

12 Pompejus interclusus Dyrrhachio, edito loco, qui Petra appellatur, castra communiavit.

13 Dyrrhachium, à Phalio Corinthio conditore. Thucyd. Strabo l. 6, & 7. Nec non à Corcyrensis colonis ejus, qui & à Corinthiis oriundi fuerunt. Corinthus autem Ephyræ dicta erat ab Ephyræ nymphæ, Oceani & Teuthis filia, infra vers. 57.

14 Etiam sine exercitu satis sua natura munita.

15 Neque tam propter moenia, quæ plerumque in arduum quantumvis hominum manibus extructa, aut bello aut vetustate destruntur, quam naturam & sedem loci.

16 Nam in rupibus sitam & mari undique circum exiguus collis, quo continetur jungitur, eam facit peninsulam.

17 Allisæ ductus rejiciendis.

1 Parque suum videre Dei, capere omnia Cæsar Mœnia Grajorum spernit, Martemque secundum laxi nisi de genero satis debere recusat.

3 Functam mundo votis petit omnibus horam,

In casum quæ cuncta ferat. placet & alea fati

6 Alterutrum mensura caput. 7 ter colibus omnibus

Explicuit turmas, & signa minantia pugnam,

8 Testatus nunquam Latia se deesse ruina. 10

Vt videt ad nullos exciri posse tumultus

In pugnam generum, sed clauso fidere vallo,

Signa movet, testisque via dumosa per arva

9 Dyrrachii præceptis rapiendas tendit ad arces.

10 Hoc iter aquoreo præcepit limite Magnus,

Quemque vocat collem 11 Taulantius incola Petram,

12 In sedit castris, 13 Ephyræque mœnia servat,

14 Defendens tutam vel solis turribus urbem.

15 Non opus hanc veterum, nec moles structa tuetur,

Humansque labor, facilis, licet ardua tollat, 16

Cedere vel bellis, vel cuncta moventibus annis.

Sed munimen habet nullo quassabile ferro,

Naturam, sedemque loci. 16 nam clausa profundo

Vndique præcipiti, scopulisque 17 vomentibus aquor,

Exiguus debet, quod non est insula, colli.

Terribiles ratibus sustentant mœnia cautes,

Ioniumque furens rapido cum tollitur austro,

Templa, domosque quatit, 1 spumatque in culmina pontus.

Hinc avidam belli rapuit spes improba mentem

Cæsaris, ut vastis 2 diffusum colibus hostem 30

Cingeret ignarum, 3 ducto procul aggere valli.

Metitur terras oculis: nec cespite tantum

Contentus fragili subitot attollere muros,

4 Ingentes cautes, avulsæque saxa 5 metallis,

Grajorumque domos, direptæque mœnia transfert.

Extruitur, quod non 6 aries impellere sævus,

Quod non ulla queat violenti machina belli.

7 Franguntur montes, planumque per ardua Cæsar

Ducit opus: 8 pandit fossas, turritaque summis

Disponit castella jugis, 9 magnoque recessu 40

Amplexus fines, saltus, nemorosæque tesquæ,

Et silvas, vastæque feras 9 indagine claudit.

Non desunt campi, 10 non desunt pabula Magno,

Castræque Casareo circumdatus aggere mutat.

Flumina tor cursus illic exorta fatigant,

Illic mersa suos: operumque ut summa revisat,

Defessus Cæsar mediis intermanet agris.

11 Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros,

Adscribatque Deus: 12 fragili circumdata testa

Mœnia mirentur refugii Babylonia Parthi. 41

En 13 quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,

Assyriis quantum populis telluris Eoa

Sufficit in regnum, subitum, bellique tumultu

munitione circumvallare Pompejum instituit. 3 Productio colle in col-

lem. 4 Sed ing. c. 5 Fodinis, venis lapidum. 6 De ariete,

vide quæ ad v. 490. lib. 3. 7 Editioribus locis dejectis, atque humilibus

exaltatis æquavit opus. 8 Præ muris ducit latas fossas. traphes. 9 XXV mil-

le pass. ambitu aggeris. Metaph. à venatoribus sumpta. 10 Tantum erat

septi spatium, quantum sufficeret Pompejo ad pabula, ad castra subinde

mutanda, ut quod multorum flumina fontes, cursus & ostia contineret, &

quantum lassitudine conheret Cæsarem opera iustratum. 11 Fabulosa jara

& vana antiquitas jactet muros Trojæ XL M pass. in circuitu, quos Apollo

& Neptunus à Laomedonte conducti struxisse feruntur, ironice. 12 Parthi,

simulata fuga præliari soliti, pro miraculo habeant Babylonis muros è latere

cocto, latos L cubitos, altos quadruplo amplius, in circuitu habentes stadia

C C C L. ironice. 13 Quantum aræ occupavit Babylon, quam alluit Eu-

phrates, qui in Tigrim funditur, quantum Antiochia, quam interluit Oro-

utes, quantum Ninus regni sedes & urbs regia Assyriæ, tantum raptim clausit

Cæsar aggere suo.

1 Spumas spargit per summa tecta. 2 Lego diffusus. Cæsar enim (quo sui minori cum periculo undique frumentum commeatumque supportare possent, coercito Pompeji equitatu, simul ut Pompejum pabulatione prohiberet auctoritatemque ejus apud exteras nationes minueret) editos atque asperos colles circa Pompeji castra præfidiis tenuit, castellaque ibi communiavit. Inde, ut loci cuiusque naturæ ferrebar, ex castello in castellum perducta

1 Taota Nini, Laomedontis, Semiramidis, Seleuci opera victa sunt ab hoc Caesariuo, vel hi tanti Caesaris labores, & ipsi brevi in castrum cecidere profligato Caesare.
 2 *Haec possent* & Aithon capere dextere, Et mastrum pelagus gemens Helles Intercludere ponte non natanti.
 Via Domitiana Papinij lib. 4 Sylvarum.
 3 Libro 2. vers. 674.
 4 Tactis in mare molibus obstruere Hellespontum, quem Phryxus transfretavit. L. 4. vers. 56.
 5 His parvus, Lechia, nisi velarent, Innotis freta misisset Isthmos. Papius. lib. 4. Sylv. h. e. perfocto Isthmo. l. 1. v. 101. Peloponneso abruptere Ephyren. id est Corinthum, supra v. 17.
 6 Pervio facto Isthmo Corinthiaco, ne opus sit longa & periculosa navigatione circumire Maleam, promontorium Laconiae, per L. millia pass. in mare protensum.
 7 Clauditur à Caesare campus, area & quasi arena belli, intra quam septi sunt, qui sanguinem effundent in variis orbis partibus: alii in campo Pharsalico, in Africa alii.
 8 *Astuat in castris angusta limis mundi.* Iuven. de Alexandro. Satyr. 10.
 9 Spatio. Translat. ab arena theatri, in qua committuntur gladiatores.
 10 Vti qui in mediterraneo Siciliae degit, non audit Iaratum Scyllae & Charybdis in freto Siculo contra Pelorum promont.
 11 Vti qui in Britannia inf. versus Caledonios, Scotos, degunt, non audiunt aestum maris & ventus adversus litus Rutupinum in Cantio.
 12 Pompejus neque à mari neque Dyrhachio discedere volebat: quam plurimos itaque colles occupavit, & quam latissimas regiones praedidiis tenebat, Caesarique copias quam maxime posset, distinebat.
 13 Supra vers. 16.
 14 Quantum Aricia oppidum Latii prope Albam, distat à Roma, & quanto spatio ostium Tibridis à Roma distat, recto limite non flexo ad cursus fluvij, h. e. XIII h. m. pass.
 15 Ab Orestis è Taurica translata, lib. 3. vers. 81.
 16 Ibidem ad vers. 36. lib. 3.
 17 Neutra ex parte datur signum pugnae. Pompejus (inquit Caes. comment. 3.) totis copiis dimicare non constituerat, tamen suis locis sagittarios saujdioresque mittebat, qui multos è nostris vulnerabant, &c.

Raptum clausit opus. 1 tanti perirere labores.

2 Tot potuere manus adungere 3 Seston Abydo.

4 Ingestoque solo Phryxeum elidere pontum.

5 Aut Pelopis latis Ephyren abruptere regnis,

6 Et ratibus longa flexus donare Malea.

Aut aliquem mundi, quamvis Natura negasset,

In melius mutare locum. 7 coit area belli: 60

Hic altus sanguis terras fluxurus in omnis.

Hic & Thessalica clades, Libyaeque tenentur.

8 Astuat angusta rabies civilis 9 arena.

Prima quidem surgens operum structura sefellio

Pompejum: 10 veluti media qui tutus in arvis

Sicania rapidum nescit latrare Pelorum: arvis

11 Aut vaga cum Tethys, Rutupinaq, litora fervent,

Vnda Caledonios fallit turbata Britannos.

Vt primum vasto septas videt aggere terras:

12 Ipse quoque à tuta deducens agmina 13 Petra 70

Diversis spargit tumulis, ut Caesaris arma

Laxet, & effuso claudentem milite tendat.

Ac tantum septi vallo sibi vindicat agri,

14 Parva 15 Mycenae quantum sacra Diana

Distat ab excelsa nemoralis 16 Aricia Roma:

Quoque modo Roma praelapsus mœnia Tybris

In mare descendit, si nusquam torqueat amnem.

17 Classica nulla sonant, injussaque tela vagantur:

Et sit saepe nefas, jaculum tentante lacerto.

3 Major cura duces miscendis abstrahit armis. 70

4 Pompejum exhausta prabenda ad pabula terra,

Quae currens obtulit eques gradibusque citatis

Vingula s' frondentem discussit cornea campum.

Belliger attonsis sonipes defessus in arvis,

Adveltus 6 cum plena ferant praesepia culmos,

Ore 7 novas poscens moribundus labitur herbas,

8 Et tremulo medios abruptit poplite gyros.

Corpora tum solvit tabes, 9 digereit artus.

10 Traxit 11 iners calum fluida contagia pestis

Obscuram in nubem. tali 12 spirans 13 Nefis 90

Emittit 14 Stygium nebulosus aera saxus,

15 Antraque letiferi rabiem Typhonis anhelant.

Inde labant populi, caeloque paratior 16 unda

Omne patit virus 17 duravit viscera caeno.

Iam 18 riget atra cutis, 19 distentq, lumina rumpit:

20 Igneaque in vultus, & 21 sacro fervida morbo

Pestis abit, 22 sessumque caput se ferre recusat.

Iam magis atque magis 23 praecepta agit omnia fatum:

24 Nec mediis dirimunt morbi vitamque necemque:

Sed languor cum morte venit, 25 turbaque cadentum

Austa lues, dum mista jacent incondita viris

Corpora: nam miseros ultra tentoria civis

interiecto navigationis spatio, pabulum supportare. 3 com. civilis belli.

5 Herbis nudavit campos. 6 Cl. Grotius legit dum, hac mente, dum expellatur pabulum ex Acarnania & Corcyra. Ego retineo cum. ut sit imitatio Ovid. 7. Met. Acer equus quondam, &c. Ad praesepie gemis morbo moriturus inerti. quod & ipse debet Virg. 3 Georg. Et dulces animas plena ad praesepia reddimus. 7 Aliunde advectas, vel è radicibus contusis. ut modo dict.

8 Segnior curvis sonipes in ipso concidit gyro, dominusque prono Prodidit armo.

O. E. Sen. i chor. 9 Dissipat, consumit. 10 Principio calum spissa caligine terris Praesepit: & ignavos inclusit nubibus aestus. Ovid. 7. Met. Sed gravia & ater incubat terris vapor, &c. Sen. Oed. 11 Non motus. 12 Exhalatione.

13 Inf. in Campano litore, quam agnoscit Plin. l. 19. c. 8. Cic. ad Attic. sepius, & Statius 3 Sylv. alij leg. Nejus, & de Ozolis intelligunt. 14 Ter- rum, lethalem, infernum. 15 Speluncae Inarimae infusa imposte Typhoeo, qui sulfureos atque pestiferos vapores emittere dicitur. l. 5. v. 101. & Mela. l. 1. c. 13. 16 constas & in fontes vitium venisse lacusque. 17 Obstruxit alvum. viscera torrentur primo. 18 Aret Pellis, & ad tactum tractanti dura resissit. 19 Tam vero ardentes oculi: & tument distente sanguine genae.

20 Flammaeque latentis Indiciura rubor est, & ductus anhelitus igni, & agro Rubor in vultu, &c. Sen. Oed. 21 Execranda peste vel sacro igne, Erysi- pella, quem, quia è ferventi sanguine natus sit, pestis comitem adit Cels. l. 5.

22 Prae grave sine se non sustinet. 23 Subita mors. 24 Vix morbo inter- veniente vitae nequie. 25 Caesar ex perfugis cognoscebat equos eorum vix tolerari, &c. ipsos valitudine non boua, cum angustis loci & odore ter- ro & multitudine cadaverum, tum, &c. 3 com.

interiecto navigationis spatio, pabulum supportare. 3 com. civilis belli.

5 Herbis nudavit campos. 6 Cl. Grotius legit dum, hac mente, dum expellatur pabulum ex Acarnania & Corcyra. Ego retineo cum. ut sit imitatio Ovid. 7. Met. Acer equus quondam, &c. Ad praesepie gemis morbo moriturus inerti. quod & ipse debet Virg. 3 Georg. Et dulces animas plena ad praesepia reddimus. 7 Aliunde advectas, vel è radicibus contusis. ut modo dict.

8 Segnior curvis sonipes in ipso concidit gyro, dominusque prono Prodidit armo.

O. E. Sen. i chor. 9 Dissipat, consumit. 10 Principio calum spissa caligine terris Praesepit: & ignavos inclusit nubibus aestus. Ovid. 7. Met. Sed gravia & ater incubat terris vapor, &c. Sen. Oed. 11 Non motus. 12 Exhalatione.

13 Inf. in Campano litore, quam agnoscit Plin. l. 19. c. 8. Cic. ad Attic. sepius, & Statius 3 Sylv. alij leg. Nejus, & de Ozolis intelligunt. 14 Ter- rum, lethalem, infernum. 15 Speluncae Inarimae infusa imposte Typhoeo, qui sulfureos atque pestiferos vapores emittere dicitur. l. 5. v. 101. & Mela. l. 1. c. 13. 16 constas & in fontes vitium venisse lacusque. 17 Obstruxit alvum. viscera torrentur primo. 18 Aret Pellis, & ad tactum tractanti dura resissit. 19 Tam vero ardentes oculi: & tument distente sanguine genae.

20 Flammaeque latentis Indiciura rubor est, & ductus anhelitus igni, & agro Rubor in vultu, &c. Sen. Oed. 21 Execranda peste vel sacro igne, Erysi- pella, quem, quia è ferventi sanguine natus sit, pestis comitem adit Cels. l. 5.

22 Prae grave sine se non sustinet. 23 Subita mors. 24 Vix morbo inter- veniente vitae nequie. 25 Caesar ex perfugis cognoscebat equos eorum vix tolerari, &c. ipsos valitudine non boua, cum angustis loci & odore ter- ro & multitudine cadaverum, tum, &c. 3 com.

¹ Levantunt tamen pestem hauc ventus salutaris & omium rerum copia navibus adveſta.

² Caſar autem non peſte ex aeris aut aquae contagione, ſed frumenti inopia laborabat.

³ Nondum ſpicis fundentibus, nondum matureſcentibus.

⁴ Videt milites herbas, graminae, foliis veſci.

⁵ Lethales.

⁶ Radicis genus inventum eſt, quod appellatur Chara, ex hoc effectus admiſto lacte panes, cum in colloquiis

Pompeiani ſibi famem objeſtarent, vulgo in eos jaciebant, quo viſo Pompejus, ſibi cum

feris rem eſſe dixit, &c. Caſ. com. 3. & Suet. in Caſ. c. 68. & Plut. 7 Quaeſcunque poterant coquere. 8 Aſperitate eſculentorum exulceratas plebeja vadere beſta. Perſ. 3 Sat. Audiebantur (inquit Caſar l. 3. de bel. civ.) crebre militum voces, prius ſe cortice ex arboribus victuros, quam Pompejum e manibus dimiſſiros. 9 Commeatu abundantem. 10 Equis macie corruptis, conandum ſibi aliquid Pompejus de eruptione exiſtimavit, cuius rei expeditionem dedere illi facultatem Allobroges duo fratres, qui à Caſare tranſierunt, &c. Com. 3. de bel. civ. prius autem facta erant uno die 6 praelia ad Dyrrhachium & munitiones, ubi Scava tam ſtrenue rem geſſit 11 Non clam & noctu, ſed palam & interdiu, per vallum & munitiones Caſaris erumpere parat. 12 Minutio (inquit Appianus) quam plurima tolerante, ferunt quippe clypeo ejus X X ſupra C inhaeſiſſe ſagittas, &c. Caſar eum Scavam vocat ut noſter, & Florus. neque tamen Minutium Scavam dictum arboris, ut volunt quidam: Caſium Scavam appellat Suetonius, & M. Caſium Scavam Val. Max. l. 3. c. 2. 13 Vallum. 14 Aquilae ſigna. 15 Quem quiſque locum cepiſſet, ex eo non ceſſit, in eo cecidit foriter pugnavit.

Spargere funis erat. ¹ tamen hos minuere labores A tergo pelagus, pulſusque Aquilonibus aer, Litora aequae, & plena peregrina meſſe carina.

² At liber terra ſpaciſſis collibus hoſtis Aere non pigro, nec inertibus angitur vidis:

Sed patitur ſavam, veluti circumdatus arcta

Obsidione, famem. ³ nondum ſurgentibus altam

In ſegetem culmis, ⁴ cernit miſerabile vulgus 110

In pecudum cecidiſſe cibos, & carpere dumos,

Et morſu ſpoliare nemus, ⁵ letumque minanteis

Vellere ab ignotis ⁶ dubias ⁶ radicibus herbas:

⁷ Qua mollire queunt flamma, quae frangere morſu

Quaque per ⁸ abrasas utero demittere fauces,

Plurimaque humanis antehac incognita menſis

Diripiens miles, ⁹ ſaturum tamen obſidet hoſtem.

¹⁰ Ut primum libuit ruptis evadere clauſtris

Pompejo, cunctaſque ſibi permittere terras:

¹¹ Non obſcura petit latebroſa tempora noctis, 120

Et raptum furto ſoceri ceſſantibus armis

Dedignatur iter: latis exire ruinis

Quarit, & impuſſo turres confringere vallo,

Perque omnes gladios, & qua via cade paranda eſt.

Opportuna tamen valli pars viſa propinquas,

Quam ¹² Minuti caſtella vocant, & confraga denſis

Arboribus dumeta tegunt. huc pulvere nullo

Proditus agmen agit, ſubitusque ad ¹³ mania venit.

Tot ſimul è campis Latia fulſere ¹⁴ volucres:

Tot cecinere tubae, ne quid victoria ferro 130

Deberet, pavor attonitos conſecerat hoſtes.

Quod ſolum valuit virtus, ¹⁵ jacuere perempti.

feris rem eſſe dixit, &c. Caſ. com. 3. & Suet. in Caſ. c. 68. & Plut. 7 Quaeſcunque poterant coquere. 8 Aſperitate eſculentorum exulceratas plebeja vadere beſta. Perſ. 3 Sat. Audiebantur (inquit Caſar l. 3. de bel. civ.) crebre militum voces, prius ſe cortice ex arboribus victuros, quam Pompejum e manibus dimiſſiros. 9 Commeatu abundantem. 10 Equis macie corruptis, conandum ſibi aliquid Pompejus de eruptione exiſtimavit, cuius rei expeditionem dedere illi facultatem Allobroges duo fratres, qui à Caſare tranſierunt, &c. Com. 3. de bel. civ. prius autem facta erant uno die 6 praelia ad Dyrrhachium & munitiones, ubi Scava tam ſtrenue rem geſſit 11 Non clam & noctu, ſed palam & interdiu, per vallum & munitiones Caſaris erumpere parat. 12 Minutio (inquit Appianus) quam plurima tolerante, ferunt quippe clypeo ejus X X ſupra C inhaeſiſſe ſagittas, &c. Caſar eum Scavam vocat ut noſter, & Florus. neque tamen Minutium Scavam dictum arboris, ut volunt quidam: Caſium Scavam appellat Suetonius, & M. Caſium Scavam Val. Max. l. 3. c. 2. 13 Vallum. 14 Aquilae ſigna. 15 Quem quiſque locum cepiſſet, ex eo non ceſſit, in eo cecidit foriter pugnavit.

De-

Debuerant quo ſtare loco: qui vulnera ¹ ferrent

Iam deerant, ² nimbusque ferens tot tela ³ peribat.

Tum ⁴ piceos voluunt immiſſo lampadis ignes:

Tum quaſſa nutant turres, lapſumque minantur.

⁵ Roboris impaſſi crebros gemit agger ad iſtus.

Iam Pompejana ceſſi ſuper ardua valli

Exierant Aquilae, jam ⁶ mundi jura petebant.

Quem non mille ſimul turmu, nec ⁷ Caſare toto 140

Auferret Fortuna locum, ⁸ victoribus unus

Eripuit, vetuitque capi, ſequae arma tenente,

Ac nondum ſtrato, Magnum viciffe negavit,

Scava viro nomen: ⁹ caſtrorum in plebe merebat

Ante ſeras Rhodanus gentes: ¹⁰ ibi ſanguine multo

Promotus Latiam longo gerit ¹¹ ordine vitem.

Pronus ad omne nefas, & qui neſciſſet, in armis

Quam magnum virtus crimen civilibus eſſet.

Hic ubi quarentes ſocios jam Marte relicto

¹² Tutae fuga cernit; quo vos pavor, inquit, abegit

Impius, & ¹³ cunctis ignotis Caſaris armis?

O famulus turpes, ¹⁴ ſervum pecus, abſque cruore

Terga datis morti? ¹⁵ cumulo vos deeſſe virorum

Non pudet, & buſtis, interque cadavera quarit?

¹⁶ Non ira ſaltem juvenes, pietate remota,

Stabitis? ¹⁷ è cunctis per quos erumperet hoſtis,

Nos ſumus electi, non parvo ſanguine Magni

Iſta dies ierit, ¹⁸ peterem felicior umbras

Caſaris in vultu, teſtem hunc Fortuna negavit:

Pompejo laudante cadam, ¹⁹ confringite tela 160

Pectoris encuſſu, juguliſque retundite ferrum.

²⁰ Iam longinqua petit pulvis, ſonituſque ruinae,

Securasque fragor concuſſit Caſaris aures.

Vincimus è ſociis, veniet qui vendicet arces,

Dum morimur. Movit tantum vox illa ſurorem,

Quantum non primo ſuccedunt classica cantu:

ſuprav. 94. Mart. lib. 10. c. 26. 11 Militum centuriam. 12 Loca & viam qua tuti fugerent. 13 In nullo Caſaris bello haecenus notus. 14 O imitatorum ſervum pecus, inquit Horat. 15 Annon vos pudet non mortem optetere cum fortibus viris? 16 Si nulla vos pietas in ducem retineat, ſiſtat vos tamen ira & indignatio, namque- 17 Nos viſi ſumus hoſtibus maxime idonei & imbelles, per quos erumperent, verum non impune ferent. 18 Felicitus me mori exiſtinarem, ſi occumbere licuiſſet Caſare inſpiciente: hoc non contigit, ita me geram, ut virtus mea vel ab hoſte laudetur. 19 Irruit in tela hoſtum, pectoris & jugulo. 20 Pulvis iſte & fragor belli Caſarem dudum inſicium ſiſter huc mox cum ſubſidiis.

¹ Acciperent.

² Metaph. tela inſtar grandinis ruentia.

³ Caſis dudum omnibus Caſarianis.

⁴ Sagittas & faeces incendiarias. lib. 3. verſ. 682.

⁵ ſtupam picatam.

⁶ Arietis. l. 3. verſ. 490.

⁷ Mundum in libertatem è tyrannide alleretur.

⁸ Totis Caſaris copiis & viribus.

⁹ Pompejanis jam pene victoribus eripuit victoria.

¹⁰ Gregarius meruit miles ante bellum Gallicum.

¹¹ - In eo ad Centurionis dignitatem evectus eſt.

vide Val. Max. l. 2. c. 2.

cujus inſigne eſt vitis, quam ad caſtigandos milites geſtabat Centurio. Plinius lib. 14. cap. 1. Juven. 8. Sat. & 14.

MISTAN-

1 An virtus numero hostium obruta & iuiguo loco depreffa possit aliquid amplius dare quam mortem; gloriæ autem victoriam?
2 Suorum cadaveribus, telorum faxorumque utitur adversus hostes.
3 velle se precipitem in illos demittere.
4 Hostium.
5 Ascendentium manus preheudentes valli summa.
6 Galea.
7 Stuppa picata, obruta.
8 Fossum compleverunt, vallo vel castelli muro æquata cadaverum strue.
9 Ea celeritate insiluit super cadaverum struem
10 Cuneus proprie est multitudo pedum cuneum representans, quæ juncta cum acie primum angustior, deinde latior procedit ad ordines hostium diffringendos.
11 Omnibus copiis, adversus quas stetit, oppressus undique.
12 Obvius cæde gelatoque sanguine perdidit usum & officium ensis.
13 Perdidit usum gladii, id est non secuit, sed fregit.
14 Multitudo hostium.
15 Supra vers. 3.
16 Univerfas Pompeii copias, cum uno Scæva compositas.
17 Et galea crebro ictu confusa fractaque caput eius stringit.
18 Et tela hostium corpori illius fixa supplevit locum fractæ lorice & ierme pectus defendunt.
19 Aversio potest ad Pompejanos.
20 Libro 3. vers. 680.
21 Ingenti magnitudine.

Mirantesque virum, atque avidi spectare sequuntur
Scituri juvenes, 1 numero depreffa, loquoque,
An plus quam mortem virtus daret. ille ruentis
Aggeres confistit, 2 primumque cadavera plenis 170
Turribus evolvit, subeuntesque obruit hostes
Corporibus: totaque viro dant tela ruina,
Roboraque, & moles; 3 hosti sequæ ipse minatur,
Nunc sude, nunc duro 4 contraria pectora conto
Detrudit muris, & valli summa tenentes
Amputat ense manus: caput obterit, ossique saxo,
Ac male defensum fragili 5 compage cerebrum
Dissipat: alterius 7 flamma crinesque genasque
Succendit: strident oculis ardentibus ignes.
Ut primum 8 cumulo crescente cadavera murum 180
Admovere solo: 9 non segnior extulit illum
Saltus, & in medius jecit super arma catervas;
Quam per summa rapit celerem venabula pardum.
Tunc densos inter 10 cuneos compressus, & 11 omnis
Vultus bello vincit, quem respicit, hostem.
Iamque hebes, & 12 crasso non asper sanguine mucro
Percussus Scævæ frangit, non vulnerat, hostem.
13 Perdidit ensis opus, frangit sine vulnere membra.
Illum tota premit 14 moles, illum omnia tela.
Nulla fuit non certa manus, non lancea felix: 190
15 Parque novum Fortuna videt concurrere, 16 bellum,
Atque virum. sortis crebris sonat ictibus umbo,
17 Et galeæ fragmenta cavæ compressa perurunt
Tempora: 18 nec quicquam nudus vitalibus obstat
Iam, præter stantes in summis ossibus hastas.
19 Quid nunc vesani jaculis, levibusque sagittis
Perditis hasturos nunquam vitalibus ictus?
Hunc aut tortilibus vibrata 20 phalarica nervis
Obruat, aut vasti 21 muralia pondera saxi:

Hunc

Hunc 1 aries ferro, 2 ballistaque limine porta 200
Summo veat: 3 stat non fragili pro Casare murus,
Pompejumque tenet: 4 jam pectora non tegit armis:
Aut veritus credi clypeo, lavaque vacasse,
At culpa vixisse sua, tot vulnera belli
Solus obit, densamque ferens in pectore silvam.
Iam gradibus fessis, 5 in quem cadat, eligit hostem.
Par 6 pelagi monstri. Libycæ sic belua terra,
Getulus densis Elephas oppressus ab 7 armis
8 Omne repercussum squalenti missile tergo
Frangit, & hærentes mota cute discutit hastas. 210
Viscera tuta latent pennus, citraque cruorem
Confixæ stant tela fera: tot facta sagittis,
Tot jaculis, 9 unam non explent vulnera mortem.
10 Dicta procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Scævam, quæ voto certior omni
In caput, atque oculi levum descendit in 11 orbem.
Ille 12 moras ferri, nervorum & vincula rumpit,
Affixam vellens oculo pendente sagittam
Intrepidus, telumque suo cum 13 lumine calcet.
14 Pannonia haud aliter post ictum savior ursa, 220
Cum jaculum parva 15 Libys 16 amentavit habena,
17 Se rotat in vulnus: telumque irata receptum
Impetit, & secum fugientem circuit hastam.
18 Perdidit vultum rabies: stetit imbre cruento
Informis facies: latus fragor athera pulsat
Victorum: 19 majora viris de sanguine parvo
Gaudia non faceret conspectum in Casare vulnus.
* Ille tegens alta suppressum mente dolorem,

mole sua naves depressum eunt. 7 Venatoribus vel telis. 8 Corii dicitur resistit telis, quod si quando penetrant, ea tamen non alius infixa mota cute discutit. 9 Vnius Scævæ. 10 Cretenfi. Dicitur mos est. Gortyna urbs Crete, quæ claruit olim sagittarum & jaculorum mittere studio. Gortynis arundo, est Cretenfis sagitta. 11 Oculum, ut l. 2. v. 184. vel sinum, in quo oculus. alterum illi excisum fuisse oculum meminere Plutar. Suet. Appian. 12 Oculum cui infixa erat sagitta, ruptis nervis cum ipso telo educit. 13 Oculo. 14 Austriaca, Hungarica. 15 Venator peritus, quales habet Libyæ. 16 Amento torfit. 17 Serotanus conatur evellere sagittam lateri hærentem. 18 Vultus Scævæ non præ se ferebat priorem rabiem. Hypallage. 19 Non minor ad athera sublatu est clamor à Pompejanis jam se vicisse ratus vulnerato Scævæ, quam hispium Casarem vulnerarent. * Hoc Appianus refert hunc in modum: Scæva, post multa & præclara facinora edita, oculum sagitta faucibus velut quippiam dicturus in medium prostravit. Pompeji duorem quandam singulari virtute cognitum ad se vocavit; Serva, inquit, tibi finilem, serva amicum ac curatores mihi adhibe, quoniam vulnere affligor. Accurrentibus ad illum veluti transfugam duobus è Pompeji exercitu, unum aggressus occidit, alterius humerum euse trajecit, &c. lib. 3. de bello civili.

Mitis,

1 Libro 3. vers. 490.
2 Machiæ, cujus brachia tenduntur funibus nervifque ad emit-tenda saxa, faces, jacula. cujus formam vide apud Marcel. l. 23. & Veget. l. 4. cap. 22.
3 Pompeji copias sustinet, victoriamque moratur.
4 Et jam turpe ducens clypeo regi, lavam corporis suis carere vulneribus, atque in vita ulterius manere, abjicit clypeum, & pectore occurrit telorum multitudine.
5 Ut modo vers. 173.
6 Cæcis, balenis, quæ se immitentes, pondere &

1 Nihil additura, non profectura ad mortem sunt tela injecta: evulsa potius emittent auiam.
 2 Facite ut videat potius trahisse à Cæsare, quam pro eo mortem cum gloria oppetisse.
 3 Nomen illius ductoris cuius opem imploravit.
 4 Scævæ.
 5 Imbellem & mortis timidum.
 6 Excitatus à P. Syllæ adventantis militibus pulvis honesti recessus prætextum dedit Pompejanis, ne Scævam solum fugere arguerentur.
 7 Qui receptui signo à Pomp. dato, non habens in quos calidum & miusteria obeuntem sanguinem exerceas, deficiis.
 8 Deficientem socii tollunt, virtutem scilicet illius venerati, cuius monumentum Deorum templis & imagini ipsius Martis suspendunt, tela illi iuxta & arma viri. Vixisse eum testatur Cæs. com. 3. Cum enim Scævæ capite, humero, femore faucibus & oculo uno orbati scutum ad Cæsarem relatum esset, inventa sunt in eo foramina CXXX (sed ut alii referunt, CXX) donavit eum M C C æris atque ab octavis ordinibus ad primipilem traduxit, &c.
 9 Multam & veram confecturus gloriam, si pro patria pugnas hacufus fuisset virtute in Hispanis, Cantabris, Germanisque subjungendis. 10. Hic vero perit tibi virtus, quippe cui neque triumphum læta & licentiosa acclamatione prosequi, neque spolia Iovi Capitolino referre continget, quod bello civili vinceatibus negatum est. Valer. Maxim.

Mitis, & à vultu penitus virtute remota,
 Parcite, ait, cives: procul hinc avertite ferrum: 270
 Collatura mea nil sunt jam vulnera mortis:
 Non eget ingestis, sed vulsis pectore telis.
 Tolute, & in Magni viventem ponite castris:
 Hoc vestro præstare duci: 2 sic Scævæ relicti.
 Cæsaris exemplum potius, quam mortis honesta.
 Credidit infelix simulatis vocibus 3 Aulus:
 Nec vidit recto gladium mucrone tenentem:
 Membraque 4 captivi pariter laturus, & arma,
 Fulmineum mediis excepit faucibus 4 enses. 240
 Incaluit 4 virtus: atque una cæde reselctus
 Solvat, ait, pœnas, Scævam quicquid subactum
 Speravit: pacem gladio si quarit ab isto
 Magnis, adorato submittat Cæsare signa.
 An 5 similem vestri, sequemque ad fata putastis?
 Pompeji vobis minor est, causaque Senatus,
 Quam mihi mortis amor. Simul hac effatus, &
 alius
 6 Cæsareas pulvis testatur adesse cohortes.
 Dedecus hic belli Magno, crimemque remisit.
 Ne solum tota fugerent te Scævæ caterva:
 7 Subducto qui Marte ruis: nam sanguine fuso 240
 Vires pugna dabat. 8 labentem turba suorum
 Excipit, atque humeris defestum imponere gaudet.
 Ac veluti inclusum perosso in pectore numen,
 Et vivam magna speciem Virtutis adorant:
 Telaque confixis certant evellere membris,
 Exornantque Deos, ac nudum pectore Martem
 Armis Scævæ tuis. 9 felix hoc nomine fama,
 Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
 Cantaber exiguis, aut longis Teutonius armis.
 10 Non tu bellorum spolia ornare Tonantis
 Tempa potes, non tu latis ululare triumphis. 240

Infelix,

Infelix, quanta 1 dominum virtute parasti?
 2 Nec magis hac Magnus castrorum parte repulsus
 Intra claustra piger dilato Marte quievit,
 Quam mare lassatur, cum se tollentibus Euris,
 Frangentem fluitus scopulum ferit, aut latus alti
 Montis 3 adest, seramque 4 sibi parat unda ruinam.
 5 Hinc vicina petens placido castella 6 profundo
 In cursu 7 gemini Martis rapit: armaque late
 8 spargit, & 9 effuso laxat tentoria campo: 270
 Mutandaque juvat permissa licentia terra.
 10 Sic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
 Excurrit ripas, & tatos concutit agros.
 Succubuit si qua tellus, cumulumque furentem
 Vndarum non passa, ruit: tum flumine toto
 Transit, & ignotos aperit sibi gurgite campos.
 11 Illos terra fugit dominos: his rura colonis
 Accedunt, donante Pado. 12 vix prælia Cæsar
 Senferat, elatus specula qua prodidit ignis.
 Inventi impulsos 13 presso jam pulvere muros, 280
 14 Frigidaque ut veteris deprendit signa rura;
 15 Accendit pax ipsa loci, movitque furorem
 Pompejana quies, & vulto Cæsare somnus.
 16 Ire vel in clades properat, dum gaudia turbet.
 17 Torquato ruit inde minax: 18 qui Cæsaris arma
 Segnitus haud vidit, quam malo nauta tremente
 Omnia Circea subducit vela procella:

transfugis eductus, transversum inter geminum aggerem ad mare vallum nondum esse perfectum, sagittariis militibusque navi missis, qui munitionum defensores à tergo peterent, ipse prima luce cum copiis accessit. cohortes itaque Cæsaris, quæ ad mare excubuerant, terra marique pressæ terga vertunt, quas Pompejani non sine multa cæde insecuti sunt usque ad castra Marcellini, ubi Antonius cum XII cohortibus descendere visus Pompejanos compressit. 6 Mari, ut nota sup. 7 Terra marique, ibid. 8 Extendit, latus diffusit. 9 Prius circumscriptus atque inclusus gaudet jam liberiore campo. 10 Expatiat, non secus atque Padus exundans, vel, superat aggeres oppositos; vel, si qua parte aggeres everfus fatiscit, irruit ac longe lateque campos inundat. 11 Terra alluvione atrita decedit, & aliis dominis atque aliis adjicitur. 12 Neque multo post, Cæsar, significatione per castella fumo facta, deductis ex prædiis quibusdam cohortibus, eodem venit, qui, cognito detrimento, cum animadvertisset Pompejum extra munitiones egressum, &c. 3. com. Cæs. 13 Sedato. 14 Non à recenti pugna calientia. 15 Pompeji quierem partem agris oculis vidit Cæsar. 16 Paratus ire in perniciem certam præcipitare, modo illius pacem disturbet. 17 Ruit inde minatus exitum Torquato, qui à Pompejo præfectus fuerat castello. 18 Qui, viso Cæsare, suos intra aggerem interiorum (castellum enim inclusum erat majoribus castris) recepit: non minus caute quam provius nauta, tempestatem ad Circæum in mari Tyrreno ingruentem advexit, velaque contrahit.

Agmina-

Agminaque interius muro breviora recipit,
Densius ut parua disponeret arma corona.

1 Transerat * primi Caesar munimina * valli, 290
* Cum super è totis emisit collibus agmen,

Effuditque acies obseptum Magnus in hostem.

2 Non sic Aetnaeus habitans in vallibus horret

Enceladum spirante Noto, cum tota 3 cavernas

Egerit, & torrens in campos desluit Aetna:

Caesaris ut miles glomerato pulvere victus

4 Ante aciem, caci trepidus sub nube timoris

Hostibus occurrit fugiens, 5 inque ipsa pavendo

Fata ruit, 6 totus mitti civilibus armis

Vsque vel in pacem potuit cruior: ipse furentis 310

7 Dux tenuit gladios. Felix, ac 8 libera legum

Roma fores, jurisque tui, 9 vicisset in illo

Si tibi Sylla loco. dolet heu, semperque dolebit,

Quod scelerum Caesar prodest tibi summa tuorum

Cum genero pugnassee 10 pio. 11 Pro tristia fura,

Non Vtica Libye clades, Hispania Munda

Flebit, 12 & infando pollutus 13 sanguine Nilus

Nobilis 14 Phario gestasset rege cadaver:

15 Nec Iuba 16 Marmaricas nudus pressisset arena,

2 Caesar ejus
diei detri-
mentum sar-
cire cupiens,
legionem
Pompeji in
castellum edu-
cam oppri-
mere se posse
sperans, co-
hortes
XXXIII quam
potuit occul-
tissime duxit,
* Et mu-
tationes castro-
rum, tamesi
erant magnæ,
aggressus,
Pompejanos
ex vallo detu-
rbavit.
* Pompejus
re nunciata
quinram le-
gionem subdi-
dio suis duxit.
ibi Caesaris

equitatus, receptui suo timens, initium fugæ faciebat. cohortes cum ex vallo Pompejanum adesse & suos fugere cernerent, ne * Vtrique ab hoste intercluderentur, sese in fossas fuga præcipitabant, omniaque erant tumultus, timoris, fugæ plena. 2 Catanenses atque accolæ Aetnae non ita horrent incendium & flammam montis Aetnae, quam Enceladus gigante fulmine ito injectum fabulantur, vento intra cavernas furentem, ut Caesariani jam trepidabant victi fugatiue. 3 Lapides ignitos & globos flammaram eructat in subiectos campos. 4 Ante manum cum hoste confertam. 5 In fatum, dum fugiunt, incidunt. 6 Atque hic debellatum fuisse civile bellum magna cum Caesarianorum cæde; nisi Pompejus vel fato vel metu suos repressisset ad persequendo hostes. Adeo ut suis amicis ipse Caesar dixerit, *Potes hostes hodie fuisset victoria, si duces vincere scientem habuissem.* 7 Pompejus continuit suos in civilem cædem furentes. Neque enim ita apte de Cæsare intelligi potest, qui à suis neque autoritate, neque horratu, neque minis, neque precibus impetrare potuit ut consisterent. 8 Ita Silius lib. 2. *It liber campo pastor.* 9 Insuper fortunæ suæ & victoriæ, fugientes insecutus hostes, vel ad internecionem cæcos, utcunque cives debellasset P. Corn. Sylla, melius sciens vincere quam Pompejus, sicuti illi contigisset par faulatas. 10 Tam pie parente tibi & civibus. 11 Quam occasionem nisi omisisset ille, non ad Vticam Africa tot vidisset cædes Iubæ regis, Scipionis, Catonis, Labieni, Petreji, Fausti, Syllæ, &c. non ad Mündam, de qua vide lib. 1. vers. 40. 12 Neque Pompejus ad ostium Nilus Pelusiacum appellens, ibi perisisset. lib. 8. vers. 465. 13 Pompeji lib. 8. vers. 618. & deinceps. 14 Ptoloma-o rege Agyptio, cujus permisso jus-
sue interfectus est. Pharus inf. & turris ad portum Alexandrinum.
15 Nec Rex Iuba, & Petrejus, ne in manus hostis venirent, muus vulneribus
concurrentes ceciderunt. 16 Lib. 3. vers. 293.

1 Pænorumque umbras placasset sanguine fuso 310

Scipio: 2 nec sancto caruisset vita Catone.

Vltimus esse dies potuit tibi Roma 3 malorum:

4 Exire è mediis potuit Pharsalia satis.

5 Desert aduerso possessum numine sedem

Caesar, & Emathias 6 lacero petiit agmine terras.

7 Arma secuturum soceri, quacunq; fugasset,

Tentare sus comites diuertere Magnum,

Hortari, patrias sedes, atque hoste carentem

Ausoniam peteret. 8 Nunquam me Caesaris, inquit,

Exemplo reddam patriæ, nunquamque videbit 320

Me, nisi dimisso redeuntem milite Roma.

Hesperiam potui, 9 motu surgente, tenere,

10 Si vellem patrias, aciem committere templis,

Ac medio pugnare foro. 11 dum bella telegem,

Extremum Scythici transcendam frigidis orbem,

Ardenesque plagas. victor tibi, Roma, quietem

Eripian, qui, ne premerent te prælia, fugi?

Ah potius, ne quid bello patrias in isto,

Te Caesar puer esse suam. Sic fatus, 12 in ortus

Phabeos conuertit iter, terraque secutus 340

Deuia, qua vastos aperit Candavia saltus,

Contigit Ematheam, 13 bello quam fata parabant.

14 Thessaliam, qua parte diem brumalibus horis

Attollit Titan, rupes Ossa coërcet.

15 Cum per summa poli Phabum trahit altius aëtas,

Pelion opponit radius nascentibus umbras.

nam, in quibus infeliciter pugnarat, noctu deferens in Thessaliam se con-
tulit. 6 Duobus enim illis præliis desideravit Caesar è suis, milites 500,
equites 62, centuriones 30, tribunos militum 10, signa militaria 32.
7 Pompejum ab instituto Caesarem insequendi frustra conati sunt amici di-
vellere, hortati ut Italiam Romanque potius repeteret. 8 Non videbit
me Roma armatum, ut Caesarem; non reuertar in patriam nisi dimisso exer-
citu. 9 Initio tumultus hujus civilis. 10 Si placuisset illorum exem-
plum, qui cum civili hoste in medio foro dimicantes, templa & sacra Deo-
rum impie contaminarunt. 11 Ego certe, quo bellum à patria longe
submoveam, adibo extremas regiones gelidæ Arcto vel zonæ torridæ sub-
jectas. 12 Pompejus Caesarem insecutus ad Alparagum confedit, Caesar in
veteribus castris trans Geonhium annum tantisper conlucit, quoad Pompe-
janos aliis rebus occupatos sensit, inde per Epirum & Acarnaniam in Mace-
doniam iter flexit. Securus est Pompejus per Candaviam, qui mons est Il-
lyricum à Macedonia disteminans. 13 Pompeji cladi, à satis destina-
tam. 14 Ab Ortu brumali mons Ossa Thessaliam terminat. vide Herodo-
tum in Polymnia, unde hæc desumpta est chorographia. 15 Pelion
mons adumbrat Thessaliam ab ortu Solis juxta æquatorem; quem & Astro-
logi vocant *summa poli*.

1 Neque Sci-
pio Pompeji
socer, penes
quem in Afri-
ca reliquia-
rum Pharsa-
liæ & imperii
summa erat,
ferro suo tra-
jectus & in
mare præcipi-
tatus retulif-
set inferias
umbris Pæ-
norum in se-
cundo & ter-
tio bello Pu-
nico gentis
suæ auspiciis
cætorum.

2 Neque è
viviis discessif-
set vir inte-
gerimus Ca-
ro, qui Vitiæ
sibi necem
conscivit.

3 Belli civilis
& libertatis
oppressæ.
4 Iamque in
iunere medio
ioculus fuisset
nervus Phar-
salicæ victo-
riæ.

5 Caesar ca-
stra & regio-

1 Ad meridiem & notum (inquit Herodorus) Othryon habet. Solis itaque meridiani in aestivo tropico Cancris & inde Leonis signo ardorem Othryon accret. 2 Pindus mons ad Occasum situs excipit Favonium & Iapyga ventum ex Apulia flantem, atque altitudinis sua Soli occidenti interjectus noctem preperat. 3 Et qui radices Olympi ad Boream siti incolunt, ab Aquilonis fœvitia per

1 At medios ignes cœli, rabidique Leonis Solstitiale caput nemorosus submovet Othryon. 2 Excipit adversos Zephyros, & Iapyga Pindus, Et maturato præcidit vespere lucem. 3 Nec metuens imi Boream habitator Olympi Lucentem totis ignorat nobilibus Arcton. 4 Hos inter montes media qui valle premuntur, 5 Perpetuus quondam lasuere paludibus agri: 6 Flumina dum campi retinent, nec pervia Tempe Dant aditus pelago, stagnumque implentibus undis Crescere cursus erat. postquam * discessit Olympo Herculea gravis ossa manu, 7 subiraque ruinam Sensit aquæ Nereus: 8 melius mansura sub undis, 9 Emathis aquorei regnum Pharsalos Achillis. 10 Eminet, & 10 prima Rhœteja litora pinu Quæ tetigit Phylace, 11 Pteleosque, & 12 Dorion ira Flebile Pieridum. 13 Trachin, 14 pretioque nefanda Lampados Herculeis fortis Melibœa pharetris: Atque olim 15 Larissa potens: 16 ubi nobile quondam Nunc super Argos arant: 17 veteres ubi fabulis Thebas

Monstrat Echionias: ubi quondam Pentheos 18 exul, Colla, caputque ferens supremo tradidit igni.

montis altitudinem manit, Cynosuram & Helicen nocte lucentes non vident. 4 τὴν δὲ θεορατῆρα λέγουσι ἐστὶ τὸ πηλαῖον ἵνεκ Ἀλφειοῦ, ὅθεν γὰρ οὐρανὸς μὴν ἀνέτεθ' ἐπιπέμπειν οὐρανόν. Herod. Polym. 5 Stagnabat olim Thessalia in paludem montibus undique clausam, priusquam * Hercules divisit Ossa & Olympo exitum Peneo fl. de dit in mare, aperuitq; amoenissima Tempe. Herodorus à Neptuno terræ motu factum esse refert. vide Sen. Herc. Fur. v. 281. & Aelian. var. hist. l. 3. c. 1. 6 Fluminum cursus non habentes exitum in mare angebant paludem. 7 Mare sensit impetum Penei emissi. 8 Atque utinam mansisset usq; sub aquis potius, quam facta fuisset terra & arena qui concurreret civ. bel. Rom. 9 Thessalica Pharsalos regnata quondam Achilli filio Thetidis marinæ emittit ex aquis. 10 Eminit Phylace urbs Phthiotice regnata Protesilao, qui in bello Troj. primus Graecorum emicuit in litus Trojanum. Rhœtium autem Troados promontorium est. 11 Thessalia urbs & nemus. 12 Oppidum, juxta quod Thamyris à Musis in carminis certamine provocatus victus atq; excecatus fuit. Hom. 2. Il. 13 Thessalia opp. in aspero & saxoso loco conditum. Ἰαχωνίδης, Herculeæ postea dicta. 14 Maguessia in Thessalia civitas, patria Phœtæta, quem Hercules donavit agnitum, incensæ ab eo in Oeta pyra præcio. 15 Theff. urbs, patria Achillis fortissimi & Græcis olim ad Trojam. 16 Vbi quondam erat Argos nobiliss civitas, nunc diruta arat vertitur. 17 Atq; hic etiam Thebæ sunt Phthiotice, amulæ Bœoticarum. Echion unus erat & terrigenis, cuius opera usus Cadmus Thebas condidit. nota sequent. 18 Exul, ab aliis exponitur, memie alienata, ab aliis, exterminata à filio Bacchi, ut nites excecante. Agave autem filium Pentheum per furorē rata vituli interfecit, ad se reverfa Thessalia fuga petiit, ubi filio iulis perfoluit ex nomine veteris patriæ Thebas condidit. Virg. in Culice, quo quondam vitula furorē venit Nyctilibi fugiens Cadmus Agave, infundis scelerata manus, & cade cœnata.

1 Questa

1 Questa quod hoc solum nato rapuisset Agave. 2 Ergo 3 abrupta palus multos discessit in amnes. 4 Purus in occasus, parvi sed gurgitis, Æon 5 Ienio fuit inde mari: & nec fortior undis Labitur avectæ pater Isidis, 6 & tuus, Oeneus, Pene gener 7 crassis oblimat Echinadas undas: 8 Et Meleagreæ maculatus sanguine Nefi Euenos Calydonæ fecat. 9 ferit amne citato Maliacas Sperchios aquas: * & flumine puro Irrigat Amphrysos famulantis pascua Phabi. 10 Quique nec humentes nebulas, nec rore madentem Æra, nec tennes ventos suspirat Anauros, 11 Et quisquis pelago per se non cognitus amnis 12 Peneo donavit aquas. 12 ii gurgite raptio Apidanos: nunquamque celer, nisi mistus Enipeus. 13 Accipit Afopos cursus, Phœnixque, 14 Melasque. 15 Solus in alterius nomen cum venerit unda, Descendit Titaresus aquas, 16 lapsusque superne Gurgite Penei pro siccis utitur arvis. Hunc fama est 17 Stygiis manare paludibus amnem, Et 18 capitis memorem, 19 fluvii contagia vitis Nolle pati, superumque sibi ferrare 20 timorem. 21 Vt primum emissi patuerunt amnibus arva, 22 Pinguis 23 Babicio discessit vomere sulcus: Mox 24 Lelegum dextra pressum descendit aratrum. 24 Æolida, 25 Dolopesque solum fregere coloni,

das infulus ostio sito, ante Ætoliam, objectas. 8 Et Euenos fl. (juxta quem Nessus Centaurus ab Herc. quod Deianeira vim inferre conatus esset, caesus fuit) per Calydoniam Meleagro olim regnatum labitur. 9 Sperchius in Maliacum sinum exit. * Ad Amphryum fl. Apollo Admetri armenta pavit. 10 Thessalia fl. nullas auras aut nebulas exhalans, quod & nomen indicat. 11 S. d. vide Turnebum lib. 3. Adv. cap. 2. 12 Enipeus (inquit Strabo) accipit Apidanum, & juncti concitatore cursu fluunt. Apollon. i Arg. Ovid. vero i Metam. Irrequietus Enipeus, Apidanusque Jeneus. 13 Afopos recepto Phœnice fl. juxta Thermopylas in mare exit. Strabo 9. 14 Theff. fluvius. 15 In Peneum incidit, neque tamen illius undis admisceatur. vult exprimere illud Homerij Iliad. 8. Oὐ δὲ ἔστι πηλαῖον οὐμῆος, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἰαχωνίδου, ὅθεν γὰρ οὐρανὸς μὴν ἀνέτεθ' ἐπιπέμπειν οὐρανόν. 16 Superne innatat. 17 Ita Homerus, verum e Citario monte oritur. 18 Originis suæ ē Styge. 19 Penei, quem influit. 20 Religionem jurisjurandi. namque Stygis Dii jurare solent & fallere nomen. Virg. Æneid. 6. ἔστ' ἡμῶν ὅδε θεῶν δεινὰ, ὅτε πῆλα ποταμῶν Ἰσθίου. Iliad. 15. vide quæ vox ad Senecæ Herculi. fu. vers. 711. 21 Thessalia incolæ enumerat. 22 Alii Babicio, à Bece oppido Thessaliae. 23 Thessalia opp. Plin. l. 4. cap. 7. & Strabo lib. 7. 24 Theffali antiqui ab Æolo, Hellenis F. Sed & omnes Græci extra Isthmum præter Attænicæ & Megarense dicti erant diu Æoles. 25 Ætolorum populi qui Maguessiam commigrarunt.

1 Desiderans reliqua membra ad rogam. 2 Thessalie fluvios vocat. 3 Emissa arguisti per montes ab Hercule vel Eunoisgao divulsos palus prius inclusa. 4 Æas flumini limpido & medico in mare Ionium labitur. 5 Iachus pater Ius à love in vacuum mutata, mox sibi redita, & in Ægyptium avectæ. 6 Achelous, cui desponsata fuerat Dejanice filia Æneæ: sed Herculi victo, tri nuptia. 7 Turbidus exit, limoque auget Echioda-

Et

1 Penei fl. & Pelii montis accolæ equorum domitores optimi, ut & Centauri vicini.

2 Comites Iasonis in expeditione Colchica.

3 Centauros Pelii montis accolas, quos ex nube sibi pro Iuone à Iove supplicata genuisse Ixion fingitur, forma fupernæ humana, inferne equina, cum enim primi ab equis pugnant, è longe biformes visi sunt, cum equi ora aquis immerfa habereut.

4 Pelethronium, mons Thessaliae.

5 Montis Arcadiae à

* Pholo centauro Hercule in Nemeum leonem proficiscentis hospite ibi sepulto. 6 Centauros, quantos jaculetur *Monychus ornos*. Iuven. Satyr. 1. 7 Sub OETA monte *euulsis* *truncis* *jaculator audax*. 8 Nesse, qui cum transfuente à te Dejaneræ stropum offerret, ab Hercule sagittis Hydræ Lerneæ felle imbutis trajectus fuisti. 9 E Centauris iustissime, qui in coelum relatus, est Sagittarius. 10 Thessalico arcu videris petere præcedentem Scorpion. 11 Occupantem duorum *δωδεκατημορίων* spatium. 12 Ad *irruentia iam Thessaliae transis*. 13 Thessali pugnae ex equis, frænorum & Ehippii inventores erant, *inventa manus & bello nata*. 14 Hic percussa tridente petra Neptunus proxit bellatorem equum, cui nomeo Scyphus. Pindari interp. in 4 Pyth. Non hic agitur de certamine Palladis & Neptuni, quod in Attica habitum fuit. 15 *Fraena Pelethronii Lupithæ, &c.* Virg. 3. Georg. 16 Lib. 3. vers. 193. 17 Lib. 3. vers. 715. 18 Hic primum Itonus Thessaliae rex Deucalionis F. invenit rationem constandi aeris, argenti & auri, signanda que moueta. 19 Ibi primum nummi, omnis sceleris, ipsiusque belli nefarii irritamenta. 20 In Thessalia serpens ille *abduxit* è puretine post diluuium natus est, quem Apollo interfecit, cuius corio tripus Delphicus contactus est, inque illius serpentis cæsi memoriam instituta Pythia certamina, quorum præmium laurus. 21 Delphica. Cirrhæ opp. Phocidis, haud procul à Delphis.

Et 1 Magnetes equis, 2 Minya gens cognita remis. Illic 3 semiferus Ixionidas Centauros Faeta 4 Pelethronis nubes effudit in antrū. Aspera te 5 Pholoes frangentem 6 Monyche saxa, Teque 7 sub Oetao torquentem vertice vulsus Rhæce ferox, quas vix Boreas inverteret, ornos: * Hospes & Alcida magni Pholoteque per amnem 8 Improbe Lerneas vector passure sagittas: Teque senex 9 Chiron, gelido qui sidere fulgens 10 Imperis Amonio 11 majorem Scorpion arcu. 12 Hac tellure 13 feri micuerunt semina Martis. 14 Primus ab aquorea percussis cuspidis saxis Thessalicus sompes bellis feralibus omen Exiit; 15 primus chalybem, frænosque momordit. Spumavitque novis Lapithe domitoris habenis. 16 Prima fœtum scindens 17 Pagasæ litore primus, Terrenum ignotas hominem project in undas. 18 Primus Thessalicae rector telluris Itonus In formam calida percussit pondera masse, Fregit, & argenti flammis, aurumque moneta Fregit, & immensis coxit fornacibus ara. 19 Illic, quod populos scelerata impexit in arma, Divinitas numerare datum est. 20 hinc maxima serpens Descendit Python, 21 Cyrrhæaque fluxit in antra: Vnde & Thessalicae veniunt ad Pythia laurus.

2 Impius

3 Impius hinc prolem superis immisit Aloeus, Inseruit celsis prope se cum Pelion astris, Sideribusque vias incumbens abstulit Ossa. 420

Hac ubi 2 damnata satus tellure locarunt Castra duces: 3 cunctos belli præfaga futuri Mens agitât, summique gravem discriminis horam

Adventare palam est. propius jam fata moveri

4 Degeneres trepidant animi, pejoraque versant. Ad dubios pauci præsumto robore casus

Spemque metumq; ferunt. 5 Turba sed mistus inertis Sextus erat, Magno proles indigna parente,

6 Qui mox Scyllæus exul grassatus in undis, Polluit aquoreos Siculus pirata triumphos. 730

Qui stimulante metu sati prænoscere cursus, Impatiensque mors, 7 venturisque omnibus ager;

8 Non tripodas Deli, 9 non Pythia consulit antra, Nec quisq; libet, primis quid frugibus altrix Ore Iovis Dodona sonet, 11 quis noscere fibra

Fata queat, 12 quis prodat aves, 13 quis fulgura cæli Servet, & 14 Assyria scrutetur sidera cura,

15 Aut si quid tacitum, sed fœsus erat. 16 ille superni Detestanda Deis savorum arcana Majorum 440

Moverat, & tristei sacris feralibus aras, Vmbrarum, Disque fidem: miseroque liquebat

Scire parum Superos. vanum, saxumque 18 furor em Adjurât ipse locus, 19 vicinæque mania castris

his fides; pauci præfidenti animo meliora sperant. 5 Sextus Pompeii F. à patris virtutibus degenerans cum ignava & pusillanima plebe timet; sollicitaque artes magicas ad præcognoscendum belli eventum. 6 Qui postea elapsus clade ad Mundam, piraticam exercuit in mari Siculo, & cum dedecore traduxit patris de piratis profligatis triumphos. 7 Pusillanimitas, ad bonam futurorum spem ager, solique libidine foris. Iuven. Sat. 4. 8 Neque tamen consulit divinationum hostiora genera, non Apollinis oraculum in Delo inf. De tripode dictum ad vers. 81. lib. 1. - 9 - Non oraculum Delphicum, de quo dictum lib. 5. vers. 71. & deinceps: - 10 - Non oraculum Iovis à columba seu muliere redditum è quercu Dodonæ in Chaonia spiri nemore. Herodotus Euterpe, quæ sylvæ glande nobilis erat, qua vescebantur primi homines ante inventas fruges - 11 - Non extispicia per fibras victimarum - 12 - Non auspicia per aves oscines & præperes - 13 - Non auguria per tonitrua, fulmina, fulgura: - 14 - Non Astrologiam, qua clauerunt Chaldaei Assyriae populi - 15 - Aut si qua alia divinationio tacita erat sed licita: - 16 - Sed ille sollicitabat, sacra magica, inferna, diis superis detestata: persuasumque habebat reddi à manibus Doemoniisque per Necromantiam ea quæ Dii aut nescirent, aut præciri nolent. 17 Ita restituit Hugo Grotius, cum libri vulgati habeant, *Neptunus, & Cupiditatem explorandi futura*. 19 Pharsalicis campis vicinæ urbes Thessaliam nul, veneticis atque incantamentis famosarum,

H

Hæmo-

1 Quorum artes nihil tam liciteur fingitur quod superet.

2 Quorum artes incredibilia efficiunt, superantque fidem.

3 Et saxa quae sentiant lagarum incantamenta.

4 Vnaque saxa sua, &c. Medea Ovid. 7. Metam.

5 Nascuntur plurima quae à Diis coactis extorqueant, quae velint veneficæ, mox vers. 446.

6 Medea è Colchis huc ab Iasoue advecta colligebat hic herbas potentiores quam quas ipsa à Ponto secum advexerat.

7 Deos minus audientes vota tot gentium & populorum carmina Thessalidum sagarum ser-

ant, imò cogunt, penetrant quippe cœli penetralia. Quibus obstantibus Mares, turbantur sidera, coguntur numina, seruiunt elementa. Apul. 3. Metam.

8 Attentionemque expetit, imò exprimit vox Thessalica Diis hoc agentibus neque hinc avocatis aut vacantibus gubernationi cœli & orbium.

9 Vbi istæ incantationes sollicitant Deos, non Chaldei Astrologi, non sacerdotet Aegyptii (etiãsi omnes artes effundant, omnia sacra magica parent) morantur Deos, quominus toti vacent Thessalicis sagis.

10 Assyria urbs, Chaldeis primo, inde Persis subdita; à Cyro scilicet capta.

11 Mulier Thessala.

12 Natura, ætati, votisque diversus amor.

13 Et plus ad amorem conciliandum valent carmina, quam philura, quam hippomanes nascens equi de fronte reuulsus, Et mari præcepit amor. Virgil. Aeneid. 4. & Phin. lib. 8. cap. 42.

14 Carminum dementant sæpe & in superiguis itaque amoris appellat.

15 Quos non amor rorem vertunt, etiãsi citra pocula veneni hausta.

16 Coniugalis, non forma devinxit: traxit in amorem rhombus, vertigo magica, girillo, cui formam involvitur; traxere licia incantata & nominibus eorum quos cogere volebant veneficæ, nexa. Terna tibi hac primùm respici dicitur colore Licia circumdolo, & mox: Necte tribus nupti serpens, &c. Veneris dicitur aula nocte. Virgil. Ecl. 8.

Hæmonidum, 1 sicuti quas nulla licentia monstri Transferat, 2 quarum, quicquid non creditur, ars est.

Theßala quinetiam tellus herbasque nocentes Rupibus ingenuit, 3 sensuraque saxa canentes Arcanum ferale Magos. 4 ibi plurima surgunt Vim factura Deis. & 5 terris hospita Colchis

Legit in Hæmonis, quas non advexerat, herbas. 480

6 Impia, tot populi, tot surdas gentibus aures Cælicolum, dira convertunt carmina gentis.

Vna per athercos exit vox illa recessus, 7 Verbaque ad invitum perfert cogentia numen, Quod non cura poli, cælique volubilis unquam, Avocat. 8 infandum tetigit cum sidera murmur, Tunc Babylon 9 Persea licet, secretaque Memphis Omne verustorum solvat penetrabile Magorum:

Abducit superos alienis 10 Thessalis artis. 481

Carminum Thessalidum dura in præcordia fluxit 11 Non fati adductus amor: flammisque severi Illicitis arserunt senes. 12 nec noxia tantum Pocula perficiunt, aut cum turgentia succo Frontis 13 amaturâ subducunt 14 pignora seta.

14 Mens hausti nulla sanie polluta veneni Excantata perit. 15 quos non concordia misit Alligat ulla tori, blandaque potentia forma, Traxerunt tori magica vertigine filii.

16 Cessavere vices rerum: dilataque longa Hæsit nocte dies: legi non paruit ather.

Torpuit & præcepto audito carmine mundus: Axibus & rapidis impulsos Iuppiter urgens Miratur non ire polos. 2 nunc omnia compleat Imbribus, & calido produciunt nubila Phæbo:

3 Et tonat ignaro cælum Iove. 4 vocibus isdem Humentes late nebulas, nimbosque solatis. Excussere comis. 5 ventis cessantibus, æquor Intumuit: rursus vetitum sentire procellas. Conticuit turbante Noto: puppimque ferentes 480

6 In ventum tumere sinus. 7 de rupe pendit Abscessu fixus torrens. 8 amnisque cucurrit Non qua pronus erat. 9 Nilum non extulit æstas: 10 Maander direxit aquas: 11 Rhodanumq; morantem Præcipitavit Arar: 12 submisso vertice montes Explicere jugum. 13 nubes suspexit Olympus:

14 Solibus & nullis Scythica, cum bruma rigeret, Dimaduerunt naves. 15 impulsam sidere Tethyn Reppulit Hæmonidum, defenso litore, carmen.

16 Terra quoque immoti concussit ponderis axem. 480 Et medium vergens insu titubavit in orbem. Tanta malis onus percussum voce recessit, Prospèctumque dedit circumlabentis Olympi.

17 Omne potens animal leti, gentiumque nocere, nat æthere. 4 His carminibus fretæ veneficæ, sacris nefandis operatæ, pedibus nudis passoque capillo vagantes nebulas inducunt aut fugant. nubila pello, Nubilaque iudico. 5 Somnare fluctus, inuavit insæcuris mare Tacente venio. Sen. Med. concussaque sisto, Stantia concussio cantu freta, &c. ventos abigoque, toroque. Ovid. Med. 7. Met. Apul. 1. Metam. 6 Contra ventum adversum plenis velis seruntur naves. 7 De rupe proclivi præcepto torrens sistitur. Sijere aquam fluvius. Virg. 4. Aeneid. 8 Ripis in vastibus, amnes in fontes rediere suos. Ovid. 7. Metam. 9 Nilus in a-flivo solitio solitus inundatione Aegyptum rigare, carminibus inhibetur neque exsiccitio. 10 Mæ. n. alias sinuosus. lib. 3. vers. 208. arte magica recto sentur cursu.

11 Arar. lenis alioqui agmine præcipitavit se in Rhodanum, qui rapidissimus alias, magico carmine tardatur. lib. 1. vers. 434. 12 Demisso in placuum vertice descendunt montes campis æquati. 13 Olympus mons Macedonia, nubes cacumine superans, demissis arte magica videt nubes se distiorum.

14 Media bruma, è montibus Scythia nullo sole illustratis solutæ defluunt naves. 15 Mare, luna & sideribus tempestuosus Arcturo, Orione, Sicculis orientibus, fervire solium, carminibus Thessalicis inhibetur & à litore accedit. 16 Terræ motu intumuit axis: terrarum vero orbis subfidens & medio loco dimotus, murum supero atque infero cælo conspectum dedit, permittitque unius loci incolis totius cœli conspectum. 17 Omne serpentum genus, utique noxium & lethiferum, timet tamen magica carmina, quibus incantatum, sopitum, ruptumque, à veneficis ad malas artes adhibetur. Serpens, quærens quibus dæritia recusat, carmine audito stupet. Sen.

18 Cessavere vices rerum: dilataque longa Hæsit nocte dies: legi non paruit ather.

Torpuit & præcepto audito carmine mundus: Axibus & rapidis impulsos Iuppiter urgens Miratur non ire polos. 2 nunc omnia compleat Imbribus, & calido produciunt nubila Phæbo:

3 Et tonat ignaro cælum Iove. 4 vocibus isdem Humentes late nebulas, nimbosque solatis. Excussere comis. 5 ventis cessantibus, æquor Intumuit: rursus vetitum sentire procellas. Conticuit turbante Noto: puppimque ferentes 480

6 In ventum tumere sinus. 7 de rupe pendit Abscessu fixus torrens. 8 amnisque cucurrit Non qua pronus erat. 9 Nilum non extulit æstas: 10 Maander direxit aquas: 11 Rhodanumq; morantem Præcipitavit Arar: 12 submisso vertice montes Explicere jugum. 13 nubes suspexit Olympus:

7 Vicissitudines rerum è lege naturæ; ut noctis & diei, tempestatum anni, torpente carminibus cælo nec revolutio. Saga, inquit Apuleius

1 Met. potens cœlum depocere, terram suspendere, fontes durare, montes dilhere, maues sublimate, Deos inferare, extinguere, Tartarum ipsum ihumidare.

2 Splendente sole omnia phivius mergunt veneficæ istæ. Et cruciati nubibus fœcæ aquas. Med. Senecæ. 3 Insaiso Iove, sereno tonat æthere.

4 His carminibus fretæ veneficæ, sacris nefandis operatæ, pedibus nudis passoque capillo vagantes nebulas inducunt aut fugant. nubila pello, Nubilaque iudico. 5 Somnare fluctus, inuavit insæcuris mare Tacente venio. Sen. Med. concussaque sisto, Stantia concussio cantu freta, &c. ventos abigoque, toroque. Ovid. Med. 7. Met. Apul. 1. Metam. 6 Contra ventum adversum plenis velis seruntur naves. 7 De rupe proclivi præcepto torrens sistitur. Sijere aquam fluvius. Virg. 4. Aeneid. 8 Ripis in vastibus, amnes in fontes rediere suos. Ovid. 7. Metam. 9 Nilus in a-flivo solitio solitus inundatione Aegyptum rigare, carminibus inhibetur neque exsiccitio. 10 Mæ. n. alias sinuosus. lib. 3. vers. 208. arte magica recto sentur cursu.

11 Arar. lenis alioqui agmine præcipitavit se in Rhodanum, qui rapidissimus alias, magico carmine tardatur. lib. 1. vers. 434. 12 Demisso in placuum vertice descendunt montes campis æquati. 13 Olympus mons Macedonia, nubes cacumine superans, demissis arte magica videt nubes se distiorum.

14 Media bruma, è montibus Scythia nullo sole illustratis solutæ defluunt naves. 15 Mare, luna & sideribus tempestuosus Arcturo, Orione, Sicculis orientibus, fervire solium, carminibus Thessalicis inhibetur & à litore accedit. 16 Terræ motu intumuit axis: terrarum vero orbis subfidens & medio loco dimotus, murum supero atque infero cælo conspectum dedit, permittitque unius loci incolis totius cœli conspectum. 17 Omne serpentum genus, utique noxium & lethiferum, timet tamen magica carmina, quibus incantatum, sopitum, ruptumque, à veneficis ad malas artes adhibetur. Serpens, quærens quibus dæritia recusat, carmine audito stupet. Sen.

18 Cessavere vices rerum: dilataque longa Hæsit nocte dies: legi non paruit ather.

Torpuit & præcepto audito carmine mundus: Axibus & rapidis impulsos Iuppiter urgens Miratur non ire polos. 2 nunc omnia compleat Imbribus, & calido produciunt nubila Phæbo:

3 Et tonat ignaro cælum Iove. 4 vocibus isdem Humentes late nebulas, nimbosque solatis. Excussere comis. 5 ventis cessantibus, æquor Intumuit: rursus vetitum sentire procellas. Conticuit turbante Noto: puppimque ferentes 480

6 In ventum tumere sinus. 7 de rupe pendit Abscessu fixus torrens. 8 amnisque cucurrit Non qua pronus erat. 9 Nilum non extulit æstas: 10 Maander direxit aquas: 11 Rhodanumq; morantem Præcipitavit Arar: 12 submisso vertice montes Explicere jugum. 13 nubes suspexit Olympus:

14 Solibus & nullis Scythica, cum bruma rigeret, Dimaduerunt naves. 15 impulsam sidere Tethyn Reppulit Hæmonidum, defenso litore, carmen.

16 Terra quoque immoti concussit ponderis axem. 480 Et medium vergens insu titubavit in orbem. Tanta malis onus percussum voce recessit, Prospèctumque dedit circumlabentis Olympi.

17 Omne potens animal leti, gentiumque nocere, nat æthere. 4 His carminibus fretæ veneficæ, sacris nefandis operatæ, pedibus nudis passoque capillo vagantes nebulas inducunt aut fugant. nubila pello, Nubilaque iudico. 5 Somnare fluctus, inuavit insæcuris mare Tacente venio. Sen. Med. concussaque sisto, Stantia concussio cantu freta, &c. ventos abigoque, toroque. Ovid. Med. 7. Met. Apul. 1. Metam. 6 Contra ventum adversum plenis velis seruntur naves. 7 De rupe proclivi præcepto torrens sistitur. Sijere aquam fluvius. Virg. 4. Aeneid. 8 Ripis in vastibus, amnes in fontes rediere suos. Ovid. 7. Metam. 9 Nilus in a-flivo solitio solitus inundatione Aegyptum rigare, carminibus inhibetur neque exsiccitio. 10 Mæ. n. alias sinuosus. lib. 3. vers. 208. arte magica recto sentur cursu.

11 Arar. lenis alioqui agmine præcipitavit se in Rhodanum, qui rapidissimus alias, magico carmine tardatur. lib. 1. vers. 434. 12 Demisso in placuum vertice descendunt montes campis æquati. 13 Olympus mons Macedonia, nubes cacumine superans, demissis arte magica videt nubes se distiorum.

14 Media bruma, è montibus Scythia nullo sole illustratis solutæ defluunt naves. 15 Mare, luna & sideribus tempestuosus Arcturo, Orione, Sicculis orientibus, fervire solium, carminibus Thessalicis inhibetur & à litore accedit. 16 Terræ motu intumuit axis: terrarum vero orbis subfidens & medio loco dimotus, murum supero atque infero cælo conspectum dedit, permittitque unius loci incolis totius cœli conspectum. 17 Omne serpentum genus, utique noxium & lethiferum, timet tamen magica carmina, quibus incantatum, sopitum, ruptumque, à veneficis ad malas artes adhibetur. Serpens, quærens quibus dæritia recusat, carmine audito stupet. Sen.

18 Cessavere vices rerum: dilataque longa Hæsit nocte dies: legi non paruit ather.

Torpuit & præcepto audito carmine mundus: Axibus & rapidis impulsos Iuppiter urgens Miratur non ire polos. 2 nunc omnia compleat Imbribus, & calido produciunt nubila Phæbo:

3 Et tonat ignaro cælum Iove. 4 vocibus isdem Humentes late nebulas, nimbosque solatis. Excussere comis. 5 ventis cessantibus, æquor Intumuit: rursus vetitum sentire procellas. Conticuit turbante Noto: puppimque ferentes 480

6 In ventum tumere sinus. 7 de rupe pendit Abscessu fixus torrens. 8 amnisque cucurrit Non qua pronus erat. 9 Nilum non extulit æstas: 10 Maander direxit aquas: 11 Rhodanumq; morantem Præcipitavit Arar: 12 submisso vertice montes Explicere jugum. 13 nubes suspexit Olympus:

14 Solibus & nullis Scythica, cum bruma rigeret, Dimaduerunt naves. 15 impulsam sidere Tethyn Reppulit Hæmonidum, defenso litore, carmen.

16 Terra quoque immoti concussit ponderis axem. 480 Et medium vergens insu titubavit in orbem. Tanta malis onus percussum voce recessit, Prospèctumque dedit circumlabentis Olympi.

17 Omne potens animal leti, gentiumque nocere, nat æthere. 4 His carminibus fretæ veneficæ, sacris nefandis operatæ, pedibus nudis passoque capillo vagantes nebulas inducunt aut fugant. nubila pello, Nubilaque iudico. 5 Somnare fluctus, inuavit insæcuris mare Tacente venio. Sen. Med. concussaque sisto, Stantia concussio cantu freta, &c. ventos abigoque, toroque. Ovid. Med. 7. Met. Apul. 1. Metam. 6 Contra ventum adversum plenis velis seruntur naves. 7 De rupe proclivi præcepto torrens sistitur. Sijere aquam fluvius. Virg. 4. Aeneid. 8 Ripis in vastibus, amnes in fontes rediere suos. Ovid. 7. Metam. 9 Nilus in a-flivo solitio solitus inundatione Aegyptum rigare, carminibus inhibetur neque exsiccitio. 10 Mæ. n. alias sinuosus. lib. 3. vers. 208. arte magica recto sentur cursu.

Et pavet Hamonias, & mortibus instruit arteis:
Has avida tigris, & nobilis ira leonum

1 Ore sovent blando: gelidos his explicat orbes,
Inque prumoso coluber distenditur arvo.

2 Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi:

3 Humanoque cadit serpens afflata veneno. 500

4 Quis labor hic superis, cantus herbasque sequendi

Obstrictos habuere Deos? parere necesse est.

An juvat? 5 ignota tantum pietate merentur?

An tacitis valere minui? 6 hoc juris in omneis

Est illis superos? an habent hac carmina certum

Imperiosa Deum, qui mundum cogere, quicquid

Cogitur ipse, potest? 7 illis & sidera primum

Præcipiti deducta polo: 8 Phæbeque serena

Non aliter diris verborum obsessa venenis 510

Palluit, & nigris terrenisque ignibus arsit,

Quam si 9 fraterna prohiberet 9 imagine tellus,

Insereretque suas flammæ caelestibus umbras.

Est patitur tantos cantus 10 deprensâ labores,

Donec suppositas propior despumet in herbis.

Hos scelerum ritus, hac dira carmina 11 gentis

Effera 12 damnarat nimia pietatis 13 Erichtho,

Inque novos ritus pollutam duxerat 14 artem.

15 Illi namque nefas urbis submittere tecto

Aut laribus ferale caput: desertaque busta 520

Micalit, & tumulos expulsi obtinet Umbris,

Grata Deis Erebi: 16 cætus audire silentium,

Nosse domos Stygias, arcanaque Divi operii

1 Infantes & innocuæ lambunt.

2 Vipera in partes concisa carminibus harum restituta coit.

3 Afflata veneficæ rumpitur serpens.

4 Querit cum admiratione atque indignatione poeta, unde veneficæ tantum apud Deos valeant, utrum ex pacto & sponte sua, an necessitate & vi coacti exaudiant ipsarum carmina & veneficis earum obnoxii velint nolintque quod ille petunt.

5 Nescio quæquam nempe novit mortaliū.

6 Vtrum jus hoc & imperium habent in omnes deos? 7 Hanc ego de celo ductam sidera vidi. Tibul.

8 Et clara luna incantata expalluit turbida luce & terrena, non aliter atque ubi Eclipsim passa, obscuratur interposita sibi Solique terra. Facie livida maris, cum Thei, alio Pœcæa nimis, calum fræno Propior legit.

9 Solis illustratione.

10 Lectionem hanc præfert H. Grotius. Ego præulerim vulgatam: depressâ, hoc est, tractâ carmine, rhomboductâ, quo propior herbas sua saliva & spuma insiciat. Quamvis Astræo lunam spemare veneno Secret. Val. Flac. 6. Arg. Lunam despumari, stellâ evelli, diem tolli, noctem teneri, &c. Apul. Met. 1.

11 Theosalidum cæterarum.

12 Improbatur, rejicit, contemnit tanquam nimium in se haberet pietatis. sic l. 8. v. 406. Danuui apud gentes sceleris, &c.

13 Nomen veneficæ sumptum ex Ovid. epist. Sapphus; ut quam furiosa Erichtho Inspecti, Magna (ur ait Apul. l. 2. Met. de Pamphile) primi uominis, & omnis carminis sepulchralis magistra, quæ omnem istam lucem mundi fideralis in ima Tartara & in verum chaos mergit.

14 Necromantiam scilicet.

15 Neque enim urbes aut tecta sibi bat; sed sepulchra.

16 Illa sciebat iura inferorum abdita & aperta terris, res alio terra & caligine mersas, quæ viventibus nosse nefas.

Non superi, non vita vetat. tenet ora 1 profana

Fæda situ macies, 2 caloque ignota sereno.

Terribilis 3 Stygio facies pallore gravatur;

Impexis onerata comis. si nimbis, & atra

4 Sidera subducunt nubes, tunc Thestala 5 nudis

Egreditur bustis, 6 nocturna que fulgura capiat.

7 Semina sæcunda segetu calcata perussit. 530

8 Et non letiferas spirando perdidit auras.

Nec superos orat, nec cantu supplice numen

Auxiliare vocat, nec fibras illa 9 litanteis.

Novit: 10 fivereas aris imponere flammæ

Gaudet, & accenso rapuit qua thura sepulcro.

Omne nefas Superi prima jam voce 11 precantis

Concedunt, 12 carmenque timent audire secundum.

13 Viventes animas, & adhuc sua membra regentes,

Insodit busto: fati debentibus annos

Mors inrita subit: 14 perversa funera pompa 540

Retruit a tumulis: fugere cadavera 15 letum.

16 Fumantes juvenum cineres, ardenti que ossa

E mediis rapit illa rogis, ipsamque parentes

Quam tenuere facem: nigroque volantia fumo

17 Feralis fragmenta tori, vestesque fluentes

Colligit in cineres, & olentes membra favillas.

18 Ast ubi servantur saxis, quibus intus 19 humor

Ducitur, & 20 tracta durefcunt tabe medulla

Corpora; tunc omneis avide deservit in artus,

Immersitque manus oculis: gaudetque gelatos 550

Effodisse 21 orbes: & sicca pallida rodit

22 Excrementa manus: laqueum, nedosque 23 ro-

centes

Ore suo rapit: pendentiâ corpora capssi,

lignam exaltationem. 13 Eos, quibus fata diuturnioris vitæ usuram erant

largo interfecti. Epod. 5. Horat. de Canidia. 14 A sepulchris, præpoto

rogo pompæ rini Erichtho refert cadavera desuorum, quos ad vitam re-

vocat, in necromantia usum. Sed & bustis & rogis reliquæ quadam, & cadave-

rum prælegmina ad exitiales viventium sortinas pertinet. Apul. 2. Met.

15 Alii leg. letum. scilicet funebrem. 16 Efficaciora scilicet futura in suis

veneficis omnia, quod sumantur, quod juvenum, quod ardentia, quod ipsi pa-

rentibus præcepta, parentes autem hiorum rogiū face accendebant. 17 Fe-

treri, veltum, & membrorum reliquias semiustas. 18 Quod si quando inci-

datur in corpora non cremata, sed Orientalium more condita. 19 Imperatu-

re ille humor putrefcens à calore ambientis educitur, quod in corruptione

fit, vel, fauces aromatis elicitur. 20 Extracta sanie, vel, per siccitatem con-

tracta & arefcente. 21 Oculos, vel, inuis, in quibus oculi, ut supra. v. 216.

22 Vnguium sordes & prælegmina. Hic irrefectum sava dente livido Canidia ve-

ctos pollicem. Hor. s. epod. 23 Alii leg. nocentis. h. e. strangulati, suspensi.

1 Erichthus.

2 De die aut serena luce non usquam visa.

3 Tristi, infernali.

4 Obscurant Solem, Lunam, stellas.

5 Vacuis, quibus umbras expulerat. modo vers. 513. vel per Hypallagen, ipla nuda.

6 Divinationem ex ignibus nocturnis.

7 Quæcumque ingreditur, stovencia præteris arva, luxurique herbas.

8 Afflaturque suo populi. urbesque, domosque Polvini.

9 Quibus dii placantur.

10 Sacris operari infernis, quæ accendebantur igne tantum e rogis raptis.

11 Huius veneficæ.

12 Horrent quippe repe-

litam exaltationem.

13 Eos, quibus fata diuturnioris vitæ usuram erant

largo interfecti. Epod. 5. Horat. de Canidia. 14 A sepulchris, præpoto

rogo pompæ rini Erichtho refert cadavera desuorum, quos ad vitam re-

vocat, in necromantia usum. Sed & bustis & rogis reliquæ quadam, & cadave-

rum prælegmina ad exitiales viventium sortinas pertinet. Apul. 2. Met.

15 Alii leg. letum. scilicet funebrem. 16 Efficaciora scilicet futura in suis

veneficis omnia, quod sumantur, quod juvenum, quod ardentia, quod ipsi pa-

rentibus præcepta, parentes autem hiorum rogiū face accendebant. 17 Fe-

treri, veltum, & membrorum reliquias semiustas. 18 Quod si quando inci-

datur in corpora non cremata, sed Orientalium more condita. 19 Imperatu-

re ille humor putrefcens à calore ambientis educitur, quod in corruptione

1 Saniem ē crucibus.
 2 Madefacta nimbis & pluvia.
 3 Induratas.
 4 Clavos ferreos, quibus fixi, qui in cruce pendebant. Hic nates & digiti, illic carnosī clavi pendenti, alibi trucidatorum servatus eror, &c.
 Apu. 2 Met. Carthanas, manicas, iaf. vers. 797.
 5 Collectum congelatum.
 6 Mordicus pendit studio avellendi, sicubi nervus retineret quod illa dentibus corripuerat.
 7 Antevertit feras & aliter.
 8 Sed expectat mors. lup. ad majorem in veneficis efficaciam. Et ossa ab ore rapta juxta castrum. Epo.
 9 Hor. Et extorta dentibus ferarum trunca calvaria. Apul. 3. Metam. 9 Neque cædi abstinet, si quando opus sit ad funesta sacra sanguine rectori emisso, aut exus adhuc palpitantibus.
 10 Per vulnus extrahit utero partum, quem aris imponat.
 11 Vbi opus est crucientis umbris; sibi ipsa interficit aliquem, cuius mores suscipiet.
 12 Ad alia facinora alia vivunt morte, cuiusque ætatis; modo ephēbi comas posturi, modo adolecentis primævo in flore juvenat.
 13 Lanuginem efflorescentem.
 14 Sæpe sub prærexi extremi oculi (de quo vide quæ ad vers. 740. lib. 3.) cognatis morientibus caput aliqua parte immittit, præmordit linguam, insuffravit mandatum ad inferos. Sage iste ora mortuorum demorsante; enque sint illa artis magice supplementa. Apul. 2. Met. 15 Erichtho. 16 Alii ignis.
 17 Aperuit. 18 Sexto, Pompeji F. 19 Concubia, media nocte, qua Sol meridians versatur apud Antipodas. 20 Famuli Sexti Pompeji.
 21 Veneficam Erichtho.

*Abrastrique, 1 cruces: 2 percussaque viscera nimbis
 Vulsit, & 3 incoltus admissis sole medullas.*
 4 *Insertum manibus chalybem, nigramque per artus
 Stillantis tibi sanem, virusque coactum
 Sustulit, & 6 nervo morsus retinente pendit.*
 Et quacunq; jacet nudum tellure cadaver,
 7 *Ante feras, volucresque sedet: nec carpere membra*
Vult ferro manibusque suis, 8 morsusque luporum
Expelctat, siccis raptura e faucibus artus.
 9 *Nec cessant a cade manus, si sanguine vivo*
Est opus, erumpat jugulo qui primus apertus
Nec refugit cades, vivum si sacra cruorem,
Extaque funerea possunt trepidantia mensa.
 10 *Vulnere sic ventris, non, qua Natura vocabat,*
Extrahitur partus, calidis pœnendus in aris.
 11 *Et quoties sævis opus est, ac fortibus umbris,*
Ipsa facit manes: 12 hominum mors omnis in usu est.
 13 *Illam gena 13 florem primævo corpore vulsit,*
Ille comam lava morienti abscedit ephēbo.
 14 *Sæpe etiam caris cognato in funere dira*
 15 *Thessalis incubuit membris: atque oscula 16 fingent*
Truncavitque caput, compressaque dentibus ora
 17 *Laxavit: siccoque hærentem gutture linguam*
Præmordens, gelidis insudit murmuræ labris,
Arcaunumque nefas Stygiæ mandavit ad umbras.
 Hanc ut fama loci 18 Pompejo prodidit: 19 alta
 Noctē poli, Titan medium quo tempore ducit 20
 Sub nostra tellure diem: deserta per arva
 Carpit iter, sidi scelerum, suetique 20 ministri.
 Effractus circum tumulos, ac busta vagati
 Conspxere procul prærupta in caute 21 sedentem,

Qua juga devexus Pharsalica 1 porrigit 2 Amur.
 3 *Ille Magus, magicisque Deis incognita verba*
Tentabat, carmenque novos fingebat in usus.
Namq; timens, ne Mars alium vagus iret in orbem,
Emathis & tellus tam multa cade careret;
Pollus cantu, dirisque venefica succis 290
Consperfos, vetuit 4 transmittere bella 5 Philippi;
 6 *Tot mortes habitura suas, usuraque mundi*
Sanguine: casorum truncare cadavera 7 Regum
Sperat, & 8 Hesperia cineres avertere gentis,
Ossaque nobilitum, tamosque acquirere manes.
 9 *Hic ardor, solusque labor, quid corpore Magni*
Projelto rapiat, quos Casaris involet artus.
 10 *Quam prior affatur 10 Pompeji ignava propago.*
 11 *O 11 decus Hemonidum, 12 populis qua pandere fata,*
 13 *Quaque suo ventura potes devterere cursu,* 300
 14 *Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,*
Quem belli fortuna paret, non ultima turbe,
 15 *Pars ego Romana, Magni clarissima proles;*
 16 *Vel dominus rerum, 14 vel tanti funeris 15 hæres.*
 17 *Mens 16 dubius percussa pavet, 17 rursusque para-*
 ta est
 Certos ferre metus. 18 hoc casibus eripo juris;
 Ne subitū, cæcique ruant: vel numina torque,
 Vel tu parce Deis, & 19 Manibus exprime verum.
 20 *Elysius refera sedes, ipsamque vocatam,*
 Quos petat e nobis, Mortem tibi coge fateri. 6/8
 Non humilis labor est: dignum, quod querere cures,
 21 *Vel tibi, 22 quo tanti præponderet alea sati.*
 Impia 23 latatur vulgata nomine fama

veneficia usura. 7 Pompejo auxilium ferentium, vel principum. 8 Italia. 9 Iam dudum gestit ac spe fruitor, meditata, quæ Pompeji, quæ Casaris occisi rapiat membra. 10 Supra vers. 420. 11 Thessalium celeberrima. 12 Quæ futura præscire, impedireque ne eveniant, potes. Quid ars magica valcat efficere, vide quæ nos ad Senecæ Medicam vers. 715. 13 Si vicerit pater. 14 Si occuberit pater. 15 Erat tamen Pompeji minor natu. 16 Exitus incerta. 17 Parata utique omnes perferre casus, certi modo sint prinque explorati. 18 Tu casibus iis præripe hanc in me potestatem, ne improvisti ruant in me jam autē te edocetum. 19 Caminibus & veneficis coge ut verum prædicant. 20 Aut mitte Deos; atque per Necromantiam evoca manes ex Elysiis campis, five malis ipsam Mortem muneris sui præciam. De Elysiis campis vide quæ nos ad Senecæ Troada. vers. 942. 21 Enphaticc. 22 Quo se inchoet belli huius fortuna & victoria. 23 Gaudet artis suæ & uomais gloria apud Romanos celebrata.

1 In planum extendi.
 2 Moas Thraciæ, qui nostro alique autoribus pro monte Thessaliæ usurpatur. uti dictum est ad vers. 680. lib. 1.
 3 Illa sollicita ne alio transferretur bellum civile, adeoque ipsa careret usu ac fructu tot cadaverum, meditabatur carmina & artes quibus retineret illud in Thessalia.
 4 In alias terras transferre.
 5 Vrbem Thraciæ, quæ tamen confunditur cum Pharsalo, uti adnotatum est ad vers. 680. lib. 1.
 6 Cadaveribus & fuso hic multarum gentium sanguine ad sua

1 Si unius
cujuslibet
aut singulo-
rum fata vel
proferri vel
mutari posse-
res: hoc qui-
dem in nostra
potestate es-
set, valet
quippe ars
nostra seui
jam morti ab
omnibus fide-
ribus deliua-
to vitam pro-
rogare: &
contra longæ
vitæ addi-
tum in me-
dio ætatis
curfu tollere.
2 Versum fati
illa majora è
ferie & ordi-
ne caularum
ab genero dif-
posita non est
artis nostre
mutare; &
plus in iis va-
let una For-
tuna quam
nostra o-
mnia Thes-
salarum ar-
tes.
3 Sed ad
eventus belli
præscientiam
expedita &
multiplex no-
bis patet
ratio.
4 Geomantia, ex signis raptim in terra factis. 5 Acromantia ex avium vo-
latu, ex ventis, & imbribus, vel Pyramantia: ex fulgure, fulmine & igne.
6 Necromantia, evocata ab inferis umbra. Chaos, hiatus & vorago ætæque
noctis, id est mortis, confusa rerum moles. l. 1. v. 74. 7 Hydromantia, ex
aqua. 8 Aruspicina, ex observatione extorum in victimis & pecudibus,
camporum & montium. 9 Expeditissimam tamen omnium rationem copia
cadaverum in Thess. campis offert. Necromantiam, quorum unius umbra exci-
tanda est. 10 B cuius recens cæli ore distincta & liquida vox percipiatur.
11 Incantatio. 12 Insepulta. 13 Cadaver vaticinio apum. 14 Ex-
plorans cui fiat integerrima vocis organa. 15 Incertum est, quis è tanta ca-
daverum strue in vita sit revocandus. 16 Quod si tentasset omnes casus vitæ
& prælio restitueret; oportuit inferorum leges de suo jure cedere: nec citra
naturæ dedecus, potestque prodigium tot vitæ restitui in pugnam rediissent.

Electum

Thessalis, & contra: 1 Si fata minora moveres,
Pronum erat, o juvenis, quos velles (inquit) in actum
Invitos præbere Deos. conceditur arti,
Vnam cum radiis presserunt sidera mortem,
Inseruisse moras: & quantum fecerit omnis,
Stella senem, medios herbis abrumptimus annos.
2 At simul à prima descendit origo mundi 620
Causarum series, atque omnia fata laborant,
Si quicquam mutare velis, unoque sub ætu
Stat genus humanum: tunc, Thessala turba fatemur,
Plus Fortuna potest. 3 sed si prænoscere casus
Contentus, faciles aditus, multique patebunt
Ad verum: 4 tellus nobis, 5 ætherque, 6 chaosque,
7 Equorag, 8 & campi, Rhodopeaque, saxa loquentur.
9 Sed pronum, cum tanta novæ sit copia mortis,
Emathis unum campis attollere corpus,
Vt modo defuncti, tepidique cadaveris ora 630
Plena voce sonent: ne membris sole perustis
Auribus incertum feralis strideat umbra.
Dixerat: & noctis gemmatis 11 arte tenebris,
Mæstum tecta caput squalenti nube, pererrat
Corpora casorum, 12 cumulus projecta negatis.
Continuo fugere lupi, fugere revulsis
Vnguibus impasta volucres, dum Thessala 13 vatem
Eligit, & 14 gelidas leto scrutata medullas,
Pulmonis rigidi stantes sine vulnere fibras
Invenit, & vocem defuncto in corpore quarit. 640
15 Fata peremptorum pendunt jam multa virorum,
Quem superis revocasse velit, si tollere rotas
16 Tentasset campis acies, & reddere bello:
Cessissent leges Erebi, monstroque potens
Extractus Stygio populus pugnasset Averno.

Electum tandem 1 Trajecto gutture corpus
Ducit, & inserto laqueis feralibus unco,
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadaver
2 Victurum: montisque cavis, quem tristis Erichtho
3 Dammarat sacris, alta sub rupe locatur. 650
4 Haud procul à Ditis cavis depressa cavernis
In præcepi subsedit humus: quam pallida & pronis
Virget silva 5 comis, & nullo vertice cælum
Suspiciens, 6 Phæbo non peruvia taxus opacat.
Marscentes intus tenebra, pallensque sub antris
Longa nocte situs; nunquam, nisi carmine factum,
Lumen habet. 7 non Tanareus sic saucibus aer
Sedit iners, 8 mæstum mundi consine latentis,
Ac nostri: 9 quo non metuunt emittere manes
Tartarei reges. nam quantum Thessala vates 660
Vim faciat satis, dubium est, quod traxerit illic
Aspiciat Stygias, an quod descenderit, umbras.
Discolor, & vario furialis cultus amictu
Induitur, vultusque 10 operitur crimine soluto,
11 Et coma viperis substringitur horrida stritis.
Vi pavidos 12 juvenis comites, ipsamque trementem
Conspicit, exanimi defixum lumina vultu:
Ponite, ait, trepida conceptos mente timores:
13 Iam nova, jam vera reddetur vita figura:
Vi quantum pavidi possint audire loquentem. 670
14 Si vero Stygiosque lacus, 15 ripamque sonantem
Ignibus ostendam, si me præserte videri
16 Eumenides possent, villosaque colla colubris
17 Cerberus excutiens, & vincti terga 18 Gigantes,
Quis timor, ignavi, metuentes cernere manes?

audium strepitum descensus ad inferos patere credebatur. Tanareas citius
saucis, alta ostia Ditis. Virg. 4 Georg. Sen. Herc. Fu. v. 661. 8 Terminus, inter
Inferos & nos. 9 In quem Tanarum, vel in quam specum specum Erich-
tho, reges inferni non dubitant emittere umbras, tanquam in locum vitæ mor-
tisque, medium, ambiguum. 10 Sunt qui leg. aperitur crimine remoto. sed minus pro-
bit. In sacris enim operiebantur, simulque promittebant capillos. Nudis hu-
meris infusa capillos. Medea, Ovid. 7 Met. 11 Seta adhibet viperis implicita,
furiarum more, Tibi hæc cruenta seta teximur manu, Nonesia que serpens ligat.
Med. Sen. 12 Sexti F. 13 Responsa dabit hic sub forma humana eadem-
que placidissima verè sibi restitutus, quem vel timidissimi non horreatis.
14 Quod si vobis ostendi possent horrenda quotquot in inferno sunt; non ta-
men esset vobis metuendum, me præserte, quam illa timeat. 15 Pyriphle-
gethonta, lacus igneos Tartarum ambientes. 16 Furæ l. 7. v. 778. 17 Sty-
gius cavis, cuius sordidum sub caput Lamibus colubæ: viperis horrenti jube.
18 Terræ filii, qui Diis bellum inferre ausi à Jove fulminati in Tartarum de-
jiciebantur, catenis manus post terga revincti.

H 5

Pe cto

1 Cuius guttur ipsa uaco
trajecerat. 2 In vitam
rediturum. 3 Damnatum
designat magis sa-
cris. 4 Specus de-
hiscens in
præceps ad
Tartarum
prope pro-
funda; 19 Iva
taxa opacat,
unde evocan-
da erat um-
bra, descrip-
tio, quem
vide apud
Virg. 6 Æn.
Senec. Oedip.
v. 530. & Sta-
tium 4. Theb.
5 Inclonatis
ramis. 6 Solis radiis
impenetrabile
nemus è fu-
nella taxo-
obumbrat.
7 Tanarus,
antrum ad ra-
dicem pro-
montorii Ma-
lææ in Laco-
nia: ubi pro-
pter valum
hiatū, retrum
vaporem 21q;

1 Implet.
2 Aperto ad recipiendum novum sanguinem.
3 Spumam seu salivam lunarem magua in magicis efficaciat. supra v. 105.
4 Infelici, monstrofo & damno. qualia multa enumerat.
5 Rabidorum namque & ipsi canes rabidi, & ii quos momordere, horrent aquae conspectum. Plin. l. 8. c. 40. Nec formidat auxiliatur aq. Ovid.
6 Spina. Hyena collum & iuba continentia spina porrigitur. Plin. lib. 37. cap. 10.
7 Cervi spiritus serpentes & latebris extrahunt, cornu elidunt & vorant. atque hinc juvenescere creduntur. Plin. l. 32. c. 83. vide quae nos ad Mart. ep. 29. l. 12. 8 Picius, qui carinis adhaerens, aves retinere creditur: unde & nomen $\pi\chi\omega\upsilon$ $\tau\acute{\iota}\varsigma$ $\epsilon\upsilon\chi\epsilon\upsilon\varsigma$. Remora. in veneficiis quoque infamis, & c. Plin. l. 9. c. 15. & l. 32. c. 1. Quant. nemi licet, *serpens procella*, & c. 9 Quibus melle tritis inuncti, oculi redduntur impavidi adversus nocturnas imagines. 10 Arctes, in aquila ostendo reperit lapillus, quasi praegnant, quassus quippe sonat. Plin. l. 19. c. 3. Alii Gagates. 11 Iaculus serpens, qui se ex arborum ramis vibrat. lib. 9. v. 720. & Plin. l. 3. c. 23. 12 Vipera in mari Erythrae, quo conchas, in quibus uniones sive margaritae nascuntur, observat. 13 Exuvium serpentis, de quo Plin. l. 8. c. 23. & Nicander in Theriacis. Squamae *Cyniphei* tenuis membrana *Chelydi*. Ovid. 7 Met. nos. l. 9. v. 716, & 351. 14 Avis unica, e cuius atate confecta seque cremantis cineribus nova oritur. Plin. l. 10. c. 2. Ovid. Metan. 15. 15 Suspicio legendum, nec habentes nomina. sic enim Ovidius, quem nosler imitatus, Met. 7. *Hic & nulle alius postquam sine nomine vobis Propositum inij. & c. quadrabit simul cum praecedenti viles, ut vile & sine nomine vulgus.* 16 Venena & monstra. 17 Excaecatas. 18 Suum ipsius Erichthius. 19 Dissona, aliena a voce humana, composita scilicet ex omnibus sonis, cantibus, sibilis, ululatus, & c.

s Eume-

1 Eumenides, Stygiumque nefas, pœnaque nocentum,
Et 2 Chaos innumeros avidum confundere mundos,
Et 3 Rector terra, quem longa in secula torquet
Mors dilata deum, 4 Stryx, & quos nulla meretur
5 Thesulis, 6 Elyseos, calum, 7 matremque perosa
Persephone, 8 nostraq, Hecates pars ultima, per quam
Manibus & mihi sunt tacite commercia lingua: 7/10
9 Janitor & sedis laxa, qui viscera saxo
Spargis nostra cani: repetitaque sila sorores
10 Fractura: tuque o flagrantis 11 portitor unda
Iam lassate senex ad me redeuntibus umbris:
12 Exaudite preces, si vos satis ore 13 nefando,
Pollutoque voco, 14 si nunquam hæc carmina sibi
Humanis jejuna cano, si 15 pectora plena
Sepe dedi, & lavi calido 16 profecta cerebro:
17 Si quis, qui vestris caput, extaq, 18 lancibus infans
Imposuit, & quicquid mundo dedit ipsa veneni.
19 Non in Tartaro latitantem poscimus antro,
Assuetamque diu tenebris, modo luce fugata
Descendentem animam: primo pallentis hiatu
Hæret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas
Ad manes ventura semel. 20 Ducis omnia nato
Pompejana canat noti modo militis umbra,
21 Si bene de vobis civilia bella merentur.
Hæc ubi fata caput, spumantiaque ora levavit,
Aspicit astantem projecti corporis umbram,
Exanimis artus, 22 invisaque claustra timentem
Carcerus antiqui. pavet ire in pectus apertum,
Visceraque, & ruptas letali vulnere fibras.

Diana, in inferis es Proserpina: cuius beneficio mihi cum diis Manibus immurmurata commercia & colloquia. 9 Cerbere, $\kappa\epsilon\rho\epsilon\rho\upsilon\varsigma$ $\epsilon\theta\epsilon\rho\epsilon\upsilon\varsigma$, inferni janitor, umbrarum terror. 10 Grotius legendum arumant, *Tactura*. h. e. Parca revocatura in vitam cadaver hoc. 11 Charon, Stygis & Pyriphlegetonis portitor. 12 Vehendis ulro citroque umbris, quas ego evoco. 13 Diis carminibus & carae humana depalto. 14 Quin gustaverim prius carnis humanam. 15 Prægnanti mulieris; vel alvo extrahi foetus, ut suum humanam. 16 Sexta quæ Diis profectur. 17 Si extractura præ vers. 558. & v. seq. 18 Extæ quæ Diis vestris imposui. 19 Vasis, quæ in sacris exta exciperent. 20 Non peto ut redeat umbra diu retenta in imo Tartaro: sed recenter emissa, nec dum à Charonte transvecta, ita, ut licet carmine meo & veneficiis excitetur, non tamen nisi semel Stygia trajiciat. 20 Umbra militis sui & modo defuncta canat Sexto patris sua fata & eventum. 21 Si modo in beneficium vestrum & rem cedant bella civilia. 22 Trepidantem redire è libertate, quæ frui jam cœperat, in pristinum corporis carcerem, $\delta\epsilon\mu\epsilon\varsigma$, $\tau\eta\mu\epsilon\varsigma$.

H 6

s Ab

1 Sic Sibylla
6 Æn. Virg.
Dii quibus imperium est animalium, umbraque flores, et chaos & Phlegeton, & c. Et Medea Senec. vos precor vulgus silentium, vosq, serales deos, Atque Chaos caecum, & c.
2 Libro 1. vers. 47.
3 Pluto, Dis, Jupiter Stygie. cui in sortitione regni Saturni contigit terra infra, cui vitæ tædium.
4 Palus inferorum.
5 Venefica.
6 Sup. v. 600.
7 Ad superos redire nolens degustatis mali punicis granis 7. Nec repetit sequi cœret Proserpina matrem.
8 Virg. 1. Geor. 8 Hecate, quæ in cœlo luua, in terris

1 Commiseratio poetae.
 2 Cui negatur libere in morte mori.
 3 Quod licuerit animae tamdiu deterrere imperium suum non exemplo corpus iugressa --
 4 -- Flagello anguineo, more furiarum. *Sanguis ter excussus, &c.* *Virgo manibus aera verberat hydro.* Statius & Seneca Megara in Thyeste.
 5 Aperuit, rimas agere fecit.
 6 Graviore manes voce & astitit ciet. O Edip. Senec. vers. 568. *Atq; hic Tiresias nondum advertantibus umbris, Testor ait, &c.* Stat. Theb. 7 Furiae. 8 Negligens, non obsecuta meae voci. 9 Per regionem umbrarum, exilem Plutonis domum. 10 Non vos, ut prius Eumenidas, Erinny, ultices poenarum ciebo: sed infernas & Stygias canes: sed *ἀπυρίας, πυρρός τις δίκης, &c.* Apoll. l. 2. atque ita excitatas detinebo in luce, neque ad inferos reverti patiar. 11 Custos sepulchrorum, unde vos arcebo. 12 Teque, Hecate, exhibebo Diis spectandam nativo vultu, quo palles apud inferos. 13 Referam quam vili cibo vescaris apud inferos. *Δροῖντι ταύτῃ ἐστὶν ἑκάτης θεώματι, Ἀερῖν ἢ Ἐρῖν ἢ καὶ τετραλίδας.* Anuphanes apud Athen. l. 7. c. 18. 14 Proserpina, ab Eana Sicilia opp. ubi raptā est a Plutone. 15 Incelto, erat enim filia Iovis & Cereris. Ceres autem ipsa f. Saturni & Opis. 16 Cibi infernalis. Ascalaphi eum iudicio cum insimulata esset gustasse apud inferos, 7 grana mali punici, incisa est omnis spes revertendi ad superos. 17 Gigantes *Γίγαντες*, uno Tartaro emissos solutoque, tibi injiciam, inferorum & tenebrarum rex, teque in lucem, quam horres, extraham, vel per terram carmine meo facientem immittam tibi solis radios. 18 Demogorgon Deorum princeps, vis Demurgus ille fit. (Platonis) Deus summus, omnium rerum creator, cuius nomina arcanum & ineffabile inter cetera Deorum nomina clare nefas, vili summa urgente necessitate. Ita Tiresias in necyomantia i. The. Stati. *Scimus enim & quicquid dici noscitur cunctis, Et turbare Hecaten, nisi Tybride vererer.* Et triplicis mundi somnium quem scire velastum est. *Ilum sed taceo.* 19 Cujus nomine vel citato terra concutitur. 20 Quiclypeum, in quo Medusa caput est, homines convertens in lapides, sine periculo cernit, ipse Demogorgon, omnia Gorgone, quam ceteri timent, superior.

1 Indespecta tenet 2 vobis qui Tartara; cuius Vos estis superi; 3 Stygias qui pejerat undas?
 4 Protinus astrictus caluit cruor, atraque fovit Vulnera, & in venas extremaque membra cucurrit. Percussa gelido 5 trepidant sub pectore fibrae: 760
 Et nova desuetis su' repens vita medullis, Misceatur morti. tunc omnis palpat artus.
 Tenduntur nervi: nec se tellure cadaver Paulatim per membra levat, 6 terrae, repulsum est, Erectumque simul. 7 distento lumina rictu Nudantur. nondum facies viventis in illo,
 8 Iam morientis erat. remanet pallorque rigorque, Et stupet illatus mundo. sed 9 murmure nullo Ora astricta sonant. vox illi, linguaque 10 tantum Responsura datur. dic, inquit Thessala, magna, 770
 Quod jubeo, mercede mihi: 11 nam vera locutum Immunem toto mundi praestabimus ovo Artibus Hamonis: tali tua membra sepulcro,
 12 Talibus exuram Stygio cum carmine 13 silvis, Ut nullo cantata magos exaudiat umbra.
 Sit tanti vixisse iterum: nec verba, nec herba Audebunt longa somnum tibi solvere 13 Letheas,
 14 Sors obscura tenet. certus discedit, ab umbris Quisquis vera petit, duraque 15 oracula mortis 780
 Fortis adit. ne parce precor. 16 da nomina rebus, Da loca, da vocem, qua mecum fata loquantur.
 17 Addidit & carmen, quo, quicquid consulit, umbram Scire dedit. 18 Maestum fetu manante cadaver,
 19 Tristia non equidem Parcarum stamina dixit, Respexi, tacita revocatus ab aggere ripa:

men mortui, sed femivivi, intermortui. 9 Compresso ore nondum vocem emitit. 10 Ad interrogata venefica, non ultro secutura & libera. 11 In aeternum praestabo te liberum, si modo vera referas, ne quis te magus ita vitam revocet, tuamque interpellat quietem. 12 Lignis incantatis. 13 Quiesca pacis. Lethe fugitur amnis apud inferos, cuius aqua pota rerum oblivionem inducit. 14 Oraculorum responsa incerta sunt & ambigua. Necromantia vera & certa refert. de tripode vide quae ad v. 81 supra. 15 Manes consulos, necromantiam. 16 Ede fata nominatum, hoc loco, voce clara. 17 Et alio carmine praeparavit umbram, praestititque illi facultatem sciendi quaeque interrogarentur. 18 Umbra lacrymis effusis respondit. 19 Non datum est mihi novae umbrae nec dum Stygem transveste, plane scire quid parent fata: quod vero ex aliis umbris nosse licuit, pandam,

1 Omnium scilicet firmamentum, anima inuudana, inaccessum incolens & Tartari abyssum luminis profunditatis, quo visus vester pertendere non valet.
 2 Qui vobis loco est inferior.
 3 Neque legi astrictus, ut timeat pejerare Stygem, quod ceteri Dii horrent. supra v. 378.
 4 Sic minata auditur venefica, iuratque anima cadaver.
 5 Palpitant vitalia.
 6 Repeute erigit se in pedes.
 7 Sinus oculorum aperiantur. Catachresis in rictu. Sunt qui *nictu* legant.
 8 Alileg. Sel. quid si, Nec, facies non erat viventis plane, nec tam

Quod tamen è cunctis mihi noscere contigit umbris,
 1 Effera Romanos agitat discordia manes,
 Impiaque infernam ruperunt arma quietem.
 Elyfias alii sedes, ac Tartara maſta
 Diversi liquere duces: quid fata parent,
 Hi fecere palam. triftis felicibus umbris,
 Vultus erat. Vidi Decios, natumque patremque,
 2 Luſtrales bellis animas, flentemque 3 Camillum,
 Et 4 Curios; 5 Syllam de te Fortuna querentem.
 Deplorat Libycis perituram 6 Scipio terris
 Infaſtam ſobolem. 7 major Carthaginis hoſtis,
 Non ſervituri mæret Caro fata nepotis.
 Solum te 8 Conſul depulſis prime tyrannis
 Brute pius inter gaudentem vidimus umbras. 800
 Abruptis 9 Catilina minax, ſcaltisque 10 catenis
 Exultat, 11 Marique truces, 12 nudique, 13 Cethegi.
 Vidi ego latantes 14 popularia nomina Drufos,
 Legibus immodicos, 15 auſoſque ingentia Gracchos.
 16 Aternis chalybum nodis, & carcere Ditis
 Conſtricta 17 plauſere manus: 18 camposque piorum
 Poſcit turba nocens, 19 regni poſſeſſor inertis

1 Civilis hujus belli furor ad Romano-umbras devenit, quarum alias felices ex Elyſio pulſas interurbata quiete: alias impias ex imo Tartaro rupis carenis fugientes, Elyſium capelſentes, novis ſcelentibus cedentes, infra 790, adverti teſtari quid fata parent. 2 Expatrias, eorum ſcilicet qui ſe pro exercituum ſalute devoverat in bellis contra Samnites, l. 2. v. 308. 3 Lib. 2. v. 544. 4 Curium Dentatum, hominem continentiffimum pauperem, ſed auro Samnitum incorruptum, qui Pyrrum Italia expulit, de Lucanis & Sabiſtis triumphavit. lib. 1. v. 169. 5 De quo vide l. 2. v. 139, & deinceps, qui cum ubique Fortuna uſus fuiſſet ſecunda, ſe Felicem cognominavit, filium Fauſtum. ut l. 2. v. 221. cuius tamen umbra de fortuna iniquitate quaeritur ob partes patricias à Cæſare oppreſſas, in quibus & filius ſuus Fauſtus cum ſuis interceptus perit, orta inter exercitus diſſenſione. 6 Scipio Amilianus vel Africanus deplorat L. Scipionem Pompeji ſocerum periturum in Africa, quam ipſe debellaverat, ſupra v. 311. 7 Cato Major (qui ſicis ex Africa adveſtus & in ſenatu delatis, omni ſua de quacunq; re ſententia adiecit: *Videri ſibi & delendam Carthaginem*) mæret fata Catonis Minoris, qui de domiunatum Cæſaris videret, ſibi mortem conſcivit Vitæ, lib. 2. verſ. 247. & deinceps, & ſupra v. 311. 8 L. Junius Brutus regum exactor, prius cum Tarquinio Collatino Conſul ſtatuit Ieta ſpe Cæſaris olim interdicendi à ſua progenie M. & D. Brutis. 9 Seditioſus Reipub. ruinam molitus, notus vel pueri è Salluſtio. 10 Quibus vincus erat in Tartaro. 11 C. Marius, lib. 2. v. 69. & deinceps. 12 cum fratre M. & filio. 12 Lib. 2. v. 543. 13 Catilinæ conjurationis ſocii. 14 L. Drufus trib. pleb. populi & ſociorum favorem emeriturus legem Agrariam & frumentariam perferre conatus eſt, & ſocios ad ſpem civitatis erexit, domiſque poſtea occiſus. 15 Tiberius & C. Gracchi fratres Tribuni plebis ſeditioſibus vexarunt Reipub. promulgatis legibus Agraria, Frumentaria, Iudiciali. 16 Ferreis vinculis in Tartaro coerciti Gracchi & ceteri. 17 Grauliat diſcordie & tumultu Reipub. quia ſimiles curæ nec ipſa in morte recedunt. 18 Dammatorum manus poſcunt ſibi Elyſium, ut novis è bello civili adveniens locus ſit. 19 Pluto laxat Tartara. lib. 3. verſ. 17. & parat arma in pœnas nocentum, ſaxa prærupta & obtuſa aſperat, adamantinas carenas reſingit.

Pallentes

Pallentes aperit ſedes, abruptaque ſaxa
 Aſperat, & durum vinculis adamantinâ, paratque
 Paenam 1 victori. refer hoc ſolaria tecum, 810
 O juvenis, placido manes, 2 patremque, domumque,
 Expectare ſinu, regnuque in parte ſerena
 Pompejo ſervare locum. 3 nec gloria parva
 Sollicitet vita: veniet que miſceat omnes
 4 Hora duces. 5 properate mori, magnoque ſuperbi
 Quamvis è parvis animo descendite buſtus,
 Et 6 Romanorum manes calcate 6 Deorum.
 7 quem tumulum Nil, quem Tiberis abluat unda,
 Quartur, & ducibus tantum de funere pugna eſt.
 8 Tu ſatim ne quare tuum cognoſcere: Parca 820
 Me reticente, dabunt: 9 tibi certior omnia Vates
 Ipſe canet Siculis genitor Pompejus in arvis:
 Ille quoque incertus, quo te vocet, unde repekat,
 Quas jubeat vitare plagas, qua ſidera mundi,
 10 Europam miſeri, Libyamque, Aſtamque tmetet:
 Diſtribuit tumulos veſtris fortuna triumphis.
 O miſeranda domus, 11 toto nihil orbe videbis
 Tutius Emathia. Sic poſtquam 12 fata 13 peregit;
 Stat vultu mæſtus tacito, 14 mortemque reſpoſit.
 15 Carmibus magicis opus eſt, hebiſque, cadaver
 Vt cadat, & nequeunt animam ſibi reddere ſata

pompa deſtituti fueritis; apud inferos tamen calcabitis umbras victrices, vos patriæ libertatis propugnatores in Elyſio beati ſub pedibus videbitis illos patriæ oppreſſores in imo Tartaro cruciatos. 6 Iulii Cæſaris, & inſequentium Imperatorum, per *Andriacum* in Martio campo ſoleni funere relatorum in numerum Deorum, cujus pompam vide apud Herod. an. lib. 4. 7 Et cum tellus æqua recludatur victori victique; de modo tamen & loco continget. 8 *Sed* 9 Umbra patris tui in ſomnis tibi apparens in Sicilia oſtendet tibi tua fata, venturaque bella. Et quo quemque modo fueritque ſerâque laborem, Expediet. Fictio poetica. 10 Nulla orbis pars erit vobis tuta; nulla veſtra clade & ruina vacabit. Pater cadet circa Libyam in litore Alexandrino, filii; Cneius, in Europa, ad Mundam in Hiſpania, à Cæſare victus, Sextus, in Aſia, interceptus ab Antonianis militibus interibit. Ita funera veſtra dividuntur in tres orbis partes à patre Pompejo triumphas. Pompejos juvenes Aſia atque Europa, ſed ipſum Terra regit Libyæ: ſi tamen ulla regit. Quid mirum toto ſi ſpargitur orbe? jacere ſino non poterat tanta ruina loco. Martial. epig. 75. lib. 1. Et quaſi non poſſet tot tellus ferre ſpūbra, Diviſi emeret. Petron. Arbit. de Pompejo, Craſſo, Cæſare. 11 E Theſſalica enim clade elapſi omnes. 12 Eventum belli, & Pompejorum fata. 13 Mortuus ille in vitam revocatus. 14 Rufus mori petit. 15 Reddendus jam morti ope veneficæ, cuius arte evocatus fuerat factuſque juris ſui, neque enim in jam ſemel deſunctum Parca jus habuerunt.

1 Cæſari & ſuis libertatis Reip. oppreſſoribus.
 2 Cæſarianis Tartara parari, Pompejo Pompejauſque Elyſium.
 3 Neque ſolicitius invidias Cæſari victori vitæ ſuperſtitis moram, brevem utique futuram, ut qui intra quadrien- nium in veſtrum ordinem redigetur, & ipſe cæſus ad vos deſcendet.
 4 Fatalis.
 5 Vos igitur libentes fatiſ obviante, qui, utcumque magno funeriſ

Con-

1 E ligno pyram struit, juvenemque vitæ modo restitutum comburit.

2 Illucescentem jam Aurore Erichtho carminibus suis inhiabit tardavirque, donec Sextus cum suis in castra rediisset.

Consumit jam jure semel. Tum 1 robore multo
Extruit illa rogam: venit defunctus ad ignes:
Accensa juvenem postum strue linguat Erichtho,
Tandem passa mori. Sextoque ad castra parentis
It comes, & 2 cælo lucis ducente colorem,
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus,
Iussa tenere diem densas nox præstitit umbras.

L I B E R V I I.

1 Tardior quam æterna motus lege erat permisum, Sol ex Eoo mari videbatur ortui: vultum cœlior quam alias, contra primi notoria cursum niti, quasi in ortum reverti à rapida contrarii cursus vertigine videtur. lib. 1. v. 543.

2 Tuoquam Eclipsia posturus defecere & laborare cepit.

3 Libro 1.

v. 415. 4 Ne puris conspicuus radiis pugnae Theſſalica intereſſet. 5 Pompejus per quietem sibi vilis est theatrum à se extructam ingredi, applaudente populo, & multis ornare spoliis templum Veneris victricis. Quo insomnio partim confirmatus est, partim territus, metuens ne Cæsari, qui ad Venerem genus suum referebat, gloriam ipse adferret. Plutarch. & Appian. & Florus. 6 Namque exinde prospera Pompeji fortuna defecere, ruere, & sublapſa referri cepit. 7 A Pompejo extructi ad formam illius quod in Mitylene viderat, sed augustioris & capacioris. Tacit. l. 14. & Plin. l. 7. c. 3. & l. 36. cap. 15. 8 Spectatores, in ordinibus graduum ad forniam cunei in angustum populo à fronte contractorum, sedentes. vide Lips. de Amph. 13 & Baling. de Circo c. 34. 9 Certatim applaudere. 10 Quali lætitia plaususque exceptus fuerat olim ex Hispania reversus, & de Sertorio triumphans ante legitimam ætatem permisit fenatus. 11 Annos 24 natus. 12 Hispanas. l. 4. vers. 23. 13 Lib. 2. v. 549. 14 Hispania, ad occidentem sita. 15 Non minus conspicuus clarusve toga candida & pura, qua etiam dum novus pene tyro & primas juvenutis metas ingressus iudicabatur, quam picta illa & palmata qua triumphat consules.

QUAM

Quam currus ornante toga, 1 plaudente Senatu,
Sedit adhuc Romanus eques. 2 Seu sine bonorum
Anxia venturus ad tempora lata refugit: 20
3 Sive per ambages solitas contraria visis
Vaticinata quies, magni tulit omnia planctus:
4 Seu vetito patrias ultra tibi cernere sedes,
5 Sic Romam Fortuna dedit. 6 Ne rumpite somnos,
Castrorum vigiles, nullas tuba verberet aures.
Crastina dira quies, & imagine mæſta diurna
Vndique funestas acies feret, undique bellum.
7 Unde pares somnos populi, noctemque beatam?
O felix, si te vel sic tua Roma videret.
8 Donassent utinam Superi, patriæque, tibi que 30
Vuum, Magno, diem, quo fati certus uterque
Extremum tanti fructum caperetur amoris.
9 Tu velut Ausonia vadis moriturus in urbe:
10 Illa rati semper de te sibi conscia voti
Hoc scelus haud unquam satis herere putavit,
Sic se dilecti tumulum quoque perdere Magni.
11 Te misto fleſſet luctu, juvenisque senexque,
12 Injussusque puer: lacerasſet crime soluto
Pectora femineum; ceu 13 Bruti funere, vulgus.
14 Nunc quoque tela licet paveant victoris iniquæ,
Nunciet ipse licet Cæsar tua funera, flebunt:

phejo oblati est plausus pro planctu - 4 - Sive, cum non daretur Pompejo exinde Romam videre, voluit fortuna eam ab illo cerni - 5 - Per quietem & somnium imaginem. 6 Apostrophe pathetica ad stationarios castrorum vigiles, ut cum silentio excubias agant, neque buccina vigilas distinguuntis sonitu Pompejo somnum & somnium interrumpant: cum crastina dies abunde calamitatum sit allatura. 7 O utinam populo Romano similis somnus & nox tam beata contingeret, qua te vicissim adpiceret ille talem, qualis tibi visus es per insomnium! Grotius, vel, unde tibi alius ejusmodi somnus in populi referens concilietur, felici utique, si te vel ita somniantem Roma videret! 8 O abunde felicem utrumque, si & Pompejo & Romæ, quamvis cladis sine futura certis, unius diei mortem indulisſet Di, qua supremis mutui amoris officiis, extremis oculis & salutatione fruerentur. 9 Tu proficisceris in bellum fiducia victoriz plenus, & quasi è prælio Roman reversurus & in urbe moriturus. 10 Roma assueta votis certis de te tuique victoris eandem jam fiduciam conceperat. neque enim putavit tam crudele fatum tibi impendere, ut prælio victus fugeres, ut alibi quam in patria caderes, spoliareturque ipsa tuo busto & tumulo. 11 Quod si tibi contigisset in patria mori; quam solennis omnis ordinis, sexus, ætatis, luctu & pompa funebri elatus fuisset? 12 Scalig. conicit legendum, *luctuque puer*. 13 T. Brutum liberatorem urbis, exatorem Tarquinii matronæ Rom. defunctum luctuarent per annum, ut parentem & violatæ pudicitiz vindicem. 14 Et nunc vel invito Cæsare victore deslebunt te: idque in publica lætitia ac victricis gratulatione.

1 Emphaticæ. Senatu scilicet triumphum indulgente, atque applaudente juveni Pompejo equiti, nec dum ordinis Senatorii. 2 Seu (inquit poeta somnii hujus causam inquirentem) mens rerum lætarum adesse finem rata, per quietem recurrit ad solatium præsentium malorum, ex memoria præteritarum - 3 - Sive, quod non raro fit, ut somnia præsentem contrarium, ita hic Pompejo

1 Sed

1 Rei frumentarij inops hostis segetes vix dum maturas rapit.
 2 In necessitatem pugnae & illam desperationem redigimus, ut ferro quam fame emori malint, modo non moriantur inulul.
 3 Bonamjam belli hujus partem transactam videntis; ubi vel tirones nostri pugnam depolcaat, sed videant, ne per temeritatem potius & insolentiam impediti rerum atque recentis victoria almis elati hoc faciant, quam consulto & ex vera fortitudine, quae praecipit mediocritatem servandam in aduendis declinandisve periculis. hosti itaque inelalgeamus fugam, sternamque potius aureum fugientium potem quam eum desperatum lacessamus.
 4 Multos timor in extremum periculum ex desperatione rapuit.
 5 Magis itaque fortes nos praestabimus hostem in tantum differendo, quam si prompte & cum fiducia formidabilia aggressi manu conferamus.
 6 Res prosperas adeo certas exponere alea fortunae?
 7 Cruento Marti, cujus alea anceps.
 8 Apollonae ad Fortunam.
 9 Aucliores factas auspiciis consilijque meis.
 10 Et tu, si rem bello temerario contra consilia & prudentiam genivelis, ipsa geras.
 11 Nec mihi crimini detur clades accepta belli non ex animo meo suscepti, nec laudi victoria, si qua veniat.
 12 Faciliores expertus es deos ad exaudienda vota tua o Caesar iniqua, ut qui sanguine civili rem discerni cupis, quam mea, qui cunctando rem resistere ultra cruorem voluerim. Impetrasti pugnam.
 13 Quot reges in servitute rediget, si vincat, Caesar?
 14 Thessaliae fl. lib. 6. vers. 373.
 15 Vixnam ego primus in bello cadam, modo id fiat sine partium mearum damno & calamitate.
 16 Neque enim victoria est civium sanguine parva majori erit mihi laetitia quam mors.
 17 Victor invidia carere non poterit, ut qui effuso sanguine civium vicerim: victus, utique miser ero, causa damabitur ex eventu, infra vers. 260.
 18 Victi calamitas recidit in scelus & dedecus victoris.

1 Ad pramaturas segetum jejuna rapinas
 Agmina compulsumus, 2 votumque effecimus hosti,
 Ut mallet sterni gladius, mortisque suorum
 Permiscere meis. 3 belli pars magna peracta est
 His, quibus effectum est, ne pugnam tiro paveret:
 Si modo virtutis stimulis, iraque calore
 Signa petunt. 4 multos in summa pericula misit
 Venturi timor ipse mali. 5 fortissimus ille est,
 Qui promptus metuenda pati, si cum minus insent,
 Et disferre potest. placet 6 hac tam prospera rerum
 Tradere Fortune? 7 gladio permittere mundi
 Discrimen? pugnare ducem, quam vincere, malunt.
 8 Res mihi Romanas dederas Fortuna regendas:
 Accipe 9 majores, 10 & caco in Marte tuere.
 11 Pompeji nec crimen erit, nec gloria bellam.
 12 Vincis apud Superos votis me Caesar iniquis:
 Pugnatur. quantum scelerum, quantumque malorum

In populos lux ista feret! 13 quot regna jacebunt!
 Sanguine Romano quam turbidus ibit 14 Enipeus!
 15 Prima velim caput hoc funesti lancea belli,
 Si sine momento rerum, partisque ruina
 Casurum est, seriat: 16 neque enim victoria Magno
 Latior. 17 aut populis invisum, hac clade peracta,
 Aut hodie Pompejus erit miserabile nomen.
 18 Omne malum victi, quod fors feret ultima rerum;

Omne

Omne nefas victoris erit. 1 Sic fatur, & arma
 Permittit populi, franosque furentibus ira
 Laxat: & ut victus violento navita 2 Coro
 3 Dat regimen ventis, ignavumque arte relicta
 Puppis onus trahitur. trepido confusa tumultu
 Castra fremunt, animique truces sua pectora pulsant
 4 lictibus incertis. multorum pallor in ore
 5 Mortis ventura est, faciesque similima 6 fato. 12
 7 Advenisse diem, qui fatum rebus in avum
 Conderet humanis, & quarum Roma 8 quid esset,
 Illo Marte palam est. 9 sua quisque pericula nescit,
 Attonitus majore metu. quis litora ponto
 Obruta, quis summis cernens in montibus aequor,
 Etheraque in terras dejecto sole cadentem,
 Tot rerum finem, timeat sibi? non vacat illos
 Pro ferro metus: Vrbi, Magnoque timetur.
 10 Nec gladius habuere fidem, nisi cotibus asper
 11 Exarsit mucro. tunc omnis 12 lancea saxo
 Erigitur: tendunt nervis melioribus arcus:
 Cura fuit lectis pharetras implere sagittis.
 Auget eques 13 stimulos, fravorumque aptat habenas.
 14 Si liceat Superis hominum conferre labores,
 15 Non aliter, Phlegra rabidos tollente Gigantes,
 16 Martius mcaluit Siculis mcludibus enfis:
 Et rubuit flammis iterum Neptunia cuspis,
 Spiculaque extenso Paan Pythone recoxit,
 Pallus Gorgoneos dffudit in aqua crines,
 Pallenaea Iovi mutavit fulmina 17 Cyclops. 140

1 Sed audi Plutarchum. Illi, inquit, Domitius, scilicet Favonius, Afranius & alii haec dictantes, Pompejum existimationis retineat de cupidum, amicorum inique verecundia victum compulerunt, uti optimis consiliis omisiss, voluntates ipsorum & spes sequeretur. Quod sane vel navis gubernatorem haud aequum erat facere, multo minus tot gentium atque exercituum imperatorem, qui tanquam malus medicus cupiditatis male sanorum ducum ioculisset, metuens scilicet ne salutem afferendo molestus esset, in vita Pompeji. 2 Lib. 1. vers. 406. 3 Permittit. 4 Vano affectum & consiliorum impulsu. 5 Ex mortis metu. 6 Morti. 7 Videat adesse diem & proelium quo diuicabitur de rerum summa, reip. libertate, aut perpetua monarchia, in commune itaque timeri quisque de se securus. 8 Civitas libera mansura, an sub unius imperium redigenda. 9 Cui enim vacet sibi soli timere, cum videat universi machinam labascere, ruerique, terris maria misceri, & terras caelo? 10 Quo & tela, tanquam partum acuta in civium cadem, subigunt cotibus. 11 Splendit. 12 Cupis laeae rensa acuminatur cote subasta. 13 Calcaria. 14 Si parva licet componere magnis. 15 Ita, ubi Gigantes Diis bellum indicabant in Phlegraeis campis, quos alii in Italia fuisse voluit, inter Cumas & Neapolim, alii in Macedonia, quod innuit poeta in tollente, h. e. montibus congestis, Pelio super imposita Ossa, &c. erigente. 16 Sicula fornae recoxit Cyclops Martis hameam, Neptuni tridentem, Apollinis sagittas in Pythone conficiendo h. betatas, arguoneos crines in capite Medusae, quod Pallas gestabat in epide, scuto seu lorica sua, Fulmina quibus mox in pter usum erat contra Gigantes apud Pallenen opp. Macedoniae, quam & Phlegram olim dictam Stephanus ex Eudoxio tradit, & Eustathius in catalogo. 17 Quispiam est minister Vulcani, Bionis aut Steropes, aut nudus membra Pyraon.

1 Non

1 De prodigijs que Pompejo cladem portendebant. vide que filius referunt Plut. in Pompeji & Cæs. vitis, Appian. lib. 2. de bello civili. Dio lib. 31. Cgf. comm. 3. Val. Maxim. lib. 1. cap. 6. -
2 - Co. inquit Valer. Maxim. Pompejum Iupiter omnipotens abunde monuerat, ne cum C. Cæsare ultimam belli fortunam experiri contederet. Egresso à Dyrrhachio adversa agmina ejus fulmina jaciens, examinibus apum signa obscurando, (subita tristitia implicatis militum animis, nocturnis totius exercitus terroribus, ab ipsis altaribus hostiarum fuga, &c. die autem proclii constat in delubris Deum sua sponte signa converteri, &c. 3 Terruit, ne procederent. 4 Nubes refringebant fulmina in faciem & oculos adversos. 5 Aether detulit ex adverso Meteorora ignita, æquæ instar facis in superiore parte æcentos. 6 - Ignis perpendicularis, exhalationes formam columnæ pyramidalis referentes. 7 - Sæcis, exhalationibus formam trabis representantibus in longum porrectis. 8 Ventos verticotos qui sine fulmine effringunt nubes; fulmina non ignita, Plin. lib. 2. c. 48. 9 De effectibus istiusmodi fulminis subtilis, discutientis, & urentis vide Philosophos meteorolog. 10 Fulmine, quod fulsireæ est natura. 11 Vide quæ ad v. 132. supra. 12 Signa vix è solo emovit signifier multa vinixus & inclinatus, quod mali erat ominis. 13 Maduere quasi stetit aut sudore simulachra deorum, quæ secum ferebant Romani, adhuc publica, donec ea privati juris fecisset pugna Pharsalica. 14 Supra ad vers. 152. & lib. 1. vers. 614. Nucquam imminens ruinae manifestiora prodigia, fuga victimarum, examinia, & insignes interdiu tenebræ. Florus lib. 4. cap. 2. 15 Quæ litaret, aut victoriam significaret. 16 In festus ubique Cæsari poeta Stygios illum Deos nefarii sceleris autores & Furias sollicitas infumilat, quem tamen Appianus refert nocte media perfectis sacris invocasse Martem, parentemque suam Venerem, templum Victoriae faventi dovisse. &c. 17 Dubium est, apparuerintne illa prodigia, an Panico timore, perterriti Pompejani sibi visi sint audire noctu clamorem strepitumque bellorum, videre concursus montium, lacus fluere sanguine, per tenebras aperte videri facies formæ, pallere diem, tenebras circumfundi galearum mitori, parentum & consanguineorum umbras sibi ob oculos versari.

1 Non tamen abstinuit venturos prodere casus

2 Per varias Fortuna notas. nam Thessala rura Cum peterent, totus venientibus 3 obstruit ather:

4 Inque oculis hominum fregerunt fulmina nubes:

5 Adversasque faces, 6 immensoque igne columnas,

7 trabibus mistis avidos 8 typhonas aquarum

Detulit, atque oculos ingesto fulgure claustrum.

9 Excussit cristas galeis, capuloque solutis

Perfudit gladius, ereptaque pila liquavit:

10 Æthereoque nocens fumavit 10 sulfure ferrum.

11 Nec non innumero cooperta examina signa,

12 Vixque revulsa solo, majori pondere pressum

Signiferi mersere caput; 13 rorantia stetus,

Vsq̄ue ad Thessaliam Romana, & publica signa.

14 Admorus Superis discussa fugit ab ara

Taurus, & Emathios præceps se jecit in agros;

15 Nullaque funestus inventa est 15 victima sacris.

16 At tu, quos scelerum Superos; quas rite vocasti

Eumendas Cæsar? Stygii qua numina regni?

Infernumque nefas? & mersos nocte furores?

Impia tam sæve gesturus bella litasti?

17 Tam dubium monstris sic Deum, nimione pavori

Crediderint: multis concurrere visus Olympo

Pindus. & abruptis mergi convallibus Æmus,

Edere nocturnas belli Pharsalia voces,

Ire per 1 Ossaam rapidus 1 Babeida sanguis:

Inque vicem vultus tenebris mirantur 2 apertos,

Et pallere diem, galesque incumbere noctem,

Defunctosque patres, & cunctas sanguinis umbras

Ante oculos volitare suos. 3 sed mentibus unum

Hoc solamen erat, quod voti turba nefandi

Conscia, que patrum jugulos, qua pectora fratrum

Sperabat, gaudet monstris, menti que tumulu,

Atque omen scelerum subitos putat esse furores.

4 Quid mirum, populos, quos lux extrema manebat

Lymphato trepidasse metu? præsaega malorum

Si data mens homini est, Tyrus qui 6 Gadibus hospes

Adjacet, Armeniumque bibit Romanus 7 Araxem:

8 Sub quocunque die, quocunque est sidere mundi,

Mare, & ignorat causas, animumque dolentem

Corripit: Emathius, 9 quid perdat, nescit, in arvis.

10 Euganeo, si vera fides memorantibus, Augur

Colle sedens, 11 Aponus terris ubi sumifer exit,

Atque 12 Antenorei: 13 dispergitur unda 12 Timavi,

Venit summa dies, geritur res maxima, dixit:

Impia concurrunt Pompeji & Cæsaris arma.

14 Seu tonitrus, ac rela lotvis præsaega notavit:

Æra seu totum discordi obsistere celo,

Prospexitque polos: seu lumen in aethere mæstum,

Solis in obscuro pugnam pallore notavit.

15 Dissimilem certe cunctis, quos explicat, egit

in extremis orbis partibus degentes eo die mœsti fuerint, neque tamen motoris causam scirent? 5 Lib. 1. v. 456. 6 Ios. extreme Hispaniæ in qua civitas colonia Tyriorum. 7 Armenia fl. 8 Sub quacunque cœli plaga. 9 Libertatem suam, pugna hac in Pharsaliciis campis oppressam. 10 Patavii. C. Cornelius, divina di scien tia nobilis, cum eo die quo depugnatum est anguria observaret, primo tempus ipsum pugnae notavit, idque iis qui ad eant significationem deinde ad observanda signa iterum conversus, divino quodam furore altarus exiit, vociferatus, Venit 6 Cæsar, &c. Plut. in Cæs. Paravini autem dii sunt Euganei, Hænetis & Trojanis oriundi. 11 Aliis, urbs in agro Patavino: Aliis, fluvius. Mibi tons videtur esse ex Suet. in Tib. c. 14. 12 Flin regione Venetorum ad æjus fontem Antenor Troja profugus Patavium condidit fertur. Virg. 1. Æn. 13 Septem, alii novem ostis in mare exire crediunt, qui tamen ipse hodie vix extat. 14 Sive illud è tonitru & fulminibus adverte rit, sive è siderum dispositione, sive è tristi cœli, Solis, ætherisque facie. Fuit enim ille dies omnibus aliis dissimilis, quem hie observarent periti ubique augures, non fuerat difficile cladem Pharsalicam in omni mundi parte sentire.

1 Lacum Thessaliæ ad radicem Ossæ. 2 Alii operos, in hænes erant interdiu tenebræ, inquit Florus. 3 Quod qui utriusque sceleris & in pio furebant voto interficiendi patres fratresque non portuerunt terri his monstris, quinimo fruebantur, & omen hinc capiebant perpetrandi sceleris quod conceperant. 4 Quid vero mirum, si hi cum loci tum mortis vicinia (in qua multa præscire sæpe datur) mente correpti futuram cladem præfagierint: cum & Romani passim

Thessa-

*Theffalicum Natura diem: si cuncta perito
Augure mens hominum caeli nova signis noasset,
Spectari toto potuit Pharsalia mundo.*

*1 O summus hominum, quorum Fortuna per orbem
Segna dedit, quorum fati caelum omne vacavit.*

*2 Haec & apud seras gentes, populosque nepotum,
Sive sua tantum venient in secula fama,
Sive aliquid magnis nostri quoque cura laboris*

*Nominibus prodesse potest: cum bella legentur,
20 Spesque metusque simul, perituraeque vota movebunt:
Attonitique omnes veluti venientia fata, (bunt.
Non transmissa legent, & adhuc tibi, Magne, fave-*

*3 Miles ut 4 adverso Phoebi radiatus ab istu
Descendens totos perfudit lumine colles,*

*6 Non temere immixtus campis, stetit ordine certo
7 Infelix acies, 8 cornus tibi cura sinistri*

*Letule, cum prima, quae tum fuit optima bello,
Et quarta legione, datur: tibi numine 9 pugnae*

*10 Adverso, Domiti, 11 dextri fons tradita Martis
12 At medii robur belli fortissima densant*

*Agmina quae Cilicum terris deducta tenebat
Scipio, 13 miles in hoc, Libyco dux primus in orbe.*

14 At juxta fluvios, & stagna undantis Euphratis

1 O quanti erant Romani, quantae supra alias omnes gentes Diis curae, ut quorum rebus notandis signandisque uniuersum coelum inuentum caueverit.

2 Atque bella haec ubi posteri acceperint vel fama vel ex historiis monumentis, carminis forte huius mei labore, si modo is sit qui vitalitatem mereatur: varie afficiuntur, spe bona

solicitiisque votis (sat scio) Pompejo favebunt. Neque enim legent audientve tanquam transacta & praeterita, sed cum studio & affectu tanquam praesentia & eventura. 3 Exercitus Pompeji, qui importunitate omnium coactus contra animi sui sententiam & consilium pugnare, eduxit copias, aciem iustruxit. 4 Orientis Solis radii à fronte percusserunt Pompejanos instructos, Caesari autem ab ortu Sol avertus profuit. 5 Atmorum fulgore. 6 Prudenter & optimo consilio instructus. Quippe nihil temere facturus Pompejus videbatur. Appianus. 7 Iniquo fato cellura, & vincenda.

8 Lentulo quidem dextrum cornu tribuit Appianus, quod Pompejo Plutarchus, uti sinistrum Domitio. Caesar autem refert Pompejum praefuisse sinistrum cornu, in quo erant legiones duae, Prima & Tertia sub initio discessionis à Caesare tradidit ex S. C. Quod verisimile est, ut validissimum exercitus firmiter obiceret Caesari, qui erat in dextro cornu cum Sylla & decima legione. 9 Quam pugnae fuerit iste L. Domitius (nam Cn. Domitius à Caesare stetit mediamque aciem tenuit) vide quae ad v. 479. lib. 2. 10 Redde. Namque Corinthis obsessus, à suis militibus Caesari traditus & ab eo dimissus, lib. 2. Massiliensi classis praefectus & inde victus aufugit. lib. 3. hic victus caesusque est. usque v. 600. 11 Cornu dextrum. 12 Mediam aciem tuebatur Scipio Pompeji focer, cum 8 legionibus, quas secum habuerat in Syria, cum praefuit, advocatus inde à Pompejo per literas. Adiuncta Cilicenses legiones & cohortibus quas ex Hispania traduxerat Afranius. 13 Hic militabat sub Pompejo, sed quo classicorum & praetoris honore, pugnae mox Pharsalicae reliquias in Africam traduxit, atque ibi dux creatus est contra Caesarem. 14 Robur & fiducia belli in Italiam erat. Sociorum copia hinc inde ad ostentationem prolatæ. Dextrum cornu muniverat Pompejus Euphrate, cui Cappadocae & Ponticos equites adiecit videtur.

Cappa-

*Cappadocum montana cohors, & 1 largus habenis
Ponticus ibat eques. sicci sed plurima campi*

*2 Tetrarcha, 3 regesque tenent, magnique tyranni,
Atque omnis Latio quae servit purpura ferro.*

*Illic, & Libye Numidas, & 4 Creta Cydonas
Misit: 5 Iturae cursus fuit inde sagittis: 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100*

*Inde truces 6 Galli 7 solitum prodidit in 7 hostem:
Illic pugnae commovit 8 Iberia 9 ceteras.*

*10 Eripe victori gentes, & sanguine mundi
Fuso, Magne semel, totos consume triumphos.*

*11 Illo forte die Caesar statione relicta,
Ad segetum raptus moturus signa, repente*

*Conspicit in planos hostem descendere campos,
Oblatumque videt votis sibi mille petuum*

*Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus.
12 Exerit quippe more, flagransque cupidine regni;*

*Caepere exiguus tractu civilia bella
Vt lentum damnare nefas. 13 discrimina postquam*

*Apparente ducum, supremaque praelia vidit,
Casuram & fati sensit nutare ruinam.*

*Ille quoque in ferrum rabies promptissima paulum
Languit, & casus audax spondere secundos*

*Mens stetit in dubio, quam 14 nec sua fata timere,
Nec Magni sperare sinunt: 15 formidine mersa,*

*Profluit hortando melior fiducia vulgo.
O domitor 16 mundi, rerum fortuna mearum.*

*Miles, 17 adest toties optata copia pugnae.
Nil opus est votis: jam fatum accersite ferro.*

9 Santa brevia, lunata. 10 Collatas huc omnes undique gentes obice Caesari, 8 Pompeji, interecone delendas; ita non erunt quibus impetret, de quibus triumphet. 11 Caesar, desperata belli copia, ea nocte tres legiones emiserat frumentatum, ubi vero aciem Pompeji longius à vallo progressam videret, suos convocari iussit, & laetus pugnam apparat.

12 More impatientem & certantem de rerum summa studio ardentem tandem cooperat belli protracti. 13 Verum ubi in propinquo ultimum discrimen adesse vidit, subedit illi aliquantum sero animus. Sed hac maligne in Caesarem, ut omnia noster, neque enim illi unquam maior dicitur & fiducia, ut testantur omnes historici. 14 Neque enim sua felicitas permittit illi desperare; neque Pompeji advertere in felicitatem, erat cui valde speraret. 15 Quoniam vero ducis sciebat esse, secum metuere omnia; coram milite, nihil à suis oratione cohortaturus, spem vulgi simulat, precit alium corae timorem. 16 Galliae, Germaniae, Britanniae, Hispaniae CCC fere nationibus patriae additis, ut habet Appianus in oratione, quam Caesari allinquit, quam si placet cum hac conferas. 17 Copia pugnae, quam toties optavimus, data, non oculos votis sed strepitu gladii subicienda est nobis fortuna nostra.

I

193

1 Laxis usus loris, 2 Tetrarcha, qui quartam regni partem tenet. 3 Omnes purpurati dynastae & principes auxiliares. 4 Sagittarios militum Creta insula, cuius Cydon urbs. 5 Iturae populi Coele Syriae. Plin. lib. 3. c. 23. Strabo lib. 16. Flav. Vopisc. Virg. Geor. 2. 10. v. 268. & alii forte. 6 Caesarem. contra quem in Gallia olim pugnabatis. 7 Hispania.

1 Fortuam, virtutem, liberalitatem, nomen Caesaris, totum deique Cesarem, quantum quantum est, habetis.

2 Libro 1. vers. 359.

3 Quae fortiter & prospere gesta dabit, nobis dilatatos negotioque triumphos.

4 Quae vos hostes declaratos resistentis patriae, conjugibus, liberis: quae vos stipendiis defueros de bello militiae eximat, agrisque donet.

5 Aliterior.

6 Ita Cicero pro Ligario de hac ipsa causa. Nunc melior certe ea iudicanda est, quam etiam Dii adiuvant.

7 Lib. 1. v. 378.

8 Infortunium caute gladiis adstruit. 9 Sub adversario iudice. 10 Me in ordinem redigere. 11 Vestra licentia cedat in iudicium meam. mihi iuvideatur, modo vos regentis. 12 Non difficile est (inquit Caesar apud Appianum) tyrones in expertos viros ab his, qui laboribus ac preliis assueti sunt, superari, &c. & hoc de Italici loqui me putate. Sociorum quippe nulla cura aut ratio habenda est, neque enim cum illis pugnandum creditur. Maecia pia sunt & Syria, Thracia & Lydia ad fugiendum continuo servandumque parata, &c. 13 Delicati ac molles Graeci, lingua & iudis quam manu & armis promptiores. 14 Impubes Barbari linguos confusi, discipuli in experti & inepti, neque latius ipsa concurrentium agminum signa & clamores. 15 Non adeo multi cives sunt adversus quos dimicandum est, maximus pugnae labor versabitur in conficiendis gentibus externis, levandeque orbe his populis Romae. non in his hostibus. 16 Sternite ac proculcate ignavas has & infames gentes promissive hic collectas. 17 Triumphis. 18 Non dignas esse, de quibus non agatur triumphus. 19 Creditivae gentes has externas curare quis Romae imperio praestitit? aut sanguinis sui vel minima impensa laboraturos ut Pompejus rebus Italici praestitatur?

In manibus vestris, quantum sit Caesar, habetis. Haec est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas Promissum naxami, cuius spe movimus arma, 3 In quam distulimus vetitos remeare triumphos. Haec eadem est hodie, 4 qua pignora, quaque penates Reddat, & 5 emerito faciat vos Marte colonos. Haec, 6 fato qua teste probet, quis justus arma Sumpserit, hac acies vultum factura nocentem est. 7 Si pro me patriam ferro flammisque petistis, Nunc pugnate truces, 8 gladiosque exolvite culpa. Nulla manus belli, 9 mutato iudice, pura est. Non mihi res agitur, sed vos, ut libera sitis Turba, precor, gentes ut jus habeatis in omnis. Ipse ego 10 privata cupidus me reddere vita, 11 Plebejaque toga modicum componere civem: Omnia dum vobis liceant, nihil esse recuso. 12 Invidia regnate mea. nec sanguine multo Spem mundi petitis. 13 Grajis delecta iuventus Gymnasis aderit, studioque ignava palaestra, Et 14 vix arma ferens, & mista dissona turba Barbaries, non illa tubas, non agmine moto Elamorent latura suum. 15 civilia pauca Bella manus facient: pugna pars magna levabit His orbem populus, Romanumque obiret hostem. 16 Ite per ignavas gentes, famosaeque regna, Et primo ferri motu prosternite mundum: Sitque palam, quas tot duxit Pompejus in urbem 17 Curribus, 18 unius gentes non esse triumphis. 19 Armeniosne mover, Romana potentia cuius

Sit ducis? aut emtum minimo vult sanguine quisquam

Babarus Hesperis Magnum praepone rebus? 1 Romanos odere omnes, dominosque gravantur, Quos novere, magis, 2 sed me Fortuna meorum Commisit manibus, quorum me Gallia restem Tot fecit bellis, 3 cuius non xulius ensem

Agnoscam? caelumque tremens cum lancea transiit, Dicere non fallar, quo sit vibrata lacerto.

Quod si signa 4 ducem nunquam fallentia vestrum Conspectio, faciesque truces, oculosque minaces: 5 Vixistis, videor stultos spectare cruoris, Calcatosque simul Reges, sparsunq; Senatus Corpus, & immensa populus in caede natantes.

Sed 6 mea fata moror, qui vos in tela ruentes Vocibus his teneo. veniam date bella trahenti;

Spe 7 trepido: haud unquam vidi tam magna duros, 8 Tam prope me Superos: camporum limite parvo Absistimus a 9 votis. 10 ego sum, cui Marte peracto, Qua populi, Regesque tenent, donare licebit.

11 Quone poli motu, quo cali sidere verso, Thessalica tantum, Superi, permittitis ora?

Aut merces hodie bellorum, aut 12 poena paratur. 13 Caesareas spectate cruces, spectate catenas, Et 14 caput hoc postrox rostris, effusaque membra,

15 Septorunq; nefas, & clausi praelia campi. Cam 16 duce Syllano gerimus civilia bella, Vestri cura mover. 17 nam me secuta manebit Sors qua sita manus: fodientem viscera cernet

Me mea, qui nondum vultu respexerit hoste. 18 Dii, quorum curas ab aethere tellus, Romanusque labor, vincat, 19 quicunque necesse

Non putat in victos saxum distringere ferrum, 20 Quisque suos cives, quod signa adversa tulerunt,

certaminis area infra, v. 347. Quo ne id est quoniam ut h. 10. v. 69. 12 A meo penarum, quae me & vos poena & cruciatus manent, si victi fuerimus. 13 Caput hoc meum affixum rostris, quonia Syllanis temporibus facta vidimus. 14 Vide quae ad v. 196. lib. 2. 15 Pompejo crudelitatem Syllae, cuius magister equitum fuerat, referenti. lib. 1. v. 326. 16 De vobis sollicitus sum. quid de me faciam, certum est. namque haec dextra, si non victoriam mihi, necem certe dabit. 17 O Dii, Romano huic discrimini latenti, illi de nobis concedite victoriam qui maiorem clementiam in victos exerciturus sit. 18 Qui non sedit in eos cives qui contra se arma induraverunt, qui victis & iam suam potestatem reddendis parcat. Quod ego nique feci.

1 Imo odere Romanos, quibus gravitate servitur: & eos quam nos impensius, quos meminerunt sibi servitium hoc imposuisse.

2 Pompejus se hostibus victis, at ego in amicis victoribus, quorum virtus, fides, probitas toties mihi spectata est in Gallicis bellis, credidi.

3 Tela prope singulorum meorum novum.

4 Me.

5 Tam dudum certa vobis in manu est victoria.

6 Victoriam meam.

7 Gestio, exultatio.

8 Tam quasi in prociectu praesentes & propitios.

9 Victoria expetita.

10 A spe amplissimorum praetiorum eos accendit.

11 Quae caeli facie & in fluxu permixtum est Thessalicae ut sit tanti

1 Pompejus vero, cum ad Dyrhachium vos gemini valli angustiis clausos & fortitudinem vestram exercere loco in quo impeditas opprellisset, ad fatiecitatem civis cecidit. l. 6. v. 263.
 2 Nolite hostes fugientes tam inlequi, quam oppositos & pertinaciter in acie resistentes invadere.
 3 Fugientes civium loco habete. Caesar quippe multo ante Romae testatus fuerat, se inter amicos habiturum eos qui neutram partem sequerentur. Pompejus vero discedens ab urbe in senatu dixerat eodem se habiturum loco, qui in castris Caesaris fuissent. 4 Adversus autem & repugnantibus ne parcite, etiam si fuerint cognati, verendi patres. 5 Ita legit H. Grotius ex M. S. hoc seu, Etiam si quis propinquum nullum inveniet quem occidat, eadem ego ignoti cuiusvis tanto in beneficio accipiam, quam si mea causa parricidium fecisset. vel, pro scelere habeat externi hostis jugulum petere, cum propinqui ad manum. Cateri legunt, *inperat*, hac mente: Quicumque contra statit resistetque, ejus jugulum petite, nullo discrimine, cognatusve an alienus sit, habito. Micyl. 6 *Caesar apud Appianum*, Ad pugnam exeuntes diruite moenia, fossas opplete, ut nihil nisi victores abeamus. Vidiant nos hostes ipsi desituros castris, sciantque nobis ex necessitate inopantem esse eorum castris potiri, aut in proelio cadere. 7 Tentoria huius intra vallum Pompeji castrorum. 8 Bellini demoliantur vallum castrorum, tanquam victoria omen capientes supra Caesaris verba: *vallum tendent in illo, 17216, &c.* 9 Ino instructis optimo consilio ordinibus procedebant. Dextro enim cornu, ubi erat decima legio, praefuit Sylla, & ipse Caesar contra Pompejum. (supra v. 217.) restitit: Antonius sinistrum cornu tenebat, ubi legio Nona adjuncta Octava: in media acie erat Ca. Domitius. Ne vero à multitudinem equitum circumveniretur, celeriter ex tertia acie singulas cohortes detraxit, atque ex his quartam instituit, equitumque opposuit. &c. Comment. civilis belli 9. 10 Ea celeritate ruebant in proelium, ac si singuli fuissent Caesares, singuli sibi hac pugna regnum appetissent. 11 Recta ex adverso in se tendere,

Non credit fecisse nefas. 1 Pompejus in arcto

Agmina vestra loco vetita virtute moveri

Cum tenuit, quanto satiavit sanguine ferrum!

Vos tamen hoc oro juvenes, 2 ne cadere quisquam

Hostis terga velit: 3 civis, qui fugerit, esto.

4 Sed dum tela micant, non vos pietatis imago

Vila, nec adversa conspecti fronte parentes

Commoveant: vultus gladio turbate verendos.

Sive quis infesto cognata in pectora ferro

Ibit, seu nullum violabit vulnere pignus,

5 Ignoti jugulum tanquam scelus 5 imputet hostis.

6 Sternite jam vallum fossasque implete ruina,

Exeat ut plenis acies non sparsa maniplis.

Parcite ne castris: 7 vallo tendetis in illo,

Vnde acies peritura venit. Vix cuncta locuto

Caesare, quaque suum munus trahit, armaque raptim

Sumta viris. 8 celeres capiunt praesagia belli;

Calcatisque ruunt castris: stant 9 ordine nullo,

9 Arte ductis nulla: permittunt omnia satis.

10 Si totidem Magni soceros, totidemque petentes

Urbis regna sua funesto in Marte locasset,

Non tam praecipiti ruerent in praelia cursu.

Vidit ut hostiles 11 in rebus exire catervas

Pompejus, nullasque moras permittere bello,

Pompejus vero discedens ab urbe in senatu dixerat eodem se habiturum loco, qui in castris Caesaris fuissent. 4 Adversus autem & repugnantibus ne parcite, etiam si fuerint cognati, verendi patres. 5 Ita legit H. Grotius ex M. S. hoc seu, Etiam si quis propinquum nullum inveniet quem occidat, eadem ego ignoti cuiusvis tanto in beneficio accipiam, quam si mea causa parricidium fecisset. vel, pro scelere habeat externi hostis jugulum petere, cum propinqui ad manum. Cateri legunt, *inperat*, hac mente: Quicumque contra statit resistetque, ejus jugulum petite, nullo discrimine, cognatusve an alienus sit, habito. Micyl. 6 *Caesar apud Appianum*, Ad pugnam exeuntes diruite moenia, fossas opplete, ut nihil nisi victores abeamus. Vidiant nos hostes ipsi desituros castris, sciantque nobis ex necessitate inopantem esse eorum castris potiri, aut in proelio cadere. 7 Tentoria huius intra vallum Pompeji castrorum. 8 Bellini demoliantur vallum castrorum, tanquam victoria omen capientes supra Caesaris verba: *vallum tendent in illo, 17216, &c.* 9 Ino instructis optimo consilio ordinibus procedebant. Dextro enim cornu, ubi erat decima legio, praefuit Sylla, & ipse Caesar contra Pompejum. (supra v. 217.) restitit: Antonius sinistrum cornu tenebat, ubi legio Nona adjuncta Octava: in media acie erat Ca. Domitius. Ne vero à multitudinem equitum circumveniretur, celeriter ex tertia acie singulas cohortes detraxit, atque ex his quartam instituit, equitumque opposuit. &c. Comment. civilis belli 9. 10 Ea celeritate ruebant in proelium, ac si singuli fuissent Caesares, singuli sibi hac pugna regnum appetissent. 11 Recta ex adverso in se tendere,

Sed Superis placuisse diem: stat corde 1 gelato,

Astonicus: tantoque duci sic arma timere,

2 Omen erat. 3 premit inde metus, corumque per agmen

Sublimi proVectus equo: 4 Quem flagitat, inquit,

Vestra diem virtus, 5 finis civilibus armis,

Quem quassitis, adest. totas effundite vires;

Extremum ferri superest opus, unaque gentes

Hora trahit. 6 quisquis patriam, carisque penates,

Qui sobolem, ac thalamos, desertaque pignora querit,

Ense petat: medio posuit Deus omnia campo.

7 Causa jubet melior Superos sperare secundos:

Ipsi tela regent per viscera Caesaris, ipsi

Romanas sancto volent 8 hoc sanguine 9 leger.

10 Si socero dare regna meo, mundumque pararent,

Praecipitare meam satis potuere senectam.

Non iratorum populis urbi que Deorum est

Pompejum servare ducem. 11 qua 12 vincere possent

Omnia contulimus. 13 subiere pericula clari

Sponte viri, sacraque antiquis imagine miles.

14 Si Curios his fata darent, reduceque Camillos

Temporibus, Deciosque caput fatale vorentes,

Hinc starent. 15 primo gentes oriente coacti,

Innumeraque urbes, quantas in praelia nunquam

Excivere manus. 16 toto simul utimur orbe.

17 Quicquid signiferi comprehensum limite caeli

Sub Noton, & Borean hominum sumus, arma movemus.

18 Nonne superfluis collectum cornibus hostem

In medium dabimus? paucas victoria dextras

Exigit: at plures tantum clamore cateriva

Bella gerent. Caesar nostris non sufficit armis.

Me vero propitii in vivis retinere voluerunt. 11 Tanta praeterea potentia, tam ingentes apparatus, &c. Pompejus apud App. 12 Victoriam conferre. 13 Totique precellentibus stipati viris, quorum pars Senatorii ordinis est, pars equestris, &c. Pomp. apud App. Reges item, tetrarchae, dynastae, multique alii nobilitate & gravitate venerandi. 14 Si jam Curius, Camillus, Decii (de quibus dictum l. 2. v. 544. l. 6. v. 787. & l. 2. v. 308.) in vivis essent, contentissimi illi viri & constantissimi patriae assertores, à nostra parte stareut. 15 Ultima ex Asia ad sunt auxiliares. 16 Totius orbis viribus. 17 Ex omni pop. subjecto Zodiaco, ab extremo Noton ad ultimum Boream degeutes habebimus auxilia. 18 Annon facile erit ex paucis acie & equitatu circumvenire hostes nobis numero longe cedentes? Caesar habuit cohortes 80, quae summa erat 22000, quem numerum Pompejus duplo superabat, praeter externos. Caesari erant 1000 equites, Pompejo 7000.

1 Formidine. sic supra de Caesar. v. 242.

2 Inauspicatum.

3 Supprimi, dissimulati, premit alium corde timorem.

4 In discrimen reum.

5 Ultimus belli labor.

6 Sibi quisque reditum ad suos esse in hoc proelio fruatur.

7 Conscientia (inquit Pompejus apud Appianum) causa nobis optima, probitate enim & patriam pugnamus jure legum freti, opinione reata, torque praecellentibus stipati viris, &c.

8 Libertatem.

9 Si orbis imperium in Caesarem conferre statuisse;

10 Si patriae libertatem defendentem e vita sustulissent;

11 Quae in vivo retinere voluerunt.

12 Victoriam conferre.

13 Totique precellentibus stipati viris, quorum pars Senatorii ordinis est, pars equestris, &c.

14 Si jam Curius, Camillus, Decii (de quibus dictum l. 2. v. 544. l. 6. v. 787. & l. 2. v. 308.) in vivis essent, contentissimi illi viri & constantissimi patriae assertores, à nostra parte stareut.

15 Ultima ex Asia ad sunt auxiliares.

16 Totius orbis viribus.

17 Ex omni pop. subjecto Zodiaco, ab extremo Noton ad ultimum Boream degeutes habebimus auxilia.

18 Annon facile erit ex paucis acie & equitatu circumvenire hostes nobis numero longe cedentes?

Caesar habuit cohortes 80, quae summa erat 22000, quem numerum Pompejus duplo superabat, praeter externos.

Caesari erant 1000 equites, Pompejo 7000.

19 Credite

1 Credite matronas & Senatores per etatem arma sequi impotentes, ipsam urbem timeant ne libertatem amittat, cives jam viventes & postmodo nascituros, ne denique cum conjuge & liberis supplicem, si fas est, implorare operam vestram hodie strene navatam.
 2 Futura, postera.
 3 Praesens.
 4 Res, quae vobis debent esse charissimae, uxores, Senatum, Romanam libertatem & posteritatis.
 5 Exilio, imo ipsa morte fecidorem gravioresque servitorem deprecor, in senectute multo magis gravem & sub ipsa vita me clausula.
 6 Si quidem vere Pompejus timeret, ne interiret Rom. libertas, vel si Rom. virtus vere tim. 7 Metus tyrannidis Pompejanos: spes summi imperii Casarianos. 8 Hoc praedium eam hominum caedem dabit, cui restituenda non sufficere omnes anni insequentes, etiam in pace perpetua aet. 9 Quantumvis. 10 Et auferet ventura aetatis prolem, sublatiis, qui solem propagassent. 11 Vix fidem inveniet apud posteros nomen & gloriam Italiae tantam fuisse. 12 Italia urbem in via Praenestina, à Rom. 13 M. pass. 13 Etruriae oppid. 14 M. pass. 25 Urbe. 15 Longam Albam à Tullo Hostilio everitam dirutamque. 16 Laurentum, oppid. Latii maritimum, regiam Latini. 17 Omnes has urbes desolatatas & vastas factas ostendunt ruinae, & loca inculta, nisi quod novi Collii in monte Albano celebrent Ferias Latinas ex instituto Numa. l. s. v. 401. 18 Ipse Senator coactus, vel nocte, qua coactae urbes Latinae 47 ejus sacri participes conveniant. 19 Neque has urbes edax vetustas abstulit, sed civ. bel. in culpa. l. 1. vers. 24.

1 Credite pendentes è summis manibus urbis Crinibus effusis hortari in praetia matres. 360
 Credite grandævum, vetitumque atas Senatibus Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos: Arma ipsam domini metuentem occurrere Romam. Credite qui nunc est, populum, populumque futurum Permissas asferre preces. 2 haec libera nasci, 3 Haec vult turba mori. si quis post 4 pignora tanta Pompejo locus est, cum prole, & conjuge supplex, Imperii salva si majestate liceret, Volverer ante preces. Magnus, nisi vincitis, exul, Ludibrium soceri, vester pudor, 5 ultima fata Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos, Ne discam servare senex. Tam massa locuti Voce ducis flagrant animi, 6 Romanaque virtus Erigitur, placuitque mori, si vera timeret. Ergo utrumque pari concurrunt agmina motu Irarum: 7 metus hos, regni spes excitat illos. 8 Haec facient dextra, quicquid non expleat atas Villa, nec humanum reparat genus omnibus annis. 9 Vi vacat à ferro, gentes Mars iste futuras Obruet, 10 & populos avi venientis in orbem Erepro natale feret. 11 tunc omne Latinum Fabula nomen erit: 12 Gabios, 13 Vejiosque, 14 Coramque Pulvere vix tecta poterunt monstrare ruinae, 15 Albanosque lares, 16 Laurentinosque penates 17 Rus vacuum, quod non habitat nisi 18 nocte coacta Inventus, questusque Numam jussisse, Senator. 19 Non atas haec carpsit edax, monumentaque rerum Pitrua destituit: crimen civile videmus, Tot vacuas urbes. Generis quo turba redacta est

Humani? toto populi qui nascimur orbe, 320
 Nec muros implere viris, nec possimus agros. Urbs nos una capit: 1 vincito fossore coluntur Hesperis segetes: stat testis puris avitis 2 In nullos ruitura domus: nulloque frequentem Cive suo Romam, sed 3 mundi face repletam, Cladis eo dedimus, ne tanto in tempore bellum Tam possit civile geri: 4 Pharsalia tanti Causa mali. 5 cedant feralia nomina Cannae, Et 6 damnata diu Romanis Allia factis. 7 Tempora signavit leviorum Roma malorum: Hinc voluit nescire diem, pro tristia fata! 8 Aera pestiferum tractu, morbosque fluentes, Insanamque famem, permissisque ignibus urbes, Moxnaque in praecipit laturos plena tremores Hi possent civile geri: 9 quos vidique traxit In miseram Fortuna necem, 10 dum mura longi Explicat eripiens avi, populosque, ducesque. Ostendat campis: per quos tibi Roma ruentem Consistat quam magna cadas. 11 quo latius orbem Possedit, citius per prospera fata cucurrit. 12 Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis: Te 13 geminum Titan procedere vidit 14 in axem. 15 Haud multum terra spatium restabat Eoae, Vi tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret aether, Omniaque errantes stelle 16 Romana viderent. 17 Sed retro tua fata tulit par omnibus annis Emathia funesta dies. 17 hac luce cruenta Effectum ut Latios non horreat India 18 fasces,

centes, à Gallis vidit fuit & Urbem amiserint. 7 Fasti loquuntur leviores illas clades Alliensem & Canensem, tacent hanc Pharsalicam gravem & terribem memoratu. 8 Sufficere hi qui in praedio Pharsalico ceciderunt reparandis damnis humani generis è peste & morbis contagiosis, è fame, incedendis, terrae moribus. 9 Quos ab omni orbis terrarum parte in unam hanc cladem contractas protrivit fortuna. 10 Dum una quasi synopsi explicitas fortuna rursus eripuit tot multorum annorum victorias & triumphos. 11 Breviori gyro Roma è summa rerum cecidit, quam quo tam amplum nata fuerat imperium. 12 Singulis annis singula bella tibi adjecerunt alias post alias gentes. 13 Ad Septentrionem, & meridiem. 14 Relebant Parthi tantum & Indi armis subigendi, ut ab Oriente ad Occidentem universus terrarum orbis Rom. imperio subjiceretur. 15 Romanis subdita. 16 Sed unus hic Thessalici praedii dies tot retro annorum foelicia fata subvertit. 17 Hoc praedio factum est, ut Romani imperii majestas & gloria ferer contemprior apud exteras gentes, Tados, Daas, Sarmatas, Parthos. 18 Coll. summum Imperium.

1 Agros ferricia compedibus vincita colunt, domibus civili bel. exornatis. 2 Vt quae iuocolis destituta sit.

3 Colluvie omnium gentium. Iuven. Sat. 3. v. 61. quata perio fecit. Achaes. &c. 4 Ea in Pharsalico campis clades sustulit omnem exinde civis bellum legem, tam parvo civium numero superstita.

5 Cladi hinc Pharsalicae cedant Cannae (l. v. 46.) 6 XVII Kal. Sextilis, Allienus in faustos (de quibus l. s. v. 5.) relatus inter atros dies, quod eo die Trib. mil. legiones ad Alliam fl. edu-

1 Neque Scythia pop.
 2 Neque Sarmatis urbis loca designet Consul lincindus, quod sebat aratro, subiuactis vacca & tauro, sulcum ducente ubi moenia ponerentur,
 3 Quod Romani non uli sunt Crassos caelos, legiones victas & signa ablata. lib. 1. vers. 10.
 4 Quod perit nobis libertas, fuga extra Rom. Imperii terminos aucta, fugiens civile nefas, nunquam reditura.
 5 *Tamam* legi oportere videtur, propter Scythiam quod sequitur, & cui convenit, uti *Rheno Germanum*. Parthi ultra Tigrim agnoverunt regem; uti *mox v. 442*. Scythae ultra *Taurim* liberi erant.
 6 Mortis discrimine, dum tyrannos e medio tollere aggredimur.
 7 Libertas; bonum quo fruatur Germani & Scythae.
 8 *Quam libertatem utinam Romani non novissent unquam; sed ab Urbe condita ad huc usque Thessalicae cladis tempora sub regibus servissent.*
 9 Vbi augurio captato de nomine novae urbi imponendo, Remo sex vultures apparuerunt, Romulo 12, atque illius tempus huius superaret numerus.
 10 Ad quod asylum in luco, à Romulo ad augendum imperium, apertum confugere servi, iudicii obnoxii, scelerati. *Aut pastor fuit, aut istud quod dicere volo.* Liv. Sat. 8. vers. ult.
 11 De Junio Bruto, qui eiecit Tarquinio ult. regum libertatem intulit, quam diu retentam amittere jam grave est, libet queri.
 12 Quid prodest summa aequitate sub legibus vixisse, & Coll. quorum nomina numerantur signanturque anni. l. 5. v. 5.
 13 Qui semper regibus parvenerat.
 14 Nos omnium postremi in id iugum ex libertate incidimus, quod non nisi gravate & cum pudore perpetimur.
 15 Frustra, ut video, Deos esse credimus, frustra timeamus Iovem, siquidem haec scelera non curet vindicare, si quidem haec tam lentus videat, tam lentus puniat. *Vitan regis fortuna, non providentia.*
 16 *Ferimus summos fulvata montes.* Sed quid montes meruere pati? quin Caesar potius fulminatur?
 17 Et cur Caesaris caput reservatur potius Cassii (unius & percussoribus Crati) ferro, quam tuo fulmine jam ferit?
 18 Iupiter repulit Solem in ortum, execratus scelus Atrai in fratrem (vide Seneca Thyestem & quae nos ad ult. chorum) cur non idem hic facit detestatus praefusa hiuc inde tota paricidia?

Abs-

Abstulit, & subitis damnavit nobis ¹ Argos:
 Tot similes fratrum gladios, patrumque generi
 Thessalia dabit ille diem? mortalia nulli
 Sunt curata Deo. ² clavis tamen huius habemus
 Vindictam, quantam terris dare numina fas est.
 3 Bella pares Superis facient civilia divos:
 4 Fulminibus s manes, radiisque ornabit, & astris,
 6 Inque Deum templis ⁷ jurabit Roma per umbras.
 Vi rapido cursu sati suprema morantem
 Consumsere locum: ⁸ parva tellure diremti, (runt,
 9 Inde manum spectant, vultusque agnoscere quaerunt.
 Quo sua pila cadant, aut qua sibi fata mimentur,
 Facturi qua monstra forent. videre parentes
 Frontibus adversis, fraternaque comminus arma,
 Nec libuit ¹⁰ mutare locum: tamen omnia torpor
 Peffora constrinxit: gelidusque in viscera sanguis
 Percussa pietate coit: totaque cohortes
 Pila parata diu tensis tenuere lacertis.
 11 *Du tibi non mortem, quo cunctis pena paratur,*
 Sed sensum post fata tua dent, ¹² Crastine, morti.
 Cujus torta manu commisit lancea bellum,
 Primaque Thessaliam Romano sanguine tinxit.
 O praecipis rabies, cum Caesar tela teneret,
 13 Inventa est prior ulla manus! ¹⁴ tunc stridulus aër
 Elifus lituus, conceptaque classica cornu:
 Tunc ausa dare signa tuba: tunc athera ¹⁵ tendit.

praefentiora sint numina umbrae Imperatorum quam ipsi Dei.
 que tuum per nomen pontificis aras. Hor. 1. epist. lib. 2.
 8 Vbi jam inter duas acies tantum erat relictum spaciū, quantum satis esset ad concursum utriusque exercitus: subit recordatio assuitatis, & poenitentiae indicia manarunt lacrymae.
 9 Multitudinem exponit Micyllus. Supra vers. 320. dixerat Caesar se agnoscere suos ex ensibus & lanceis singulis, iusserat non parcere suis. Quid igitur si ita intelligamus? circumspiciunt utriusque si quem in adversa acie agnoscat, ex annis telisque aut vultu, ut habeant ipsa quem pila mittant, amicorum, hospitem, cognatorum cades, imo non sua patricidia perpetraturi.
 10 Recedere aut progredi: *stala natio*, inquit Appianus, magno silentio immota restitit.
 11 Imprecatur poeta aeternas poenas sensumque mortis Crastino, qui commisit acies.
 12 Erat hic Crastianus in exercitu Caesaris evocatus, h. e. emeritus miles, qui in gratiam imperatoris iterum sponte militabat. is signo dato, *sequimini me*, inquit, *manipulaves mae qui fuistis, & vestro imperatori quam constitutis operam date, &c.* simul respiciens Caesarem; *Faciam*, inquit, *hodie imperator, ut aut vultu mibi aut motu gratias agas, &c.* Com. 3. Caes. qui mox adacto in os gladio, se inter caderem reperit, libidinem ac rabiem qua pugnaverat, ipsa novitate vulneris praeferebat. Florus lib. 4. cap. 2.
 13 Promptissime in pugnam quam ipse Caesaris?
 14 Statim, inquit Appianus, limorum sono & tubarum clangore acuntur in praelium, nec non praefecti & praefecti hinc inde discurrerentes, exercitum per partes hortabantur.
 15 Implent.

I 5

Extre-

1 Mycenae Argis vicinas, Pelopidarum sedem.
 2 Ironice.
 3 Bellum hoc rerum summam deferret Imperatoribus, qui in deorum numerum referrentur.
 4 Haec propter fulmina.
 2 ode Horat. & stellam criminam, quae per septem dies continuo fulsit, credita Caesaris in caelum recepti animam. Suet. Caes. cap. 88. Virg. 9. Eclo. quiv & simulachro Caesaris stellam in vertice addiderunt.
 5 Animam Caesar.
 6 *Erath* ica Ironia: quae
 7 *Ironia* ad-

1 Concur-
rentium cla-
mor pervenit
ad convexa
coeli; vel (ut
conferat portæ
numerus
montium)
Olympi mon-
tis Thessaliæ,
qui secundam
aëris regio-
nem, in qua
nubes & to-
nitria, cacu-
mine superat.
2 Mons Thra-
ciæ lib. 6.
vers. 576.
3 Refonum
clanorem &
Echo reddi-
derunt caver-
næ Pelii mon-
tis Thessaliæ.
4 Mons Thes-
saliæ.
5 Mons Thra-
ciæ libro 1.
vers. 679.
6 Milites pu-
gnantes ex-
pavere reso-
nos repercu-
susque à
montibus
suos clamo-
res.
7 Alii certa
ferire, alii ir-
rita errare sua tela voluit.
8 Minimum tamen cordis à sagittis & jaculis,
multo maximum à gladiis. 9 Clypeis junctis testudine facta ad excipiendā
tela & primum excursum infringendum constitit acies Pompejana ex præ-
cepto ipsius Cæsaris itaque milites, cum à Pompejanis non concurrere vide-
rent, usi periti, sua sponte cursum represserunt & ad medium fere spatium
constiterunt; ubi parvo intermisso tempore & ad medium fere spatium
resumptis viribus renovatæque cursu, pila miserunt, celeriterque gladios strinxerunt.
Neque vero Pompejani buic rei defuerunt. nam & tela exceperunt, & impetum
legionum tulerunt, & ordines conservarunt, pili que missi ad gladios
redierunt. Com. 3. de civili bello. 10 Vide lib. 6. v. 184. 11 Hamos
& licia loriceæ, quæ conferta est ex annulis seu catenulis. 12 Intima parti-
13 Pompejana. 14 Cæsariana. 15 A Pompejana parte. 16 Nec for-
tuna belli erat diu anceps: statim ad Cæsarem inclinavit. 17 Præcipiti &
declivi instat torrentis. 18 Equites à sinistro Pompejicorum, universi pro-
currerunt; omnisque multitudo sagittarum ferociter, quorum impetum
nostræ equitatus non tulit, verum paulum loco motus est. equites Pompe-
jani hoc acriter inlare & se turmatim explicare, aciemque nostram à latere
aperto circumceperunt, &c. mox ad vers. 521.

Pompej

1 Extremique fragor convexa irrumptit Olympi:
Vnde procul nubes, quo nulla tonitura durant.
Except resonis clamorem vallibus. 2 Amnis, 470
3 Peliasque dedit rursus geminare cavernis:
4 Pindus agit gemitus, 5 Pangaæque saxa resulant,
4 Octæque gemunt rupes, 6 vocesque furoris
Expavere sui tota tellure relatas.
7 Spargitur innumerum diversis missile votis.
7 Vulnere pars optat, pars terra figere tela,
Ac puras servare manus. rapit omnia casus;
Acque incerta facit, quos vult, Fortuna nocentes.
8 Sed quæ pars cladis jaculis, ferroque volantis
Exacta est? odium solus civilibus ensis 480
Sufficit, & dextræ Romana in viscera ducit.
9 Pompej: densis acies stipata catervis,
luxerat in seriem nexu umbombus arma.
Vixque habitura locum dextræ, ac tela movendi
Constiterat, gladiosque suos compressa tenebat.
Præcipiti cursu vesanum Cæsaris agmen
In densos agitur 10 cuneos: perque arma, per hostem
Quærit iter, qua torta graves lorica 11 catenas
Opponit, tutoque latet sub regimine pectus. (mā)
Hac quoque perventum est ad viscera: totq; per ar- 480
12 Extremum est quod quisque ferit. civilia bella
13 Vna acies patitur, gerit 14 altera: frigidus inde
15 Stat gladius; calet omne nocens à Cæsare ferrum.
16 Nec Fortuna diu rerum tot pondera tergens.
17 Absulit ingentis fato 17 torrente ruinas.
18 Vt primum toto diduxit cornua campo

Pompejanus eques, bellique per ultima fudit:
Sparsa per extremos 1 levis armatura 2 maniplos
Insequitur. sævasque manus immitit in hostem.
Illic quæque suo miscet gens prælia telo: 470
Romanus cunctis petitur cruor: 3 inde sagittæ,
Inde faces, & saxa volant. 4 spatioque soluta
Aëris, & calido liquefacta pondere glandes.
Tunc & 5 Ituræ, Medique, Arabesque, soluto
Arcu turba mmax, 6 nusquam rexere sagittas,
Sed petitur solus, qui campis imminet aer:
Inde cadunt mortes: 7 sceleris sed crimine nullo
Extremum maculant chalybem, stetit omne coactum
Circa pila nefus: ferro subitexitur 8 ather,
Noxque super campos telis conferta pependit. 800
9 Tum Cæsar metuens, ne frons sibi prima labaret
Incursum, tenet obliquas post signa cohortes:
Inque latus belli qua se vagus hostis agebat,
Immittit 10 subitum non motis cornibus 10 agmen.
11 Immemores pugna, nulloque pudore timendi
Præcipites fecere palam, civilia bella
Non bene barbaricis unquam commissa catervis.
12 Vt primum sonipes transfixus pectora ferro,
In caput effusi calcavit membra regentis:
Omnis eques cessit campis, glomerataque pubes 470
In sua conversis præcepit ruit agmina frenis.
13 Perdidit inde modum cades, ac nulla secuta est
Pugna: 14 sed hinc jugulis, hinc ferro bella geruntur.

nes fateatur Aristot. lib. de coelo & Meteor. Non secus exarfit quam cum Ba-
learica plumbum Fumida jacit, volu illud, & incandescit cuncto: Et, quos
non habuit, sub nubibus invenit ignes. Ovid. Metam. 2. 5 Supra vers. 230
6 In nullum direxere adversas: sed in aërem misere, unde cadentes leti-
fere. 7 Sed scelere vacabant hæc sagittæ ab externis gentibus in Roma-
nos misse: nefas cumularum admiserunt civium utriusque pila. 8 Telo-
rum nube obductus. In umbra itaque (inquit Laco) pugnabitur. 9 Vbi
Cæsar advenit equitatum suum impetum Pompejanorum equitum & sag-
gittariorum non ferre, quartæ aciei quam ex cohortium numero iustituerat
ut subsidio esset equitatu & dextro cornu, signum dedit. illi celeriter
procurrerent tanta vi in Pompej equites, fecerunt, ut eorum nemo con-
sisteret, omnesque conversi incitata fuga montes petere. quibus summo-
sunt omnes sagittarii & funditores destituit inermes sine præsidio interfecti
sunt. 10 Cohortes illas subsidiarias quartæ aciei, & 3000 peditibus
11 Pompejani equites auxiliares terga vertentes ostenderunt civilis belli mo-
mentum non bene creditum fuisse his externis & barbaris. 12 Vbi equi
Pompejanorum, quartæ illius aciei telis faucibus, excusserunt proos seiores;
fugam capessunt equites. 13 Non temperatum est cædibus, 14 Jugul-
latur Pompejani, cadunt Cæsariani, vide quæ ad vers. 617, infra.

I 6

1 Nec

1 Nec suffi-
ciant Cæsa-
riani consi-
ciendis Pom-
pejanis, utpo-
te quorum
multo major
numerus.
2 Nec Ro-
mano sangui-
ne ruberent
fluvii.
3 Barbaro-
rum, exterao-
rum.
4 Tegat,
spargat.
5 Illis exter-
nis gentibus
parce, ut sint,
qui bello fini-
to, civitate
donati Rom-
am tueantur.
6 Popul. Afræ
juxta Paphla-
goniam, Gal-
logræci.
7 Occidui
orbis incolæ
Hispani.
8 Vbi à pau-
cis trepidari
cepit, omnes
in fugam ru-
unt, quod
Cæsari victo-
riæ momen-
tum dedit. *Tunc*, inquit Florus, *terrore latius dato, turbantibus invicem co-
piis, reliqua strages quasi una manu facta est. Nec ullares magis exitio sunt,
quam ipsa exercitus magnitudo.* 9 Firmilimas copias quæ erant circa Pom-
pejum. Cohortes illæ quartæ aciei eodem quo fuderat equitatum impetu,
sinistrum corum, * Pugnantibus etiam tum ac resistentibus in acie Pom-
pejanis, circumierunt, eosque à tergo suat adorti. Et tertiam aciem, quæ
quieta hucusque fuerat, Cæsar procurrare iussit, quos recentes cum Pom-
pejani sustinere non possent, universi terga verterunt. Comment. 3 civilis
belli. 10 Certamine multiplici. 11 Retardata est. 12 Non hic stete-
runt reges socii, auxiliares copiarum & senatus; sed Romani utrinque milites
idemque cognati, fratres, patres, filii. 13 Præfert hanc lect. è Manuscripto
H. Grotius. videtur tamen loqui de copiis sociorum. feratur itaque & altera
lectio rogatur, id est exoratur & accitatur ad suppetias ferendas. 14 Inter
cives, cognatos, &c. 15 Per Apollonem ad se ipsum, fugit se præ-
termisurum horrendam civilis hoc in loco pugnæ faciem, quam tamen ma-
xime & nimium exaggerat. 16 Ne questu recrudescat dolor. 17 Obstrum
Bellonæ, incitator suorum circumquaque percurrit. 18 Incitamenta
crudelitate.

1 Nec valet hac acies tantum prosternere, quantum
Inde perire potest. *Utinam Pharsalia campis*
2 Sufficiat cruor iste tuus, quem barbara fundunt
Pectora, 2 non alto mutentur sanguine fontes.
3 Hic numerus totos tibi 4 vestiat ossibus agros:
Aut si Romano compleri sanguine mavis,
5 Istis parce precor: vivant 6 Galatæque, Syrtique
Cappadoces, Gallique, 7 extremique orbis Iberi,
Armeni, Cilices: nam post civilia bella
Hic populus Romanus erit. 8 Semel ortus in omnibus
It timor, & fati datus est pro Cæsare cursus.
Ventum erat ad 9 robur Magni, mediasque ca-
tervas,

Quod totos 10 errore vago perfuderat agros:
* Constitit hic bellum, fortunaque Cæsaris 11 hæst.
12 Non illic regum auxilium collecta juvenis
Bella gerit, ferrumque manus movere 13 rogata:
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
14 Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Cæsar.
15 Hanc fuge mens partem belli tenebrisque re-
linque,

Nullaque tantorum discat, me vate, malorum
Quam multum bellis liceat civilibus, atas.
Ab potius pereant lacrymæ, pereantque querelæ.
Quicquid in hac acie gessisti Roma, 16 tacebo.
Hic Cæsar, 17 rabies populi, stimulusque furoris
Ne qua parte sui pereat scelus, agmina circum
It vagus, atque 18 ignes animis flagrantibus addit.

1 Inspicit & gladios, qui toti sanguine manent,
Qui niteant primo tantum mucrone cruenti,
2 Quæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
3 Quis contenta ferat, 3 qui præfert bella jubenti,
Quem pugnare juvet, quis vultum cruce perempto
Mutet: obit latu projecta cadavera campis.
4 Vulnera multorum totum susura cruorem
Opposita premit ipse manu, quacunque vagatur
Sanguineum veluti quatiens 5 Bellona 6 flagellum,
7 Bissonas aut Mavors agitans, si verberare saevo
Palladia stimulet turbatos 8 agide currus,
9 Nox ingens scelerum, & cades oriuntur, &
instar

Immensa vocis gemitus, & pondere lapsi
Pectoris arma sonant, confractique ensibus enses.
Ipse manu 10 subicit gladios, ac tela ministrat,
11 Adversosque jubet ferro confundere vultus.
Promovet ipse acies: impellit terga suorum:
Verberare conversa cessantes excitat hasta.
In plebem vetat ire manus, monstratque Senatum.
Scit cruor 12 imperii qui sit, quæ viscera 13 legum:
Vnde petat Romam, 14 libertas ultima mundi
Quo steterit ferienda loco. 15 permittit secundo
Ordine nobilitas, 16 venerandaque corpora ferro
Vigentur: cadunt Lepidos, caduntque Metellos,

agnis. Virg. 3. Æneid. 8 Scutum seu lorica Palladis, in quo caput Me-
duse homines in lapides convertens, & respicere videret ad Palladis appa-
ratus & suppetias contra Martem, Venerem & Troas. Hom. Iliad. 1. 9 Con-
fuso cœca, nullo habito discrimine. 10 Subjicit, ministrat. 11 Mul-
tus in eo proelio Cæsar fuit, mediisque inter imperatorem & militem.
Voces quoque obsequantis exceptæ; altera cruenta sed docta & ad victoriam
efficax; Miles faciem feri: altera ad jactationem composita; Parce civibus.
Florus, præceperat Cæsar suis, ut tela in ora & facies adversariorum in-
tentarent, fore enim ut juvenes formosi facie sue timentes vultus te-
gerent, sed strategema hoc consilio tam levi vix tanto Imperatore
dignum videret Iano Rutgersio lib. 1. var. lect. cap. 4. longe itaque aliud
fuisse consilium putat. Cæsarem scilicet veritatem ne suorum militum ardor,
conspicis popularibus & propinquis deserviret, imperasse ut vultus
eorum ferro turbarentur, ne agnoscerent, & huc faciem quæ supra vers.
320, & 465, & infra vers. 627. 12 Senatus scilicet quo fuso expeditior
sibi ad summum Imperium sternatur iter. 13 Alii regum habent, qui seorsim
apud sua quisque auxilia. H. Grotius emendare ausus est *vicerat legum*,
Metaphorice de Senatu. Alii legunt *verum*. 14 Libertatis propagato-
res summi & ultimi. 15 Equitibus permittit Senatus. tres enim Rom. or-
dines, Patricius, Equester, Plebejus. 16 Nobilis illustrium familiarum
viri, cujusmodi paucos enumerat, Lepidos, Metellos, Valer. Corvinos,
Manlios Torquatos.

1 Adverit
quo animo,
quibus viri-
bus, quo vul-
tu quinque
pugnet.
2 Quis timi-
de & quasi
invitus feriat,
quis alacri-
ter.
3 Quis iusti
Potius quam
voluntate pu-
gnet.
4 Suorumne
pie, an adver-
sario rum cru-
deliter?
5 Belli dea,
Martis soror,
furiæ Enyo.
6 Quo bel-
lantes instiga-
re fingitur.
7 Thracas, à
Bistone urbe
& stagno, cui
bellicose
genti Mars
præfideret
creditur. *Gradi-
umque pa-
trium Geis
qui præfide-
ret*

1 Qui legunt regum, multum torquentur ut Torquata nomina concilient regibus. Alii intelligunt reges torquatos. **2** *Quae ducis torquibus ornatos.* Alii familiarium Maiores cui cognomen Torquati à torque detracta Gallo caeso qui eum in singulare certamen provocaverat. Liv. lib. 7. A. Gell. lib. 9. cap. 13. & regium illud insigne Torquatis convenire volunt. Grotius emendat legum, ut modo vers. 579, hoc est, libera reipublica. Hanc si admittamus correctionem; concipio, Torquatos severissimos assertores legum dici, sicut *Atianiani imperia*, severa illa & rigida, propter filium securi feriri iustum, &c. Liv. lib. 8. vel respici ad libertatem & Consulare imperium, quod noster legum nomine saepe exprimit. supra v. 440. & lib. 9. v. 267, 385, 560. Nomina autem Torquata, id est, ipsos Torquatos, ut mox v. 539. Nodum vero solvisse litereque iustissime videtur, qui legit, *Torquataque nomina regum Saepè ducet*, Lepidos scilicet Metellos, Corvinos, Torquatos, illustres viros, quorum auspiciis, Reges ipsi saepe militaverunt, sic l. 8. v. 207. & l. 10. v. 136. & l. 3. v. 188. 2 Cadunt tribunos, consulares, senatores, summos omnes, excepto Pompejo. 3 Illic Marcus Brutus plebejis armis tectus latuit Caesarianos iustos, petere viros principes, modo v. 578. 4 Quo postmodo Caesarem eras occisurus, ut libertatem restitueres. 5 Vitime gentis Brutorum à Iunio Bruto, qui reges exegit, ortorum, quem tamen absque virili stirpe perisse refert Dion. Halicarn. 6 Parce tibi, neque per temeritatem accerse tibi mortem praematuram. reserva te ad facinus oportuniore tempore perpetrandum. 7 Non in hoc civili bello in Pharsalia, sed altero & tuo, in Philippis ab Antonio & Octavio victus, vide quae ad v. 630. l. 1. 8 Nondum est allecscutus *æque* & summum Imperii, ut mereatur cadere manu Bruti, cuius familiae opus est reges tollere. vivat regnetque prius, ut, &c. 9 Nondum superavit summum honorem Rom. quo cuncta reguntur. 10 Nobiles patricii, ut seque. 11 Lib. 2. v. 479. 12 Supra vers. 210. 13 Patria nondum in servitute redacta. 14 Ipsene multis vulneribus confusus? an inter saucios omni ex parte, & cadentes? L. vero Domitius ex castris in montem refugiens, cum vires eum lassitudine defecissent, ab equitibus est interceptus. Cæli. com. 3. 15 Primam enim consecutus fuerat ad Cornisium, ut lib. 2. v. 512. & quæ ad v. 522.

Caesar,

Caesar, & increpitans; iam Magni deseris arma.
 1 Successor Domiti: sine te jam bella geruntur.
 Dixerat: ast illi suffecit pectora pulsans
 Spiritus in vocem, morientiaque ora resolvit:
 Non te furestra scelerum mercede positum,
 Sed dubium sati Caesar, generoque minorem
 Aspicies, 2 Stygias Magno duce liber ad umbras
 Et securus eo: te saxo Marte subactum,
 Pompejoque graves penas, nobisque daturum,
 Cum moriar, sperare licet. non plura locutum
 Vita fugit, 3 densaque oculos pressere tenebra.
 4 Impendisse pudet lacrymas in fivere mundi
 Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem
 Quarere, letiferum per cuius viscera vulnus
 Exierit, quis fusa solo vitalia calcet;
 5 Ore quis ad verso, demisso saucibus ense,
 Expulerit moriens animam; quis corruat *ictu*,
 Quis steterit, 6 dum membra cadunt: qui postora
 telis
 Transmittant, aut quos campis affixerit hasta:
 Quis cruor emissus 7 perruperit aera venis,
 Inque hostis cadat arma sui: quis pectora frastus
 Cadat, & ut notum possit spoliare cadaver.
 8 Abscisum longe mittat caput: ora parentis
 Quis laceret, 9 nmiague probet spectantibus ira
 Quem jugulat, non esse patrem. mors nulla querela
 Digna 10 sua est, nulloq; hominum lugere vacamus:
 11 Non istas habuit pugna Pharsalia partes,
 Quas 12 alia clades: 13 illic per fata virorum,
 Per populos hic Roma perit: quod militis illic,
 Mors hic gentis erat: 14 sanguis ibi fluxit Achaus,
 Ponticus, Assyrius: cunctos barere cruores
 Romanus, campisque vetat consistere torrens.
 Majus ab hac acie, quam quod sua secula ferrent.
 Vulnus habent populi: 15 plus est quam vita, salusque

7 Proflerit, & autoris arma consperferit. 8 V. possit eum, tanquam ignorum, spoliare, neque agnoscat esse fratrem. 9 Et jam lacerum, apud eos, qui cum indignatione spectaret, patrem esse diceret. 10 Singulari & propria, ut modo v. 617. 11 Dilatat amplificationem huius cladis cum aliis comparate, modo, & eventu, mox v. 638. 12 Ad Trafinentum, Trebiam, Ticium, Alliam, Cannas, &c. 13 Ibi numerabantur milites caesi: hic gentes & populi. 14 Ibi nationis alicujus unius sanguis fusus est, hic multarum promiscue: Romanam autem permixta copia fecit ut instar torrens fluere. 15 Perit scilicet libertas populi Rom. eaque posteris in perpetuum interitura.

Quod

1 Libro 2. vers. 478.
 2 Morior tamen liber, te nondum victoriam plene consecuto, nondum summum Imperium, nec dum patriam à te oppresam conspicies.
 3 *ὄφρα δὲ ἴσθαι τὸν ἐκείνου.* Homer.
 4 In tanta clade, quanta mundi lummo Imperio grave infixit vulnus, non libet, non vacat singulas mortes & vulnera lacrymis luctuque prosequi.
 5 Pompejana exercitu circiter millia XV occiderunt: in dedicationem venarum amplius Millia XXIV. Caesar non amplius C. C. desideravit. Sed in his centuriones XXX. Com. 3.
 6 Ita interdicti Crastinus supra ad vers. 471.
 7 Truncatus membra.

Quod perit: in totum mundi prosternimur avum.

Vincitur his gladiis omnis, qua serviet, atas.

Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes

1 In regnum nasci? 2 pavide num gessimus arma?

3 Textimus aut jugulos? alieni pœna timoris

In nostra cervice sedet. 3 post prœlia natis

Si dominum, Fortuna dabis, & bella dedisses.

Iam Magnus 4 transisse Deos, Romanaque fata

Senserat infelix: 5 tota vix clade coactus

Fortunam damnare suam stetit aggere campi

Amissa, unde omnes sparsus per Thessala rura

Aspiceret clades, 6 qua bello obstante latebant.

Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,

A se tam multo pereuntem sanguine vidit.

7 Nec, sicut mos est miseris, trahere omnia secum

Mersa juvat, gentesque sua miscere ruina:

8 Vt Latia post se vivat pars maxima turba,

Sustinuit dignos etiam nunc credere votis

Cœlicolas, voluitque sui solatia casus:

9 Parcite, ait, Superi, cunctas prosternere gentes:

Stante potest mundo, Romaque superstiti, Magnus

Esse miser, si plura juvant mea vulnera, conjux

Est mihi, sunt nati; dedimus tot pignora fati.

Civiline parum est bello, si meque, meosque

Obruat: 10 exigua clades sumus, orbe remoto?

Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?

Iam nihil est Fortuna meum, sic fatur: & arma,

Signaque, & afflictas omni jam parte catervas.

Circuit, & 11 revocat matura in fata ruentes,

Seque negat tanti. 12 nec deerat robur in enses

prius cernere non licuit. 7 Neque tamen voluit, quod in rebus deploratis

& desperatis solent miseri, omnia secum obnuere. 8 Neque tanta accepta

clade indignabatur Deos supplicibus votis precari, ut sibi reliquum exercitium

præstarent incolumem. 9 Sufficiat ita velle hæc mea calamitas; vel si ulterius

in me animadvertere visum sit, uxorem liberosque meos devoveo pro

salute gentium & Rom. Imperii. 10 Annon satis est clades nostra, nisi &

torus orbis nobiscum ritat? 11 Receptui canit. Sed audi Cæsarem 3 com-

Pompejum, ut equitatum suum pulsum vidit, argue eam partem, cui maxime

confidebat, perterritam animam vertit; aliis diffusis, acie excessit, protinusque

se in castra equo contulit, & iis centurionibus quos in statione ad

prætoriam portam posuerat, clare, ut milites exaudirent, tuamini, inquit,

castra, & defendite diligenter, si quid durius acciderit, ego reliquas portas

circumeo, & castrorum præsidia confirmo. hæc cum dixisset, se in prætorium

contulit, summa rei diffidens, & tamen eventum expectans. 12 Audacia

eundi in prælia non deerat Pompejo, neque vitæ contemptus, sed noluit suos

in ruinam & necem secum trahere.

1 In servitum sub Imp.

2 Nunquid nos timide libertatem

propugnavimus? Annon jugulum nostrum & cervicem gladiis

opposuimus, quo posteros servituti eximeremus?

3 Si vellet Fortuna poteris libertatem adimere, par erat ut & bellum iis daret, quo ipsi pro se decerarent.

4 A se ad Cæsarem. Ferrus omnia Inpiter Argos Transiit.

Virg. 2. Æn. 5 Nondum coactus tora clade accepta incursare suam fortunaam.

6 Quas per tumultum & concursum pugnantium prius cernere non licuit.

7 Neque tamen voluit, quod in rebus deploratis & desperatis solent miseri, omnia secum obnuere.

8 Neque tanta accepta clade indignabatur Deos supplicibus votis precari, ut sibi reliquum exercitium præstarent incolumem.

9 Sufficiat ita velle hæc mea calamitas; vel si ulterius in me animadvertere visum sit, uxorem liberosque meos devoveo pro salute gentium & Rom. Imperii.

10 Annon satis est clades nostra, nisi & torus orbis nobiscum ritat?

11 Receptui canit. Sed audi Cæsarem 3 com-Pompejum, ut equitatum suum pulsum vidit, argue eam partem, cui maxime confidebat, perterritam animam vertit; aliis diffusis, acie excessit, protinusque se in castra equo contulit, & iis centurionibus quos in statione ad prætoriam portam posuerat, clare, ut milites exaudirent, tuamini, inquit, castra, & defendite diligenter, si quid durius acciderit, ego reliquas portas circumeo, & castrorum præsidia confirmo. hæc cum dixisset, se in prætorium contulit, summa rei diffidens, & tamen eventum expectans.

12 Audacia eundi in prælia non deerat Pompejo, neque vitæ contemptus, sed noluit suos in ruinam & necem secum trahere.

Ire duci, juguloque pati, vel pectore lotum:

Sed timuit straso miles ne corpore Magni

Non sugeret, superaquo ducera procumberet orbis:

1 Casuris aut oculis voluit subducere mortem.

Ne quicquam, infelix, socero spectare volenti

Præstandum est ubicunque caput. sed tu quoque con-

jux

Causa fuga, vultusque tui: satisque probatum

Te præsentem mori. Tunc Magnum concitus aufert

A bello sompes, non tergo tela paventem,

Ingentesque animos extrema in fata serentem.

Non gemitus, non fletus erat, salvaque verendus

Majestate dolor, qualem te, Magne, decobat

Romanis præstare malis. 2 non impare vultu

Aspicias Emathiam: 3 nec, te videre superbum

Prospera bellorum, nec fractum adversa videbunt.

Quamque fuit lato per 4 treis infida triumphos,

Tam misero Fortuna minor, jam 5 pondere fati

Deposito securus abis: 6 nunc tempora lata

Respexisse vacat: spes nunquam implenda recessit:

7 Quid fueris nunc scire licet, fuge prælia dira,

8 Ac testare Deos, nullum qui perstet in armis,

Iam tibi Magne mori: ceu stabilis Africa damnis,

Et ceu Munda nocens, Pharioque a gurgite clades,

Sto & Thessalica post te pars maxima pugna.

Non jam Pompeii nomen populare per orbem,

Nec studium belli: sed 9 par, quod semper habemus,

10 Libertas, & Casar erunt: teque inde fugato

Ostendet moriens, 11 sibi se pugnavisse, Senatus.

Nonne jurat pulsum bellis, cessisse, nec istud

Prospectare nefus, spumanteis cade catervas?

12 Respice turbatos incursum sanguinis amnes,

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Voluit præ-

tere necem

suam subtra-

here Cæsaris

oculis; simul

se vivum red-

dere uxori-

sed frustra. in

fatis namque

erat ut præ-

sentente con-

truncaretur,

caputque

eius Cæsari

offerretur,

l. 8. v. 618. &

l. 9. v. 1035.

2 Non immu-

tato propter

adversa: eod-

em, quo

prius tulisset

prospera.

3 Atque uti

fortuna infida

fuit Pompejo

in rebus se-

cundis, ita in

adversis mi-

nor.

4 1 Africa-

num, devictis

Carbone, Do-

mitio, & Hiar-

ba rege, qui

Domitio au-

xilium tulerat.

2 Hispan-

torum, de Ser-

torio & Per-

penna. l. 2. v.

549. & 3 Pon-

ticum de Mithridate, Tigra-

&c. 5 Levatus onere imperii,

quod tibi fa-

ctum commiserat.

6 Nuuc tibi otium est tui memoria antea-

felicitatis: postquam infatigata spes plura acquirendi interierit.

7 E collatione præsen-

tium adversarum intelliges quanta fuerint tua prospera. Tum denique,

inquit ille apud Comicum, omnes nostra intelligimus bona, quumque in potestate habuimus, amissimus.

8 Et quum post discessum tuum e prælio Pharsalico major pars cladis contigerit, Deos testes citare licet, eos non tua gratia, sed publica libertatis causa in armis perstitisse & cecidisse, qui interierint, ut & eos, qui post mortem tuam in Africa, in Hispania & Aegypto ceciderunt.

9 Lib. 6. v. 3. 10 Commisisti pugnabant libertas & Cæsar, illa ut se tueatur, Cæsar ut excutiat libertatem & monarchiam inducat.

11 Suae libertatis tuendae gratia. 12 Imo fructu optimo solatio fugæ tuæ, quod non vides tantam civium stragem,

1 Caesaris, qui parta per tot civium eadem victoria, multo miserior futurus est quam tu vidus.
 2 Quo animo qua conscientia?
 3 Ptolomæo, l. 8. v. 618.
 4 Iudicium deorum & longa faventium factorum series tibi fidem faciant id quod melius est tibi evenisse, *ἀδύνατον ἢ ἀδύνατον*, vincere in bello civili.
 * Pompejopolim l. 2. v. 578.
 5 Ægyptum Ptolomæo, cui ipse tutor, à Senatu datus fuerat: Libyam Iuba: Tigrani Armeniam, Pharnaci Pontum, Ariobarzani Cappadociam. 6 Pompejus, ubi iam castra oppugnari & hostem intra vallum versari vidit, equum nactus, detractis insignibus imperatoris, decumana porta se à castris eiecit; proximusque equo citato Larissam contendit, neque ibi constitit, &c. Com. 3 Caf. 7 Constantiam atque animi magnitudinem retinens in rebus utrunque adversis. 8 Larissæ humaniter & honorifice excepto opem offerunt. 9 Tanquam victori procedens obviam. 10 Aliorum opinione atque venerandus ac prius: sua non ita, rejicit itaque rationes & spem omnem comparandi copias & renovandi belli. 11 Iterum fortunam tentare. 12 Mithi, Pompejo. 13 Cæsari. 14 Apollonias portæ ad Cæsarem. 15 Fuga te victorem testatur Pompejus permittit tibi populos. 16 Neque Larissæ constitit; sed paucos suorum ex fuga nactus nocturno itinere non intermissis, comitatu equitum XXX ad mare pervenit, navemque frumentariam conscendit. 17 Ignis hic periculi & adversitatis probavit tibi verum amorem eorum quorum fidem in prosperis exploratam habere non datur, cum plures fortunam quam amicitiam colant. 18 Talorum.

Et socii miserere tui. 2 quo pectore Romam intrabit factus campis felicior istis?
 Quicquid in ignotis solis regionibus exul,
 Quicquid sub Phario postus parere tyranno;
 4 Crede Deis, longo fatorum crede favori.
 Vincere pejus erat. prohibe lamenta sonare.
 Fletu veta populos: lacrymas, luctusque remitte.
 Tam mala Pompeji, quam prospera mundus adoret.
 Aspice securus vultu non supplice reges:
 Aspice * possessas urbes, & donataque regna, 690
 Ægyptum, Libyamque, & terras elige morti.
 6 vidit prima tua testis Larissa rumæ
 7 Nobile, nec vultum satis caput: omnibus illa
 8 Civibus effudit totas per mania vires,
 9 Obvia ceu lato: præmittunt munera stentes:
 Pandunt templa, domos: socios se claudibus optant.
 Scilicet immenso superest ex nomine multura;
 10 Teque minor solo, cunctas impellere gentes
 Rursus in arma potes, 11 rursusque in sara redire.
 Sed quid opus 12 victo populis, aut urbibus, inquit?
 13 Victori præstare fidem. 14 Tu Caesar in alto
 Cadis adhuc cumulo patriæ per viscera vadis:
 15 At tibi jam populos donat gener. 16 avehit inde
 Pompejum sonipes: gemitus, lacrymaque sequuntur:
 Plurimaque in favos populi convicia divos.
 17 Nunc tibi vera fides quæsitæ Magne favoris
 Contigit, ac finitibus, felix se nescit amari.
 Cæsar ut 18 Hesperio vidit satis arva natæ
 Sanguine, parcendum ferro, manibusque suorum

Iam ratus, ut viles animas, perituraque frustra
 Agmina permisset vira. 2 sed castra fugatos
 Ne revocent, pellatque quies nocturna pavorem;
 Protinus hostili statuit succedere vallo.
 Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror,
 Non veritus grave ne sessis, ac 3 Marte subactis
 Hoc foret imperium, non magno hortamine miles
 In prædam ducendus erat: Victoria nobis
 Plena viri, dixit, superest pro sanguine merces,
 Quæ monstrare meum est: 4 nec enim donare vocabo
 Quod sibi quisque dabit. cunctis eni plena metallis
 Castra patent: raptum 6 Hesperis è gentibus aurum
 Hic jacet: 7 Easque premunt tentoria gazas.
 Tot regionum fortuna simul, Magnique 8 coacta
 Expectat dominos: propeta 10 procedere miles
 Quos sequeris: quascunque 11 tuas Pharsalia fecit.
 A victis rapiantur oper. Nec plura locutus
 Impulit amantes, aurique cupidine cæcos
 Ire super gladios, supraque cadavera patrum,
 Et cæcos calcare duces, qua sessa, quis agger
 Sustineat pretium belli, scelerumque petentes? 730
 Scire volunt, quanta fuerint mercede nocentes.
 12 Invenere quidem spoliato plurima mundo,
 Bellorum in siantus congesta pondera 13 massa:
 14 Sed non implerunt cupientes omnia mentes. (ri,
 Quicquid fodit 15 Iber, quicquid 16 Tagus expulit au-
 Quodque legit dives summis 17 Arimaæ flus arenis,
 18 Ut rapiant, parvo scelus hoc venisse putabant,
 Cum sibi 19 Tarpejus victor desponderit 20 arces:

imputabo. 5 Mox v. 752. 6 Hispaniis, quæ cum Italia in divisione Pompejo obtigerant, lib. 1. v. 4. 7 Orientales, Asiaticas divitias. 8 Conpogestæ, 9 Vos. 10 Præoccupare castra & antevertere hostes fugientes in castra. 11 Tui juris. 12 Capitis castris, luxuriam, victoriæ fiduciam, & vanitatem Pompejanorum videre licuit, offenderunt enim triclinia strata, magnam argenti pondus expositum, taberoacua myrro & hedera coronata, &c. Plur. Pomp. & Caf. com. 3. 13 Auri & argenti. 14 Hanc lectionem probat H. Grotius, cujus exemplar secutus sum. Mithi vero per placet quam habent lib. vulgati. Sed non implevit cupientes omnia mentes. Quicquid fodit Iber, &c. hac mente, invenerunt quidem in castris Pompeji aurum Hispanum & Orientis gazas, ut Cæsar proposuerat supra v. 740. Sed aurum hoc Hispanum in castris raptum non sufficit militibus Cæsarianis omnia cupientibus, & ipsam Romam sibi diripiendam ex ducis promisso sperantibus. 15 Hispanus. Hispania olim celebris erat fodinis auri, argenti, ferri. 16 Lusitanie fl. auriferi ripa beata Tagi. Ovid. 15. el. 1. Amor. 17 Lib. 3. v. 231. 18 Quamvis hæc omnia rapiant, putabant tamen hæc non respoudere meritis belli civilis à se gelii. 19 Roman. l. 2. v. 196.

1 He u bid
 2 Cespite patricio somnos : vacuumque cubile
 3 Regibus insandus miles premit : inque 3 parentum,
 4 Inque toris 3 fratrum posuerunt membra 4 nocentem:
 5 Quos agitat vesana quies, somnique furentes :
 6 Thessalicam miser versant in pectore pugnam.
 7 Inuigilat cunctis saxum scelus, armaque tota
 8 Mente agitant, capuloque manus absente 6 mo-
 ventur.
 9 Engemuisse putes campos, terramque nocentem
 10 Inspirasse animas, insectumque aera totum
 11 Manibus, & superam Stygia formidine noctem. 7C
 12 Exigit a meritis tristes victoria pœnas,
 13 Hibilaque & flammam infert sopor : umbra perempti
 14 Civis adest : sua quæque premit terroris imago.
 15 Ille senum vultus, juvenum videt ille figuras :
 16 Hinc agitant totis fraternæ cadavera somnis :
 17 Pectore in hoc pater est; 18 omnes in Casare manes.
 19 Haud alios nondum Scythica purgatus in ara
 20 Eumenidum vidit vultus 12 Pelopeus Orestes :
 21 Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
 22 Cum fureret, Pentheus, 23 aut cum desisset, Agave. 7D
 24 Hunc omnes gladii, quos aut Pharsalia vidit,
 25 Aut 15 ultrix visura, 15 dies, stringente Senatu,
 26 Illa nocte premunt : hinc 16 infera monstra flagel-
 lant.
 27 Et quantum pœna misero menti conscia donat,
 28 Quod Stygia, quod manes, in festaque Tartara somnis
 29 nulli terrore teuebrosum volitasse. 8 Et per somnum representantur iis fu-
 30 riarum tentantem vipercos libilantesque crines & faces. 9 Hujus menti ob-
 31 veritatur umbra patris casti. 10 Omnes omulium manes territant Casarem.
 11 Qualiter Agamemnonius scenis agitatus Orestes Annatana facibus ma-
 12 trem & serpentes arvis cum fugit, priusquam oraculo mouitus Tauricam
 13 Dianam in Scythia peteret, ubi a chore Iphigenia Dea sacerdote agnitus
 14 expiatusque est : placatusque furæ Eumenides appellata. 12 Pelopis ne-
 15 pos. 13 Eumenidum vocat demones vias Agni na Pentheus, &c. Aeneid.
 14 Virgil. 14 Ita legit Hugo Grotius, hoc sensu : Non magis externat
 15 erant, aut Peatheus cum Agave fureret, aut ipsa Agave cum fure de-
 16 fisset & scelus suum agnosceret. Sic Pers. Satyr. 5. Postquam adestis esse
 17 Meonider. Alilegunt, desisset, id est, à mente discessisset. I. a. Rurperius pul-
 18 tar leg. aut desisset Agave, cum M. S. habeant, aut desisset, et Agave,
 19 eadem mente qua Grotius desisset legit. sic lib. 5. vers. 303. 15 Quia
 20 Senatu à conjuratis confossus, 23 vulneribus casurus erat. 16 Virlices
 21 furæ & carnifex conscientia.

Cum spe Romana promiserit omnia præda :

1 Decipitur, quod castra rapit. Caput impia plebes 7A
 2 Cespite patricio somnos : vacuumque cubile
 3 Regibus insandus miles premit : inque 3 parentum,
 4 Inque toris 3 fratrum posuerunt membra 4 nocentem:
 5 Quos agitat vesana quies, somnique furentes :
 6 Thessalicam miser versant in pectore pugnam.
 7 Inuigilat cunctis saxum scelus, armaque tota
 8 Mente agitant, capuloque manus absente 6 mo-
 ventur.

9 Engemuisse putes campos, terramque nocentem
 10 Inspirasse animas, insectumque aera totum
 11 Manibus, & superam Stygia formidine noctem. 7C
 12 Exigit a meritis tristes victoria pœnas,
 13 Hibilaque & flammam infert sopor : umbra perempti
 14 Civis adest : sua quæque premit terroris imago.
 15 Ille senum vultus, juvenum videt ille figuras :
 16 Hinc agitant totis fraternæ cadavera somnis :
 17 Pectore in hoc pater est; 18 omnes in Casare manes.
 19 Haud alios nondum Scythica purgatus in ara
 20 Eumenidum vidit vultus 12 Pelopeus Orestes :
 21 Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
 22 Cum fureret, Pentheus, 23 aut cum desisset, Agave. 7D
 24 Hunc omnes gladii, quos aut Pharsalia vidit,
 25 Aut 15 ultrix visura, 15 dies, stringente Senatu,
 26 Illa nocte premunt : hinc 16 infera monstra flagel-
 lant.

Et quantum pœna misero menti conscia donat,
 Quod Stygia, quod manes, in festaque Tartara somnis

1 Pompejo vivente videt ! 2 Tamen omnia passo,
 3 Postquam clara dies Pharsalica damnâ rexit,
 4 Nulla loci facies revocat feralibus arvis
 5 Harentes oculos. cernit propulsa cruore
 6 Flamina, 4 & excelsos cumulis aquantia colles 7E
 7 Corpora, 5 sidentes in tabernæ spectat acervos,
 8 Et Magni numerat populos : epulisque paratur
 9 Ille locus, vultus ex quo, faciesque jacentum
 10 Agnoscat. juvat Emathiam 6 non cernere terram,
 11 Et lustrare oculis campos sub clade latenteis.
 12 Fortunam, 7 Superosque suos in sanguine cernit.
 13 Ac ne lata furens scelerum spectacula perdat,
 14 Invidet igne rogi miseris, 9 caloque nocenti
 15 Ingerit Emathiam. 10 non illum Pœnus humator
 16 Consul, & Libyca 11 succensa lampade Cannæ 780
 17 Compollunt, hominum ritus ut servet in hostes :
 18 Sed meminit nondum satiata cadibus ritus,
 19 Crues esse suos. 13 Petimus non singula busta,
 20 Discretosque rogos, unum da genibus ignem:
 21 Non interpositis urantur corpora flammis.
 22 Aut generi si pœna juvat, nemus extruere Pindi :
 23 Erige congestas Oeræo robore sylvas.
 24 Thessalicam videat Pompejus ab aquore flammam.
 25 Nil agis hac ira : taberne catavera solvat,
 26 An rogos, haud refert : 15 Placido Natura receptat
 27 Cuncta sinu, sinemque sui sibi corpora debent.
 28 Hos, Casar, populos, si nunc non esset ignis,
 29 Vret cum terris, uret cum gurgite ponti.

ne quid desiderarent. Multo certe minus in umbras servitum crederem, aut
 paruisse oculos casorum spectaculo, aut sepulchra & rogos negavisse. 3 Tristes &
 horrendus stragis aspectus non rev. 4 Et strues congestorum cadaverum æ-
 quas collibus. 5 Depressos & manantes sanie. 6 Quin teatium construa-
 rumque cadaveribus solum spectare juvat. 7 Martem & Venerem, quos
 ante proclium invocaverat. supra ad vers. 163. 8 Invidet cadaveribus ro-
 gos. & quæquod. Nam cum Genit. dicit; Invidet tibi gloria: & cum Abl.
 Invidet tibi gloria, testatur Diomedes lib. 1. 9 Hypallage. Ingerit Ema-
 thiam exhalantem tetros cadaverum odores, qui corumpant aërem.
 10 Neque illum movet exemplum etiam crudelissimi hostis Rom. Annibal, qui
 P. Amylii ad Cannas interfecti cadaverem conquisitum honorifice sepelivit &
 ut civis dignetur jure humanæ sepultura. Eundem honorem praestiterat Mar-
 cello insidiis intercepto, verum id in Apulia. Liv. lib. 23. & lib. 37.
 11 Rogus ad Cannas ab Annibale Pœno accensus. 12 Invidiose, quasi
 dicat, quod majori odio civis prosequitur Casar, quam hostes Annibal.
 13 Poëta, ex persona casorum. 14 Aut si velis Pompejum male urere, u-
 nam omnibus extruere pyram in sylvis Pindi montis & Oeræ, quam ex æ-
 quore prospiciat ille. 15 Natura omnia quæ composuit in sua elementa
 rursus dissolvit.

1 Quo mor-
 tuo, majori-
 bus furis ex-
 agitabitur.

2 Quin ani-
 muna ab odio
 ad veritatem
 histeria avert-
 te, scilicet. Cas-
 far prima lu-
 ce omnes eos
 qui in monte
 confederant,
 ex superiori-
 bus locis in
 planicem de-
 scendere, atq;
 arma projec-
 re iussit, quod
 ubi suæ recu-
 satione fecer-
 runt, passim
 palmis proje-
 cti ad terram,
 stentes ab eo
 petierunt sa-
 lutem; consola-
 tus confur-
 gatus iussit, &
 pauca apud
 eos de lenita-
 te sua locu-
 tus, omnes
 conservavit;
 militibusque
 suis iussit, ne
 qui eorum
 violarentur,

LIBER VIII.

Iam super ² Hercules fauces, nemorosaeque, Tempe,
 Harmonia deserta petens ³ dispendia sylvae,
⁴ Cornipedem exhaustum cursu, stimulisque negan-
 tem
 Magnus agens, incerta fugae vestigia turbat,
⁵ Implicitasque errore vias. ⁶ pavet ille fragorem
 Motorum ventis nemorum, comitumque suorum
 Qui post terga venit, trepidum, laterique trimentem
 Exanimat. ⁷ quavis summo de culmine lapsus,
 Nondum vile sui pretium scit sanguinis esse,
 Sequae memor sati tanta mercedis habere
 Credit adhuc jugulum, quantum pro Casaris ipse
 Avulsa cervice daret. ⁸ deserta sequentem
 Non patitur tutis satum celare latebris
 Clara viri facies, multi Pharsalica castra
 Cum ⁹ peterent, nondum fama prodente ruitas,
 Occursu stupere ducis, ¹⁰ vertigine rerum
 Attoniti: ¹¹ cladisque sua vix ipse fidelis
 Auctor erat. ¹² gravis est Magno, quicumque, malorum
 Testis adest, cunctis ignotis gentibus esse
 Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
 Nomine: ¹³ sed longi poenas Fortuna favoris
 Exigit a misero, quae tanto pondere fama
 Res premit adversas, fatisque prioribus urget.
¹⁴ Nunc festinatos nitium sibi sentit honores,
 suae liberorumque moreretur. ² Dissidia inter Osum & Olympum qua per
 Tempe exit Peneus in sinum Thermaicum. l. 6. v. 345. in confuibus Thessaliae
 & Macedoniae, Thermopylas dictas à thermis ibi Herculi sacris. ³ Circuitus,
 erroreque cum itineris dispendio, ut mox v. 4. ⁴ Equum festum, neque
 se promoventem, ut cuique stimulis fessum. ⁵ Quae lateant fallantque inle-
 quentes. ⁶ Nunc omnes terrent auras, sonus excitat omnis suspensus. Anecd.
 2 Virg. non sine vano Aurarum & sylvae metu, &c. Horat. 23. Ode l. 1.
 7 Ut victus iam & neglectus, pristinam tamen fortunam & gloriae memor,
 magno aestimari cervicem suam credit, eodemque precio à Cesare expeti,
 quo ipse Caesaris emeret. ⁸ Pompejus notus non potuit celare calamitatem
 suam, ut cuique per deserta fugeret. ⁹ Pompejo auxilium laturo. ¹⁰ Sub-
 ita imitatae fortunae vicissitudine. ¹¹ Vix ipse Pompejus, cladis suae non-
 cius fidem hinc comprobavit. ¹² Cum dolore & rubore excipit obvios in-
 conscientiam & testimonium suae calamitatis: sequae, ratio. ¹³ Quo levior fuerit,
 quo iam tristior est fortuna, famam gravans & prosperis factu contraria fata re-
 pondens. ¹⁴ Jam intelligit precoces sibi honores habitos non esse constantem,
 fortunam, quae è carceribus festinanter evolarit, sub meta lassatam dehere.
 Martial. de Scopo. Carceribus illa tuis semper proberata, brevique cursu, &c.
 tam prope metae tuae. lib. 10. ep. 30.

2. Alia

¹ Altaque lauriferis damnat Syllana juventa.
² Nunc & Coryciae classes, & Pontica signa
 Deiecit meminiisse piget. ³ sic longius avorta
 Destruit ingentis animos, & vita superstes
 Imperio. nisi summa dies cum fine bonorum
 Assuit, & celeri praevitit tristia l'ho, ³⁰
 Deducori est fortuna prior. quisquam ne secundis
 Tradere se fatis audeat, nisi morte parata?
⁴ Litora contigerat, & per qua Peneus amnis
 Emathia jam clade rubens exibat in aequor.
 Inde ratis trepidum, ventis, & fluctibus impar,
 * Fluminis vix tuta vadis exivit in altum:
⁵ Cujus adhuc remis quatitur Corcyra, sinusque
 Leucadii, Cilicum dominus, terraque Liburnae,
 Exiguam veltor pavidus corripit in alnum.
⁷ Conscia curarum secreta in litora Lesbi
 Fletere vela jubet, quantum tellure latebas
⁸ Mestior, in mediis quam si, Cornelia, campis
 Emathia stares, tristes praesagia curas
 Exagitant: ⁹ trepida quatitur formidine somnus:
¹⁰ Thessaliam nox omnis habet: ¹⁰ tenebrisque remotis
 Rupis in abrupta scopulos extremaque currens
 Litora, prospiciens fluctus, nutantia longe
 Semper prima vides venientis vela carina,
¹¹ Quare nec quocquam de furo conjuris audes.
¹² En ratis, ad vestros qua tendit carbasa portus

mors, ludibrio ferme homines exponit, felix exitus coronat opus. la sera lo-
 da la dia. vitam mors. Nemo ante obitum velix. t'p'm r' d' b' s' ex' d' t' Juven.
 Satyr. 10. de Mario, Pompejo, &c. ⁴ Supra v. 1. ⁵ Per tempe usque ad
 mare iter fecit. ibi noctis reliquum in piscatoria casula exegit: circa auro-
 ram in * Fluvium lem lembum ingressus, de comitibus ingenuos ad se recep-
 it, & inde oram legens, ad iuste magnitudinis onerarium pervenit, cui
 praerat Percius quidam Romanus, qui cum Pompejum de facie nosset, eum
 & quos ius jubebat, recepit, &c. Plut. & Appian. ⁶ Pompejus, cujus praefecti
 longae lateque classibus tenebant Corcyram, sinum Ambracium prope
 Leucadem, & oram Liburniae in mari Adriatico, olim Cilicum piratarum domi-
 tor, iam domitus l. 3. v. 228. ipse in cymba, mox in oneraria vehitur. ⁷ Tu
 Cornelia, quam noverat sollicitam animi de belli eventu pendere, mones Pom-
 pejum ut iubeat cursum dirigere ad Lesbos, ubi tu femora eras à strepitu belli.
 l. 5. v. 722. Alii leg. jubet. id est Pompejus, & referunt consilia ad litora.
⁸ Vide ipsius Corneliae rationes lib. 5. v. 767: ⁹ Interdum sollicita de belli
 eventu, noctu per quietem Thessalia obversatur menti. ¹⁰ Oriente die.
¹¹ Ne forte audias quod praesaga meus somniabat aut suspicabatur.
¹² Haec Plutarchus ad hunc modum, ut Mitylenae appulit, unicum in ur-
 bem misit ad Corneliae, cui alius de Cesare ad Dyrrhachium profugato & bel-
 lo prope confecto, intentae cogitationibus, ille salutatione omnia lacrymis ma-
 ris quam voce mandatum referens, proparare iussit, si Pompejum una & a-
 leua advectum navi ceruere vellet.

K

Quid

¹ Triumphus de hiarba & gestis in Africa, quem egit 24. annos natus, Sylla graviter ferente, obstante aique egante triumphum illi decernendum; ut qui haec gessisset sub alienis auspiciis, idque ante maturam aetatem.
² Piget de tanto gloriae deiectione in meminiisse classes à se ductas contra Cilicis piratas, l. 2. v. 375, & triumphum de Mithridate rege Ponti.
³ Sic dicitur in l. 5. v. 722. Alii leg. jubet. id est Pompejus, & referunt consilia ad litora.
⁴ Plut. in Pythiis. Felicitas, nisi ad-
 sit maura

Quid ferat ignoras : sed nunc tibi summa paroris
Nuntius armorum tristu, rumorque sinister.

1 Victus adest conjux. quid perdis tempora luctus?
Cum possis jam flere, times. tunc puppe propinqua

2 Profiliuit, 3 crimemque Deum crudele notavit,
Deformem pallore ducem, vultusque prementem

Canite, atque arro squalentes pulvere vestes.

4 Obvira nox misera ex lum, lucemque tenebris
Abstulit, atque animam clausit dolor: omnia nerva

Membra relicta labant: riguerunt corda, diuque

5 Spe mortis decepta jacet. jam fune legato
Litoribus, lustrat vacuas Pompejus arenas.

Quem postquam propius famula videre fideles,
6 Non ultra gemitus tacitos incesse sata

Permiserit sibi, frustra que attollere terra
Semivivam conantur heram: quam 7 pectore Ma-

gnus

Ambit, & astrictos refovet complexibus artus.
Cæperat 8 in saxum revocato sanguine corpus

Pompeji sentire manus, mastamque mariti
Possè pati 9 faciem: prohibet 10 succumbere fati 10

Magnus, & immodicos castigat voce dolores.

Nobile cur 11 robur Fortuna vulnere primo,
Fæmina, tantorum titulis insignis 12 avorum.

Frangis? 13 Habes aditum mansura in secula fama.
Laudis in hoc sexu, non legum jura, nec arma,

Vnica materia est conjux miser. erige mentem,
Et tua cum fati pietas deceret, & ipsum,

Quod sum victus, ama: nunc sum tibi gloria
major,

A me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
Tantaque discessit regum manus: incipe Magnum 14

Sola sequi. 14 deformis, adhuc vivente marito
Summus, & augeri vetitus dolor: 15 ultima debet

Pompejum scilicet reverte, & ne heræ dolorum accenderent. 7 Ampli-

xatur. 8 Ad se redire; sanguine, qui in repentina consternatione ad eos
refluxerat, se jam remittente atque in extremas partes effundente. 9 Alpe-

rum; ad quem prius exanimis deciderat. 10 Cedere adversæ fortunæ,
11 Animi firmitatem. 12 Scipionum. 13 Contigit tibi seges & materia

æteræ & summæ laudis, quam foeminis consequi daret, neque enim foemina-
rum gloria est jus dicere aut arma ferre, sed fides maritis præstita Tristi ma-

trium tempore laudis habet. 14 Haud decet impendere vivo marito, perinde
atque conclamato & mortuo dolore extremum & cui nihil addi potest,

ne videre vitam æque ac mortem lugere. 15 Vitium conjugalis fidei om-
nium est luctus.

1 Non est quod ulterius sis sollicita & timori infusmas tempora luctus. de hæc timere, adest ecce victus conjux, suæ cladis nuncius, tibi iusti doloris causa. 2 Cornelia obvira profiliuit.

3 Advertit inclementiam Deorum, conjungis cladem & fugam.

4 Caligo oculis oborta est ex animi deliquio, & præ incore Cornelia decidit exanimis.

5 Nam frustra mortis desideria spe, ad se rediit.

6 Famule non permiserit sibi inculcare inclementiam factorum ultra tacitos questus, h. e. temperaverunt sibi ejulatu & vociferationibus lamentorum.

Pompejum scilicet reverte, & ne heræ dolorum accenderent. 7 Ampli- xatur. 8 Ad se redire; sanguine, qui in repentina consternatione ad eos refluxerat, se jam remittente atque in extremas partes effundente. 9 Alperum; ad quem prius exanimis deciderat. 10 Cedere adversæ fortunæ, 11 Animi firmitatem. 12 Scipionum. 13 Contigit tibi seges & materia æteræ & summæ laudis, quam foeminis consequi daret, neque enim foeminarum gloria est jus dicere aut arma ferre, sed fides maritis præstita Tristi matrum tempore laudis habet. 14 Haud decet impendere vivo marito, perinde atque conclamato & mortuo dolore extremum & cui nihil addi potest, ne videre vitam æque ac mortem lugere. 15 Vitium conjugalis fidei omnium est luctus.

Effe

Esse fides, lugere virum. tu nulla tulisti

Bello damna meo. vivit post prælia Magnus,

1 Sed Fortuna perit: quod deses, illud amasti.

Vocibus his correpta viri, vix agræ levavit

Membra solo, taleis gemitu rumpente quæ etelas:

2 O utinam in thalamos invisi Cæsaris issem

3 Infelix conjux, & nulli lata marito!

Bis nocui mundo: 4 me pronuba duxit Erinyes, 5

Crassorumque umbra, devotaque manibus illis

6 Assyrios in castra teli civilia casus:

Præcipitesque dedi populos, cunctosque fugavi

A causa meliore Deos. ô maxime conjux,

O thalams indigne meis, 7 hoc juris habebat

In tantum Fortuna caput! cur impia nupsi,

Si miserum factura fui? nunc accipe 8 panas,

Sed quas sponte luam. quo sit tibi mellis æquor,

Certa fides regum, totusque paratior orbis,

Spærge mari 9 comitem. 10 mallem felicibus armis

Dependisse caput: nunc clades denique lustrata

Magne tuas. 11 ubicunque jaces civilibus armis

Nostros ultra toros, ades huc, atque exige panas,

12 Julia crudelis, placataque 12 pellice casa,

Magno parce tuo. Sic fata, iterumque refusa

Conjux in gremium, cunctorum lumina solvit

In lacrymas. duri flectuntur pectora Magni,

13 Siccaque Thessalia confundit lumina Lesbos.

14 Tunc Mylænaum pleno jam litore vulgus

Affatur Magnum: Si maxima gloria nobis 11

Semper erit tanti 15 pignus servasse mariti,

4 Infelicibus auspiciis impiarum querela. sic Hypsiphe Ovidiana: Nam

tibi nec Iuno, nec Hymen, sed tristi Erinyes Prætulit inausas sanguino-

lenta comas, & Senecæ Medea v. 16. & Octavia v. 23. Illa illa meis tristes Erinyes

Thulænis Hygios prætulit igitur. 5 Patris & filii libes in civilia hæc bella.

6 Parthiam cladem. 7 Tantum potestatis, ut fatalem me conjugem tibi

daret. 8 Mei devovissent se pro tua salute, & fortunæ mutatione in melius.

9 Me. 10 Atque utinam me prius devovissem, ante hanc cladem, pro

tua victoria, id quia non contigit, nunc denique expia clades tuas mea ca de-

11 Lege quæ lux umbra minatur Pompejo. lib. 3. v. 23. 12 Invidiose &

indignantur hoc in se, ut lib. 3. v. 23. 13 Et commiseratio uxoris hic in

Lesbo expressi Pompejo lacrymas, quod non fecit clades in Thessalia acce-

pta. 14 Mylænaeos, ut refert Plutarchus, salutarum egressos & ut in ur-

beum intraret orantes, hoc recusato, mox ut: uti bono animo essent, & vic-

tori parenter Cæsari, bono & clementi viro, 15 Corneliam, uxorem Pom-

peji, apud nos depositam à bello.

1 Sed vide ne fortunam meam eversam lugendo, videaris eam quam me habuisse chariorem.

2 Quo illius fortunam gravaret connubium meum, maritis usque fatale.

3 P. Crasso Marci F. qui cum patre apud Parthos perit, prius nupta: nunc Pompejo. Idem quæta inducit à Plutarcho.

Video, inquit, te marite, non tua sed mea fortuna ad unicum navigium recidisse, qui ante Cornelie nuptias quinque navibus per hoc æquor veheraris, &c. in vita Pompeji.

K. 2.

Tu.

1 Societatis & hospitii.
 2 Te hospite primum è bello recepto, honoratum.
 3 Nostra hæc civitas jam Casari damnata est officii erga te tuamque. infra v. 114.
 4 Huc è bello convenient nobiles, qui sciant te huc venisse ad conjugem.
 5 Quo appulisti à bello Mithridatico, auditum artium professores.
 6 Virtus iste virtus, non habetur in mser. F. Modii novatiq; 55. ep. II.
 7 Hoc opprobrium à nobis bene de te meritis avertit, ne videaris fidem nostram in adversis rebus suspensam habuisse & damnasse, quam in prosperis approbati.
 8 Viri qui non penitus prodigasset fidem, cuius hæc civitas edidisset specimen & promptitudinem erga Pomp. & populum Rom. in rebus creperis, bonum augurium atque exen plim ea teris futurum, mox v. 140.
 9 Cornelia vobis commissa.
 10 Me vestrae fidei credere non dubitans, quem si vos preheulsum Casari traderetis, facile eum vobis conciliaretis, impetrata exceptæ hospitio Corneliæ venia.
 11 Casaris ire expositos.
 12 Stavi enim experiri, quæ gentes Senatui & populo Romano fideles fiat, quæ infidæ.
 13 Et tu, si quis deorum etiam dum mihi favore exaudi ultimum hoc votum meum.

Tu quoque devotos sacro tibi ¹ fœdere muros
 Oramus, socioque lares dignare vel una
 Noctē tua: fac magne locum, ² quem cuncta reusant
 Secula; quem veniens hospes Romanus adoret.
 Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia victo.
 Omnia victoris possunt sperare favorem:
 3 Hæc jam crimen habent. quid, quod jacet insula
 ponto,

Casar eget ratibus? 4 Procerum pars magna coibit
 Certa loci. 5 noto reparandum est littore satum. 120
 Accipe templorum cultus, aurumque Deorum
 Accipe: si terris, si puppibus ista juventus
 Aprior est, tota quantum valet, utere Lesbos.
 6 Accipe: ne Casar rapiat, tu victus habeto.
 7 Hoc solum crimen merita bene detrahe terras,
 Ne nostram videre fidem felixque secutus,
 Et damnasse miser. Tali pietate virorum
 Latus, in adversis, & mundi nomine gaudens
 Esse fidem. Nullum toto mihi, dixit, in orbe
 Gratius esse solum, 9 non parvo pignore vobis
 130
 Ostendi: tenuit nostros hac obside Lesbos
 Adfectus: hic sacra domus, carique Penates,
 Hic mihi Roma fuit. non ulla in litora puppim.
 Ante dedi fugiens, saxi cum Casaris iram
 Iam scirem meritam, servata conjuge, Lesbos.
 10 Non veritus tantam venia committere vobis
 Materiam, sed jam satis est fecisse nocentes:
 Fata mihi totum mea sunt agranda per orbem.
 Heu nimium selix aeterno nomine Lesbos,
 Sive doces populos, Regesq; admittere Magnum
 Seu praestas mihi sola fidem. nam ¹² quarete certus est
 Fas quibus in terris, ubi sit scelus. ¹³ accipe nomen
 Si quod adhuc mecum es, votorum extrema meorum:
 Da similes Lesbos populos, qui Marte subactum
 Non intrare suos infesto Casare portus,
 Non exire vetent. Dixit, mastamque carina

Impo

Imposuit comitem. ¹ cunctos mutare putares
 Tellurem, patriæque solum: sic litore toto
 Plangitur, ² infesta tenduntur in athera dextra:
 3 Pompejumque minui, cuius Fortuna dolorem
 Moverat; ast illam, quam toto tempore belli
 Vt civem videre suam, discedere cernens
 Ingemuit populus: quam vix si castra mariti
 Victoris peteret, sicis dimittere matres
 Iam poterant oculis: tanto devinxit amore
 Hos pudor, hos probitas, & castique modestia vultus,
 Quod submissa nimis, nulli gravis hospita turba,
 4 Stantis adhuc sati vixit quasi conjuge victo.
 5 Iam pelago medios Titan demissus ad ignes,
 Nec quibus abscondit, nec si quibus exeret orbem
 Totus erat: ⁶ vigiles Pompeji in pectore cura
 Nunc socias adeunt Romani fœderis urbes,
 Et varias regum mentes, nunc ⁷ invia mundi
 Arva super nimios soles, Austrumque jacentis.
 8 Sape labor mastus curarum, odiumque futuri
 Projecti fessos incerti pectoris astus,
 Rectoremque ratis de cunctis consulit astris;
 Vnde notet terras; quæ sit mensura secandi
 Equoris in calo; ⁹ Syriam quo sidere servet:
 Aut ¹⁰ quotus in plausro Libyam bene dirigat ignis.
 Doctus ad hac fatum ¹¹ taciti servator Olympi:
 12 Signifero quacunque fluunt labentia cælo,
 13 Nunquam stante polo, miseris fallentia nautas
 Sidera non sequimur: sed qui non mergitur undis
 Axis occiduus, gemina clarissimus Arcto,

cedentis sphaeræ pars media supra horizontē, pars altera infra diem illis defertis, si qui sunt Antipodes qui opponunt pedibus vestigia nostris. Namq; hos pleriq; veterum controversum fuit etiam contra demonstrationes Mathematicas. 6 Pompejum infomne & sollicitu tenebat meditatio quos reges, quas gentes socias, quas mundi partes adiret. 7 Deserta Libya, zonam torridam & ulterius. 8 Interdum ut mentis sollicitudinem & rædium cogitandi defuturis levaret, convertit se ad disputationem de astris & ratione coeli vixque inquirenda à gubernatore navis. 9 Quam stellam observans in Syriam naviget, & cum Pompejum de his regionibus adeundis varia animo versantem consilia respicere videatur poeta, tum & illud, Namque Helice Grajus, Tyrus Cysolura per altum Dirigit. 10 Quota stella urse majoris observatur navigantibus in Africam. 11 Gubernator. Sic Palinurus Viig. 3. Æneid. Sidera cuncta notat tacito labentia cælo. 12 Non observamus stellas in Zodiaco & illa coeli parte quæ revoluta nobis occidit: sed sidera vicina polo Arctico, qui nobis semper sublimis certos signat cursus, juxta quem maxime fulgent duo sidera Helice & Cynosura. 13 Vbi nulla coeli pars à nobis stellas præfert, ad quas dirigatur cursus.

1 Crederes Mitylenæos omnes in exilium pullos è patrio solo migrasse, in discessu Pompeji & Corneliæ; adeo undique plangebatur ab omnibus.
 2 Tanquam Deos inclementiæ iactantes.
 3 Neque tangebantur tantum discessu Pompeji, quantum Cornelie.
 4 Cornelia stantis fati. id est ejus fortuna adhuc erat integra (ut infra v. 213. acervi Martii Alano. Hellenismum alii esse voluit pro stante fortuna) vixit cum minorum modestia, quam si fracta fuisset adversa Fortuna. 5 Erat jam Solis occam

K 3

Ile

1 Cornibus
aureonarum
ex κίρως &
ἄρρω.

2 Hoc vult
nauta dicere,
Navigantibus
hic in Bo-

sporon Scy-
thicum aut
Thracium, &
Pontum, ver-

stus Septen-
trionem, stella
polaris ascen-
dit ad Zenith,
seu punctum

verticale,
quod, per
antennas, sum-
mam arborem
& mulum,
intelligit, id

est, polus Ar-
cticus eleva-
tur. Navigan-
tibus contra
in Syriam,
versus meridi-

em: stella
polares Boos-
tes & Vrsa
minor descen-
dunt à summi-
tate mali seu
puncto verti-
cali, Hori-

zontem ver-
sus, hoc est,
polus deprimitur,
atque elevatur
Canopus, fulgida stella in

gubernaculo Australi navis Argus sideris Meridionalis, quæ non videtur nisi
Rhodo in Austrum pergentibus. *nusquam in venis*, inquit Maullius, *fulgens*
Canopum Donec Nilivæ per Pontum veneris oras. 3 Quantum deprimitur po-
li Arctici, tantum elevatur Equatoris, & in Austrum tendimus. 4 Remota
nec ascendens Septentrionalibus conspicua. 5 Si in sinistram tenens à Ca-
nopop traus Pharon, illidetur navis Syrtibus. 6 Lib. 10. v. 57. & 109.
7 Lib. 1. v. 367. 8 Vero à dextro an sinistro veli angulo imo *moderantibus*
the tacke. 9 Lib. 5. v. 428. 10 Dirigi cursum. 11 Thesalian atque Lu-
ciam relinque, ad Orientem tendens. 12 Vxorem. 13 Ante receptam vx-
orem, Lesbion voluit petere. 14 In levam flexit. 15 Fretum inter Alie-
ticus & Chion insulam à sinistra, male legitur *Asina cast.* 16 Alterum veli
angulum Protendit, reducto altero. ut v. 428. l. 5. 17 Cursum obliquum
mutato, neque procurrente ut prius à quatis antennis navi, majori imperio &
fiagore prora eruit fluitus. 18 Non secus atque auriga in curuli certamine
contendit, interiore rota quam proxime stringere metam, quo breviora gy-
ro circumeat. 19 Sinistra roto immobili, dum dextra vertitur. 20 Eri-
tate & iustitia. 21 Oriens sol obscuraverat sidera.

Ille regit puppes. hic cum mihi semper in altum
Surget, & instabit summis minor Vrsa¹ ceruchis;
2 Bosphorom, & Scythia curvantem litora pontum
Spectamus. 3 quicquid descendat ab arbore summa
Arctophylax, propiorque mari Cynosura feretur. 4
In Syria portus tendet ratis. inde 4 Canopus
Excipit 5 Australi caelo contenta vagari,
Stella timens Borean: 6 illa quoque perge sinistra,
Trans 7 Pharon in medio tanget ratis aequore 8 Syr-
tium.

Sed quo vela dari, 9 quo nunc pede carbasa¹⁰ tendi
Nostra jubes? Dubio contra cui pectore Magnus.
Hoc solum toto, respondit, in aequore serva.

11 Ut sit ab Emathis semper tua longius oris
Puppis, & Hesperiam¹² pelago, caeloque relinqueas:
Cetera da ventis. comitem, pignusque recepi
Depositum: tunc certus eram, qua¹³ litora vellem,
Nunc portum Fortuna dabit. Sic fatum: ad ille

Iusto velam modo pendentia cornibus aequis
Torset, & 14 in levam puppim dedit, usque secaret.
15 Quas Asia cautes, & quas Chios asperat, 16 undas.
17 Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentem.
Aequora senserunt motus, aliterque secante

Iam pelagus rostro, 17 nec idem spectante carina,
Mutavere sonum. 18 non sic moderatur equorum.
19 Dexteriora rota levum cum circuit orbem, 20
Cognit 20 offensa curvus accedere meta.

21 Ostendit terras Titur, & sidera textis.

x Sparsus

1 Sparsus ab Emathia fugit quicumque procella,
Assequitur Magnum: primusque a litore Lesbii
Occurrit 2 natus, 3 procerum mox turba fidelis.
Nam neque 4 dejecto fatis, acieque fugato
Abstulerat Magno reges Fortuna ministros:
Terrarum dominos, & 5 sceptras Eoa tenentes
Exul habet comites. 6 lubet ire in devia mundi
Dejotarum, 7 qui sparsa ducis vestigia legit. 8
9 Quando, ait, Emathis amissis cladibus orbis
Qua Romanus erat, superest fidissime regum
Eoam tentare fidem. 9 populosque bibentes
Euphratem, & adhuc securum à Casare, 10 Tigrim:
Nec pigeat 11 Magno quarentem fata, remotas
Medorum penetrare domos. Scythicosque recessus,
Et 12 totum mutare diem, vocisque 13 superbo
14 Arsacida perferre meas: Si 15 fœdera nobis
Prisca manent, mihi 16 per Latium jurata Tonantem,
Per vestros astriccta magos, 17 implete pharetras, 18
18 Armeniosque arcus 19 Geticis intendite nervis:
Si vos 6 Parthi peterem cum 19 Caspia claustra,
Et sequerem duos 20 aterni Martis Alanos,
Passus 21 Achamenius 22 late decurrere campis,
23 In tutam trepidos numquam Babylona coegi:
24 Arva super Cyri, Chaldaique ultima regni,
Qua rapidus 25 Ganges, & qua 26 Nylsus Hydaspes

oratio. 9 Armenia & Mesopotamia populi. 10 Tigris accolas.
11 Quo mihi fata recuperes. 12 Subire aliud coeli clima, ubi propter loci
distantiam & mundi inclinationem variatur diei ratio, alilegunt motare, id
est, excitare totum orientem. 13 Recenti de Crassii victoria. l. 1. v. 10.
14 Regi Parthorum, de nominato ab Arface auctore imperii. 15 Excep-
tus (inquit Florus lib. 3. c. 5.) Parthis, qui fœdus maluerunt: & In-
dis, qui nos adhuc non noverant, omnis Asia inter Rubrum & Caspium &
Ocea. iam Pompejanis domita vel oppressa signis tenebatur. 16 Per Jovem
Imperii Rom. praesidem à nobis, & Deos vestros à magis sapientibus, sacer-
dotibusque jurata. 17 Instruite & parate arma auxiliaria. Parthi autem
arcibus praediabantur, quos cum per pacem remitterent, in contrarium fle-
debant. 18 Parthicos. 19 Caspiae portæ sunt fauces montium Caspiorum
inter Medos & Parthos. Sed de aliis fœcis seu faucibus Armeniam ver-
sus est intelligendum: cum Pompejus huc non pervenerit. uti nec ad Ala-
nos Scythia Europæ pop. sed Albanos potius, quos Caspiis claustris & Par-
this viciniores. De his item Plur. in Pomp. & Tacit. Annal. 12. 13. 15. aique
itallegendum apud Sueton. in Domitiano c. 2. 20 Qui semper in armis
sunt, qui induruerunt alicui bellis. 21 Persicis, ab Achemenid de tribu,
è qua Reges Persarum, à filio Aegi. Steph. 22 In ocio & pace. 13 Non
repressi, neque in urbem Imperii sedem fugavi. 24 Vltra regnum Persa-
rum. l. 6. v. 449. 25 Indus fl. 26 Nylsam urbem Indiarum à Baccho con-
ditam præterfluentem.

1 Quicumque
è clade Phar-
salica fuge-
rant, sequuti
sunt Pompe-
jum.

2 Natu mi-
nor, Sextus,
ad l. 9. v. 45.
3 Senatorum,
& ducum.

Pompejus fugiens cum duobus
Lentulis, Sextioque filio
& Favonio,
&c. Vide Pa-
terc. l. 2.

4 Victo.
5 Regna Or-
ientalia.

6 Dejotarum
regem Gallo-
græciæ miterit
in remorif-
simas terras
minoris Asiæ
ad arma soli-
citantia.

7 Qui fugien-
tem Pompe-
jum assecutus
fuerat.

8 Pompej ad
Dejotarum

1 In mare Indicum labuntur.

2 Propior eam Orienti soli quam ipsi Persae.

3 Par, liber, non triumphatus.

4 Neque incolumitatem & pacem semel tantum meo debeat beneficio, quin & post victos Crafos, dissuasi ego in Senatu, ne bellum Parthis inferretur, durante scilicet bello Gallico.

5 Terminis constituitis intra-

6 - Euphratem, quem Phraates cum Tigranem generum suum à Pompejo exposceret, Imperii metam & terminum patens est.

7 Syriae ad Euphratem oppid. ab A-

lexandro Macedone conditum, & ubi fluvium ponte è navibus domuerat, cathenas in urbe servatas esse suo tempore refert Plin. lib. 34. c. 15. 8 In meam gratiam & partes potius quam Caesaris sit. 9 Dejotarum. 10 Posito habitu regio. * Regi assumere habitum pauperis. 11 Exposito Dejotaro cum mandatis ad Parthos, in litore Asiatico. 12 Pompejus. 31 Icaria inf. nisi inter scopulos. 14 Ioniae in Asia maritimam urbem celeberrimam.

15 In imo quippe sinus pulcherrimus est Colophon. 16 Ioniae insula. 17 Maris Carpathii ins. 18 Samo vicina est Coos insula. 19 Lib. 5. v. 51. * Sinus, ad Telmessium oppidum Cariae. 20 Compendium magni sinus facit, recta per medium pelagus navigatione. Quia via longam compendiosa iter. Hippolyt. Senec. v. 85. Legitur & Compensum: medio pelagi Parthi.

21 Aetiae minoris regio Ciliciae vicina. 22 Oppido ulli. vers. 136. supra. 23 Pamphyliae oppidum Attaleam dicit Plutarchus eum primum intrasse. 24 Pauciores incolae erant quam comites Pompeji. 25 Hinc navigant.

26 Montem Ciliciae. 27 Ciliciae fl.

Accedunt pelago, 2 Phœbi surgentis ab igne lam propior, quam Persis, eram: tamen omnia vincens

Sustinus nostris vos tantum deesse triumphis, 230

Solusque è numero regum telluris Eoæ,

3 Ex aquo me Parthus adit. 4 nec munere Magni Stant semel Arsacida, quis enim post vulnera cladis Assyria, iustas Latii compefecit iras?

Tot meritis obstricta meis, nunc Parthia ruptis

Excedat 5 claustris vetitam per secula 6 ripam,

7 Zeugmaque Pellaum. 8 Pompejo vincite Parthi;

Vinci Roma volet. 9 Regem parere jubentis

Ardua non piguit, 10 postisque insensibus aula

Egreditur famuli raptos indutus amictus. 240

In dubiis tutum est * inopem simulare tyranno.

Quanto igitur mundi dominus securus avum

Verus pauper agit! 11 Dimisso in litore rege,

12 Ipse per 13 Icaria scopulos, 14 Ephesumque relin-

quens,

Et 15 placidi Colophona maris, 16 spumantia parva

Redit saxa 17 Sami: spirat de litore 18 Coos

Aura fluens: Gnidon inde fugit, 19 claramque re-

linquit

Sole Rhodon, magnosque * sinus Telmessidos unda

20 Compensat medio pelagi. 21 Pamphylia puppi

Occurrit tellus: nec se committere 22 muris

Ausus adhuc ullis, te primum parva 23 Phaselis

Magnus adit. nam te metui vetat incola rarus,

Exhaustaeque domus populis; 24 majorque carina

Quam tua turba fuit. 25 tendens hinc carbasa rursus

lam 26 Taurum, Taurorum, videt 27 Dyspanta cadentem.

3 Crederet hoc Magnus, pacem cum praestitit undis Et sibi consultum? Cilicum per litora tutus

Parva puppe fugit: sequitur pars magna Senatus

Ad profugum collecta ducem: parvisque 2 Synedris,

Quo portu mittitur rates recipitur Selinus, 260

3 In procerum cœtu resolvit maesta ora resolvit

Vocibus his Magnus: Comites bellicae, fugaque,

Atque 4 instar patria, quamvis in litore nudo,

In Cilicum terra, nullis circumdatus armis

Consulem, rebusque novis exordia quæram,

Ingens praestate animos: non omnis in arvis

Emathis cecidi, nec sic mea fata premuntur,

Vi nequeam relevare caput, cladeque receptas

Excutere. 5 an Libyca Marium potuere ruina

Erigere in fasces, plenis 6 reddere fastis? 270

Me pulsam leviore manu Fortuna tenebit?

6 Mille mea 7 Grajo voluntur in aequore puppes,

Mille duces: sparsit potius Pharsalia nostras,

Quam subvertit opes. sed me vel sola tuens

Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,

Et 8 nomen quod mundus amat. vos 9 pendite regna

Viribus, atque fide, Libyen, Partbosque, Pharonque,

Qua nam Romanis deceat succurrere rebus.

Ast ego curarum, proceres, arcana mearum,

Expromam, 10 mentisque mea quo pondera vergant.

Etas 11 Nilivaci nobis suspecta tyranni est: 280

12 Ardua quippe fides robustos exigit annos.

Hinc anceps dubi terret 13 solertia Mauri:

14 Namque memor generis Carthaginis impia proles

Imminet Hesperia, multusque in pectore vano est

Annibal, 15 obliquo maculat qui sanguine regnum,

tarch. & Appian. Pater. 4 Referentes patriam, vel pondus atque auctoritatem patrie habentes. 5 Marium post carcerem Minuræensem & latebras in ruinis Carthaginis. l. 2. v. 59. Fortuna ad septimum provexit Consulatum. Me manu mius gravi depressit: Quid obstat quo mius & restituat? 6 Synecdoche Hyperbolica. 7 Ad Corcyram enim & in Adriatico classes illi integre erant & praefecti. 8 Quo nimium freus erat. l. 1. v. 135. 9 Expeditae, deliberate ad quem tanquam fidelem & viribus praestantem confugiamus, ad Iubannem Numidarum regem in Africa; an Phraaten Parthiae; an ad Ptolemaeum Aegypti regem. 10 Quo consilia mea inclinent. 11 Ptolemæi, qui sum puerio quam juveni propior Aegypti rex erat. Pater. 12 Eximia, certa, in rebus arduis praestita. 13 Iube astutia. 14 Iubam Ponnis oriundum vult poeta, ingenio vasto, perfidia & odio nominis Romani referre Annibalem. 15 Qui regni Libyæ jus ad se ex laterali descensu pertinere vult. Alii ex obliquo & macula, nothum fuisse intelligunt.

1 Credidisset hoc quondam Pompejus, cum maria hæc præstigitis piratis pasceret, fore aliquando ut sibi profugo hoc tuto itinere opus esset?

2 Inf. vel potius ad ostium Selinuntis fl. Ciliciae. Sunt qui intelligant confessum Senatorium.

3 In fasces. Alii legunt. celeratæ oppid. litore Strab. lib. 14. Plin. lib. 5. cap. 27.

4 Metuens Pompejus celeritatem hostis, ne rebus imparatis superveniret Caesar, de loco profugii & secessus deliberavit, ipse Parthiam prætulit; alii Africam & Iubannem; Theophanes Lesbius Aegyptum suavit & perficiat. Plu-

1 Infolens factus est, quod Actius Varus subsidium ab illo petiit, & quod Curioe cum exercitu delectores Romanas vidisset suis inferiores.

2 Parthiam. Locum hunc examinat redarguitque Ios. Scal. in prolegom. ad Manil.

3 Ad v. 236. supra.

4 Ad v. 222. supra.

5 Parthiam, & quae Iudiam, pro qua videtur Assyriam dixisse. cum nulla sit pars Assyriae quae polum Antartici videat.

6 Et Oceanus Indicus alius est à nostro, cuius pars Mare rubrum, diversum à nostro coloris; ut voluit. sed vide quae mos ad Senec.

7 Regnandi solo studio arma meditantur & capessunt. 8 Equi illis altiores & ferociores quam nostri.

9 Ab ineunte aetate sagittis mittendis instituntur.

10 Mox v. 304. 11 Parthi primi & soli retulerunt impetum Alexandri.

12 Macedonicas hastas. Pella urbs Macedoniae Alexandri patria.

13 Sibi subiecerunt Medos, quorum urbs Baetra regiae Baetriae; & Assyrios, quorum regia Babylonia.

14 Lib. 6. v. 50. 15 Facto periculo in eo proelio, quo Crassus devictus fuit, nostra pila esse suis sagittis inferiora.

16 Leve utique vulnus lethale est à veneno quo tinguntur sagittae.

17 Atque utinam mihi non instaret necessitas operem implorandi à Parthis, gente fera, nostri aemula, invidaque, nec habenti minus favoris divini.

18 Praeter Parthos. 19 Orientis populos. 20 Cum Parthis supra v. 218, & 236. 21 Levis feram dignitatis meae ruinam & fortunae naufragium ex oculis nostrorum remota ad extremas ignotasque gentes quibuscum nobis nullum commercium; quam si me conferrem in regna quae à me devicta suis regibus reddidi. lib. 7. v. 710. eritque mihi solatio ibi interire, ubi nec crudelitate Caesaris neque officii sui obnoxius, solanti me recordatione serum à me illic gestaturum.

Et Numidas contingit avos: 1 jam supplice Varo Intunuit, viditque loco Romana secundo.

Quare, agite, 2 Eorum comites properemus in orbem.

3 Dividit Euphrates ingenti gurgite mundum,

4 Caspique immensos seducunt claustra recessus, 200

5 Et polus Assyrias alter noctesque, diesque

Vertit, 6 & abruptum est nostro mare discolor unda,

Oceanusque suos. 7 regnandi sola voluptas.

8 Celsior in campis sompes, & fortior arcus;

9 Nec puer, aut senior 10 letales tendere nervos

Segnis, & à nulla mors est incerta sagitta.

11 Primi 12 Pelaeas arcu fregere sarissus,

13 Baetraque Medorum sedem, 14 murisque superbam

Assyrias Babylona domos. nec pila timentur

Nostra nimis Parthis, audentque in bella venire, 300

15 Experti Scythicas, Crasso pereunte, pharetras.

Spicula nec solo spargunt fidentia ferro;

Stridula sed multo saturantur tela veneno.

16 Vulnere parva nocent, satumque in sanguine sum-

mo est.

17 O utinam non tanta mihi fiducia sevis

Esset in Arsacidis! satis nimis amula nostris

Fata movent Medos, multumque in gente Deorum est.

Effundam populos 18 alia tellure revulsos,

Excitiosque suos immittam sedibus 19 ortus.

Quod si nos Eoa fides, 20 & Barbara fallunt 310

Fœdera; vulgati supra commercia mundi

Naufragium Fortuna ferat. non regna precabor,

Qua secer; 21 sed magna seram solatia mortis

Orbe jacens alio, nil hac in membra cruento,

Nil fœcerum fecisse pie. sed cuncta revolvens

Vita fata mea, semper venerabilis illa

Orbis parte fui: 1 quantus Maotida supra!

Quantus apud Tanaim toto conspectus in ortu!

2 quis magis in terras nostrum felicibus actis

Nomen abit, aut unde redit majore triumpho? 320

Roma fave cæptis: quid enim tibi latius unquam

Præstiterint superi, quam, si civilia 3 Partho

Multe bella geras, tantam consumere gentem,

Et nostris miscere, malis? Cum Caesaris arma

Concurrent 4 Medis, aut me Fortuna necesse est

Vindictæ, aut Crassum. Sic satur, murmuræ sentit

5 Consilium damnasse viros: quos 6 Lentulus omneis

Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi

Præcessit, dignasque tulit 7 modo Consule voces:

Siccine Thessalicamentem fregere ruina? 330

8 Vna dies mundi damnavit fata! secundum

Emathiam lis tanta datur? 9 jacet omne cruenti

Vulnere auxilium? solos tibi, Magne, reliquit

* Parthorum Fortuna pedes: quid 10 transfuga mundi

Terrarum totos tractus, cælumque perosus,

Adversosque polos, alienaque sidera quaris,

Chaldaeos culture 11 focos & barbara sacra

Parthorum famulus? 12 quid causa obtenditur armis

Libertatis amor? miserum quid decipis orbem,

Si servire potes? 13 te, quem 14 Romana regentem 340

Horrui auditum, quem captos 15 ducere reges

Vidit 16 ab Hircanis, Indoque à litore, silvis,

Dejectum satis, humilem fractumque videbit,

Exiolletque animos Latium vesanus in orbem,

in extremam & æternam calamitatem? lata quasi perpetuae felicitatis sententia pro victoribus unius diei? 9 Nihilne post acceptam hanc cladem superest auxilii? * Quorum ad pedes tu supplex accidas opem imploraturus.

10 Parthos ultra Aequinoctialem statuit, ut supra v. 292 Assyrios. 11 Aras. Alii leg. decs, in idem recidunt. Ignem scilicet Deum Chaldaeorum. 12 Atque quid libertatis studium proteximus belli causam, si modo Parthis nos servituros projiciamus? 13 O, quanto Romani nominis dedecore, atque damno tuo, consilium hoc iniisti? cristas utique tollent Parthi, Romanoque omnes præ te contempserint: ubi viderint te Imperatorem summum & caput Roma, laurigeros ageret cum lata triumphos, animo tam abjecto ad pedes suos prostratum. 14 Res Romanas; imperium. 15 Ante triumphalem currum. 16 Ex remotis Asiae regionibus, ad Hyrcaniam & Indiam vergentibus,

1 Quas victorias & triumphos retulit e Mithridate, Tigrae, & c. ultra Mæotim paludem & Tanaim.

2 In nullas certe magis.

3 Qui aut victor restituet me, aut victus poenas dabit Crassorum,

vacante interim à civili bello milite Rom.

4 Parthis.

5 Consilium suum de Parthis adeundis improbari à suis.

6 Orationem hanc Theophrasti Libanio adscribit Plut. in Pomp.

7 Qui paulo ante Consulatum gesserat.

8 Vane illa infelicitaria Thessalia pugnatam dies damnavit totum mundum.

1 Et quam indignum erit animo tuo & rebus tuis gestis, supplicare Parthis? quorum linguae cum imperitius his, lacrymis agendum est implorandumque fletu auxilium.
2 Vt cladem Pharsalico proelio acceptam prius Parthi vindicent, quam nos cladem ab his acceptam ad Carras?
3 Damao bello accepta, quae hostes celare prudentius erat, cur prodixit illis?
4 Quid occasionem praebes transeundi Euphratem, imperii sui limitem?
5 Et cum Roma soletur se post bellum, quod civipotius serviat suo quam regibus externis: per te solatio hoc illa frustrabitur.
6 Contra patriam. 7 Lib. 1. v. 10. 8 Quando exitus belli erat in dubio, Phraates non misit tibi auxilium: an utique credis, opem illum tibi videri latitum contra vicem, de quo multa audivit? 9 Septentrionales populi, iugit Vegetius l. 1. c. 2. remoti à solis ardoribus, inconsultiores quidem, sed tamen largo sanguine reddunt, sunt ad bella promptissimi. Nationes vero Sili vicine; nimio calore siccatae, amplius quidem sapiunt, sed minus habent sanguinis; & propterea fiduciam cominus pugnandi non habent, & metunt vulnera. Idem Aristot. Herodot. & Vitruvius l. 5. & Rob. Valturius lib. 6. de re Militari, cap. 3. Respondet autem ad illud Pompeji, supra v. 295. 10 Alii vocant. ut lib. 1. v. 461. 11 Plagam caeli tepidam. 12 Quod & mollitiam arguebat apud Romanos; Malchibus tunicis densis ambulat. Horat. 13 In camporum quidem planitie praestant plurimum Parthi, sagittis emittunt & fuga inter pugnandum freti; in montosis vero minimum valet. 14 Per opaca vallium, ingiunt. Quid si noctis? neque enim noctu fugientem infestis qui Crassum sustinebant Parthi. Plutarchus in Crasso. 15 Non flumina, ubi opus est, tranare didicerunt.

Se simul, & Romam Pompejo supplice mensus?
1 Nil animis, satisque tuis effabere dignum:
Exigit ignorans Latia commercia lingua,
Vt lacrymis se, Magne, reges, patimurne pudoris
Hoc vulnus, 2 clades ut Parthia vindicet ante
Hesperias, quam Roma suas? civilibus armis 3 50
Elegit te nempè ducem. 3 quid vulnera nostra
In Scythicos spargis populos, cladesque latentius?
4 Quid Parthos transire doces? 5 solatia tanti
Perdit Roma mali, nullos admittere Reges,
Sed civi servare suo. iuvat ire per orbem
Ducentem savas 6 Romana in mania gentes,
7 Signaque ab Euphrate cum Crassis capta sequentem?
8 Qui solus regum, sato celante favorem,
Desiit Emathia, nunc tantas ille laceffet
Auditi victoris opes, aut jungere fata 360
Tecum, Magne, volet? non hac fiducia genti est.
9 Omnis in Artobis populus quicumque prius
Nascitur, indomitus bellis, & 10 Martis amator.
Quicquid ad Eoos tractus, 12 mundique teporem
Labitur, emollit gentes clementia caeli.
Illic & 12 laxas vestes, & 12 fluxa virorum
Velamenta vides. 13 Parthus per Medica rura,
Sarmaticos inter campos, effisique plano
Tigridis arva solo, nulli superabilis hosti est
Libertate fugae: sed non, ubi terra tumebit, 370
Aspera conscendet montis iuga; nec 14 per opacas:
Bella geret tenebras incerto debilis arcus.
15 Nec franget nando violenti vorticis amnem,

1 Nec

1 Nec tota in pugna perfusus sanguine membra
Exigit astrum calido sub pulvere solem.
Non 2 aries illis, non ulla est machina belli:
Haud fossas 3 implere valent: Parthoque sequente
4 Murus erit quodcumque potest obstare sagitta.
5 Pugna levis, bellumque fugax, turmaeque vagantes,
6 Et melior cessisse loco, quam pellere, miles. 380
Illita tela 7 dolis, nec Martem cominus unquam
Ausu pati virtus, sed longe tendere nervos,
8 Et, quo ferro velint, permittere vulnera ventis.
9 Ensis habet vires, & gens quacumque virorum est,
Bella gerit gladius. 10 nam Medos praelia prima
Exarmant, vacuaeque iubent remeare pharetra.
11 Nulla manus illis; fiducia tota veneni est.
Credis, Magne, viros, quos in discrimina belli
Cum ferro venisse 12 parum est? 13 tentare pudendum
Auxilium tanti est, 14 toto divisus ut orbe 390
15 A terra mori tua? tibi barbara tellus
Incumbat? te parva tegat, ac vilia busta,
Invidiosa tamen, Crasso 16 quarente sepulcrum.
Sed tua fors levior, 17 quonia mors ultima pana est.
Nec metuenda virus. at 18 non Cornelia letum
Insando sub rege timet. num barbara nobis
Est ignota Venus, quae ritu caeca ferarum
Polluit 19 innumeris leges, & foedera teta
Conjugibus, thalamicque 20 patent secreta nefandi
Inter mille nurus? 21 epulis vesana, meroque 400
Regia, non ullos exceptos legibus horret
Concubitus: tot femineis complexibus unum
Non lassat nox tota marem. 22 jacuere sorores
In regum thalamis, sacrataque pignora matres.
23 Damnat apud gentes sceleris non sponse peracti
Oedipodiam infelix fabula Thebas:

pharetras rescierent. 11 Nulla vis in ictibus inferendis. 12 Nisi & venenum addant. 13 Tantum facis tam inhonestum & imbellem auxilium, ut mori. 14 Vt sup. v. 289. 15 Resp. ad illud Pompeji, v. 311. supra. 16 Non habere sepul. feris alitibusque projecto. 17 Quonia mors, & arma marum requies est & malorum ultimum. 18 Sed de decus omni leto gravius timet. 19 Rex quot libet, alii, quot possunt alere. 20 In propatulo sunt, vel in communi inter multas. 21 Rex satur & ebrius nullos horret concubitus, vel legibus interdictos. Alii leg. non ullis. 22 Quin & sorores incitant, & quod nomen inviolatum debet esse marces. 23 Male audivit Thebae in Boeotia, nomine Oedipodis, qui matrem locatam duxit. vide argumentum nostrum in Oedip. Sen. Quamvis ille hoc per ignorantiam admisit, quod hi scienter & sponte.

K 7

1 Par-

1 Neque vulceratus perseverabit per diem totum astrum in pugna, pulveris & folis patiens.
2 Libro 3. vers. 490.
3 Cratibus, fascibus, terra, trabibus ad oppugnanda castra.
4 Illud sum te praestabit, quicquid sagittas arcere valet.
5 Resp. ad illud. v. 295. supra.
6 Fuge aptior quam pugna.
7 Veneno.
8 Tela incertum ubi castra temere emittere.
9 Staturaria pugnae & comminus gladii praedari virorum. h. e. fortium est.
10 Sed vide Plutarchum in Crasso, ubi Romanos hęc spes falsos habuit, aderant quippe camelis sagittis onusti, unde conversi Parthi

1 Et ex huiusmodi incestu sepe nascitur ipserex.
 2 Pregnantem facere. sic Ovid. 11 Met. ingentique implevit Achille.
 3 Cornelia L. Scip. Metelli filia.
 4 Multis posthabita, quantum (& hoc corrigi) ut Crasso tibi que insulter, cum nulla frequentius consueverit.
 5 Moutroae libidinis incitamenta.
 6 Tanquam caesi tibi prioris mariti praeda illi debita.
 7 Quod si grave illud Crassinae cladis dandum tibi in mentem subeat.
 8 Quam Crassum vindicasse.
 9 Caesaris.
 10 Libro 1. vers. 10.
 11 Parthos, quibus subdita est Bactra. supra. v. 299.
 12 Et vel bellum Gallicum atque Germanicum omisisse subductis in praesidiis copisque omnibus contra Parthos mittendis. 13 Vires Mediae, regia vetus Persarum, atrocissimi & gentis perfidia famosa. 14 Crassorum, tanquam illis rogi atque inferre. 15 Foederis exitum, belli initium. 16 In Thessalia. Legitur & Thessalia. 17 Victor Caesar. 18 Vitaeque alias infestus, non tamen Caesari triumphum de Parthis inviderim. 19 Propopopeja umbræ Crassi usus, dissuadet Pompejum. 20 Insepulta. 21 Hac ex persona Lentuli. 22 Ad quas urbes per ludibrium pompam missa sunt capita ducum. sicut caput haste praefixum Parthi aequitantes ostenderunt patri: patris caput & manum Surena in Armeniam ad Orodem praemittit Seleuciam, &c. Plutar. Crass. 23 Nobiles & fortes viros. 24 His si poteste supplicem abjicere, non video cur & Caesari non possis supplicare in media Thessalia.

1 Parthorum dominus quoties sic sanguine misto nascitur Arfacides? cui fas 2 implere parentem, Quid reat esse nefus? 3 proles tam clara Metelli Stabit barbarico conjux 4 millestima lecto. 40 Quauquam non ulli plus regia, Magne, vocabit Savitia stimulat Venus, titulisque virorum. Nam quo plura iuuent Parthum 5 portenta, fuisse Hanc sciet & Crassi: ceu pridem debita satis Assyris, trahitur 6 cladis captiva vetusta. 7 Hereat Eoa vulnus miserabile sortis; Non solum auxilium funesto à rege petisse. Sed gessisse 8 prius bellum civile pudebit. Nam quod apud populos crimen 9 socrerique tuumq; Majus erit, quam quod vobis miscentibus arma, 40 10 Crassorum vindicta perit? incurere cuncti Debuerant in 11 Bactra duces, & ne qua vacarent Arma, 12 vel Artorum Dacis, Rhenique ceteris Imperii nudare latus, dum 13 perfida Susa In tumulos prolapsa 14 ducum, Babylonque jacerent. Assyria 15 paci finem, Fortuna, precamur: Et, si 16 Thessalia bellum civile peractum est, Ad Parthos, 17 qui vicit ear. 18 gens unica mundi est, De qua Casareis possim gaudere triumphis. 19 Non tibi, quam primum gelidum transibis Araxem, 430 Umbra senis masti Scythici confixa sagittis Iungeret has voces? Tu, quem post funera nostra Vltorem cinerum 20 nuda speravimus umbra, Ad sœdus, pacemque venis? 21 tum plurima cladis Occurrunt monimenta tibi: 22 qua mœnia trunci Lustrarunt cervice duces, ubi 23 nomina tanta Obruit Euphrates, & nostra cadavera Tigris Detulit in terras, ac reddidit. 24 ire per ista

Si potes, in media socrerum quoque, Magne, sedentem Thessalia placare potes. 1 quin respicis orbem 740 Romanum? si regna times projecta sub Austro, 2 Infidumq; Tubam, 3 petimus Pharon, at vaeque Lagi. 4 Syrtibus 5 hinc Libycis tuta est Aegyptus: 6 inde Gurgite septeno rapidus mare summovet amnis: Terra suis contenta bonis, non indiga mercis, Aut 7 Iovis: in solo tanta est fiducia Nilo. 8 Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita, Magne, Tutela com missa tua. quis 9 nominis umbram Horreat? innocua est ætas: 10 ne jura, fidemque, 45 Respectumque Deum veteris speraveris aula. Nil pudet assuetos sceptris: mitissima fors est Regnorum sub rege novo. Non plura locutus Impulit huc animos. 11 quantum spes ultima rerum Libertatis habet! victa est sententia Magne. Tunc 12 Cilicum liquere solum, Cyproque citatas Immisere rates, 13 nullas cui prætulit aras 14 Vnda diva memor Paphia, 15 si numina nasci Credimus, aut quengquam fas est cœpisse deorum. 16 Hac ubi deseruit Pompejus litorea, totos 450 Emensis Cyprî scopulos, quibus exit in Austrum, Inde maris vasti 17 transfugo vertitur aestu: 18 Nec tenuit Casium 19 nocturno lumine montem, Infirmaque Aegypti 20 pugnaci litora velo Vix tetigit, qua dividitur pars maxima Nili In vada decurrit Pelusia septimus amnis,

8 Resp. ad illud Pompeji supra v. 231. 9 Titulum tantum, & imaginariam regni nominis majestatem. 10 In veterum quidem regum aulis non facile invenies jura, fidem, religionem, ubi perit jam dudum pudor: à regibus novis pietatem expecta. Alii leg. nec spero. 11 Epiphonema. Quantum libertatis, & pœpitiæ assumunt sibi homines in rebus desperatis. 12 E Cilicia solvens in Cyprum inf. trajecit Pompejus. 13 Quam coluisse Venus terris magis omnibus unam ferunt, ubi templum Divæ, centumque Sabæo Thure calent aræ fertique recentibus balanc. 14 Memor Cyprî maris, in quo nata Venus è spuma maris & testiculis Coeli dicitur. vide que ad v. 273. Senec. Hippo. 15 Eoa v. 299. Simodo nascuntur numina, & non sint æterna. 16 Navibus aliis, inquit Casar 3. comm. additis aduariis, in Ciliciam, atque inde in Cyprum pervenit. ibi cognoscit arcem ante captam sui excludendi causa, & c. Pompejo itaq; pecunia societatis sublata & æris magno pondere ad militarem usum in naves impolito, & 2000 hominum armatis, Pelusium pervenit. 17 Mari Cyprum & Aegyptum interfuso. Alii leg. transfuso, id est cursum direxit ex transferulo maris. 18 Neque Casium promontorium, quod petebat, tenuit; sed vento adversante & velis reluctantibus, infra Casium appulit, qua Nilus septimo eoque ultimo & amplissimo ostio juxta Pelusium in mare exit. 19 Nocturno, lucente luna, vel luce nocturna, velut in Pharo, viam navigantium dirigente, 20 Reluctanti adversus ventum,

1 Quin respicis potius amicos & socios pop. Rom. & hos petimus.
 2 Vers. 283. supra.
 3 Quin petimus Aegyptum cuius Pharos insula, & Ptolemæus Lagi rex lib. 1. vers. 692.
 4 Libro 2. vers. 367.
 5 Ad occasum.
 6 Ad ortum, Asiam versus, Nilus septem ostiis in mare infunditur.
 7 Pluviae, ut que à Nilo inundatur.
 8 Heliodor. l. 9. Diod. Sic. & Tibullus de Nilo. Te propter nullas relas tua postulat imbres, Arida nec plurio supplicat herba Iovi.

1 Nostrum
Aegyptium,
agri jam de-
ficiente Nilo
intantum
revocatur aut-
tem Nilus in
totum intra
ripas Sole Li-
bras ingreso-
fo, supra, vers.
467.

2 Si vires
nostras recte
metiantur:
non suffici-
mus rebus
Pompeji sus-
tentandis.
3 Clades
Pharsalia reli-
quias in nos
convertere?

4 Neque Cae-
saris, neque
Pompeji.
5 Si modo
prosperam
illius fortu-
nam secuti
fuissimus, non
decuerat ab
illo in adver-
sis descivisse.

6 Scelerato
Phonini cou-
silio atque
sententia.
7 Interficien-
do Pompejo

deligitur Achilles, pædagogus quondam regis, nunc præfectus exercituli.
8 Ad pedem Cassi montis, quo vada & brevia referunt Syrtis vicinas, in-
ter Leptim, scilicet Alexandriam. 9 Achilles (inquit Plutar.) assumpto
Septimio, tribuno quondam militum sub Pompejo, & Salvio centurione
sub eodem, atque tribus aut quatuor famulis præterea, ad navium Pompeji
advectus est. 10 Supra, vers. 477. 11 Parum convenit hoc epitheton.
Pelusium enim est oppidum ad extremum Nili ostium, orientem versus;
Canopus vero maxime ad Occasum, urbs impurissima, & omnium libidi-
num domicilium. 12 Sup. habebit. sic Iuven. Satyr. 1. vers. 89. *alex quon-
do Hos animos?* 13 Indignatur jus esse barbaris nisi que mollibus Aegyptiis
in jugulum Pompeji. 14 Vi à civibus suis potius quam externis his mo-
stris juguletur Pompejus. 15 Ingratiam Cæsaris occidi. Ab ipso Cæsare,
inquit H. Grotius. 16 Apotrophe ad regem, quem vel ut nonis divine regi-
tus vel Pompeji gloria, vel quod erat Romanus (in quem nihil liceret regi
Aegyptio) deterruisset à tanto scelere. 17 Non reverentis Iovem, quem coe-
lum in quos credimus regnare. Horat. Ode 5. lib. 3. scelera vel regum ipso-
rum, in quos imperium habet. vindicaturus. 18 Manus interposuisse tui.
19 Imbellis & mollis puer. 20 Lib. 7. vers. 685.

*Huc agit infelix? 1 populum non cernis inermem,
Arvaque vix refugio fodientem mollis Nilo?
2 Metiri sua regna decet, viresque fatere.
Tu Ptolemæ potes Magni fulcire ruinam,
Sub qua Roma jacet? 3 bustum, cineresque movero
Thesalicos audes, bellumque in regna vocare? 4
Ante aciem Emathiam 4 nullis accessimus armis:
Pompeji nunc castra placent, qua deserit orbis?
Nunc victoris opes, & cognita fata lacestis?
5 Adversis non deesse decet, sed lara secutos.
Nulla fides unquam miseros elegit amicos.*

*Assensere omnes 6 sceleri. latatur honore
Rex puer infueto, quod jam sibi tanta jubere
Permittunt famuli. 7 sceleri delectus Achilles.
8 Perfida qua tellus Cassis excurrit arenis,
Et vada testantur junctas Aegyptia Syrtes, 9
Exiguam sociis monstri, gladiusque carnam
Infruit: 10 superi, Nilusne, & barbara 10 Memphis,
Et 11 Pelusiaca tam mollis turba Canopi
12 Hos animos! sic fata premunt civilia mundum!
13 Sic Romana jacent! ullusne in cladibus istis
Est locus Aegypto? Phariusque admittitur ensis?
14 Hanc certe servate fidem civilia bella:
Cognatus præstate manus, externaque monstra
Pellite, si meruit tam claro nomine Magnus
15 Cæsaris esse nefas. 16 tanti Ptolemæ ruinam
Nominis haud metuis? 17 celoque tonante profanum
18 Inseruisse manus impure, ac 19 semivir audes?
Non domitor mundi, nec 20 ter Capitolia curru*

Invectus

*Invectus, 1 regumque potens, vindexque Senatus,
Victorisque gener; Phario satis esse tyranno
Quod poterat, Romanus erat. quid viscera 2 nostra
Scrutaris gladio? nesci puer improbe, nesci
Quo tua sit fortuna loco: 3 jam jure sine ullo
Nili sceptrum tenes: cecidit civilibus armis
Qui tibi regna dedit. 4 Iam venio vela negarat
Magnus, & auxilio remorum iusanda peribat 5
Litora: 5 quem contra non longa vecta biremi
Appulerat 6 scelerata manus: 7 Magnoque patere
Fingens regna Phari, celsa de puppe carina
In parvam jubet ire ratem, litusque malignum
Incusat, 8 bimaremque vadis frangentibus astum,
Qui vetet externas terras advertere classes.
9 Quod nisi fatorum leges, inventaque jussu
Ordinis æterni misera vicina mortis
Damnatum leto traherent ad litora Magnum;
Non ulli cornutum scelens præfagia deerant. 10
11 Quippe fides si pura foret, si regia Magni
12 Sceptorum auctori vera pietate pateret;
Venturum tota Pharium cum classe tyrannum.
Sed cedit satis, classemque relinquere jussus
Obsequitur, 13 lorumque juvat præferre timori.
14 Hoc magis impatiens egresso deesse maris,
Quod metuit clades. * remane temeraria conjux,
Et tu nate precor, longoque è litore casus
Expectate mess: & in hac cervice tyranni 15*

jubebat, vadum ibi causatus, & mare ob arenæ multitudinem tritem non esse navigabile. 6 Supra vers. 541. 7 Septimius (inquit Appianus) dextram, regis nomine Pompejo obtulit, & ad amicum filium into movit accedere. 8 Vadis utriusque astu allisis & fluctu vario impulsis. Hæc Libyco, inde Aegypto (inquit Sulpitius) mari inter se collidentibus, propter æstum ostiorum Nili interjecti. 9 Quod nisi fatale fuisset & divini-
potus provium ut hic Pompejus caderet, multa illum præfagia deterruissent.
10 Qui erant cum Pompejo, ubi viderunt non regio more, non magnifice Pompejum excipi, sed ad hoc officium paucos una cymba venire, suspensam habuere eam contemptionem, Pompejumque horati sunt, ut navem in altum deruderet, dum adhuc extra jactum teli esset. Plur. Simul & naves in lit. &c. 11 Cuius suavis & beneficio regum à Senatu Ptolemæo fuerat confirmatum. 12 Emori mavult, quam vel suspicari fidem vel mor-
tem formidare. ita Iuv. 8 Sat. *Summum acie nefas amicum præferre pulcri.*
13 Ire parabat comes viro. Salutata (inquit Plutarcho) Cornelia, quæ jam
Sodæi timore protulit: *ὄχι καὶ πρὸς τὴν αἰώνιον Κωνσταντίνου Κωνσταντίνου*
καὶ ἐκείνου μὲν. Hæc postrema voce suos allocutus, cymbam conscendit.
14 Hæc de causa. * Inquit Pompejus.

Explorete

1 Ego illi cor
sum & vita-
lia, quam sibi
superesse vo-
luit: tu inge-
ritus Pomp.
ictus, parte ea
qua voluit
mori, quia
me pete, ma-
jores luet
pœnas si me
truncatam vi-
derit, quam
quod ipse ju-
gularur.
2 Neque enim
ego vaco cul-
pa, ut quæ
sola e' tœni-
nis Rom. co-
mes fuerim
civilis belli.
3 Pompejum
excepi, in
Lesbo.
4 Qui me de-
seruisti comi-
tem, *supra*
nam iter cap-
ere paratam,
non ego per-
didi eam. *sa-*
cramentum,
&c. Hor. l. 2.
ode 17.
5 Mortem
inveniam,
utur Ptole-
mæi benefi-
cio illam non
impetrarim.
6 In mare,
7 Qui Pompe-
jo benefi-
cium hoc
praestiterit, vacabit culpa, quæ in Cæsaris conferetur crudelitatem. 8 Etiam
te nondum moriuo, amisi libertatem, ne gaturne mihi jus mortis, ut in po-
testate victoris reaper? 9 Decidit exanimata. ut lib. 5. vers. 59. &
supra, vers. 58. 10 Ictibus. 11 Supra vers. 613. 12 Extremum
mortis tempus. 13 Toga qua faciem involverat. supra v. 613. 14 Spi-
rantis adhuc caput prebendit & crudeliter Iulians amputavit, nec uno, ut
jam ense rotato artis est, ictu. 15 Achilles, cui delegatum hoc nego-
rium, caput sibi ad regem sumit deferendum. 16 O degener Septim-
ius, tunc primas tanti sceleris suscepisti partes, ut tibi honoris, quem hinc pete-
bas, secundæ cederent. Primum vulnus in fluxerat Septimius & caput abscide-
rat, quod non ipse jam gestat, sed Achilles.

Pompeji:

Pompeji diro sacrum caput ense recidis,
Vi non ipse feras? o summi fata pudoris?
1 Impius ut Magnum nosset puer, illa verenda
Regibus hirta coma, & generosa fronte decorata
Cæsaries compressa manu est; 2 Pharioque veruto,
Dum vivunt vultus, atque os in murmura pulsant
Singultus anima, dum lumina 3 nuda ragescunt,
Suffixum caput est, 4 quo nunquam bella iubente
Pax fuit: hoc leges, campumque, & Rostre movebat:
Hæc facie Fortuna tibi Romana placebas.
Nec satis infando fuit hoc vidisse tyranno:
Vult sceleri superesse 5 fidem. tunc arte nefanda
Submota est caput: tabes, rapioque cerebro
Adsuccata cutis, 6 purisque effluxit ab alto
Humor, & 7 infuso facies solidata veneno est. 690
8 Ultima Lagea stirpis, 9 perturraq; proles,
Degener, 10 incesta scipitis cessare sororis,
Cum tibi sacratio 11 Macedon servetur in antro,
Et regum cineres extructo monte quiescant,
12 Cum Ptolemaeorum manes, seriemq; 13 pudendam,
Pyramides claudant, 14 indignaque 15 Mausolea:
16 Litora Pompejum ferunt, truncusque vadosis
Huc illud jactatur aquis, adeone molesta
17 Totum cura fuit socero servare cadaver?
18 Hæc Fortuna fide Magni tam profersa fata 700
19 Pertulit: hæc illum summo de culmine rerum
Mortis petiit: cladesque omnes exegit 20 in uno

fidem faciat. 6 Ab intimo humor arte educitur. 7 Medicamentis & aroma-
tibus, quibus coudiuntur cadavera, conservatum est Pompeji caput Cæsari
deferendum, lib. 9. v. 1035. 8 Invectiva Apostrophe ad Ptolemaum, ultimi-
mum regum Egypti. e' progenie Lagi, cuius filius Ptolemaus Alexandro
mortuo Egyptum occupavit posterisque suis reliquit. 9 Perit brevi post
hæc in pugna contra Cæsarem, navigio depresso à fugientibus, & ipse, ut cre-
ditur, immersus flumine. Regis corpus, inquit Florus, obrutum limo reperitum
est in aureæ loricæ honore. & Plutar. & Patercul. 10 Sororis Cleopatæ,
cujus nuptias à patre consecutus fuerat, moriens ei regnum reliquit. 11 Cor-
pus Alexandri Magni serv. in immansi sepulchri mole. 12 Cum Ptolemao
omnes Egypti continua ferie post Alexandrum reges conditos tegant Pyra-
mides. De quibus vide quæ nos ad Mart. epig. 1. 13 Luxu & ignavia per-
ditam. 14 Quibus vide quæ nos ad Mart. epig. 1. 15 Sepulchra & monumenta illius
amula, quod Mausolo regi Carie ab uxore Artemisia extructum erat.
16 Post hæc, Magni jacet ingens hircio truncus, neque jacet, sed alliditur hircio,
pulsatum arenis, ludibrium pelagi. ut mox. 17 Aque ac caput, modo v. 691.
18 Inconstanti, prout ipsa levis Dea est, quæ more Scorpii cauda ferit, tan-
tum in illo viro à se discordant e Fortuna, ut cui modo ad victoriam terra deservat,
desert ad seipsum tuam. Patere. 19 Ad exitum. 20 Fr. Modius è l. Weidneri
leg. in mo. ea mente, qua supra v. 29. Sed placet in uno: ut opponatur dies
unus infelix tot annis felicibus & propter semel, quod seque. v. 707.

Sava

1 Ptole-
mæus, ut
Pompejum
agnosceret,
caput illius
à cædre reens
contemplatus
tractavit.
2 Et caput
etiandum
spirans & pal-
pirans Aegy-
ptio pilo iuf-
fixum est.
3 Non clau-
sa; aperta.
4 Caput, pa-
cis semper
amans, in Se-
nacu, comi-
tius, foro po-
tens; felix
& toties tri-
umphale. Iu-
rigeros ageres
cam lara tri-
umphor, Hæc
tibi Roma ca-
put erat. Mar-
tial. epig. 70.
lib. 3.
5 Monimen-
tum, quo
Pompejum
à se occisum

1 Vnus mortallium fuit, qui, &c.
 2 Hoc solum agnoscitur, quod capite caret.
 3 Aegyptias, à Pharo inf.
 4 Cæsar.
 5 Hæc Plutarchus ad huic modum refert: Illi capite amputato truncum nudum ex cymba proiec-erunt: quem Philippus liberus Pompeji, qui in cymbam una cum Pompejo ingressus fuerat, descenditibus iis qui aspectu iurabantur, aqua marina abluit, sua tunica involvit, & rogo è fragmentis naviculæ piscatoriæ extructo impositum cremavit, à seque quodam Rom. adjuvus.
 6 Quæstor Pompeji, ut vult poeta.
 7 Idalus, mons Cypri, Veneri sacer. 8 A rege Cinyra. Pindari Nemode 8. & Pythior. Ode 2. 9 Noæn. 10 Et Lunam in nubio nox interpesta tenebat. 11 Diversi à mari coloris. 12 Refluo. 13 Veniliam quæ cadaver sublevaret. 14 Truncus Pompeji. 15 Ut modo v. 723.
 19 Non poscit nidorem thuris Eoi, Et Cilicium menses, non usque exempta superba cinama, & Assyrio manantes gratæ succos, qualia fueribus sili-cium cumulat infunduntur. 17 Arabicos, Indicos, Panchari thuris odores. 18 Non ut tanquam pater patriæ efferatur à nobilissimis civibus feretrum subeantibus. 19 Non ut in funebri pompa præferantur rerum gestarum tituli & insignia, non triumphorum suorum imagines. 20 Epi-cedemis & natis deplorantium ad tibiam. 21 Ut militari more exercitus demissis hastis ter rogam circumeat. Ter citro m. aceros cinelli sulgentibus ar-mis Decurrere rogos, ter mastrum funeris ignera. Lustrare in equis, ululantique ore dedere. Virgil. 11 Lucid.

Sava die, quibus immunes tot præstitit annos:
 Pompejusque fuit, qui nunquam mista videret
 Lata mali: felix nullo turbante Deorum,
 Et nullo parcente miser. semel impulit illum
 Dilata Fortuna manu. pulsatur arenis,
 Carpitur in scopulis, hausto per vulnere fluctus
 Ludibrium pelagi: nullaque manente figura,
 910 Vna nota est Magno capitis iactura revulsi.
 Ante tamen 3 Pharias & victor quam tangat are-
 5 Pompejo raptim tumulum Fortuna paravit, (nas
 Ne jaceat nullo, vel ne meliore sepulcro.
 E latebris pavidis decurrit ad aquora 6 Cordus.
 Quæstor ab 7 Idalio 8 Cinyraa litore Cypri
 Inausustus Magni fuerat comes. ille 9 per umbras
 Ausus ferre gradum, victum pietate timorem
 Compulit, ut medius quisirum corpus in undis
 Duceret ad terram, traheretque ad litora Magnum.
 10 Lucis mæsta parum per densas Cynthia nubes. 920
 Præbebat; cano sed 11 discolor aquore truncus
 Conspicitur. tenet ille ducem complexibus artibus
 Eripiente 12 mari: nunc victus pondere tanto
 Expetat 13 fluctus, pelagoque juvante cadaver
 Impellit. postquam sicco jam litore 14 sedit.
 Incubuit Magno, lacrymasque effudit in omne
 Vitnus, & ad Superos, 15 obscuraque sidera satur:
 16 Non pressosa petit cumulato ture sepulcra
 Pompejus, Fortuna, tuus: non pinguis ad astra
 Ut ferat è membris 17 Coos fumus odores, 740
 18 Vt Romana suum gestent pia colla parentem,
 19 Præferat ut veteres ferulis pompa triumphos,
 Vt resonent 20 cansu tristi fora, 21 totus ut ignem
 Projectis mærens exercitus ambiat armis.

Da vilem Magno 1 plebeji funeri arcam,
 Qua lacerum corpus 2 siccos effundat in ignes.
 33 Robora non desint misero, nec 4 sordidus uestor.
 Sit satis, ô superi, 5 quod non Cornelia fuso
 Crine jacet, 6 subicique facem complexa maritum
 Imperat, extremo sed abest à munere busti 750
 Infelix conjux, nec adhuc à litore longe est.
 Sic futus, parvos 7 juvenis procul aspicit ignes,
 Corpus 8 vile suis, nullo custode cremantes.
 9 Inde rapit flammæ, semustaque robora membris
 Subducens, Quæcunque es (ait) neglecta, nec ulli
 Cara tuo, sed Pompejo 10 felicitior umbra,
 11 Quod jam compositum violat manus hospita busti,
 Da veniam: si quid sensus post fata relitum est:
 12 Cedis & ipsa rogo, paterisque hac 13 damna se-
 pulchri,
 Teque pudet, 14 sparsis Pompeji manibus, uri. 760
 Sic fatur: 15 plenusque sinus ardente favilla
 Pervolat ad truncum; qui fluctu pene relatus
 Litore pendebat. summas dimovit arenas,
 Et 16 collecta procul lacera fragmenta carina
 Exigua trepidus posuit scrobe. 17 nobile corpus
 Robora nulla premunt, nulla strue membra recum-
 bunt:
 Admotus Magnum, non subditus, accipit ignis.
 Ille sedens juxta flammæ, O maxime, dixit,
 Ductor, & Hesperii majestas nominis una,
 18 Si tibi iactatu pelagi, si funere nullo 770
 Tristior iste rogo; 19 manes, animamque potentem
 Officiis averte meis: injuria sati
 Hoc fas esse jubet, ne ponti belua quicquam,
 Ne fera, ne volucres, ne sævi Cæsaris ira

vincti, sed averfa facie, subjectam more parentum Aversi tenere succum. Virg. 6 Æn. 7 Cordus. 8 Neglectum, non custoditum suis. 9 Ab illo rogo. 10 Quia rogam nacta. 11 Ignosce mihi rogam tuum violanti. 12 Et ipsa videris tardius uri quo Pompejo cedas pyre tue partem. 13 Fac-tes rogo subtractas, pyre reliquias. 14 Inhumatis, adeoque ex Platoniorum opinione, errantibus per ripas Stygis centum annos. (centum evansi an-nos, volitantque hæc litora circum. Virg. 6 Æn. vel fluctu jactatis. 15 Ipse sinu vestis, arena, ut verisimile est, strato prunas ferens. 16 Supra, ad v. 715. 17 Hypallage. Nobile corpus non premit robora, ut versu sequi extrui enim pyra è roboreis fistilibus solebat, atque illi medio imponi cadaver. 18 Nisi forte fluctibus jactari aut funere carere malles, quam habere tam vile. 19 Ignosce tenuitati hujus officii mei, non advertere funeris exilitatem, quam excuset prementis fati injuria.

1 Orcium anam spondam, popularem fab-dopilam, quia plebeji vilesq; efferebantur. angustis cæciliæ cadaveræ cellis Confervus viti portanda loca-bat in arca. Horat. Sat. 8. lib. 1. 2 In quos nul-la conjiciun-tur aromata, Thurea dona, dapes, sviso crateres olivo. Æn. 6. 3 Ligna qui-bus uratur. 4 Vespillo falem. 5 Quod non adest mariti funeri Corne-lia, quæ vi-rum defleat fuso crine hu-mum verreas, solo pedes affligens, &c. vide quæ Se-neca Troad. v. 83. & oo-strum, lib. 2. vers. 28. 6 Subjici fa-cem fune-brem, quod officium de-functo præ-stabant neces-situdine de-um.

1 Nili, qui Sole in Cancro, Leone, Virgine, inundat. lib. 10. vers. 210. & deinceps. 2 Libro 1. vers. 20.

* Tempestuositas inundationibus, rarissime enim pluit in Aegypto. 3 Deserta sias, arenosa, qualia incoiunt Athiopes supra Aegyptum.

4 Expostulatio indignabunda. Nos recepimus sacra vestrae Isthidis Romam

translata, cui in campo Martio templum constitutum cum 9 dierum sacrorum ceremoniis. Erant & plures Isthidis aedes. 5 Eandem cum 10, quam Aegypti colebant sub specie vaccae, ut & Osirim sub imagine bovis maris. Herod. 3. idiam deo tantae terram seu rerum naturam Osiri, id est, Soli suppositam, e qua conjunctione nascuntur omnia, Lunam alii esse autumant. vide Diod. Sic. lib. 11. & Plur. l. de Isthid. Lucian. *περὶ ἰσθμίου*. Coel. Rhod. l. 5. c. 12. 6 Anubim Deum canino capite pictum, sive quod tempus significet, ut Macro. 1. Saturn. c. 20. vel Horizonta; ut Coel. Rhod. l. 5. c. 12. vel Nilum prodeuntem Cyprocephalos serpentes crocodilos, &c. ut Diod. Sic. l. 1. sive Mercurium, ut Strabo l. 17. f. Casae enim stellam referat, qui Solis recessus seu Nilii inundationis tempus denotat. 7 Crepitacula ex aere aut argenteo adhibita in sacris Isthidis, modum lustratus indicentia. 8 Cujus obitum plangendo, hominem non deum testatus fuisse Osirim, regem Aegypti à Typhone fratre casum, ab Isthid uxore diu quaesitum. Diod. Sic. l. 1. de cuius cultus apud Aegyptios ratione C. L. V. a quo extra omnem ingenium, curae iudicialiam positus Ioan. Seldenus eruditissime differit in Syntagm. 1. de D. I. S. Syris. c. 4. & 2. Syntagm. c. 10. ubi exactissima mensuram computatione Osiridis *ἀεὶ ἰσθμίου*, *ἰσθμίου*, *ἰσθμίου* ad Solis accessum & recessum redigit. Neque fortassis absurdum fuerit, & cultum hunc ad Nilum referre, qui isdem mensibus inundans Isthid, id est terra conuergit, & Nilum, id est mare lapsus deperit. cum ut ipse ibidem docet, Osiris à Siti, h. e. Nilo denominetur. 9 Pompeji, qui nobis numinis instat. * Apollonem ad Romam, immemorem Pompeji & ingratam. 10 Caesari, cui in nuptiarum Deorum relato Augustus templum consecravit & diuinos honores instituit. Sueton. 11 Quod si metu Caesaris, quoad vixit hoc officio superstitit: quin nunc tandem petit aliquis? 12 Aegypto, terra iusta & meritis funeris honorem negante. 13 Ossa femiusta, & cineres, quae uras condidit solia, quod si timidus huic vespiloni ad manum fuisse urnam crederem, ut solia. v. 788. legisset *conspicuae in urina Parua clausit humo*. Sed & alii *urinae* hic legunt. 14 Mihi honori & pio officio futuro quod illi pro scelere habent, inquit poeta. 15 Ossa suorum peregre defunctorum amici colebant in sua referre. *Reuult ossa senu cari Nigra maris*. Marcial. epig. 31. l. 9. Seueca conf. ad Albican. cap. 2.

Hesperius miles, ripasque astate tumentes.

Quid tibi saxa precer pro tanto crimine tellus?

Vertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus, Et steriles egeant * hybernus imbribus agris.

3 Totaque in Aethiopia putres solvaris arenas.

4 Nos in templa tuam Romana accepimus Isthid.

6 Semideosque canes, & 7 sistrā iubentia luctus,

Et 8 quem tu plangens hominem testaris Osirim:

Tu nostros Aegypto tenes in pulvere 9 Manes.

* Tu quoque cum saxo dederis jam templa 10 tyranno;

Nondum Pompeji cineres o Roma petisti:

Exul adhuc jacet umbra ducis. 11 si secula prima

Victoris timere mmas, nunc excipe saltem

Ossa tua Magni, si nondum subruita fluēt

12 Inruis tellure sedem. quis busta timebit?

Quis sacris dignam mouisse verebitur 13 urnam?

Imperet hoc 14 nobis utram scelus, & velit ut

Nostro Roma 15 sinu: satis o numinumque beatus. 860

Si mihi contingat 1 manes transferre reuulsos Ausoniam, si tale ducis violare sepulcrum.

2 Forsitan aut 3 sulco sterili cum poscere finem

A Superis, aut Roma volet 4 seralibus Austris,

1 Ignibus aut nimis, aut 6 terra testā mouenti:

Consilio iussuque Deum transibis in urbem.

Magne, tuam; 7 summusque feret tua busta sacerdos.

1 Nam quis ad 9 exustam Cancro torrente Syenen

lbit, & 10 imbrifera siccas sub Pleiade Thebas

Spektor Nili: quis 11 rubri stagna profundi. 860

Aut Arabum portus 12 mercus mutator Eoae,

Magne, petet, quem non tumuli venerabile saxum,

Et cinis in summis forsā turbatus arenis

Advertat? manesque tuos placare iubebit,

Et 13 Casio 14 praeserre Iovis nil 15 ista nocent

Fama busta tua. templis, auroque sepultus

Vilior umbra fores: 16 nunc est pro numine summo,

Hoc tumulo Fortuna jacens. 17 augustius aris

Victoris Libyco pulsatur ab aqore saxum.

18 Tarpejis qui saepe Deis sua tura negarunt. 870

Inclusum fusco venerantur cespite fulmen.

19 Proderit hoc olim, quod non mansura sepulcri

etate mea (inquit Appianus) ab Hadriano Imp. summa diligentia perquisita & inuenta erigebantur, ut ab omnibus dignosci possent. 8 Idque commodius nostris futurum, quos in Aegyptum navigantes inuitabit veneranda Pompeji memoria ad visendum, placandum, adorandum, ipsius tumulum. 9 Lib. 2. vers. 587. 10 Thebas Aegyptiacas, in exusta regione siccas, quamvis subiecta sint Tauro, signo Zodiaci: in cuius humero septem stellas dicitur Pleiades, seu Virgiliae: *Nauita eas Hyadas Graues ab imbre vocat*. Ovid. 5. Fast. ab 22: pluviam enim ortae inducunt. 11 Maris Erythraei, de quo vide quae ad Senecae Thyest. vers. 370. 12 Potius visere. 13 Vt quoque humilia & vilia. 14 Fortuna quodammodo ipsa hic cum Pompejo, cui semper fauerat, sepulta, inquit Grotius. Alii exponunt, ut Fortuna fit Vocandi casus. 15 Saxum hoc Pompeji in hore undis allitum angustius est quam templum Caesari dicatum. 16 Qui Diis Capitolinis, Ioui, Iunoni, Apollini, Minervae, Marti negarunt sacrificia, venerantur ossa ustulata Pompeji, signata saxo hoc, cui Cordus *Inscriptis sacrum semusio siphre saxum*. ut supra vers. 792. Alii fuscum exponunt cespitem, terram Aegypti, cui nomen à nigredine, uti probat C. L. V. Ioan. Seldenus, Synt. de D. I. S. Syris. c. 4. 17 Bene tibi cedit quod tam vile & cito interitum nactus es sepulchrum, sternereturque tibi ad immortalitatem gradus, ita ut Aegyptiis de sepulchro tuo, iusquam tamen comparente, gloriantibus, non maiorem fidem posteri sint habituri; quam Cretenibus habita est de Iove apud eos sepulto. unde vana & mendax dicitur Creta, quasi vero Dii sint mortales. vide Io. Seldenum in Tirulis honorum. lib. 1. cap. 7. Callimach. hym. 1. *Κρήτης ἀπὸ ψεύσεως καὶ ὄψι τάφος ὁ κτλ. οὐ καὶ Κρήτης ἐπικτήσαντο. οὐ δὲ ἔθνευς ἐστὶν ὅς ἐστι.*

*Ardua marmoreo surrexit pondere moles.
Pulveris exigui sparget non longa vetustas
Congeriem, bustumque cadet, mortisque peribunt
Argumenta tua, veniet felicior aetas,
Qua sit nulla fides saxum monstrantibus istud:
Atque erit Aegyptus populis fortasse nepotum
Tam mendax Magni tumulo, quam Creta Tonantii.*

LIBER IX.

AT non in Pharia¹ manes jacuere favilla,
Nec cinis exiguus tantam compefcuit um-
bram:

Profluit busto, semustaque membra relinquens,
Degeneraque rogam,² sequitur convexa Tonantii.
Qua niger astriferis connectitur axibus aer:
Quodque patet terras inter, lunaque meatus
3 Semides manes habitant, 4 quos ignea virtus
5 Inuocuos vita patientes atheris imi
Fecit, & aternos animam collegit in 6 orbes.
7 Non illuc auro positi, nec ture sepulti
Perveniunt. 8 illic postquam se lumine vero
Implevit, stellasque vagas miratur, & astra
Fixa polus, 9 vidit quanta sub nocte jaceret
Nostra dies, risitque sui ludibria trunci.
Hinc super Emathia campos, & signa cruenti
Casaris, ac sparsus volitavit in aqore 10 classes;
11 Et scelereum vindex in sancto pectore Bruti
Sedit, & invidi posuit se mente Catonis.

¹ Pompeji
anima. abfol-
vit autem
poeta & a-
bicitiv Pompe-
peji.
² Beatatum
animarum fe-
dem repetit,
campos Ely-
sios, de qui-
bus vide que
nos ad Sen.
Troad. v. 942.
Hos alii in
Hispania, alii
in insulis For-
tunatis locan-
tibus. Plato-
nicorum alii
in summo
loco tertii
ordinis ex-
ter quateroa
elementorum
divisione, in
caelo scilicet.

quod terra & πλανης dicitur, alii vero in regione proxime Lunam, quam vite
mortisque consuetum esse volunt, &c. Macr. in Som. Scip. lib. 1. cap. 11.
3 ἀστρον ἡστέων ἄστρον ἡστέων, quos ἡστέων, id est, aeris filios corpore solutos
emicare & cum Dæmonibus habitare volunt aeris in campis. 4 Quos aether
exerit ad athera virtus. Virg. 6 AEn. Ignens quippe est illis vigor & celestis
origo. 5 Non gravatos, non corruptos inferiorum contagio, verum se-
dem suam appetentes. 6 Sphæras. 7 Non illuc semper ascendunt Cæ-
sares aureis conditi loculis, eburæis auratisque elati lectis, argo, thure
cremati, &c. qui mos est referendi Imperatores in numerum Deorum. Herod.
lib. 4. 8 Insuper postquam miratur lumen Olympi sub pedibus vestiti nubes,
& sidera. Virg. ecl. 5. 9 Vide Platonis Gorgiam, & de Repub. atque
Cic. de Somno Scip. 10 Quæ integræ adhuc erant circa Coreyram.
11 Evindicaturus scelestum bellum à Cæsare summe dominationis su-
adio susceptum, transfudit se quasi per ἀστρον ἡστέων in pectus Bruti, qui enim
interfecturus erat, & Catonis.

11 Ille

Ille ubi pendebant casus, dubiumque manebat,
Quem mundi dominum facerent civilia bella; Qu
Oderat & Magnum, quamvis comes esset in arma
Auspiciis raptus patria, ductuque Senatur.
At post Thessalicas clades jam pectore toto
Pompejanus erat. patriam tutore carentem
Exceptit, populi trepidantia membra refovit,
Ignavis manibus projectos reddidit enses:
Nec regnum cupiens gessit civilia bella,
Nec servire timens. nil causa fecit in armis
Ipse sua: tota post Magni funera 3 partes
Libertatis erant: 4 quas ne per litora fusas 30
Colligeret rapido 5 victoria Casaris actu,
6 Coreyra secreta petit, ac 7 mille carinus
Abstulit 8 Emathia secum fragmenta ruina.
9 Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus victus 9 arctasse carinas?
Dorida tunc 13 Malea, & 11 aperta Tanaron umbris.
Inde 12 Cythera petit: Boreaque urgente carinas
Creta 13 fugit: 14 Dictæa legit, cedentibus undis,
Litora. tunc 15 ausum classi præcludere portus
16 Impulit, ac savas meritum Phycunta rapinas 40
Sparsit: & hinc placidis alto delabitur auris
In litus: 17 Palinure tuum: (neq; enim aqore tantum
Ausonio monumenta tenes: portusque quietos
Testatur 18 Libye Phrygio placuisse magistro.)
19 Cum procul ex alto tendentes vela carina
Ancipites tenuere animos, sociosne malorum.
An veherent hostes: præcepi facit omne tremendum
Victor, & in nulla non creditur esse carina.

Pharsalum clade, statuit suos in Italiam trajicere, si modo Pompejus per-
lisset, suo superesset, copias quas habebat illi servare, atque hoc animo Cor-
cyram ad classem trajecit. Plut. sed aliter hæc App. 5 Cæsar victor, pro ex-
peditione & celeritate solita. 6 Inf. sub Epiro, ubi erat Pompeji classis.
7 Synædoche Hyperbolica. 8 Cladis Pharsalica reliquias. 9 Contra-
xisse, angulum reddidisse, texisse. 10 Malea promontorium est Laconiæ,
quam incolere Dares. 11 Lib. 6. v. 643. 12 Insulam Peloponnesi, hodie
Cerge. 13 Præter navigantibus & provectis recedere videtur. causam vide
ad Sen. Troad. v. 1044. 14 Cretensia Dictæ urbs & mons Creta. 15 Phy-
cunta opp. cum promontorio Cyrenaiæ regionis, quia portum Catoni præ-
cluserit, expugnavit & militibus suis diripiendum concessit. 16 Hæcid.
17 Promontorium Cyrenaiæ regionis in Africa, à Palinuro Æneæ navis
magistro denominatum, ut & illud Pæstanti sinus in Italia. 18 Neque Afri-
ca minus quam Italia testatur tutos portus placuisse Palinuro atque ab eo
nomen accepisse. 19 Vbi, conspectis navibus in quibus erant Cornelia &
Sex. Pomp. cum suis, Cato dubitare coepit utrum Cæs. esset an Pompeji.

L 4

As

1 Cato, dum
incertus esset
belli exitus,
patriæ & ci-
vium à se mu-
tuo. ca forum
miseris,
Pompejum
& Cæsarem
ex æquo ode-
rat, veritas ne
victor impe-
rium inva-
deret.
2 Vt, cui per-
fecto Stoiico
semper ad
manum liber-
tatis portus,
mori parato-
ris tsi dæ-
rō dæ-
æ-
3 Copia
Pompeji.
4 Pompejus
Cæsarem in
Thessaliæ
persecutus,
multis suo-
rum Dyrcha-
cii relictis
præfecit Ca-
tonem, quem
nūque vere-
batur ne sibi
obstaret quo-
minus visio-
ria liceret ex
suo animo
uri. Is itaque
accepta apud

1 Stoici
2 Frustra laborabat retinere Sextum Pompei natum ex Æmylia, & cæteros in litore Ægyptio desiderio atque expectatione trunci conjugis, si forte illum fluctu relabente delapsum possent excipere.
3 Indigni Pompejo.
4 De more luctus vide lib. 2. v. 21. & ad Senec. Troada, v. 83.
5 Mulieres autem ossa sinu legebant. *Modo in eadem summi, ex quo tres nequiter miseræ, ossa triani nepotium receperunt.* Seneca ad Albinam cap. 2.
6 Cineres & ossa.
7 Idem questus erat Cordus lib. 8. vers. 729. & deinceps.
8 Ita & Cordus libro 8. v. 762. 9 Feliciores illi qui inhumati abjecti, quam Pompejus, cui tam despiciatus & vilis contigit ignis quasi Deorum oratio. 10 P. Crasso prius, nunc Pompejo negata. 11 Respicit ad cenotaphia, quæ in acie desideratis vel naufragio amissis accumulata sunt ab amicis representantia omnes ceremonias & officia vere sepulchri debita. 12 *ὅς δὲ μὴ ἐπιφανῶς, ἀνολίσιον αὐτοῖς ἴσχυον μύρα.* Xenophon 6. *ἀσπ. 620.* Sed quid, &c. *ἐπιφανῶς*. cum pectus meum sit tumulus illius & monumentum vivum? 13 Quæ diu conjugii superesse cupit, quod ad me i vita tædet. 14 Non clara, sed tenui & paupertina, vel ingrata, ut modo vers. 64. 15 Oriente die. 16 Non ulla tellus Pompejo triumphata, gratior iam mihi est quam hæc quæ utcumque nocens illius ossa habet.

*At illa puppes luctus, planctusque ferebant,
Et mala vel ¹ duri lacrymas motura Catonis. 50*
Nam postquam ² frustra precibus Cornelia nauas
Privignique fugam tenuit, ne sorte repulsus
Litoribus Phario remearet in aquora truncus,
Ostenditque rogam ³ non iusti flamma sepulchri:
Ergo indigna fui, dixit, Fortuna, marito
⁴ Accendisse rogam, gelidos effusa per artus
Incubuisse viro, laceros exutere crines,
Membraque dispersi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos insundere stetus?
⁵ Ossibus, & tepida vestes implere favilla? (60)
⁶ Quicquid ab extincto licuisset tollere busto,
In templis sparsura Deum. ⁷ sine funeris ullo
Arderi honore rogas: ⁸ manus hoc Ægyptia forsitan
Obtulit officium grave manibus. ⁹ ò bene nudis
Crassorum cineres! Pompejo contigit ignis
Invidia majore Deum. similisne malorum
Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
¹⁰ Conjugibus: nunquam ¹¹ plenas plangemus ad urnas?
¹² Sed porro tumulis opus est, aut ulla requirit
Instrumenta dolor? non toto pectore portas
Impia Pompejum? non imis hæret imago
Visceribus? quarat cineres ¹³ vultura superstes.
Nunc tamen hic, longe qui fulget luce ¹⁴ maligna
Ignis, adhuc aliquid, Phario de litore surgens.
Ostendit mihi, Magne, tu: jam flamma resedit.
Pompejumque serens vanescit ¹⁵ Solis ad ortus
Fumus, & iurisi tendunt mihi carbasa venti.
¹⁶ Non mihi nunc tellus Pompejo siqua triumphos
Vidua dedit, non alta terens Capitolia currus

Gratior: ¹ elapsu felix de pectore Magnus: 80
Hunc volumus, quem Nilus habet, terraque nocentis
Non herere queror: crimen commendat arenas.
Linquere, si qua fides, Pelusia litora nolo.
Tu pete bellorum casus, & signa per orbem,
Sexte, paterna move: namq; hæc mandata reliquit
Pompejus vobis in nostra condita cura,
² Me cum fatalis leto damnaverit hora,
Excipite ò nati bellum civile, nec unquam
Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit,
Cosaribus regnare ³ vacet. vel ⁴ sceptrum, vel urbes:
Libertate sua validas impellite fama
⁵ Nomini: has vobis partes, hæc arma relinquo.
Invenerit classes ⁶ quisquis Pompejus in undas
Venerit, & noster nullis non gentibus hæres
⁷ Bella dabit: tantum indomitos, memoresque partem
⁸ Iuris habete animos. uni parere decebit,
⁹ Si faciet partes pro libertate, Catoni.
¹⁰ Exolvi tibi, Magne, fidem, mandata peregi.
¹¹ Insidia valuerit tua, deceptaque vixi,
Ne mihi commissas auferrem perfida voces. 100
Iam nunc te per inane ¹² chaos, per Tartara, conjux
¹³ Si sunt ulla, sequar: ¹⁴ quam longo tradita leto
Incertum est: pœnas anima ut vacis ab ipsa
Ante feram. potuit cernens tua vultura, Magne,
Non fugere in mortem: planctu confusa peribit:
Effluet in lacrymas: ¹⁵ nunquam veniemus ad enses,
Aut laqueos, aut præcipites per mania iactus.
Turpe mori post te solo non posse dolore.
Sic ubi fata, caput ferali obducit amictu,
Decrevitque pati tenebras, puppisque cavernis ¹⁶ fig
Delituit: savumque arte complexa dolorem
¹⁷ Perfutur lacrymis, & amat pro conjugis luctum.
Illam non fluctus, stridensque rudentibus Euris
Movit, & exurgens ad summa pericula clamor:
Votaque sollicitis faciens ¹⁸ contraria nautis,
Composita in mortem jacuit, favitque procellis.

11 Libro 1. v. 74. 12 Nisi & fabula manes sint. 13 Vitam, quamcumque mihi fata extenderint, luctu & cruciatu reddam amaram. 14 Non erit opus vi extrinsecus: sufficit dolor interius. 15 Delectationem caput in lacrymis. 16 Moram in Ægyptio litore expetens, naufragium & mortem: eum nauta abiturum & salutem voverunt.

Grae

L 5

Primo

1 Felicitatem Pompeji nolo ulterius recordari; fortuna illius latiori nolo frui, perfidiori malo, iusta, v. 112.
2 Repetit Cornelia Pompeji mandata ad liberos, fidei suæ & curæ commissa.
3 Immune sit, labore & periculo vacuū.
4 Regna & urbes libera impellite.
5 Mei, quod sufficit ad partes, ad arma, ad classes & exercitus comparandos.
6 Vter est illis, siue quis alius Pompeji nomine.
7 Ad arma excitabit gentes quascumque.
8 Quod mihi à Senatu datum ad gerendum hoc bellum.
9 Apostrophe ad maritum.
10 Quibus te periculis obticiens me tibi superesse voluisti, quæ mandata hæc ad filios tuos perferrem.

1 Sibi vendicans impetrium pelagium
 2 Qui iam erat ad Paliurum, supra, v. 42.
 3 Cn. Pompeius major natu filius Pompeii, quem e Phalarica clade elapsum cum Catone in Africam traiecit refert. In Hispaniam tamen profectum sollicitasse Iberos & Celtiberos tradit Appianus.
 4 Cato oram Africae legens (inquit Plutarchus in Catone mio.) in Sext. Pompeium incidit, Magni F. natu minorem. is ei patrem in Aegypto necatum refert.
 5 Res Romanas, quae ab illo peudebant.
 6 O te felicem, O felix una ante alias Primitia virgo. Virg. Aen. 3.
 7 Neque visum laestis pietatem & venerationem, 8 Incesto, impio, perfido Ptolomaeo
 9 Fretus Diis hospitii praesidiis, & beneficentia qua sibi demeruerat reges Aegyptios Auletem in regnum auctoritate sua restituentem, iure hospitalitatis cum patre ejus Latio ulus, & Dionysio huic, cui tutor à Senatu datus erat, confirmato regno. 10 Caesarem. sic Cornelia lib. 8. vers. 641.
 11 Lib. 8. v. 681. 12 Lib. 8. v. 688. indicia sceleris. 13 In cineres verterit. lib. 8. vers. 755. 14 Condono, ignosco. 15 De capite illius in adventum Caesaris servato. 16 Coniunctiva quae pro discretiva scilicet.
 Lib. 1. v. 252 & 1. 2. v. 255.

Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis;
 Inde 1 tenens Pelagus, sed jam moderatior, Eurus
 In Lybicas egit sedes, & castra 2 Catonis.
 Tristis, ut in multo mens est praesaga timore, 120
 Aspexit patrios comites à litore 3 Magnus,
 4 Et fratrem: medius praecipit tunc fertur in undas.
 Dic ubi sis, germane, parens: stat summa, capisque
 Orbis, an occidimus: 5 Romanas, Magnus ad umbras
 Abstulit? Hac fatur: quem contra talia frater:
 6 O felix, quem fors alias dispersit in oras,
 7 Quoque nefas audis: oculos, germane, nocentem
 Spectato genitore fero. non Caesaris armis
 Occubuit, dignoque perit auctore ruinae.
 Rege sub 8 impuro Nilotica rura tenente, 170
 9 Hospitii scietus Superis, & munere tanto.
 In proavos, cecidit donati vltima regni.
 Vidi ego magnanmi lacerantes pectora patris:
 Nec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
 Litore Nilitico 10 socerum jam stare putavi.
 Sed me nec sanguis, nec tantum vulnera nostri
 Affecere senis, quantum gestata per urbes
 11 Ora ducis, qua transfixo sublimia pilo
 Vidimus: hac, fama est, oculis victoris iniqui
 Servari, 12 scelerisque fidem quassisse tyrannum. 171
 Nam corpus Phariene canes, avidaeque volucres
 Distulerint, an furtivus, quem vidimus, ignis
 13 Solverit, ignoro. quacunq; injuria sati
 Abstulit hos artus, Superis hac crimina 14 dono:
 15 Servata de parte queror. Cum talia Magnus
 Audisset: non in gemitus, lacrymasque dolorem
 Effudit; 16 iustaque furens pietate profatur:
 Praecipitate rates e sicco litore nauta;
 Classis in adversos erumpat remige ventos:
 Ite duces mecum: nunquam civilibus armis 180
 Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,

1 Sanguine semiviri Magnum satiare tyranni.
 Non ego 2 Pellaeas arces, 3 adytisque relectum
 Corpus Alexandri pigra 4 Mareotide mergam?
 Non mihi 5 Pyramidum tumulus evulsus? Amasis,
 Atque alii reges Nilo torrente natabunt?
 Omnia dent penas? nudo tibi, Magne, sepulcra:
 Evolvam busto jam numen gentibus 3 Ilin,
 Et 9 tectum lino spargam per vulgus 10 Ostrim,
 11 Et sacer in Magni cineres mactabitur Apis, 180
 Suppositisque 12 Deis uram caput. has mihi penas
 Terra dabit: linguam vacuos cultoribus agros;
 Nec Nilus cui crescat, erit: 13 solusque tenebris
 Aegyptum genitor, populis superisque fugatis.
 Dixerat, & classem saevas rapiebat in undas.
 Sed Cato laudatam juvenis compefcuit iram.
 Interea totis audito funere Magni
 Litoribus sonit percussus plantibus ather:
 Exemplo carens, & nulli cognitus avo
 Luctus erat, 14 mortem populos deslere potentis. 170
 15 Sed magis, ut visa est lacrymis exhausta, solutas
 In vultus effusa comas, Cornelia puppe
 Egrediens, rursus geminato verbo e plangunt.
 Vi primum in 16 socia pervenit litora terra,
 Collegit 17 vestes, miserique insignia Magni,
 Armaque, & impressus auro, quas gesserat olim,
 Exuvias, 18 pictasque togas, velamina summo
 19 Ter conspecta Iovis, funestoque intulit igni.
 Ille fuit misera Magni 20 cinis. 21 accipit omnis
 Exurgunt pietas, 22 & toto litore busta 180
 Sive, ubi de pastus submittere gramma campis,

bo ad tumulum Pompeii. de Api, vide quae ad v. 479, & 833. l. 8. 12 Deorum status. 13 Lib. 8. v. 803. 14 Ut populi deslerent mortem potentis viri, Pompeii. Hellenism. 15 Sed major ingeminatur plangitibus, ubi visa est Cornelia. 16 Africa, ubi Cn. Pompeius & Cato. 17 Efferebantur illustres viri apud Romanos in pompam funebrem, conspicui insignibus honorum quos gessissent. In imaginaria hac sepultura Pompeio suo hunc honorem praestat Cornelia. Illustrium item virorum bustis injecta atque una cremata fuisse arma, & quae illis in vita fuerant charissima, docet Virg. in funere Miseni. Aeneid. 6. 18 Palmatas, id est palmis pictas, quas gerebant triumphantes. 19 Iovi Capitolino conspecta, in tribus triumphis. lib. 7. v. 685. 20 Imaginarium bustum, loco veri cineris. 21 Corneliae pietatem & ceteri imitanti representativa extruunt busta & cenotaphia suis quicque amicis qui in Thesalia occubuerant. 22 Torum rogis lucet litus, non secus atque ubi pastores Apuli agros & montes igne per hyemem depascunt ad renovanda gramina eliciendaque novas herbas.

1 Ptolomeum cadere inferias Pompeio.
 2 Alexandriam.
 3 Sepulchro effossum Alexandri corpus. l. 8. v. 694. 4 Aegypti palude.
 5 Vide quae nos ad epig. 1 Martialis.
 6 Aegypti rex Herodot. l. 2. Plin. 36. c. 12.
 7 Insepulto.
 8 Lib. 8. v. 831
 9 Ostrim à fratre Typhone dilaniatum Ili uxore telamio recepit. hinc Ratuæ ejus & sacerdotibus lineæ vestes. Imigeri calvi, &c.
 Martial. epig. 29. l. 12. vide l. 10. v. 175.
 10 Libro 8. v. 835.
 11 Et bovem qui Apin Deū representat, & post certos annos in puteum demergitur, macta-

Et renovare parans hybernas Appulus herbas,
Igne vorat terras, simul & ¹Gargamus, & arva
²Vulturis, & calidi lucent ³buxeta Matini.

³ Non tamen ad Magni pervenit gratius umbram,
Omne quod in Superis audent convicia vulgus,
Pompejumque Deis obicit, quam pauca Catonis
Verba, sed a pleno venientia pectore veri.

⁴ Civis obit (inquit) & multo majoribus impar ¹90
Nosse modum juris, sed in hoc tamen utilis avo.

⁵ Cui non ulla fuit iusti reverentia, ⁶ salva
Libertate potens, & solus plebe parata
Privatus servire sibi, rectorque Senatus,
Sed ⁷ regnantis, erat. ⁸ Nil belli jura poposcit:

Quaeque dari voluit, voluit sibi posse negari.
Immodicas possedit operes: sed plura ⁹ retentis

¹⁰ Intulit: ¹¹ invasit ferrum, sed ponere norat.
Pratuli arma togae: sed pacem armatus amavit.

¹² Turvit sumpta ducem, juvit dimissa potestas. ² 100
Casta domus, luxuque carens, corruptaque, nunquam

Fortuna domini, clarum, & venerabile nomen
Gentibus, & multum nostra quod proderat urbi.

¹³ Olim vera fides Sylla Marioque ¹³ receptis
Libertatis obit: Pompejo rebus adempto

Nunc & sicca perit, non jam regnare pudebit:
Nec color imperii, nec frons erit ulla Senatus.

¹⁴ O felix, cui summa dies fuit obvia victo,
Et cui ¹⁵ quarendos ¹⁶ Pharium scelus obtulit enses:

Forfitan in ¹⁷ sociari potuisses vivere ¹⁸ regno. ² 110
¹⁹ Scire mori, fors prima viris, sed proxima ²⁰ cogit.

Et mihi, si satis aliena in jura venimus,
Da ²¹ talem Fortuna Iubam: non deprecor hosti
Servari, dum me servet cervice recisa.

¹ Mous Apuliae.

² Boum pacifica. Alii buxeta.

³ Inter omnia vero quae vulgus in defuendi Pomp. laudes iactabat, indignam ejus calamitatem & eadem Deorum inclementiae obijciens; nihil pervenit ad Pompeji umbram gratius, quam funebri oratio à Catone habita.

⁴ Qui defecit quidem à priorum Rom. moderatione & iustia; sed tamen utilis.

⁵ Cui, avo nostro scilicet.

⁶ In tantum potentiae eventus, quantum civi consequi licet salva libertate, neque tamen se extulit supra civem, ut unquam plebs illi servire prompta fuerit. In illi eventus supra quod ascendit non potest. Vel. Patere. ⁷ Liberi, cuncta regentis, cui & ipse Pompejus parebat. ⁸ Neque enim bello tam potens in animo habuit vi senatum cogere. ⁹ Quam ipse sibi retinuit. ¹⁰ In aerarium publicum. ¹¹ Successu bellum, sed & non. ¹² Vera libertas jam dudum temporibus Marii & Syllae perit, cujus tamen species aliqua retenta est, Pompejo vivente: jam vero illo mortuo, & de specie illa libertatis, & imagine Imperii atque Senatus actum est. ¹³ In urbem vicissim reversis ad interjectionem adversarum partium, lib. 2. vers. 69. & deinceps. ¹⁴ Lib. 3. vers. 360. ¹⁵ Vel expectandos. ¹⁶ Aegyptiorum scelus. ¹⁷ Caesaris. ¹⁸ Invidiose. ¹⁹ Mortem, Stoicum ab omnibus miseris portum, liberter oppetere, sibi que conficere. ²⁰ Aliunde illata morte perire. ²¹ Qualem habuit Pompejus Ptolomaeum, potius quam victori reservet, me vel sic detruncatum servet.

² Vocibus

¹ Vocibus his major, quam si Romana sonarent
² Rostra ducis laudes, generosam venit ad umbram

Mortis honos. fremit interea discordia ³ vulgi
Castrorum, bellique piget post funera Magni:

Cum Tarcho ⁴ in motu linguendi signa Catonis
Suscepit; hunc rapta ⁵ fugientem classe secutus ² 120

Litus in extremum, tali Cato voce notavit:
O nunquam pacate Cilix! iterumne rapinas

Vadis in aequoreas? ⁶ Magnum Fortuna removit:
Iam pelago pirata redis. Tunc respicit omneis

In catu, motuque viros: quorum unus ⁷ aperta
Mente fuga, tali compellat voce ⁸ regentem:

Nos Cato, da veniam, Pompeji duxit in arma,
Non belli civilis amor, ⁹ partesque favore

Fecimus. ille jacet, ¹⁰ quem paci pratulit orbis,
¹¹ Causaque nostra perit: patrios permitte penates.

Desertamque domum, dulcesque revivere natos.
Nam quis erit finis, si nec Pharsalia pugna,

Nec Pompejus erit? ¹² perierunt tempora vitae,
Mors eat in tutum: ¹³ justas sibi nostra senectus

Prosperat ¹³ flammis. bellum civile sepulcra
Vix ducibus prestare potest. ¹⁴ non barbara victos

Regna manent: non Armenium mihi sexa minatur,
Aut Scythicum Fortuna jugum: sub jura togati

Civis eo, quisquis Magno vivente secundus,
Hic mihi primus erit: ¹⁵ sacris praestabitur umbris

Summus honor: dominum, quem clades cogit,
habebo:

Nullum, Magne, ducem, te solum in bella secutus,
Post te, ¹⁶ fata sequar: neque enim sperare ¹⁷ secundam

Fas mihi, nec liceat. Fortuna cuncta tenentur
Caesaris: ¹⁸ Emathium sparsit victoria ferrum.

¹⁹ Clausa fides miseris, & ²⁰ roto solus in orbe est,
Qui velit ac possit victis prestare salutem.

à quibus liceat discedere ut domi tuto moriamur. ¹³ Rogos. ¹⁴ Neque enim servitum sub Parthis aut Scythis duram memio, sed sub Romano levem, quam subeo libens potius quam bella ulterius sequar. ¹⁵ Summus à me honor habebitur semper umbris & memoriae Pompeji, de modo veniam isto jam militiae, ut adversarium victorem potius induam dominum, quam victarum partium sequar illum ducem. ¹⁶ Fortunam atque exitum belli hujus. ¹⁷ Prospera, victoriam harum partium, vel pristinam libertatem excusso omnino servitio. ¹⁸ Victoria Caesaris dissipavit Pompejanos & reliquas eladis Pharsalicæ. ¹⁹ Bello victis negatur fides & victoris in supplices clementia. ²⁰ Altero è contententibus caelo, Imperii summa in potestatem superstitis sedat.

¹ Ut supra, v. 186.

² Pro rostris enim in foro Rom. habebantur hujusmodi orationes funebres.

³ Ab armis discedere cupientis.

⁴ In motu secessionis & relinquenti Catonem suscipit signa.

Ita H. Grotius emendat, cum prius legere tur: cum Tarcho motus inquam. Tarcho autem dux Cilicum.

⁵ Abitum & fugam apparatum.

⁶ Libro 2. v. 576. ⁷ Reddita ratione consilii sui & secessionis.

⁸ Catonem. ⁹ In illius gratiam partes has secutus sumus.

¹⁰ Cujus arma & signa sequi paci pratulit orbis. ¹¹ Et cum illo, nota quoque belli cautia.

¹² Consensimus in bellis,

L 7

Pompejo,

Pompejo, scelus est bellum civile, perempto,
 Quo fuerat vivente, fides. si publica jura,
 Si semper patriam sequeris Cato, signa patamus 280
 Romanus qua¹ Consul habet. Sic ille profatus
² Insiluit puppi, juvenum comitante ³ tumultu.
 Absum Romanus fuerat de rebus, & omnis
⁴ Indiga servitii ferebat litore plebes:
⁵ Erupere ducis sacro de pectore voces:
 Ergo ⁶ pari voto gessisti bella juventus
 Tu quoque pro dominis, & Pompejana fuisti,
 Non Romana manus? ⁷ quod non in regna laboras,
 Quod tibi, non ducibus, viris, moriensq; quod orbem
 Acquiris nulli, quod jam tibi vincere tutum est, 281
 Bella fugis, quersisque jugum cervice vacante,
 Et nescis ⁸ sine rege pati. nunc ⁹ causis periculi
 Digna viris. vestro potuit Pompejus ¹⁰ abuti
 Sanguine: nunc patriæ jugulos ensesque negatis,
 Cum prope libertas. unum fortuna reliquit
 Iam ¹¹ tribus è dominis. pudeat: ¹² plus regia Nil
 Contulit in leges, & Parthi militis arcus.
 Ite ¹³ degeneres, ¹⁴ Ptolomæ munus, & arma
 Sperate. ¹⁵ quis vestras ulla putet esse nocentis
 Cæde manus? credet facilis sibi terga dedisse, 270
 Credet ab Emathiis primos fugisse ¹⁶ Philippis.
 Vadite securi: meruistis iudice vitam
 Cæsare, non armis, non obsidione subacti.
 O famuli turpes, domini post fata prioris
 Itis ¹⁷ ad heredem. ¹⁸ cur non majora mereri,
 Quam vitam, veniamque liber? rapiatur in viduas
 Infelix magni conjux, prolesque Metelli:
 Ducite Pompejos: Ptolomæ vincite munus.

¹ Cæsar.
² Propere conscendit navem.
³ Turba.
⁴ In servitium proua plebs.
⁵ In hunc modum locutus est Cato.
⁶ Eodem voto quo Cæsariani pro Pompeji dominatu ut illi pro Cæsaris non utique pro libertate Rom.
⁷ Postquam autem spei dominationis summæ filium incusum est; postquam tunc libertati assereudæ non ducis, qui cecidit, partibus es superstes; quia mortis tunc discrimine neutri regnum confirmasti, & quia jam minimo cum labore & periculo te in libertatem vindicare licet, tu ab armis discedis: collo servituti jugum ferre parato. ⁸ Sine rege & domino esse. l. 5. v. 314. non potes esse liber. ⁹ Libertatis ergo. ¹⁰ Adempta libertate, & regno sibi constituto.
¹¹ Pompejo, Crasso, Cæsare. lib. 1. v. 4. quorum fœdera & astitates jam olim metuens Cato exclamavit Remp. nuptiarum lenocinio corruptum prodi. Appian. ¹² Ad libertatem nostram iuendam plus profuit Ptolomæus, qui Pompejum; plus Parthi, qui Crassum sustulerunt. ¹³ Libertatem à Ptolomæo donatam simul cum bello deserere. ¹⁴ Quis credat vos strenue pugnando manus simul cum bello deserere. ¹⁵ Quis credat potius fugam à vobis in Pharfalico proelio ceceptam. ¹⁶ Ad v. 680. l. 1. ¹⁷ Dominatus successorem. ¹⁸ Sed cur non & majora suscipitis scelera, quo ampliora à Cæsare accipiatis præmia quam veniam & vitam? Cur non Corneliam, juvenes Pompejos, vel me prodentes perdetesve melius de Cæsare meremini, quam ipse Ptolomæus?

Nostra

Nostra quoque invito quisquis feret ora tyranno,
 Non parva mercede dabit. sciat ista juventus 280
¹ Cervicis precio ² bene se mea signa secutam.
 Quin agite, & magna meritum cum cæde parate:
³ Ignavum scelus est tantum fuga. Dixit: & omnis
⁴ Haud aliter medio revocavit ab æquo puppes.
 Quam ⁵ simul ⁶ effetas linguunt examina ⁷ ceras,
 Atque oblita savi ⁸ non miscent nexibus alas,
 Sed sibi quaque volat, nec jam degustat amarum
 Desidiosa thymum: ⁹ tum si sonus increpat æris:
 Attonitæ posuere fugam, ¹⁰ studiumque laboris
 Florigeri repetunt, & sparsi mellis amorem: 290
 Gaudet in ¹¹ Hyblæo securus gramine pastor
¹² Druvias servasse casa: sic voce Catonis
 Incudcata viris justis patientia Martis.
¹³ Iamque actu belli non doctas ferre quietem
 Constituit mentes, serietque agitare laborum.
 Primum litoreis miles ¹⁴ lassatur arenis.
 Proximus in muros, & mœnia Cyrenarum
 Est labor: ¹⁵ exclusus nulla se vindicat ira:
¹⁶ Pænaque de victis sola est, vicisse, Catoni.
¹⁷ Inde peti placuit Libyci contermina Mauris 300
 Regna Iubæ; sed iter mediis Natura negabat
¹⁸ Syrtibus: ¹⁹ has audax sperat sibi cedere virtus.
²⁰ Syrtis vel primam modo Natura figuram
 Cui daret, in dubio pelagi terraque reliquit.

Tymusque cie & Martis quate cymbala circum. ⁹ Ipse Intima more suo sese in cunabula condent. ¹⁰ Hybla, Siciliæ mons floribus & mellificis clarus. ¹¹ Apes. ¹² Iamque, ne per ocium ad seditiones relaberentur, militariibus operibus eos exercuit. ¹³ Exercitatione vel itinere. ¹⁴ Sed Plutarchus in Catone Min. refert, eum profectum Cyrenam, receptum fuisse, cum paucis ante diebus Labienus inde esset exclusus. ¹⁵ Non crudeliter usus est victoria; non aliam sumpsit de hostibus penam, præter ipsos vicisse. id illi supplicii satis visum. ¹⁶ Ibi (id est Cyrenis, inquit Plutarch.) cum inuadisset Scipionem à Iuba susceptum, & tunc esse Atinum Varum cum copiis, quem Pompejus Africæ præfecerat: hinc durare ad eos itinere terrestri contendit. Eorum copias, inquit Paterculus, auerat M. Cato, ingressi cum difficultate itinerum, locorumque inopia, perducit ad eos legionibus, qui, cum summam ei à militibus deferretur imperium, honoratiori prætere maluit. lib. 2. ¹⁷ Lib. 1. v. 367. ¹⁸ Et tamen Catonis virtuti nulla via erit iuvia. ¹⁹ Vtrum (inquit poeta, in rationis Phycæ de natura Syrtium inquisitionem digressus) Natura vel naturæ molitor Deus, cum è rudi Chao cætera omnia eximeret loca, hæc reliquerit indigesta arque indifcreta: siue olim in totum mari contacta, jam à rapido vicini Solis calore exhausta alibi emineant vadosa, procedente vero tempore in totum exhalarint humorem & in terram penitus solida sint futura.

(Nara

1 Nequellito-
re arcer maria,
sed in-
certo sinu
est Mare va-
dosum, alter-
nis fluxus at-
que refluxus
vicibus du-
bium, terra-
ac maris mira
inæqualitate.
2 Merla erat.
3 Sol & si-
dera maris
fluctibus &
exhalationi-
bus ali opta-
batur Stoici
& alii ver.
Aristot. l. 2.
Meteor. &
hos secuti
poëtae, con-
vexa polus
dum sidera
palet. An.
1 Virgil. vide
l. 1. v. 415.
4 Attraxit
magna ex
parte.
5 Tocridae.
6 Obstat ad-
huc, quo mi-
nus in terram
solidam tu-
tus abeat.
quod tempo-
ris processu
fiet.
7 Poëta Ca-
tonein par-
tim itineris
classe emensum usque ad Tritonidem paludem fingit. 8 Milites navi-
cos. 9 In regiones Meridionales. 10 Ausfer impetu arcuit mare tentatum
classibus, repulsi undas longe à Syrtibus. idem ausfer obiecto ponto em-
mulos arenæ ingelto interruptis undis. 11 Vela tensa impellens Ausfer, non
passus ea à nautis dimitti fractis finibus rapuit. 12 Cumque rudentibus nau-
ta frustra tentarent submittere vela. 13 Sinus velorum propellebantur ul-
tra proram. 14 Quod si quis vela collecta antenna subtruxisset, vincitur
tamen vi Austri, & avertitur à curlu quem intenderat, spoliata velo antenna.
15 Minus vexabatur illa naves quæ altum tenuerunt mare, evitatis hisin-
certis iuxta Syrtis undis. 16 Quæ leviores factæ succis malis ventum effu-
dere. 17 Aëstus obvius, sui juris, ut contra quem non obnitebantur vela, h2
eripuit ventis. 18 Contra quem obnitebantur. 19 Aëstus potentior ven-
to. 20 Alias. 21 Arena. 22 Arenæ an aquis sit peritura.

(Nam neq; subsedit penitus, quo stagna profundi
Acciperet, nec se defendit ab aquore tellus:
Ambigua sed lege loci jacet in via sedes:
Æquora fracta vadis, abruptaque terra profundo,
Et post multa sonant projecti litora fluctus.
Sic male deseruit, nullosque exegit in usus III
Hanc partem natura sui.) vel plenior alto
Olim Syrtis erat pelago, penitusque 2 natabat:
Sed 3 rapidus Titan ponto sua lumina pasiens,
Æquora 4 subduxit zona vicina 5 perusta:
6 Et nunc pontus adhuc Phæbo secante 6 repugnat.
Mox ubi damnosum radios admovent avum,
Tellus Syrtis erit: nam jam brevis unda superne
Immatat, & late periturum deficit aquor.
7 Vi primum remis actum mare protulit omne
8 Classis onus, densis fremuit niger imbribus Ausfer. II
9 In sua regna furens: 10 tentatum classibus aquor
Turbine defendit, longeque à Syrtibus undas
Egit, & illato confregit litore pontum.
11 Tum quarum recto deprendit carbasa malo
Eripuit nautis, frustra que rudentibus ausis
12 Vela negare Noto, 13 spatium vicere carina,
Atq; 13 ultra proram tumuit sinus. 14 omnia si qui
Providus antenna suffixit lintea summo.
Vincitur, & nudis avertitur armamenti.
15 Sors melior classi, que fluctibus incidit altis, II
Et certo jactata mari. 16 quacunque levata
Arboribus cæsis statum effudere prementem:
17 Abstulit has ventis liber contraria volvens
Aëstus, & 18 obnixum 19 victor detrusit in Austrum,
20 Has vada destituunt, atque interrupta profundo
21 Terra ferit puppes: 22 dubioque obnoxia fato

1 Pars sedet una ratis, pars altera pendet in undis.
Tunc magis impactum 2 brevibus mare, terraque sedit
Obvia confurgens: quanvis elisus ab austro.
Sæpe tamen cumulos fluctus non vincit arena. 340
Eminet in 3 tergo pelagi procul omnibus arvis,
Involutus aqua, sicci jam pulveris agger.
Stant miseri nautæ, terraque herente carina
Litora nulla vident: 4 sic partem intercipit aquor.
Pars ratiarum major regimen, clavumque secuta est,
Tuta fuga, nautasque loci sortita peritos,
Torpentem Tritonos adit illasa paludem.
Hanc, ut fama, 5 Deus, quem toto litore pontus
Audit ventosa 6 perfiantem murmur concha,
7 Hanc & Pallas amat: 8 patrio qua vertice nata II
9 Terrarem primam Libyen (nam proxima cælo est,
VI probat ipse calor) tetigit: stagnaque quieta
Vetus vidit aqua, posuitque in margine plantas,
Et se dilectæ Tritonida dixit ab unda.
10 Quam juxta Lethes tacitus pralabitur amnis
Infernis, ut fama, trahens oblitvia venis:
Atque 11 insopiti quondam tutela draconis,
12 Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus,
13 Invidus, anno so famam qui derogat avo,
Qui vates ad vera vocat. Fuit aurea sitra, 360
14 Drutrisque graves, & fulvo germine rami,
15 Virgineusque chorus nitidi custodia luci,
Et nunquam somno damnatus lumina serpens,

spir. &c. Ovid. 1 Metam. 7 Vt que ibi primum apparuisse dicitur in
terra proximior cælo. hinc Palladius dicta Callimacho & Plin. & Solin.
c. 40. palus, quam Triton amnis inflexit, ubi speculatum se artium deam cre-
diderunt. 8 E cerebro Iovis nata. Ovid. Fast. 3. summa quippe aëris regio
tribuitur Minervæ, ut media Iovi & infima Iunoni. 9 Ægyptum, inquit
Marcellinus lib. 23. omnium antiquissimam, nisi quod super antiquitate cer-
tat cum Scythiis. de quo certamine vide que Iulianus l. 1. & Claudian. in Eu-
trophium. Herodotus tamen cum Phrygiis Ægyptios contendisse refert l. 2.
10 Circa extimum Syrtium cornu, Berenice civitatem altit Lethon (ita ap-
pellat Solinus c. 40.) amnis, inferna, ut putant, exundatione prorumpens, &
apud pristinos vates latice memoratus obliuiois. Quamvis longa à Tritonide
palude distant Lethon seu Leche fl. & Hesperidum horti. 11 Pervigilis dra-
conis, sive ille pastor fuerit custodiens γρηναία μήλα, id est pecora, nativo ru-
tila colore, ut Athenæus vult l. 3. cap. 7. seu mala citrea Medica, aurea invol-
verit huosus amnis, ut Plinius lib. 5. c. 11. 12 Hesperii filiarum, Agles, Are-
thuse, & Hesperethuse. quarum hortum Solin. c. 37. Virg. 3. Æn. & Plin. l. 5.
c. 7. in Mauritania Tiogitana ponunt, atque eodem Plin. lib. 5. c. 11. ad Syrtim
Man. Sed Claudianus 1 laud. Stiliconis, ad Tritonem fl. 13 Maligni est an-
tiquitati fidem derogare, & in poëtiis fidem requirere. 14 Aureis pomis.
15 Hesperides, modo ad vers. 358.

1 Prora heret
in vado, pup-
pis fluctuat in
undis.
2 The flats, the
scholes, in bre-
via & Syrtis
urget, miserabi-
le visus, Illud-
que vadis, atq;
agger cingit
arenæ.
3 Virg. Æn. 1.
Dorsum maris.
4 Sic navium
aliæ à Syrtibus
retriebantur,
aliæ gubernæ-
torum peritia
è Syrtibus in
altum prove-
ctæ appelle-
bant, ostium
fluvii Trito-
nis juxta Tri-
tonida palu-
dem in Africa
Propria. Mela
l. 1. cap. 7.
5 Triton, Ne-
ptuni tubi-
cen.
6 Concha con-
cha exteren-
tem sivea. An.
10. Virgil.
conchaque son-
nanti In-

1 Tantum Mauritaniae divitiae sunt citri arbores, quarum tamen usum non novernit ultra quam umbris earum gaudebant: nostris vero in summo precio & honore sunt lebuli & mensa e citra. Accipe felices Atlantica murena sicut: Aurea qui dederit dona, minor dabit. Mart. ep. 89. l. 14. vide Plin. lib. 13. & 15. c. 5. 2 Mauritania. 3 Orientalis vero Africae pars quae in Meridiem excurrit, Syrtis complexa, zona torrida subiecta aut vicina, solis aestu exusta, in totum sterilis est. 4 Vires. 5 Soluta in pulverem, non habet arbores. 6 Coeli & aetheris; pluviae, ut lib. 8. v. 447. vel simpliciter, Dei. 7 Illa orbis terrae pars. 8 Anni vices & vires. 9 Nasamones Africae populi in solo arenoso, vicini Syrtibus, quarum naufragiis videntur, quippe obident litora & aestu destituta navigia notis sibi vadis occupant. Curt. 4. 10 Et quamvis portus atque commercii expertes sint, fruuntur tamen mercibus & opibus ab omni orbis parte, rapientes scilicet naves Syrtibus allis. 11 Atque hic Romani securi jam, uti credebant, ventorum; experti sunt graviores procellas in terra quam quae in aequore timentur. 12 In plana enim & exposita regione juxta Syrtis, violentius furit Auster quam in pelago; majores hic arenae quam ibi aquarum fluctus concitant. 13 Non habet illa pars Africae montes, scopulos aut sylvas quae venti impetum frangant & aërem resolvant: sed patet, exposita rapidis ventis. 14 Ventorum ex Aëoli autro ruentium rabiem. 15 Sed areniferam,

Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura, Et penitus terra est. 1 tantum Mauritania genti Robora divitiae, quarum non noverat usum: Sed citri contenta comis vivebat, & umbra. In nemus ignotum nostra venere secures: 2 Extremoque epulas, mensasque petruimus 3 orbe. 4 3 At quacunque vagam Syrtim complectitur ora Sub nimio projecta die, vicina perusti Aetheris, exurit messes, & pulvere 4 Bacchum Enecat, & 5 nulla putris radice tenetur. Temperies vitalis abest: & nulla sub illa Cura 6 Iovis terra est: Natura deside torpet 7 Orbis, & immotis 8 annum non sentit arenis. Hoc tam seque solum raras tamen exerit herbas, Quas 9 Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis 5 10 Syrtis alit. 10 nam litoreis populator arenis Imminet, & nulla portus tangente carina, Novit opes, sic cum toto commercia mundo Naufragus Nasamones habent. Hac ire Catonem Dura jubet virtus. 11 illic secunda juvenus Ventorum, nullasque timens tellure procellas, Aquoreos est passa metus. 12 nam litore sicco, Quam pelago, Syrtis violentius excipit Austrum, Et terra magis ille nocet. 13 non montibus orium Adversis frangit Libye, scopulisque repulsum 4 14 Dissipat, & liquidas e turbine solvit in auras: Nec ruit in sylvas, annoaque roborata torquens Lassatur: patet omne solum, liberque meatu 14 Aëliam rabiem totis exercet arenis: At 15 non imbriferam cum torto pulvere nubem

Inflexum violentus agit: pars plurima terra Tollitur, 1 & nunquam resoluta vertice pendet. 2 Regna videt pauper Nasamon errantia vento, Discussisque domos: volitantque a culmine rapta Detecto Garamante casa, non altius ignis 4 6 6 3 Rapta vehit: quantumque licet consurgere fumo, 4 Et violare diem, tantum tenet aëra pulvis. Tum quoque Romanum solito 5 violentior agmen Aggreditur, nullusque potest consistere miles. Instabilis 6 raptis etiam, quas calcas, arenis. 7 Concuteret terras, 8 orbemque a sede moveret, Si solida Libye compage, & pondere duro Clauderet excessi Austrum scopulosa cavernis: Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis, Nusquam 9 luctando stabilis manet: imaque tellus 4 10 Stat, quia summa fugit, galeas, & senta virorum. Pilaque contorsit violento 10 spiritus actu. 11 Intentusque tulit magni 12 per inania caeli. 13 Illud in externa forsitan longaeque remota Prodigium tellure fuit: delapsaque caelo Arma timent gentes, hominumque erepta lacertis A superis demissa putant. 14 sic illa profecto 15 Sacrificio cecidere Numa, qua 16 lecta juvenus Patritia cervice movet: spoliaverat Auster Aut Boreas populos ancilia nostra ferentes. 4 17 Sic 17 orbem torquente Noto Romana juvenus Procubuit, metuensque rapti, constrinxit amictus, Inseruitque manus terra: 18 nec pondere solo, Sed nixu jacuit, vix sic immobilis Austro, 19 Qui super ingentis cumulos involvit arena,

byam. 9 Resistendo ventorum flatibus. 10 Ventus. 11 Continuus, non intermittens. 12 Per aëra. 13 Videur poeta non tam ad miracula, & praemonita Deorum referre has pluvias prodigiosas, quam ad rationem Physicam, atque in illorum inchoare sententiam, qui opinantur illa, quae ita perfluviam deciduat, vi ventorum in sublimi evecta e longinquis locis ferri atque inde decidere, quaequam haec alii a calore Solis attrahi atque ex aptitudine materii mutari credunt. Aristot. 5 Phys. c. 2. & de gen. animal. l. 4. c. 4. 14 Ita fortasse ancile illud quod Numa tempore e caelo decidisse creditur, aliunde huc vento delatum est. 15 Sacrorum & religionis institutor. 16 Sali, sacerdotis Martis e Paritiis lib. l. i. vers. 603. 17 Arenas, terram Libycam, ut supra v. 465. 18 Vix prono in terram nixu saburrati turbantur se Romani, quo minus ab Austro abstriperentur. 19 Allusum videtur ad histoniam Pylorum, qui Nasamonibus vicini, cum ab Austro valido & diutino aliquando vexarentur, contra illum taquam hostem profecti, interierunt congestu arenae univervi oppressi. Herod. l. 4. A. Gel. lib. 16. cap. 11.

1 Neque unquam in aere suspenditur, more nubis imbriferæ resoluta. 2 Urbes & terram quam possidet, vel casus & rugeria, ut ecloga 1 Virgil. mea regna videns. Cic. l. de Oratore, nisi in tuo regno essent. 3 Quaecunque rapuit, lavillam, flammam, fumum. 4 Obscurare lucem diei. 5 Ventus. 6 A vento subtractis. 7 Quod si Africa durati esset soli, quod ventis resisteret; aut cavernosa, qua ventos clauderet: ventorum proculdubio rabie dimoveretur e loco. 8 Illam orbis partem, Li- Atque

1 Iis vero, qui à nobis dividuntur torrida zona, aut quorum zenith Sol Cancrum versus transierit; umbra projicitur in Austrum, ut nobis in Arcton.

2 -Iis, Vrsa minor, quæ, cum polo vicinior sit, tardius moveri videtur, sub Horizontem est.

3 -Iis Vrsa major, quæ nobis maris immunit est, hoc est, non occidit, subit Horizontem mari mergi visa.

4 Polus uterque Arcticus atque Antarcticus.

5 Medius inter utrumque polum circumvolvitur Zodiacus.

6 Aderant ex Asia & Oriente populi ad

limen templi Iovis Ammonis oracula consulturi: qui tamen Catoni cessaverunt, si quid vellent.

7 Comites, & Labienus maxime Catonem orant, ut celebris huius oraculi fidelem experiatur, consultatque de huius belli eventu.

8 Lib. 5. vers. 346. 9 Oracula. 10 Declaratos arcana.

11 Divinas. 12 Exquire, explora, quo in statu futura sit patria: liberare; an frustra à nobis ad libertatem propugnandam sumptis armis, tyrannide oppressa.

13 Ut exitus huius belli causam honestam & virtutem eorum qui pro patria libertate pugnaverint comprobent.

14 Evatis nisi illius vocem non M. Catoni, sed oraculi credidit. Quid enim ad oraculum? Nempe voluntas divina hominum ore enuntiata. Et quem tandem antistitem sanctiorum in ventre sibi divinitas potuit, quam Catonem? Seneca controverf. lib. 1. proemio.

15 An hæc, quæ iam dudum constant, neque opus habeat oraculo consulto? potiorne scilicet sit mors quam servitus? &c.

Humidus Agoceros: nec plus Leo tollitur Vrna.

1 At tibi, quæcunque es Libyæ gens igne diremita, In Noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.

2 Te segnis Cynosura subit: 3 tu secca profundo Mergi plaustra putas, nullumque in vertice semper Sidus habes immune maris, procul 4 axis uterque est,

5 Et fuga signorum medio rapit omnia cælo.

6 Stabant ante fores populi, quos miserat Eos, Cornigerique Iovis monitu nova fata petebant:

Sed Latio cessere duci: comitesque Catonem Orant, exploret Libycum memorata per orbem Numina, de fama tam longi iudicet ævi.

7 Maximus hortator scrutandi voce Deorum Eventus 8 Labienus erat. Sors obtulit, inquit, 580 Et Fortuna via, tam magni numinis 9 ora, Consiliumque Dei: tanto duce possumus uti Per Syrtes, bellique datos cognoscere casus.

Nam cui crediderim Superos 10 arcana daturus, Diaburosq; magis, quam sancto vera Catoni? Certe vita tibi semper directa 11 supernas Ad leges, sequerisque Deum, datur ecce loquenti Cum Iove libertas: 12 inquire in fata nefanda Cesaris, & patria venturos excute mores:

Ture suo populi uti, legumque licebit, An bellum civile perit, tua pectora sacra Voce reple: dura saltem virtutis amator Quare quid est virtus, & posse 13 exemplar honesti Ille Deo plenus, tacita quem mente gerebat, Effudit 14 dignas adytis è pectore voces: Quid quari Labiene jubet? 15 an liber in armis Occubuisse velim potius, quam regna videre?

16 Hunc ego per Syrtes, Libyæq; extrema triumphum Ducere maluerim, quam ter Capitolia curru Scandere Pompeji, quam frangere colla Iugurtha. 609 Ecce parens verus patria, dignissimus aris

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

An sit vita nihil, sed longam differat aris? An noceat vis ulla bono? Fortunaque perdat Opposita virtute minas? laudandaque velle 570 Sic satis, 3 & nunquam successu crescat honestum? Scimus, 4 & hoc nobis non altius inferet Ammon.

5 Hæremus cuncti Superis, templaque tacente Nil facimus non sponte Dei: nec vocibus ullis Nymen eget: dixitque semel nascentibus auctor Quidquid scire licet: 7 sterileis nec legit arenas, Ut caneret paucis, mensique hoc pulvere verum.

8 Estne Dei sedes nisi terra, & pontus, & aer, Et cælum, & virtus? Superos quid quarimus ultra? Iuppiter est quodcumque vides, quocumque moveris. 8 Sortilegis egeant dubii, semperque futurus Casibus ancipites: me non oracula certum, Sed mors certa facit: pavido, fortique cadendum est. Hoc satis est 9 dixisse Iovem. Sic ille profatur: 10 Servataque fide templi discedit ab aris Non exploratum 11 populis Ammona relinquens.

12 Ipse manu sua pila gerens, 13 præcedit anhelis Militis ora pedes: monstrat tolerare labores, Non jubet, & 13 nulla vehitur cervice supinus, Carpentove sedens, somnis parcissimus ipse est, 580 Vltimus haustor aquæ, cum tandem fonte reperto Indiga cogatur latices potare juvenis, Stat, dum lixa bibat. Si veris magna paratur Fama bonis, & si successu nuda remoto Inspicitur Virtus, 14 quæcquid laudamus in ullo Majorum, fortuna fuit. 15 quis Marte secundo, Quis tantum meruit populorum sanguine nomen? 16 Hunc ego per Syrtes, Libyæq; extrema triumphum Ducere maluerim, quam ter Capitolia curru Scandere Pompeji, quam frangere colla Iugurtha. 609 Ecce parens verus patria, dignissimus aris

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

1 Producat, non tamen mutet, inquit Grotius, qui ita reponit, cum alii legant, longa an differat aris? Alii, sed longas an differat aris?

2 Cum forti nocere non possit.

3 Et honestum non recipit, minus aut minus laudis, quod successu gaudet aut caret.

4 Neque hoc melius & plenius Iovis ipse oraculum nobis ingeret, quam nos sciamus.

5 Inest nobis anima divine particula auræ; est Deus in nobis; sibi quisque profecto est Deus; & vel tacente oraculo, Deum sequimur & fato paremus.

6 Et nobis omnibus nascentibus in sevit Deus scientibus rebus, atque discripen boni ac mali.

7 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

cluse veritatem in oraculis solis, aut elegit sibi arenosum hunc Libyæ locum, unde fata promeret paucis. 8 Estne alia ulla Dei sedes, quam universum & Meus sapientis? 9 Nascuntibus semel distasse, v. 575 modo.

10 Salva oraculi fide; non diminuta aut derogata Iovis tibi culti fide. 11 Orientalibus, ut supra v. 54. Ipse non exploravit. 12 Supra v. 304. 13 Non lectica, non curru. 14 Majores fortuna superarunt Catonem, illos Cato vera virtute. 15 Quis victoria & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quantam Cato continentia & tolerantia? 16 Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtes fugam, quam Pompeji tres triumphos, lib. 7, v. 685 aut Marci de Iugurtha triumphum.

17 Neque se-

1 Tanquam
numen. *Juraz-*
dasque curra
per nomen po-
nitimus aras.
Horat. 1 epist.
lib. 2.

2 Et quem, si
uquam ex-
cusso domino
dabitur tibi
rui juris esse,
in deorum
numerus re-
feres.

3 Calor & æ-
tus violen-
tior.

4 Vitra quam,
nullam po-
suere Dii ha-
bitabilem. *Ita*
credidit an-
tiquitas.

5 Serpentum
genus, quo
torpore &
somo extin-
guuntur.

6 Dipsas, ser-
pens quem-
cunque mor-
sus erit, sibi
enecat. *hæc*
78 dicitur hinc
S. rula dicta.

7 Siti, nisi ex
illo fonte bi-
berent.

8 Cum non
sit timendum
ab aquis, quas
non inficiunt
veneno, sed a
morfu solo,
quo virtus

suum nostro sanguini admiscunt. 9 Aquam, quam reliqui tanquam vene-
tam horruerant. 10 Cur Libya serpentibus abundet, non ita in promp-
tu causa est, nisi forte adhibenda sit fides fabulæ referentis, quod cum pestem
referens Medusæ caput struuntibus aliis, ipse super Libycis victor pendet a
nææ; Gorgonei capitis gutta cecidere erentæ, Quas humis exceptas raris anima-
vit in angues; Iñes frequens illa est, in esiq; terra colubris. Ovid. Met. 4. Sed
Nææder Titanum sanguini id tribuit. 11 Diod. S. lib. 3. 12 Occi-
duo, pronò. 13 Filia Phorci seu Phorcycos & Cetus, Hesio. Theogon.
14 Medusa, quæ visa omnia vertebat in saxa. 15 In Medusa, namque Mi-
nerva crines eius in angues convertit, quod in suo templo fuerat à Neptune
suprata. 16 Angues, colubros. 17 His anguibus, vel, colla sua ab his
Sagellari gaudentis.

Roma tuis; 1 per quem nunquam jurare pudebit,

2 Et quem, si steteris unquam cervice soluta,
Tunc olim factura Deum. Iam 3 spissior ignis,

Et plaga, 4 quam nullam Superi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur, & unda

Rarior: inventus mediis fons unus arenis
Largus aqua: sed quem serpentum turba tenebat

Vix capiente loco. stabant in margine sicca
5 Aspides, in mediis stuebant 6 Dipsades undis, 610

Ductor, ut aspexit 7 perituros fonte relicto,
Alloquitur: 8 Vana specie conterrite leti

Ne dubita miles tutos haurire liquores:
Noxia serpentum est admisto sanguine pestis:

Morsu virus habent, & satum dente minantur:
Pocula morte carent. Dixit, 9 dubiumque venenum

Hausit: & in tota Libya fons unus arena
Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.

10 Cur Libycus tantis exundet pestibus aer.
Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti 620

Miscuerit Natura solo, non cura, laborque
Noster scire valet: nisi quod vulgata per orbem

11 Fabula pro vera decepit secula causa.
Fimbis extremis Libyes, ubi seruida tellus

Accipit Oceanum 12 demisso sole calentem,
Squalebant late 13 Phorcymidos arva Medusæ,

Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
Sed 14 domine vultu conspectis aspera saxis.

15 Hoc primum natura nocens in corpore saxas
Eduxit 16 pestes: illis è faucibus angues 630

Stridula fuderunt vibratis sibila linguis,
Faminea qui more coma per terga soluti,

Ipse sagellabant 17 gaudentis colla Medusæ.
Surpunt adversa subrecta fronte colubra,

quos virtus
suum nostro sanguini admiscunt. 9 Aquam, quam reliqui tanquam vene-
tam horruerant. 10 Cur Libya serpentibus abundet, non ita in promp-
tu causa est, nisi forte adhibenda sit fides fabulæ referentis, quod cum pestem
referens Medusæ caput struuntibus aliis, ipse super Libycis victor pendet a
nææ; Gorgonei capitis gutta cecidere erentæ, Quas humis exceptas raris anima-
vit in angues; Iñes frequens illa est, in esiq; terra colubris. Ovid. Met. 4. Sed
Nææder Titanum sanguini id tribuit. 11 Diod. S. lib. 3. 12 Occi-
duo, pronò. 13 Filia Phorci seu Phorcycos & Cetus, Hesio. Theogon.
14 Medusa, quæ visa omnia vertebat in saxa. 15 In Medusa, namque Mi-
nerva crines eius in angues convertit, quod in suo templo fuerat à Neptune
suprata. 16 Angues, colubros. 17 His anguibus, vel, colla sua ab his
Sagellari gaudentis.

Vipe.

Viperumque fluit depexo crine venenum.

1 Hoc habet infelix, cunctis impune, Medusa,

Quod spectare licet. nam ritus, oraque monstri

Quis timuit? quem, qui rebo se lumine vidit.

Passa Medusa 2 mori est? rapuit 3 dubitantia fata,

Præventque metus: anima periere tentata 640

Membra, nec emissa riguere 4 sub offibus umbra.

5 Eumenidum crines solos movere furores:

6 Cerberus Orphee lenivit sibila cantu:

7 Amphitryoniades vidit, cum vmceret, Hydram:

Hoc monstrum timuit 8 genitor, 9 numenque secundu

Phorcus aquis, Cetosque parens, ipsaque 10 sorores

Gorgones: 11 hoc potuit 12 cælo pelagoque 13 mirari

Tarporens insolitum, miradoque obducere terram.

E cælo volucres subito cum pondere lapsu:

In scopulis 14 hæsera fera: vicina colentes 650

Aethiopum tota 15 riguerunt marmore gentes.

Nullum animal visus patiens, ipsique rector sum

Effusi faciem vitabant Gorgonis 16 angues.

17 Illa sub Hesperus stantem Titana columnis

In cautes Atlanta dedit: 18 cæloque timente

Olim Phlegæo stantes serpente gigantes,

Erexit montes, bellumque immane Deorum

Pallados è medio consecit pellore Gorgon.

19 Quo postquam 20 partu Danaes, & druite nimbo

Ortum 21 Parrhasia vexerunt Persea 22 penna, 660

22 Arcados auctoris cithara, liquidaque palastra.

7 Hercules impune vidit Hydram, quam contudit. 8 Suis. 9 Deus mar-
tinus, Neptuni F. & illi proximus pater Gorgonum ex Ceto nymppha, seu, ut
alii volunt, monstro marino. 10 Sthenio & Euryale sorores Medusæ,
quæ Gorgonum sola immortalis erat. 11 Hoc monstrum, id est Medusa,
12 Metonymia. 13 In saxa vertere, petrificare, ut loquuntur Philoso-
phorum filii. 14 Saxea factæ. 15 Obduerunt in saxum. 16 Angui-
næ comæ. 17 Illius caput gestans Perseus, Atlanta regem Mauritanie ad
Occidentem prope Herculis columnas Calpen & Abylam de gente Titanum,
fuit enim Iapeti filius, in saxum vertit. Ovid. Met. 4. 18 Quo tempore, in
Phlegæis campis, l. 7. v. 145. Gigantum quisque parabat Impicere anguipedum
capitro brachia cælo centum, quæ turba magnum terrorem intulerat Iovi, Me-
dusæ caput à Pallade in pellore gestum Gigantes in saxa mutavit, aique ita
auzit montes, quos illi alios aliis superstruxerant. 19 Ad Gorgadas scilicet
insulas maris Atlantici, Gorgonum domos. 20 Perseo F. Danaes è Iove in
aereum imbrem conuerso, per impluvium decedenti in sinum virginis atq; illi
ficum facienti. Ter. Eun. 21 Talaria Mercurii, qui Arcas perhibetur. Par-
thasum autem Arcadiæ opp. est. 22 Sic hor. lib. 1. ode 10, cithara citharae pa-
rentem canit. Qui seros cultus hominum recentum voce formavit cantus & uco-
ra more palastra. vel ut D. Heinſius legit, humore palastra, id est oleo, cetera-
re, ut noster liquida, id est uncta.

7 Hanc solum
Medusæ par-
tem, crines
scilicet habet
Medusa, quæ
impune spe-
ctatur. Nam
vultum ejus
nemo impune
aspexit.

2 Sensus mor-
tis affici.

3 Dubitatione
& moram
moris. ut l. 3.
vers. 645.

4 Anima re-
tentæ & ma-
nentes in sa-
xis.

5 Collatione
huius cum
aliis monstis,
amplificat.

6 Furiæ angui-
comæ con-
spectu tantum
inducunt fu-
rorem, lib. 7.
vers. 178.

6 Orphei car-
minibus su-
peris Demit-
tas bellus
centiceps
auget. Hor.

ode 13. lib. 2.

M 2

E9

1 Scytale tanta præfulget tergi varietate, ut, &c. In hoc tamen squammarum nitore hyemales exuvias prima ponit. Solin. cap. 40. & Nicander in Theriac. 2 Alia enim serpentes vere tandem exuunt se. 3 Sitim morfu inducens. supra v. 610. & mox v. 733. Luc. dialog. πει δὲ ψάδων. 4 Amphibena confurgit in caput geminum, quorum alterum in loco suo est, alterum in ea parte qua cauda, &c. Solin. cap. 40. Plin. l. 8. c. 23. & Nicander. ἑμφροκέρως.

ex ἀμφί & βένω quod utraq; ex parte ingrediatur, omne habet Amphibenas. 5 ὄβρις, serpens aquaticus. 6 Nicandro ἀσπίς ἢ δὲ μάλα ποτ. Iaculi serpentes subeunt arbores, e quibus se vibrant & quasi in illis evolant tormento. Solin. & Plin. locis citatis, & infra v. 822. 7 Pareas, serpens pedibus duobus, quos prope caudam habet innitens. Suidas. 8 Infra, v. 791. 6 ἀσπίς τὸ σφίβω. 10 Infra, v. 776. & allusum ad etymon, πᾶσι τὸ σφίβω. 11 Sibilo omnes (inquit Plin. lib. 8. cap. 21.) fugat serpentes, &c. alios ostendit necat. Idem c. 4. lib. 29. & Solin. c. 40. & Nicander in Theriacis. Ὀδὸν ἀεὶ δὴ κίλις τᾶν ἀσπίδων γὰρ κίλις τῶν ἰχθύων ἰμάνωσιν, &c. Sibilo, halitu, &c. a spectu necat. 12 ἰσπίδων ἐκπίλις. Nicander candida in capite macula quam quodam didemate insignitis. Plin. lib. 8. c. 21. Solin. c. 43. & avicenna. 13 Serpentes alati, sacri habitus, ut quorum formam Dii assumpsisse credantur, alibi innoxii, in Africa pestiferi, Plin. cap. 4. lib. 29. 14 Volatu insequimini armenta. Strabo lib. ult. Nican. Ther. 15 Spiritus & cauda. 16 Mole. 17 Elephantis quia frigidissimus inest sanguis, a Draconibus expectitur, de modo inhiarum & certaminis vide Solin. c. 38. & 43. Plin. lib. 8. cap. 11. & 12. Philostrat. lib. lib. 3. vita Apollonii. 18 Draco non habet venena. Plin. c. 4. lib. 29. vim habet majorem in cauda quam in dentibus. 19 Poeta dilatat vires horum serpentum, in militibus Catonis idem. 20 Vulneris species, vel os, & ut vocant, orificium erat pusillum & contumacium. ut modo v. 735.

Et 1 Scytale sparsis 2 etiam nunc sola pruinis Exuvias positura suas : & 3 torrida Dipsas : Et 4 gravis in geminum surgens caput Amphibena : Et 5 Natix violator aqua, 6 Iaculique volucres, 7 Et 7 contentus iter cauda sulcare Pareas : 8 Oraque distendens avidus spumantia 9 Prester : 10 Ossaque dissolvens cum corpore tabificus Sepis. 11 Sibilaque effundens cunctas terrentia pestes, Ante venena nocens, late sibi submovet omne Vulgus, & in vacua regnat 12 Basiliscus arena. 13 Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones, Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum Aera cum pennis, 14 armentaque tota secuti 730 Rumpitis ingentes amplexi 15 verbere tauros. Nec tutus 16 spatio est 17 Elephas : datis omnia leto : Nec vobis opus est ad noxia fata veneno. Has inter pestes duro Cato milite siccum. Emetitur iter : tot tristia fata suorum, Insolitasque videns parvo cum vulnere mortes. 19 Signiferum juvenem Tyrhemi sanguinis Aulum Torta caput retro Dipsas calcata momordit. Vix dolor, 20 aut sensus dentis fuit : ipsaque leti 20 Frons caret invidia : nec quisquam plaga nullatur. 731 Ecce subit virus tacitum, carpitque medullas. Ignis edax, calidaque incendit viscera tabe.

1 Ebi-

1 Ebit humorem circum ustalia fusum Pestis, & in sicco linguam torrens palato Caput, desessos iret, qui sudor in artu 2 Non fuit, atque oculos lacrymarum vena refugit. 3 Non decus imperii, non masti jura Catonis Ardentem tenere virum, quin 4 spargere signa Auderet, totisque furens exquireret agris, Quas posebat aquas sitiens in corde venenum. 730 5 Ille vel in Tanaim missus, Rhodanumque Padumq; Arderet, Nilumque bibens per rura vagantem. 6 Accessit morti Libye fatique minorem Famam Dipsus habet terris adjuva perustis. 7 Scrutatur venas penitus squalentis arena : Nunc redit ad Sytes, & 8 fluctus accipit ore : Equoreusque placet, sed non 9 sufficit, humor. Nec sentit fatique genus, mortemque veneni : Sed putat esse sitim : ferroque aperire 9 iumentes Sustulit venas, atque 10 os implere cruore. 730 11 Iussit 11 signa rapi propeere Cato : 12 discere nulli Permissum est hoc posse sitim. sed tristior 13 illa 14 Mors erat ante oculos : miserique in cruce Sabelli Sepis stetit exiguus, quem fixo dente tenacem Avulstique manu, piloque affixi arenis. 15 Parva modo serpens, 16 sed qua non ulla cruent & Tantum mortis habet. nam 17 plaga proxima circum Fugit rupta cutis, pallentiaque ossa 18 retexit. Iamque 19 sinu laxo nudum est sine corpore vulnus. Membra natant sanie : sura fluxere : sine ullo 730 20 Tegmine poples erat : femorum quoq; msculus omnis Liquebitur. & nigra distillant inguina tabe. Dissluit 21 stringens uterum membrana, fluuntque Viscera : nec, quantum toto de corpore debet, Effluit in terras : 22 solum sed membra venenum Decoquit in minimum mors contrahit omnia virus.

1 Vitalem absumit humorem & sitim lethalem inducit. Δύσμορι δ' ἐπιλήθηται κερῶν, &c. 2 Inaruerat, 3 Non Aquilz quam gerebat, non auctoritas Catonis continuit in officio Aulum sibi flagrantem. 4 Projicere. 5 Amplificatio morbi. 6 Sitis pestem auxit & flus regionis torridae, qui Dipsadis vires adjuvit. 7 Aulus. 8 Salfos, marinos. 9 Sanguine fervido, vel ingurgitatione aque marinae. Dipsadis morsus comites (inquit Dioscorides lib. 8.) sunt tumor quidam solutus, sitis contenta vehementer, utnamquam explebilis, &c. Δακρυθεῖς ἀπέστυον δὲ σῆται. Nicander. 10 Sanguinem suum bibere. 11 Quae proiecerat Aulus, modo vers. 748. 12 Noluit quinquam hoc scire, ne sitim nimium timeret. Grotius. 13 Siti ita magna, sed, &c. 14 Militis Sabelli. 15 Mole & magnitudine corporis non ita magna, sed, &c. 16 Ictus Sepium statim putredine sequitur. Sol. c. 40. σὴν δὲ καλῆται, πᾶρδ τὸ σφίβω τὴν πληγὴν ἰτασ. Scholiastes Nicander. 17 Vulneri vicina. 18 Nudavit. 19 Orificio vulveris dilatato. 20 Carne. Ἰσχυε ὀντινισquam corpore corpus erat. Marc. epig. 7. l. Spect. 21 Peritonaeum. 22 Corpus veneno absumptum in minorem sui modum redigitur.

M 4

1 Vin.

1 Nervi, co-
 sta, crateque
 pectoris.
 2 Diffiunt
 taze.
 3 Neque cera
 liquefiet ce-
 lerius.
 4 Sed hic ossa
 quoque absum-
 untur.
 5 Libycas, &
 Cinyphæ Afri-
 cæ Proprie
 fluvio.
 6 Contraria,
 illa enim ab-
 sumperat,
 hæc tumefac-
 cit.
 7 Præster quæ
 percussit,
 distenditur,
 enormique
 corpulentia
 necatur exten-
 berans. Solin.
 c. 40.
 8 Ut inflatum
 jam non co-
 gnoscas eun-
 dem esse, late-
 quippe mer-
 sus congloba-
 to corpore, ut
 sequi.
 9 Coercet.
 10 Non sic in-
 tumescit bul-
 liens aqua;
 non velorum
 sinus vento
 turgidi.
 11 Neque enim
 sustinerunt
 eum tangere,
 quo busto &
 sepulchro inferrent. 12 Epulas scilicet venenatas, & feris quoque & astitibus
 exitiosas futuras. 13 Etiam post inortem intumescens cadaver. 14 Ser-
 pentes. 15 Hæmorrhoids morli sanguinem elicit, & dissolutis venarum com-
 mercii, quicquid animæ est, evocat per cruorem. Solin. cap. 40. & Nicand.
 in Ther. 16 Imitator, vel studio. 17 Utque in siphonibus & tubis latentibus theatri-
 bus, crocus vino aut aqua dilutus è siphonibus & tubis latentibus ejacula-
 tus diffunditur. vide Martialis. epig. 1. l. Spect. & l. s. c. 26. Apul. l. 10. Mille-
 Seneca proem. l. 10. controuv. Lipsi. de Amphit. c. 16. 18 E statuis quo-
 que emittebatur imber hic odoratus, κενός ὁ βραχίονας. 19 Corycius mos
 Ciliciæ, croco nobilis,

1 Vincula nervorum, & laterum textura, cavumque
 Pectus, & abstrusum fibris vitalibus, omne

Quidquid homo est, aperit pestis, natura profana

Morte patet: 2 manant humeri, fortesque lacerti: 780

Colla, caputque fluunt, calido non ocyus Austro

Nix resoluta cadet, 3 nec solem cera sequetur.

Parva loquor; corpus sanie stillasse perustum:

Hoc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?

4 Hæc quoque discedunt, putresque secuta medullæ

Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.

5 Cynphias inter pestes tibi palma nocendi est:

Eripiunt omnes animam, tu sola cadaver.

Ecce subit facies leto 6 diversa fluenti.

Nasidium Marfi cultorem torridus agri 790

Percussit Præster, 7 illi rubor igneus ora

Succendit, tenditque cutem, 8 pereunte figura,

Miscens cuncta tumor toto jam corpore major:

Humanumque egressa modum super omnia membra

Efflatur sanies, late tollente veneno,

Ipse latet penitus congesto corpore mersus:

Nec lorica 9 tenet distenti corporis auctum.

10 Spumeus accenso non sic exundat abeno

Vndarum cumulus: nec tantos carbasa Coro

Curvavere sinus, tumor jam non capit artus 840

Informis globus, & confuso pondere truncus.

11 Intactum volucrum rostris, epulasque daturum

12 Haud impune feris, non ausi tradere busto,

13 Nondum stante modo, crescens fugere cadaver.

Sed majora parant Libycæ spectacula 14 pestes.

15 Impressit dentes Hæmorrhoids aspera Tullo

Magnanimo juveni, 16 miratorique Catonis.

17 Vitque solet pariter totis se effundere 18 signis

19 Corycii pressura croci: sic omnia membra

Emsere simul rutilam pro sanguine virus. 810

1 Sanguis erant lacryma: quæcunque foramina novit

Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant,

Et patula nares: sudor rubet: 2 omnia plenus

Membra fluunt venis: totum est pro vulnere corpus.

At tibi Leve miser fixus præcordia pressit

3 Nilvaca serpente cruor: 4 nulloque dolore

Testatus morsus subita caligine mortem

Accipis, & Stygias somno descendis ad umbras.

5 Non tam veloci corrumpunt pocula leto,

Stipite qua dno virga mentita Sabinas 820

Toxicæ fatilegi carpunt matura Sabas.

Ecce 6 procul sævus sterilis se robore trunci

Torfit, & immisit (Iaculum vocat Africa) serpens:

Perque caput Pauli transfactaque tempora fugit.

7 Nil ibi virus agit: rapuit cum vulnere fatum.

8 Deprensus est, quæ funda rotat, quam lenta vo-
 laret,

Quam sequi Scythicæ strideret arundinis aer.

9 Quid prodest miseri 10 Basiliscus cuspidè Murri

Transactus? velox currit per tela venenum,

Invaditque manum: quam protinus ille relecto 870

Ense ferit, totoque simul demittit ab armo:

Exemplarque sui spectans miserabile leti

Stat tutus pereunte manu. Quis fata putaret

Scorpionis, aut vires matura mortis habere?

Ille minax nodus, & 11 recto verberare sævus,

12 Teste tulit cælo vultu decus Orionis.

13 Quis calcare tuas metuat Solpuga latebras?

Et tibi dant Stygia jus in sua fila sorores.

Sic nec clara dies, nec nox dabit atra quietem,

Suspecta est miseris in qua tellure jacebant. 840

Nam neque congesta struxere cubilia frondes,

14 Nec culmi crevere tori: sed corpora fati

virgas gestabant. & hæc est Grotii mens ex emendatione Scaligeri, cum prius
 legeretur, virgas mentita Sabas, id est thureas virgas unde colligitur thus.
 6 Supra vers. 720. & l. 6. v. 677. 7 Neque enim tam veneno, quam ipso
 vulnere læsi. 8 Deprensus est, glandem è funda, sagittam è Parti arcu
 lentam & sequem esse, si Iaculo serpenti comparantur. 9 Stentium post
 mortem venenum ejus diffunditur. 10 Quod de torpedine fertur. 11 Ictu
 caudæ recto. 12 Habet cœlum, in quo recepti sidus ejus fulget, clarum tes-
 tem virum suarum in Orione interficiendo. 13 Nec minus clara exitii do-
 cumenta (inquit Plin. lib. 8. cap. 29.) sunt etiam ex contempnendis animalibus,
 &c. mox citra Cynocephalos Athiopsas late deserta regio est, è Scor-
 pionibus & Solpugis, gente sublata. 14 Neque enim in regione deserta
 suppetebant frondes aut culmi ad toros extruendos.

1 Serpentes innocuas propter frigus nocturnum.
 2 Stellis observatis, ut supra v. 493.
 3 Segnibus & ignavis congrua, mortem ignavam.
 4 Milites astricti belli sacramento & pugnae devoti.
 5 Sup. vers. 738, & 715.
 6 Quia earum potius ad loca torrida: ut coeli intemperiei mortem debeat potius quam serpentibus.
 7 Zona torrida, & Solis iuxta Tropicos inaequali subjecta regio.
 8 Neque enim Africa in culpa, quam serpentum nutricem Natura desolatam esse & ineam voluit: sed nos, qui huc advenimus, Diis iratis & numine sinistro. 9 Iter hoc & transitum vetitum.
 10 In terra hac damnata serpentibus inter zonam torridam & Syres positus.
 11 Et iure opt. nobis hoc evenit: qui civilis belli reliquias velimus transferre per regiones a te semotas & homini negatas, secreta tua scrutaturi. 12 Vbi coelo devero & prono, sidera merguntur in occidentali Oceano, ex opinione Posidonii philosophi, quem poetae vulgo inservientes sequuntur, opinati occidentem Solem in aequore stridere more ferri candentis in aqua extincti. Iuven. Sat. 14, sed longe calpe relicta Audiet Hercules stridentem gurgite solem.
 13 Ultra hanc terram non est alia, excepta Mauritania, regio Iuba, qua forte hoc serpentibus damnata terra clementior est. 14 Quod non funditus interimus omnes. 15 Europamque Asiamque videntem alios meatus solis: 16 Modo cum Cyrenis essemus, hiems erat. unde nobis tam subito auctus? tam brevi interitio mutavimus legem anni?

Expositi voluntur humo, calidoque vapore
 Aliciunt¹ gelidas nocturno frigore pestes:
 Innocuosque diu rictus torpente veneno
 Inter membra fovent: nec, qua mensura viarum,
 Quisve modus norunt, caelo duce: saepe querentes,
 Reddite Divi, clamant, miseris, quae fugimus arma:
 Reddite Thesfaliam. patimur cur 3 segnia fata
 4 In gladios jurata manus? pro Casare pugnant 870
 5 Dipsades, & peragunt civilia bella Ceraesta.
 6 Ire libet qua 7 Zona rubens, atque axis iniustus
 Solis equis: jurat atheruis adscribere causis
 Quod peream, caeloque mori. 8 Nil Africa de te,
 Nec de te Natura queror: tot monstra ferentem,
 Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem:
 Impatientque solum Cereris cultore negato
 Damnasti, atque homines voluisti deesse venenis.
 In loca serpentum nos venimus: accipe poenas,
 Tu quisquis Superum 9 commercia nostra perosus, 880
 10 Hinc torrente plaga, dubiis hinc Syrtibus orbem
 Abrumpens, medio posuisti limite mortes.
 11 Per secreta tui bellum civile recessus
 Vadit; & arcani miles tibi conscius orbis
 Clausura petit mundi. forsan majora supersunt
 Ingressus. 12 coeunt ignes stridentibus undis,
 Et premitur natura poli. 13 sed longius ista
 Nulla jacet tellus, quam fama cognita nobis
 Tristia regna Iuba. quaremus forsitan istas
 Serpentum terras: habet hoc 14 solatia caelum: 870
 Vruit adhuc aliquid. patriae non arva requiro,
 15 Europamque, alios soles, Asiamque videntem.
 Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
 Africa: 16 Cyrenis etiam nunc bruma rigeat.

Exiguane

Exiguane via legem convertimus anni?
 Imus in 1 adversos axes: evolvimus 2 orbe:
 3 Terga damus ferienda Noto. nunc 4 forsitan ipsa est
 Sub pedibus jam Roma meus. solatia fati
 Hac petimus: veniant hostes. Casarque sequatur
 Qua fugimus. Sic dura suos 5 patientia questus 880
 6 Exonerat: cogit tantos tolerare labores
 Summa ducis virtus, qui nuda fufus arena
 Excubat, atque omni 7 Fortunam provocat hora.
 8 Omnibus unus adest fatis: quocumque vocatur
 Advolat, atque ingens meritum, majusque salutem
 Contulit, 9 in letum vires: puduitque gerentem
 10 Illo teste mori. quod jus habuisset in ipsum
 Vlla lues? 11 casu alieno in pectore vincit,
 Spectatorque docet magnos nil posse dolores.
 Vix miseris serum tanto lasata periclo 890
 Auxilium Fortuna dedit. 12 gens unica terras
 Incolit a saxo serpentum innoxia morsu.
 13 Marmaridæ Pfylli: 14 par lingua potentibus herbis:
 Ipse cruor tutus, nullumque admittit virus,
 15 Vel cantu cessante, potest. natura locorum
 Iussit ut 16 immunes misti serpentibus essent.
 Profuit in mediis sedem posuisse venenis.
 17 Pax illis cum morte data est. fiducia tanta est
 18 Sanguinis: 19 in terram parvus cum decidit insans,
 Ne qua sit externa Veneris mixtura timentes, 900
 Letifica dubios explorant aspide partus.
 Vitque 20 Iovis volucer, calido cum protulit ovo
 Implumes natos solis convertit in ortus;
 Qui potuere patri radios, & lumine recto

affectibus jus esse in virtutem. 12 Supra Garamantas Pfylli fuerunt, contra noxium virus muniri incredibili corporis firmitate, soli moribus anguinium non interibant, &c. Solinus c. 40. Herod. l. 4. Plin. l. 8. c. 25. 13 Incole regionis Marmaricæ. A. Gel. l. 16. c. 11. 14 Ad incantandos serpentes, vel exugendum venenum. Terrori sunt serpentibus (inquit Plin.) tactu ipso levanti percussos, succive modico, l. 28. c. 3. 15 Etiam citra incantationem. 16 Illæsi. 17 Naturali morte, non veneno extinguuntur. 18 Ut modo v. 894. etiam in prole sua recens edita. 19 Recens editos serpentibus offerbant: si essent partus adulterini, matrum crimina plecebat interjuri parvulorum: si pudici, probos ortus a morte paterni sanguinis privilegium utebatur. Sic originis si dem probabatur venenis indicantibus. Solin. cap. 40. 20 Halæetus implumes etiamnum pullos suos percutens subinde cogit adversos ioveri Solis radios: quod si quem convenientem advertit, precipitat. Cæno velut adulterium atque degenerem; illum cuius acies firma contra steterit, educat. Plin. l. 10. c. 3. Quam rem elegantissime expressit Claudianus in Praefatione in tertium Consulatum Honorii Aug.

M 6

Suffinere

1 Antarticum polum.
 2 Noltri orbis parte, horzouire nostro.
 3 Qui nobis prius adversus erat & 2 pectore.
 4 Forte apud Antipodas versor.
 5 Militis, id est ipse miles patiens.
 6 Expletur lacrymis, egeritque aolor. Ovid.
 7 Vide quæ ad vers. 21. lib. 10.
 8 Omnium suorum militum.
 9 Confirmatis morientibus edocet, ique mortem continentere.
 10 Catone præfente.
 11 Ipse in militum animis vincit malum, dum addit edocens fortem virum non dolere, neque

Sustinere diem cæli, servantur in usus,
 Qui Phæbo cessere, jacent: sic pignora gentis
 Psyllus habet, si quis tactos non horruit angues,
 Si quis donatis lusst serpentibus infans.
 Nec solum gens illa sua contenta salute,
 Excubat¹ hospitibus, contraque nocentia monstra² //
² Psyllus adest populis, qui tunc Romana secutus
 Signa, ³ simul jussit statui tentoria ductor,
 Primum quas valli spatium comprehendit arenas
 Expurgat cantu, verbisque fugantibus angues.
 Ultima castrorum ⁴ medicatus circuit ignis.
 Hic ebulum ⁵ stridet, ⁶ peregrinaq; galbana ⁷ sudant,
 Et thamarix ⁸ non lata comis, ⁹ Eoaque costos,
 Et panacea ¹⁰ potens, & ¹¹ Thessala centaurea
 Peucedanumque sonat flammis, ¹² Erycinaq; thapsos,
 Et larices, fumoque ¹³ gravem serpentibus urunt //
 Abrotanum, & ¹⁴ longe nascentis ¹⁵ cornua cervi.
 Sic nox tuta virus, at si quis ¹⁶ peste diurna
 Fata trahit, tunc sunt magica miracula gentis,
¹⁷ Psyllorumque ingens & rapti pugna veneni.
 Nam primum tacta designat membra ¹⁸ saluta,
 Quæ cohibet virus, retinetque in vulnere pestem.
 Plurima tum volvit spumantis carmina lingua
 Murmure continuo, ¹⁹ nec dat suspiria cursum
 Vulneris, aut minimum patiuntur ²⁰ fata taceret
 Sæpe quidem pestis nigri inserta medullis //
 Excantata fugit: sed si quod tardius audit
 Virus, & ²¹ elicitum, jussumque exire repugnat;
²² Tunc superincumbens pallentia vulnera lambit,

¹ In gratiam
 hospitium,
 quibus sub-
 veniat.
² Psyllos
 etiam secum
 duxit Cato
 in itinere per
 Syrtis; hi
 morsos à ser-
 pentibus san-
 nant, ore ven-
 eorum exsu-
 gentes, ipsaf-
 que bellias
 incantationi-
 bus demul-
 cent. Plutar-
 in Catone
 Minore.
³ Simulac-
 castrametari
 jussit Cato.
⁴ Odore &
 suffitu herba-
 rum adversus
 noxia anima-
 lia efficacium.
 è quibus pau-
 cas enumerat.
 de quibus
 vide quæ Ni-
 cand. & Plin.
 lib. 25. cap. 4.
 5. 6. 9. & 10.
⁵ In igne crepat.
⁶ Exoticum gummi. Dat Galbanum
 Syria in monte Amau e ferula, quam ejusdem nominis resina modo flago-
 nitin appellant, &c. syncerum siuratur, fugat nidore serpentes, Plin. lib.
 12. cap. 25. ⁷ Igneliquescit. ⁸ Humilis scilicet & tenuis. ⁹ In
 India & Arabica. ¹⁰ Respicit ad ἄρτυρον. πικρὸν τὸ πικρὸν & ἄρτυρον. ¹¹ A
 Chirone Thessalo inventa. ¹² Sic Nicander: Ἐρυκίνας μὲν πικρὸν ἴσθι
 γυμνάσια θάψις: ubi commentator, Ἐρυκίνας δὲ τὴν πικρὰν τῆς θάψις λέγει. διὰ
 τὸ ἐν σικκίᾳ γινώσθαι. Quod in Sicilia nascatur. Eryx autem Sicilia.
¹³ Plin. lib. 21. cap. 21. ¹⁴ Vivacis, vel, procul ab Africa nasci Cer-
 vos, inquit Plinius, Africa propemodum sola non gignit. Plin. lib. 3.
 cap. 33. ¹⁵ Singulare abigendis serpentibus odor adusto cervino cornu.
 Plin. lib. 3. cap. 32. Solin. cap. 31. ¹⁶ Percussus à serpente interdum
 contraxit venenum lethale. ¹⁷ Excantando & exugendo luctantur Psylli
 adversus venenum. ¹⁸ Ophiogeus saliva contra ictus serpentum mederi
 tradit Plin. lib. 7. cap. 2. & plura de saliva, lib. 28. cap. 4. ¹⁹ Neque
 periculum vulneris properandum desiderantis medelam permittit incantati-
 onem respirare aut carmen intermittere, ²⁰ Mors asclepiæus. ²¹ Car-
 mine. ²² Ad vers. 893 supra.

Ore venena trahens, & siccatur¹ dentibus artus,
 Extractamque tenens gelido de corpore² mortem
 Expur: ³ & cujus morsus superaverit anguis,
 Iam promptum Psyllis vel gustu nosse veneni.
 Hoc igitur ⁴ levior tandem Romana juvenis
 Auxilio, late squalentibus errat in arvis.
⁵ Bis positus Phæbe flammis, bis luce recepta //
 Vidit arenarum surgens fugiensque Catonem.
 Tanque illis magis, atque magis durescere pulvis
 Capit, & in⁶ terram Libye spissata redire.
 Iamque procul nemorum rara se tollere frondes:
 Surgere ⁷ congesto non culta mapalia culmo.
 Quanta dedit miseris melioris gaudia terra,
⁸ Cum primum seros contra videre leones?
 Proxima ⁹ Leptis erat, cujus statione quæta
 Exegere hyemem nubis flammisque carentem.
¹⁰ Cæsar ut Emathia satiatu clade recessit. //
 Cætera curarum projecit pondera, soli
 Intentus genero: cujus vestigia frustra
 Terris sparsa legens, fama duce ¹¹ tendit in unda,
¹² Threiciæque legit fauces, & ¹³ amore notatum
 Aquor. & ¹⁴ Eroas lacrymoso litore turres,
¹⁵ Quæ pelago nomen Nephelias abstulit Helle.
¹⁶ Non Asiam brevioris aquæ disternat usquam
 Fluctus ab Europa, quantum Bizantion arcto
 Pontus, & ostriferam dirimat Chalcedona cursu.
¹⁷ Euxinumque ferens parvo tuat ore propontis. //
¹⁸ Sigeasque petit ¹⁹ fama mirator arenas.

exercitum recrearet, scribit Appianus. Plutarchus autem & ipse Cæsar con-
 tra. Victorem scilicet omnibus rebus relicto persequendum sibi Pompejum
 existimavisse, ne bellum renovare posset, paucos itaque dies in Asia moratum,
 cum audisset Pompejum Cypri vitum, conjectasse eum in Ægyptum iter ha-
 bere, cum legionibus duabus & equitibus 300 Alexandriam pervenisse. Poeta
 eum per Troadem circumducit, ut fabulandi ausum capter. ¹¹ Ad mare
 descendit. ¹² Bosphorum Thracium, Propontidem & angustias Helleppon-
 ti. ¹³ Leandri & Herus, quem cecinit Musæus, dein Ovidius in epist. inter
 tranandum mersum: quod ubi comperisset Here, se quoque turri precipitasse.
¹⁴ Erus puella, in Sesto in Europa. ¹⁵ Helle filia Nephelæ & Athaman-
 tis, cum Phryxo fratre novæ insidias fugiens, ariete quo vehabatur dela-
 pla, Helleponto nomen dedit. ¹⁶ Hic enim fretum angustissimum, ⁷ nemp-
 te stadium, Europam ab Asia dividit Hellepontos. Byzantion. h. e. con-
 stantinopolis in Europa, opposita Chalcedone in Asia. Polyb. l. 4. ¹⁷ Quæ
 Propontis exceptas per Thracium Bosphorum Euxini aquas emittit per Hel-
 leponto in mare Ægeum, lib. 3. v. 278. ¹⁸ Litus Trojanum; à Sigæo
 promontorio, Achillis tumulo nobile. ¹⁹ Cæsar, veterem hujus loci famam
 admiratus, simul originis suæ sedem visurus.

¹ Levi mor-
 fu.
² Venenum
 lethale.
³ Quin &
 gustu veneni
 dignoscere
 valent, à quo
 serpente quis
 fuerit ictus.
⁴ Minori
 cum peri-
 culo.
⁵ Notatio
 duorum men-
 sium, sed vide
 quæ ad vers.
 394. supra.
⁶ Solidam,
 glebosam &
 foccidam.
⁷ Culmo &
 stipula testæ
 casæ & rugu-
 ria.
⁸ Quod argu-
 mentum
 erat non lou-
 ge abelle ar-
 gmenta.
⁹ Minor, Li-
 byphœnicum
 Africæ urbs.
¹⁰ Cæsa-
 rem
 duos dies in
 Pharsalo
 commora-
 tum, ut sacris
 intenderet &
 Cæsar con-
 tra.

1 Fl. Troados.
 2 Rhœteum promontorium, Ajacis Telamonii sepulchro nobile. Mela lib. 1. Strabo 13.
 3 Manes & sepulchra Achillis & Ajacis Homero aliisque poetis decantata.
 4 Quo Phœbus & Neptunus mercedem cum Laomedonte pacti Trojam cinxerant.
 5 Regia Trojanii filii Trois.
 6 Propter virtutem ruitura.
 7 Scopulum, cui Hefione filia Laomedontis forte exposita ceto, à Neptuno immisso, alligata fuerat, quam tamen Hercules liberavit.
 8 In quibus Anchife Venus dignata est concubitu, vel, Anchife domum, quæ secreta arboribusque oblecta recessit. Virgil. Æn. 2. 9 Paris, ubi de formatrium Deorum iudicaret. 10 Ganymedes filius Trois, ab aquila Iovis raptus. 11 Quo monte, scilicet Ida, Nympha Oenone se Paridi indulserit. 12 Nullus in Troade mons, scopulus, aut promontorium caret suo monumento. 13 Cæsar. 14 Nobile olim, nunc vix apparentem Xanthum Troados rivulum. 15 Nulla religione aut loci veneratione motus, nescius ibi lamisse sepulcrum Hectoris, donec ab incolâ Phryge admonitus agnosceret. 16 Templi aut aræ, ut respiciat ad sequen. *Hecce aras*. alii legunt *Hectoras*. 17 Iovis Hercei, *ερα*: quod inter aulam & parietem in domus penetrali coleretur ad hanc aram Priamus cæsus. Virgil. 2. Æneid. Ioven. Sat. 10. vers. 263. Ovid. in Ibin. *Cui nihil Hercei propterea ara loci*. 18 Exclamatio poetæ in laudem poeſeos, quæ omnibus his monumentis, sepulchris, aris, templis diuturnior, virtutem reddit vivacem & dignos laude viros vetat mori. *Carmina quam donant, fama perennis erit*. Propert. *Solique non norunt hac monumenta mori*. Mart. lib. 10. epig. 2. 19 Noli invidere huic meo operi, quo tuâ quâcumque facta legentur, vitalitatem. 20 Homeri, quem suum inter alias civitates sibi civem vindicat Smyrna. *Εστὶ τῆς Ἰωνίας πόλις ἐπὶ τῆς ἑσπέρης, Σμύρνα, πόλις, κληροῦν, σακαμίν, χίος, ἔργου, ἀσθῆνας*. A. Gell. lib. 3. cap. 11. 21 Opus hoc nostrum, vide quæ ad inscriptionem in fronte lib. 1. 22 Abolbitur.

1 *Vi ducis implevit visus veneranda vetustas*
 Erexit subitas congestu cespitis aras,
 Votaque turicremos non irrita fudit in ignes.
 2 *Du cinerum, Phrygiæ coltris quicunque ruinas,*
Æneaque 3 mei, 4 quos nunc Lavina sedes
Servat & Alba lares, & quorum lucet in aris
 5 *Ignis adhuc Phrygius, 6 nullique aspecta virorum*
 Pallas, in abstruso pignus memorabile templo,
 7 *Gentis Iuleæ vestris clarissimus aris*
 Dat pia tura nepos, & vos in sede 8 prioribus
 Rite vocat. date felices in cætera cursus:
 Restituam populos. grata vice mœnia reddent
 Ausonida Phrygiibus, 9 Romanaque Pergama sur-

gent.
Sic fatus, repetit classes, & tota secundis 9000
Vela dedit Coris, avidusque urgente procella
 10 *Ulcas pensare moras, Asiamque potentem*
 Prævehitur, pelagoque Rhodon spumante relinquit.
 Septima nox Zephyro nunquam laxante rudentes
 Ostendit 11 Phariis Ægyptia litora flammis.
 Sed prius orta dies 12 nocturnam lampada texit,
 Quam 13 turas intraret aquas. 14 ibi plena tumultu
 Litora, & incerto turbatus murmure voces
 Accipit: ac dubius veritus se credere regnis
 Abstinet tellure rates. sed dira 15 satelles 1000
 16 Reges dona ferens, medium provelctus in aquor,
 Colla gerit Magni, Phario velamine tecta:
 Ac prius infanda commendat crimina voce.

Terrarum domitor, Romana maxime gentis;
 Et, 17 quod adhuc nescis, genero secure peremto;
 Rex tibi 18 Pellæus terra pelagique 19 labores
 Donat, & Emathis quod solum defuit armis,

celandis navibus nocturna suggerentes ministeria. Amian. Marcel. lib. 22. Plin. lib. 36. cap. 12. Solin. cap. 45. 12 Phariam faciem obsecravit. 13 Portum Alexandriae. 14 Ibi primum è navi egrediens (inquit Cæsar comm. de bello civili 3.) clamorem militum audit quos rex in oppido præsidii causa reliquerat: & concursum ad se fieri videt, quod fasces autellerentur, in hoc omnis multitudo majestatem regiam mimi prædicabat, &c. 15 Theodotus Chius rhetor, pædagogus regis, quem postea M. Brutus, ubi in Asia deprehendisset, omni prius cruciatu laceratum occidit. Plutarchus in Pompejo & Bruto. sed Appianus eum à Cassio crucifixum refert. 16 A rege missum caput Pompeji & annulum (ut refert Plutarchus) cuius iugum erat Leo enses gestans. 17 Alexandria primum de Pompeji morte cognovit Cæsar. Plutar. 18 Ægyptius, Ptolemæi enim oriundi erat à Macedonibus, lib. 5. vers. 60. & lib. 8. vers. 692, & lib. 19. vers. 85. 19 Laborum mercedem.

1 Tibi.
 2 Alexandria vel Aegypti.
 3 Aegypti, quam Nilus inundat.
 4 Ptolemæum.
 5 Iure hospitalitatis usus fuerat Pompeius cum Ptolemæo Lathyro, avo huius Ptolemæi Dionysii.
 6 Auctoritate sua Ptolemæum Auletem in regnum restituit. supra v. 132.
 7 Si non invenias, quo nomine hoc factum appelles, require famam, quo nomine mundus infingatur; officii certe, imo beneficii.
 8 Donec exacte cognosceret esse Pompeii caput, sustinuit videre.
 9 Præ se ferre pietatem & naturam boni foerici.
 10 Sed contra quam nosser hæc in Cæsaris invidiam narret, vide quæ Plutarchus in Cæs. Appian. 2. & Valer. Max. lib. 5. cap. 1. referunt Cæsarem averfatum primum caput allatum; mox, ut aspexit, oblitum hostis, foerici vultum induisse, tum proprias tum filia lacrymas reddidisse, caput plurimis & pretiosis odoribus cremandum curasse, &c.
 11 Et lacrymis suis minuit, imo evertit gratiam meriti Ptolemæi.
 12 Et mavult lacrymas impendere capiti Pompeii quem oderat, quam obnoxius esse aut gratias debere regi pro hoc beneficio.
 13 Senatorum in campis Thef. caforum.
 14 Siccis oculis, id est non lacrymantibus.
 15 Cuius cædes postea tibi eliceret lacrymas.
 16 Affinitas.
 17 Iulia, & immaturus infans, cuius abortum fecerat. l. 1. v. 113.
 18 Fortasse invidet Ptolemæo facilius istud, cuius maluides te auctorem,

Exhibet: 1 absenti bellum civile peractam est. Theffalicas Magnus quarens reparare rumas, Ense jacet nostro: tanto te pignore Casar 1020 Emimus: hoc tecum percussum est sanguine factus, Accipe regna 2 Phari nullo quasita cruore: Accipe 3 Niliaci jus gurgitis: accipe quicquid Pro Magni cervice dares; 4 dignumque clientem Castris crede tuis, cui tantum fata licere In generum voluere tuum. nec vile putaris Hoc meritum, facili nobis quod cade peractum est. 5 Hospes avitus erat: 6 depulso sceptrâ parenti Redderat. quid plura feram? 7 tu nominato tanto Invenies operi, vel famam consule mundi. 1030 Si scelus est, plus te nobis debere fateris, Quod scelus hoc non ipse facis. Sic fatus, opertum Detexit, tenuitque caput. jam languida morte Effigies habitum noti mutaverat oris. Non primo Casar damnavit munera visis, Avertitque oculos: vultus, 8 dum crederet, hasti: Utque fidem vidit sceleris, tutumque putavit Iam 9 bonus esse foer, 10 lacrymas non sponte cadentes Effudit, gemitusque expressit pectore lato, (tes Non aliter manifesta putans abscondere mentis 1040 Gaudia, quam lacrymis, 11 meritumque, immane tyranni Destruit, 12 & generi mavult lugere revulsam. (ni Quam debere caput. qui duro membra 13 Senatus Calcarat vultu, qui 14 sicco lumine campos Viderat Emathior, uni tibi Magne negare Non audet gemitus. ô fors durissima fati! Huncine tu Casar scelerato Marte petisti, 15 Qui tibi splendens erat? non 16 missi fœdera tangunt Te generis? nec 17 nata jubet marere neposque? Credits apud populos Pompeii nomen amantes 1050 Hoc castris prodesse tuis? 18 fortasse tyranni

Tangeris

Tangeris invidia, captique in viscera Magni Hoc alii licuisse doles, quereisque perisse Vindictam belli, raptumque 1 e jure superbis Victoris generum. quisquis te flere coegit Impetus, à vera longe pietate recessit. 2 Scilicet hoc animo terras, atque aquora lustras, Nec ubi suppressus pereat gener. 3 ô bene raptâ Arbitrio mors ista tuo! quam magna remisit Crimina Romano tristis Fortuna pudori, 1060 Quod te non passa est misereri, perfide. Magni Viventis! 4 nec non his fallere vocibus audes, Acquisisque fidem simulati fronte doloris: 5 Ausur ab aspectu nostro funesta satelles Regis dona tui: pejus de Casare vestrum, Quam de Pompejo meruit scelus. 6 unica belli Præmia civilis, vultis donare salutem Perdidimus. 7 quod si Phario germana tyranno Non invisa foret, potuissem reddere regi, Quod meruit; fratrisque tuum pro munere salvi 1070 Mississem Cleopatra caput. secreta quid nomen Movit, & inseruit 8 nostro sua tela labori? Ergo in Theffalicas Pellæ fecimus arvis Ius gladio? vestris quasita licentia regnis? Non tuleram Magnum mecum Romana regentem: Te Ptolemæe feram? 9 frustra civilibus armis Miscimus gentes, si qua est hoc orbe potestas Altera, quam Casar: si tellus ulla duorum est. 10 Vertissem Latias à vestro litore proras: Fama cura vetat, ne non damnaſſe cruentam, 1080 Sed videar timuisse Pharon. nec fallere vos me Credite victorem: nobis quoque tale paratum Litoris hospitium: ne sic mea colla gerantur, 11 Theffalia fortuna facit. majore profecto, Quam metui poterat, discrimine gestimus arma: 12 Exilium, generique minas, Romamque timebam:

1 Quasi vero victoria mea Theffalia regi Aegyptio potestatem dederit interficiendi Pompejum.
 2 Frustra civili bello inter me & Pompejum, totis concussis viribus orbis, dunicatum est de tummo imperio, si evadendum amulum habeam; & dominatus huius cœlum duos admittat soles.
 3 Fugerem certe litus hoc, scelus vestrum detestatus, nisi famæ meæ consulerem, argueretur timuisse vos potius quam damnaſſe.
 4 Victoria mea in Pharfalia.
 5 Ego duntaxat timebam exilium, minas Pompeii, & Rom. inimicitias, si modo è prælio victus fugissem; sed ecce majoribus omnibus metui, major potestatem à Ptolemæo.

Pana

1 Ex potestate tua.
 2 Ironice.
 3 O quam bene tibi eripita est Pompeii vitæ nequicque potestas: ne tum ipse tum Senarii dedecore foret vita à te donari.
 4 Et perfidus des iis te ferio dolere, cum id vultu tantum simulas: Ad fidem veri doloris ficta hac oratione usus.
 5 Supra, v. 1035.
 6 Clementiæ meæ gloriam. Quam inauverit Casar præstitit.
 7 Quod nisi regi vestro intercederent cum foret Cleopatra inimicitia, in promptu mihi esset quo illi parem referrem gratiam: sororis scilicet caput pro hac eripere Pompeii.
 8 Civili bello.
 9 Quasi vero

1 Pueritiæ regis, qui vixit dum sui juris est, huic scelus imputamus. 2 Caput Pompei ad fe de lacum (inquit Appianus) minime intruimus, voluit, verum sepeliri statim iussit. Templum quoque exituum ante urbem condidit, quod indignationis Sacellum appellavit. lib. de civ. bel. 2. 3 Plurimis & preciosis odoribus cremandum curavit, &c. Plutar. in Cæs. & Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1. 4 Divisi corporis collectos cineres una urna & tumulo condite. 5 Dum omnia, quam me tutiora credit. 6 Regi Aegypto, cui ipsi tutor à Senatu Pompeius datus fuerat, & cuius patri avoque intercesserant iura hospitalitatis cum Pompeio. 7 Salutis data, reditio in gratiam, & concordia in æternum. 8 Vincticibus. 9 Amorem pristinum, & ut velles vita à me donata munere frui. 10 Vide vers. 125. lib. 1. 11 Ut non esset, cur cladem tuam Deorum inclementiæ imputares. 12 Ut, propter te ò Pompei servatam, Roma mihi ignosceret quod arma induissem. 13 Neque tamen propterea invenit, qui ñetum illius suis lacrymis prosequerentur, neque enim creditus illius dolor verus fuisse, dissimulabant itaque dolorem lata fronte. 14 Caput Pompei. 15 Ironice, quasi non audeant mentem & affectus vultu testari.

L I B E R X.

1 Theodorum, qui Pompei caput à rege missum Cæsari obtulerat. lib. 9. vers. 1010. 2 Propter Pompejum ibi trucidatum. 3 Litus. 4 Cæsaris. 5 Vtrum Aegyptum Cæsar sub Romano imperio redigeret: an Aegyptii Cæsarem æque ac Pompejum è medio tollerent.

Iret;

Iret; an eriperet mundo Memphiticus ensis Victoris, vinctique caput. 1 tua profuit 2 umbra Magne, tui socerum 3 rapuere a sanguine manes. Ne populus post te 4 Nilum Romanus haberet. Inde à Paratoniā fertur 6 securus in urbem Pignore tam saxi sceleris, sua signa sequutus. 10 7 Sed semitū vulgi fasces, & iura querentis Inferri Romana suis discordia sensit Pestora, & ancipites annos, 8 Magnumque perisse Non sibi. 9 tum vultu semper celante timorem, Intrepidus Superum sedes, & templa vetusti Numinis, antiquas Macedum testantia vires. Circuit: & nulla captus dulcedine rerum, Non auro, cultuque deum, non mœnibus urbis, Effessus tumulis cupide descendit in 10 antrum. Illic 11 Pellæ proles 12 vefana Philippi 20 13 Felix prædo jacet: 14 terrarum vindice fato Reptus: sucratis totum spargenda per 15 orbem Membra viri posuere adytis: Fortuna pepercit 16 Manibus, & regni duravit 17 ad ultima fatum. 18 Nam sibi libertas unquam si redderet orbem, Ludibrio servatus erat, non utile mundo

longe ab Alexandria. Ptol. Canobo. 6 Ociosus, inquit interpretes. Cæsar enim, ut refert Appianus, dum rex moram circa Cassium montem ageret, vacavit gratulationibus, urbis atque templorum lustrationi, disputationibus Philosophorum. Ego autem horum pace sic intelligo: Cæsar admonitus, ut sibi caveret, exemplo Pompei ab iis trucidati (quod pignus sceleris vocat Poeta) ingressus est urbem securus, id est monitus septrisque suis cohortibus. itaque signa simpliciter, vel, ut illi, fasces accipio. 7 Cæsar com. de civ. bel. 7. refert: Concursum ad Cæsarem fieri, quod fasces anteferrentur. in hoc omnis multitudo majestatem regiam minui prædicabat. 8 Pompejum non ab Aegyptiis cælum in suam gratiam. 9 Satagebat enim salutis suæ, cui iotentus erat, Alexandrinorum deliciis minime vacans, utcumque fiduciam præ se ferebat. 10 Alexandri, & ab illo regum Aegyptiorum conditorium: cælum dictum refert Strabo, quod corpus Alexandri è Babylone huc tulerit condideritque Lagi filius. Curtius lib. 10. 11 Alexander F. Philippi regis Macedonia, in cuius urbe Pella natus est Alexander. 12 Cui non unius sufficit orbis, non mortalis parens. Animal (ut appellat eum Senec. lib. 2. de Benef. cap. 16.) tumidissimum. Adde tumulentissimum, crudelissimum. 13 Felicitatem Alexandri æque feliciter exprimit Apul. l. 1. Florid. Fortuna, inguens, sua major fuit: successusque ejus amplissimos & provocavit ut strenuus, & æquiparavit ut meritis, & superavit ut melior: solusque sine æmulo clarus, adeo ut nemo ejus audeat vel sperare virtutem, vel optare Fortunam. 14 Raptus morte, quæ sola potuit vindicare terras ab illo subactas. 15 Orientalem maxime, cui gravis & exitialis fuisset. 16 Cinerebus qui hic condebantur, neque pro ut meritis ipse fuerat, dispergebantur. 17 Ad eversionem regni Aegyptii, & ultimos Aegypti reges. 18 Orbi enim, si quando erit se in libertatem vindicaturus, nihil aliud erit Alexandri gloria & memoria quam ludibrium & pessimum ambitionis, superbiæ, & regnandi cupiditatis exemplum.

Editus

1 Cæsari, inquit Badius, ut hinc monitus sibi caveret ne in easdem insidias incidere. Grotius autem sic: Pompei honorum hoc Diu dederunt, ne populi Romani esset Aegyptus post ipsius mortem, quod futurum fuerat, nisi Cæsar populo Rom. imperium omnem eum libertate ademisset. 2 Mors. 3 Eripere cæli. 4 Aegyptum. 5 Alexandria, à Paratoniæ portu & opp. Aegyptii, non

¹ Genitivus pluralis, ut Macedum, sycopate.
² Maguam Græciæ partem Philippi dolis & auro subactam si bique reliquæ tauquam imperum non satis amplum contempserit, vide Plutar. Q. Curr. Poly. Iulian. Arrian.
³ Turbayit, foedavit sanguine.
⁴ Sanguinæ scilicet.
⁵ Velut pestilentis influentiæ fidus terris.
⁶ Oceani Indici visendi studio, fluminis ignoto caput suum totque fortissimorum viroorum salutem permittit. Curt.
⁷ Quod ambit terras ad Orientem & Meridiem.
⁸ Aëtus Solis.
⁹ Iter per defecta Libyæ ad Iovis Ammonis templum, supra Syrtim majorem. Diod. 17. Arrian. Curt. & Plutarch. 10 Orbe circuito. 11 Strabo refert Alexandrum cum Sesostris rege Aegypti statuisse lustrare Aethiopia, ut fontes Nili quaereret, vide infra v. 272. 12 Sed fatum & lex naturæ incidit vitæ simul & voti filium. 13 Vt supra v. 20. 14 Qui eadem invidia qua vivens non tulit imperii æmulum; ita moriens nec unireliquit imperium, quasi fataliter invidens alteri magnitudinem. 15 Inter duces suos dividendas Divisionem vide apud Curt. lib. 10. 16 In suam potestatem redacta Babylonum metropoli & regia. 17 Parthis formidandus. 18 Macedonum haestas plus timerunt Parthi quam pila nostra. 19 Nos Romani subiecimus nobis orbem ab Arctoa parthe, Occidentali, Meridionali: soli obstant nobis Parthi, quo minus in Orientem proferamus Imperium. 20 Et tamen Parthia Crassus & exercitibus nostris exitiosa, à Macedonibus, quorum oppidum exiguum est Pella, devicta est. 21 A Castro monte prope Pelusium, l. 3. v. 470. & ad v. 493. 22 Ptolemæus. 23 Tumultum Alexandriaeorum, supra v. 11, & indignationem Phociani.

Casar

Editus exemplum, terras tot posse sub uno
Esse viro. 1 Macedum fines, latebraeque suorum
Deferuit, 2 victasque parti despectis Athenas:
Perque Asia populos satis urgentibus actus 3)
Humana cum strage ruit, gladiumque per omnes
Exegit gentes: ignotos 3 miscuit annes,
⁴ *Perfarum Euphratem, Indorum sanguine Gangen:*
Terrarum fatale malum, fulmenque, quod omnes
Percuteret pariter populos, & 5 sidus iniquum
Gentibus. 6 Oceano classes inferre parabat
⁷ *Exteriore mari, non illi 8 flamma nec unda,*
Nec 9 sterilis Libya, nec Syrticus obstitit Ammon,
Nec 10 in occasus, mundi devexa secutus,
¹¹ *Ambissetque polos, Nilumque à fonte bibisset: 12*
¹³ *Occurrit suprema dies, naturaque solum,*
Hunc potuit finem 13 vesano ponere regi:
¹⁴ *Qui secum invidia, qua totum ceperat orbem,*
Abstulit imperium; nulloque hæde relicto,
Totius fati 15 lacerandas præbuit urbes.
Sed cecidit Babylone 16 sua, 17 Parthoque verendus.
Pro pudor! 18 Eoi propius timuere sarissus,
Quam nunc pila timent populi. 19 licet usque sub
Arcton
Regnemus, Zephyrique domos, terrasque premamus
Flagrantis post terga Noti: cedemus in ortus 20
Arctidum domino. 20 non felix Parthia Crassus
Exigua secura fuit provincia Pella.
Iam 21 Pelusiaco veniens à gurgite Nili
²² *Rex puer, imbellis populi sedaverat 22 iras,*
²³ *Obside quo pacis Pellæ ruitus in aula*

Casar erat: cum se parva Cleopatra brevis,
 Corrupto custode Phari: laxare catenas,
 Inulit: 2 Emathius ignaro Casare testis;
 3 Dedeçus Aegypti, 4 Latio feralis Erinys,
 5 Romano non casta malo. quantum impulit Argos,
 Iliacasque domos facie 6 Spartana nocenti,
 Hesperios auxit tantum Cleopatra 7 furores.
 8 Terruit illa suo, si fas, Capitolia 9 sistro,
 Et Romana petii 10 imbelli signa 11 Canopo.
 12 Casare captivo Pharios ductura triumphos:
 13 Leucadioque fuit dubius sub gurgite casus,
 An mundum ne nostra quidem matrona teneret.
 Hoc animi nox illa dedit, que prima cubili
 Miscuit incestam ducibus 14 Ptolemaida nostris.
 Quis tibi vesani veniam non donet amoris, 70
 Antoni? durum cum Casaris hausserit 15 ignis
 Peltris, & in 16 media rabie, medioque furore,
 17 Et Pompejanus habitata manibus aula,
 Sanguine Thessalica clavis perfusus adulter
 Admisit Venerem curis, & miscuit armis
 Illicitosque toros, & 18 non ex conjuge partus?
 Pro pudor! oblitus 19 Magni, tibi Iulia fratres
 Obscena de matre dedit: 20 partesque fugatas
 Passus in extremis Libyæ 21 coalescere regnis,
 Tempora Niliaco turpis dependit amori, 80
 Dum 22 donare Pharon, dum non sibi vincere mavult.
 Quem forma confisa sua Cleopatra sine ullis
 Tristis adit lacrymis, simulatum comta dolorem,
 23 Quem decuit, veluti laceros dispersa capillos,

3 Inveçiva Apostrophe ad Cleopatram. 4 Ita Virg. de Helena: Trojs ac patriæ communis Erinys. cui nosser haec confert. 5 Nunc in Cæsares, poëta in Antonio. 6 Helena. 7 Infans libid. & belli illius, quod Antonius Augusto inferebat, furores. 8 Dum capitolio Regna denentes ruitas Fumus & imperio parabat. Horat. ode 37. l. 1. 9 Regina in medijs patrio vocat ægmina sistro. Virg. Aeneid. 3. Est autem sistrum, crepitaculum ex ære aut argento tianulum, per cuius laminam incurvam ungulæ trajectæ erant: quod crispanti brachio agitarum redderet argutum sonum. 10 contumacem cum grege turpium verbo vitiorum. Horat. 11 Agyptiis & vilissima Canopipi plebe s. v. 543. Juven. Sat. 1. v. 26. & Satyr. 6. v. 85. 12 Augusto. 13 Sinu maris Ambracii sub Leucate promontorio Epiri. lib. 1. verf. 43. 14 Cleopatram, Ptolemæi filiam. 15 Alii ignes. 16 Belli. menses autem sibi moratum refert Appianus. 17 Etiamdum sibi in aulo illa obversari vita Pompeji modo ab iis cæsi umbra. 18 Filium Casariæ nem susceperunt ex Cleopatra muliere barbara. 19 Cui filia Iulia nupta fuerat. 20 Pompejanus, sub Scipione, Catone, &c. 21 Vires colligere. 22 Cleopatra, quam fratre interfecto postea præfecit Aegypti regno. 23 Ita emendat Grotius, cum prius legeretur, Quam decuit.

1 Vt laxaret sibi carcerem, quo custodiebatur, inquit Berfmanus. Ego de cateulis portum Alexandrinum obstruentibus dici opinor. Scribit enim Plutarchus; Cæsarem ad se ex agro accivisse Cleopatram regno ejectam. Quæ cum Apollodoro Siculo lembum ingressa, nocte ingruente ad regiam pervenit, cumque latere aliter non posset, fragulo se illegarum ab Apollodoro ad Cæsarem fores apportari passæ est, &c. 2 Alexandrinis, ab Alex. Macedone, vel Cæsaris victoris in Emathia.

Ep

* Ego regina, filia Ptolemai, proles Lagi. lib. 8. v. 692.
 1 Cleopatra regis iavor affusa Caesaris genibus, partem regni recepit. Florus l. 4. c. 2.
 2 Salutare, me in ius meum redditurum, supra v. 35. vocaverat Alexandrum fidus iniqui genibus.
 3 Occupatio. Neque, inquit, hoc novum fiet exemplo, ut regnet mulier, patre enim meo eiectione, foreorem meam natu majorem in regno constituerunt.
 4 Testamentum patris, quo ex a quo cum fratre heres relicta sum, nec non conjux illius.
 5 Potestatem suam Pothini eunuchi autoritati subiectam.
 6 Hoc dedecore & turpitudine, ut pro arbitrio servorum regneret.
 7 Achilla praefecti regii à Pothino sollicitati contra Caes. infra. v. 398.
 8 Quantos nam duplici interrogatione. ut l. 7. v. 301.
 9 Sceleratam Pompei cadem, qua te sibi demereri voluit.
 10 Satis enim formae venustas commendabat eam.
 11 Aderat puella forma, inquit Florus, & qua duplicaretur ex illo, quod talis passa videbatur injuriam.
 12 Caesare, inter ipsam & fratrem iudice.
 13 Compotius inter fe rebus & reconciliata fratri Cleopatra, extruxit convivium.
 14 Ptolemaeo.
 15 Deberat pater ejus, qui tum rex erat, Caesari septingentes H. S. inde quadringentes petebat ad alendum exercitum. Plutar. in Caes.
 16 Domus regia referebat majestatem templi, melius extructi atque exornati quam ferant exornate seriora secula, atque adeo corruptiora.
 17 Lamiae aureae.
 18 Copulativa pro adverbativa. vide l. 1. v. 252. Sed habet sibi, id est, per se solidus non in crustatus & alteri inferius, Achates lapis, de quo Plin. l. 37. c. 10. Solin. c. 12.

Et sic orsa loqui: Si qua est ó maxime Caesar Nobilitas, * Pharis proles clarissima Lagi, Exul in aeternum sceptris depulsa paternis, Si tua restituit veteri me dextera fato, 1 Complector regina pedes. tu genibus 2 aequum Sidus ades nostris. 3 non urbes prima tenebo In Omnia Nilivaca: nullo discrimine sexus Reginam scit ferre Pharos. lege 4 summa perempti Verba patris, qui jura mihi communita regni, Et thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem, Sit modo liber, amet: sed habet 5 sub jure Pothini Affectus, enseque suos. nil ipsa paterni Iuris habere peto: 6 culpa, tantoque pudore Solve domum: remove funesta 7 satellitis arma. Et regem regnare jube. 8 quantosie tumores Mente gerit famulus, Magni cervice revulsa? 1b) Iam tibi (sed procul hoc avertant fata) minatur. Sat fuit indignum, Caesar, mundoque tribique, 9 Pompejum facinus meritumque fuisse Pothini. 10 Nequicquam duras tentasset Caesaris aures: Vultus adest precibus, faciesque incesta 11 perorat. Exigit infandam corrupto 12 iudice noctem. 13 Pax ubi parta 14 duci, 15 donisque ingentibus emta effi, Excepere epula tantarum gaudia rerum: Explicuitque suos magno Cleopatra tumultu Nondum translatos Romana in secula luxus. 110 16 Ipse locus templi, quod vix corruptior atas Extruat, instar erat: laqueatque tecta aerebant Divitias, 17 crassumque trabes absconderat aurum. Nec summis crustata domus, scelsisque nitent Marmoribus: 18 stabatq; sibi non segnus Achates,

1 Purpureusque lapis, 2 totaque effusus in aula Calcabatur Onyx: 3 Hebenus 4 Mareotica vastos Non operit postes, sed stat pro robore vili 5 Auxilium, non forma domus, 6 ebur atria vestit. Et suffixa manu soribus testudinis Indo 120 Terga sedent, crebro maculas distincta Smaragdo. Fulget gemma toris, & laspide fulva supellex: 7 Strata micant: 8 Tyro quorum pars maxima succo Cocta diu, 9 virus 10 non uno duxit aheni; Pars auro 11 plumata nitet; pars 12 ignea cocco, Vi mos est 13 Pharus miscendi licia telis. Tum famula numerus turba, populisque minister, (Discolor hos sanguis, alios distinxerat atas:) Hac 14 Libyicos, pars tam flavos gerit altera crines, Vi nullas Caesar 15 Rhenise dicat 15 in arvis 130 Tam rutilas vidisse comas. pars sanguinis usi 16 Torta caput, 17 refugosque gerens a fronte capillos. Nec non infelix 18 ferro mollita juvenus, Atque 19 execta 20 virum. stat contra fortior atas, Vix ulla fuscante tamen 21 lanugine malas. Discubere toris 22 reges, 23 majorque potestas Caesar: & immodice formam fucata nocentem, Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito, Plena 24 maris rubri spoliis colloque, comisque Divitias Cleopatra gerit, 25 cultuque laborat. 140

5 Columna ad sustentandum; non incrustamentum ad ornatum. 6 Fores operiebantur putaminibus testudinis Indicae in lamias dissectis, & geminis intertextis distinguebantur. vide quae nos ad v. 94. Satyr. 11. Iuven. 7 Alii leg. Hic torus, Assyrio cuius pars maxima succo Strata micant Tyro, quorum pars maxima testura Cocta diu virus. Sed illa quam nos retinimus simplicior est & verior. 8 Purpureo, à Tyro ubi optimus purpurarum piscatus, cuius piscis, qui & murex dicitur, sanguine seu flore quem ore habet moriensque expuit, tinguntur vestes purp. 9 Medicatum liquorem, succum, tincluram. Mart. epig. 50. l. 1. & l. 4. ep. 4. 10 Plus semel bis tinclum iunxit, dibaphum. Plin. lib. 9. c. 30. 11 Intertexta auro atque varii coloris liliis; qualia opera Graeci πολυχρωμα vocant. Mart. ep. 150. l. 14. 12 Spleadida coccino colore. vide quae ad ep. 24. lib. 4. Mart. 13 Aegyptiis à Pharo inf. in portu Alexandro. 14 Nigros, adustos, tortos. 15 In Germania. Germani autem flava caesarie pulchri sunt. Tacit. de Germ. 16 Toris tribus Aethiopes, inquit Mart. l. Spect. ep. 3. 17 Reiectos in cervicem, in superare flexos, & Solis vapore adustos. 18 Castrata, Spadones scilicet & Eunuchi. male pubescentibus annis surripere viros; exectaue viscera ferro, In venoem segere; atque ut fuga mobilis aut circumscripita mora properantes disferat annos. Quarta se natura, nec invenit. Petr. Arb. 19 Emaculata. 20 Virilitatem. 21 Non castrati juvenes, investes tamen atque imberbes. 22 Ptolemeus & Cleopatra. 23 Et regibus major Caesar. 24 Gemmis margaritis. de Mari rubro, vide quae nos ad Senec. Thyest. v. 370. 25 Gravarur geminis, vel felicitate est de cultu,

1 Propyriae. Plin. l. 36. c. 7. vel Sardus. 2 Pavimenta stenturunt Onychite marmore. Caccasque suo sub pede lucet Onyx. Martial. l. 12. epig. 50. 3 Postes non incrustantur Hebeni ligno: sed ex ipso solida stant columnae. 4 Aegyptia, à Mareotide palude, licet sola India nigra nasci ferunt. ubi cibusum, ut canit poeta l. 2. Georg. Herod. tamen l. 3. in Aethiopia nasci scribit. vide Plin. l. 12. c. 4. & l. 6. c. 30. infra v. 304. Solin. c. 65. Diolcor. l. 1. c. 137.

1 Amictu e tenuissimis filis. Pollux l. 7. c. 16. Non sic in Tyria fraxione iustus eris; epi. 19. lib. 4. Mart. 2 Aegyptia. pili tinnica Nilotide Mauri, Mart. epig. 6. l. 10. 3 Vt rariora essent filia, discrevit. 4 Pedibus eburneis sustentatas rotundas meas citreas e Mautritania petitas, feliciter Atlantica numerata sylvas. Mart. epig. 89. l. 4. vide quae nos ad ep. 43. l. 2. Martialis. In Libycis Indis sustendens dentibus orbis. & Iuv. Sat. 11. latus sustinet orbis Grande ebur. 5 Conspetu. 6 Vide Plin. l. 13. c. 15. 7 Etiam Caesar non esset. 8 Continentes & incorruptissimos viros, quos tamen opima & ampla praeda alliceret. 9 Lib. 3. v. 160. 10 Lib. 6. v. 787. 11 Quintus Circinnatus, qui agrum trans Tybetim fodiens a legatis Dictator salutaris est. Liv. lib. 3. Dionysius vero consulatum illi oblatum scribit. Alii hic Serranum intelligunt. vide Plin. l. 18. c. 3. *re sulcor, Serrane ferentem.* Virg. 6. Aeneid. Pers. Sat. 1. 12 Aureis valis. 13 Sed gula & ambitio luxu. 14 Quas Aegyptii pro Diis coluerunt, uti pisces, Ibiu, &c. vide quae ad Sat. 15. Iuven. 15 Crystallinum gutturnium. *Dani famulis mazu. lymphas.* 16 Pocula e gemmis. *cum bibitur concha.* Iuven. Satyr. 6. v. 305. 17 Mareotidum uvarum meminit Virg. 2. Georg. & Plin. l. 14. c. 3. Mareotici vini, Athen. l. 1. c. 25. *απὸ τῆς ἐν Ἀλεξάνδρῳ κρήνης.* Martialis dicit & Strabo l. 17. 18 Sed vinum Meroeum, quod paucis annis nobilitatem saporis odorisque consecutum est, decocta cruditate. Meroe autem insula Nili est Maxim. lib. 4. v. 333. 19 Vinum, *Synecd. Falernum enim proprie e Campania est.* 20 Frutice Indico & Syriaco, cuius folia & spica odore commendantur. 21 Pereni, per totum annum in Aegypto florente. Martialis ep. 80. l. 6. 22 Delibute unguentis. 23 Nec peregre advectum expiravit odorem. *Nec spiran cinnama surdam.* Pers. Sat. 6. 24 In vicina Alysia & Media patet. Plin. l. 12. c. 13.

Candida Sidonio perlucens pectora filo,
Quod Nilotis acus compressum pectine Seruam
3 Solvit, & extenso laxavit stamina velo.

4 Dentibus hic niveis, sectos Atlantide silva
Imposuere orbis; quales ad Casaris ora
6 Nec capto venere Iuba. pro cacus, & amens

Ambitione furor, civilia bella gerenti
Divitias aperire suas, incendere mentem
Hospitis armati. 7 non sit licet ille nefando

Marte paratus opes mundi quasque ruina: 150
Pone duces prisicos, & nomina pauperis avi

9 Fabricios, 10 Curiosque graves: hic ille recumbat
11 Sordidus Hetruscis abductis Consul aratris,
Optabit patria talem duxisse triumphum.

Insudare epulas 12 auro, quod terra, quod aer,
Quod pelagus, nilusque dedit, quod luxus inani
Ambitione furens toto quasruit in orbe.

13 Non mandant fame, 14 multas volucresq; feras
Aegypti posuere Deos: manibusque ministras
Nilitacas 15 crystallus aquas: 16 gemmaeque capaces

Exceperunt merum, sed non 17 Mareotidos uvas. 160
18 Nobile sed paucis senium cui contulit annis
19 Adomitum Meroe cogens spumare Falernum.

Accipiunt sertas 20 nardo florente coronas,
Et 21 nunquam fugiente rosa: multumque 22 madentis
Insudare coma, quod nondum evanuit aura
Cinnomon, 23 externa nec perdidit aera terras:

Advectumque recens 24 vicina messis Amomum.

1 Discit opes Caesar spoliati perdere mundi,
Et gessisse pudet genero cum paupere bellum,
Et causas Martis Phariis cum gentibus optat. 170

2 Postquam epulis, Bacchog, modum lassata voluptas
Imposuit, longis Caesar producere noctem

Inchoat alloqui: summaque in sede jacentem
3 Lingerum placidum compellat 4 Achorea dicitis:

0 sacri devote senex, quodque arguit aras
Non neglecte Deum, Pharia primordia gentis,
Terrarumque situs, vulgusque edisserere mores,

Et ritus, formasque Deum: quodcumque vetustis
Insculptum est adytis profer, 5 noscique volentes
Prode Deos. 6 Cecropium sua sacra 7 Platonem 180

Majores docuere tui: quis dignor unquam
Hoc fuit auditus, 2 mundique capacior hospes?

Fama quidem 9 generi Pharias me duxit ad urbes,
Sed tamen 10 vestri: media inter praetia semper

Stellarum, calique plagis, Superisque vacavi,
Nec meus 11 Eudoxi vincetur 12 Fastibus annus.

Sed cum tanta meo vivat sub pectore virtus,
Tantum amor veri, nihil est quod noscere malim
Quam fluvii causas per secula tanta latentes,
Ignorantque caput: spes sit mihi certa videndi 190

Niliacos fontes; bellum civile relinqvam.
Fimerat, contraque sacer sic orsus Achorem:

Fas mihi magnorum Caesar secreta parentum
Prodere, ad hoc avi populis ignota 13 profanus.

sacerdotibus, sed operum quoque in rebus sacris usurpatur. Apul. Apolog. 4 Lib. 8. v. 475. 5 Gloria quippe & celebratione gaudent. Iulia. v. 197. 6 Atheniensem, à Cecroperege. 7 Plato in Aegyptum ad prophetas & sacerdotes profectus arcanas & disciplinas eorum edidit. Laertius lib. 3. 8 Docitor, & qui mundi causis noscendis magis vacavit. 9 Pompeii, qui hic profugisse dicebatur. 10 Quorum scientias scire percipio: Altroumian maxime, cui inter arma vacavi semper. 11 Eudoxus iste fuit Cnidius, auditor Platonis, qui cum Chryippo medico in Aegyptum profectus, anni rationem reveris Graecis tradidit & Ephemeridas scripsit. Laert. lib. 8. Strabo lib. 14. Columel. lib. 10. Cenforius. hujus autem fastus, id est rationi anni Caesar dicit suam anni correctionem non cessuram. quia observationi veteri adjecti X dies, ut annum C C C L X V dies efficerent, & ne quadrans decisset, quarto quoque anno unus dies intercalaretur. Plutarch. Caesare, & Macrobi. lib. 1 Saturni. cap. 14. Solio. cap. 3. Sueton. Caesare. 12 Vitiumque Servius erroris Lucaum insimulare ausus sit, fastum tamen pro dierum computatione in quarta declinatione usurparunt auctores boni. Varro in Ephemeride: *Caesar fastus correxit.* Columella 10: *sequor nunc Eudoxi & Dionis fastus.* & Horat. utriusque declina. 2 & 4. 13 Non initiatus.

1 Ab Alexandri hoc luxu.

2 Imitatio Virgiliana: *Postquam epulis excantata famas & Homerica: Auræ*

ἔπι πρῶτον, καὶ ἰδὲ τὸ 12

ἔπειτα.

3 Sacerdotem Ildis xyliais veltibus iudicum, gregem Lingerum vocat hos Tuvenal Satyr. 6.

& Lingerain Ildem. Ovid. Quippe lana, &c. jam inde Orphei &

Pythagore scitis profanus veltitus est. Sed enim mundissima lini seges, inter optimas fruges terra exortas, non modo indutum & amictui sanctissimis Aegyptiorum

- 1 Religio.
2 Planetae,
qui aduerso
motu ab Oc-
casu scilicet
in Ortum re-
tardant rapi-
dum motum
quo decima
Iphara ab
Ortu in Oc-
casum recte
decurrunt re-
liquos orbis
secum trahit,
aliam atque
aliam for-
runtur motus
rationem, at-
eque poten-
tiam.
3 Medius pla-
retarum tem-
porum, terra-
rum, siderum
& coeli re-
tor.
4 Cum vete-
ribus, qui τὸ
τῶν πλανη-
τῶν ἐπιπέδῳ
à Sole neri

credabant, errasse nostrum monet Ioseph. Scal. in prolegom. ad Manil.
5 Ipse sub Ecliptica certus vagos caeterorum cursus moderatur. Neque enim
de planetis stationariis & retrogradis aliquid inuoluisse veteribus verisimile
est. Sed de stationibus planetarum Plinius lib. 2. cap. 15, 16, & 17.
6 Altum maris Lunae motu tribuerunt veteres. Pomp. Mela lib. 3. c. 1.
& interpres Vadian. 7 Crescentis ac decrescantis Lunae. 8 Mare recte
proca agitatione nunc accedens litora, nunc recedens. 9 De virtutibus &
qualitatibus planetarum consulendi Astrologi, qui de his plenius & ple-
nius. 10 Fluminiom, adeoque Nili. *cessit Mercurio locus imber er.* Avienus.
11 Vbi Mercurius peruenit ad extremum gradum Cancrī quā Leonem con-
tingit, vicinus Caniculae & Tropico Cancrī cui subiacent ignoti fontes Nili-
tum * Arbitrē uide Mercurius laxat fontes fluminis directe subiecti, facit-
que effervere, non secus ac Luna motu suo tumefacit mare. modo v. 204.
12 Zodiacus, in quo taxatur à Ioseph. Scalig. in prolegom. ad Manil. quod
ex duobus Tropiis unum facit, & Zodiacum, non solem dirigit ad puncta
Solstitialia. Nullo modo probatur mihi interpretēs, qui Meridianum inter-
ligunt Trop. utrunque interfecantem. 13 Nilus crescere incipiens noua
Luna post solstitium; Sole Cancrī transiente, modice; Leonem, abun-
dantissime, in Virgine, refidet; reuocatur intra ripas, Sole in Libra, he-
in a quo notio autumnalis, l. 8. v. 467. Herod. l. 2. Plin. l. 5. c. 9. Solin.
cap. 34. & 45. Strabo l. ultim. Diod. Sic. lib. 1. Seneca l. 4. nar. q.
cap. 2. Marcel. lib. 22. Heliod. l. 9. Philo lib. 1. de vita Moisi. Card.
de Subtilit. lib. 10. & 21. Jul. Cass. Scal. exercit. 47. 14 Notatio æ-
quinoctii autumnalis.

Sit ¹ pietas aliis, miracula tanta flere:

*Ast ego cælicolis gratum reor, ire per omnes
Hoc opus, & sacras populis notescere leges.*

2 Sideribus, qua sola fugam moderantur Olympi,
Occurruntque polo, diuersa potentia prima
Mundi lege data est. 3 Sol tempora dividit anni, 210

4 Mutat nocte diem, radiisque potentibus astra
Ire vetat, s cursusque vagos statione moratur.

6 Luna suis 7 vicibus 8 Terhyn, terrenaque miscet.

9 Frigida Saturno glacies, & zona nivalis
Cessit. habet ventos, incertaque fulmina Mavori.

Sub love temperies, & nunquam turbidus aer.

At secunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. immensa Cyllemus arbiter 10 unda est.

11 Hunc ubi pars cæli tenuit, quā mista Leonis
Sidera sunt cancro, rapidos quā Sirius ignes 210

Exerit, & variis 12 mutator circulus anni

Aggerson, cancrumque tenet, cui subdita Nili
Ora latent: qua cum * dominus percussit aquarum

igne superjecto, tunc 13 Nilus fonte soluto

Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Lusis adest: auctusque suos non ante coarctat.

Quam 14 nox astruas a Sole receperit horas.

1 Vana fides veterum, Nilo, quo crescat in arua,
Ethiopum prodesse nives. 2 non Arctos in illis
Montibus, aut Boreas. testis tibi sole perusti 230
Ipse color populi, calidique vaporibus Austri.
Adde, quod omne caput fluvii, 3 quodcumq; soluta
Precipitat glacies, ingresso vere tumescit
Prima 4 tabe nivis: Nilus neque suscit at undas
5 Ante Cavis radios, 6 nec ripis alligat ammem
Ante parem nocti Libra sub iudice 7 Phœbum.
Inde etiam leges 8 altiarum nescit aquarum:
Nec tumet hybernus, cum longe sole remoto
9 Officiis caret unda suis: dare iussus 10 iniquo
Temperiem cælo, mediis astatibus exit. 240
Sub 11 torrente plaga, ne terras dissipet 12 ignis,
Nilus 13 adest mundo, contraque incensa Leonis
Ora tumet: Cancroque 14 suam torrente Syenen,
15 Imploratus adest: nec campos liberat undis,
Donec in autumnum declinet Phœbus, & umbras
Extendat 16 Merco. quis causas reddere possit?
Sic iussit Natura parens decurrere Nilum:
Sic opus est mundo. 17 Zephyros quoq; vana vetustas
His adscriptis aquis, quorum stata tempora status,
Continuque dies, & in aere longa potestas: 250
18 Vel quod ab occiduo depellunt nebula cælo
Trans Noton, & fluvio cogunt incumbere nimbos:
19 Vel quod aquas torres rumpentis litora Nili
Assidue ferrunt, coguntque resistere 20 status.

lib. 2. de Nili incremento, c. 12. 2 Et tamen recessus à circulo Capricorni
ad Antarcticum aque se habet quo ad frigus, ac noster à circulo tropici o Can-
crici. 3 Atqui hoc versus Antarcticum sitis verum tempus est. 4 Solu-
tione. 5 Ante exortum caniculae, in mense Iulio, Sole Leonem ingresso.
6 Neque reuocatur in alveum ante æquinoctium autumnale. l. 8. v. 457. Io-
Leo Africanus l. 8. c. 4. & l. 9. c. 26. Hieron. Fracastorius tract. de
Nilo M. Ant. Sabellicus Ennead. 1. l. 3. Gortopius in Niloscopia. Card.
de Subr. lib. 21. Cass. Scal. exerc. 47. 7 Diem. 8 Aliorum flumi-
num, quæ hyeme crescunt, æstate decrescunt. 9 Incremento ad irri-
gationem Egypti. 10 Feruentis atheri. 11 Zona torrida. 12 Calor
excandescens. 13 Ad refrigerium & temperiem subuenit Egypto. 14 Sibi
subiectam, lib. 2. v. 587. 15 In auxilium quali advocatus. 16 In qua
inf. torridæ zonæ subiecta breues aut nullæ rejiciebantur umbrae, infra
v. 305. 17 Improperie Etesias Aquilones (qui à Rhiphas & Septentrione
flantes pellere pluvia nebula in Austrum, & Nilum versus fontes repulsum
quo minus in mare se exoneret, adeoque exunder, sistere dicuntur) vocat Ze-
phyros & ab Occasu flare facit. vide Ios. Scal. in prolegom. ad Manilium.
Cæterum hanc opinionem discedit refutatque Ioan. Bapt. Scortia l. 2. de na-
tura & increment. Nili, c. 13, 14, & 15. 18 Quod Dæmocriti placitum est.
19 Quod Thaleti visum est. 20 Venit.

1 E septem
causis inun-
dationis Nili,
quas ponit
noſter, secun-
da hæc vete-
ribus Anaxa-
gora, Euripi-
di, & alius gra-
uissimis auto-
ribus placita
validissimis
niuit argu-
mentis, ad
quæ diluenda
nimis debiles
sunt poëtae
confutatio-
nes. Sole e-
nim apud nos
in Cancrī
tropico exi-
stente ultra
Capricorni
circulum sitis
hyems est, &
nives in Lu-
nae motibus
conceptræ à
Sole redun-
te, quod iis
verest, dissol-
vi possunt.
Sed & hæc
opinionem
refutat Ioan.
Bapt. Scortia

1 Nilus impeditus ab Eteffis ex aduerso flantibus, quo minus in mare delabatur, exundat. Ammian. Marcel. lib. 22. Solin. c. 45. Plin. l. 5. cap. 9. Herod. 2.

2 Quarta incrementi Nili causa, sed absurda, quam tamen Memphitici sacerdotes tradebant.

3 Canales & meatus subterraneos.

4 Fluvii, ut mox v. 252.

5 Sub Aequatorem aut torridam zonam, cui subjacet Meroc. infra v. 105.

6 Meroen premit sol, cum obitret quartam decimam Leonis partem.

7 Per secretos meatus illos subterraneos. 8 His fluminibus non sufficit Nilus alevius, adeoque exundat fl. 9 Alii sunt, qui opinantur servatque Nilum ab illo Oceano, qui terras ambit, exfluante, incrementum aquarum capere; fluctus vero marinos saliginem amittere atque dulcescere longo cursu. haec opinionem ex amulat atque rejicit Scorna lib. 2 de Nilo, cap. 11. 10 Alia opinio, Sidera aquis pasci, ut lib. 1. vers. 415. & lib. 9. vers. 313. aquarum itaque à Sole in Cancro attractarum partem à sideribus non digestam in Aethiopia deorsum noctu decidere, atque hinc Nilum crescere. Herodoti sententia. vide c. 19. lib. 2. Scortia de incremento Nili. 11 Ego reor alios fluvios è venis vicinissimis eripisse post orbem conditum; alios accepisse ortum & leges certas à Deo in ipsa mundi creatione. Nilum autem haec incrementi legem à prudenti Deo etiam non accepisse. hanc tanquam universalem causam à nostro positam, ut & ab Aristide, in oratione Aegyptiaca, pro Levi refutat Ioan. Baptista Scortia lib. 2 de natura & incremento Nili, c. 1. Refutat deinde variis aliorum opinionibus docet cap. 17. Nilum aquis pluviis crescere. 12 In prima mundi coagmentatione. 13 Cum rerum universitate. 14 Sesostris, Cambyses, Alexandro, ut sequi. 15 Posteris, *ισοπέτρι*. 16 Necdum enim inventi sunt ejus fontes.

1 Ille mora cursus aduersique objice ponti
 Aestuatur in campos. 2 Sunt qui 3 spiramina terris
 Esse putent, magnosque cavas compagis hiatus.
 Commeat hac penitus tacitis discursibus 4 unda
 Frigore ab Arctoo 5 mediam revocata sub axem,
 Cum 6 Phabus pressit Meroen, tellusque perusta 260
 Illuc duxit aquas, trahitur Gangesque, Padusque,
 7 Per tacitum mundi: 8 tunc omnia flumina Nilus
 Vno fonte vomens non uno gurgite perfert.
 9 Rumor, ab Oceano, qui terras alligat omnes,
 Exundante procul violentum erumpere Nilum,
 Aequoreosque sales longo mitescere tractu.
 10 Nec non Oceano pasci Phabumque polumque
 Credimus: hunc, calidi tetigit cum brachia Cancri,
 Sol rapit, atque unda plus, quam quod dixerat aet
 Tollitur, hoc noctes referunt, Niloque refundunt. 270
 11 Ast ego, si tantam jus est mihi solvere litem,
 Quasdam, Caesar, aquas post mundi sera peracti
 Secula, concussis terrarum erumpere venis;
 Non id agente Deo, quasdam 12 compage sub ipsa
 13 Cum toto capisse reor, quas ille creator,
 Atque ipse rerum certo sub jure coeret.
 Quae tibi noscendi Nilum Romano cupido est,
 14 Et Pharius, Persique fuit, Macedumque tyranni:
 Nyllaque non atas voluit conferre 15 suis utis
 Notitiam: 16 sed vincit adhuc natura latendi. 280
 Summus Alexander regum quos Memphis adorat,
 Invidit Nilo, mistique per ultima terra

Ethiopum, 1 lectos: illos rubicunda perusti
 Zona poli tenuit; Nilum videre calentem.
 Venit ad occasum, mundique extrema 2 Sesostris,
 Et Pharios currus regum cervicibus egit:
 3 Ante tamen vestros amnes Rhodanumque, Pa-
 dumque,
 Quam Nilum de fonte bibit. vesanus in ortus
 4 Cambyses 5 longi populos pervenit ad axi,
 6 Deselusque epulis, & pastus cade suorum, 290
 Ignoto te, Nile, redit. 7 non fabula mendax
 Ausa loqui de fonte tuo est, ubicunque verideris,
 Luxeris: & nulli contingit gloria genti,
 Si Nilo sit lata suo. tua flumina prodam,
 8 Qua Deus undarum celator, Nile, tuarum
 Te mihi nosse dedit. 9 medio consurgis ab axe,
 10 Ausus in ardentem ripas attollere Cancrum:
 In Borean 11 is 12 rectus aquis, mediumque Booten:
 Cursus in occasum flexu torquetur. & ortus, 300
 Nunc Arabum populis, Libycis nunc aquis arenis:
 Teg, vident primi, quarunt tamen hi quoque, 13 Seres,
 Aethiopumque 14 seris alieno gurgite campos:
 Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
 15 Arcanum natura caput non prodidit ulli,
 Nec licuit populis parvum te, Nile, videre,
 Amovique sinus, & gentes maluit ortus
 Marari, quam nosse tuos. 16 consurgere in ipsis
 Ius tibi 17 solstitius, 18 aliena crescere bruma,
 Atque 19 hyemes adferre tuas: solique vagant

navale contra Carthaginienses; alterum terrestre contra Ammonios: tertium in Macrobios Aethiops, deficiente autem in itinere commeatu, iugens famas exercitum invasit: nude decimum quaque militem sorte ductum edebant, &c. Herod. 3. 7 Ita ut nos falsum sit quod de Nili origine dicitur, *Nephezi notam esse*. 8 Quatenus. 9 A Meridie (tanquam autem solum Antarticum) in Septentrionem recto cursu deseritur Nilus, nisi quod sinuoso flumine modo Arabiam ex aquo alluat, *in se Africanam ab Aethiopia dissepens*, &c. Plin. l. 5. c. 9. 10 Alveo quidem contentus, à Cataractis, quae sub Cauco sunt, ante per arenosa & squalentia fluens, quandoque se terra condens & post dientem aliquot itinera erumpens. 11 Deselus. 12 Directe ad versus Borean. 13 Aethiopia gens, ut placet Heliod. lib. 9. Indig. pop. ut Orofio lib. 3. c. 24. Non itaque in tantum errat aut hallucinatur noster quantum à Joseph. Scalig. ad Manilium arguitur. vide quae ad lib. 1. v. 19. Glareanus conjicit legend. *seri*, ut opponatur *toti primi*. 14 Praeterverheris advena & alibi ortu fl. 15 Fontes Nili ignotos, quem tamen Ptolemaeus & alii è Lunæ montibus oeriri referunt: Vitruvius ex Atlante Mauritaniae, Iudam secutus. 16 Crescere, exundare, ut supra vers. 215, & deinceps. 17 Solstitio aethivo. 18 Diverfa ab aliis fl. ratione, supra v. 223. 19 Incrementum tuum, quasi hyberaum.

1 Eleos viros, qui ortum Nili indagarent.
 2 Sesostris hunc Tzetzes Chilia. 3. c. 69. Var. hist. refert Alfyriorum regem fuisse, & regibus curru juvenis vectum triumphasse. Idem Plin. l. 33. c. 3. Val. Flac. Sed vide Herodoti Euterpe.
 3 Neque tamen invenit magis quam vestrorum fl. fontes. Notatio *is aduvs*. 4 Perfarum rex, Cyri F. qui patris imperio adiecit Aegyptum. 5 *Maxzobis* Aethiops. Herod. l. 3. Plin. l. 6. c. 30. 6 Destinatur Cambyses triplex bellum.

1 Per terras longe ab utraque Aequatoris parte recedentes ad urnaque potum.
 2 Apud nos ad Aethiicum sitos, de origine tua quaestio est.
 3 -- Apud Antaeicos, de exitu & obitu --
 4 - Dividente se Nilo & Meroen inf. circumdante.
 5 Sup. v. 117.
 6 Meroen premit Sol cum obtinet decimam quartam partem Leonis.
 7 Illa regio linea tam perpendiculari soli in Leone subjacet.
 8 Zonam torridam.
 9 Diminutionem, attrahentibus illum Sole & sideribus.
 10 Vbi Aegyptus ab Arabia dividitur, ad Philas oppidum Strab. lib. 17. Ptolom. & Heliod. lib. 8. sed Plinio inf. l. 5. c. 9. & Senec. l. 4. c. 2. 11 Fines. vel alludit ad τὰς πόλεις. Solinus c. 45. Catadupas appellat Nili claustrum. 12 Quoniam ita multum Mediterraneum mare ab Aethiopia seu rubro dividitur. 13 Nec alibi torrentur, vectus aquis proferantibus ad locum Aethiopiae, qui Catadupi vocantur, novissimo Cataractae inter occurstantes scopulos non fluere imminuto fragore sed ruere creditur. postea lenis, &c. Plin. lib. 5. c. 9. 14 Atque indignaris ulla cautes obfistere tuis aquis, multum quam alibi iuhibitis. 15 Frequentia illic saxa scopulis similia quam magna vertigine mirabilique allisam reflectunt, inque contrarium cursum spumis agunt redundantibus, &c. Diod. Sic. Senec. Nat. quaest. 14. scopulis aperiatur, &c. Solin. cap. 45. Mela lib. 1. cap. 9. 16 Petra seu insula Nili prope Philas ad primam cataractam, inaccessibilis, unde nomen. 17 Quos nonnulli fontes Nili credebant. 18 Quod hic primum intra alveum fluere, hinc increfcere apparet. 19 Subinde infulis impactus, totidem incitatus iritamentis, postremo inclusus montibus, &c. Plin. l. 5. c. 9. 20 Quae ab Africa divertunt. 21 Inter quos montes Nilus flagrans obtinet conuallis speciem.

1 Prima

Concessum 1 per utrosque polos. 2 hic quaritur ortus.
 3 Illic finis aquae. late tibi 4 gurgite rupto
 Ambitur nigris Meroe fecunda colonis,
 Lata comis 5 hebeni: 6 quae, quantum arbore multa
 Frondeat, astatem nulla sibi mitigat umbra:
 7 Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.
 Indo 8 plagas Phaei, 9 damnum non passus aquarum,
 Præueheris, sterilesque diu metiris arenas,
 Nunc omnes unum vires collectus in amnem.
 Nunc vagus, & spargens facilem tibi cedere ripam.
 Rursus multifidas revocat piger alveus undas, 10
 11 Qua dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
 Regni 11 claustra Phila. mox te deserta secantem,
 12 Qua dirimunt nostrum rubro commercia pontum,
 Mollis lapsus agit. quis te tam lenem fluentem
 Moturum tantas violenti gurgitis iras,
 Nile, putet? 13 sed cum lapsus abrupta viarum
 Excepere tuos, & precipites cataracta,
 14 Ac nusquam vetitis ulla obfistere cautes.
 Indignaris aquis: 15 spuma tunc astra laceffit:
 Cuncta fremunt undis: ac multo murmure montis
 Spumens invictis canescit fluctibus amnis. 16
 Hinc, 16 Abaton quam nostra vocat veneranda vetus
 Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
 Et scopuli, 17 placuit fluvii quos dicere venas,
 18 Quod manifesta novum primum dant signa tumore.
 19 Hinc montes Natura vagis circumdedit undis,
 20 Qui Libya te, Nile, negant: 21 quos inter ut alia
 In convalle jacens stat molibus unda receptis.

1 Prima tibi campos permittit, apertaque Memphis
 Rura, modumque vetat crescendi ponere ripas. 2
 2 Sic velut in tuta securi pace trahebant
 Noctis iter media: sed non vesana Pothimi
 Mens imbuta semel tam sacra 3 cade, vacabat
 A scelere motu. Magno nihil ille perempto
 Iam putat esse nefas: habitant sub pectore 4 manes,
 Vtrisque Dea dant in nova monstra furorem.
 Dignatur 5 viles 6 isto quoque sanguine dextram,
 Quo fortuna parat victos perfundere Patres;
 7 Paenaeque civilis belli, & vindicta Senatus
 Pene data est famulo. procul hoc avertite fata 8
 Crimen, ut hac 8 Bruto cervix absente secetur.
 In scelus ut Pharium 9 Romani pana tyranni;
 Exemplumque perit. struit audax 10 irrita fati.
 11 Nec parat occultis cadem committere fraudi:
 Invictumque ducem detecto Marte laceffit.
 Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire
 Caesaris, & socerum jungi tibi, Magne, juberet:
 Atque hac dicta monet famulos perferre fideles
 Ad Pompejanum socium sibi cadis Achillam,
 Quem puer imbellis civiltis praefecerat armis, 16
 Et dederat ferrum, nullo sibi jure retento,
 In cunctos, in seque simul. 12 Tu molibus, inquit,
 Nunc incumbere toris, & pingues exire somnos:
 Invasit Cleopatra 13 domum. nec prodita tantum est,
 14 Sed donata Pharos. 15 cessas accurrere solus
 Ad dominae thalamos? 16 nubet furor impia fratri:
 Nam Latio jam nupta duci est: interque maritus
 17 Desurrens Aegyptum habet, Romam, 18 meretur.
 Expugnare 19 senem potuit Cleopatra 20 venenis.

da Romanis pene factum erat scelus Aegyptiorum, & tyrannicidae gloria atque exemplum prope perierat. 10 Quae 10 fati non erat perficere. 11 Erat in procuratore regni propter astatem pueri nutriticus eius euouchus Pothimus. is primum inter suos queri atque judicari coepit, regem ad dicendam causam evocari: deinde adjuutores quosdam concios sui nactus ex regis amicis, exercitum à Pelusio clam Alexandriam evocavit, atque Achillam, quem omnibus copiis praefecerat, incitatum suis, & regis instaurum sollicitationibus, quae fieri vellent, literis nuntiisque edocuit. Caes. com. civ. bell. 3. 12 Ex obliquo segnitiam illius arguens: Achillam ad eadem Caesaris excitat. 13 Regiam. 14 Sed palam donatum est Cleopatrae à Caesare Aegypti regnum. 15 Cessas, vel si solus esses neque tali exercitu instructus, accurrere ad has nuptias opprimendas & praeveniendas. 16 Procul dubio efficiet Caesar, cui illa jam vice uxoris est, ut Cleopatra concilietur Ptolemæo. 17 Per vices. 18 Noctibus. 19 Caesarem. 20 Philitis, veneficii amoris, illecebris & leuciniis forma.

N 4

1 Crede

1 Memphis prima urbs est plana & jaccit Aegypti, unde exundare iucipit Nilus, nullis ripis fluvium coeuentibus, vetaque ripa pon. modum crescendi.
 2 Ad historiam redit.
 3 Pompeii.
 4 Umbræ Pompeii.
 5 Eunuchi Pothimi & Achilla.
 6 Caesaris, ut modo Pompeii.
 7 Patrum & Bruti dextris creptae libertatis vindictis futuris, pene praeripuerat Caesaris eadem famulus Pothimus.
 8 M. Bruto Caesaris interfectore futuro. lib. 7. v. 586.
 9 Poena à Caesare tyranno sumenda.

1 Ironice.
2 Sororis, quam duxerit in matrimonium.
3 Incestum velaverit conjugii nomine.
4 Si forma fororis fratri placere coeperit.
5 Cleopatra.
6 Vel hoc nomine, quod non & nos cum illa consuetudinem habuimus.
7 Obtestatio.
8 Male collocavimus, nullum consecuti illius primum; nisi & novum hoc scelus adiungamus.
9 Allusum ad morem faciendi foederis.
10 Nuptias.
11 Ptolemeo, seu Cesare.
12 Evexit.
13 Nos quoque gloriam hanc cum Cesare dividimus: ille devicit, nos interfecimus.

14 In quo caesus est Pompeius, ubi jacet sepultus. 15 Quod jubent nos sperare idem posse in Cesare. 16 Cæde Pompeii. 17 Cæsaris Fortuna & gloria non majores sunt quam fuere illæ Pompeii. 18 Obijit. Sed nos, inquit, non sumus genere clari. 19 Solut. Neque tamen nos (quod illi fecerunt) sollicitavimus populos & reges in nostra auxilia & ad exequendum quod proposuimus, ad quod ipsi per nos sufficimus. 20 Magnum est fatum nostrum & potens ad scelera. Ita Grotius, qui hanc lectionem probat. Alteram lectionem, Ad scelus ingentes facti sumus, adstruere poterit illud Lyci apud Senecam in Her. Fu. v. 337. nobiles non sumus mihi Atque, nec alius in hunc mundum traxit genus: Sed clara virtus, &c. prosperum autem, ut habetur in eadem tragœdia v. 210. ac felix scelus virtus vocatur. 21 Cesare. 22 Rituale verbum, quando priore litarum non sit. Metaphora à sacris. 23 Cæsaris iuvisti cæde conciliabimus nobis Romanos offensos de Pompeii necesse. 24 Quos titulos & nomina si illi adimas, nil nisi miles est. sic l. 1. v. 366. privatus factus juvenis.

1 Crede miser puero: quem nox si junxerit una. 370
Et semel amplexus 2 incesto pectore passus
3 Hauserit obscænum titulo pietatis amorem,
Meque, tuumque caput, per singula forsitan illi
Oscula donabit. crucibus, flammisque luemus
4 Si fuerit formosa soror. nil undique restat
Auxili: rex hinc conjux, hinc Caesar adulter:
Et sumus, ut fatear, tam 5 sœva iudice fontes.
Quem non è nobis credet Cleopatra 6 nocentem
A quo casta fuit? 7 per te, quod fecimus una,
8 Perdidimus, nefas, perque 9 ictum sanguine Magni 380
Fœdus, ades: subito bellum molire tumultu:
Irrue: nocturnas rumpamus funere 10 tedas,
Crudelemque toris dominam matrem in ipsis
11 Cum quocunque viro. nec nos deterreat ausis
Hesperii Fortuna ducis. quo 12 sustulit illum,
Imposuitque orbi, communis gloria nobis:
13 Nos quoque sublimes Magnus facit, aspice 14 litus
15 Spem nostri sceleris: 16 pollutos consule fluctus.
Quid liceat nobis: tumulumque è pulvere parvo
Aspice Pompei non omnia membra tegentem. 390
17 Quem metus, par hujus erat. 18 non sanguine clari:
19 Quid referit nec opes populorum, ac regna movemus.
20 Ad scelus ingentis facti sumus, attrahit illos
In nostras Fortuna manus. en 21 altera venit
Victima nobilior. 22 placemus cade secunda
Hesperias gentes. 23 jugulum mihi Cæsaris haustus
Hoc prestare potest, Pompei cade nocentes
Ut populus Romanus amet. quid nomina tanta
Horremus, viresque ducis, 24 quibus ille relictis
Miles erit? nox hac peraget civilia bella. 400

1 Inferiasque dabit populis, & mittet ad umbras,
Quod debetur adhuc mundo caput. ite feroces
Cæsaris in jugulum: 2 praestet Lagea juventus
Hoc regi, Romana sibi. tu parce morari:
Plenum epulis; madidumque mero, Venerique pa-
raturum

Invenies: aude: Superi tot vota 3 Catonum,
Brutorumque tibi tribuent. 4 Non lentus Achilles
Suadenti parere nefas. haud clara movendis,
Ut mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
Villus clangore tuba: temere omnia saxi 410
Instrumenta rapit belli. 5 pars maxima turba
Plebis erat Latia: 6 sed tanta oblivio mentes
Cepit in externos corrupto milite mores.
Vi 7 duce sub famulo, jussuque satellitis irent,
Quos erat indignum 8 Phario parere tyranno.
Nulla fides, pietasque virus, qui castra sequuntur.
9 Venalesque manus: ibi fas, ubi maxima merces:
Ere merent parvo: jugulumque in Cæsaris ire
Non sibi dant. pro fas! 10 ubi non civilia bella
Invenit imperii fatum miserabile nostri? 420
Thessalia subducta actes in litore Nili
More furit patrio. quid plus 11 te, Magne, recepto
Ausa foret Lagea domus? 12 dat scilicet omnis
Dextera, quod debet Superis: nullique vacare
Fas est Romano. 13 Latium sic scindere corpus
Diis placitum: non in generi, socerique favorem
Discedunt populi. civilia bella satellites
Movit, & in partem Romanam venit Achilles.
14 Et nisi fata manus à sanguine Cæsaris arcent,

5 Erant cum Achilla copiae, ut neque numero, neque genere hominum, neque usu rei militaris contemnendæ viderentur: millia enim viginti in armis habebat. hæc contabant ex Gabinianis militibus: qui jam in consuetudinem Alexandrinæ devitæ atque licentiam venerant, & nomen disciplinæ quoque populi Rom. dedivæcerant, uxoreque duxerant, &c. ibidem. 6 Indignationem hujusmodi vide apud Horat. ode 5. lib. 3. 7 Achilla. 8 Ipsi regi Aegyptio. 9 Non ex animo suo aut se in libertatem vindicaturi; sed stipendio conducti. 10 Milites Rom. qui non interfuerunt prælio Pharsalico, hic tamen in Aegypto civili sanguine manus invenerunt armis Aegyptii. 11 Omnis ubi 12 Si Pompejum exceptum tuerentur armis Aegyptii, ita volentibus Superis. que Roman. dextera se immiscet bello huic civili, ita volentibus Superis. 13 Ita Diis visum res Romanas & vires unitas divellere & dissolvere factio- nibus; neque his Pompeii & Cæsaris, sed tertias partes se quoque ingerit satel- les Aegyptii Achilles. 14 Et nisi fata reservatus esset Caesar inter- sciendus Romæ; hic certe ad his fuisset oppressus.

1 Pothius intra, Achillas extra urbem. Plutar. refert, tonforem Cæsaris, hominem iudicissimum, dum omnia curiose exploraret, percipisse iustitias Cæsari strui ab Achilla & Pothino, indiciumque rei detulisse, Cæsarem coenaculum praesidio cinxisse, & Pothinum interfici iussisse: Achillam vero fuga in castra elapsam intulisse ei difficillimum bellum, &c. Aliter Cæs. lib. 3. de bello civili.

2 Impedita, distracta.

3 Ne qua forte & ipse rex Ptolemæus in tumultu pereat.

4 Non itaque semere & rapitum aggressi sunt facinus.

5 Visum est iis occasionem banc omittere atque opportunius resumere die insequente.

6 Notatio Auroræ.

7 Monte Casio, qui ad Orientem Alexandria est. l. 8. v. 453.

8 Recto quippe orto.

9 Sed collecta & instructa.

10 Achillas copiis suis fidens, paucitatemque militum Cæsaris despiciens, occupabat Alexandriam, præterea oppidi partem quam Cæsar cum militibus tenebat, &c. Cæs. com. 3.

11 Cæsar à percussoribus Pompeji obfessus in regia, quamvis exigua manu ingentis exercitus molem mira virtute sustinuit.

Florus.

12 Neque sufficit parva Cæsaris manus tuendæ toti regni.

13 Indignatur, iustar. Leonis caverna inclusi, clathros mordicusprehendens.

14 Furitque non secus atque Aetna lib. 5. v. 99. si quis foramina illius obstruere laboret.

15 Vulcanæ. *Apostrophe.*

16 Cæsar, qui nuper in Pharsalicis campis nimium ausus est, nimum speravit, jam trepidavit. *Applicatio.*

17 Thraciæ quidem montis: sed nostro semper fere Thessaliæ.

18 Iniqua, nec felicem exitum promittente,

Ha vincunt partes. 1 aderat maturus uterque: 430
Et 2 distracta epulis ad cunctas aula patebat
Insidias: poteratque cruor per regia fundi
Pocula Casareus, mensaque incumbere cervix.
Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
3 Ne cades confusa manu, permissaque satis
Te, Ptolemæe, trahat. tanta est fiducia ferri.
4 Non rapere nefas: 5 summi contempta facultas
Est operis: 6 visum famulis reparabile damnum.
Illam mactandi dimittere Cæsaris horam.
Servatur pœnas in aperta luce daturus. 2440
Donata est nox una duci, vixitque Pothimi
Muvere Phebeos Cæsar dilatus in ortus.
6 Lucifer à 7 Casia prospexit rupe, diemque
Misit in Ægyptum 8 primo quoque sole calentem:
Cum procul à muris acies non sparsa maniplis.
Nec vaga conspicitur, 9 sed justos qualis ad hostes
Recta fronte venit. 10 passuri comminus arma.
Laturique ruunt. 11 at Cæsar manibus urbis
Diffusus, foribus clausa se protegit aula,
Degeneres passus latebras. 12 nec tota vacabat 450
Regia compresso: minima collegerat arma
Parte domus: tangunt animos iraque metusque:
Et timet incursum, indignaturque timere.
13 Sic fremit in parvis fera nobilis abdita claustris,
Et frangit rabidos præmoros carcere dentes.
14 Non secus in Siculis fureret tua flamma cavernis
Obstrueret summam si quis tibi 15 Mulciber Aetna.
16 Audax Thessalici qui nuper rupe sub 17 Aetna,
Hesperia cunctos proceres, aciemque Senatus,
Pompejumque ducem, 18 causa sperare vacante, 460

Non timunt, satumque sibi promisit iniquum,
Expavit 1 servile nefas, intraque penate
Obrutur telis: 2 quem non violasset 3 Alanus,
Non Scythia, 4 non fixo qui ludit in hospite Maurus.
5 Hic, cui Romani spatium non sufficit orbis,
Parvaque regna putat Tyrii cum Gadibus Indos.
Ceu puer imbellis, ceu captis femina muris,
Quærit 6 tuta domus: spem vita in limine clauso
Pontus, & incerto lustrat vagus atria cursu: 470
7 Non sine rege tamen, quem ducit in 8 omnia seclum,
Sumpturus 9 pœnas & grata piacula morti,
Missurusque tuum, si non sint tela, nec ignes,
In 10 famulos Ptolemæe caput. 11 sic barbara Colchis
Creditur ultorem metuens regni que, fugaque
Ense suo, fratrisque simul cervice parata
Expectasse patrem. 12 cogunt tamen ultima rerum
Spem pacis tentare ducem: 12 missusque satellites
Regius, ut favos absentis voce 13 tyranni
Corriperet famulos, quo bellum auctore moverent.
Sed neque 14 jus mundi valuit, neque sædera sancta 480
Gentibus: orator regis, pacisque 15 sequester,
16 Aetnat in numero scelerum ponenda tuorum
Tot 17 monstris Ægypte nocens. 18 non Thessala tellus,
19 Vastaque regna Iuba, non Pontus, & 20 impia signa
Pharnacis, & 21 gelido circumfluus orbis ibero
Tantum ausus scelerum: non Syrtis barbara, quantum

Cæsar. Comm. civilis belli 3. 7 Regem ut in sua potestate haberet, Cæsar effecit, magnamque regum nomen apud suos auctoritatem habere exultans, &c. ibidem. 8 Loca omnia, vel eventum omnem. 9 A rege. 10 Achillam & alios. 11 Non secus ac Medea insequentem patrem aurej velleris proditi vindicem morata est, fratrem Abyrum discedendo dispergendoque; vide quæ nos ad Senec. Med. v. 44. 12 Missi à rege ad Achillam Serapion & Dioforides, (inquit Cæs. comm. 3 civilis belli) quos ille, prius quam audiret, aut, cujus rei causa missi essent cognosceret, corripit ac interficit iussu, &c. 13 Regis Ptolemæi. 14 Jus gentium, quo sacrosancti sunt legati. 15 Mediator. legatus. 16 Aetnæ montem seu speciem dar scelerum Ægypti. Grotius legendum conjicit. *Res minima in numero.* 17 Sceleribus. 18 Amplificatio. Non bellum Thessalicum, quo cum Pompejo coexistit: non Africum, quo Scipionem & Iubam Mauritaniam regem devicit: non Ponticum, quo Pharnacem Mithridatis F. occasione civilis belli capta parium regnum in potestatem suam redigere conatum vidit, vicit, Ponto expulit: non Hispanica bella, quorum altero Petrejum & Afranium Pompeji duces, altero Cæsar & Sextus filios Pompeji devicit. Non hæc omnia tantum afflixerit Cæsarem, quantum delicati isti famuli atque Eunuchi Ægyptii. 19 Ad v. 670. 20 Propter defectionem à patre. l. 1. v. 336. & l. 1. v. 637. necnon conatum Bithyniam, Cappadociam, & Armeniam invadendi, principisque ad defectionem pertrahendi. 21 Hispania, quam torrens ambis Iberus. lib. 7. vers. 15.

1 Scelera Achillæ satellitis regii arma.
 2 Altera: exegerat.
 3 Scythia Europeæ populi.
 4 Non Mauri inhospitales, qui per lu sum & exercendi gratia hospites pro copo positos lagittis configunt.
 5 Hic cui non sufficit Roma Imperiū ab Indis usque in Oriente ad Gades in Occidente, insulam, in qua colonia Tyrionum. omnes teræ que sunt à Gadibus usque ad Gangem.
 6 Pars erat regni exigua, in quam ipse habitandi causa initio erat inductus, &c.

1 Ne virilia
quidem por-
teata, Pothi-
nus atque Ga-
nymedes.
Flor. l. 4. c. 2.
2 Tuæ Æ-
gypte.
3 Primo im-
petu domum
ejus irrumpe-
re conatus est,
&c. Cef. com.
civilis belli 3.
4 Ad v. 300.
lib. 3.
5 Nec incendi-
um parant.
6 Expers con-
fili.
7 Cæfaris For-
tuna hostibus
ademit confi-
lium; illicque
præstitit inco-
luntatatem.
8 Eodem tem-
pore pugnatū
est ad portum
(inquit Cæsar
com. 3.) dum
naves longas
occupare ho-
stes conaren-
tur; quarum
erant auxilio
L missæ ad
Pompejum,
que proelio in
Theſſalia factō
domum
redierant, pre-
ter XXI I contratas, quæ præſidii causa Alexandria esse conſueverant, quas
ſi occupasset, claſſe Cæſaris erepta, portum ac mare totum in ſua potestate
haberet, commeanu auxiliisque Cæſarem prohiberent, &c. 9 Regiæ enim
pars in quam Cæſar habitandi causa initio erat iuductus, habebat aditum ad
portum & ad reliqua navalia. Cæſ. com. 3. 10 Phalaricas, ad v. 681. l. 3.
11 Navibus que præſidii causa Alexandria esse conſueverant, modo ad v. 486.
22 Funes nauticos & tabulas pice unctas, ut lib. 3. v. 683. 13 Cornua an-
tennarum, lib. 3. v. 177. 14 Dum Cæſar coactus sine salutis conſulere claſ-
ſem incendio amoliretur, longius à navali graſtatus ignis celeberrimum Pto-
lemæi Philadelphi bibliothecam abſumpſit. Plur. 15 Ad v. 532. l. 1. *de*
caelo laſſi per umbras Stella facem ducens multa cum luce cucurrit. mox, tum longa
lunice, fulens Dat lucem, &c. Virg. Æn. 2. 16 Pabulo, ignis alimento.
17 Incendium. Ita Virgil. Æn. 5. *lentique carinas Est vapor, & toto deſcendit*
corpore peſtis. 18 Revocavit multitudinem à regiæ obſidione ad incendium
reſtignendum. 19 Neque incendii tempus ita impendit fomus, ut ſibi de-
ceſſet. 20 Conſeſſim ad Pharum navibus milites expoſuit.

Præcipiti cursu bellorum, & tempore raptō.
Tunc 1 claustrum pelagi cepit Pharon. 2 insula quon-
dam
In medio stetit illa mari, sub tempore vasis
3 Proteos: 4 at nunc est Pellais proxima muris. 520
5 Illa duci geminos bellorum præstitit usus:
Abstulit excursus & fauces aquoris hosti;
Cæſaris auxilium aditus & libera ponti
Oſtia permisit. 6 Nec pænas inde Pothimi
Diſtulit ulterius: sed non qua debuit ira,
Non cruce, non flammis, rabido non dente ferarum:
Heu facinus, cervix gladio male caſa pependit:
7 Magni morte perit. 8 Nec non subrepta paratis
A famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes
Cæſaris 9 Arſinoe: qua caſtra carentia rege 530
Vt proles Lægea tenet, famulumque Tyranni
Terribilem juſto tranſegit 10 Achillea ferro;
11 Altera, Magnæ tuis jam victima mittitur umbris.
Nec ſatis hoc Fortuna putat. procul abſit, ut iſta
Vindicta ſit ſumma tua. non ipſe tyrannus
Sufficit in pænas, non omnis regia Lagi.
12 Dum patrii veniant in viſcera Cæſaris enſes,
Magnus inultus erit. Sed non 13 auctore furoris
Sublato cecidit rabies: nam rursus in arma
Auspiciis Ganymedis eunt: ac multa ſecundo 540

oppido jungitur. Cæſar com. 9 civilis belli. 5 Neque enim per portum
in Pharon excurrere, neque è porta ſolvere in mare poterant hoſtes. Iſi autem
(inquit Cæſ. comment. 3) invitis, à quibus Pharos tenebatur, non poteſt eſſe,
propter anguſtias, navibus introitus in portum. 6 Hæc dum apud ho-
ſtes geruntur, Pothinus nutricius pueri & procurator regni, cum ad Achill.
nuncios mitteret, hortareturque ne negotio deſiſteret, neve animo deſiceret,
indicatis depreheſiſque inter-nunciis, à Cæſare eſt interfectus. Cæſar com-
civilis belli 3. 7 A gladio, & eo mortis genere quo Pompejus, l. 3. v. 671.
8 Interim Arſinoe ſilia minor Ptolemæi regis, vacuum poſſeſſionem regi
ſperans, ad Achillam ſe ex regia trajecit, unaque bellum adminiſtrare cepit:
ſed orta celeriter inter eos de principatu controverſia, cum alter alteri inſidia-
retur, & ſummam imperii ipſe obtinere vellet, præoccupat Arſinoe per Ga-
nymedem eunu-chum, nutricium ſuum, atque Achillam inſerſcit. Cæſ. com-
civil. bel. 3. & Hirtius 4. 9 Filia Ptolemæi minor, Arſinoe. 10 Accuſat.
Græcus ab Αχιλλεύς, vel ab Achilla, nom. Ion. in prima Decl. ut Xerxæa,
Herodot. lib. 7. 11 Ptolemæus, qui paulo poſt ad ſuos elapſus è proelio
fugiens recepiſque in navigium, eo demerſo, multitudine adnatantium, pe-
runt. Hirt. comment. 4 de bello Alexand. Regis ipſius corpus obviſum limo reper-
tum eſt in aureæ lorice honore. Florus lib. 4. c. 2. & Patere. 12 Donec ipſe
Cæſar à partibus Rom. in curia cadat Pompeji manibus victima. 13 Achil-
la caſo, Arſinoe ſine ullo ſocio & cuſtode omne imperium obſidebat, exer-
citus Ganymedi traditur. Hirt. 4 comment.

1 Vel unum illud Cæsaris summo cum discrimine factum meretur in omne ævum propagari.
2 In aggere. *Plut.* Circa oppugnationem pontis. *Sueto. Cæs. c. 64.*
3 Dum milites navibus impositos trajicere in Pharon & propugnare pararet, eruptione hostium

subita compulsus in scapham, à multis Ægyptiorum navibus petitus in mare se coniecit, ac per ducentos passus natans ad suos evasit incoluntis, elata lava, ne libelli, quos tenebat, madeferent. *Hirtius, Suetonius, Plutarchus, Diod. &c.* 4 Obsessus atque loci iniquitate pressus, in dubio erat utrum fugeret an mortem fugæ præferret. 5 Subiit illius animum memoria & imago Scævæ, qui unus in mediis hostibus fortiter Dyrrhachii sustinuit Pompeji copias, victoriamque ejus moratus est. vide lib. 6. v. 141. & deinceps. 6 Ad v. 624. lib. 2. 7 Dirutis, vel æquatis cadaverum strue, ut lib. 6. v. 180. 8 Propugnavit castellum sibi creditum, unum ex iis, quibus Cæsar Pompejum ad Dyrrhachium circumvallare instituit. lib. 6. vers. 29. & 125. 9 Vallum dirutum & solo æquatum. *Iam Pompejana celsi super ardua valli Exierat Aquile.* lib. 6. vers. 138.

Prælia Marte gerunt. 1 potuit discrimine summo Cæsaris una dies in famam, & secula mitti.

2 Molis in exiguo spatio stipantibus armis,

3 Dum pirat in vacuus Mariem transferre carinas

Dux Latius, tota subiti formidine belli

Cingitur: hinc densa prætexunt litora classes,

Hinc tergo insultant pedites: via nulla salutis:

Non fuga, non virtus, vix spes quoque mortis honesta

Non acie fusa, nec magna stragis acervo

Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo. 550.

4 Captus sorte loci pendet, dubiusne timeret,

Optaretne mori; 5 respexit in agrime denso

Scævam perpetua meritum jam nomina fama

Ad campos 6 Epidamne tuos; ubi solus 7 apertis

8 Obsedit muris calcantem 9 mœnia Magnum.

PHARSALIÆ LVCANI FINIS.

HVGO.

HVGONIS GROTII
IN
LVCANI PHARSALIAM
NOTÆ

Ex binis antehac editis junctæ,
aucta, correctæ.

Fratri Carissimo
WILHELMO GROTI
 Jurisconsulto & Advocato
H. GROTIUS S.

Redit ad te, mi frater, libellus ad Lu-
 canum nosfer, pridem tibi dictus, ali-
 quanto nunc auctior. Æquum enim
 fuit, cum tua in me creverint benefacta,
 fraterna pro rebus meis, pro liberis autem
 meis paterna sollicitudine, crescere etiam
 hoc qualecunque grati adversum te animi
 testimonium. Conferent plura in magni spi-
 ritus lateque patentis doctrinæ poetam, qui-
 bus plus erit otii. Nobis satis fuit negotia
 lætione, etiam Politicis non inutili, distin-
 guere. Deus optimos parentes nostros, te ac
 suavissimam conjugem liberisque vestros,
 & omnes qui nos sanguine, affinitate,
 amicitia, aut etiam horum studiorum
 communcione contingunt, incolumes diu
 servet. Lutetiæ, Calendis Novembrib. an-
 ni MD CXXXIX.

HVG O-

HVGONIS GROTII
 I N
LVCANI PHARSALIAM
NOTÆ,

Ex binis antehac editis junctæ,
 auctæ, correctæ.

Primus numerus paginam, Secundus lineam,
 Tertius libri versum notat.

I N L I B R V M I.

1.6.2. **I**usque datum Sceleri] jus hic
 figurate pro licentia, quo-
 modo saepe jus belli apud
 bonos scriptores. Apertum illud Sene-
 cæ epistola xvi. 11: *ius luxurie publi-
 ce datum.* ipse Lucanus sine lib. 111:
*Ius licet in nostros jugulos sibi fecerit
 ense*
Sylla potens Mariusque feroc.
 Papius 111 Thebaidos: *daret armis
 iura.* Sensus ferme idem qui infra, ubi
 bellicivili licentia describitur:
*semel omnia victor
 iusserat.*
 De bello quidem civili præcipue, sed
 & de aliis bellis non male dicitur Sene-
 cæ, hujus poëtæ patruo: *Ex Senatus
 consulis plebisque sentis scæva exercebantur,
 & publice jubentur verita privatim.*
 Quod Christiane dictum probat Chri-
 stianus martyr Cyprianus: *Homici-
 dius cum admittunt singuli, crimen est:
 vitius vocatur, cum publice geritur.*
 2.5.13. *Non quantum patitur terra pec-
 tagique parari*
 Hoc, quem civiles hauserunt sanguina
 dextra] Summum ex Agefilai dicto,
 quod apud Xenophontem & Plutar. le-
 gas: *ἐπὶ τῆς Ἐλλάδος τοῦ τῆς ἁυτοῦ
 ἀποδιδόντος ἑαυτῆς, ἕτα ἑταίρους
 ἀποκτείνων.* De eodem Agefilao sic La-
 tinus, vitarum scriptor: *Tantum abijt
 ab insolentia gloria, ut consideratus sit
 fortuna. Græcia, quod tam nulli a se
 visibili cuncto adversariorum concessissent.
 Namque illa multitudine, si summa mens
 esset, Græcia supplicium Perjus dare vo-
 luisse.*
 2.22.30. *Non tu Pyrrhe feroc] Ex
 Horatio adumbratum:
 Quos neque scissimi valuerunt perdere
 Mæsi,
 Minaci aus Etrusca Possente manus,
 Et quæ sequuntur.*
 2.22.31. *hec tantis cladiibus auctor
 Patrus erit]* ita rectius, quam, erat.
 Loquitur enim tanquam in re præ-
 sente.
 2.25.33. *Quod si non aliam veniu-
 ssa Neroni
 Invenire viam]* subtilis adulationis
 hoc, cum nondum acres illos spiritus
 Lucano processus ætatis atque opus
 ad blandiens, forte & privatæ offensa,
 iadidissent. Nec piguit Plinium hoc i-
 mitari Pauegyrico ad optimum Prin-
 cipem: *Magnam quidem illud sacro
 desecus, magnam republicæ cultiva im-
 pressum est, Imperator & patres huma-
 ni generis obsessis, captivæ, inclusis: ab-
 lata militum seni servandorum hono-
 rum potestas, ereptumque principi illud
 in principum beatissimam, quod tibi co-
 gitur. Si tamen hæc sola eras ratio, qua te
 publice sanis & abernacuulis adjuveret,
 prope est ut exclamare, tanti fuisse. Ad-
 de quæ ibi sequuntur huic loco lucem
 ferentia.*
 3.7.44. *Mulum Roma tamen debet
 circilibus arvis,*
 Quod tibi res acta est] Pergit ad Nero-
 nem loqui eique blandiri. Quare nihil
 videtur qui hic putant, deber legi pollo,
 quasi ad Romanum sermo sit.
 3.17.54. *Nec potes adversi calidus
 qua vergitur Austri.* Præteruleram mer-
 gium, quia fuit circulus poëtis est
 Oceanus,

Oceanus, ac proinde quod inconspicuum est, mergi dicitur, et ipse locutus Germanicus Cæsar Arateis, *sub mensa sub undas Oceani*, de polo Antartico & ipse loquens: ut & de eodem Avienus: *Subit altera mensa sub undas Pans Erebum*. Sed video eundem sensum esse posse in recepta lectione. Nam vergi palliva terminatione sic dixere Lucretius, multoque posterior Papi- nius. Priscianus denique hunc ipsum Lucani locum adducit, ut ostendat Latine sic dici. Gravior autem hic in Sphæram delinquit Lucaeus, cum pos- tum Austrinum calidum dicit. Est quid- em Austri calidus Arcticum polum spectantibus. At polus Austrinus non minus frigidus Arctico. Addatur hoc cæteris, quæ à Luciano pompeice mag- nis quam ex vero dista.

4.20.81. Inse magna ruum] Seneca: *Vis nihil extra læssat aut quatias, in se ipsa fortuna ruit.*

5.1.84. Nec unquam In turbam nihil serata ledere vegri] Peiraredus amicus meus vir elegantis ingenii sensum meliorem facit scriben- do, *felicia.*

5.12.96. Nec pretium tantu tellus potiusque favoris Turæ eras: exiguum dominos commisit asylum] valde placuit Papius hoc in- venisse. Inde enim illud desumpsit, nihil deterior;

Et nondum crasso laquearia sulva me- tallo, (sebant) Montibus aut alte Grajvis sustulsa ni- Atria, congestos satis explicitura clien- tes, (sonnna) Non impatiatis regum advigilantia Pila, nec dierna ferri statione zenon- tes, (zetamas) Excubie, nec cura mero committere Atque amara violare cibus: Sed nuda potestas Armarit fratres: pugna est de pau- pere vegro.

Vide & sequuntur sane egregia.

5.16.100. Crassus eras belli medius moris] Plutar. Pompejo: *Κρῶτος ἔν τῷ Περσῶν ἀποβολῆς ἠγχιδύλο καὶ τῆτο κῶκυμα ἐν μῆνα τῆ στυμπεσιῶν τ' ἐμύ- λων πόλεμον ἐπὶ ποδῶν ἰχθυῶν.*

5.19.103. Ionium Ægea frangat naves] id rectius quam franget. Est enim Ægeum, ut loquuntur Græci.

6.9.119. Moris una discussa fides, bellaque movere

Permissum est discibus] sic & Vellejus: *Cum mediocris iam ex invidia potentia malecogitantis inter (n. Pompejum & C. Cæsarem concordia pigres, Julia vero Magni, decebit. Annaus Florus mal- tum hujus Annaei amulatur: (casi morte apud Parthos, & morte Julia Cæsaris filia, que nuptia Pompejo, generis- que concordiam matrimonii) sedere te- nebat, statim amulatio erudit. Plutar- chus: ὃς τὴν ἐν Ἀθήναι καὶ ἑμεῶν ἐπὶ λα- νούσων τὴν πολυτικὴν φιλοσοφίαν ἐκεί- νη] ἑλωμύνας.*

6.14.124. Impatiensque loci for- na secundi] sumit hinc illud Papius: *lurisque secunda*

Ambitus impatiens.

6.15.125. Nec quæquam jam ferre potest, casare priorem, Pompejusque patrem] Sallustius dixerat de Pompejo: *Nam particeps domina- tionis neque sinit quisquam: neque, si pe- ti potuisset, orbis terrarum beio conce- sus foret. Vellejus: neque Pompejus, ut primum ad rempublicam aggressus est, quæquam omnino patrem tulit: & in quibus rebus prius esse debebat, solus ei, et crep ebat. Idem de eodem: *crus in toga (nisi ubi vereretur ne quem haberet patrem) modestissimus, amulatum ten- tax, in offensis exorabilis, in reconcilia- tyatia fidelissimus, in accipienda satisfac- tione facilissimus, potentia sua nunquam aut raro ad impotentiam usus, pene om- niam vitiorum expert, nisi numeraretur inter maxima, in civitate libera domina- que gentium indignari, cum omnes civis jure haberet, paves, quæquam æqualem dignitate conspiceret. Nec ab hinc Plu- tar chus de hoc ipso Pompejo: ἄλλ' ἰσὶ- λλο δὲκεν ἀπίστῳ, ἀλλ' ὑπερῆσαν ἐπὶ- λον καὶ κατὰ φρονῆν. Alibi tamen is ipse Pompejo æquior cum de Cæsare pri- mum, deinde de Pompejo sic loquitur:**

ἀπίστα πλο τῶ μὲν ὄντε τῶ γυνῆσαι μῆ- ρον τ' ὄντε κατὰ λῆν, τῶ δ' ἐν μὲν πλο- τῆτο προαυσιῶν δὲ ἰδὲ δὲ κατ. Hinc non a- bit diversus Dion: Περσῶν ἑνὲν δὲν ἐν ἀνδρῶσιν ἀντίστῳ, Κρισῶ δ' καὶ πρῶ- τῳ πῶντος ἐν κατὰ λῆν. Et nota Lædor, prius illos duos, unde testimonium at- tuli, fuisse Cæsarianos: credo & Lu- canum, cum hæc scriberet. mutavit enim inter scribendum, ut jam monui. Nec tamen Pompejum ego culpa om- ni abolverim, non magis quam M. Tullius, ubi libere ad amicos scribit: aut Cratippus, qui in Lædo in insula

Pompejo

Pompejo de divina providentia ob- casum Pharsalicum dubitanti, respon- dit interrogando, quem sponforem habere homines, Pompejum, si pro- eo cecidisset alea belli, melius ea fuis- set usurum? Et ille quidem cunctanter ut Peripateticus. Absolutus & stoica firmitate Cato apud hunc ipsum Lu- canum de Pompejo:

Hinc quoque talis sibi jus promitte- re naudi

Non beae compertum est. 7.6.141. At quævis primo nu- tet casura sub Euro] Multo id melius quam Et.

8.2.169. Fœcunda virorum Pau- vertas fugitur] Palladas:

Ἥρα] πῶν ἠγχι ἀσπρεσίνας.

9.31.217. aque auxerat undas Tertii jam graviao pluvialis (ynthia cornu) sic omnino legendum, non, *hau- ferat*, quod esset, ad se traxerat. Cau- sas enim explicat, cur Rubico solito esset aqualior, longos imbres, & nives Alpinas.

10.14.231. Vicinumque minax in- vudit Arminum, ut ignes Solis Lucio ergo fugiebant astra relicto] Pro & poluinus ut, connectenda cœcinnius sententiæ. Neque tamen retrager, si quis & hæc voculam eji- ciat, scribatque Græca terminatione Arminum, ut infra Auximum, & Rhegion apud Ovidium.

11.21.267. Nullo juve minax ja- Hatis curia Gracchi] Tenue nimis hoc, jactatis, cum trucidati fuerint uter- que, itaque Peiraredus leyi mutatio- ne scribit, *maclau.*

13.15.313. Et nomina vana (ato- nes] id est Cato & ei similes. Male qui aut Catonis aut Catonum scri- plere.

13.21.319. Ac jussam servare fa- mero] Amplius erat quod dicebat Clo- dius, non propter famem scriptam esse legem, sed ut lex scriberetur sa- dam famæ. Vide Plutarchū Pompejo.

14.7.326. Et docilis Syllam secler- um vixisse magnifimum] A Sertorio sumtum hoc dictum, qui Pompejum appellabat Syllæ discipulum. Docet Plutar chus.

14.22.341. Hæ saltent longi, non me duce, iramnia belli Reddantur.] Vera hæc lectio. male vulgata, cum vince. Accipiat miles

præmia vel alio imperatore. cui con- venit quod sequitur: *sub quolibet.*

15.2.349. nec minima desumi] Me- lius manuscriptus nobilissimorum fra- trum Puteaorum, *desumi.* Est enim sperantis. Mutarunt quibus insolita illa Syntacthe.

15.16.353. Dum movet hic calidus spiritantis corpora sanguis] Ex Empedo- clis sententia, quam & Virgilius se- quitur:

Et vitam multo cum sanguine sudat.

Et alibi:

Vna eademque via sanguisque ani- musque sequuntur.

16.13.387. Etatque alte quacum- que ad bella vocaret

Promisere manus] hæc lovia milita- ris.

16.23.396. Castaque que Vogesi curvam super ardua rupera] Non ri- pant. Mons enim Vogelus, & in mou- te castra. Vide Tacitum Historiarum primo. Ruperem autem pro moue di- cere frequens poetis.

17.1.404. Fimis & Hesperia pro- moto lincie Varis] ita legendum, pro- militie, quod ex conjectura moue- ramus, hinc est quem dixi mau- scriptus Puteaorum. Mutatio ead- em sæpe occurrit in Frontini libris. Rem sic esse docuit Strabo initio libri quinti.

17.18.422. (audit Tarbellicus aqior] Ancor emendat magus Scalliger.

17.20.423. Suesones in armis] Notus Gallia populus, Suesiones Cæsari. Vestigia vocis manuscripti præferunt Sæones. vulgo Anones, male.

18.9.436. Pileones immunes] Quia- que hos versus manuscripti omnes non habent. itaque omnino adducor ut adjectivos credam.

18.10.437. Thronas] ita posui- mus ex manuscripto quo usus Can- terns, in quo Thronos. quanquam non uesit apud Tacitum legi Thronos, sed Thronos semper Cæsar, quem fe- curus, puto, Lucaus. Eisdem ma- nuscripti fide hæc versum illi in ne- bulis præposuimus, aliquo nunc sen- su, qui nullus alias.

18.12.439. Andus] Malim An- dis. nam plurale est Andes apud Cæsarem.

18.13.440. Gemabos] Eadem urbs que

qua Genabum alius, ut facile genera mutantur in peregrinis vocibus. ita autem rescriptimus pro Menobos.

19. 8. 457. regii idem spiritus av-
114

Orbe alio] citat Servius ad Georgi-
con 1, aique congruus cum philo-
sophis, qui recedentes hinc animas
illic alia corpora ajunt sortiri.

19. 14. 462. ignavium reditur a per-
cere vita] Appianus Celtico: Περικ-
ουσι Δανωλις κατ'εφεσησι δι' ελπιδα & να-
βιωτας.

22. 2. 550. confectas flamma Lati-
nas] sic & Cicero saepe tum in oration-
ibus, tum in verbis, subdiceus
vocem facile intellectu, ferias.

23. 13. 566. crimemque rotantes
Sanguini populi ulularunt tristia
Galli] fuerat Sanguineum, mutavi-
mus, & mutationem nostram pro-
bant duo manuscripti ex Bibliotheca
ca, quam inagnus Thuanus nihilo mi-
nori filio reliquit: regiorum quoque
unus. Non enim citatis sanguineus,
sed iph

Quos circumtonnis gaudens Bellona
circueas.

23. 27. 580. & medio visis consur-
gere Cayro

Tristia Syllaxi cecidere oracula manes]
in campo enim Martio sepultus Syl-
la. Vide Appianum & Plurarchum.
Sic Marius, de quo sunt sequentia, ad
Aueniem sepultus.

24. 9. 589. Morsura jubet primam,
qua nullo sermone discors

Protulerat natura, rapit] Dubitavi an,
nullo sermone, quasi sponte nata dicat,
an, misso sermone: ut melius cohaerent
illud discors natura. Adduxi locum
Aristotelis de Gen. Animi. lib. 1 v,
cap. 1 v: Διμυρπιθη θρηνη γινωσθεα
τα τερατα δια το δυο γωνας πηλην.
Addo jam alterum locum Problem.
Sed. x: τα τερατα γινωθη] in Μα-
ρτωλων των απρηλων εμψηροισ κατ'
συγχοροτων. Et tertium Plinii lib. 11:

Itaque deciduis rerum onanum sentibus
innumera, in mari praecipue, ac plerum-
que confusus monstrifici gignuntur effi-
gus. Quae Aristotelis & Plinii plane
illud misso confirmant.

24. 13. 593. & solo purgantes ma-
nia lustro] Amburbialibus hostis. vide
Festum.

24. 18. 598. Trojanam soli cui fas
est dicitur] Servius ad 11. A-

neidos: quod colitur breve est, & iates,
sicut Palladium fuerat.

24. 21. 601. Et doctus volucres au-
gar servare sinistra] Et fervare, vox
auguralis, & sinistra auspicia felicia à
sineudo. vide Festum.

24. 22. 602. Septemvirque epulis se-
stus] Recte me hoc reposuisse pro se-
stus, docet MS. P.

25. 1. 604. Et tollens apicem con-
roso vertice flamen] pex puleum
fuisse circa mediani virga emi-
nente,

Ait Servius ad 1x Aeneidos.

25. 3. 606. dispersos fulminis ignes
colligit] dispersos ignes in unum red-
git, ajunt Scholiastae ad Juvenalem &
ad Persium.

25. 4. 607. & terra maeffo cum mur-
mure condit] Moeffo cum murmure, id
est tacita ignorataque prece, ut ait ad
Juvenalem Scholiastes. Condere autem
vox huic rei propria, sepelire dixit
Horatii interpres, infra terram
abcondere Scholiastes ad Persium,
qui addit, ut id fieret, fulmina in lapi-
des transfigurata, id est, lapides sum-
tos pro fulminibus.

25. 5. 608. Datque locis nomen]
Nempe ex caeli regionibus. Cicero:
Caeli fulgura regionibus raris temperantur.
Plinius lib. xii: In sexdecim partem
caeli eo respectu, (nempe fulminum)
dividere Thulesi. Nomina autem fuisse
angularia iis regionibus Servius nos
doceat ad Eclog. 1x: Augures desig-
nant spatia lituo, & eis dati nomina,
ut proprie prima pars dicitur antica, pos-
terior postica.

25. 14. 617. Atque iram superbum
raptis quaevis in exitu] Signantur rap-
tis. Est enim vox propria extilpicio.
Seneca OEdippo:

Nec fibra vitrea rapti peffioribus
poteff

Cicero nomen.

Virgilius xii Aeneidos:
In flammam jugulant pecudes & vit-
scera vitras

Eripunt.

25. 18. 621. venasque minaces Ho-
stili de parte videt] id hostile lacus in
extis Senecae OEdippo, inimici pars
Ciceroni lib. 11, de divinatione. con-
traria pars familiaris Ciceroni ac
Livio.

25. 24. 627. Ecce vitulae capiti fibra-
rum increffere molens

Atheria

Alicrius capitis] τὸ ἀκρηπιον. Est vox
capitis eodem sentatione, Plin. lib. 11.
secundo de divinatione, Plin. lib. 11.
cap. 37. & lib. 28. cap. 2. Livium
lib. 8. Sed nota eadem, eademque
significatio in OEdippo Seneca:

Ac semper omni unico imperio grave,
En capita paribus bina conjungunt
toris.

27. 20. 675. Edonis Ogygio decurrit
plena Lyao] ita legit Servius, aique
esse ορυοκρυ. At Immare eruditionis
Salmastus in Phloianis exercitationi-
bus vult legi Odonis, quia apud Pe-
riegeten Dionysium sunt edovis.

28. 1. 681. Quis furor hic, o Phae-
be, doce, quae tela, manusque

Romana miscent acres] Multo mel-
lius in MS. P.

quod tela.

28. 15. 695. Lasso jacuit desecta fu-
ror] ita legendum dixeramus, non
laxo aut lasso. Probant quod dixi-
mus Manuscripti P. & T.

AD LIB. II.

28. 20. 4. [Ndxique nefas] Verbum
feciale.

29. 3. 10. Se quoque lege iuratus] sic
& de Deo Seneca: Ille ipse omnium
conditor ac rector scripsit quidem fata,
sed sequitur. Semper parer, semel iussit:
ex Stoicorum sententia. Idem alibi:
Ordinem verum fati aeterna series vocat,
cujus haec prima lex est, stare decreto.

29. 15. 22. cum corpora nomina
conclamata jacent] Conclamari sele-
bat tibi ad vitalia lavanda devenum
erat. Hinc res perditae, conclamatae.
Servius ad 11 Aeneidos.

29. 19. 25. Oculisque in morte ja-
centes] Ita manuscripti, non minaces,
quod huic loco minime convenit.

29. 29. 36. Invidiam falliva pe-
rent] Invidiam facere est in odium
adducere: sic lib. 1x:

Pompejo contigit ignis
Invidia majore delm.

Tertullianus de jejuniis: Apud quas-
dam vero colonias praeterea in uno vitu
saxi velati, & ceteri conferti idolis suis
invidiam supplicem obijciunt.

30. 24. 60. tantone novorum
Proventu scelerum quacumq; uter impe-
ret urbi] Seneca epist. xv. Haec omnia
passi sumi pro regno (quo magis mireris)
aeterno.

31. 8. 71. Stagna aridi texere soli]
uridi est in MS. P. vnde recte emen-
davi.

Stagna aridi texere soli.
Sic lib. 111:

Et quae Pontinae via dividit uda pa-
ludes.

32. 2. 85. Ingenti superbum proce-
ffus ab ira] Malueram, ac ira, ut plena
esset oppolitio. Sed ab ira citat Ser-
vius ad 11 Aen. & explicat volumine
in nimum illi propitia, sed ita nos iniqua.

33. 13. 119. Vix te sparsum per
viscera Habi] Babilorum unus à Sul-
lanis laceratus est: alter à Marianis
interfectus, non laceratus. itaque
confunduntur duae hystoriae.

33. 15. 121. discessisse manus] ita
positum pro discepisse, & postulat
seffus. ita Cic. off. 111: cum terra
discessisset. Infra. 111:

Discessit medium tam vastos pelius
adiffus.

Confirmat haec nostram emendationem
MS. P.

33. 17. 123. Ora ferens miles fesse
rotantia mensa

Impossibile] Valerius Maximus de cru-
delitate C. Marci: idem caput M. An-
tonii abscissum lacu manibus inter epu-
las per summam animi ac verborum im-
solentiam aliquandiu tenuit.

33. 20. 125. Te quoque neglectum
volens Scavola dextra] Imo violenta,
Marci scilicet. Neglectum vero, quia
dextram Scavolae osculandam Ma-
rius non dederat. nam suprahabui-
mus:

Ipsos una salustis
Oscula pollice fixisse trementia dex-
trae.

Apud Florum locus similis: Ancha-
rius ipso violente Mario confosus est,
quia fatalis scilicet illamini animi non
portarerat salutem. Plurarchus Ma-
rio: εως απασαυτους μη παρονο-
μας, μηδὲ ἀσπασατο, τὸ ἄλλο οὐκ
εβλεπεν ἢ ἀποσπασαυ τους ται εδοξ-
Augustinus de civitate Dei 111. 27:
In ipsius Marci oculis continuo feriebatur,
quibus salutantibus dexteram porri-
gere natusset.

34. 2. 133. Mesoque, homini quid
fata parent] Emendo ex consensu
Manuscriptorum,
mesoque hominis quid fata pate-
rent.

id est, meso experimenti vitae, quae
summa

63. 11. 190. Colchis & Adriacas
stumanas Abyssos in undas] Tolle
 cœnna, & scribo *Abyssus*, quomo-
 do id nomen Plinio scribitur 11. 26.
 Nec aliter apud Strabonem & Ste-
 phanum. Hæc autem Abyssus Col-
 chis, id est, Colchica vocatur, quia
 Medea, & frater ejus Ablyrtus ibi la-
 cerans, ex Colchis erant.

63. 12. 191. Et *Penei qui rura col-
 lunt*] Putavi delendum *Et*, quia re-
 ctus casus est *penetis*, non *penyis*; sed
 etiam Georgicon 19, *Penei* esse dis-
 syllabum notat Servius. Virgilium
 ergo secutus Lucanus duram contra-
 ctionem aut abscissionem fecit.

63. 14. 193. *Inde læcessura primo
 mare*] Præferam quod in MS. P. est,
unde læcessum.

64. 6. 207. *Qua celer evectis descen-
 dens Mævia ripis*] *et* *velis* inavult Sal-
 mastus.

64. 24. 225. *Perseque Tarfos*] quia
 à Persei talaribus nomen habere Græ-
 cis creditur.

65. 19. 244. *Duri populus nunc cul-
 tor Amanus*] Emenda ex Mss. P. & T.
non cultor. Hoc dicit, Amanum ita
 durum esse ut habitari possit, coli non
 possit. Est ejus montis descriptio,
 tum apud Geographos, tum in Cice-
 ronis epistola ad Catonem.

65. 21. 246. *Castrix*] Melius *castra*.
 MS. P. & R. recentior. Populus est
 ad Mæotum, Plinio memoratus li-
 bro vi.

65. 1. 249. *Olestras*] sic quidam.
 Gens est Indiæ Plin. lib. vi, cap. 20.
 At quos vidi Manuscriptos habent
Orestas. unde credas scribendum *Ore-
 nas*. Straboni sunt *apsi*. Sed non
 mirum mutari vocales inter se lon-
 gas & breves. Sic *ægius* & *dæus*;
œsophus & *œsophus*. Et in Edonis (ysto-
 len) à Luciano factam vult Servius.

66. 5. 253. *Aethiopiæque solum*
 quod non premeretur ab illa signa ori
 regione poli] Servius ad vi. *Aeneidos*:
 Nulla terra est quæ non subjaceat sideri-
 bus: unde perisse addit: *Extra æqui
 solisque vias*, ut ostenderet xii signa in
 quibus est circulus solis. Significat au-
 tem *Mæotiorum Aethiopiæ*, ubi est *Si-
 las*, de quo ait Lucanus:

Aethiopiæque solum, &c.

66. 3. 256. *Quæque caput rapido to-
 lit cum Tigride magna Euphrates*] Sal-
 mastus ita tradidit *Tigrim & Euphra-*

tem uno fonte manare in Armenia,
 qui per diversa euntes longius divi-
 dantur spatio medio relicto multo-
 rum millium. Ex eodem Tauri mon-
 te eos circa Armeniam oriri tradit
 Strabo. Vide & Xenophontem Ana-
 baseos 19, & Philostratum vita Apol-
 lonii lib. 1, cap. 14. Boëtius Sallu-
 stium secutus:

*Tigris & Euphrates uno se fonte re-
 solvunt.*

Plura qui volet adeat Pliniana Sal-
 masti.

67. 4. 276. *Nunc hunc, nunc illum*] Nunc
 enim Asiae nuoc Europæ largi-
 tius indulget.

67. 14. 286. *Descendit Persei*] o-
 mino legendum *Xerxes* ut in Manu-
 scriptis. Nam & Cyrus Perse erat.
 Tres hic referuntur magnorum exer-
 cituum duces, Cyrus, Xerxes, Age-
 memnon.

67. 18. 290. *missura ruina*] Præ-
 ferendum *missura* consentiente ma-
 nuscriptorum auctoritate.

69. 7. 328. *si non committitis illis
 Arma, quibus fas est*] id est his qui pe-
 tant sibi licere bellum gerere civile:
 sine quibus necessario bellum civile
 interibit.

69. 27. 348. *carpere morsus*] ita sub-
 stituimus pro *corpora*. verbum enim
 deideratur. Accedit prope ad no-
 stram emendationem Ms. R. recentior,
 qui habet *compare*. MS. T. *astu-
 gere*, quod glossema putem.

71. 2. 411. *Arboribus suis horres
 incis]* utitur ad 1. *Aeneidos* Servius,
 ut probet horrorem ad religionem
 pertinere. Idem ad *Æn.* 11, *comæna
 sunt metus & religio*.

72. 23. 432. *Implicitas magno læ-
 sar terrore cohortes*
Et vidit] Recte *terrore*, non, ut alii,
torpere. causam habes in his quæ jam-
 jam dicta. Adde Virgilium,
*iam tum religio parvulos terrebant
 agrestes.*

74. 11. 475. *armisque innexa priora*
Arma ferunt] de testudine oppugna-
 toria hic agitur. Ejus hic mos, ut alii
 super aliorum scuta acclivis scandent.
 Tacitus historiarum 111: *traxit
 humeris & super iteratam testudinem
 scandentes*. Et historiarum iv: *invasit
 ve vallum appositum plerique scalu: illi
 per testudinem fuerim: scandebantque
 jam quædam*. Quare MS. P. recte ha-
 bet,

bet, priora, dum & pro *innexa* scri-
 batur, *innixa*.

84. 13. 477. *Quæ prius ex longo nocue-
 runt missa vena]* MS. P. & T. *recessu*.
 quod recipiendum. Subierant inœ-
 nia, ita ut jam telis impeti non pos-
 sent, sicut ante eminus impetebantur.

84. 21. 485. *Perpetuam rupit desol-
 se nullo cratere]* citat Servius ad illud

1x. *Æn.* *armorumque resolut
 Tergmina*. addens armorum connexio-
 nem esse testudinem. Tacitus historia-
 rum 111: *pondera Saxorum vitelliani
 provolvunt, disjectam sunt omnique
 testudinem lanceis consilque servantur,
 donec soluta compage scutorum ex-
 pugnæ aut laceros prosternerent.*

87. 8. 553. *pugnæque læcessere]* ita
 rectius quam *capessere*, ob id quod
 sequitur.

87. 13. 558. *Tunc in signifera resi-
 denti puppe magistro]* in nave prætoria.

87. 19. 564. *perculsa capta cohæsit]*
 Emendatio est viri prælustris Iohanni-
 s Rutgerii, regis Sueonum ad Bata-
 von legati, probata à MS. P. cum ante
 legeretur, *perculsa & capta*. Naves in-
 vectæ in prætoriam Bruui cohæse-
 runt, velut capræ, ipso ictus sui im-
 petu. ita Curtius lib. iv:

*In quarum alteram quinque remis eadem
 concitata & ipsa rostro icta est, & illam
 iovicem tenuit.*

87. 26. 571. *multique perenni
 In ratibus cecidere suis]* Imo lege cum
 MS. P.

nullique perenni

In ratibus cecidere suis.

Quomodo & à priori manu habuisse
 videtur MS. T. sensus est: De puppe ita
 prominentes pugnabant, ut qui cade-
 rent, non in navim suam caderent, sed
 in hostilem, vel in mare.

87. 27. 573. *crur altus in undis
 Spumas & obducto contrectum san-
 guine stictus]* Antea erat, *obducti con-
 trecto*. Sed ita, ut nos, MS.

88. 30. 605. *Discretis mors seva
 viros]* omnino parenthesi hic opus,
 quam visum est addere.

89. 2. 610. *Ausus Romana Graja
 de puppe carme
 Injebat manum: Sed eam gravis in-
 super ictus]*

Amputa] Quædam interdum de histo-
 ria ex affectu, aut quia sic poema me-
 lius fuit, immutat Lucanus, ut hic. nam

Acilius Casarianus miles x legionis

dextra amissa levam in Massiliensium
 navem iniecit, nec prius delitit quam
 eam mergeret. Vide Valerium Ma-
 xim. lib. 111, cap. 211. Est eadem
 apud Plutarchum historia.

91. 4. 674. *In pugnam fringere ra-
 tes]* Pro quibus pugnabant, ut acute
 notat Servius hoc loco utens ad *Æ-
 neidos* 11.

AD LIB. IV.

99. 21. 43. *Cædunt ense viam]* Cæ-
 deudo viam sibi per in-
 via faciunt.

97. 6. 78. *Quamvis crebra micent]*
 verlus hic jam olim mihi suspensus
 fuit. Et corte deest in MS. P. & in
 MS. T. adscriptus demum manu re-
 centior.

97. 10. 82. *Et celo desumum reddi-
 dit aquos]* ita emendavius pro *diffu-
 sa*. Aquas è celo lapsas celo reddidit.

97. 25. 97. *Nos deest prolato nemus
 venturior auro]* simile illud quod de ob-
 sidio Casilini narrat Plin. lib. viii,
 cap. 57. & Frontinus, venturiorum mur-
 ris fame perisse, emtorem autem
 vixisse. Strabo: *ô mûv mæstias lavô-
 thovu, itadû el' ô nêpêvovos*. Narrat
 idem dilerte suo more Val. Max. lib.

vi, c. 6. ubi verba Lucani verbis patri-
 arietent, ut ex his quidam *movem* cap-
 tum ducentis potius denariis *venture*,
 quam ipse leniende *jamis* gratia *confu-
 mere* vellet.

98. 26. 125. *noctes ventura luce rube-
 bant]* longæ tenebræ adventante luce
 paulatim fugebantur, ea ferme facie
 quæ est diei illucescentis primulum.

99. 8. 138. *Succisum curvare nemus]*
 Materiam querere ponti faciendo.

101. 6. 185. *Classica det bello]* ita
 emendandum pro *dent bellum*. Cæ-
 sar classicum canere jubeat: tu ne audi:
 di: signa moveat: ne sequere: jam
 pax erit.

101. 12. 191. *venturi discrimen ha-
 bent]* Loquitur, ut sæpe, tanquam
 in re præsentis. Hætenus quæ facta
 sunt, excusari aliquo modo possunt.
 in posterum vero magnum imminet
 periculum, nam, nisi abfinetur à bel-
 lo, omnes manifesto sceleris contami-
 nari necesse est. Pugnabunt in cives
 jam non ignotos.

102. 12. 218. *nullo discrimine]* Ex
 illo Virgilio:

Tros Tyriisque mihi nullo discrimine
agatur.

Hoc ne, inquit, orandus est Cæsar,
ut vos sibi servare pariat, hac sola
lege ne durius vos Pompejanos ha-
beat, quam Cæsarianos suos? Nam
alioqui, ut Tacitus inquit, recentissi-
mus quilibet servorum & confervis
Iudibus eit.

102. 24. 230. quod pro causa pugna-
bitis equa] ita recte MS. Non alia
causa vos hostibus ignaviores estis,
quam quod iustum bellum geritis.
Nam illos scelera obdurant.

102. 25. 231. Sed veniam] ita emen-
davimus pro Et. Est enim ἀποδοξασθαι.

103. 9. 245. Feci nostra p[ro]p[ri]a sic
emendavimus pro *nostra*, quod sane
monstrat erat simile. adeo nullus inde
commodus elici poterat sensus. Hoc
vult: Purerat bellum civile Deorum
& fati iniquioris videri culpa, praeter
fati fortuna praemia ignotis ignotis
implicissent. nunc profecto nostra
est, quia alter alterum novimus, ejus-
que rei certi & nobis conficii sumus.
Nam quæ aut ignorantia aut imperi
sunt, eorum culpa facile fato assi-
gnatur: quæ destinata *καὶ ἡ προσηγορία*
aguntur, ea non ἀσχετὰ sunt, sed
ἀσχετὰ.

103. 19. 255. Agnosci superos]
Deos tibi faventes cognoscis, qui cau-
sam tuam non tantum felicem, sed &
favorabilem faciunt.

104. 25. 293. misericordie copia mor-
tium] ita quidam MSS. efficacius quam
alii libri *misericordie Martii*. in Septimo
similiter:

mortisque suorum

Permissere meis.

106. 28. 350. consilii inimica tuis]
Tuis rebus, tua dignitate adversantia.

107. 1. 352. nil fata morantur] vide-
mus hoc agere fortunam, ut te Orbi
imponat. nos ei moram injicere nolu-
mus.

108. 17. 397. Et non deductos recipi
sua terra colonos] Antequam dedu-
cerentur; quod non contingebat, nisi
veteranis & viginti annis.

108. 19. 399. quod abest factor] ita
rectius MS. quam *parvor*. Liberavit
illos fortuna ab una maxima mole-
stia, partium studio. Vtercunque vic-
cant, serent facile, alteri parti ob Sa-
cramentum vetus, alteri ob recens
beneficium benevolentes.

109. 2. 403. in partes aliquis sed Cæsa-
ris ausa est] Et hoc, ut alia quedam,
de Lucano sumit Florus: *Aliqua tem-
pora adversus abentem darent ausa Fer-
una est*. in eadem historia parte.

109. 5. 406. Illic bellaci confisus gente
Civetum] omnino cum MSS. legendum
Carictum. Civitas vocat Plin. l. 111,
c. 21. *νυγελίη* hæc pars Straboni.

110. 2. 426. Nanque ratiem vacua
sustinent unigue cuppa] confer cum
hoc loco similes Herodiani & Capri-
tolioi in Maximino.

111. 10. 459. Resiliunt rupes cæsum
mare] sensus erat commodus, nisi re-
fragantur manuscripti, qui raptus
habent. Raptus igitur intelligi rap-
tinas, res ipsas raptas, corpora, naves,
quæ pertracta ad has cavernas, dein-
de iterum evomuntur.

112. 1. 480. a tanto occurrere sua]
Non ideo minor nostra laus erit, quod
mortem nobis inferemus, nisi re-
fragantur manuscripti, qui raptus
habent. Raptus igitur intelligi rap-
tinas, res ipsas raptas, corpora, naves,
quæ pertracta ad has cavernas, dein-
de iterum evomuntur.

112. 8. 487. metus hinc abscissa] ita re-
ctius quidam libri, quam *omnis abest*.
Horatius enim est oratio.

112. 10. 489. *Vi cum]* ita restitui-
mus, pro *Aur*.

113. 8. 519. Victuroque Dei calat
ut vivere darent

Felix esse dant] vide locum Aristoteli
quem adfert Plutarchus consolationis
ad Apollonium, ubi hoc, velut arca-
num, prodit Silenus.

113. 12. 523. sic quoque *visæ* temore
paraverit] Quod signum erat præcipi-
tantis noctis. Anacreon:

*μυροσπίδι πὸς ἄρα
σπέρη] ἢ ἄρηδος ἡδὴ
κατὰ χῶρα τῆν βούρα.*

114. 20. 557. *minimamque in morte
viventis est]* ita ex MS. restitui-
mus. Antea fuit *minimamque*. Sensus hic:
Minima pars fortitudinis erat mortem
opperere, in ipsa morte militanter
pugnare, id vero plus erat.

114. 26. 563. *cum forte cruenta
Fratribus murrant frater]* ita scri-
bendum, non, *incurrit*.

115. 19. 585. *Inter semirutas ma-
gnæ Carthaginis arces*
Et *(Lucanum)* Locum *Aquilariam* vo-
cant Cæsar commentarii. sed in in-
nascripto Lucani Scoliaste scribi vi-
deo. *Αρχιλιμια*.

116. 9. 599. Hoc quoque tam vastas
cumulatit numero vires

Terra sui factus] Quid veri in hac fa-
bulla lateat, qui scire velit, consulat
Solinum cap. xxiv, quæque ibi ex
Hieronymo & ex Eusebio adfert Sal-
masius.

118. 3. 655. Sed majora dedit co-
gromina collibus istis,
Pavum qui Latius revocavit ab ar-
cibus hostem

Scipio] vocatur enim locus castra Cor-
deliana.

118. 16. 669. Extremis Libyæ gen-
tibus] omnino rectius *Libyæ gentes*, ut
sit expositio ejus quod præcessit, regis
vires, & cohæreat cum sequenti-
bus.

119. 17. 693. Sceptis fructibus putat
esse retentis] Retinuisse regnum vel ob
hoc gaudet, ut Curioni possit male-
facere.

120. 6. 705. Eripe consilium pugna]
sic nos emendavimus, cum legeretur
pugna. Probat MS. P. etiam MS. T.
manu secunda. Sequentia quoque ali-
ter quam habebant distinximus. Vult
enim à vacuo milite expendi causa-
num iusta, dicum merita: Vbi in acie
læterit, hæc cessare.

120. 20. 719. metuens incantus ab
hoste timere] Improvisus hosti hæc
simeretur, hoc solum timebat ne ab hoste
imeretur, aique ita prælii negaretur
occafio. Sic Latinus Pacatus: *Quo
quidem tuus maximo gaudebat exerci-
tus, cum se videret ultro lapsi, qui ni-
hil magis timebat, quam timere.*

120. 25. 724. cauda solerior hostis]
Ichnemnon cui internecium cum a-
spide bellum intercedere ait Plinius
l. viii, c. 24. & modum gerendi ad-
dit: *in caudam attollens ietus irritos
averfus excipit, donec obliquo capite spe-
culatus irradat in fauces*. Adde Ni-
candrum, Scrabonein, Oppianum de
Venatu.

121. 17. 745. projectis in agras] ma-
ris prohem, quod est in MSS. *dejecit*,
ex colle scilicet in planitiem.

122. 24. 780. Denique globis]
citat Servius densisque. Et ait simi-
liter scriptum Virgilio: *Extremi ad-
dentes aciem, secunda conjugatione,*
quod apertum ex Lucretio:

quis se condensat aer.
Quod autem idem Servius id sine hu-
mili versus recte habet pro *relato*.

aut memoria ipsius, aut excribentis
est culpa.

123. 19. 809. *Quam vim ista pla-
ces]* Tacitus: *Nec inquam atrocioribus
Populi Romani cladibus, magisve iustis
iudiciis approbatum est, non esse cura
Deis locuturam nostram, esse ultionem.*
Vide & Ciceronem 111, de natura
Deorum, ubi de Cinnâ Sermo.

123. 20. 816. *Perdita tunc sibi no-
merunt sacula]* id rectius quam *Orbi*,
ob ea quæ præcedunt.

124. 3. 821. *Ius licet in jugulos no-
stros sibi fecerit esse]* Non improban-
da hæc lectio: At MS. P.

*Ius licet in jugulos nostro sibi fecerit
esse*
Sylla patens.

Quasi dicat, Romanos Romanis ar-
mis subactos, sicut alius dixit, pro-
vincias provinciarum sanguine vincit.

AD LIB. V.

124. 11. 4. *Gladioque cadens At-
lantis Olympo]* Cave
illud *Atlanti* secundo casu acci-
piens. Significat enim ex occafu Vir-
giliarum mensent Decembrem.

129. 24. 134. *barbarica cum lampa-
de Pytho*

Asist] Quo tempore templum Del-
phicum, cui Pytho nomen, à Brenno
incensum est.

130. 3. 139. *Seu Paan solium tem-
plis arce nocentes]* Et hæc causam &
alias quasdam apud Plutarchum ha-
bes libro cur cellaverint oracula.

132. 15. 208. *tunc viciore vultu]* ita
scribendum, non *visis*. Post *ille*, jid
est Phœbus.

132. 16. 209. *exclusaque templi]*
Melius MSS. *expulsaque templi*. eje-
cta vi numinis.

132. 21. 214. *Stat nunquam facies]*
Adfert Servius ad illud vi *Aeneidos*:
non color unius.

132. 23. 216. *Terribilis sed pallor
ineff]* Pallor est non territe, sed ter-
rentis.

133. 2. 226. *Subsideret regnum]* Ser-
vius ad vi *Aeneidos*: *subsejores vo-
cantur qui occisuri aliquem delibescunt*.
Et libro xi: *Subsejait adulter, dolo pos-
sedit. Lucanus: subsidere regnum (hæc
dos Eubææ. Unde & subsejores dicuntur
qui in insulis latros interebunt, &
hostium dolos subsejait vocantur.*

134. 5. 354. *frictos, sed nalis, onfer*] Eufes qui stringitur, videt esse in militum potestate, non in sua.

135. 9. 290. *factus quos inquit, equis*] Imperatores Leo & Athenius in constitutione qua est xxxi, Codicibus Iulianeo, de Episcopis & Clericis: *si eos quos par factus conquirat & equas, utriusque similis parna committetur.*

136. 2. 314. *disce sine armis* Posse pati.] Diu est quod loquendi genus hoc annotavimus in tragedia Seneca:

Inmano regnum est posse sine regno pati.

Seneca pater controversia nona libri 11: *Patrem putas pati sine liberis posse & paulo post: non possum sine te pati. & controversia decima libri eiusdem: Pater sine viro pati.* quod & in excerptis legitur eodem modo. Ipse infra Lucanus:

Et nescis sine rege pati. Hæc omnia sunt uniusmodi.

136. 29. 340. *nunquam se cura deorum*

Se premi] ut Græcus dixerat: τὸν ἄγαν ἵδ' ἐπὶ τῆς θεῶς: τὰ μὲν δ' αὖ τὸν ἄνθρωπος. 137. 21. 363. *disce perire, Disce mori*] Disce in poëta quod in prælio ulsures, ferire & noctem contemneret.

138. 1. 369. *Ad scelus hoc*] Ad occidendos eos qui pacem optaverant.

138. 9. 375. *Quas recipit Salapia puius*] variant hic manuscripti: Sed quam recipimus vera lectio est; Salapia enim paludi nomen. Plinius 111, 2.

140. 15. 430. *Primum*] Mellis MS. P. *Et primum.* Sequitur enim mox. Et primum quidem, inquit, ferrens fuit ventus, mox elanguit.

141. 18. 459. *Palæstina unci confixit ævena*] Est in Epiri ora Palæste.

142. 2. 474. *morietur nepotis*] Vellejus; Filius quoque parvus Pompeji Italia natus, intra breve spatium obiit. At nepotum habet MS. P. An quod filia ante interisset? de ejus enim sexus prole loqui videas Plutarchum & Dionem.

142. 7. 479. *meditatus Lencada bello*] Meditatus suum proprie bellum civile, quod postea ad Actium gestit. 142. 15. 487. *uocare*

Te Casar, non ire jubei] venit ad amicos. itur in hostes aut in vacua.

144. 3. 539. *Indocilis privata loqui*] Arif. 11 Politicorum 4, de Iafone Phæro: *ὡς ἐκ ἐπιστάτου ἐκιδότης ἴθω.*

145. 11. 572. *cori verent mare*] conjectura vera ducentibus MSS. qui non, *veniens cori in mare, sed, cori venient mare, praferunt.* Virgilius *Æneid. 1.*

Ni faciat, maria ac terras calumque profundum

Quippe ferant rapidi secum, verrentque per auras.

146. 10. 602. *vento cui concidit*] ita MS. id est, succumbat.

146. 28. 620. *monstriferos agit vada sinis*] Plenos bellis.

146. 30. 622. *regnoque accessit terra secundo*] Terra accessio facta est ejus fortis qua Neptuno obvenerat.

147. 17. 639. *nauta videre tremetes*] nempe si qui cum in mari erant.

147. 25. 647. *stultisque evortit puppem*

Non valet in fluctibus] Mutavimus distinctionem, & colou duabus vocibus posterius posuimus, sensu non constante aliter. Quo minus fluctus qui evortat navem, obstant fluctus alii. Probat hanc interpunctionem MS. T. Etiam in aliis MSS. eadem interpunctio. Sed pro fluctibus est fluctum.

148. 5. 655. *parva quem puppe stentera*

Tam magno petiere mari] Imitatur Papius, cum Choræbum hæc facit Apolloni dicentem:

nigra quem sube finisri

Quæris, inique, poli.

148. 15. 665. *Nesciat*] Non, Nesciat, est enim optantis.

148. 18. 668. *Privatum, Fortuna, mori*] Meo judicio privatum me mori, quauquam enim sum & Dictator & Consul, nihil tamen ista mihi sunt, qui regiam potestatem speravi, nec ulla minore contentus esse possum. Hanc nondum adeptus, privatus mihi videor. Itam Secundo:

Non privata cupit, Romana quisquam in urbe

Pompejum transire parat.

Non privata, id est, regnum. Hic privatum est noudum regem. Similis est apud Plutarchum locus de Mario: *ἐπὶ τῶν πρῶτων ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τῶν γορευμένων, αὐτῶν καὶ πρῶτον ἐπὶ τῶν.*

βασίλειος δὲ μὲν πολλὰ κενήμενος, ἀδύποτος τὴν αὐτῶν τὸν μὲν ὡς ἐνδεὴς καὶ ἐτελεῖσθαι ἐπὶ τῶν πρῶτων ἀνδρῶν.

150. 13. 720. *Nudas aquilonibus vada*] Ino Nymphæum ab austro tutius non est. Dicendum ergo, quod Servius ait ad 111 *Æneidos: Auspiter quous venis. nam ad Thivaciam Aquilone navigatur.* Sed nec sequentia cum Casaris commentariis concilies. Nam eo teste certo, incredibili felicitate Ausper, qui per biduum flaverat, in Africum te vertit, non Boreas in Africum.

150. 20. 727. *mentes dominatur in aquas*] bonas, pias, faciles.

151. 7. 741. *numquam parumque Disulturnis*] Bene explicat vetus Scholiastes: *numquam ad belli rationem parum ad effectum.*

151. 18. 752. *vereor civilibus armis Pompejum nullo tristem committere damno*] Pudet me in hoc civili bello, quo omnes conjugibus ac liberis carere debent, lætum ob uxoris presentiam conspici.

152. 1. 764. *forte frequent*] Vulgari aliudum sorte, hoc est, divortio: cum alicui vere amantes mors sola sepat. Speciem autem divortii habet ista separatio. Ideo dicit *dimissæ*, quæ vox divortio convenit.

152. 9. 772. *cum facias etiam nunc vota perisse,*

Præ nolim servare malis] Aliter hæc distinguenda hunc in modum:

Sors tibi, cum facias etiam nunc vota perisse?

Præ nolim servare malis, sed morte patere sequar ad Manes, servus dum malis venotus

Pæna procul terras, ut vram tibi nempe superfler.

Adæe quod assuescis satis, &c.

Dixerat Pompejus:

Tuitor interea populis, & tuitor omni Rege læte.

Regem Cornelia, quomodo fieri possit, ut ipsa secura sit, cum Pompejus ipse eo loco positum se sentiat, ut mortuum se quam vivum malit. Nam & hoc dixerat:

non nunc vita mihi dulcor, inquit, cum tædet vita, læto sed tempore conjunx.

Quomodo ergo, ait Cornelia, ego secura ero, cum tibi mors in voto sit?

Deinde fac me satis fortem futuram, ut tibi superesse nolim, tamen tamdiu saltem su perero, donec nuntius claudis ad me advenierit. Iam vero & hoc ipsum metuo, ut satis fortis sim ad mortem capeffendam, postquam à te sepulta didicero te carere. Illud autem aliusciscis, sitne erratum scribarum pro assuesciscis, an hic, ut alibi, Hispaniensis poëta à puritate Latini sermonis disciverit, in medio relinquam.

153. 20. 813. *carnisse timebat*] Motuebat ne Pompejum non reciperet. Atqui recepit, sed victum: quod pejus quam non recipere.

AD LIB. VI.

154. 1. 3. *Pæne suum videre De]* Sic Plinius ubi

de Elephanto agit & Dracone, naturam ait spectaculum sibi ac paria composuisse. Metaphora ab arena. Spectatores & fautores dicit: Arena Pharsalia; Par gladiatorum Casar & Pompejus. Sic alibi:

sed par quod semper habemus

Liberas & Casar erunt.

154. 15. 17. *Ephyraque maria serua]* Dyrhachium conditum à Corycæis. Corcyra à Corinthiis. Vide Strabonem & Thucydidem.

154. 22. 24. *Indique precipiti scopulisque vomentibus aquor*] MS. P.

nam clausa profundo

Indique & illisum scopulis vomentibus aquor.

Pro vomentibus, rectius forte, vomentibus legas.

157. 7. 84. *Advectus cum plena serant præsepia culmos]* sensus videtur esse, culmorum at idorum satis fuisse in præsepibus, sed ab equis desideratas herbas virides.

158. 24. 126. *Quam Minuti castella vocant]* Minuti conjusdam in hac historia meminit Appianus. Si id nomen rectum est, fecit & hic in secunda sytosten Lucaus. Ita enim peccata postarum solemus ὑποκαταλασσω. At MS. P. & T. *Nunici* habent.

159. 8. 139. *jam mundi jura petebat]* MSS. omnes pat ebant, ut sensus sit: Iam aditus erat ad libertatem.

160. 3. 169. *An plus quam mortem vitis dare]* An posset virtus in loco loco & certamine, amplius ali-

182. 6. 784. tristis felicitibus umbris
Vultus eras] Hinc illud Papii in lo-
co simili Thebaidos xv.

Marens Argolici despecto lumine ma-
ner.

Et quae sequuntur.

182. 9. 787. Sylva de re Fortuna
querentem] Nunc primum post mor-
tem, qui in vita fortunam adeo obse-
quentem habuit, ut Felix ideo dicere-
tur. Queritur autem Sulla ob profra-
tas partes patricias, quas ipse foverat.
Simile est illud Taciti: *uram victor
Sulla suscepit: neque tamen dedicavit.
(de Capitolio sermo est) id solum scilicet
eius negavit.*

183. 11. 810. alluat unda] alluat
unda MS. P. rectius.

182. 15. 814. Siculis genitor Pom-
pejus in arvis] oris MS. P. quod re-
ctum puto. nullis habet MS. R. A.

183. 18. 817. Europam miser Li-
byamque Asiaeque timeat

Distribuit vinulos vestris Fortuna tri-
umphis] Martialis v:

Pompejos iuvenes: Asia atque Euro-
pa: sed ipsam

Terra tegit Libye, si tamen ulla re-
quid mirum toto si spargit urbes ju-
cere

Vno non poterat tanta ruina loco.

Petronius:

Et quasi non posses tot tellus ferre sa-
pulebra,

Dixisti cineres.

A D L I B. VII.

185. 11. 28. Vnde pates somnos
populi] Est optan-
tis, ut illud Syrorum, Quis dabit? in
epistola Medea:

Sed mihi tam faciles nate, meosque
ideos?

Seneca parer controv. xi: Vnde talen
parem] sensus est: Vtinam populo Ro-
mano similis formosus contingeret, &
sicut tu illum, ita ille te vicissim, vel
hoc saltem modo aspiceret.

185. 21. 38. Injura] usque p[ro]p[ri]e
spon-
te sua, non imperio parentum, aut
aliorum. Scaliger malebat, Invenisti-
que puer.

186. 9. 50. Mortis vicina properante
ter amovet horam] MS. T. sic habet,
quomodo huic locum amandatam vido
ad eodem, cujus ante & honoris
& amicitia causa memini, Ruigerio:

Mortis vicina properantes admove
horas.

186. 17. 58. Hoc placet d Superi] sic
Martialis: Hoc Fortuna placeat Et Sta-
tius: placeat hoc tibi fulguris auctor?

187. 12. 79. Si dice te, non] Non
jubeute. Si tibi Senatus, jusse in Sena-
tui imperas. Posses & jussu scribere,
id est legitimo.

187. 13. 80. Si juris quocumque
velint concurrere campo] Imo velis, ut
habent MSS. loquitur autem Cicero
non ex sua tantum, sed & ex Senatus
persona.

190. 6. 156. Et trabibus mixtis
avidos typhomas aquarum] lege Siphon-
nas. Olympiodorus in metoiris: τὰ
ἄσπερα (vocant) διὰ τὸ δίκην τῆ
σικωρῆς ἀνοσπᾶν τὸ ἕδω τῆς θαλάσσης.

Plin. 11. 49. ex eodem genere & in lon-
gum veluti fistulam nubes aquam trahit.

190. 14. 164. Usque ad Thefaliam
Romana & publica signa] A vocata est
nam vox signa praecessit veru autem
quarto. Dicit autem illa signa fuisse
publica populi Romani, usque ad pu-
gnam Pharsalicam. Postea enim nulla
in Caesarem, nisi privata arma. Similis
locus Taciti: Postquam Bruti & Cas-
sio casis nulla jam publica arma.

190. 15. 165. Admoens superis dis-
cussa fugit ab ara

Taurini] citat Servius ad ix Aen. ad-
ditque, Quoties vestigia relinctabam,
ostendebat se improbari.

191. 4. 176. Ire per Ostiam rapidus
Baberda] sanguis] Variant in penultima
voce MSS. sed veram esse hanc lectionem
ostendit Homerus Boetia, Propertius l. 11. eleg. 11. Strabo l. ix.

191. 5. 177. Vultus tenebris miran-
tur apertis] Imo apertis, ut habet
MSS. consensus. vident alter alterius
ora, subitis tenebris obditi.

191. 20. 192. Augur] Cornelius
Sacerdos Gellio. xvi. 18., Historiam
ex Livio, cui familiaris is Cornelius,
narrat Plutar.

191. 27. 199. Prospexique polos]
Pessixitque habent omnes MSS.

192. 16. 217. cornus illi cura smi-
str.] Antiquus genitivus erat cornus,
inde contractum cornus. Et ita huic
locum, ne quis errore suspicetur,
prodit ad te Aeneida Servius. Sic
& in Arateis Ciceroni genitivus a ge-
no est genus. sic & certum cornus di-
xere Plinius & Celsus.

193. 20. 244. Casuram & fuis sensit
militare ruinam] ita reposuimus pro
fuis, sensu manifesto.

193. 25. 249. Proslit hortando mel-
lior fiducia vulgo] Dubius erat spei me-
iusque: sed metu suppresso silem a-
perit, ut quae nihil incitantis militum
animi. Dux secum meture omnia de-
bet: coram milite nihil.

194. 6. 258. & merito faciat vos
Marie colonos] ita melius quam emer-
itos. Hæc dies bello debellato colonos
vos faciet.

194. 11. 263. Nulla manus belli mu-
tato iudice pura est] ἡσυχασθὲ καὶ κελί-
σας φιλοκλίαν ἢ σεληνῶν, κρήνην
ἄνδρ, τίνα τιμῆ] δίκην ἐαυτῶ τοιαύτῃ
πρὶ ἰλλῶν συμπελευκῶς τοῖς πο-
λίταις, ὃ δ, ὅδεν τι πρὸς τὴν συμφο-
ρῶν ἐνδός, ἐκείλευτο μὴ καληγορεῖν,
ἂν ἐδός ἐστὶ δικασθῆς, ἀλλὰ νικῶν
πράττειν, ἄσπρ ἂν νικηθῆς ἕπαρξεν.

Plutarchus hæc. At Tacitus tribuit
Civili Batavo hoc dictam: Victoria
rationem non reddi.

194. 29. 281. Armeniosne movet,
Romana potentia cuius]

Sis duci, aut entium minimo vult
sanguine quispian

Barbarus Hesperius] magnum inponere
rebus?] minimo posuimus ex M. S.
non minimo. An externi vel minimum
sanguinis impendere velint rei ad se
non pertinenti? Sapiens sententia &
multis experimentis probata, quæ &
ad subditos pro regum potentia, non
pro sua salute aut commodis pugnan-
tes, pari ratione extenditur. Demos-
thenes Olynthiaca II: μὴ ἴδθῃσθε,
ὅτι ἀνδρες ἀθηναῖοι, τοῖς ἄλλοις φιλιπ-
πῶν τὸ χάρην καὶ τὸς ἀρχομένους. ἐλλή-
ῳ μὲν δόξης ἐπιθυμεῖ, καὶ τὸτο ἐχθρο-
κί, καὶ προήρηται πράττειν καὶ κινδύ-
νειν, ἂν συμβῆ τι σαθρῶν, τὴν τῆ
διαπράξασθαι τοῦτο, ἢ μηδὲς πῶποτε
ἄλλῳ μακροδύναμῳ βασιλευς, δόξαν ἂν
τὴ ζῆν ἐσφαλῶς ἔρημῶν τοῖς δ
τῆς μὲν φιλοκλίης τῆς ἀπο τῆσιν ἰ
μίλει] κοπιῶντο ἐ] ἀπὸ τῆς ἐσφαλῶς
ταυλὸς τῆς ἂν τὸ καὶ ἀλώλυτον].

Quæ Suetonius sic Caesaris ver-
bis exultit auctore Amino Pollione:
Hoc voluerunt: tantis rebus gestis C.
Caesar contentissimus esset, nisi ab exer-
citu auxilium petissent.

195. 25. 306. Septuor] magne nefas]
Hoc dicit ob quatuor legiones in
Campo Martio truncatas erat Pompejus,
vide quæ supra libro II.

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

ἴδον τὸ καὶ τὸς ἀρχομένους. ἀλλ' ἐνοή-
θη, ὡς ὁ μὲν ἐπεθύμει δόξης, οἱ δ' ἐ-
σφαλῶς. καὶ αὐτῷ μὲν ἐκ ἐστὶ τυχεῖν
τῶν ἰλλῶν κινδύνας, οἱ δ' ὅδεν διόν] κα-
τὰ λιπῶν ἐκείνους τίκνα, γονὸς, γυνά-
κας φέροντα καὶ κατ' ἐκείνην ἡμέραν
κινδύνας ὡς ἐαυτῶν.

194. 6. 258. & merito faciat vos
Marie colonos] ita melius quam emer-
itos. Hæc dies bello debellato colonos
vos faciet.

194. 11. 263. Nulla manus belli mu-
tato iudice pura est] ἡσυχασθὲ καὶ κελί-
σας φιλοκλίαν ἢ σεληνῶν, κρήνην
ἄνδρ, τίνα τιμῆ] δίκην ἐαυτῶ τοιαύτῃ
πρὶ ἰλλῶν συμπελευκῶς τοῖς πο-
λίταις, ὃ δ, ὅδεν τι πρὸς τὴν συμφο-
ρῶν ἐνδός, ἐκείλευτο μὴ καληγορεῖν,
ἂν ἐδός ἐστὶ δικασθῆς, ἀλλὰ νικῶν
πράττειν, ἄσπρ ἂν νικηθῆς ἕπαρξεν.

Plutarchus hæc. At Tacitus tribuit
Civili Batavo hoc dictam: Victoria
rationem non reddi.

194. 29. 281. Armeniosne movet,
Romana potentia cuius]

Sis duci, aut entium minimo vult
sanguine quispian

Barbarus Hesperius] magnum inponere
rebus?] minimo posuimus ex M. S.
non minimo. An externi vel minimum
sanguinis impendere velint rei ad se
non pertinenti? Sapiens sententia &
multis experimentis probata, quæ &
ad subditos pro regum potentia, non
pro sua salute aut commodis pugnan-
tes, pari ratione extenditur. Demos-
thenes Olynthiaca II: μὴ ἴδθῃσθε,
ὅτι ἀνδρες ἀθηναῖοι, τοῖς ἄλλοις φιλιπ-
πῶν τὸ χάρην καὶ τὸς ἀρχομένους. ἐλλή-
ῳ μὲν δόξης ἐπιθυμεῖ, καὶ τὸτο ἐχθρο-
κί, καὶ προήρηται πράττειν καὶ κινδύ-
νειν, ἂν συμβῆ τι σαθρῶν, τὴν τῆ
διαπράξασθαι τοῦτο, ἢ μηδὲς πῶποτε
ἄλλῳ μακροδύναμῳ βασιλευς, δόξαν ἂν
τὴ ζῆν ἐσφαλῶς ἔρημῶν τοῖς δ
τῆς μὲν φιλοκλίης τῆς ἀπο τῆσιν ἰ
μίλει] κοπιῶντο ἐ] ἀπὸ τῆς ἐσφαλῶς
ταυλὸς τῆς ἂν τὸ καὶ ἀλώλυτον].

Quæ Suetonius sic Caesaris ver-
bis exultit auctore Amino Pollione:
Hoc voluerunt: tantis rebus gestis C.
Caesar contentissimus esset, nisi ab exer-
citu auxilium petissent.

195. 25. 306. Septuor] magne nefas]
Hoc dicit ob quatuor legiones in
Campo Martio truncatas erat Pompejus,
vide quæ supra libro II.

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

195. 25. 306. Septuor] magne nefas]
Hoc dicit ob quatuor legiones in
Campo Martio truncatas erat Pompejus,
vide quæ supra libro II.

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

196. 11. 325. Ignoti jugulum tan-
quam scelus inipuit hostis] lectio ex
MS. sensus: Etiam si quis in adversa
acie prosequum nullam inveniret
quæ

quem occidat, eadem ignoti cuiusvis tauto in beneficio accipiam, quasi mea causa patricidium fecisset. Narrat Tacitus bello civili quod inter Vitellium & Vespasianum fuit, militem occisi a se fratris primum petiisse.

195. 21. 335. *funesto in Marte locaster*] Erat in editis, *locaster*. Repositum *locaster*, id est, si quis locasset: quale: *In castrum, iusseris, ibi*. Si quis vulgatum praefert, subaudiendum erit, Caesar.

198. 18. 386. *metus hos regni, spes excitat illos*] ita distinximus. Non enim quovis metu vult pugnasse Pompejanos, sed metu tyrannidis: at Caesarianos contra tyrannidem sperasse.

198. 29. 397. *monumentaque rerum*

Putria desinit] vera haec distinctio: Italia a dificia non aetas distincti, sed jaceat culpa belli civilis. vide procerum Pharsaliae.

200. 5. 433. *Libertas ultra Tigris Rhenumque recessit*] Quasi dicat, ultra terminos Imperii Romani. Sed cum infra dicat Germanis & Scythis concessam libertatem, veretur ne Tannaim sit legendum, quem ultra Scythia, ut trans Rhenum Germani. Ultra Tigrim certe Parthi regnabantur, non autem liberi erant. Itaque oppositum Tacitus: *actor Asiae regno Germanorum libertas*.

200. 12. 440. *quid tempora legum Egerunt ut annos a consule nomen habentes*] Liv. initio lib. II: *Liberi jam hinc populi Romani res pace belloque gestas, annos magistratus, imperiaque legum potentiora quam hominum peragunt*.

201. 11. 452. *Inde manum spectam*] Multis & diversis lectionibus hanc concinnavimus. ubi propius hostem ventum est, aspiciunt quos petant vultus, quae ipsi mineantur manus, quae denique facturi essent scelera.

201. 20. 471. *Leid sensum post lata tuae dent, Crastinae, mori*] Emendandum hinc Plur. apud quem hic proclii Pharsalici inchoator mendose scribitur *rogatoribus*.

203. 27. 504. *Nec Fortuna diu verum tot pondera vergens*] Ex MS. est haec lectio. Vergens, id est, librans velud dubio eventum.

204. 24. 557. *stimulusque furoris*] Oestrum Bellona.

205. 20. 579. *quae viscerum legum*] Emendatio est nostra, eleganti, di falor, metaphora. Ante *rogam*. Ahi regibus nihil cum Senatu de quoque sermo. illi enim seorsum apud sua quisque auxilia.

206. 1. 584. *Torquataque nomina legum* *Sape duces summisque hominum*] sensum feceramus commodum. Sed quid opus? cum sola interpunctione mutata nihilo pejorem faciat Ruterhus: *Torquataque nomina, regum*

Sape duces.
Nempe ut olim Agamemnon, *Uxort* *et* *patrolo.*

207. 2. 607. *Successor Domitii*] Quia successurum se Caesari in bellum Gallicum speraverat.

207. 18. 623. *qui peiora telis Transmittam*] MSS.

quis peiora tela Transmittat.

209. 7. 676. *fatisque probatum Te presente mori*] Miror MSS. omnes habere, *fatisque negatum*, quod rei contrarium. Forte scriperit Lucanus rogatum, ut allusio sit ad legum rogationes.

209. 24. 603. *Sic & Thesalia post te pars maxima pugnae*] Major pars cladis Thesalicae evenit absente jam Pompejo: ideoque illi non magis imputari potest, quam quae post mortem ipsius acciderunt.

210. 5. 705. *crede deo*] Perpetuus in te deorum favor fidem tibi faciat, & duobus malis id tibi evenisse, quod erat minus. Minus malum est bello civili vinci quam vincere. Ni ita esset, victorem te fecissent Dii, quos tibi bene velle dubitare non debes.

211. 6. 735. *Marte subactis*] defatigatis.

211. 17. 746. *A victis rapiuntur operes.* *Nec plura locutus*] Scribendum ex fide MSS. *rapiuntur*. Nisi praecedis Pompejanos, jam illi rapiuntur pellectilem quae in castris est, quaeque nobis victoriae jure debetur. Pro tribus postremis hujus versus vocibus prior Lucaei editio habuit: *Sic milite jussu*, quod MSS. testantur.

211. 25. 754. *impleverit*] ita rectius quam *implevit*. Est enim in hoc versu expletus sensus.

211. 28. 757. *Ut rapiant*] Quamvis rapiant haec omnia, non tam mea

men putabunt praemia meritis respondere.

212. 2. 760. *Quod castra rapit*] castra, non Romam.

212. 21. 780. *aut cum desisset Agave*] ita rescisimus pro *desisset*. Non magis externati erant, aut Pentheus cum Agave fureret, aut ipsa Agave cum fure desisset & scelus suum agnosceret. Probat haec nostram emendationem MS. P. Probat & fecit ut saepe Lucaei *evanes* Papius:

cum lapsa furorcm Vicis & ad conium lacrymas exparit Agave.

Et alibi:

Penthea jam factis genitrix Caedonia thyrifis,

Ita dimissa deo, pectusque adopena creviturum

Insequitur planctu.

Quare & quod praecessit, cum fure

rei, est unculux & ex posteriori suppleendum Agave.

214. 6. 819. *calo tegitur, qui non habet ictum*] Meeenas, mollis ille, fatis fortiter dixerat:

Nec tumulum curio: sepele natura relitio.

215. 12. 856. *Et stantes tumulos*] Tam integros adhuc tumulos, quam venustate collapsos.

AD LIB. VIII.

216. 4. 3. *Stimulusque negentem*] sic Statius Hercule Saraceno:

Et saxa negentia ferro.

Et *Thebaidos: autamen illi Membrane negant.*

217. 5. 29. *nisi summa dies cum fine bonorum*

Assue, & celeri praerit tristia leto, Dede cori est fortuna prior] ita postremum comina cum praecedentibus cohaerere fecimus. Sententia est, felicitatem, ni adit matura mors, ludibrio fere homines exponere.

217. 12. 37. *Fluvium vix tua vadis*] Navis non bellica, ac ne oneraria quidem, sed fluvialis.

218. 3. 53. *quid perdis tempora luctus?*] Non debes legendi tempora metu consumere. Times, cum jam sit quod lugeas. Vidus scilicet.

218. 14. 64. *Non ultra genitum*] Non

ante palam lamentari, aut ipsum Pomp. verita, aut ne Corneliae dolorem accenderet.

219. 6. 88. *O nimiam in thalamos inisti Caesarij om*] Habet haec Corneliae orationem etiam Plur. in Pompejo, ut appareat ex historia desumptam. Et digna est tenerissimo ejus maritum amore.

220. 17. 128. *Et mundi nomine gaudens*

Esse filium] Non sui causa gaudet, sed generis humani nomine, quod tam profugato saculo fides aliqua superesset, ipse alioqui beneficio non usufruit.

221. 12. 158. *stans adhuc sui*] Cornelia stans fuit, ut *aceris datus Alazar*.

221. 17. 163. *nunc in via mundi Arva super nimios Soles, Austrumque succentis*] Male erat jaceret.

222. 4. 179. *quicquid descendit ab arbore summa*] Non, descendit nam sequitur, *secur*. Quare & mox, *tenet in tenet* mutavimus.

223. 15. 217. *Et totum mutare diem*] Aliud subire caelum, cujus dies aliter se habent.

224. 1. 228. *Phabi surgentis ab ipse iam propior, quam Persis, erant*] Distinctionem mutavimus, ut sensus sit, Propior Orienti eram quam Persae ipsi.

224. 5. 232. *Ex equo me Parthus adit*] sic Plinius de Parthis: *Ad Scythas pervenit, cum quibus ex equo degunt*. Et ante de Scythis: *Divitibus populorum transmarina, & qua cum Parthis ex equo degat*.

224. 21. 248. *Telmelidos unda*] Variant non nihil MSS. Sed vera haec lectio. Telmelidus urbs apud Plinium: apud Strabonem & Stephanum *τελμελιδος*: Est in confinio Lyciae & Cariae.

224. 22. 249. *Compensat medio pelagi*] Duas has voces sequentibus ablatas addidimus prioribus. Sunt enim opposita, *medium pelagi*, & *magni sinus*.

224. 24. 251. *te primam parva Phasellus*] Phaseli vocante casu MS. P. rectius. Hanc alii Lyciae, alii Pamphyliam assignant.

225. 4. 259. *parvisque Syedris*] legi debere Syedris monuit ad Florum pridem Salmastius, pariterque corrigendum

O 6

Et hodie est noster Pompejus, cui recte facienti gratia est habenda: esse enim, quatuor vellet iustus, iniquis poterat impune. Sic & epistola quae Ciceronis nomine ad Octavianum legitur, Antonium Octavio conferens: Ille ea tamere exorabat, qua volebat asserere: in extorquer.

252. 15. 197. sed plura retentis Intulit] Hoc verius puto quam quod nimis liberaliter de eo Vellejus: Pecunia Tigranis, sicut Pompejo movis erat, redacta in quaestoris potestatem, ac publicis descripta licetis.

252. 16. 198. Invasit ferrum, sed potere norat] Consequitur & in hac re Vellejus: qui sic de Pompejo: In appetentis honoribus inmodicus, in generis verecundis sitis, ut qui cor, ut libentissime iniret, ita iniret equo animo, & quod cupisset arbitrio suo sumere, alieno deponere.

252. 25. 207. Nec color imperii] Cic. l. 17, epist. 15, ad Atticum: Amissimus mi Pompeio, non omnem modo succum & sanguinem, sed etiam colorem & speciem pristinam circuitus.

253. 9. 219. Cum Tarcho in motu Imquidit signa Catonis] Fuerat Tarcho motus in vulgatis. At in MS. P. in margine ascriptum, dimocles: quod vian praet ad veram lectionem Tircaniam motus. ita enim nominatur hic Cilicum princeps Ciceroni ad Atticum lib. xv, ep. 1, & Floro, ac Graece Dion ταραχιδης. Corrupte apud Caesarem, Tircanarius, apud Strabonem ταραχιδης, apud Plutar. Antonio ταραχιδης.

254. 9. 256. Ex eo pari voto gessisti bella, juvenis] Eodem voto contra Caesariani, pro domino, non contra dominantum.

255. 1. 280. sciat ista juvenis] Probo quod habent MSS. P. & T. sciet, ut congruat cum abbit.

255. 21. 299. Peraque de videri sola est velle, Catoni] Antea vobis fuit delectus. Catoni autem habent & MSS. Cato non aliam, inquit, potestatem fuit de hostibus, praeter ipsum vincere. contentus fuit tota victoria, id illi supplicii satis visum.

256. 15. 319. In primis remis aequi mare] istum mare non male MS. P.

256. 23. 323. Et illam confregisti litore pontus] Scholiasse inauscriptus

videtur legisse contraxit. Sed & confringi, id est, interrumpi inare non male dicitur, illatis eo arenarum aggeribus, quos poetice litus vocat, quia à litore veniebant.

256. 33. 333. Absultis has ventis liber contraria volvens

Absultis has liber, ventis contraria. 259. 20. 415. Et litora fluxu Oceano fecere locum] Malim, flexa.

259. 22. 422. Arcticos varis Aquilonibus imbres

Accipit] Hinc illud Papinii: Cum Libya Boreas Italos niger attulit imbres.

260. 27. 451. Et liquidas à turbine solvit in auras] ita maluius quam se.

260. 31. 455. At non imbriferam] Hic non imbriferam ut legi debet. Nubem enim non imbriferam vult intelligeam quae ex arenis constat.

262. 14. 499. Intensusque dies] versus hic aliquos omisimus inepte ex loco inferiore repetitis: qui & in MS. deerrant.

263. 9. 525. Solus nemus exultit Ammon] Male libri absultit, aut atulit. Sola Ammonitis arbores erigit.

264. 29. 565. Effudit dignas adytis à pebioe voces] Seneca pater contr. l. 1: Erratis, nisi istam vocem non d. Catonis, sed Craculi creditis. Quid enim est oraculum? Nempe voluntas divina hominis ore enuntiata. Et quem tandem anfrictum digniorum in venire sibi divina potuit, quam Catonem?

265. 1. 568. An sit vita nihil, sed longam differat aetas] vita nihil est, id est, à διαφορον. Longam differt aetas, id est, producit. Aut potius, longae differat aetas. Longa vitae aetas differt, non bonitas. Cicero de Fmibus 11 latius explicat quod hic breviter ex Stoicorum cito dicitur: qui bonum omne in virtute ponit, si potest dicere perfecti beatam vitam perfectione virtutis. Negat enim summum bono asserere incrementum diem. Et 111: Stoicis non videtur optabilior nec magis expectanda beata vita, si sit longa, quam si brevis. Chrysippus dixerat: κατὰ τὴν καλὴν τὴν πλείονα χρόνον ἔδωκε μάλιστον δαμνομένην, ἢ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς εὐδαιμονίας ἀριστοτέλους. Ἐπομένως τῆς ἡμετέρας. Α- libi: ὁ χρόνος ὁ καλὸς ἢ πρὸς τὴν ἡμετέραν.

Libet illustrare hæc Seneca verbis. Is libro de brevitate vitæ: Quotiduo fabula, sic vita, non quamvis, sed quam bene acta sit, refert.

Idem epistola LXXI: Non est vitæ minor quæ longior. ubi & hoc nimis superbum, quælibet Stoicorum non pauperum, quælibet sapientem felicitate, etiam si vincit aetate. & epist. LXXV: Vicinque fortuna se gessit, siue illi senectus longa contigu, siue citra senectutem finitus est, eadem mensura summum boni est, quamvis aetatis diversus sit. Et LXXVII: Scit tempore honesta non crescere. Et XCIII: Longa est vitæ, si plena est. Impletur cum animus sibi bonum suum reddidit. Vnde hoc infert egregrum: hoc agamus, ut quemadmodum pretiosa rerum, sic vitæ nostram non faciat madidum, sed multum pendat.

Apud Curtium Alexander: Ea sum sine genitis, ut nullam prius quam longam vitam debeam optare.

263. 5. 572. Scimus, & hoc nobis non altius infert Ammon] Conveniunt cum his illa quæ ad locum Episteti, ἔστω κατὰ τὴν αἰτὴν Simplicius: περὶ τῆς τῶν ἐσθ' ἡμῶν ἡμετέρας τῆς τῶν καλῶν τῶν κατὰ τὸν ὄντως ἔστω. τὰ δὲ παρὰ τὸν ἐκκαίνω. Et mox: ἡ τῆς ἀφ' ἑσθ' ὅτι ὁ ἄριστος δὲν πρὸς τὸν καλὸν, ταυτὸ δὲ ποιοῦν καὶ μὴ ἔστω. Arianius 11, 7: ἡ τῆς τῶν καλῶν τῶν, τὸ δὲ κατὰ τὴν δόξαν τῶν ἀφ' ἑσθ' καὶ τῶν καλῶν.

265. 11. 578. Estne dei sedes nisi terra, & pontus, & aer, Et calum, & virtus?] ita recte MS. non, Estque. Vllane alia dei sedes est, quam uniuersum & mens sapientis?

Hierocles: Ἐν τῆς καθαρῆς τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τῆς τῆς ἐκ τῆς οὐρανῶν Πλάτῳ συμφορῆς λέγειν.

Εὐστῆσιον τῆς θεοῦ γέννησι τῶν οὐρανῶν ὁμοιωσίν.

265. 17. 584. Hoc satis est dixisse Iovem] Arriaus l. 25: τὸ σὺν ἡμῶν καὶ τῆς τῆς οὐρανῶν.

265. 21. 588. Ioltrare labores] Ioltrare MS.

267. 2. 636. Hoc habet infelix, curatibus impune, Medusa, Quod spectare licet] Hoc unum est Medusa, quod impune spectatur. Crispus scilicet. nam vultum nempe impune aspexerit.

267. 12. 645. Ceteroque parca] lege Ceteroque cum MSS. Apollodorus lib. 1.

φῶν τῆς καὶ κητῆς φρεσὶ ἀδελφῶν & lib. 11: κητῆς τῆς καὶ φρεσὶ φρεσὶ ἀδελφῶν. Hecodus Theogonia: φρεσὶ ἀδελφῶν τῆς φρεσὶ τῆς

Dei de: τῶν τῆς ἀδελφῶν πῆρην καλῶν ἀδελφῶν

Vnde & hoc apparet, genitor & nimis secundum aqua, uronque de patre Phoro dicit.

267. 21. 645. Caloque timente Olim Phlegæo stantes serpente gigantes] Male comma post timente ponatur. coharent hæc jam sequentibus. Quo tempore calum gigantes timuit, auxit ipsa montes, mutatis in saxa gigautibus.

268. 17. 678. Inani vulnere ferri] ita MS. Harpes descriptio, quæ falcata.

268. 25. 686. si medias Euvopa scinderet urbes] ita MS. hoc est, transivaret.

269. 22. 713. Pluribus ille notis rivitatum pinguit aloum] πειρίκτων φιλῶρος dixit Nicaeder.

269. 25. 716. Ammodye] MSS. recte Ammodyter.

270. 5. 721. Parca] Variant MSS. sed vera hæc est lectio. Hyperides Aristophani. Hyperidæ & alii.

271. 6. 748. quim spargere signa Amaret] MSS. ne spargere signa

Anderet.

271. 19. 761. discere nulli Permissum est hoc posse scire] Id melius putavimus quam dicere. Noliur quæquam hoc scire, ne situm nimium timentur. Et sic ut emendavimus habent MSS.

272. 6. 782. Nix restata cadit] Melius quam cadit, ut cohereret cum sequenti.

273. 5. 815. At tibi Loric] sepe habent MSS.

273. 10. 820. Stipite que nigro vitæ mentis Sabina

Toxica saulege carpinat matura Sabai] Scilicet est emendatio. Ante fuit, Sabina, inepite, cum versu altero ferret, quatuor vox Sabai. Virgæ Sabina, quæ herbæ Sabinae Ovidio saepe. Herbæ quæquam dicebantur, arbusculæ erant, quibus Græcum nomen βεβύδης apud Plinium.

273. 17. 827. Quam segnis Scythice fridret armatis ac] Quam segnis sit sagitta si jaculo serpent comparetur.

273.27.837. Quis calare tuas me-
nat Solpuga latebras] Recte sic scribitur
& ἀνάλωκας; à solo pungendo.
Libri tamen quidam Solpuga, quomodo
Bæticis pronunciale ait Plinius
lib. xxix, c. 4.

273. 30. 840. Suspecta est miseris]
MS. T. rectius conuectit cum superio-
rioribus,

Suspecta miseris in qua tellure jace-
bunt.

Vt sit trajectio , Lucano frequens :
suspecto miseris ipso illo solo cui in-
cubabatur.

274.11.853. Iuvat æthereis ascri-
bere causis] Eamus potius ad loca tor-
ridiora , ut cælo , non serpentibus ,
mortem debeamus.

374.23.865. claustra pete mundi]
ferri habent MSS. quod efficacius , ab
oppugnatoribus urbium tracta simili-
tudine.

275.14.888. casus alieno in pectore
vincit] Ipse in militum cordibus vin-
cit malum , dum constantiam ipsis
aspirat.

275.15.889. nil posse dolores] MS.P.
labores.

276.24.928. nec dat sustinere cursus
vulneris , aut minimum patiuntur fata
tacere] Non ut ante dicit , & , haud,
ne dari negetur cursus , cum sit sensus ,
celeritatem vulneris non permittere
Pfylo ut respiret , aut tantillum tace-
at.

280. 21. 1038. lacrymas non ston-
e edentes] De hoc fletu Cæsaris vide
Dionis verba cum his Lucani valde
conferentia. Nec dissimile quod
post narratam Agricolæ mortem de
Domitiano ait Tacitus : Speciem sa-
crae doloris antro rutilaque præ se tulit,
securus jam odii , & qui fastibus distim-
laret gaudium quam metum.

281. 12. 1063. Acquirisque silem
fraudat] sponit dolores] Persuades te so-
rio dolere , cum id vultu tantum si-
mules.

282. 2. 1088. sciat hac pro cæde ry-
vatus

Nil contra plus posse dari] Curtius
l. viii : Ille sacro impatiuntem desidi,
honorem denegavit exemplo.

A D L I B. X.

283.2.6. Tæa profuit umbra] Pom-
peji honori hoc dii de-

derunt , ne populi Romani esset Æ-
gyptus post ipsum mortem. Populi
autem Romani fuisse Ægyptus , nisi
Cæsar populo Romano imperium
omne cum libertate eripisset.

283.6. 10. secutus] Scribe audio-
re MS. P. secutiam & refer ad urbem,
Alexandream nimirum , quæ Cæsa-
riam se Pompeji cæde proballe vi-
deri volebat.

283. 15. 19. descendit in antrum]
Σῶμα dictum , ut nos docent Strabo
& Suetonius Augusto. Apud Dionem
Severo perperam Σῆμα legitur.

284.8.34. sustinere quod omnes
Percurerit pariter populos] Plutarchus
de hoc ipso Alexandro : ὡς περ ἕξου
φερμαῖος καὶ διαίτορας ἀπὶ δυσμετέξ ἑ-
νοστολῶν. Et alibi : τινὲν τις ἐκαστὸν
ἢ πῦρ κρηαλίω βαγῶντι ; Arrianius
in præfatione : ἔτι δ' Ἀλεξάνδρου. με-
γίστη τὸ καὶ πλεῖσθ καὶ εὐλοχία καὶ τα-
χευρία διαλάμψασα ἡ ἀρχή , καὶ δι-
γῶ δᾶν ἐς ἄπειρον καὶ ἀμείνων ἐλθῶ-
σα , διὰ τὴν βαρβαρίαν τῶ χρόνος προ-
σοικεν ὑπεραπὴ λαμπρά , ἢ γὰ καὶ
διαλυθῆσθ ἐς πολλὰς σαρκαπέδας ,
ἐπιπλάσων ἐξέλαμψεν τὰ μέρη. Idque
præsignificatum Olympiadis somno,
quæ Plutareho teste videre sibi visa
ἐμπροσθεν αὐτῆς τῆ γαστρὸς κεραιῶν : ἐν
τῆ τῆς πλεῖσθ ἰσθμῶ πρὸ ἀναρῶν , ἀπὸ
βηγῶντων ἐς φλόγας πᾶν τὴν σφῆρα-
νον διαλυθῆναι : nec minus clare di-
vino apud Damielem viso & oraculo
v. 111 , 5 , & 21. ubi digna lectu que
nota Hieronymus , Historiarum dili-
gens lector. pares ferme notabilis
processus & exitus in Attilla & Te-
mirilano.

284. 17. 43. invidia qua totum te
perat orbem] Alexander sicut te vivo
alium quam se orbi imperare passus
non est , quo illud spectat , quod ne-
gaverat cælum duos soles pati posse,
ita moriens quoque uni non reliquit
imperium , velut invidens alteri tau-
tam magnitudinem.

284.18.44. nullaque herede relicto
Totius fati lacerasdas præbuit urbes]
Curtius : sine certo regis herede , sine
herede regni , publicas vires ad se quem-
que trahuntur.

284. 26. 52. Exigua secuta suis
provincia Pella] Parthia , quæ de
Crassii triumphavit , Macedonibus
paruit.

284. 26. 52. Exigua secuta suis
provincia Pella] Parthia , quæ de
Crassii triumphavit , Macedonibus
paruit.

284. 26. 52. Exigua secuta suis
provincia Pella] Parthia , quæ de
Crassii triumphavit , Macedonibus
paruit.

284. 26. 52. Exigua secuta suis
provincia Pella] Parthia , quæ de
Crassii triumphavit , Macedonibus
paruit.

284. 26. 52. Exigua secuta suis
provincia Pella] Parthia , quæ de
Crassii triumphavit , Macedonibus
paruit.

284. 26. 52. Exigua secuta suis
provincia Pella] Parthia , quæ de
Crassii triumphavit , Macedonibus
paruit.

284. 26. 52. Exigua secuta suis
provincia Pella] Parthia , quæ de
Crassii triumphavit , Macedonibus
paruit.

284. 26. 52. Exigua secuta suis
provincia Pella] Parthia , quæ de
Crassii triumphavit , Macedonibus
paruit.

284. 26. 52. Exigua secuta suis
provincia Pella] Parthia , quæ de
Crassii triumphavit , Macedonibus
paruit.

paruit , quorum oppidum Pella.

285. 3. 58. Intulit Eumabius ignaro
Cæsare cæcis] Alexandrinis. quia Ale-
xandrea à Macedone condita & di-
cta. Pari metalepsi mox Pellæi muri
eamdem urbem hguificant.

285. 5. 60. Romano non casta malo]
Proptio dicitur

incesti meretrix regina Casopi :

In elegia , qua Mecænatius defletur obi-
tus , est :

Hic modo miles erat , ne posset femina
Romam

Dolentem super impis habere sui.

285. 29. 84. simulatum comit. dolo-
rem ,

Quem decem] ita rectius. alii habent,
Quam

287. 2. 117. ebenus Mæroetica] At-
qui non à Mæroide , sed à Meroe
ebenus iustra

nigris Meroe sacrumta colonis
Lata cornu ebeni.

Idem testatur Plinius lib. xii : itaque
Mæroetica , aut potius Meroitica , (est
enim à Meroe mæroitis , ab hoc ju-
so sac) legendum hic censet decus ieu-
culi Salmasius , quaquam , ut is ipse
recte observat , jam Servii ætate hac
menda Lucani codices obledit.

288. 23. 136. Imodium Meroe co-
gens] Imodium Mæroicum] Hoc dicit , tan-
tum ibi calorem esse ut minimum tem-
pore nobilissima vina decoquantur.

289. 19. 187. Nec meus Eudoxi um-
bræ fastibus æquis] Accusat hic Luca-
num Servius mutata declinationis. At
defendit eum Priscianus Varronis hoc
adferens. qui fastus correxit. Quia idem
Priscianus ostendit suo tempore & in
horatio lectum :

Per meos est genus omne fastus.

Sic & Columella : aut ignominique fastus
astrologorum. Et in Claudiano ha-
bent MSS.

Inter Arinthai fastus.

Hæc , ut multa alia recondita eru-
ditionis , notavit de Analogia secundo,
vir nescio summa bonitate ac fide , an
exquisita rerum verborumque cogiti-
one commendabilior Gerardus Io-
hannis Vossius.

290. 19. 214. que cum Dominus per-
cussit agrarium] Mercurius , qui modo
dictus

Immensa] Syllenus arbiter vnda.

Avienus ; Celsus præcipuo locus im-
brifer.

291. 1. 219. Nilo quo crescat in
arva

Æthiopia prodesse nitetur] Hæc medi-
lectio inter vulgatas , habentem quod,
& manscriptam , habentem , que. Ve-
teres autem quos hic dicit Iuvæ Anaxa-
goras & Anaxagoræ discipulus Euri-
pides Archelao tragœdia. Hæc senten-
tia nihil verius , si modo pro nivibus
poas imbres Æthiopiæ. Cetera inge-
niorum non inelegantium sunt Hero-
dotus , Strabo , Diodorus Siculus , Pla-
tarchus , Liber incerti scriptoris de
Nilo.

291. 12. 230. Officium caret vnda suis]
officium Nili est arva irrigare. hoc
autem præfate non potest , nisi à So-
le exciteur. ideo hyme se scripsit re-
net.

291. 21. 239. Zephyros] Etesias.

291. 24. 242. Vel quod ab Occiduo
depellunt] nubila cælo] Democriti pla-
cium-

291. 26. 244. Vel quod aquas toties
rumpentis litora Nili
Affidit ferivni] Thaletis.

291. 27. 245. cogunt que resistere sta-
tus] statum MS. P.

292. 4. 250. Conmac hac penitus
tactus diffusibus vnda
Frigure ab Avēto] ita ferme tradebant
Memphitici sacerdotés. quos secutus
Diogenes Apolloniates.

292. 14. 259. hanc , calidi tetigit
cum brachia cæcri
Sol rajus] Herodoti sententia.

283. 17. 290. (Nyxus in occasum flexus
torquetur , & ortus] Scribe aut occasus
cum MS. R. A. & T. aut Ortum cum
MS. P.

294. 6. 306. Linea tam rectum mun-
di] scis illa Leonens] Præferam quod
Salmatio placuit , ferti illa.

294. 13. 313. Regni claustra Phila]
sumum ex Senecæ libro de situ , &
sacris Agyptiorum , unde haud dubie
& alia multa hæc transtulit Lucanus.

Locum Senecæ de Philis apud Ser-
vium ad vi Æneida. Vide eundem
Senecam Naturalium questionum
lib. iv , cap. 2. ubi itidem Philicam
mentio , multaque alia ad illustranda
quæ de Nilo Lucanus dixit perti-
nentia.

294. 24. 324. Terra potens] Non displi-
cet quod idem reponit Salmastius , Pe-
tra potens. Petra arvensium , ait Seneca.

294.

294. 27. 327. *Hinc montes*] Imo, ut idem vir in his rebus exercitatusissimus, *Hos montes*. Pergit enim de scopulis illis loqui.

294. 23. 323. *Quos inter ut alta*
In contralle jacens *stat* maribus unda
receptis] MSS. rectius
quos inter in alta
Ita contralle *tacens* jam moribus unda
receptis.

Non jam cum tumultu ruit, sed silentii & modestiæ retinens labitur. Eadem tralatio apud Plinium x x v 1. *quid ferri duritia pugnacius* sed cedit & patitur movere. Papius:

Proleo materno cum vaptus ab ubere
Accepti.

259. 23. 357. *nubet seror impias*] Ita feci ex MSS. in quibus *nubit*. Vulgati pejus *nupit*. Non est dubitum Cleopatra nuptura sit Ptolemæo. Efficiet hoc Cæsar cui illam vice uxoris est.

296. 1. 361. *crede jam Cleopatre Ptolemæum*, illi, inquam, quæ senem Cæsarem potuit in amorem sui pellicere.

296. 24. 384. *Ad scelus ingentis fa-*

ti sumus.] ita MS. Magnum est factum nostrum & potens ad scelera.

299. 21. 472. *orator regis pacisque se-*
quester
Æstimat in numero scelerum pondera
uorum

Tot monstria *Ægypto nocens*] Aut aliquid deest, aut sequenda nostra conjectura, *Res minima*, aut, *Res ima*. Et sic quoque aliquid subaudiendum est, ut sensus sit, Legatus occisus apud alias gentes maximum est scelus: sed inter Ægyptii scelera minimum. Exstat historia in libro de bello Alexandrino, ubi & nomina legatorum ponuntur Diocorides & Serapio, quæ & ex Livio hic posuit Scholiastes MS.

291. 5. 512. *Ille duci geminos bello-*
rum præstitit usus] Explicando hoc loco feruntur quæ sunt apud Strabonem de Pharo.

292. 5. 534. *Molis in exiguo spatio*
spontibus armis] Molem dicit quæ ad insulam pertinebat. Vide lib. de bello Alexandrino. *quæ* vocat Plur, quæ vera Latina illius vocis significatio.

F I N I S.

Benevole Lector,

Ad meliorem Pharsalia intellectum, bellum Cæsaris & Pompeji ex L. Floro hic subjunximus: & ne pagella aliquot vacarent; variorum testimonia & judicia de Lucano addidimus. Tu vale & utere.

E X L. F L O R I

Historiarum libro I v.

BELLVM CÆSARIS ET POMPEII.

IAm pæne toto orbe pacato, majus erat imperium Romanum, quam ut ullis externis viribus extinguï posset. Itaque iuvidens Fortuna principis gentium populo, ipsum illum in exitum suum armavit. Ac Mariana quidem Cannanaq; rabies intra urbem se præcluserat, quasi experiretur; Sulla tempestas latius, intra Italiam tamen detonuerat; Cæsaris furor atque Pompeji, Verben, Italiam, gentes, nationes, totum deniq; quæ patebat imperium, quodam quasi diluvio, & inuoluitur tantum civile dicatur, ac ne fociale quidem, sed nec externum; sed potius commune quoddam ex omnibus, & plus quam bellum. Quippe si duces ejus inspicias, totus senatus in partibus, si exercitus, hinc x legiones, inde xviii, flos omnis & robur Italici sanguinis; si auxilia sociorum, hinc Gallici Germaniq; delectus; inde Deiotarus, Ariobarzanes, Tarcondimotus, Cothus, omne Thraciæ, Cappadociæque, Ciliciæ, Macedoniæ, Græciæ, Italia, totiusq; robur Orientis, si motam belli, quattuor annis, & proclade rerum breve tempus; si locum & spatium ubi commissum est, intra Italiam; inde se in Galliam Hispaniamq; deflexit; reversumque in Epiro Thessaliæque confedit; hinc in Ægyptum subito transfugit; inde respexit Asiam, Africa incubuit, postremo in Hispaniam remigravit, & ibi aliquando defecit. Sed non & odia partium fuita cum bello. Non enim prius quievere, quam in urbe ipsa, medio senatu, eorum, qui videri erant, odia, victoris sese cade fariarent. Causa tantæ calamitatis eandem, quæ omnium, nimia felicitas.

Siquidem Quincto Metello & Lucio Afranio consulibus, cum Romana majestas toto orbe polleret, recenteq; victorias, Ponticos & Armenios triumphos in Pompei auis theatris Roma cantaret, nimia Pompei potentia apud onosos (ut solet) cives movit invidiam. Metellus ob imminutum Crete triumphum, Caro adversus potentes semper obliquus, detrectare Pompejum, actiq; ejus obtrepere. Hio dolor transversum egit, & ad pæpida dignitati paraada impulsi. Forte tunc Crassus genere, divitiis, dignitate florebatur, vellet tamen auctores opes. Cæsar eloquentia, & spiritu, & jam consultu allevebatur. Pompejus tamen super utrumque eminebat. Sic igitur Cæsare dignitatem comparare, Crasso augere, Pompejo retinere cupientibus, omnibusque pariter potentie cupidus, de invadenda Repub. facile convenit. Ergo cum mutuis viribus in suum quisque decus nitetur, Galliam Cæsar invadit, Crassus Asiam, Pompejus Hispaniam, tres maximos exercitus: & jam sic orbis imperium, societate trium principum occupatur. Decem annos traxit ista domiuatio. Exinde quoniam mutuo metu tenebantur, Crassi morte apud Parthos, & morte Iulii Cæsaris filii, quæ nupta Pompejo, generi socerique concordiam matrimonii fœdere tenebat, statim emulatio erupit. Lam Pompejo suspecte Cæsaris opes, & Cæsari Pompejana dignitas gravis. Nec hic ferebat parem, nec ille superiorem. Nefas sic de principatu laborabant, taugnam duos tanta imperii fortuna non caperet. Ergo Lentulo Marcelloque consulibus rupta prima conjurationis fide de successione Cæsaris fœnatus,

Bene-

natus, idemque Pompejus agibat : nec ille abnuebat, si ratio sui proximi comitibus haberetur consulatus ; abfenti, quem decem tribuni, favente Pompejo nuper decreverant, tum difsimulante eodem negabatur. Veniret, & peteret majorum more. Ille contra flagitare decreta, ac nisi in fide permanerent, non se dimiffurum exercitum. Ergo ut in hostem decerneret. His Cæfar agitur, ftatui præmia armorum armis defendere. Prima civilis belli arena, Italia fuit, cujus arces levibus prædiis Pompejus infederat ; fed omnia subito Cæfaris impetu oppreffa funt. Prima Arimino signa cecinerunt. Tum pulfus Etruria Libo, Umbria Thermus, Domitius Corfinio. Et peractum erat bellum sine sanguine, si Pompejum Brundisii opprimerent, ut coepert, potuiffet. Sed ille per obfessi clauftra portus nocturna fuga evafit. Turpe dictu modo princeps patrum, pacis bellicue moderata, per triumphatum à fe mare lacerata & pæne inverni nave fugiebat. Nec Pompejus ab Italia, quam fenatus ab urbe fugatur prior, quam pæne vacuum metu, Cæfar ingreffus, confulem fe ipfe facit. Ararium quoque fauctum, quia tardius aperiebatur Tribuni, iuffit frangere, ceffumque & patrimonium populi Romani ante rapuit quam imperium. Pulfo fugatoque Pompejo, maluit prius ordinare provincias, quam ipfum fequi. Siciliam & Sardiniam annonæ pignora, per legatos habuit. Nihil hostile erat in Gallia. pacem ipfe fecerat. Sed ad Hispanienfes Pompeji exercitus tranfeunti per eam duci, portas claudere aiffa Maffilia eft. Mifera, dum cupit pacem, belli metu in bellum incidit: fed quia tutis muris erat, vinci eam fibi iuffit abfenti. Græcula civitas, non pro mollitia nominis, & vallum cedere, & incendere machinas aufa, & congredi uavibus: fed Brutus, cui mandatum erat bellum, victos terra marique perdonavit: mox deditibus fe fe ablata omnia præter (quam potiorem omnibus habebant) libertatem. Anticeps variunque, & cruentum in Hispania bellum cum legatis Cn. Pompeji Petrejo & Afranio, quos Herda castra habentes, apud Sicorim amnem obfideie, & oppido intercludere aggreffidit. Tutem obundatione veni fluminis, commeatibus prohibet. Sic fame castra tentata funt, obfefforque ipfe quali obfidebatur: fed ubi pax

Anuninis rediit; populationibus & pæna campos aperuit; iterum ferox infat, & cedentes ad Celtiberiam confecutus, aggere & vallo, & per hæc fiti ad deditioem compulfit. Sic citior Hispania recepta eft, nec ulterior moram fecit. Quid enim una post quinque legiones? Itaque ultro cedente Varrone, Gades, Fretum, Oceanus, omnia felicitatem Cæfaris fequebantur. Aliquid tamen adverfus abentem ducem aufa fortuna eft circa Illyricum & Africam, quafi de industria prospera ejus adverfus radiarentur. Quippe cum fauces Adriatici maris iuffi occupare Dolabella & Antonius, ille Illyrico, hic Corcyrao litore castra poffiffent, jam maria late tenente Pompejo, repente castra legatus ejus Octavianus, & Libo ingentibus copiis clafficorum utrumque circumvenit. deditioem fames extorfit Antonio. Miffa quoque à Bafillo in auxilium ejus rates, quales inopia navium fecerat, nova Pompejaorum arte Cilicum actis sub mari funibus, capte quafi per indaginem, duas tamen effus explicuit: una, quæ Opitergio ferebat, in vadis hæfit, memorandamque polteris exitum dedit. Quippe vix mille juvenum manus, circumfuffi undique exercitus per totum diem tela fuffidit, & cum exitum virtus non haberet, tamen ne in deditioem veniret, hortante tribuno Vultio mutuis ictibus in fe concurrat. In Africa quoque par & virtus & calamitas Curionis fuit, qui ad recipiendam provinciam miffus, pulfo fugatoque Varo jam fuperbus, lubitum lubæ regis advenitum, equitatumque Maurorum fuffinere non potuit. Patebat victo fuga, fed pudor fuafit, ut aniffum fua temeritate exercitum, morte fequeretur. Sed jam debitum par fortuna flagitante, fedem bello Pompejus Epiron elegerat, nec Cæfar moratus; quippe, ordiatas à tergo omnibus, quamvis hiems media prohiberet rempeftare, ad bellum navigavit; poffitque ad Oricum castris, cum pars exercitus ob inopiam navium cum Antonio dimiffa, Brundisii moram faceret; adeo impatiens erat, ut ad accellendos eos, ardente ventis maris, no&e concubia, fpeculatorio navigio, folus ire tentaverit. Exftat ad trepidum tanto difcrimine gubernatorum vox ipfius: Quid times? Cæfarem vefhis. Contra&ctis in unum undique omnibus copiis, poffitque comminus ca-

lris,

lris, diverfa erant ducum confilia. Cæfar pro natura ferox, & conficiendæ rei cupidus, oftentare aciem, provocare, laceffere, nunc obfidione caftrorem, quæ erant fedecim millium vallo obdu&ta (fed quid his obfeffet obfidio, qui patente mari omnibus copiis abundarent) nunc expugnatione Dyrrhachii irrita, (quippe quam vel fitus inexpugnabilem faceret) ad hoc, affiduis in eruptionem hoftium præliis (quo tempore egregia virtus Scævæ ceurionis emicuit, cujus in feuto centrum atque viginti tela federe) jam vero direptione urbium fociarum, cum Oricum & Gomphos, & alia caftella Theffalia vaftaret: Pompejus adverfus hæc necete moras, tergiverfa fimul, ut hoftem interclufum undique inopia commeatum terret, utque ardentiffimi ducis confenferecet impetus. Nec diutius poffuit duci falutare confilium. Milites otium, focii moram, principes ambitum ducis increpabant. Sic pæcipitibus fatis, prælio fuma eft Theffalia: & Philippicis campis, urbis, imperii, generis humani fara commiffa funt. Nunquam ullo loco tantum virium populum Romanis, tantum dignitatis fortuna vidit. Trecenta amplius millia hinc & illinc, preter auxilia regum & fenatus. Nunquam imminetis ruina: manifeftiora prodigia, fuga victimarum, examina, infignes interdin teæbræ. Dux ipfe & nocturna imagine theatri fui audiens plaufum in modum plaufus circumfonare, & maue cum pullo amiculo (nefas) apud principia confpectus eft. Nunquam acrior neque alacrior exercitus Cæfaris fuit. Inde claffica prius, iode tela. Annotatum quoque committentis aciem Craffini pilum; qui mox ada&to in os gladio, fic inter cadavera reperus, libidinem ac rabiem qua pugnaverat, ipfa novitate vulneris præferebat. Sed nec minus admirabilior illius exitus belli. Quippe cum Pompejus adeo equitum copia abundaret, ut facile circumventurus fibi Cæfarem videretur, circumventus ipfe eft. Nam cum diu equo Marte contenderent, iuffus, Pompeji fufus à cornu erupiffet equitatus, repente hinc fignoo dato, Germanorum cohortes tantum in effufos equites fecere impetum, ut illi effe pedites, hi venire in equis viderentur. Hanc fragem fugientis equitatus, levis arnaturæ ruina comitata eft. Tunc terrore latius da-

to, turbantibus invicem copiis, reliqua frages quali una manu facta eft. Nec ulla res magis exitio fuit, quam ipfa exercitus magnitudo. Multus in eo prælio Cæfar fuit, mediique; inter imperatorem & militem. Voces quoque obequitantis exceptæ; altera cruenta, fed do&ta, & ad victoriæ ethicas, Miles, faciem feriatilera ad iactationem compofita, Parce civibus: cum ipfe feque-retur. Felicem utcumque, in malis Pompejum, si eadem ipfum, quæ exercitum ejus, fortuna traxiffet. Superstes dignitari fua vixit, ut cum majore dedecore per Theffalica Tempe equo fugeret, pulfus Lariffa, in deferto Cilicia scopulo, fugam in Parthos, Africam, vel Aegyptum agitarer: ut denique in Penulfo littore, imperio viliffimi regis, confilii fydanum, & ne quid malis defit, Septimii defertoris lux gladio trucidatus, sub oculis uxoris fuae liberorumque; moretur. Quis non peractum effe cum Pompejo crederet bellum? Atqui acrius multo atque vehementius Theffalici, incendii cineres recaluere. Et in Agypto quædam bellus, verfus Cæfarem fine partibus bellus. Quippe cum Ptolemæus rex Alexandria, summum civilis belli felces per-egeffit, fœdusque; amicitie cum Cæfare medio Pompeji capite faxiffet, ultionem tanti viri manibus quaerente fortuna, cauffa, non defuit. Cleopatra regis foror affufa Cæfaris genibus, partem regni refofcebatur. Aderat puellæ forma, & quæ duplicatur ex illo, quod talis paffa videbatur injuriam: odium iphus regis, qui Pompeji cædem partium fato, no& Cæfari dederat, haud dubie idem in ipfum aufurus si expeditiffet. Quam ubi Cæfar reffitit iuffit in regnum, ftatim ab eisdem percufforibus Pompeji obfeffus in regia, quamvis exigua manu, ingentis exercitus molem mira virtute fuffidit. Ac primum ad fociorum proximorum atque navalium incendio, infectorum hoftium tela fubmovit: mox in peninfulam Tharon fubitus evafit: inde depulfus in maria, mira felicitate ad proximam claffem enavavit, reffito quidem in fluffibus paludamento, feu fato, feu confilio, ut illud ingruentibus hoftium telis faxiffet petereetur. Tandem receptus à clafficis fuis, undique fimul hoftes adortus, de imbelli ac perfida gente, iuffa generi manibus dedit, Quippe & Theodorus magifter, auditor totius belli, & ne virilia quidem portenta, Pothius atque Ganymedes,

diverfi

diversi per mare & trāsugio & morte
confumpti, Regis ipsius corpus obru-
tum limo repertum est in aureg loricā
honore. In Asia quoque novis retum
sicut a Ponto, plane quasi de indu-
stria caprante fortuna hunc Mithrida-
tico regio exitum, ut à Pompejo pa-
ter, à Casare filius vinceretur. Rex
Pharnaces magis discordie nostre fidu-
cia, quam virtutis sue, infesto in Cap-
padociam agmine rubeat. Sed hunc
Cæsar aggressus, uno, & (ut sic dixe-
rim) non toto prælio obrivit, more
fulminis, quod uno eodemq; momen-
to venit, percussit, abscellit. Nec va-
na de se prædicatio est Cæsaris, ante
victum hostem esse, quam visum. Sic

cum exteris. At in Africa cum civi-
bus multo atrocius quam in Pharsa-
lia. Huc reliquias partium naufragarum
quidam furoris estus expulerat:
nec reliquias diceres, sed integrum
bellum. Sparse magis, quam oppresse
vires erant. Auxerat faceramentum ip-
sae clades imperatoris: nec degenerabat
ducum successio. Quippe factis ample
sonabat in Pompejani nominis locum,
Cato & Scipio. Accessit copiis Mat-
ritanus rex Iuba, vicelicet ut latus
vinceret Cæsar. Nihil ergo inter Phar-
salam & Thapson, nisi quod amplius,
eoque acrior Cæsariaorum impetus
fuit, indignantium post Pompejum
crevisse bellum, &c.

TESTIMONIA ET IUDICIA DE LUCANO.

Lucanus ipse de Opere suo
in vii.

Hæc & apud seras gentes, populisque ne-
potum,
Sive sua tantum venient in sacula
fama;
Sive aliquid magni nostri quoque cura
laboris
Nominibus prodesse potest, cum bella
legentur,
Spesque metisque simul, perisuræque
vota movebunt:
Attoniti omnes veluti venientia fata,
Non transmissa, legent, & adhuc tibi,
Magne, faventur.
& in x.

Invidie sacre, Cæsar, ne tangere fama:
Non, si quid Latius fas est promittere
Mæsis,
Quantum Smyrnae ducantur vatis ho-
mores,
Venturi neque legent: Pharsalia no-
stra
Vires, & à nullo tenetris damnabitur
ævo.

Tacitus Annal. xvi.

Mella, quibus Callio & Seneca pa-
voretibus navis, petitione honorum absti-
nuerat, per ambitionem præposteram, ut
Eques Romanus consularibus potentia
æquaretur. Simul acquirenda pecunie
brevitas iter credebat per procuratores
administrandis Principis negotiis. Idem
Anacum Lucanum generat grande ad-
jumentum clarissimum.

Idem xv.

Et Lucanus Amicus, Plautiusque
Lateranus consul designatus, virida
odia intulere [conjurati in Nero-
nem.] Lucanum propis causis acco-
debant, quod sanam carnium eius
premebat Nero, prohibueratque oscu-
lare, unus emulatione. Mox: Lu-
canus, Quinilianusque & Senecio
dii abnuere. Post promissa impunitate
corrupti, quo tarantem existimant,
Lucanus Atillam matrem suam, Quin-
tilianus Gliciam Gallum, Senecio
Annum Pollionem, amicorum præ-
cipuos, nominavere. Deinde: Non
enim omitebant Lucanus quoque &
Senecio passim confcios edere. Postea:
Exit M. Annæi Lucani cadem im-
perat [Nero.] Is profluente sanguine,
ubi frigidere pedes manusque, & pau-
latim ab extremis cedere spiritum, fer-
vido adhuc & compote mentis pectore
intelligit, recordatus carnis a se con-
positum, quo vulneratum militem per
quisnodi mortis imaginem obuisse tra-
didit, versus ipsos venit; eaque
illi suprema vox fuit. Postea: Atilla
sine absolutione, sine supplicio dis-
simulata. Iterum Annal. xvi. Inter-
fecto [Lucano,] dum rem familiarum
eius acriter requirit [Mella Pater] ac-
cusatorem concivit Fabium Romanum,
ex inimicis Lucani amicis. Mixta inter
patrem solumque conjurationis scien-
tia fingitur, assimilatis Lucani liti-
vis.

Vesius,

Versus, quos morientem Lucanum
pronoucialle ait Tacitus, sunt qui
hos esse existiment:

Scintillæ avulsus, nec sicut subhere
sanguis
Emicuit lentius; ruptis cadit undique
ventis;
Discursusque anime diversa in membra
incantis
Interceptus aquis.

Alii hos:

Sanguis erant lacrymæ: quæcumque for-
mina novit
Humor, ab iis largus manat cruor: ora
reundant,
Et patula nares sudor rubet: omnia plenis
Membra flunt ventis, totum est pro
vulnere corpus.

Stadius Papius Præfatione ad
Lib. II. Silvarum.

Excludit volumem Genethliacon Lu-
cani, quod Polla Argenteria carissima
uxorem, cum hunc diem forte consecra-
verunt, imputari sibi voluit. Ego non
potui majorem tanti auctoris habere reve-
rentiam, quam quod laudes ejus dicitur
Hexameter meos impit.

Ejusdem Genethliacon Lucani:

Lucani propriam diem frequenter,
Quisquis collibus Isthmicæ Dionæ
Docto pectora concitatus astro,
Pendens bibi mugule liquorem.
Ipsi, quos peres est honor canendi,
Foculis citare reperit Arcas,
Et tu Bassaridum rotator Euan,
Et pean, & Hyæntis sorores,
Lata purpureas novate vittas,
Cræcæ comate; candidamque vestem
Perfundat edere recentiores.
Docti largius evagentur amnes,
Et plus Aonia viret Sylva,
Et si qua patet, aut diem recepit,
Seris mollibus explentur umbra.
Centum Thespiæ odor lucis
Senti a taria, viliusque centum,
Quas Dirce levat, aut alit Citharon.
Lucanum carimus, favete lingua.
Vestra est ista dies, favete Mæsa,
Dux qui vos geminas tulit per artes
Et juratæ pede vocis, & soluta,
Romani cultus heri Sacerdos.
Felix licet nati & beata tellus,
Qua pronos Hyperionis micans
Suzanus Oceanus vides in undis
Stridoreque rotæ cadentis audis,
Que Tritonius feriles Athenas
Pædis Batiæ provocat trapezus,
Lucanum potes imputare terrens.
Eos plus quam Sersæta dedisse mirado,

Aut dulcem generasse Gallionem,
Atollas reficos in astra fortis
Græjo nobilior Melete Batis.
Bæta Mantua provocare noli.
Natum proleas, atque hunc per
Ipsam

Primo mirum dulce vagientem
Blaxo Callope sua recepit.
Tua primam postio venissa luctu
Longo Orpheus exiit dolores:
Et dixit, puer ô dicat Mæsis,
Longæ vos cito transire vates,
Nec tu summa, nec egres ferarum,
Nec plebro Geticas moribus ortos:
Sed septem juga, Mariumque Tyrim,
Et doctos equites, & eloquent
Canti, purpureum vates senium.
Nocturnus alii Phrygum ruinas,
Et sævis reductis vras Ipsi,
Et puppem tenebrarum Mærore
(Tria vatisibus orbis) sequantur.
Tu carus Latio, memorque gentis
Carmen fortior exeris togatum.
Ac priamum, teneris adhuc in annis
Ludæ Hæbora, Thesalogue currus,
Et supplex Priami potentis aurum,
Et sedes referabis inferorum.

Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et nosse tibi præferetur Orpheus.
Dices culmibus Remi vagantem,
Infans domini nocentis ignem.
Tu castæ titulum, æsculeque Polla
Inceda dabis allocutione.
Mox capta generosior juvenca
Albor osibus Italis Philppos,
Et Pharsalica bella detonabis.
Et fulmen ducis inter arma divi,
Libertate gravem pia Caronæ,
Et gratum popularitate Magnum.
Tu Pelasgiæ scelus Canopi
Delebis pires, & Pharo cruenta
Pompejo dabis altius sepulchrum.
Hæc primo juvenis canes sub ævo
Anæ annos culicis Maroniani:
Ceder Mæsa rudis ferocis Emi,
Et docti furor ardus Inereti,
Et qui per scia duxit Argonautas,
Et qui corpora prima vras figurat.
Quis major loquor, ipsa te Larinis
Anæ venerabitur cæcæ em.
Nec soluta dabo carminis motem,
Sed iædis genalibus dicabo
Doctam, atque ingenio tuo decorata:
Que em blanda Venus, daretque Iuno;
Forma, simplicitate, comitate,
Censu, firmitate, gratia, decore.
Et vestros Hymenæon ante postes
Festis cantibus ipsa personabo.
O nec te nimium, graveque Parca,
O necquam data ressa longa l' summas
Cur plus ardua casibus peras?

Cliv

Cui secura vice magna non senescunt?
Sic nasum Nasamonii Tonantis
Post ortus, obitusque fulminator,
Angustio Babylon praemis sepulchro,
Sic fixum Paridis manum ictuentis
Pellicem Thetis horruu caelestem.
Sic ripis ego murmurantis Hebrai
Non mutum caput Ophiocae sequebar.
Sic & tu rabidi (ne) us Tyranni
Lulius praecipitem subire Lethen,
Dum pugnao canis, arduaue voce
Das solatia graecibus sepulchris.
O dirum scelus! & scelus! tacebis.
Sic fata est, leviterque decedentes
Abrast lachrymas nitente plestro.
At tu, seu rapiam poli per axera
Famae curribus ardens levatis,
Qui surgunt animas potentiores,
Terras aespicias, & sepulchra videt:
Sed pacis acrium nonus reclusa
Felix Elysiis tenes in oris,
Quo Phaulica turba congregatur,
Et te nobile cormen insonantem
Ponpei comitantur, & Calones:
Tu magna sacer & superbus umbra
Nefcis Tartaron, & procul nocentium
Audis verbera, pallidumque visa
Mavis lampade respicias Neronem,
Adfis lucidas, & vocante Polla
Fatum quae diem, Deos silentium,
Exores. soles hoc parere limen
Ad nuptas redeuntibus maris.
Hac te non thialis procax dolosis
Falsi munus induit figura;
Ipsam sed colit, & frequentat ipsam
Inas altius raptum meculilla.
Ac solatia vana subministrat
Fultus, qui strali notatus auro
Stratis praemittet, incubatque somno.
Secura procul hinc abite noxas:
Hac vita genialis est origo.
Cedat luctus atrox, genisque manent
Iam dulces lachrymae, dolorque seclus
Quicquid severas ante, nunc adoret.

M. Fabius Quintilianus.

Lucanus ardens & concitatus, & fer-
rentis clarissimus, & ut dicam quod
sentio, magis Oratoribus quam Poetis
annumerandus.

Martialis de Natali Lucani.

Hae est illa dies, qua magni conscia par-
tus

Lucanum populis & sibi Polla dedit.

F I N I S.

Primis octo paginis, in Notis Grotianis, quærito primum numerum, qui
paginas denotat decuplo majorem; ut pro 1 quære 11, pro 2, 12, & sic de-
inceps nimirum à pag. 305. usque ad pag. 313.

Heu Nero crudelis, nullaque in veste
urabra;

Debut hoc saltem non licuisse tibi.

Idem de Lucano.

Sunt quidam qui me dicunt non esse
Poetam,

Sed qui me vendit Bibliopola putat.

Idem alibi.

— unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.

Auctor Dialogi De Causis cor-
ruptæ eloquentiæ.

Exigitur enim jam ab Oratore pœti-
tus decor; non Attii aut Pacuvii ut
terno inquinatus; sed ex Horatii & Vir-
gilii & Lucani sacrario prolatus.

Sidozius Apollinaris Lib. 11,
Ep. x.

Reminiscere quod sepe versum te
rima cum suo Nasone complexit, Ar-
gentaria cum Lucano, &c.

Idem Carm. ix.

Non quod corduba prepotens alumnus
Facundum ciet, hic putat legendum.

Quorum unus, &c.

Pugnata terrens ille Gallicani
Dixit (asaris, ut gener socerque
Cognata impulerunt in arma Romanæ.
Tantum dans lacrymas suis Philippis,
Ut crederet tremere levem vitantem;
Infra & censeat Alliam dolentiam,
Ac Bremani in truttana loventem redem-
tari;

Postponat Trebiam, &c.

D. Hieronymus in Chronico Ense-
biano num. MM LXXX. in an-
no x Neronis.

M. Annæus Lucanus Cordubensis
Poeta in Pisoniana conjuratione depre-
hensus, brachium ad secundas venas me-
dico prabuit.

Inscriptio vetus.

M. ANNÆO. LVCANO.
CORDVBENSI. POETÆ
BENEFICIO. NERONIS
FAMA. SERVATA.

H-90926

3451

НБ ОНУ імені І. Мечникова

НБ ОНУ імені І. Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова